

GLASUL BISERICII

1885 - 2005 -- 120 ANI DE AUTOCEFALIE

1925 - 2005 -- 80 ANI DE PATRIARHAT

REVISTA SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LXIV, NR. 9-12, SEPTEMBRIE-DECEMBRIE 2005

GLASUL BISERICII

REVISTA SFINTEI MITROPOLII
A
MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL LXIV, NR. 9-12
SEPTEMBRIE-DECEMBRIE 2005

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
TEOCTIST
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

I.P.S. *Teodosie* al Tomisului
Î.P.S. *Nifon* al Târgoviștei
P.S. *Epifanie* al Buzăului
P.S. *Calinic* al Argeșului
P.S. *Casian* al Dunării de Jos
P.S. *Damaschin* al Sloboziei și Călărașilor
P.S. *Galaction* al Alexandriei
și Teleormanului
P.S. *Sebastian Ilfoveanul* și
P.S. *Varsanufie Prahoveanul*,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor

Membri:

P.C. Pr. Alexandru Armand Munteanu

Redactor responsabil:

P.C. Pr. Mihai Hau

Redactor:

P.C. Pr. Gheorghe Pop

Prea Fericitul Părinte

† **TEOCTIST**

Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

*Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST în mijlocul preoților
participanți la Conferința episcopilor din toamna anului 2005*

CUPRINS

I. EDITORIAL

† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locuitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române - <i>Înțelepciune și blândețe</i>	5
--	---

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI - 2005

† Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locuitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	11
† Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului	17
† Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei	21
† Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei	26
† Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului	31
† Casian, Episcopul Dunării de Jos	35
† Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor	41
† Galaction, Episcopul Alexandriei și Telcormanului	45

III. OMILETICE ȘI PASTORALE

† Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor - <i>Predică la Duminica a 28-a după Rusalii</i>	51
Pr. Nicolae Popescu - <i>Predică la prăznuirea "Sfântului Ierarh Nicolae"</i>	55

IV. POPAS ANIVERSAR

Gheorghe Vasilescu - <i>Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost sărbătorit la 19 ani de patriarhat</i>	61
--	----

V. ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. Drăgulin - <i>Antiteze păgâne la personalitatea, minunile și lucrarea mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos</i>	67
Pr. prof. univ. dr. Konstantinos Karaisaridis - <i>Preoție și asceză</i>	82
Pr. lect. dr. Daniel Benga - <i>Misiunea bisericească - "Liturghia" de după Sfânta Liturghie</i>	101
Pr. prof. drd. Emil Nedelca Cărămizaru - <i>Modele de rugăciune în Vechiul Testament - Expresie a trăirii religioase</i>	116

VI. BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

Pr. conf. univ. dr. Sterea Tache - <i>Erezii hristologice în actualitate</i>	129
--	-----

VII. DOCUMENTARE

Diac. prof. univ. dr. Ioan Caraza - <i>Acordul teologic dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale și importanța acestuia pentru dialogul ecumenic</i>	145
Pr. drd. Gheorghe Popa - <i>Istoriografia creștină primară. Metodă și disciplină</i>	182
Prep. univ. dr. Ștefan Ionescu Berechet - <i>Cinstirea Sfințelor Icoane în Biserica Ortodoxă în secolele IV-VII</i>	205
Pr. Țigău Iorgu - <i>Scmnificația și importanța sărbătorilor în spiritualitatea ortodoxă</i>	239

VIII. ITINERARIU DUHOVNICESC

Pr. Dinu Pompiliu - <i>Pelerinii în Țara Sfântă și pe Muntele Sinai (29 august-6 septembrie 2005)</i> ..	243
Prof. Janeta Niță - <i>Roadele duhovnicești ale unui pelerinaj</i> ..	258

IX. VIAȚA BISERICESCĂ
ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Arhim. Timotei Aioanei - <i>Revărsare de har și lumină la Vorona</i> ..	261
Arhim. Timotei Aioanei - <i>Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în ținutul natal</i> ..	267
Gheorghe Vasilescu - <i>Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași</i> ..	270
Secretariatul Cabinetului Patriarhal - <i>Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1 septembrie-31 decembrie 2005)</i> ..	289
Gheorghe Vasilescu - <i>Proclamarea canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica</i> ..	302
Gheorghe Vasilescu - <i>Sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie</i> ..	318
Gheorghe Vasilescu - <i>Sfințirea bisericii și inaugurarea căminului de bătrâni de la mănăstirea Christiana</i> ..	336
Redacția - <i>Întâlnirea Părintelui Patriarh Teoctist cu studenții și profesorii Universității creștine "Dimitrie Cantemir" din București</i> ..	346
Pr. Dorin Zarioiu - <i>"Conștiința vie a slujirii preoțești, tradiție, responsabilitate și înnoire" (Conferința preoțească semestrială din toamna anului 2005)</i> ..	353
Pr. Mihai Petrescu - <i>Hramul bisericii Sfântul Ierarh Nicolae-comuna Brănești, protoieria Ilfov</i> ..	363
Pr. Gușea Vasile - <i>Prilej de mare bucurie duhovnicească pentru credincioșii bisericii Căldăraru cu hramul Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil</i> ..	368
Ref. Camelușa Ichim - <i>Biserici târnosite, sfințite și resfințite în Sfânta Arhiepiscopie Bucureștilor în anul 2005</i> ..	371
Ref. Camelușa Ichim - <i>Tineri teologi care au primit Sfânta Taină a Hirotoniei în anii 2004-2005</i> ..	373

X. OFICIALE

† Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Pr. prof. univ. dr. Nicolae D. Necula Pr. prof. univ. dr. Dorin Oancea - <i>Al II-lea Congres național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România</i> ..	377
Pr. dr. Mircea Alexa Uță - <i>A XIII-a întâlnire internațională de spiritualitate ortodoxă</i> ..	388

XI. MEDALION

Drd. Veaceslav Gorcanu - <i>Preotul Pavel Florenski savantul martir</i> ..	393
--	-----

XII. MELOS

Pr. lect. dr. Ion Isăroiu - <i>Procesul "românirii" cântărilor irmologice în concepția episcopului Ghenadie Teșosu</i> ..	403
Prof. dr. Constantin Catrina - <i>"Toată suflarea să laude pre Domnul"</i> ..	417

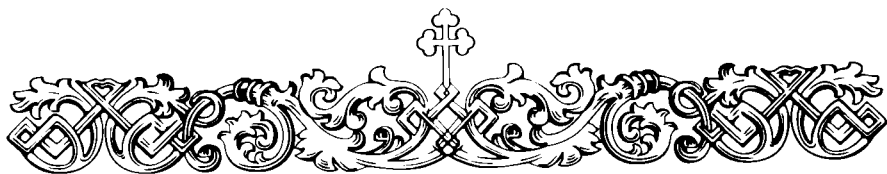
XIII. DIN ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ A SFINTEI
NOASTRE BISERICI

† Varsanufic Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor - <i>Ascultarea - condiție "sine qua non" pentru mântuirea monahului</i> ..	419
---	-----

XIV. "CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS"

Ionuț Codreanu - <i>Noutăți editoriale</i> ..	435
---	-----

I. EDITORIAL

ÎNTELEPCIUNE ȘI BLÂNDEȚE

Iubiți credincioși și credincioase,

„Dumnezeiasca Evanghelie pe care am ascultat-o acum, scrisă de Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, ne înfățișează gândirea profundă a Mântuitorului Iisus Hristos și cuvântul Său plin de învățatură și de îndrumare a Sfinților Apostoli. Mângâindu-i neîncetat și având grijă ca ei să nu slăbească în misiunea pe care avea să le-o încredințeze în curând, aceea de a predica Evanghelia în toată lumea și de a răspândi însemnătatea virtuții iubirii și bunavoirea între toți oamenii, Mântuitorul le spune: „Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiți unii pe alții! Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții” (Ioan 13, 34). Trebuie să reținem de aici însemnătatea iubirii. Mântuitorul îi îndemna pe Apostoli să se iubească unii pe alții și adaugă: „În lume necaz veți avea” (Ioan 16, 34). Dacă lipsește iubirea de Hristos, iubirea de Dumnezeu, lipsește și curajul, și statornicia în credință, și iubirea semenilor. Sunt legate aceste două învățături ale Mântuitorului, pe de o parte, iubirea, care le biruie pe toate, pe de altă parte, necazurile pe care Apostolii aveau să le întâmpine, cum le întâmpinăm și noi astăzi. Ce învățatură luminoasă, frații mei, plină de bogăție sufletească, această poruncă nouă a Mântuitorului, porunca iubirii care le topește pe toate, topește și necazurile și ura și pe cei care produc tulburări în viața noastră.

---

* Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la Praznicul Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștiului, 26 octombrie 2005.

Sărbătoarea de astăzi, a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, aduce în fața noastră un tânăr nespuns de învățat, pregătit pentru viață, dar pregătit și sufletește pentru a-L iubi pe Dumnezeu și pentru a-și iubi semenii. Așa cum cunoașteți, acest tânăr învățat, crescut în familia guvernatorului cetății Tesalonic, urma să preia conducerea acestei vestite cetăți când tatăl său s-a stins din viață. Pentru aceasta trebuia să întâmpine încercări, să înfrunte neazuri, despre care vorbește Mântuitorul Iisus Hristos, în Sfânta Evanghelie de astăzi, Apostolilor Săi, când le dă această învățătura minunată, această poruncă nouă, cum o numește El, aceea de a se iubi unii pe alții. Dar acest adevăr, de a ne iubi unii pe alții, nu se poate împlini fără a-L iubi și pe Dumnezeu. Nu se poate să-L iubești pe Dumnezeu, pe de o parte, și să urăști pe fratele tău, oriunde s-ar găsi și în orice rang s-ar afla, pe de altă parte. Iubirea cuprinde acești doi poli, care, în aparență, se exclud, dar Mântuitorul Iisus Hristos, în cuvântul Său, îi unește. Această virtute l-a stăpânit pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie și pe toți sfinții, cărora le-a prisosit, să spunem așa, iubirea de Dumnezeu și iubirea de semenii. Pentru că îndemnul Mântuitorului Iisus Hristos: „Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții”, înseamnă iubirea lui Dumnezeu și, în același timp, iubirea semenilor.

Acest Sfânt Mare Mucenic Dimitrie este chip și pildă de viețuire pentru noi, pentru tineri, îndeosebi, chemați să învețe, să se pregătească pentru viață, care trebuie să știe că atunci când lipsește credința, când lipsește iubirea de Dumnezeu, lipsește și iubirea de oameni. Această bogăție de învățătură ne-o aduc sfinții cu fiecare zi. În fiecare zi avem asemenea pilde, după statura, posibilitatea și înțelegerea noastră. Cu așa înțelepciune a rânduit Biserica noastră ca viața creștină să se desfășoare între sfinți, între iubitorii lui Dumnezeu, făcătorii iubirii de Dumnezeu, și iubitorii de oameni, spre deosebire de cei care, urându-și între ei, urăsc și pe Dumnezeu. Mântuitorul Iisus Hristos, cum ați auzit, îi înzestrează sufletește pe Apostoli cu o seamă de daruri personale, cu răbdare, tărie, înțelegere, nădejde, căci – le spune El – „în lume neazuri veți avea”, dar să nu rămâneți copleșiți, pentru că, dacă aveți iubire între voi, sunteți un tot, un suflet, și atunci biruiți toate neazurile. Dacă în familie există iubirea lui Dumnezeu,

există și iubirea familiei, care devine statornică, roditoare de prunci, roditoare de fapte bune, de credință în Dumnezeu.

Aceste lecții ni le oferă cu fiecare zi, cum am spus, Sfânta Biserică, pilde de viață, ca Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir. Credința și virtuțile iubirii creștine, învățate de la tatăl său și de la mama sa, atât de mult au rodit în sufletul său și l-au întărit încât, atunci când trebuia să fie înălțat la rangul de guvernator și așezat în fruntea cetății Tesalonice, a refuzat închinarea la idoli, n-a mărturisit cultul împăratului, cum i se cerea, spunând că numai Dumnezeului Celui adevărat se cuvine să ne închinăm, pe El trebuie să-L iubim și să-L slavim, nu idolii și pe cei necredincioși, în ordinea împărătească. Și astfel, înfruntându-i pe aceștia, a fost închis, torturat și în chinuri îngrozitoare și-a dat viața în mâinile Mântuitorului Iisus Hristos. Sunt pilde, iubiți frați și surori, pe care ni le dau strămoșii noștri, înaintașii noștri, iar de curând, în zilele revoluției, tinerii care au mărturisit pe străzile Bucureștiului: Vom muri și vom fi liberi și Adevărul ne va face vii, ca noi să alegem cum să ne ducem viața, fie vârstnici, fie mai puțin vârstnici.

Cum vedem, omul pe pământ, de la naștere, de când începe școala, învățătura, meșteșugul sau pregătirea universitară, și până la moarte luptă pentru existență. Dar este greșit a înțelege existența omului doar în sens material, adică frântă, înjumătățită, căci omul are nu numai cerințe trupesti, ci și sufletești. Omul are nevoie de hrana cea de toate zilele pentru sine și pentru familia și copiii săi, dar are și nevoi sufletești. Iar sufletul omului, ca și trupul, își cere drepturile lui, cere iubire, cere lumină, cere bunătate, cere iertare, îndelungă răbdare. Așa trebuie privită lupta omului pentru existență, nu doar pentru existența unei părți, ci a întregului, pentru că ființa omenească este un tot, ea este întreagă numai din trup și suflet. Și sufletul omului se exprimă tocmai prin aceste virtuți recomandate de Mântuitorul Iisus Hristos, și în primul rând prin iubire. Biserica Ortodoxă este Biserica iubirii. Creștinul, fiul și fiica Bisericii, trebuie să fie fiul și fiica iubirii celorlalți, căci atunci îl iubești pe Dumnezeu când iubești și pe frații și surorile tale, când îți iubești semenii cu care îți împarți existența. Nimeni nu are dreptul la o existență egoistă, bazată pe lăcomie, pe dorința de a lua, câteo-

dată, și din dreptul celorlalți, de a nu arăta îngăduință semenilor, fie mici, fie mari.

Pildă tuturor de cum trebuie să fie existența omului în plinătatea ei ne-o dă Biserica prin viața sfinților pe care noi îi sărbătorim în fiecare zi. Sărbătorile lor înseamnă și implicarea noastră, iubiți frați și surori în Domnul, pe drumul acesta al slujirii semenilor, al iubirii aproapelui, al răbdării și iertării. Cea mai mare poruncă, poruncă nouă, care ne-a lăsat-o Mântuitorul Iisus Hristos, este iubirea și a vrăjmașilor, a celor care ne fac necazuri și nedreptăți: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blesteamă, faceți bine tuturor celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc” (Matei 5, 44) Pe aceștia, Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: „Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc” (Rom., 12, 14). Iar în Evanghelia de astăzi, cum ați auzit, Mântuitorul Iisus Hristos le recomandă Apostolilor: „Iubiți-vă unii pe alții”. Dar recomandarea iubirii nu se limitează doar la ceata celor 12 Apostoli, câți erau atunci, ci la întreaga Biserică. Iubirea topește ura, topește nedreptatea, topește lăcomia, topește setea după avuție. Atât de mult și-au însușit strămoșii și părinții noștri virtutea iubirii creștine că au fost așa de buni, de blânzi și iertători încât îi vedem alături de sfinți.

Noi nu ne rugăm sfinților cum ne rugăm lui Dumnezeu. Lui Dumnezeu ne închinăm și cerem darurile Sale de viață datătoare, cerem iertare și iubire. Sfinților ne rugăm să mijlocească pentru noi la Dumnezeu. Ei sunt fiii lui Dumnezeu și sunt părinții și frații noștri mai mari și pildă pentru noi, pildă de cum Dumnezeu face din pescari apostoli și din păcătoși face martiri, din tâlhari face moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu. Este taina credinței noastre, frați și surori în Domnul. De aceea, este atât de prețioasă sărbătoarea creștină, lumina aceasta care se revarsă peste noi cu învățătura Mântuitorului Iisus Hristos și cu pilda sfinților, cu sângele lor, cu care ei și-au pecetluit mărturia iubirii față de Hristos. Noi îi sărbătorim pe sfinți ca să ne ajute, să ne dea putere să-i urmăm în fapte bune, în iubire, mai ales, și în colaborare între noi. Ce tristă este familia creștină când lipsește iubirea, cât de mult ne înstrăinăm între noi pentru că nu ne iubim unii pe alții. Vrăjmașul nu încetează a ne amăgi în felurite chipuri ca să ne abată din calea noastră de la credință și de la urmarea pildei de viață a sfinților,

a tăriei cu care ei au iubit pe Dumnezeu și au iubit pe semenii. Lucrul acesta este tot mai evident în lumea de astăzi, când globalizarea, îndeosebi strădaniile pentru adunarea bunurilor materiale și împărțirea lor atât cât se poate și cât se cuvine, aduce după sine și secularizarea, înstrăinarea de Dumnezeu și de semenii.

Este foarte importantă și foarte necesară mărturia noastră cu prilejul acestor sărbători, exprimată și prin acest pelerinaj, unic în felul lui, ce adună, an de an, mii de credincioși pe această colină care a înscris în istoria ei fapte minunate de tot felul. Este un pelerinaj la cei doi Sfinți Dimitrie, un ostaș, Sfântul Mucenic Dimitrie, pe care-l sărbătorim astăzi, încărcat cu fel de fel de demnități ce-i deschideau calea de a ajunge în fruntea cetății Tesalonic, și un pustnic smerit, Sfântul Dimitrie cel Nou, prăznuit mâine, chip de nevinovăție, de inimă curată, care vede pe Dumnezeu, podoaba Catedralei și a colinei acesteia, nădejdea și coroana Capitalei noastre. Avem, așadar, pilde de nădejde și de iubire creștină, frații mei, și trebuie să le urmăm, să-l rugăm cu căldură pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, ca zelul lui, credința lui să se reverse și în sufletele noastre, ale fiilor și fiicelor Bisericii și poporului român, ca să putem să întâmpinăm necazurile în viață. Prin iubire putem întâmpina necazurile în viață, așa cum spune Mântuitorul Hristos apostolilor Săi în Sfânta Evanghelie de astăzi.

Cu această nădejde, noi întâmpinăm această sărbătoare, care este o tradiție sfântă a Capitalei noastre, o sărbătoare a credincioșilor noștri de aici și a celor care vin din alte părți. În fața lui Dumnezeu toți suntem egali. Dumnezeu nu se uită nici la uniformă, nici la rang, nici la învățatură și nici la bogăție, mai ales, ci ia aminte la valoarea sufletului, la omul care îl iubește pe Dumnezeu și își iubește frații săi, familia, neamul, țara și lumea întreagă. Creștinul este dator să odrăslească și să transfere numai iubire, mai ales noi, slujitorii altarului, trebuie să dăm această pildă de iubire, de îngăduință și de iertare în viața noastră, ca Sfânta Biserică să-și continue drumul ei, cum vedeți, drum anevoios, greu căteodată. Dar vin în fața noastră, de dincolo de zarea aceasta pământească, sfinții care ne ajută, cu tragere de inimă, de suflete, ne atrag atenția cu frumusețea vieții lor, a credinței lor. Este de ajuns să mergi o dată la Sfânta Liturghie, la o slujbă într-o sărbătoare, și ești prins în mreaja pe care o mânuiau Sfinții Apostoli pe

malul lacului Galileea la porunca Mântuitorului Iisus Hristos, când le-a zis: „Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni” (Matei, 4, 19). Fiecare dintre noi putem fi cei care să arătăm lumina, adevărul, iubirea, dreptatea cea dumnezeiască, nu omenească

Așadar, să ne rugăm astăzi Sfântului Mare Mucenic Dimitrie să mijlocească pentru noi în fața Preasfintei Treimi, ca să lumineze inimile tinerilor, mintea lor, să le întărească credința, să cimenteze familia noastră românească, să reverse pace și înțelegere în lume, prin iubirea și prin respectul pe care îl datorăm unii altora. Cu această nădejde ne luăm osteneala să ascultăm slujba și să ne bucurăm de roadele ei în viața noastră de creștini și fii buni ai Sfintei noastre Biserici.

De pe această colină sfântă a Patriarhiei noastre, tuturor vă împărtășim și astăzi prețuirea și dragostea noastră, și rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă lumineze viața, să vă încălzească sufletele și să vă sporească virtuțile creștinești și strămoșești, spre a face față cerințelor lumii contemporane. Amin!”

† TEOCTIST

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBRŢEGEI
LOCTIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

II. PASTORALE CHIRIARHALE LA NAȘTEREA DOMNULUI – 2005

† *TEOCTIST*
DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
LOCȚIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI
ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINȚIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI,
PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE*

*"Doamne, Dumnezeuul puterilor, întoarce-ne
și arată-Ți fața și ne vom mântui". (Ps. 79, 7)*

*Iubiți părinți slujitori ai sfintelor altare,
Dreptmăritori creștini,*

În această stăruitoare rugăciune a Psalmistului se aduna întreg suspinul și dorul unei lumi pierdute în pustia înstrăinării și necunoașterii de Dumnezeu, al unei omeniri care, în înstrăinarea sufletească și măhnirea unei viețuiri ce nu se mai împărtășea de Viața și binecuvântarea dumnezeiască, striga prin aleșii ei: *"Dumnezeule, milostivește-Te spre noi și ne binecuvintează, luminează-Ți fața peste noi și ne miluiește"* (Ps. 66, 1).

Un asemenea strigăt înălțat spre Tronul slavei și milostivirii divine izbucnea, desigur, dintr-o deznădăjduitoare experiență: anume că, odată ce s-a

îndepărtat de la fața lui Dumnezeu, pentru a se afunda în întunericul păcatului, omul nu-și mai poate găsi singur calca de întoarcere către Creatorul vieții. Iar viața omenească, atunci când omul nu-L mai poate vedea cu ochii sufletului pe Cel al cărui chip îl poartă și a Cărui asemănare trebuie să devină, prin ascultare și strădanie ajutată de har, o asemenea viață se află departe de mirasma veșniciei.

Acea strigare a Psalmistului către Dumnezeu: *"întoarce-ne și arată-Ți fața"* (Ps. 79, 7), ne încredințează, așadar, că nu de la sine, nu prin hotărârea și voința sa mai putea reveni omul, lipsit prin călcarea poruncii de libertatea harului, în comuniunea cu Sfânta Treime, ziditoare și binefăcătoarea lui.

Iată, iubii mei, că doar trezirea conștiinței totalei neputințe omenești în a afla izbăvirea și apoi cunoașterea iubirii dumnezeiești pot duce o astfel de rugăciune către ceruri: *"arată-Ți fața și ne vom mântui"* (Ps. 79, 7). Iată cât de arzătoare era setea de mântuire a lumii, care încă păstra cuvântul spus de Dumnezeu lui Moise: *"Nu va putea omul să-Mi vadă fața și să trăiască"* (Ieșirea 33, 20). Dar, Acela care spusese aceste cuvinte, în adâncul cel necuprins al bunătății Sale a răspuns prin negrăită iconomie rugăciunii care implora arătarea Sa către oameni.

Cum s-a putut împlini un asemenea fapt, ne răspunde una din cântările bisericești ale Nașterii Domnului: "Cu sfat de negrăit Se naște cu trup Cel fără de trup; Se mărginește acum în trup Cel nemărginit și păzește neamestecat amândouă firile; Cel din fire fără de început ia început și Cel singur veșnic și preaslăvit, Prunc Se arată; Cel ce poartă toate, în brațe este purtat. Pentru că pe cei cinstiți cu înrudirea Sa îi cinstește, ca un Dumnezeu, cu a Sa naștere"¹. Așadar, pentru a ni Se descoperi față către față S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu. dar totodată și pentru a ne arăta cât iubește și cinstește Dumnezeu pe cel făcut după chipul Său. Căci prin Nașterea Sa cea mai presus de fire și de cuget, din Preacurata Fecioară Maria, prin pogorârea Duhului Sfânt, Fiul cel veșnic al Tatălui Ceresc Se înrudește, de acum, cu fiecare dintre oameni, înrudindu-ne astfel pe noi toți cu Dumnezeu cel în Treime închinat.

Astfel, teologul luminii dumnezeiești necreate, cum este cunoscut în istoric Sfântul Grigorie Palama, scrie despre întruparea Mântuitorului Hristos: "S-a făcut om ca să dezlege legătura păcatului; să curățească întinăciunea cea după trup; să vădească dragostea lui Dumnezeu pentru noi; să arate până la ce adâncime ne-am înfundat în prăpastia relelor, încât a fost nevoie de întruparea lui Dumnezeu; ...să Se facă începător și chezaș al învierii și al vieții

1. *Minci pe luna decembrie*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1991, p. 431.

celei veșnice, risipind deznădejdea noastră...; să arate cum firea omenească, osebit de toate făpturile zidite, a fost creată după chipul lui Dumnezeu. Prin aceasta, înrudirea ei cu Dumnezeu a ajuns atât de mare, încât ea a putut să se unească cu El într-un ipostas unic, pentru ca El să dea cinstire trupului și înseși firii muritoare, astfel încât trupurile cerești să nu se creadă mai de cinstite decât omul, și să nu se socotească dumnezeiești din pricina lipsei lor de trup și a părelnicei lor nemuriri"².

Auzind bogăția de binefaceri revărsate asupra omenirii, asupra fiecărui om în parte, purtător al chipului lui Hristos, prin taina înomenirii Celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi, înțelegem bucuria și entuziasmul dintotdeauna ale credincioșilor, bucurie exprimată în chip neasemuit în imnul "Taina dreptei credințe", după cuvintele Sfântului Apostol Pavel: "Cu adevărat, mare este taina Creștinătății: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, S-a vestit de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, S-a crezut în lume, S-a înălțat întru slavă" (I Timotei 3, 16). Taina mântuirii lumii a început, așadar, în smerita peșteră din Betleem, unde s-a răspuns strigătului proorocilor și unde Îl vedem pe Pruncul Iisus: "*Cel ce ne-a scos de sub stăpânirea întunericii... și este chipul nevăzutului Dumnezeu*" (Coloseni 1, 13-15).

Iubiți fii duhovnicești,

În Sfânta Scriptură, asemănarea mântuirii noastre se face mai ales cu chipul biruinței luminii cerești a vieții asupra întunericii spiritual ^a1 păcatului și morții, stăpânitor în lume și în om. Astfel, Cel care ne-a cercetat pogorându-Se El însuși la noi este "*Răsăritul cel-de-Sus*" (Luca 1, 78), este "*Soarele dreptății*" (Malcahi 4, 2), este Cel care spune despre Sine: "*Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămână în întuneric*" (Ioan 12, 46). În afara părtășicii, prin credința cea dreaptă, cu Fiul lui Dumnezeu înomenit, nu este decât întuneric, și încă întunericul cel de nepătruns. Este acea noapte continuă a tristeții fără leac, a răcelii spirituale lesne omorâtoare și a fricii lumii vinovate de călcarea poruncilor dumnezeiești, beznă adâncă pe care au străpuns-o în noaptea Nașterii Domnului sclipirea stelei ce i-a călăuzit pe înțelepții Răsăritului la Betleem și strălucirea slavei Domnului (Luca 2, 9), prin îngerul cel binevestitor păstorilor și mulțimea de oaste cerească ce lauda necuprinsa milostivire a lui Dumnezeu. Porțile cerurilor s-au ridicat în acea noapte, spre pământ revărsându-se lumina bucuriei împrecunată cu mirarea lumii îngerești că izbăvirea omului este săvârșită de Cel prin Care "*toate s-au făcut*" (Ioan 1, 3), de Cel Căruia

2. *Omilii*. Despre iconomia cea după trup a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, trad. de C. Daniel, ed. Anastasia, București, 2000, p. 237.

nimic nu-l putea sta împotriva în plinirea planului de a-l răscumpăra pe om, prin Jertfa Sa de pe Cruce, din pedecapsa și pătimirea morții veșnice.

Împropriindu-și cuvintele Psalmistului, ficcare dintre noi, de altfel fiecare creștin, poate mărturisi despre Dumnezeu: "*Din locașul Său cel sfânt auzit-a glasul meu... El cerurile le-a aplecat și S-a pogorît*" (Ps. 17, 6, 9). În Hristos Mântuitorul, în chiar taina nașterii Dumnezeiescului Prunc Iisus, omul privește cu adevărat fața lui Dumnezeu, căci spune Domnul: "*Cel ce M-a văzut pe Mine, L-a văzut pe Tatăl*" (Ioan 14, 9). Iar a-L cunoaște pe Dumnezeu Tatăl prin Dumnezeu Fiul întrupat este însăși viața veșnică (Ioan 17, 3).

Dar ce anume descoperă omul contemplând chipul Pruncului Iisus așezat cu sfială în ieslea necuvântătoarelor dintr-o peșteră a Betleemului? Ceea ce nimeni nu i-a putut și nu-i va mai putea arăta vrcodată: măreția și puterea dumnezeiască luând înfățișarea unei nesfârșite blândeți, smerenii, purități, sensibilități și jertfelnicii. Iar toate aceste nepământești însușiri – descoperite nouă în Dumnezeiescul Prunc al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu – se regăsesc la toți cei care, iubindu-L, s-au nevoit să-L semene Domnului; și mai ales la sfinții Bisericii, fiindcă "prin fețele tuturor sfinților transpare Fața lui Hristos, Fața de model a tuturor ființelor umane"³. Și dacă fața noastră, a fiecărui om, are ca model Fața lui Hristos, se cuvine să o cinstim apropiind-o, pe cât ne stă în putere, cu ajutorul harului, de modelul ei cel desăvârșit. Dar acest lucru nu poate izbândi dacă nu vom cinsti la fel și chipul fiecărui semen al nostru, prin urmarea virtuților sfinților, ca pilde vii. După aceleași pilde vom înțelege că aceste virtuți sunt, în fapt, puterea spirituală care ne aseamănă Domnului nostru Iisus Hristos. Cine ar putea susține că omul și lumea în care trăim nu sunt tot mai lipsite de acest fel de virtuți, de această putere?

De aceea, orice prilej de întărire a evlaviei și a râvnei spre desăvârșire duhovnicească ale dreptmăritorilor noștri creștini este un preaprețios dar făcut de Dumnezeu Bisericii acestui neam. Un asemenea dar l-a reprezentat, în cursul anului acestuia, și trecerea în rândul Sfinților de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române – după stăruitoare cercetări și rugăciuni și prin păzirea cu scumpătate a tuturor rânduielilor canonice – a încă patru dintre cunoscuții purtători-de-Dumnezeu Părinți ai noștri:

Mitropolitul Dosoftei († 13 dec. 1693), primul versificator al *Psaltirii* în tot Răsăritul ortodox și primul nostru poet național;

Mitropolitul Grigorie al IV-lea, Dascălul († 28 iulie 1834), mare teolog și isihast, strălucind prin viața sa de rugăciune și adâncă nevoință;

3. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, E.I.B.M. O.R., București, 2003, p. 282.

Starețul Gheorghe († 3 dec. 1806), înțeleptul ucenic al Sfântului Cuvios Paisie de la Neamț, vestit începător de obște, îndrumător al monahismului din Țara Românească, reorganizatorul vieții călugărești din Sfintele Mănăstiri Cernica și Căldărușani și autor de scrieri filocalice;

Cuviosul Onufrie de la Sihăstria Voronei († 29 martie 1789).

Iubiți credincioși, frați și surori în Domnul,

Anul pe care îl încheiem a fost și pentru noi, românii, și pentru lumea întregă un an de mari încercări. Un an în care am putut însă vedea atât de limpede cât de strâns ne este legată existența de milostivirea lui Dumnezeu. Și din bucurii, dar și din necazuri și suferințe se cuvine, așadar, să învățăm a desluși și împlini Voia lui Dumnezeu în viața noastră. Căci încercările ce vin asupra omului nu au alt scop decât de a-l rechema și reîntoarce pe acesta, prin căință, la bucuria părtășiei de pace și iubire cu Dumnezeu. Totodată, îndatorirea ajutorării neîntârziate a semenilor loviți de stihiiile dezlănțuite – precum frații noștri care s-au aflat în calea inundațiilor – renaște virtutea împreună-pătimirii, ne reîncălzește simțirea creștină, ne reamintește principiul dumnezeiesc al vieții noastre, descoperit nouă de Însuși Domnul Iisus Hristos: *"Să vă iubiți unul pe altul"* (Ioan 15, 17). Prin slujitorii și fiii ei de pe vatra strămoșească, dar și de peste granițe, Biserica noastră s-a aflat lângă toți cei întristați și încercați, încredințând pe toți că Fiul lui Dumnezeu, întrupat din iubire față de noi și față de întreaga omenire, este El însuși împreună-pătimitor cu noi în necazurile noastre, făcând însă ca din suferință să odrăsească toată fapta bună și iubirea, care *"niciodată nu se trece"* (1 Corinteni 13, 8).

Dar, tot în acest an, Biserica noastră a împlinit 120 de ani de la dobândirea autocefaliei bisericești și 80 de ani de când a fost ridicată la rangul de Patriarhie. Iată împliniri duhovnicești și istorice în același timp, care au fost prilejuri de mulțumire lui Dumnezeu și pomenire a marilor Patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, Fericiții de sfântă pomenire: Miron Cristea (1925-1939), Nicodim Munteanu (1939-1948), Justinian Marina (1948-1977) și Justin Moisescu (1977-1986). Fiecare, la rândul său, s-a străduit pentru menținerea și creșterea Bisericii noastre în fața celorlalte Biserici surori, a lumii creștine și a întregii omeniri. Avându-L neîncetat cu noi și în noi pe Mântuitorul Hristos, Care, prin Duhul Sfânt, lucrează în Biserică la mântuirea noastră, ajungem să urcăm prin credință și fapte bune, asemenea Maicii Domnului, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, și Sfinților spre împlinirea poruncii Domnului: *"Fiți voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel cereș desăvârșit este!"* (Matei 5, 48).

Iată, iubiți părinți și frați creștini, cum a prisosit și prisosește neîncetat în istorie rugăciunea celor din Vechiul Testament: "Dumnezeule, întoarce-ne, arată-Ți fața și ne vom mântui" (Ps. 79, 3). Prin Întrupare ni s-a dat mântuitorul har al vederii Feței lui Dumnezeu – Care este Domnul Iisus Hristos –, dar acest har izbăvitor ne îndatorează pe fiecare spre o viețuire vrednică de darul de viață veșnică ce ni s-a făcut din iubirea Preasfintei Treimi pentru noi.

Aceste sfinte gânduri și îndemnuri punându-vi-le la inimă, cu părintească dragoste vă întâmpin, spunându-vă: "Hristos Se naște, slăviți-L!" și dorindu-vă să prăznuiți plini de har Sfintele Sărbători ale Nașterii Domnului. "Iar Dumnezeul nădejzii să vă umple pe voi de toată bucuria și pacea în credință, ca prin puterea Duhului să prisosiți întru nădejde" (Romani 15, 13).

*Al vostru părinte duhovnicesc, pururea către
Preasfânta Treime rugător,*

† **TEOCTIST**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
LOCȚIITOR AL CEZAREEI CAPADOCIEI**

ȘI

PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† **TEODOSIE**
DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL TOMISULUI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL,
IAR DE LA NOI, ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

***"Hristos se naște, măriți-L
Hristos din ceruri, întâmpinați-L
Hristos pe pământ, bucurați-vă!"***

***Iubiți părinți, slujitori ai Sfințelor Altare,
Dreptmăritori creștini,***

Astăzi întreaga făptură se înnoiește pentru că, Cel din cer pe pământ a coborât, răsărind ca *Soare al Dreptății*. Hristos Domnul S-a întrupat din Fecioara Maria, iar cerul și pământul se veselesc întru lumină dumnezeiască, zidind punte între cele două lumi, cea a îngerilor și cea a oamenilor care cântă împreună bucuria cea mare.

Acest praznic descoperă iubirea fără margini a Părintelui Ceresc, *căci atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, Încât pe Fiul Său, Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede În El să nu piară, ci să aibă viață veșnică.* (Ioan 3,16)

Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât din înălțimea cerului întru neasemănată smerenie, sălășluindu-Se în ieslea peșterii din Betleem, un loc tainic și simplu. Dar Nașterea Pruncului nu a rămas necunoscută pământenilor, ci a fost vestită în chip minunat prin îngeri, păstorilor din Betleem. Pruncul a fost întâmpinat și de Craii de la Răsărit care, urmărind semnele cerului, au văzut steaua luminoasă ce vestea pogorârea Împăratului Ceresc, *Soarele Dreptății*, Cel ce pogorându-Se pe pământ a luminat lumea cuprinsă de întunericul păcatului.

Iubiți fii duhovnicești,

Cine este părtaș la bucuria acestei sărbători? Cerul care se unește cu pământul, îngerii care laudă mărirea și bunătatea Domnului, căci Pruncul Născut a umplut pământul cu strălucire dumnezeiască. Stelele saltă și ele, pentru că sunt făcute de Dumnezeu și dau mărturie despre Cel ce a coborât din cer pe pământ. Luna strălucește cu mai multă lumină, pentru că, rotindu-se în jurul pământului vede omenirea eliberată din robia păcatului și a morții. Astfel, făptura dănuiește și toate se bucură întru Nașterea lui Hristos.

Oamenii, trebuie să se bucure cel mai mult pentru venirea Fiului lui Dumnezeu. Aceasta este cu adevărat o însemnată prăznuire deoarece Pruncul născut în ieslea din Betleem a luat trupul omului celui zidit la început după chipul și asemănarea Sa. Momentul Nașterii Domnului a fost la miezul nopții, atunci când întunericul era cel mai adânc.

Dacă ispita asupra Evei s-a produs la miezul zilei, și păcatul a făcut din lumină întuneric, acum Fiul lui Dumnezeu care se naște în miezul nopții face să răsară din întuneric lumina. În locul întunericului și răcelii din peștera Betleemului, Fiul lui Dumnezeu făcut om, aduce lumina cunoștinței și căldura dragostei părintești

Iubiți credincioși,

Păstorii sunt cei dintâi înștiințați de Nașterea Domnului, preînchipuindu-i pe viitorii păstori ai Bisericii. Ei stăteau de strajă lângă turmele lor și era firesc să afle ei primii vestea cea mare și minunată, fiind vrednici de așa bucurie, iar îngerul s-a oprit lângă ei și mărirea Domnului i-a învăluit în lumină. Se cuvenea ca păstorii să fie cei dintâi care să audă cuvintele: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voie*, deoarece ei îi pregăteau pe păstorii duhovnicești care aveau să vestească pacea pentru întreaga lume. Ei vor spune tuturor ca Betleemul, *casa Pâinii*, îi va îndestula pe toți oamenii care primesc prin Biserică, în mod tainic, neîncetat, Pâinea care se coboară din cer și dă lumii viață.

Astăzi, vin la Betleem din țări îndepărtate magii ce aduc Pruncului daruri de aur, smirnă și tămâie. Magii s-au abătut mai întâi la Irod și apoi au ajuns la Hristos. Calea spre Irod le-a fost primejdioasă căci această cale ducea la păcat și la moarte. Calea spre Hristos însă, le-a fost în pace, fiind luminată de stea căci este calea inimii curate, a dragostei și a sfințeniei. Drumul spre Irod este al spaimii, al țipătului mamelor îndurerate, al zbugiumului. Drumul spre Hristos este al nădejzii, al bucuriei, al apărării vieții și al păcii.

Dreptmăritori creștini,

Irod a poruncit să fie uciși copiii, Hristos însă a zis: *Lăsați copiii să vină la Mine, căci a unora ca acestora este Împărăția cerurilor.* Așadar, îngerii, păstorii și magii au adus vestea Nașterii Domnului și Celui născut i-au oferit daruri.

Ce fel de daruri oferim și noi Pruncului - Dumnezeu?

Cel dintâi dar este să-L zămislăm și să-L naștem și noi pe Hristos în inimile și în viața noastră. Prin curățirea gândurilor, prin jertfa faptelor și cu ancora nădejzii, oamenii sporesc în dragoste dumnezeiască și de aceea Fiul născut din Fecioara Maria împlinește dragostea Părintelui Ceresc aducând roadele iertării și ale înfierii, adică Viața cea adevărată și veșnică, izvorâtă din Hristos. Astfel, toate mamele sunt chemate să se bucure când aduc pe lume viață, pentru că se află prin aceasta în unire cu Dumnezeu, prin Fiul Său.

Viața cu Hristos sălășluiește pacea și bunăvoirea între oameni, iar pacea noastră cu Dumnezeu se desăvârșește în dragostea ce biruiește toată răutatea.

Darurile Betleemului sunt înfățișate sublim prin cuvintele Sfântului Grigorie de Nyssa, care spune: *Dumnezeu s-a dezbrăcat pe Sine ca să îmbrace umanitatea sfâșiată de patimă. Fiul lui Dumnezeu S-a golit pe Sine, a luat chipul robului, ca noi, oamenii, să-L vedem pe Dumnezeu. S-a arătat ca om, El care, prin natura Lui, este Dumnezeu.*

Un alt Sfânt Părinte spune: *Cel ce este fără de început se începe, Cel nezidit se zidește, Cel neîncăput de cerurile cerurilor se întrupează în sânul unei Fecioare, Cel ce este bogat se face sărac.*"

Iubiți fii duhovnicești,

Strămoșii noștri, au primit această sărbătoare cu o credință vie, altoind Taina Betleemului în spiritualitatea românească. Astfel, poporul și-a manifestat credința legând-o cu brazda, cu aerul, cu soarele, cu stelele și cu luna cerului românesc. A mărturisit dintru început adevărul credinței trăit în viața fiecăruia dintre noi, pe care l-a simțit ca pe un odor sfânt în adâncurile ființei lui.

Sfântul Apostol Andrei, care a adus acest adevăr pe pământul nostru dobrogean, ne-a lăsat și o peșteră, care primindu-și lumina de la Betleem, ne arată obârșia credinței noastre. Astfel dar, putem să vorbim de vatra strămoșească și să ne gândim la acest loc ales, leagănul cel sfânt al nașterii noastre, Betleemul românesc, ce ne naște atât ca popor, dar și ca viață în Hristos. Fiecare casă, fiecare vatră a înaintașilor noștri este acum un sălaș unde Domnul se naște și această naștere trebuie să fie întâmpinată cu mărgăritarele

tradițiilor noastre din strălucirea cărora ne-a rămas sufletul scaldat în lumina credinței.

Inimile și sufletele noastre să se deschidă și să primească pe dumnezeiescul Prunc cu bucuria păstorilor din noaptea sfântă, cu cinstirea și cântarea de preamărire și de pace a îngerilor, cu închinarea și dăruirea magilor. Bisericile noastre devin peșteri ale Betleemului, iar aceeași înfățișare trebuie s-o aibă și casele noastre. Fiecare dintre noi să se învrednicească să-L primească pe Pruncul Iisus, cu mintea, cu simțirile și cu faptele creștinești ale dragostei.

Sfântul Isaac Sirul, ne îndeamnă cum să cinstim această sărbătoare zicând:

Haideți să purtăm cu noi pacea dumnezeiască ce coboară din cer pe pământ o dată cu Fiul lui Dumnezeu, care se naște ca Fiu al omului.

Această noapte a Crăciunului a revărsat pace peste întreaga lume; nimeni să nu mai fie amenințat.

Este noaptea Celui Bun nimeni să nu mai fie rău,

Este noaptea Celui smerit să nu mai fie nimeni mândru,

Este ziua bucuriei acum să nu caute cineva răz bunare,

Este acum ziua bunăvoienței nimeni să nu fie îndărătnic,

Este ziua păcii să nu ne mai lăsăm copleșiți de mânie,

Astăzi, Cel bogat în daruri revărsă dragoste asupra noastră și noi să ne arătăm darnici și să chemăm săracii la masa noastră,

Astăzi, primim în dar milostivirea să dăruim și noi milă celor ce au nevoie.

În această zi porțile cerurilor se deschid ca să intre rugăciunile noastre; să deschidem și noi ușa sufletului pentru cei care ne cer iertare.

Iubiți părinți, slujitori ai Sfintelor Altare și dreptmăritorilor creștini,

Praznicul Nașterii Pruncului Iisus, Anul Nou ce va să vină și Sfântul Botez al Domnului, să Vă aducă sănătate, pace, bucurie sfântă și dragoste deplină, ca toți într-un gând și o inimă să-L laudăm pe Fiul Mântuitor, Împreună cu Tatăl Ceresc Ce L-a trimis pe pământ și cu Duhul cel Sfânt care plinește și sfințește viața noastră acum și pururea și în vecilor. Amin!

Al vostru părinte duhovnicesc, pururea rugător, către Hristos, Cel născut în ieslea Betleemului și fierbinte rugător spre milostivirea Maicii Sale,

† TEODOSIE

ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† NIFON
PRIN HARUL LUI DUMNEZEU,
ARHIEPISCOP AL TÂRGOVIȘTEI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI
DIN EPARHIA NOASTRĂ, HAR, PACE, SĂNĂTATE
ȘI MÂNTUIRE DE LA DUMNEZEU-CUVÂNTUL CEL ÎNTRUPAT,
IAR DE LA NOI, ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

*"Cu adevărat, mare este taina creștinătății:
Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în
Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit
între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat
întru slavă" (1 Timotei 3, 16).*

***Iubiți fii duhovnicești,
credincioși și slujitori ai sfintelor noastre altare,***

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos este sărbătoarea vieții, bucuriei și păcii și de aceea este mereu așteptată și dorită de toți creștinii de pretutindeni, dornici să se împărtășească din belșugul de daruri duhovnicești pe care îl aduce an de an. Ascultând cântările de Crăciun, să ne plecăm cu toții frunțile în fața icoanei Nașterii Domnului, mulțumind lui Dumnezeu pentru aceste daruri mântuitoare pe care le-a revărsat peste noi odată cu pogorârea Fiului Său în lume. Prin rugăciune și meditație duhovnicească suntem și noi astăzi cu gândul și cu inima, luminate de credință, lângă ieslea peșterii din Betleem, unde S-a născut Domnul nostru Iisus Hristos, intrând în istoria umanității, aducându-i acesteia harul și adevărul.

Auzim parcă glasurile păstorilor, preamărind și laudând pe Dumnezeu; împreună cu îngerii din ceruri cântăm și noi acum colindele strămoșești și

cântarea măririi lui Dumnezeu, întru cele înalte, a revărsării păcii și bucuriei, luminii cunoștinței și bunăvoinii dumnezeiești în sufletele noastre.

Dreptmăritori creștini,

"Cu adevărat, mare este taina creștinătății... Dumnezeu S-a arătat în trup..." zice Sfântul Apostol Pavel, consemnând mărturisirea de credință a primilor creștini (I Timotei 3, 16). Fiul lui Dumnezeu. la naștere, S-a făcut "asemenea cu oamenii" (Filipeni 2, 7) fiindcă pe oameni avea să-i mântuiască. Printre oameni a trăit în adevăr ca om, dar viața Lui pământească purta pecetea vieții Sale cerești. Într-adevăr, Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât din cer, devenind om. Dar, coborându-Se la noi, El nu a părăsit cerul, rămânând în același timp Dumnezeu. "El s-a făcut ceea ce nu era, adică om, și a rămas ceea ce era, adică Dumnezeu", spun unii dintre Sfinții Părinți.

Mântuitorul Hristos a venit în umanitate în stare de smerenie pentru a constitui un exemplu de urmat pentru omul al cărui chip l-a luat. El S-a supus rânduielilor omenești, neavând păcat, dar în același timp El era și Dumnezeu. Sfântul Ioan L-a botezat, iar după ce a ieșit din apa Iordanului, cerurile s-au deschis și Duhul lui Dumnezeu S-a coborât din înălțimi rămânând peste El, și glasul Tatălui a zis: "Acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit" (Matei 3, 17; Luca 3, 22; Ioan 1, 32-34). Aceiași mărturie a dat-o Dumnezeu despre Fiul Său și la Schimbarea la Față a Mântuitorului pe Muntele Taborului.

Despre dumnezeirea Sa, Mântuitorul Însuși a mărturisit prin învățătura și faptele Sale care sunt dumnezeiești și deci nemuritoare. Iar în fața oamenilor de pretutindeni și de totdeauna, stă chipul luminos înviat din morți. De aceea, învierea este dovada absolută a dumnezeirii Sale.

Taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu are consecințe benefice și mântuitoare pentru noi și anume înfierea noastră de către Dumnezeu, adică noi putem deveni **fii ai lui Dumnezeu după har**. După cum Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se S-a făcut "asemenea cu oamenii" tot astfel și noi, viețuind în Hristos, în credința și iubirea Lui, ne va arăta "asemenea cu El" (1 Ioan 3, 7), când va veni la noi în slavă.

În această taină dumnezeiască a mântuirii, prin Nașterea Domnului, se cuprinde nu numai unirea omului cu Dumnezeu, prin înfierea din har, ci și adunarea laolaltă în Hristos și împăcarea tuturor celor văzute și nevăzute cu Dumnezeu, prin Fiul Său. De aceea, la slujba marelui praznic al Crăciunului, răsună de veacuri cuvinte ca acestea: "Cerul și pământul s-au unit astăzi, născându-Se Hristos. Astăzi, Dumnezeu pe pământ a venit și omul la cer s-a suit". Din această împăcare și unire a tuturor cu Dumnezeu trebuie să izvo-

rască și pacea între noi împreună cu dragostea frățească. Căci, Nașterea Domnului generează totdeauna frumusețea gândurilor și noblețea sentimentelor, realizând o comuniune sfântă între oameni cu harul și iubirea lui Dumnezeu.

Purtându-L în suflele pe Pruncul cel Sfânt, să ne înălțăm cu duhul de pe pământ la cer, cântând *"cele de sus, unde Hristos se află șezând de-a dreapta lui Dumnezeu"*, cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel. *"Să ne îmbrățișăm, așadar, cu îndelungă răbdare, îngăduindu-ne unii pe alții și iertând unul altuia... Iar peste toate acestea să ne îmbrăcăm cu dragoste, care este legătura desăvârșirii. Și pacea lui Hristos să stăpânească în inimile noastre"* (Coloseni 3,12-15).

Iubiți credincioși,

"Mare este taina creștinătății" pe care o prăznuim, *"Dumnezeu s-a arătat în trup"*. Dumnezeu S-a făcut om și noi am aflat cu uimire ce însemnătate are omul. În lumina Întrupării Fiului lui Dumnezeu vedem taina valorii neprețuite, taina adâncimilor nemăsurate ale ființei umane, taina valorii nemărginite a fiecărui prunc care se naște, taina însemnătății fiecărei nașteri. Prin Nașterea Domnului, fața omului a devenit fața lui Dumnezeu, ochii au devenit ochii prin care ne privește Dumnezeu, *"cuvintele omului s-au lărgit ca să poată cuprinde gândurile nesfârșite ale lui Dumnezeu"*, cum spune un gânditor creștin contemporan. Remarcăm cu uimire meditând la Nașterea cea Sfântă, că sentimentele omului față de semeni s-au încălzit de căldura dragostei lui Dumnezeu, trupul pe care oamenii îl tăvălesc prin noroaiile morale sau îl disprețuiesc pentru neputințele lui, dar și prin care noi putem realiza toate lucrurile mărețe, a devenit trupul preacinstit al lui Dumnezeu. Dumnezeu s-a făcut om ca pe acesta să-I înalțe la treapta lui Dumnezeu.

Fiul lui Dumnezeu ne-a arătat prin întruparea Sa valoarea omului nu numai pentru a ne da motiv de încântare, ci pentru a ne pune în față o mare datorie. Căci a fi oameni depinde și de noi. Cu cât e mai mare cinstea de a fi oameni, cu atât e mai mare și datoria de a ne osteni pentru ea. De aceea, este un mare păcat a nu vedea valoarea de om a semenului nostru și apoi a nu fi noi înșine oameni. Pentru a ne ridica din aceste două rele, strâns unite, S-a făcut Fiul lui Dumnezeu om. El a venit să ne facă să devenim cu adevărat oameni și să vedem valoarea de oameni a semenilor noștri, sau invers, să ne facă să vedem valoarea de oameni a semenilor noștri și prin aceasta să devenim noi înșine oameni autentici. Ce trist este să constatăm atâta violență fizică și morală în societatea noastră de astăzi, să vedem atâtea încălcări ale demnității omului prin înșelăciune, lipsă de caracter și bunăvoință, utilizarea

minciunii în relațiile dintre oameni, cu alte cuvinte disprețul față de semenii. De aceea, mesajul Nașterii Domnului de sfintele sărbători este de a atenționa oamenii să trăiască în Duhul iubirii, iertării și adevărului adus în lume de Dumnezeu-Omul, Mântuitorul nostru al tuturor.

Iubiții mei fii sufletești,

Lumina cunoștinței adevărului lui Hristos este sensul ultim al existenței lumii și al omului. Troparul Crăciunului ne învață deci să cântăm lui Hristos zicând: *"cei ce slujeau stelelor de la stea au învățat să se închine Ție, Soarelei dreptății și să te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de sus"*, Soarele dreptății și Răsăritul de sus sunt Dumnezeu - Creatorul. Prin Nașterea Fiului lui Dumnezeu ca Om, adică prin unirea dumnezeirii cu umanitatea pentru veșnicie în Iisus Hristos, ni se arată în primul rând că omul este chemat să participe la viața veșnică a lui Dumnezeu, așa cum spun Sfinții Părinți, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Om pentru ca omul să se îndumnezeiască după har. *"Și celor câți L-au primit pe Hristos care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu..."* (Ioan 1,12).

Pentru toate aceste motive, trebuie să avem convingerea că nu întunericul, ci lumina veșnică, nu moartea și nici întristarea, ci viața și bucuria veșnică, nu coborârea în mormânt, ci înălțarea în Împărăția lui Dumnezeu, în care domnesc *"bucuria și pacea"* (Romani 14, 17), sunt ținta ultimă a vieții în Hristos.

Nașterea Domnului arată că universul întreg are o speranță, că lumea a fost creată cu înțelepciunea și iubirea lui Dumnezeu. Toate au fost create și prin Fiul pentru ca viața și iubirea Fiului Cel care S-a întrupat în universul creat, să fie viața interioară și sensul sau finalitatea cea mai adâncă a întregii lumi create, inclusiv a omului. Faptul că lumea văzută și nevăzută a fost creată prin Fiul înseamnă nu numai că Fiul este Creator al lumii împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, ci mai ales că Fiul este Mijlocitorul între Dumnezeu Tatăl și lumea creată, adică prin El lumea își împlinește rostul ei de a fi lumină creată și podoabă de frumusețe din iubirea și lumina cea necreată a lui Dumnezeu. Nașterea Domnului Hristos este un dar al lui Dumnezeu pentru lume pentru ca aceasta să se mântuiască, să renască și să se înnoiască.

Cu adevărat mare este taina creștinătății, a Nașterii Domnului Hristos care este izvorul luminii și al bucuriei. Bucuria adusă în lume prin darul venirii Fiului lui Dumnezeu printre noi este consecința iubirii lui Dumnezeu pentru noi, pentru fiecare în parte și pentru toți împreună. Lumina iubirii smerite a lui Dumnezeu Care S-a făcut Om, ne îndeamnă să vedem în fiecare om oricât de simplu și sărac ar fi el, un mod de întâlnire cu Hristos, care

așteaptă să răspundem la iubirea Lui cu iubirea noastră. De aceea, sărbătorile Crăciunului ne creează ambianța manifestării iubirii față de semenii, pentru a fi mai buni, mai darnici, mai iertători. Să oferim daruri materiale sau spirituale, un obiect sau cuvânt frumos, copiilor și vârstnicilor, bolnavilor și celor mai săraci decât noi. Cu alte cuvinte să devenim instrumentele binefăcătoare ale iubirii lui Hristos față de semenii din jurul nostru. Numai astfel, vom simți în inimile noastre lumina cunoștinței din marea taină a Nașterii Domnului și ne vom înfrumuseța și lumina viața noastră prin dobândirea bucuriei și păcii lui Hristos, Domnul nostru.

Cu aceste gânduri, pe care vi le împărtășesc cu toată dragostea de arhipăstor al vostru, Vă îmbrățișez în aceste zile de Crăciun, iubiți preoți și credincioși, dorindu-vă să petreceți sărbătorile Nașterii Domnului, Anului Nou și Bobotezei, cu sănătate și bucurii binecuvântate.

*Al vostru către Domnul Hristos,
rugător pentru tot binele trupesc și sufletesc,*

† NIFON
ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI

† **EPIFANIE,**
CU BINECUVÂNTAREA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL EPARHIEI BUZĂULUI ȘI VRANCEI

*IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI*

Iubiți fii sufletești,

A sosit sărbătoarea Crăciunului, când noi toți, de la mic la mare, trăim deosebita bucurie a Nașterii Domnului, cântând colindul strămoșesc: "*Astăzi, S-a născut Hristos, Mesia chip luminos, lăudați și cântați și vă bucurați*".

Așa cum a spus marele prooroc Isaia, prin dumnezeiasca Întrupare a Mântuitorului, astăzi lumina zilei ia locul întunericii nopții, cerurile închise în urma căderii lui Adam ni se redeschid ca o dovadă a iubirii lui Dumnezeu față de lume și ca o posibilitate unică de a ne ridica, din nou, lângă tronul Ziditorului a toate: "*Poporul care locuia în întuneric va vedea lumină mare și voi cei ce locuiți în latura umbrei morții lumină va străluci peste voi (...). Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie. Și mare va fi stăpânirea Lui și pacea Lui nu va avea hotar*"¹

De aceea, în aceste zile de mare praznic creștinesc, bucuria Nașterii Domnului ne stăpânește pe toți, știind că Dumnezeu a trimis în lume pe Fiul Său, după cum glăsuiește un frumos colind, "*să se nască și să crească, să ne mântuiască*", și pentru ca "*oricine crede în El să nu piară ci să aibă viață veșnică*" (Ioan 3, 16).

---

1. Isaia 9, 1 și 5-6.

Iubiți fii duhovnicești,

Cuvântul lui Dumnezeu, Fiul Cel Unul-Născut Care, așa cum spune Sfântul Vasile cel Mare, "*este chipul ființei Tatălui și chipul bunătății Lui*".² Cel necuprins cu mintea, Se naște într-o iesle sărăcăcioasă ca să ne dea exemplul de adâncă smerenie și să ne îmbogățească sufletește. Dumnezeu Se arată, prin Fiul Său, în Trup, pentru a nimici moartea care pusese stăpânire pe oameni din cauza păcatului strămoșesc.

După chipul Fiului Care S-a născut din Sfânta Fecioară Maria, și omul, fiind chipul lui Dumnezeu, este chemat să ajungă la asemănarea cu Acesta, așa cum ne învață Sfântul Atanasie cel Mare: "*era cu totul necuvenit ca măiestria arătată de Dumnezeu în ființa oamenilor să dispară, fie prin negrija lor, fie prin înșelăciunea demonilor (...). Dar, odată ce l-a făcut și l-a creat pe om ca să existe, era cu totul fără înțeles să se piardă lucrul Său și mai ales sub ochii Săi. De aceea, Își ia trup care nu e străin de al nostru, ci din Fecioară neprihănită și neîntinată și neștiutoare de bărbat, un trup curat pe care l-a predat morții pentru toți, pentru că toți erau supuși stricăciunii morții, aducându-l (jertfă) Tatălui*"³

Astfel, de când Dumnezeu a luat fire omenească, de la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, în fiecare om putem vedea revărsarea dragostei, a bunătății și a înțelepciunii lui Dumnezeu, iar în strădaniile și în năzuințele creștinului spre mai bine vedem neconținută purtare de grijă a Tatălui ceresc Care ne călăuzește pe toți pe calea adevărului spre desăvârșire și spre viața veșnică: "*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*" (Ioan 14, 6) ne spune Mântuitorul.

Dreptmăritori creștini,

Evenimentul Nașterii Domnului este atât de sublim, atât de măreț tocmai prin simplitatea și ineditul lui; pictori celebri, scriitori de seamă, sculptori cu deosebit talent artistic, oricât s-au străduit, n-au putut să redea decât în parte frumusețea cea fără de seamă a praznicului de astăzi.

Icoana Nașterii lui Hristos, pe care sfinții slujitori o poartă în Ajunul Crăciunului pe la casele fraților voastre spre închinare și sărutare, ne descoperă tuturor - știutori și neștiutori de teologie - întreaga lucrare a Întrupării Fiului lui Dumnezeu, a venirii Sale în lume: peștera cu ieslea

2. *Scrieri, Epistola 38*, în colecția "Părinți și scriitori bisericești", vol. 12, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1988, p. 185.

3. *Scrieri, partea I*, în colecția "Părinți și scriitori bisericești", vol. 15, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1987, pp. 96-98.

sărăcăcioasă - simbolizând trupul omenesc în care sufletul șade, de multe ori, sărăcit, gol de fapte bune; păstorii copleșiți de emoție și de bucurie - simbol al creștinului doritor de mântuire, care muncește, îndură, nădăjduiește, se roagă și așteaptă; Dreptul Iosif, tăcut și retras în înțelepciunea-i pe care i-o dădea vârsta - copleșit de minunea Nașterii; Sfânta Fecioară Maria - cu privirea caldă de Maică a Domnului ce-și exteriorizează bucuria sufletească prin smerenie și prin purtare de grijă față de Pruncul Iisus; îngerii cu negalabila cântare a păcii; cerul - cu steaua călăuzitoare; magii - cu darurile și... Pruncul. Pruncul Iisus înfășat în scutece sărăcăcioase, dar răspândind în juru-I și-n lumea întreagă dragostea cea fără de margini a lui Dumnezeu față de noi toți.

Binecredincioși creștini,

Anul acesta, poporul român a fost greu încercat de revărsarea apelor și de alunecările de teren ce au avut loc în unele zone ale Țării. Din primăvară și până-n toamnă, lacrimile durerii au curs șiroaie pe obrazul semenilor noștri. Oare, să fi fost acestea o încercare a credinței, o pedeapsă pentru păcatele cele multe? Dumnezeu știe! Dar fericiți au fost cei care, aflați la vreme de necaz, n-au rostit cuvinte de hulă împotriva Cerului, ci, asemenea îndelung-răbdătorului Iov, au suferit încercările și au zis: "*Domnul a dat, Domnul a luat; fie numele Domnului binecuvântat*" (Iov 1, 21).

Din cauza calamităților pricinuite de ploile neîncetate, mulți au avut de suferit, dar solidaritatea umană și creștinească au fost - și de această dată - exemplare, o parte a celor din nevoi primind modestul ajutor moral și material atât de necesar.

Astfel, în Eparhia Buzăului și Vrancei, preoții, călugării, călugărițele și binecredincioșii creștini, la apelurile pe care le-am făcut nu o dată, au dat dovadă de dragoste frățească, iar unii, dintre cei mai săraci, chiar de jertfelnicie, asemenea văduvei din Evanghelie⁴, prin contribuția lor la colectele organizate fiind ajutați cei care au rămas fără agoniseala de o viață, fără hrană și fără adăpost.

Patriarhia Română, sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, în parteneriat cu Televiziunea Română, a trimis bani pentru construirea a 16 case pentru sinistrați în localitățile Unirea-Odobești și Boțârlău din județul Vrancea, pe terenurile puse la dispoziție de primăriile respective,

---

4. Cf. Marcu 12, 42-44.

ca urmare a intervențiilor noastre. Cele mai multe dintre aceste locuințe au fost date deja în folosința celor care aveau atâta nevoie de ele.

Și pe această cale, mulțumim călduros Prea Fericirii Sale care, între multele griji, a avut în atenție și pe sinistrații din Episcopia noastră!

Mulțumim, de asemenea, ierarhilor care, în Eparhiile pe care le păstresc, au organizat colecte pentru ajutorarea credincioșilor buzoieni și vrânceni atât de greu încercați în primăvara și în vara anului ce se apropie de sfârșit!

În mod deosebit, mulțumim Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop PIMEN al Sucevei și Rădăuților care, în afară de importanta sumă de bani donată pentru ajutorarea sinistraților, ne-a sprijinit cu materialul lemnos necesar construirii a încă 8 case pe care Eparhia Buzăului și Vrancei le ridică în satul Nănești (3 la număr) și în localitatea Unirea-Odobești (celelalte 5) din județul Vrancea!

Nu în ultimul rând, mulțumim preoților și bunilor credincioși ai Eparhiei noastre care, așa cum am amintit mai înainte, din puținul lor, au adus atâta mângâiere celor sinistrați!

Iată, așadar, sunt momente în viața noastră când trebuie să dăm dovadă de mai multă credință și de iubire frățească. De altfel, Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a născut în ieslea din Betleem, a zis: *"Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții"* (Ioan 13, 35) iar dragostea se vedește prin fapta cea bună.

Rănila suferințelor pricinuite de revărsarea apelor nu s-au vindecat îndeajuns. Mai este încă multă nevoie de "medicamentul" milosteniei noastre. De aceea, după cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur, *"să nu ne lenevim... ci să aducem milostenie cu îndestulare, ca să ne învrednicim de iubirea de oameni cea de la Dumnezeu"*⁵. Comuniunea de care avem atâta nevoie se realizează prin rugăciune, dar și prin lucrarea dragostei, al cărei rod este, înainte de toate, milostenia.

Să fim solidari cu frații noștri de aceeași credință și - niciodată în viața aceasta - să nu uităm că, așa cum ne învață Sfântul Apostol Pavel, *"avem un Domn, o credință și un botez"* (Efeseni 4. 5).

Să rămânem statornici în dragostea către Mântuitorul și față de aproapele, să nu părăsim credința moșilor și strămoșilor noștri, mai ales în aceste vremuri de libertate rău înțeleasă, când bântuie peste tot ciuma falșilor predicatori și a învățăturilor sectare care de care mai înșelătoare și pierzătoare de suflet! Mântuitorul Hristos ni-i prezintă pe aceștia ca fiind *"prooroci mincinoși care vin în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori"* (Matei 7, 15).

---

5. *Puțul și împărțirea de grâu* (predici). Editura Buna Vestire. Bacău. 1995, p. 389.

Iubiți credincioși,

Astăzi și-n toate zilele vieții noastre, să multumim Domnului Hristos Care - *"chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce"* (Filipeni 2, 7-8) - ne-a dat pildă de ascultare și de adâncă smerenie!

Să ne străduim ca, în orice facem, Mântuitorul să fie *"pacea noastră!"* (Efeseni 2, 14).

Să ne curățim simțirile și sufletul robit de păcate să-l primenim, făcându-l luminos lăcaș al Pruncului Iisus!

Să lucrăm neconținut pentru ca vestea cea bună a cuvântului dumnezeiesc să ajungă la toți semenii, pe unii eliberându-i de patimi, pe alții hrânindu-i cu adevărul Evangheliei, pe cei bolnavi vindecându-i sufletește și trupește, pe toți sfințindu-i și mântuindu-i!

Să-L iubim, așadar, pe Dumnezeu, deoarece El singur este Purtătorul nostru de grijă, după cum glăsuiește o preafrumoasă cântare bisericească: *"Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt"*

Să rămânem în Biserica întemeiată de Mântuitorul Hristos, păstrând cu sfințenie adevărurile de credință și unitatea în dragoste frățească. Cu puterea acestei iubiri care îmbrățișează cerul și pământul, veșnicia și vremelnicia, să ne străduim ca viața noastră să fie tot mai roditoare în fapte bune pentru semenii!

Cu aceste părintești povățuiri de suflet ziditoare, la praznicul Nașterii Domnului și la începutul Noului An - 2006, ne adresăm fiecăruia dintre frățiii voastre, slujitori bisericești sau credincioși. prin cuvintele pline de conținut creștinesc și de îndemn la bunătate pentru toți:

"Și acum te las. fii sănătos

Și vesel de Crăciun

Dar, nu uita, când ești voios,

Creștine, să fii bun!"

Sărbători fericite! Noul An - 2006 să aducă tuturor împliniri și bucurii!

***Cu dragoste părintească întru Hristos Domnul
pentru toți fiii duhovnicești ai Eparhiei noastre***

† EPIFANIE

EPISCOPUL EPARHIEI BUZĂULUI ȘI VR. NCEI

† CALINIC
PRIN DARUL LUI DUMNEZEU
EPISCOPUL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

*MIJLOCEȘTE ÎN RUGĂCIUNI CĂTRE
DOMNUL DUMNEZEU,
CA SĂ DĂRUIASCĂ PACE, BUCURIE ȘI SPOR BINECUVÂNTAT ÎN TOT
LUCRUL BUN, ALESULUI CLER, CINULUI MONAHAL ȘI
DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI ȘI CREȘTINE*

Dreptmăritori Creștini,

Cuvine-se cu adevărat, să mulțumim din adâncul inimii, de-a pururi, Domnului Dumnezeu, Celui Întreit în persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, pentru bucuria dată nouă, în fiecare an, de sărbătoarea Nașterii Domnului Iisus Hristos în casa noastră, vatra caldă a familiei creștine iubitoare de taine dumnezeiești.

Mare mângâiere cuprinde inima noastră că Iisus, Stăpânul Ceresc al sufletelor noastre, pășește pe cât de maiestuos pe atât de smerit, coborând pe fărâma de țărână numită Pământ.

Din adânc de veacuri auzim că: "... nu s-a rușinat de noi Stăpânul întregii firi văzute și nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine și luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară și sub osânda dumnezeiască, s-a făcut întru toate asemenea nouă, afară de păcat" (Evrei 4, 15), adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-se ceea ce suntem noi ca noi să ne facem ceea ce este El: Cuvântul trup s-a făcut (I Ioan 1, 14), ca trupul să se facă Cuvânt; fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui (II

Corinteni 8, 9); *"S-a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea"*¹.

Cu sfântă emoție, la fiecare dumnezeiască Liturghie, mărturisim în Simbolul Credinței, că Iisus Hristos: *"S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om!"* Iar la întrebarea: Cum trebuie înțeleasă această mărturisire biblică din Simbolul Credinței, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune: *"Zic unii dintre sfinți că din Duhul Sfânt și-a luat sufletul ca din sămânță bărbătească, iar trupul și l-a format din sângele feciorelnic"*².

Veacuri de-a rândul, și cei care n-au crezut dar și unii din cei care au crezut și cred, s-au minunat de această împărătească taină de necuprins și de neînțeles pentru mintea omenească. Parcă auzim și acum glasul Sfântului Simeon Noul Teolog zicând: *"Care este scopul iconomiei întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură și citită de noi, dar nepătruns? Nu este decât acela ca, împărțându-se dintru ale noastre, să ne facă pe noi părtași de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiu al omului, ca să ne facă pe noi, oamenii, fii ai lui Dumnezeu, ridicând după har neamul nostru la ceea ce este El după fire, născându-Se de sus în Duhul Sfânt și introducându-ne îndată în Împărăția cerurilor, mai bine zis, dăruindu-Se, să o avem pe aceasta înlăuntrul nostru"* (Luca 17, 21), ca să nu avem numai nădejdea de a intra în ea, ci avându-o încă de acum, să strigăm: *"Viața noastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu"*³ (Coloseni 3, 3).

Dreptmăritori Creștini, iubitori ai Nașterii lui Iisus,

Și dacă cineva încă ar fi nelămurit în această taină de necuprins, și mai deslușit, același Sfânt Părinte Simeon Noul Teolog, ne aduce lumină dumnezeiască pentru a ne strălîmpezi, oarecum, gândurile noastre, zicând: *"...precum din coasta aceluia (a lui Adam) a făcut ... femeia, așa din fiica Lui, din pururea Fecioara și Născătoarea de Dumnezeu, Maria, luând trup fără sămânță, s-a născut în chip asemănător primului om creat, ca precum acela prin neascultare s-a făcut începutul nașterii întru stricăciune și spre moarte, așa Hristos și Dumnezeu, prin împlinirea a toată dreptatea"* (Matei 3, 15) să se facă pângă rezidirii și nemuririi noastre întru nestricăciune⁴.

1. Marcu Ascetul, *Filocalia*, vol. I, p. 323

2. *Filocalia*, vol. II, p. 212

3. Vezi *Filocalia*, vol. VI, p. 84

4. *Filocalia*, vol. VI, p. 119

Dacă până la venirea lui Iisus, aici pe pământ, omenirea căuta cu înfometare vederea lui Dumnezeu, prin purtarea Sa de grijă și din iubire de oameni a scurtat distanța dintre cer și pământ și mai ales dintre om și Dumnezeu. Așa ne-a făcut nouă, prea mare bucurie, nemaiauzită în bătrânele veacuri, El, Dumnezeu Atotputernicul să Se arate nouă, asemenea ca noi în afară de păcat. De aceea, Sfântul Talasie Libianul, meditând la această taină a tainelor, ne-a scris că Iisus: "*Ni s-a arătat prin suflul, trup și dumnezeire, ca să ne izbăvească din moarte și suflul și trupul ca un Dumnezeu!*"⁵

Nimeni și niciodată, acestei omeniri, nu i-a făcut un dar mai mare și mântuitor! Îngerii din cer au rămas uimiți, iar sfinții pe pământ au ridicat imn de mărire. Același Sfânt Părinte Talasie, răpit de bucurie, a strigat: "*Minune străină se întâmplă în cer și pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ, și omul în ceruri, căci Dumnezeu și Cuvântul întrupându-Se neschimbat S-a unit cu toată zidirea prin trup!*"⁶

Dreptmăritori Creștini,

Pentru totdeauna, de la Întruparea lui Iisus Hristos Domnul, trebuie să știm, fără nici o îndoială, că profeția lui Isaia s-a împlinit întocmai, "*la plinirea vremii*" (Galateni 4, 4), precum scrie Sfântul Apostol Pavel.

Sub inspirația Duhului Sfânt, Isaia proorocul scria cu 700 de ani înainte de Întruparea lui Iisus Hristos: "*Domnul Însuși vă va da un semn: Iată Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și-L vor chema cu numele de Emanuel!*" (Isaia 7, 14). Știm că Emanuel înseamnă, în traducere: *Dumnezeu este cu noi!* Și tocmai aceasta am dorit mereu și așa ne-a binecuvântat Părintele Ceresc. De atunci nu mai suntem singuri pe acest pământ în care plutește dragostea lui Dumnezeu.

Cu noi este Dumnezeu și de-a pururi va rămâne pentru a ocroti, de toată primejdia de zi și de noapte, Țara noastră și întreaga lume!

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne ocroti Familia, cea cu prunci puțini sau mulți, în vatra noastră românească și în vatra lumii zbuciumată de atâtea lipsuri zilnice!

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne ocroti Biserica și neamul creștin românesc în lucrarea trează, de a se mântui de toate stricăciunile dinlăuntrul și dinafară, care desfigurează chipul lui Dumnezeu zidit în această frumusețe a lumii văzute!

5. *Filocalia*, vol. IV, p. 37

6. *Filocalia*, vol. IV, p. 19

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne tămădui de toate bolile și suferințele și spaimile care zbuciumă sufletul nostru atât de plăpând!

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne rodi întru fapte bune și a ne sfinți gândurile și faptele, "*cugetând la cele de Sus!*" (Coloseni 3, 3).

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne ajuta să punem început bun vieții noastre și "*să ne împăcăm cu Bunul Dumnezeu*" (II Corinteni 5, 20), ca să ne putem odihni de ostenele noastre!

Cu noi este Dumnezeu, pentru a ne ajuta în rugăciunile noastre pentru a birui ca să nu ne risipim până la marginile pământului!

Cu noi este Dumnezeu, mai ales atunci când rămânem singuri pe lume, în bătaia înstrăinărilor de tot felul! Doar El ne rămâne Salvatorul!

Cu noi este Dumnezeu, pururea, ori de știm ori de nu știm, ori de vrem ori de nu vrem! El veghează neadormit și așteaptă văpaia noastră de dragoste! Iar de mii și mii de ani așteaptă să ne naștem, să ne bucurăm și să ne mântuim!

Cu noi este Dumnezeu și va rămâne de-a pururi: Crediința noastră, Nădejdea noastră și Iubirea noastră!

Crăciunul înseamnă: Cu noi este Dumnezeu!

De aceea bucuria Crăciunului inundă ca lumina caldă a soarelui de mai: peste leagănul pruncuțului, peste mama veghetoare, peste tatăl plin de griji, peste păstorul neadormit, peste lucrătorul de dimineață, peste cel ce stăruie în fruntea treburilor obștești, peste învățătorul răbdător și cuminte, peste toată suflarea izvorâtă din Dumnezeu iubirii!

Să-I mulțumim Dumnezeului Iubirii, Care mai ales de Crăciun, de ziua Nașterii Sale, ne îmbrățișează ca pe iubiții Lui copii!

Este Tatăl care vine să-și îmbrățișeze fiii rătăciți prin lumea neștiinței și a păcatelor de tot felul.

Îți mulțumim, Doamne Iisuse, pentru sfânta Ta iubire și îmbrățișare dumnezeiască!

Să cântăm dimpreună cu îngerii, cu inima plină de bucurie:

Hristos se naște, măriți-L

Hristos din Ceruri, întâmpinați-L

Hristos pe pământ, înălțați-Vă

Cântați Domnului tot pământul!

Vă dorim tuturor pace și bucurie, la mulți și buni ani!

† CALINIC

EPISCOP AL ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

† CASIAN
DIN DARUL LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL DUNĂRII DE JOS,

*PREA CUCERNICILOR ȘI PREA CUVIOȘILOR SLUJITORI
AI SFINTELOR ALTARE, CINULUI MONAHAL
ȘI LA TOȚI DREPTĂRITORII CREȘTINI DIN EPARHIA NOASTRĂ:
HAR, PACE ȘI BUCURIE, CU SĂNĂTATE ȘI TOT BINELE MÂNTUITOR,
DE SFINTELE SĂRBĂTORI ALE NAȘTERII DOMNULUI, BOBOTEZEI
ȘI ANULUI NOU, IAR DE LA SMERENIA NOASTRĂ
ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE*

Iubiți frați și surori în Domnul,

Betleemul, locul Nașterii după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, din Prea Curata Fecioară Maria *"de la Duhul Sfânt"* (Crezul), *"la plinirea vremii"* (Galateni 4, 4), este mai aproape ca oricând de sufletele noastre. Prin credință, urmând nemuritoarei învățături a Sfintei noastre Biserici, călătorim, în timp, deodată cu magii, înțelepții Orientului și cu smeriții păstori la locul Peșterii Betleemului, atât de neînsemnată atunci, dar atât de cerească și de măreață spiritual acum pentru întreaga omenire. Acolo a găsit Maica Prea Curată sălaș primitiv pentru a-L arăta lumii pe Domnul și Stăpânul ei în chip de Prunc. Acolo s-a aflat loc pentru Cel ce a făcut *"cerul și pământul, marea și toate ce sunt într-însese"*. Acolo, prin venirea Fiului lui Dumnezeu, prin Nașterea miraculoasă, peștera a devenit cer, Fecioara s-a făcut *"Scaun de heruvimi"*, iar *"ieslea sălășluire întru care a încăput Cel neîncăput"*.

Sunt multe semnificațiile sălașului în care S-a așezat Domnul, dar cea mai aproape, astăzi, de înțelegerea noastră ni se pare a fi aceea de casă, de locaș al viețuirii noastre creștinești.

Să ne amintim de călătoria patriarhului Iacov spre Mesopotamia (Facere 28). Obosit, o dată cu căderea nopții, așezându-și capul pe o piatră, a văzut o lumină care era asemenea unei scări, pe care îngerii lui Dumnezeu urcau și coborau (Facere 28, 12). Dimineața, ca semn al mulțumirii, a uns piatra cu

untdelemn arătând și mărturisind că locul acela unde s-a arătat slava lui Dumnezeu se va numi "Casă a lui Dumnezeu" (Facere 28, 17). În această "Casă a lui Dumnezeu" au intrat și din ea au ieșit îngerii de la Părintele ceresc spre oameni. Locul Nașterii Domnului, Betleemul, care se tâlcuiește tot casă, însă duhovnicește este "Casă a pâinii". Casă a pâinii care S-a coborât din cer spre a ni se oferi ca hrană dumnezeiască!

Prea iubiți creștini,

Din interpretarea locului Nașterii Domnului drept "Casă a pâinii" decurge și sensul duhovnicesc al prezenței Mântuitorului și în "Casa" primitoare cea însuflețită, care este chiar Maica Sa. Maica Domnului, precum știm, mai este numită în multe cântări și în rugăciunile Bisericii: "Casa lui Dumnezeu" și "Palat al Sfântului Duh".

În rugăciunea premergătoare Canonului Sfintei Împărtășanii învățăm acest mare adevăr duhovnicesc și mai lămurit: "*În pântecel tău, Născătoare de Dumnezeu, s-a copt Pâinea vieții!*" (Hristos, s.n). Iată, așadar, cum sălășluiește în peștera din Betleem, numită "Casă a pâinii", Maica Domnului, ea însăși fiind "Casă" dumnezeiască în care a găzduit ca într-un "Palat ceresc" pe Fiul lui Dumnezeu, până la Naștere. Așadar, atât locul Nașterii Domnului, cât și Purtătoarea Sa, Născătoarea de Dumnezeu, au pentru noi semnificația Casei cerești de pe pământ.

Nu este întâmplătoare, în acest înțeles duhovnicesc, identificarea Mântuitorului cu "*Pâinea cea vie care s-a pogorât din cer*". Așa ne-a arătat în Evanghelia Sa: "*Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu*" (Ioan 6, 51), Pâinea cea cerească este aceea pe care o primim prin Sfânta Împărtășanie și astfel, noi înșine devenim, tot duhovnicește, "Casă a lui Hristos" (Canonul Sfântului Înger Păzitor).

V-am prezentat foarte pe scurt aceste mărturii, tocmai pentru a înțelege și mai concret legătura profundă dintre locul Nașterii Mântuitorului, drept casă, dintre Maica Domnului, prima "casă" locuită de El pe pământ, și Persoana Domnului, Cel ce nu a găsit loc în nici o casă omenească atunci, când Tatăl L-a trimis: "*Să Se nască și să crească / să ne mântuiască*" (colind).

Iubiților,

Primii creștini au înțeles să prelungească sensul duhovnicesc al locului Nașterii Domnului tot în chip tainic și în locașul trupurilor, dar și în cel în care viețuim ca oameni și, mai ales, precum creștini.

Casa, locuința noastră vremelnică, nu este în acest sens doar un acoperiș deasupra capului pentru a ne apăra de intemperii și a ne încălzi, ci este locașul nașterii, al creșterii, al educației și al celor mai sfinte momente legate de existența noastră pe acest pământ. Casa este reperul nostru cultural, tradițional și spiritual.

Poate tocmai datorită absenței unei case omenești la momentul Nașterii Domnului în planul veșnic de mântuire, a voit Dumnezeu să ne ofere o altă dimensiune a sălașului nașterii noastre, a casei noastre.

Nu de puține ori aflăm în Sfânta Evanghelie despre prezența Mântuitorului în diferite case, transformate astfel în locașuri ale manifestărilor spirituale. Să ne amintim de casa Martei, Mariei și a lui Lazăr (Luca 10, 39-42), ca și de cea a lui Zahau (Luca 19, 5-10), a fariseului Simon (Luca 7, 36-50), dar și de casa învierii fiicei lui Iair (Matei 9, 23-25; Marcu 5, 35-39; Luca 8, 49-52). Casa Martei și Mariei ne descoperă și locașul de rugăciune, și pe cel al lucrării. Casa lui Zahau ne arată locul dreptății și al iertării păcatelor. Toate aceste aspecte le identificăm însă doar prin prezența Mântuitorului care sfințește, vindecă și mântuiește pe toți o dată cu intrarea Sa și cu hotărârea de a-L asculta, de a-L urma și de a-I împlini poruncile Sale.

În creștinism, din acest motiv, nu se concepe temelie de casă, fără solidificarea binecuvântării lui Dumnezeu, iar înainte de a fi locuită, creștinii Îl invită pe Hristos Domnul (prin post) să o sfințească: *"Precum casei lui Zahau s-a făcut mântuire, Hristoase, cu intrarea Ta, așa și acum cu intrarea sfinților Tăi slujitori și, cu aceștia, a sfinților Tăi Îngeri, dă pacea Ta casei acesteia și cu milostivire o binecuvântează, mântuind și luminând pe toți cei ce vor locui în ea"* (tropar din slujba binecuvântării casei noi).

Această prezență harică concretizată apoi prin așezarea la loc de cinste a icoanelor Mântuitorului, ale Maicii Sale și ale Sfinților Săi aduce în casă duhul Betleemului atât de concret, încât Sărbătoarea Crăciunului este o tainică bucurie a familiei. Casa, orice casă creștinească, este un nou Betleem.

Multe din colindele noastre sesizează acest adevăr și ne dezvăluie taina prezenței dumnezeiești, mai ales, prin generozitatea, ospitalitatea și milostenia creștinească. *"Casa să ne-o măturăm, / Hai leri-i ler / Masa să ne-o încercăm, / Hai leri-i ler"* (colind). Iată de ce, mai înainte de a merge la biserică, de Crăciun, pentru a ne bucura de Nașterea Domnului, în comuniune, așteptăm preotul cu sfânta icoană, în casele noastre. Putem spune că la noi, creștinii români, moștenitorii străvechii tradiții apostolice, Nașterea Domnului începe în casa creștinului. Chiar dacă uneori la orașe acest accent sacru al legăturii dintre locuința noastră și locașul Nașterii Domnului a mai

pierdut din semnificație, sensul profund al sacralității locuinței nu trebuie să se piardă.

Frați creștini,

Am amintit doar câteva repere sacre despre legătura dintre Casa Domnului și casa noastră. Am ales o astfel de abordare tocmai pentru a ne aminti toți de semnificația casei, mai ales atunci când din diferite motive aceasta dispăre.

Anul acesta, lumea toată a gustat această experiență amară cu cei ce și-au pierdut locuințele în cataclisme sau la revărsări de ape.

Cei mai mulți au putut atunci să se identifice cu Singurul fără de casă, pe pământ, la Nașterea Sa. Cu Cel ce ne-a arătat pe Maica Sa drept "Casă" și "Peșteră" drept unic adăpost. Așa s-a petrecut și în eparhia noastră, ca și în atâtea locuri din țară.

Ne amintim, cu emoție, despre primele întâlniri în atare dramatice situații: la Vameș, la Piscu, la Prival, la Nămolosa, la Ivești, dar, mai ales, la Torcești și la Cosmești, în județul Galați. Cei fără de case au înțeles, mai bine decât noi toți, care este semnificația adăpostului atunci când acesta nu mai există. Ne-am adunat, firește, pentru început, în singurele case ale lui Dumnezeu, bisericile. Acolo s-a pus temelie solidă speranței în refacerea vieții și a caselor.

Bisericile, locașurile lui Dumnezeu, au devenit, precum se știe, în toate localitățile inundate "case" ale Betleemului și "*case ale pâinii*".

Prin apelul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist toate sfintele biserici au devenit "*case*" în care a încăput dragostea lui Dumnezeu pentru cei fără de case, iar casele credincioșilor au devenit centre de solidaritate, de milostenie și de frățietate reală. Nici când nu s-au transformat casele și bisericile în centre filantropice ca în acest greu și încercat an.

Binele și fapta creștinească săvârșite din iubire față de cei încercați, la îndemnul părinților duhovnicești, ierarhii noștri din țară și din străinătate secundați de vrednicii preoți s-au concretizat în "*punți*" peste ape, în "*poduri*" concrete de solidaritate, iar bisericile și casele creștini lor au devenit centre autentice de vindecare a rănilor sufletești și materiale. Neșterse vor rămâne aceste mărturii în evlavia și în recunoștința noastră la Dunărea de Jos. Nu vom înceta a prețui pe inimoșii noștri slujitori de la parohii, de la protopopiate și de la mănăstiri, ca și de la Centrul Eparhial, pentru jertfelnică și pilduitoarea misiune filantropică cu toți credincioșii. Faptele și actele de milostenie sunt demne de măreția Casei Betleemului. Demne de Casa pâinii! Demne de mila Maicii Domnului, "*bucuria tuturor celor necăjiți!*"

Domnul să-i miluiască și să-i răsplătească pe toți, cu mila și cu îndurările Sale!

Dar, mai presus de toate actele de întraajutorare, să nu uităm nicidecum programul "*Învinge apele*" inițiat de Prea Fericitul Patriarh Teoctist împreună cu *Televiziunea Română* și cu *Romtelecom*, la care s-au adăugat multe eparhii. Ierarhii, preoții și credincioșii din toată țara sunt ctitori de case ale Betleemului autentic la Dunărea de Jos și pentru aceasta, astăzi le transmitem cu toții recunoștința, prețuirea și cinstirea noastră.

În mod concret, în eparhia noastră cu bănuțul văduvei al generozității dumneavoastră, s-au construit 30 de case. Ele au valoare de "biserici" ale Betleemului. Ele sunt temeliiile speranței transformate în iubire, cu acoperiș, ca și cupola Pantocratorului deasupra bisericii. Ele sunt o mărturie vie a concreteții Peșterii de la Betleem. Chemarea Mântuitorului de a-L descoperi în lăuntru nostru și, implicit, între noi, în lăuntru familiei și al casei noastre, arată marea taină a Nașterii Sale, ca fapt real pentru renașterea adevăratei vieți duhovnicești. Viața noastră este autentică doar atunci când ne împărtășim din bogăția vieții Domnului Care, coborând în modestia Peșterii, ne-a îmbogățit pe toți din iubirea Lui care nu are margini.

În ajunul Sfântului Andrei ne-am aflat, ierarhi și slujitori, pe unda Siretului, acum liniștit, și: "*Acolo pe grindei / (unde-i) Casa lui Andrei*", precum ne arată colindul, am aflat "*magi*" și "*păstori*" care au adus cu anticipație sinistraților "*aurul, smirna și tămâia*" faptei, în care este prezent dumnezeiescul Prunc de la Betleem.

Acestui fapt îi datorăm și noi, slujitorii și credincioșii, ofranda de a ne dăruii "*pe noi înșine și unii pe alții*" și toată viața noastră lui Hristos. El ne-o redă prin semenii noștri ajutați înnoită și plină de generozitate și de iubire față de toată lumea.

Astăzi, de Crăciun, îndreptăm smerită mulțumire binefăcătorilor noștri, iubiți frați și surori din eparhie și din țară. Îi invităm pe calea colindei străbune și a inimii să fie prezenți cu cei ce se bucură în "*peșterile*" primitoare ale Betleemului, casele din satele greu afectate de inundații, Cosmești și Torcești. Îi rog pe primitorii darului să se roage neîncetat pentru binefăcători și să-L primească pe Domnul Dăruitorul și în sufletele lor.

Iubiților,

Realizăm însă cât de multe case stau încă în așteptarea ajutorului nostru, câte suflete stau încă în suferință datorită slăbirii puterilor și a brațelor noastre de a-i cuprinde pe toți în ajutor.

Pentru ce-i ce n-au fost încă vindecați măcar parțial de urmările dezastrelui ne rugăm să fie și ei, prin credință și speranță, pătruși de "raza luminoasă" a Betleemului. Fiecare dintre cei ce nu am fost atinși de suferința aceasta mai avem, măcar de sărbători, loc și în case și în suflete pentru cei lipsiți și singuri. Încap toți în solidaritatea noastră creștinească și românească. Astăzi este, prin duhul sărbătorii, spațiu mai mult în toate casele noastre, căci "Peștera din Betleem" a mărit spațiul iubirii. De la Sfântul Altar, până la propriile noastre mese este loc și dragoste! Să-i invităm, așadar, pe toți cei ce n-au încă propriile case, să intre aici, în căldura Crăciunului de la care nimeni nu-i exclus și să le oferim darul uman al frățietății și afecțiunea creștinească a solidarității, prin care se vindecă cu Domnul Prunc orice rană, fie și cea de pe urma cataclismelor și a inundațiilor. Să ne lăsăm toți "inundați" de valul iubirii celei fără de margini a Casei Betleemului. A Casei pâinii.

"Și acum, te las! Fii sănătos

Și vesel de Crăciun,

Dar nu uita când ești voios,

Române, să fii bun!"

Vă doresc din inimă, tuturor, sărbători fericite și calde mulțumiri pentru a-L fi adus pe Hristos în "Betleemul" caselor personale și de acolo în toate sufletele.

La mulți ani!

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul rugător,

† CASIAN

EPISCOPUL DUNĂRII DE JOS

† *DAMASCHIN*
DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

CINSTITULUI CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI DIN EPISCOPIA SLOBOZIEI
ȘI CĂLĂRAȘILOR: HAR, MILĂ, PACE, BUCURIE ȘI AJUTOR DE LA
DUMNEZEU, IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI

"Dumnezeu fiind al păcii, Tată al
îndurărilor, ai trimis nouă pe Îngerul sfatului
Tău cel mare, dăruindu-ne pace; deci povățuiri
fiind la lumina cunostinței de Dumnezeu, de
noapte mâne când, Te slăvim pe Tine,
Iubitorule de oameni!"

(Irmosul Cântării a 5-a, Canonul întâi,
Utrenia Nașterii Domnului)

Iubiți fii duhovnicești,

Zilele anului au trecut una după alta și iată-ne din nou în plin anotimp al iernii, când firea naturii însăși obișnuiește să ia chipul alb și înfrigorat al lipsei vieții, despre care noi, creștinii, știm - și natura însăși ne învață - că este o moarte în care se lucrează învierea. În acest anotimp care închipuie încetarea vieții, noi toți, tineri și bătrâni, prăznuim astăzi, cu bucurie mare, o naștere - cea mai minunată naștere a unui Om pe care a cunoscut-o istoria. Căci *"Cel ce mai înainte de luceafăr din Tatăl, fără mamă, S-a născut, astăzi pe pământ fără tată a luat trup din Fecioara Maria"* (Condacul Soborului Maicii Domnului).

Bucuria noastră nu este o bucurie firească, a firii trupești înclinată spre păcat, ci este o bucurie duhovnicească, căci duhul nostru se bucură și se minunează în fața tainei care, astăzi, se împlinește. Bucuria zilei de astăzi ne unește în duh cu bucuria îngerilor, magilor și păstorilor și a tuturor generațiilor de credincioși care au dat glas de slăvire în cântare prea plinului inimii lor:

*"Fecioara astăzi,
Pre Cel mai presus de ființă naște
Și pământul peștera
Celui neapropiat aduce.
Îngeri cu păstorii doxologesc
Și magii cu steaua călătoresc.
Că pentru noi S-a născut Prunc tânăr
Dumnezeu cel mai înainte de veci"*

(Condacul Nașterii Domnului)

Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu S-a pogorât din cer și S-a făcut om, într-un tot asemenea nouă, afară de păcat! Minte noastră nu poate să așeze în tiparele ei acest adevăr al întrupării Domnului nostru Iisus Hristos. De aceea acest adevăr ne-a fost nouă revelat și se primește de către duhul nostru prin credință.

Care este însă rostul săvârșirii acestei taine, început al săvârșirii celei mai neînchipuite taine, *"taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută"* (Romani 16, 25)? Să luăm aminte la mărturisirea făcută de Însuși Fiul lui Dumnezeu, precum și a Proorocilor și Sfinților Apostoli. Vestirea nașterii minunate este proorocită dinainte poporului ales: *"Căci Prunc S-a născut nouă, un Fiu S-a dat nouă, a Cărui stăpânire e pe umărul Lui și Se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte ale veacului ce va să fie"* (Isaia 9, 5).

Vestirea rostului nașterii minunate este făcută simplu de către îngerul Domnului unor oameni simpli - păstorii: *"că vi s-a născut azi Mântuitor: Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David"* (Luca 2, 10).

Iar Sfântul Apostol Pavel le scrie creștinilor din Efes: *"Binecuvântat fie Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce, întru Hristos, ne-a binecuvântat pe noi, în ceruri, cu toată binecuvântarea duhovnicească; precum întru El ne-a și ales, înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără de prihană înaintea Lui, mai înainte rânduindu-ne în a Sa iubire, spre înfierea întru El, prin Iisus Hristos, după buna socotință a voii Sale... făcându-ne cunoscută taina voii Sale... ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ toate întru El"* (Efeseni 1, 3-5).

Iubiții mei fii sufletești,

Roadele înfierii noastre de către Dumnezeu se vădesc în multe chipuri; unul dintre acestea este pacea, pacea duhovnicească dobândită în noi înșine, pacea în comuniunea cu ceilalți oameni, pacea omenirii și a întregii firii zidite, văzută și nevăzută, cu Ziditorul ei. În învățătura creștină pacea nu este

o lucrare omenească, sau exclusiv omenească, ci are un sens profund duhovnicesc și eshatologic.

Prin întruparea și jertfa Sa răscumpărătoare, Mântuitorul împacă neamul omenesc cu Dumnezeu, iar în această realitate nouă face să se reverse în suflete pacea lăuntrică, roditoare de pace între oameni. Pentru aceea îngerii au cântat la nașterea Domnului *"Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie"* (Luca 2, 14).

Izvorul unic al păcii este Dumnezeu, Mesia fiind *"Domn al păcii"* proorocit de Isaia (9, 5) și *"rege al păcii"* numit de Sfântul Apostol Pavel (Evrei 7, 2). În Noul Testament pacea, viața și bucuria sunt aproape sinonime. *"Pace pe pământ"* este o înfăptuire a lui Hristos, în Sine Însuși: *"Căci în El a binevoit să sălășluiască toată plinirea, și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii Sale"* (Coloseni 1, 19-20).

Împăcarea fiecăruia dintre noi cu Hristos, prin care este anticipată venirea Împărăției lui Dumnezeu înlăuntrul nostru, este darul milostivirii Sale către noi, pe măsura dorinței noastre de a primi acest dar, a stăruinței în cererea lui cu bună cuviință și a împlinirii poruncilor evanghelice. *"Și pacea lui Hristos, întru Care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpânească în inimile voastre"* (Coloseni 3, 15). Împăcarea fiecăruia dintre noi cu Hristos nu este un act juridic, ci un act ontologic sfințitor: *"Și pacea lui Dumnezeu, care covârșește orice minte, să păzească inimile voastre și cugetele voastre, întru Hristos Iisus"* (Filipeni 4, 7), sau *"Însuși Dumnezeul păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit"* (1 Tesaloniceni 5, 23).

Primitori ai păcii fiind, noi, creștinii, suntem chemați să participăm la viața Sfintei Treimi, căci Mântuitorul Însuși S-a rugat pentru toți cei ce cred în El *"ca toți să fie una precum suntem și Noi"* (Ioan 17, 11). Pacea persoanei umane se împlinește în pacea comuniunii cu Hristos, în pacea Sfintei Împărtășanii. Comuniunea euharistică este sămânța păcii în persoana umană și, prin ea, sămânța păcii în lume. Comuniunea euharistică se prelungește în afara Bisericii, prin însăși binecuvântarea liturgică: *"Cu pace să ieșim"* și, ieșind, prin lucrarea îndemnurilor evanghelice: *"Drept aceea să urmărim cele ale păcii și cele ale zidirii unuia către altul"* (Romani 14, 19), și *"Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul"* (Evrei 12, 14), pentru că *"roada dreptății se seamănă întru pace de cei ce lucrează pacea"* (Iacov 3, 18).

Lucrarea păcii este o împreună-lucrare a omului cu Dumnezeu și ea este numită, explicit, una din stările de "fericire", ca lucrare proprie dobândirii calității de fii ai lui Dumnezeu: *"Fericțiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui*

Dumnezeu se vor chema" (Matei 5, 9). Această "fericire" este, aşadar, o urmare a lucrării, a făptuirii păcii, de unde rezultă şi datoria noastră de a fi lucrători, şi nu pasivi, nepăsători, faţă de cele învrăjbite în noi şi în jurul nostru.

Iubiţi credincioşi,

Având neîncetat în minte şi în inimă încredinţarea că Iisus Hristos "*este pacea noastră*" (Efeseni 2, 14), să urmăm cu tărie îndemnurile Sale: "*Îndrăzniţi! Eu am biruit lumea*" şi să nu fim nepăsători faţă de harul Său în noi înşine, pe care l-am primit prin Sfântul Botez şi îl primim prin celelalte Sfinte Taine ale Bisericii. Evanghelia lui Hristos este "*Evanghelia păcii*" (Efeseni 6,15), iar noi, creştinii, suntem în faţa lumii, prin faptele noastre, mărturia vie a adevărului ei, inclusiv a realizării păcii cu Dumnezeu, cu noi înşine şi cu lumea înconjurătoare.

La sfârşitul acestei scrisori pastorale doresc să-mi exprim satisfacţia şi să mulţumesc tuturor credincioşilor din Eparhia noastră, care au dat curs îndemnului şi s-au alăturat celorlalţi credincioşi ai Bisericii Ortodoxe Române pentru alinarea celor care au avut de suferit datorită revărsării repetate a apelor în ţara noastră, precum şi, la începutul anului, a celor din Asia.

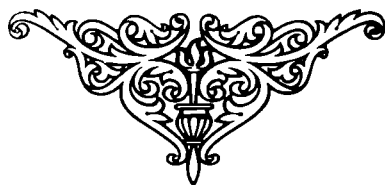
Rog pe milostivul Dumnezeu să ne ajute să petrecem împreună sfintele sărbători ale Naşterii Domnului, Anului Nou şi Bobotezei cu sănătate, pace, alese bucurii sufleteşti şi să participăm în continuare la alinarea suferinţelor celor în nevoi.

La mulţi ani!

Al vostru către Domnul rugător,

† DAMASCHIN

EPISCOPUL SLOBOZIEI ŞI CĂLĂRAŞILOR

† *GALACTION*
DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI
ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, CINULUI MONAHAL, PEA CUCERNICILOR ȘI PEA CUVIOȘILOR PĂRINȚI, DIN ACEASTĂ DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE, HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE BUCURII DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

"Noi... mărturisim că Tatăl a trimis pe Fiul, Mântuitor al lumii.

Cine mărturisește că Iisus este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu rămâne întru el și el în Dumnezeu și acestea noi vi le scriem ca bucuria noastră să fie deplină". (I Ioan, 4, 14-15 și I, 4)

Iubiții mei fii duhovnicești,

An de an, smulși din împietrirea cotidianului, întâmpinăm cu sufletul și cu mintea noastră, dar de fiecare dată altfel, în noaptea Sfântă a Crăciunului, cel mai mare început, petrecut pe pământ din pronia lui Dumnezeu: Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, adică Întruparea Cuvântului, cuprinși de nădejdea de a înțelege *din Iăuntru* nu numai darul de deasupra darului rostul și felul nașterii *din nou* al fiecăruia dintre noi, - dar mai ales și covârșitor, vestea biruită de adevărul planului lui Dumnezeu, că ni S-a născut Mântuitor Hristos Domnul.

Față de această taină *din veac ascunsă* (Romani, 16, 25), *plinirea vremii* (Galateni 4, 4) aduce descoperirea bucuriei Nașterii Domnului, iar trăirea

sensului acestei unice bucurii din vigoarea dragostei lucrătoare cuprinsă de adevărul *cunoștinței* deslușește în mod lămurit plinătatea dimensiunii divine a minunii care cuprinde cerul și pământul deopotrivă, într-un freamăt de sărbătoare dumnezeiască.

Pruncul Iisus, Dumnezeu mare, Domnul păcii, Mântuitorul nostru ne trezește din amorțeală, făcând loc în privirea și sufletul copiilor, în mintea și inima noastră, nu numai bucuriei unice și de nedescris ci cu mult mai mult ne deschide *Calea, Adevărul și Viața*.

Cerul și pământul, îngerii și oamenii capătă pecetea sensului dragostei divine, în care cuvintele nu mai sunt suficiente nici pentru îngerii, nici pentru oamenii, spre a vesti bucuria și minunea; minunea și bucuria, încât orice împietrire se mișcă, orice clipire viază, fiecare silabă se face șoaptă din cântecul nesfârșit al sufletelor pline de bucuria Nașterii lui Iisus.

Cerurile vestesc adevăruri mântuitoare și prin gura copiilor, iar din inima adulților smerenia îngenunchează orice întunecare, când slava lui Dumnezeu înnoiește și pacea și bunăvoința, dar cu siguranță înțelegerea lor ca izvorâte din Nașterea lui Iisus, pentru reînnoirea sufletelor noastre și la ceas de praznic și la ceas de rugăciune și la ceas de activitate zilnică în aceeași măsură și necesitate.

Nimic nu este întâmplător! Nici zbuciumul, nici Nașterea, nici simplitatea, nici prezența îngerilor și a păstorilor, nici nedumerirea, nici căutarea, ci toate sunt biruite de voința rânduielii exacte a lui Dumnezeu ca noi să putem înțelege; să înțelegem dragostea, să înțelegem pașii smeriți spre mântuire, bucuria și teama de a ști să pătrundem înțelesul folositor al iubirii lui Dumnezeu, ca măsură pământească pentru iubirea fratelui nostru. *Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea!* Această iubire a lui Dumnezeu ne cheamă să conștientizăm nevoia de înnoire, făcând sufletul nostru sălaş al dragostei și iesle a bucuriei, curățindu-ne veșmântul credinței din lumina adevărilor mântuitoare ale Nașterii Sale.

Iubiți credincioși,

Fiecare dintre noi, tineri sau mai în vârstă am trăit sărbătoarea Nașterii Domnului mai mult sau mai puțin decisiv pentru înnoirea sufletelor noastre. Unii afirmă chiar că se spun aceleași lucruri. De ce este nevoie să trăim praznicul *întru înnoirea duhului*? Mai poate deveni o inimă împietrită și mântuitoare a lui Hristos?

Iată ce ne învață înțelepciunea Părinților cu viață îmbunătățită: "spunea Avva Ioan... ne-am dus odată din Siria la Avva Pimen și voiam să-I întrebăm pentru împietrirea inimii. Iar bătrânul nu știa elinește și tălmaci nu am găsit. Și văzându-ne pe noi supărați, bătrânul a început a grăi în limba elinească, zicând: firea apei este moale iar a pietrei vârtoasă; iar ulciorul fiind atârnat deasupra pietrei, picând câte puțină apă, găurește piatra. Așa și cuvântul lui Dumnezeu, este moale, iar inima noastră vârtoasă: dar auzind omul de mai multe ori cuvântul lui Dumnezeu, se deschide inima lui".

Taina coborârii lui Dumnezeu la noi înseamnă și taina Nașterii Cuvântului în inimile noastre. Aceasta împreună lucrare este posibilă, ne-au dovedit-o sfinții și spre aceasta suntem îndemnați stăruitor de Sfânta Biserică stâlpul și temelie adevărului (1 Timotei, 3, 15). Iată cum ne învață Sfântul Simeon Noul Teolog (949-1022): "după cum Dumnezeu Cuvântul Tatălui, a intrat în pântecele Fecioarei, tot așa cuvântul pe care îl primim prin învățătura evlaviei se găsește în noi ca o sămânță... Prin urmare, dacă credem din tot sufletul nostru și dacă ne căim cu râvnă, noi îl zămislăm... pe Cuvântul lui Dumnezeu în inimile noastre, după pilda Fecioarei, adică, dacă purtăm în noi sufletul nostru neîntinat și curat. Și așa cum focul dumnezeirii nu a ars-o pe cea Prea Curată, tot așa dacă ne păstrăm inima curată și neîntinată nu ne va arde nici pe noi, dimpotrivă. El se sălășluiește în noi ca roua cerului, ca un izvor de apă izvorând viața veșnică... Una este nașterea negrăită cu trupul a lui Dumnezeu Cuvântul, datorită Maicii Sale, alta este cea care se săvârșește în noi în chip spiritual. Căci prin cea dintâi născându-se Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Întrupat, s-a născut pe pământ taina înnoirii neamului nostru și mântuirea lumii întregi ...pe când prin cea de a doua, prin faptul că se naște în Duhul Dumnezeiesc Cuvântul cunoașterii lui Dumnezeu, se împlinește neîncetat în inimile noastre taina reînnoirii sufletelor omenești, comuniunea și unirea cu Dumnezeu Cuvântul".

Sfântul Simeon ne încredințează, de asemenea, că Nașterea Domnului este dovada deplină a iubirii lui Dumnezeu față de om și a dorinței de a-l face părtaș dumnezeirii Sale: "Dumnezeu vrea să ne facă dumnezei din oameni ce suntem, dar cu consimțământul nostru, și nu împotriva voinței noastre... Căci Dumnezeu dorește aceasta atât de mult, încât S-a pogorât și a venit pe pământ pentru aceasta. Deci, dacă noi vrem să dobândim aceasta, nicidecum nimic nu ne va împiedica s-o câștigăm: doar să ne luăm zborul către El printr-o căință fierbinte, și El, apropiindu-Se de noi și bucurându-Se să ne

atingă ușor inima cu degetul Său, ne va aprinde candela sufletului și nu o va mai lăsa să se stingă până la sfârșitul lumii".

Ca și Avva Pimen, Sfântul Simeon ne îndeamnă la lucrare stăruitoare pentru primirea în suflete a lui Hristos. Iată ce spune el: "*când omul se va gândi cu adevărat la Cuvântul lui Dumnezeu... care S-a pogorât, S-a întru pat și S-a făcut om... pentru a-l slobozi din moarte și din stricăciune și pentru a-l face fiu al lui Dumnezeu și Dumnezeu asemenea Lui, chiar de ar fi el mai tare decât piatra și mai rece decât gheata, sufletul său se va înmuia și inima lui se va încălzi din nou pentru a-L iubi pe Dumnezeu. În ceea ce mă privește eu socot că... dacă un om crede toate acestea din adâncul inimii, și din străfundul sufletului, el va avea îndată în inimă iubirea față de Dumnezeu".*

Drept măritori creștini,

Slavă întru cei de sus, pace și bunăvoință pe pământ! Așa cântau îngerii, ve stind Nașterea Mântuitorului. Aceeași cântare revărsă înnoirii noastre lumina cunoștinței căci soarele dreptății, Hristos Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, S-a făcut Fiul al Fecioarei, declinând bucuria cea mare între cer și pământ; Nașterea Mântuitorului Hristos restabilește necesitatea comuniunii umane în vestea cea bună, ca cea mai mare bucurie; *bucurie mare* (Luca, 2, 10) a nașterii, a șederii și a rămânerii noastre în Hristos ca un început și liman în același timp dezlipit din Sfintele Evanghelii, dar lipit existenței eficiente și virtuozității fără de care nu putem circumscrie vieții nici sens, nici folos, dar nici bucurie.

Ce ne-am face noi fără *bucuria cea mare*, adică fără bucuria adevărată, izvorâtă din Hristos, *cea care asemenea numelui primit la botez, nu se va lăsa de la noi*. Este modalitatea prin care putem atinge nădejdea veșniciei; pecetluită de Duhul Sfânt, și iubitori constanți și dezinteresați ai aproapei. Condiția păcii pe pământ stă în înțelegerea sărbătorii, în descifrarea bucuriei, în înnoirea dragostei, în știința, ca și capacitate dobândită, de a dăruia asemenea modelului Hristos acestea toate, ca un răspuns firesc al mulțumirii adus de fiecare creștin pentru slava lui Dumnezeu.

Dacă cel ce dorește să-L urmeze pe Hristos, trebuie să se lepede de sine și să-și ia crucea, într-o purtare firesc de umană, cel ce dorește să serbeze cu toată ființa și să se bucure de înălțare duhovnicească înnoindu-se din darul Nașterii Mântuitorului, nu are cum să se înstrăineze nici măcar din neștiință de șederea lângă Hristos și în comuniune întâmpinând cu aceeași consecvență ziditoare de virtuți *roada luminii* (Efeseni, 5, 8). Aceasta este

modalitatea împăcării, a păcii cu sufletul nostru, a împăcării cu cel pe care l-am văzut în fiecare zi, a împăcării cu Dumnezeu, pentru sporirea sărbătorii, pentru bogăția sărbătoririi, pentru îmbogățirea noastră în Dumnezeu. Fără Hristos Născut, mântuirii noastre, am fi fost mai săraci bucuriei, mai săraci învierii bucuriei, mult mai bătrâni cu sufletul și cu mult mai puțin copii cu vârsta. Cum am putea să nu umblăm în cărările Domnului, dacă dorim cu toată suflarea să aflăm Steaua, *Soarele dreptății*, când simțim că numai ca *fii ai luminii* putem pregăti ieslea nașterii sfințeniei noastre ieșind din somnul trist și nefolositor al poverii neubirii.

Nașterea Mântuitorului în lumina Betleemului ne poate face să avem ochi pentru a vedea, urechi pentru a auzi și cât de minunat este, mai cu seamă, să putem vedea *prin credință* Cuvântul Întrupat, în sufletul nostru, în cântările Sfintei Liturghii sau în colindele îngerești cântate - încă din vremea Sfântului Andrei - de fiecare dintre noi și de frumoșii noștri copii. Bucuria, lumina, pacea, bunăvoirea, slava, stârnesc miraculos adâncimea sufletului omenesc, ortodox, român. Minunea bucuriei, greu de explicat, nu vine din vreme a aceea din timpul acela, ci din Cel care este născut și este deasupra vremurilor bucuriei noastre.

Nu avem cum, într-un asemenea curcubeu al luminii, să nu ne simțim îngenuncheați dar îndreptați cu sufletul, în fata tainei acesteia pe care Dumnezeu ne-o descoperă nouă, *pentru noi și pentru a noastră mântuire*; când și ogorul sufletului nostru aduce aurul, smimea și tămâia dragostei duhului fiecăruia dintre noi, Nașterii Sale, ca un prinos firesc al recunoștinței că suntem fii ai Săi.

Iubiții mei,

Am auzit cu toții spunându-se: *vremea este a face Domnului; vine vremea și a și venit* și nu avem voie, și nici conștiința nu ne îngăduie să nu facem *toate spre slava lui Dumnezeu*. Lupta împotriva a ceea ce nu ne este folositor implică rămânerea noastră ca *fii ai luminii*, presupune șederea noastră în curțile virtuților, păstrarea și cultivarea darului de a aprecia, de a oferi din iubire, spre aceeași slavă a lui Dumnezeu. Aceste atitudini sunt *florile dalbe* ale nașterii și ale renașterii fiecărui creștin. Vă îndemn cu toată stăruința să le ocrotiți cu dragoste și să le oferiți *nimic nădăjduind* și la vremea Crăciunului, și în timpul înmuguririlor palide ale tristetii, și pretutindeni, și oricui, și colindând, și alinând pe cei din preajma noastră.

Trăim vremuri față de care nu trebuie să mai adăugăm din răutatea noastră! Trăim vremuri care ne cer dragoste sporită *întru aceasta vă va cunoaște pe voi lumea*; sunt vremuri care ne cer înțelepciune și credință, sunt vremuri în care este nevoie de sărbătoarea iubirii între noi, care aduce bucuria întru Duhul Sfânt. Toate sunt pentru noi și ale noastre.

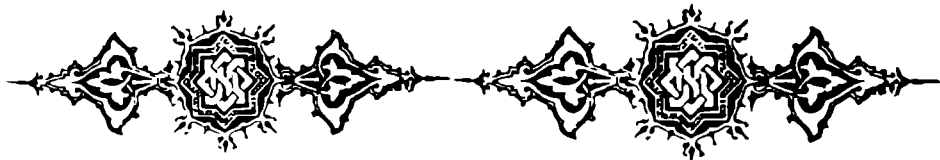
În acest duh al păcii și bucuriei, al dreptei înțelegeri, al dragostei și bună-tății, și al facerii de bine, rog pe Bunul Dumnezeu să vă păstreze în inimi darurile de liniște și plinătate sufletească, pogorâte din Crăciunul Nașterii Sale și vă urez să petreceți cu înțelepciune, cu spor și binecuvântare zilele Anului Nou, 2006, toate pline de sănătate și bucurii duhovnicești izvorâte din Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos și din Sfânta Sa Arătare.

Hristos Se naște, slăviți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L! Hristos pe pământ, înălțați-vă! Cântați Domnului tot pământul, și cu veselie lăudați-L popoare, că S-a preaslăvit.

Al vostru pururi rugător către Domnul și de tot binele voitor,

† GALACTION
EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

III. OMILETICE ȘI PASTORALE

PREDICĂ LA DUMINICA A 28-A DUPĂ RUSALII *Pilda celor poftiți la cină (Luca 14, 16-24)*

Evanghelia de astăzi ne vorbește despre Cina cea mare, pe care a pregătit-o Stăpânul, chemându-i mai întâi pe cei aleși. Aceștia, ridicând diferite pretexte, și refuzând să participe la cină, sau nuntă, cum i se mai spune, în cele din urmă au fost invitați toți.

Ei bine, simplă și ușor de înțeles, Evanghelia aceasta trebuie interpretată, pe de o parte, istoric, pe de altă parte, alegoric.

Istoric: Dumnezeu a pregătit poporul ales, prin profeții Săi, pentru participarea, în final, la Cina de taină, sau la nunta Fiului Său, la nunta mântuitoare a lui Mesia Iisus Hristos. Sub un pretext sau altul, poporul ales însă, a respins chemarea alegerii lui la nunta împreună cu Hristos, la Cina mântuirii, ba încă a răstignit și a omorât pe Fiul Împăratului care făcea nuntă. Pentru aceasta, Dumnezeu a adresat chemarea Sa, de astă dată, nu doar celor aleși, ci tuturor: iată vocația universală a Creștinismului: „*Mergeți, zice, la drumuri și la garduri și siliți-i pe toți să intre...*” (Luca 14, 23). Chemați-i, adică, pe toți să se mântuiască! Poftiți-i pe toți să se facă fii ai Împăratului care face nuntă Fiului Său! „Doamne, s-a făcut precum ai poruncit și tot mai este loc!” Și a trimis a doua oară ca să plinească toate locurile.

A intrat însă, citim în textul paralel de la Matei 22, 1-14, și unul care nu era pregătit cu veșmânt de nuntă. Și l-a văzut Stăpânul și l-a întrebat: „*Prietene, cum ai intrat aici fără haină de nuntă?*” Și acela a tăcut, simțindu-se vinovat. Pentru aceasta a poruncit slujitorilor Săi să-l lege de mâini și de picioare și să-l arunce în întunericul cel mai din afară.

Este, dragii mei, interpretarea istorică, potrivit căreia poporul ales l-a respins pe Dumnezeu, iar noi ceilalți, Israelul cel nou, suntem chemați indiferent de unde, de la răspântii, de la garduri, de pe ulițe, popoare păgâne, popoare care mai înainte ne închinam zeilor și idolilor, am fost chemați la Împărăția lui Dumnezeu. Însă nu oricum! Pentru a nu înțelege cineva că în Împărăție sunt luați toți cu de-a valma, indiferent de „veșmântul faptelor lor”, de aceea ne-a adus de față prezența unuia care nu avea ce căuta acolo, pentru că nu s-a pregătit nicidecum pentru aceasta. Ca să nu creadă cineva că în Împărăția lui Dumnezeu este loc pentru toată lumea, indiferent cum s-ar înfățișa, de aceea Stăpânul a fost atât de aspru cu cel care nu s-a pregătit pentru nunta Sa.

Alegoric: Se adresează nouă, credincioșilor de astăzi, pentru că nicio dată Hristos n-a înțeles să facă, în Evanghelia Sa, doar istorie. Biblia nu este un manual de Istorie. Dacă ar fi fost un simplu manual de Istorie, l-am fi întâlnit în biblioteci alături de manualul de Geografie, de Chimie sau de Fizică. Biblia este un „Manual al vieții” – al vieții acesteia întregi și al vieții celeilalte, al vieții veșnice. Hristos, deci, nefăcând simplă istorie, se adresează și nouă, tuturor, în Evanghelia de astăzi, cu următoarea învățătură:

Cu toții suntem chemați la viața în Hristos. Toți suntem chemați la „Nun-ta”, sau „Cina de taină” pregătită de Dumnezeu. Numai că, adeseori, și noi, ca și cei din Evanghelia aceasta, ridicăm diferite pretexte. Unul, zice, și-a luat țarină, altul și-a luat cinci perechi de boi, iar cel de-al treilea și-a luat femeie. Toate pretexte pentru a nu „cina” împreună cu Dumnezeu. Ce în-seamnă țarina? Țărâna, materialitatea adică. Unii dintre noi începem să iubim atât de mult cele materiale, ne legăm atât de mult de bunurile materia-le: de case, de mașini, de bani, chiar și de oamenii din jurul nostru, și de toate celelalte încât acestea nu ne mai lasă timp pentru a ne ocupa și de suflet, și de a participa duminical și în sărbători la cina lui Dumnezeu, la Cina de taină care este întâlnirea cu Dumnezeu, mai cu seamă în Sfânta Împărtășanie, care se mai numește și Cina Domnului. Ajungem să fim atât de obsedați de lucrurile materiale, încât până și în timpul rugăciunii, ori când vrem să uităm cu totul de cele materiale, până și atunci ne trezim că ne gândim tot la ele, lăsând tot mai puțin loc lui Dumnezeu în sufletul nostru.

Cinci perechi de boi, spune alt invitat că și-a luat. De ce cinci? Pentru că cinci sunt simțurile trupești cărora le slujim atât de mult, și prea puțin ne folosim simțirea spirituală care ar trebui să le biruiască pe toate celelalte. De ce boi? Adică animalitatea; iraționalitatea specifică animalelor; purtarea. de multe ori, asemenea lor. Iraționalitatea care n-are nimic comun cu slujirea

lui Dumnezeu. Acesta este pretextul pe care l-a ridicat cel de-al doilea chemat la nuntă.

În sfârșit, un al treilea a invocat patimile și plăcerile cele trupești. Așa se tâlcuiește „femeia”. Patimile care nu ne lasă să ne ridicăm cu mintea, cu simțirea și cu ființa noastră întregă la Dumnezeu, ținându-ne și îngreunându-ne „spre râvna celor de jos”.

Iată, dragii mei, trei pretexte cât se poate de „firești”, dar pretexte:

- **Materialitatea** gândirii, simțirii și trăirii noastre, care abia dacă ne mai permite să-L înțelegem pe Dumnezeu Cel Spiritual. Abia dacă ne mai îngăduie să credem că El există, darămite să Îi urmăm, sau să ne comportăm spiritual.

- **Iraționalitatea**, însemnând mândria, mânia, lăcomia, ura, răzbunarea și toate celelalte slăbiciuni care ne fac să ne comportăm de multe ori nu ca oameni raționali, ci asemenea celor cinci perechi de ființe iraționale din Evanghelia de astăzi.

- **Împătimirea**, ca o mare slăbiciune care ne paște pe toți, poftele cele trupești și patimile care ne trag în jos împiedicându-ne de a trăi spiritual.

Iată ce ne învață Evanghelia de astăzi pe noi cei care, de multe ori, sub un pretext sau altul, nu ne facem timp destul pentru Dumnezeu! Duminica și în sărbători în general, invocăm fel de fel de pretexte, plecând de la bunurile noastre materiale de care nu ne mai săturăm; de la puțina noastră înțelegere - iraționalitatea noastră de a înțelege că Dumnezeu este Stăpânul lumii și până la urmă tot la mâna Sa suntem. Oricâte bunuri ne-am strădui să tot adunăm și să ne punem deoparte, care mai de care mai „veșnice”, tot cu El vom rămâne în veac. Evanghelia de astăzi ne arată, așadar, că nimic nu trebuie să prețuim și să iubim mai mult decât pe Dumnezeu: nici bunurile cele materiale, nici poftele noastre de orice fel ar fi, nici simțurilor noastre să nu ne lăsăm pradă, ci să ne deprindem mai mult a simți cu sufletul din noi – organul simțirii lui Dumnezeu - căci acesta este veșnic! Viața aceasta se consumă, oricâte bunuri, averi, bucurii ori plăceri ne-am agonisi! Până la urmă, vine vremea când toate acestea se vor arăta deșarte. Stăpânul însă, ne așteaptă la nuntă pe fiecare dintre noi: cei de la garduri, de la răspântii, de pe ulițe, indiferent de neam, de culoare, indiferent de pregătirea noastră intelectuală, pe toți deopotrivă ne așteaptă. Trimite slugile Sale după noi, pe îngerul păzitor, pentru a ne atrage atenția să ne facem datoria de buni creștini. Trimite pe sfinții Săi, trimite pe preoții Săi, să ne arate calea cea bună care duce la El! Tuturor, deopotrivă!

Atenție, însă, nu oricum! Cel care a îndrăznit să se înfățișeze înaintea Stăpânului oricum a fost scos afară, în pofida apelativului de „prietene”. Așa, nu avem ce căuta acolo! În Împărăția lui Dumnezeu nu se intră cu pretextele pe care le-au ridicat cei nerecunoscători, dar nici în „veșmântul” celui respins.

Chemarea Evangheliei de astăzi este, așadar, să venim la Dumnezeu. Să lăsăm pretextele! Să lăsăm toate celelalte scuze care ne tot amână de la îndreptare, de la pocăință, de la întâlnirea cu El, de la spovedanie, de la Împărtășanie – mai cu seamă – care este Cina Domnului, și de la toate celelalte fapte bune care ne fac vrednici să îmbrăcăm veșmânt ales de nuntă. Altfel, Evanghelia de astăzi, pe cât este de generoasă, chemându-i pe toți, pe atât se arată de aspră față de cei ce îmbracă „veșmânt străin de Dumnezeu”.

Să îmbrăcăm, deci, „veșmânt plăcut Domnului”, pe care l-a și pretins Stăpânul din Evanghelie, și în acest veșmânt să ne înfățișăm înaintea lui Dumnezeu în duminici, în sărbători, în clipele noastre de rugăciune și în orice clipă de fapt, slujind lui Dumnezeu cu tot sufletul nostru și nelăsându-ne corupți de materialitate, de iraționalitate, ori de întunericul poftelor și al plăcerilor care ne corup și ne îndepărtează de la comuniunea cu Dumnezeu.

Să ne cucerim acest veșmânt al faptelor bune, al dragostei față de Dumnezeu, al dragostei față de cei din jurul nostru, ca în felul acesta să nu fim alungați de la nuntă, ci să fim primiți și rânduiți în Împărăția lui Dumnezeu la loc de cinste, în comuniune cu El, Amin.

† Sebastian Ilfoveanul
Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

PREDICĂ

LA PRĂZNUIREA "SFÂNTULUI NICOLAE"

În fiecare an la 6 decembrie, Biserica noastră creștină ortodoxă serbează pe Sfântul Ierarh Nicolae. Ierarh - adică episcop, fiindcă Sf. Nicolae a fost episcop în orașul Mira din provincia Likia, Asia Mică, astăzi Turcia.

Cine a fost Sfântul Nicolae? Când a trăit și pentru ce a fost trecut în rândul sfinților?

În cele ce urmează voi răspunde la aceste întrebări, întemeindu-mă pe cele ce le-am găsit în cartea "Viațele Sfinților" privitor la viața Sfântului Nicolae.

Sfântul Nicolae s-a născut în orașelul Patara din Asia Mică. Pe atunci Asia Mică nu era ca astăzi sub stăpânirea turcilor. Părinții Sfântului Nicolae se numeau Teofan și Nona. Erau oameni cu bună stare și drept credincioși. Ei și-au crescut copilul în frica lui Dumnezeu, dându-l la școală la timpul convenit. De mic s-a arătat Sfântul Nicolae plin de dragoste pentru învățarea Sfintei Scripturi, În timpul unei epidemii de holeră, i-au murit amândoi părinții și Sfântul Nicolae a rămas orfan. El avea un unchi, frate cu mama sa, episcop în orașul Mira, apropiat de orașul Patara, în care s-a născut Sfântul Nicolae. Acest unchi se numea tot Nicolae. După moartea părinților sfântului Nicolae, unchiul episcop l-a luat pe nepot la el și a continuat educația lui, adâncindu-l în cunoașterea sfințelor scripturi. Pentru cuminenția, credința și înțelepciunea lui, Nicolae a fost hirotonit, adică preotit de unchiul său, episcopul Nicolae și rânduit mai marele unei mănăstiri înființată de acest episcop, mănăstire ce se numea "Sionul" și căreia voia să-i dea o bună rânduielă călugărească. Devenind starețul mănăstirii Sionul, Sfântul Nicolae a orânduit viața de obște în această mănăstire. După oarecare vreme, Sfântul Nicolae a făcut o călătorie la locurile sfinte, la Ierusalim, spre a se închina la mormântul Domnului Iisus Hristos. Acolo a zăbovit mai multă vreme.

După plecarea Sfântului Nicolae la locurile sfinte, unchiul său, episcopul, a trecut din această lume la cele veșnice. În locul lui a fost hirotonit episcop un ucenic al lui, anume Ioan. Acesta însă n-a apucat să păstorească eparhia Mirei Likiei decât câteva luni și s-a săvârșit și el în Domnul.

Credincioșii au hotărât să cheme pe Sfântul Nicolae de la locurile sfinte, unde se mai afla încă în acel timp și l-au propus spre a fi hirotonit episcop în Mira, în scaunul rămas vacant după încetarea din viață a unchiului său Nicolae și a urmașului acestuia, pentru scurtă vreme, Ioan.

După ce a fost hirotonit episcop și a început activitatea, Sfântul Nicolae a înțeles că cea mai temeinică învățătură ce o poate da credincioșilor este însăși pilda vieții lui. De aceea și-a înmulțit ostenele duhovnicești, nevoindu-se și mai mult pentru binele credincioșilor săi. Umbla îmbrăcat ca un călugăr sărac, deși era episcop. Mânca legume și mâncări de post, se lipsea de cele mai trebuincioase lucruri, numai să nu plece de la dânsul nimeni neajutat sau nemângâiat.

Când s-a abătut asupra creștiniilor lor prigoana tiranului împărat Dioclețian, Sfântul Nicolae a mărturisit vitejește credința sa în Hristos. Păgânii l-au arestat, l-au bătut și l-au pus la chinuri, silindu-l să se lepede de credința creștină și să aducă jertfe idolilor. Dar Sfântul a stat neclintit în credința sa. Prigonitorii văzând neclintirea sa în credință, l-au aruncat în închisoare.

O dată cu venirea lui Constantin cel Mare la conducerea Imperiului Roman, au fost eliberați toți creștinii din închisori și atunci a revenit și Sfântul Nicolae în mijlocul credincioșilor. Prin osârdia sa s-au înălțat iarăși bisericile dărâmate de păgâni.

La anul 325 a avut loc Sinodul de la Niceea, la care au luat parte 318 episcopi din toată lumea creștină. A luat parte la acest Sinod și Sfântul Nicolae. Acolo a cuvântat cu hotărâre împotriva rătăcirii ereticului Arie de la credința adevărată.

Venind de la Sinod, iarăși în mijlocul credincioșilor, Sfântul a continuat să se ostenească pentru liniștirea credincioșilor tulburați de învățăturile eretice ale arienilor, și pentru mântuirea sufletelor lor. Dar multele sale suferințe, îndurate în timpul prigoanei, apoi posturile îndelungate și privegherile în rugăciuni i-au slăbit puterile încetul cu încetul. Simțindu-și sfârșitul aproape, Sfântul s-a retras în mănăstirea Sionului, unde după o scurtă suferință s-a săvârșit din viață, în jurul anului 350. Sfintele sale moaște au fost aduse de la mănăstirea Sionului din Asia Mică, în orașul Bari din Italia, de către cruciați în anul 1087. După unele informații, acum aceste oseminte, sau numai o parte din ele, se află în localitatea Halki.

Iată înfățișată pe scurt viața Sfântului Nicolae. Care au fost meritele Sfântului Nicolae pentru care Biserica l-a trecut în rândul sfinților și s-a bucurat de atâta cinstire?

Din cele spuse despre viața sfântului, aceste merite au fost următoarele: În primul rând, viața trăită în sfințenie, curată, nepătată, blândețea, bună-tatea, dărnicia.

El a fost cinstit ca sfânt încă din timpul vieții, de cei din jurul lui și de toți credincioșii. S-a născut din părinți bogați dar cu averea moștenită de la părinți și cu ce primea în calitate de episcop ajută pe toți cei ce se aflau în nevoie, nepăstrând nimic pentru sine.

Am spus că Sfântul Nicolae a trăit în vremea împăratului Dioclețian și a urmașului acestuia, Maximian, care au persecutat pe creștini. Sfântul Nicolae, fiind aruncat în închisoare și supus la chinuri, ca să se lepede de credința sa în Domnul Iisus, a îndurat toate chinurile și a mărturisit credința în Domnul Iisus Hristos, chiar în fața morții.

Când a ajuns împărat Constantin cel Mare, dând libertate tuturor creștini lor și organizând primul Sinod Ecumenic la Niceea, în anul 325, Sfântul Nicolae s-a prezentat la Sinod cu urmele rănilor din timpul persecuțiilor și a apărât credința adevărată, ortodoxă, împotriva ereticului Arie. Este deci un apărător al dreptei credințe și un stâlp al Ortodoxiei.

În sfârșit, pentru viața lui trăită în sfințenie și suferințele răbdate apărând credința adevărată, Dumnezeu l-a învrednicit de "darul facerii de minuni".

Multe sunt minunile pe care le-a săvârșit Sfântul Nicolae fiind încă în viață și despre care citim în cărțile bisericești. La ziua Sfântului și în vreme de necaz se îndreaptă neconținut rugăciuni către Sfântul Nicolae pentru ajutor: marinarii călători pe mare, cei aflați în strâmtorări și necazuri, bolnavii.

Bunătatea și dărnicia Sfântului Nicolae au fost folosite de părinții copiilor până în vremea noastră, spunându-le că, dacă vor fi cuminiți, Sfântul Nicolae le va aduce daruri, cadouri. Și astfel când copiii se scoală dimineața, găsesc în încălțăminte sau la capul patului, darurile aduse în timpul nopții, de Sfântul Nicolae, cel cu barba albă, sau "Moș Nicolae".

În contrast cu bunătatea și blândețea Sfântului Nicolae, despre care cântările noastre bisericești îi spun "chip blândețelor", există și o altă tradiție pe care o găsim și la scriitorul Ion Creangă, în cartea "Amintiri din copilărie". Potrivit cu această tradiție, părinții amenință pe copii cu nuiua sau bățul Sfântului Nicolae, pe care îl au atârnat în cui. Deci Sfântul Nicolae ar fi folosit nuiua împotriva copiilor neascultători. Dacă această povestire ar fi adevărată, ar însemna că Sfântul nu ar fi fost chip blândețelor, cum auzim

cântându-se în troparul Sfântului. Iată însă, în cele ce urmează, adevărul despre bățul sau nuiaua Sfântului Nicolae cu care părinții amenință pe copii.

În mijlocul orașului Mira Likiei, unde Sfântul Nicolae era episcop, se afla o poiană mare și în mijlocul ei un stejar. Acolo, în poiană, la umbra stejarului, se adunau copiii și se jucau. Dar nu mult după ce începeau joaca, ajungeau la certuri, bătaii, cuvinte urâte și altele de felul acesta. Ce s-au gândit părinții copiilor? Au rugat pe Sfântul Nicolae, să vină în acea poiană, la copii, unde se jucau să facă o slujbă pentru îmblânzirea copiilor și să le dea sfaturi pentru bună purtare. Sfântul Nicolae a venit la copii, în poiana din jurul stejarului, și când a privit în sus, spre stejar, a văzut o mulțime de diavoli, ascunși printre frunzele stejarului. Atunci Sfântul a luat o prăjină și a lovit crengile stejarului, rostind rugăciuni și cuvinte de alungare a diavolilor, rugăciuni numite exorcisme. După intervenția Sfântului Nicolae, prin rugăciunile de alungare a duhurilor rele, copiii au devenit cuminiți, ca prin minune și se jucau tot timpul frumos.

Deci nuiaua, bățul la care se referă părinții zicând: "iau pe Sfântul Nicolae din cui" sau "vezi că pun mâna pe Sfântul Nicolae", privește bățul, prăjina cu care Sfântul Nicolae a alungat în mod minunat diavolii cuibăriți în stejar. Bunătatea și blândețea Sfântului Nicolae se reflectă și în scrierile și poeziile scriitorilor străini și români. Poetul Octavian Goga spune într-o poezie, privitor la colindătorii de Crăciun:

"Dar auzi! Cățelul latră;
S-aud șopote-n ogradă
Și s-aude sub opincă
Scârțâitul de zăpadă.

Licărind o raz-atinge
Geamul ușii de la tindă
De trei glasuri legănată
Se-nfiripă o colindă.

De sub țol ridică fruntea
Două fețe bucălaie,
Blând zâmbește din icoană
Cuviosul Nicolae."

Deci... blând zâmbește din icoană cuviosul.

Cu speranța că veți avea răbdare să mă ascultați și că vă va fi de folos, voi mai spune o altă povestire, care se găsește în cărțile noastre, privitor la Sfântul Nicolae, și care povestire arată sufletul bun al Sfântului Nicolae, gata să ajute pe toți cei ce au nevoie de ajutor.

Se spune că Sfântul Ierarh Nicolae, dimpreună cu Sfântul Ioan Cassian, se îndreptau degrabă învesmântați în haine nou-nouțe, spre locul unde aveau laolaltă întâlnire cu Dumnezeu. Pe drum întâlnesc căruța unui țăran adânc

înțepenită în nămol. Sfântul Nicolae parcă ar dori să se oprească și să dea celui necăjit o mână de ajutor. Îl ceartă însă Cassian: "Se poate să întârziem la întâlnire și să ne înfățișăm înaintea Domnului cu haine mânjite de noroi sau, mai știi, chiar sfâșiate!?" "Așa o fi, așa este", încuviințează Sfântul Nicolae, "dar nici pe năpăstuitul ăsta nu-l putem lăsa în voia întâmplării și să trecem pe lângă el, ca preotul și levitul din parabola samariteanului."

Sfântul Cassian auzind cele zise de Sfântul Nicolae, dă nedumerit din umeri și pleacă grăbit la întâlnire. Sfântul Nicolae, nici una, nici două, își sumetecă poalele îmbrăcăminții preoțești, își suflecă mânecile antereului și coboară alături de țaran, punând voinicește umărul sub loitra căruței. Se zbate, se opintește, asudă, se umple de nămol, răsuflă greu; iar încearcă. I se umplu veștmintele de noroi. Dar până la urmă, căruța e scoasă din nămol, la drum drept și omul vesel și bucuros, blagoslovindu-și binefăcătorul, își poate urma calea.

În acest timp Sfântul Cassian ajunsese la Cel Atotputernic, la Dumnezeu, și așteptau împreună să sosească și Sfântul Nicolae.

Sfântul Nicolae apare și el mai târziu, gâfâind, abia trăgându-și sufletul și într-un hal de murdărie și neorânduială, de neînchipuit.

Sfântul Cassian e uimit și nițel scandalizat. Atotputernicul, atunci, ce face? Pe Sfântul Cassian îl primește cu politețe și răceală; pe Sfântul Nicolae cu mare prietenie. Și le grăiește astfel: "Numele tău, Cassiane, nepătatele de nămol și neîntârziatele la întâlnire, respectuosule și mult protocolarule, va fi purtat doar de unul din zece mii de oameni! Și vei fi prăznuit numai odată la patru ani, când luna februarie va avea 29 de zile. Deci la 29 februarie. Iar numele tău, Nicolae, o mult mânjitule de nămol, nepunctualule, neparolisitule, dar vrednicule iubitor de aproapele tău și adevărat ucenic al mult com-pătitorului Meu Fiu, va fi printre cele mai populare din toată lumea. Icoana ta va fi în toate bisericile și casele creștinilor."

Tâlcul istorisirii este că Sfântul Nicolae nu a întârziat. Mai mult decât atât. A sosit înaintea lui Cassian, căci în clipa când și-a suflecat mânecile și a scos haina cea lungă, el a stat în fața lui Dumnezeu. Așa ne apropiem de Dumnezeu, făcând binele. Atunci aude rugăciunile noastre. N-a fost nevoie de prezența fizică a ierarhului Nicolae, pentru că prin fapta sa a luat-o înaintea lui Cassian și a străbătut distanțele cu iuțea gândului.

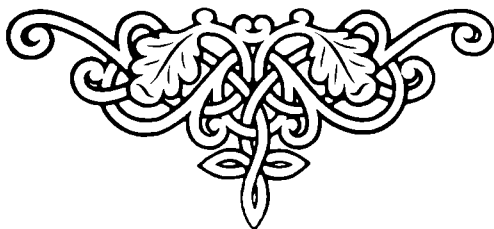
Pe acest pământ, cel mai sigur mijloc de a intra în comunicare - în comuniune - cu Atotputernicul, mijlocul fără greș, este săvârșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz.

Iubiți Credincioși,

Biserica noastră, Creștină Ortodoxă, arată credincioșilor ei pe Sfântul Nicolae și viața lui, ca model de sfințenie, bunătate, blândețe, dărnicie, tărie în credință și îl roagă să-i ajute pentru a învinge greutățile vieții, pericolele, ispitele, necazurile, suferințele de tot felul, care sunt legate de viața și firea omenească, spre a ieși biruitori și a dobândi viața cea veșnică, așa precum a biruit Sfântul Nicolae.

De ziua Sfântului Nicolae, urez tuturor credincioșilor și mai ales celor ce îi poartă numele sau îl au ca praznic al familiei, multă sănătate, fericire și la mulți ani! *Amin.*

Pr. Nicolae Popescu

IV. POPAS ANIVERSAR

PREA FERITICUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST A FOST SĂRBĂTORIT LA 19 ANI DE PATRIARHAT

În ziua de miercuri, 16 noiembrie 2005, potrivit unei frumoase tradiții, ierarhi ai Sfântului Sinod, clerici și credincioși, uniți în duhul comuniunii, s-au adunat la Reședința Patriarhală pentru a omagia, cu dragoste și prețuire, pe Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea a 19 ani de slujire ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Această sărbătoare este un fericit prilej de a ne aduce aminte că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a urcat „treptele slujirii creștine”, ca arhieru, acum 55 de ani, slujind lui Dumnezeu și oamenilor cu credință, râvnă și bogăție de roade, iar la 9 noiembrie 1986, prin votul Marelui Colegiu Electoral Bisericesc, a fost ales Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Întronizarea oficială a avut loc o săptămână mai târziu, la 16 noiembrie 1986.

La acest popas aniversar, care a avut loc la Reședința Patriarhală, au participat, dintre membrii Sfântului Sinod: IPS Mitropolit Laurențiu al Ardealului, IPS Mitropolit Teofan al Olteniei, IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, IPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, PS Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, PS Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfințiii Episcopi Vincențiu Ploieșteanul, Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali, Prea Sfințiii Episcopi Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, și PS Arhieru Ioachim Băcăoanul, Vicar al Episcopiei Romanului. Au fost prezenți profesori de la

Facultatea de Teologie și Seminarul Teologic din București, consilieri de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, protopopi, preoți, stareți și starețe de mănăstiri, reprezentanți ai unor instituții culturale, studenți teologi și elevi seminariști, credincioși, precum și ziariști și reporteri de radio și televiziune.

Festivitatea s-a deschis cu slujba Te Deum-ului, oficiată de Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, înconjurat de preoți și diaconi de la Catedrala Patriarhală, prin care s-a adus slavă și mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii noastre și asupra persoanei Prea Fericirii Sale în cei 19 ani de slujire patriarhală.

După slujba Te Deum-ului, în numele ierarhilor Sfântului Sinod și al tuturor celor prezenți, **IPS Mitropolit Laurențiu** al Ardealului a omagiat personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și lucrarea ziditoare a Prea Fericirii Sale în cei 19 ani de Patriarhat, spunând: „Cuprinși de dragostea filială față de Întâstătătorul nostru, am venit din diferite părți ale Patriarhiei pentru a participa la acest eveniment din viața Prea Fericirii Voastre, dar în egală măsură din viața Bisericii întregi. Cu smerenie încercăm să transmitem ceea ce nu se poate transmite prin cuvinte, dragostea noastră, a membrilor Sfântului Sinod, în primul rând, pentru înțelepciunea cu care ați condus și conduceți corabia Bisericii noastre, mai ales, ca președinte al Sfântului Sinod. Dragostea părintească a Prea Fericirii Voastre ne-a copleșit pe toți și este o forță puternică care ne menține în unitatea credinței, în slujirea Bisericii, punând mai presus de orice slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor”.

În continuare, IPS Mitropolit Laurențiu a pus în lumină modul extraordinar în care Prea Fericitul Părinte Patriarh menține echilibrul între acrivie și iconomie, adică între ceea ce Biserica păstrează ca tezaur neschimbat și dragostea părintească față de cel care, aflat în neputință, are nevoie de ajutor, arătând că și ierarhii, de foarte multe ori, au primit de la Prea Fericirea Sa această îmbrățișare părintească plină de dragoste, dar și de har. În acest context, IPS Laurențiu a subliniat: „Aniversarea aceasta încercăm să o facem în cele trei laturi ale slujirii arhieresti. Slujirea învățătoarească o îndepliniți cu multă înțelepciune. Cele 15 facultăți și 35 seminarii teologice înființate în ultima vreme au fost binecuvântate, patronate și cu multă grijă observate de Prea Fericirea Voastră. Predicați cu înțelepciune cuvântul dumnezeiesc, transmis nouă și tuturor credincioșilor din țară, care vă iubesc. Mai presus de toate, sunteți un liturghisitor, un slujitor al altarului. Am observat, de fiecare dată când am coliturghisit împreună și ați pontificat Sfânta Liturghie, aceea atmosferă de calm, acea liniște dumnezeiască și acel sentiment de apropiere

și de comuniune între slujitori, fără teamă, deschiși cu toții spre o slujire profundă. Iar în a treia latură a slujirii, ca păstor, sunt atâtea lucruri de spus. În slujirea aceasta, în primul rând, se înscrie grija față de cei în neputință, pe care ați observat-o cu multă strictețe. V-am văzut de multe ori la căminele de bătrâni, la așezămintele de binefacere, gestionând cu foarte multă dragoste și cu foarte multă grijă toate evenimentele grele, și mai ales anul acesta au fost atât de multe evenimente grele”.

IPS Laurențiu a mai spus, în încheiere: „Multe încă sunt de înfățișat și e foarte greu să facem un portret complet. Să ne iertați neputința de a exprima în cuvinte ceea ce Dumnezeu v-a dăruit ca dar și lucrarea ce împliniți, care este în egală măsură a Prea Fericirii Voastre și a întregii Biserici. Ne bucurăm din tot sufletul. Vă dorim sănătate și mulți ani să vă țină Dumnezeu la cârma Bisericii noastre”.

Mulțumind IPS Mitropolit Laurențiu pentru urările adresate, precum și ierarhilor Sfântului Sinod și tuturor colaboratorilor pentru prezența la acest ceas aniversar, **Prea Fericitul Părinte Patriarh** a spus:

**Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Laurențiu al Ardealului,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,**

„Se cunoaște că este prima participare oficială a Înalt Prea Sfinției Voastre ca Mitropolit al Ardealului și Arhiepiscop al Sibiului de după întronizarea din duminica trecută, întrucât ați rostit un cuvânt atât de bogat și de inspirat. Vă mulțumesc în numele tuturor, aș putea spune, pentru că l-ați gândit atât de inspirat. Ați zugrăvit un portret nu ușor de făcut și nu oricine l-ar izbuti, decât cel ce a trăit cu adevărat valorile Ortodoxiei noastre și a îndeplinit diferite slujiri bisericești.

Suntem chemați cu toții să îndeplinim cea mai frumoasă slujire de pe pământ, nu numai noi, preoții, diaconii și arhieriei, ci și credincioșii care împreună cu noi se roagă și pun umărul la lucrarea cea vie și binefăcătoare a Bisericii noastre. Este prima dată când Mitropolitul Ardealului ia cuvântul aici, la o asemenea împrejurare. De o bucată de vreme, protocolul acestor întâlniri a făcut ca cineva dintre cei prezenți să ia cuvântul, de obicei cel cu rangul cel mai înalt, însă fără o programare dinainte. Și s-a păstrat această tradiție de-a lungul anilor. De aceea, la aceste întâlniri nu s-au mai auzit glasurile celor de la Arhiepiscopie sau de la Administrația Patriarhală, deoarece dintre cei prezenți, întotdeauna a rostit un cuvânt, cum am spus, Ierarhul cu responsabilitatea cea mai înaltă pe planul sinodalității, cum este

și firesc să se întâmple, sau Părintele Decan al Facultății de Teologie din București, Pr. Nicolae Necula.

Așa cum cunoașteți, Sfântul Sinod a ajuns în acești ani să elaboreze lucrări importante atât în domeniul propriu-zis al organizării bisericești, cât și în domeniul învățământului teologic, al activității pastorale și misionare, încât multe zile și energii au fost închinare organizării Bisericii noastre.

Am ascultat astăzi cu toții, cum spuneam, un cuvânt din care se cunoaște că Înalt Prea Sfințitul Laurențiu a trăit și a lucrat în Biserică și ca preot, dar și ca profesor, și amândouă slujirile, împreunate în aceeași persoană, dau roade minunate în viața Bisericii noastre. Este și prima ieșire a Înalt Prea Sfinției Sale din cetatea Sibiului, după întronizare, și încă aici, pe acest Tabor al Ortodoxiei românești, pe care se află Catedrala Patriarhiei cu sfințele moaște ale Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou din Basarabi, totdeauna înconjurat de credincioși. La aceasta se adaugă și faptul că o parte din membrii Sfântului Sinod, datorită rânduiei stabilite din râvna și bunătatea Prea Fericitului Justinian Marina, de pioasă amintire, au apartamentele aici, unde vin ca acasă. Împreună cu Prea Sfințitul Episcop Calinic și cu cei ai casei, l-am condus pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Laurențiu la apartamentul său, adică al Mitropoliei Ardealului. Tot astfel, în numele Sfântului Sinod, duminica trecută, după slujba și instalarea din sfânta catedrală, l-am condus în reședința sa mitropolitană din Sibiu.

Înalt Prea Sfințite Părinte Laurențiu, acesta este drumul pe care ni-l arată Mântuitorul Iisus Hristos, acestea sunt raporturile noastre și între noi Ierarhii, și între noi și clerul Bisericii noastre, și între noi și slujitorii catedrei universitare sau seminariale. Vremurile pe care le străbatem ne cheamă mereu la reînnoirea vieții duhovnicești, după cuvântul Sf. Ap. Pavel. De fiecare dată, în fiecare perioadă a anului, viața creștină se reînnoiește, datorită credincioșilor, datorită preoților, datorită păstorilor duhovnicești ai poporului nostru.

Revenind la momentul de astăzi, desigur, par mulți 19 ani de slujire și simt o oarecare puținătate sufletească deoarece lucrarea mea nu a fost după numărul anilor. De aceea, și ceea ce s-a desfășurat în acest timp din partea celor chemați de Duhul Sfânt: Ierarhi, preoți și credincioși, nu a agonisit mai mult tezaur de înfăptuiri în Biserica noastră. Trebuie să recunoaștem că, deseori, crucea pe care o purtăm toți este ușurată de către preoții, monahii, credincioșii care ne înconjoară. În acești 19 ani, am trăit aceste adevăruri. Dar în depănarea vieții și a timpului, întorcându-ne privirile înapoi, vedem că realizările sunt uneori modeste față de numărul anilor parcurși. Timpul nu ne cruță, el trece, fie că facem, fie că nu facem ceva. Și când știm că tre-

buia făcut mai mult și mai bine în acest răstimp, având conștiința responsabilității, ne cuprinde mustrarea de cuget că n-am putut face cât trebuia. Iar atunci când ne-a furat ispita și am lucrat ceva negativ, ca slujitori ai altarului, fie că suntem arhieriei, fie că suntem preoți, este foarte grav, foarte apăsător. Dacă noi, între noi, ca oameni, ne putem justifica, Dumnezeu adună în înțelepciunea Sa și vredniciile și nevredniciile noastre.

Este o tradiție frumoasă păstrată în Biserica noastră, ca în fiecare an, cu prilejul acesta, să se întâlnească Ierarhul cu colaboratorii săi. Desigur, cei care vă aflați aici, începând cu Înalt Prea Sfințiii și Prea Sfințiii Părinți, dumneavoastră ceilalți, sunteți toți colaboratorii mei. Pe fiecare vă așez cu vredniciile acolo unde meritați. În fața lui Dumnezeu nimic nu se pierde din gândurile și din lucrările noastre. De aceea, cuvântul meu, acum, la 19 ani de slujire patriarhală, la care se adaugă ceilalți ani de care a amintit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Laurențiu al Ardealului, închinați sfântului altar pe alte plaiuri ale țării noastre, arată cât de mult trebuie să ne străduim noi ca să facem ceea ce se cuvine pentru Biserică, cu nădejdea că Dumnezeu ne este în ajutor în orice clipă, oricât de grele ne-ar fi problemele care ne stau în față. Nici acum problemele nu sunt ușoare, dar rezolvarea lor depinde de noi, de cei care am fost chemați de Duhul Sfânt la cea mai frumoasă și mai înaltă slujire de pe pământ, cum a scris Sf. Ioan Gură de Aur. Cea mai frumoasă misiune din lume este preoția, fie arhieriu, fie preot. Depinde de noi cum o împlinim și, mai ales, cum păstrăm unitatea și comuniunea în Sfântul Sinod. Suntem astăzi aici un număr însemnat de membri ai Sfântului Sinod, cum am fost și duminica trecută la Sibiu, spre bucuria mea, unde au venit mulți Ierarhi, atât de dincoace, cât și de dincolo de munți. A fost o instalare de Mitropolit cum rar se poate vedea. Duhul vine de unde nu știi și pleacă unde nu bănuiești. Așa se întâmplă și în Biserică, în fața căreia năvălesc și se cer a fi rezolvate atâtea probleme! Uneori acestea sunt spornice și frumoase, iar altele sunt atât de șubrede, încât toate se cer a fi analizate cu răbdare și cu responsabilitate. Având conștiința că Mântuitorul Hristos, care prin Duhul Sfânt ne cheamă la slujirea aceasta, este întotdeauna împreună cu noi, trebuie să ducem până la capăt lucrarea noastră.

Acum, Înalt Prea Sfinția Voastră, Părinte Mitropolit Laurențiu al Ardealului, aveți pe umeri o responsabilitate mai mare decât ați avut-o până acum și apropierea de Patriarhie este atât de binefăcătoare și atât de necesară în lucrarea Bisericii noastre. Noi trebuie să dezlegăm cele pe care cel viclean le încurcă câteodată. Nu suntem scutiți de acestea. Noi trebuie să venim cu lumina Sfintei Evanghelii acolo unde ceața neîncrederii sau egoismului sau a altor porniri pune stăpânire pe sufletul nostru. Întotdeauna trebuie să fim

conștienți că suntem slujitorii Dumnezeuului-Celui-Viu și slujitorii Duhului Sfânt. Nădăjduiesc și sunt încredințat că veți aduce în Sfântul Sinod această înaripare a gândirii de care ați vorbit și acum foarte frumos, această întotdeauna revenire a noastră la chemarea cea firească, cea importantă, cea vrednică de laudă în Biserică, pentru că suntem frați și împreună chivernisitori, dar și împreună responsabili de Sfânta Biserică.

Cu această nădejde am îndrăznit să răspund, acum mai bine de 55 de ani, de când am fost chemat la arhierie, și această nădejde am păstrat-o mereu în suflatul meu până în ziua de astăzi. Să fie Domnul Dumnezeu nostru binecuvântat și să binecuvânteze toată suflarea noastră românească! Să ne ajute să aducem rod mai mult și mai bogat Bisericii și fiilor ei. Să ne străduim în dobândirea duhului înțelegerii, duhului luminii, duhului iubirii frățești, duhului împreunei lucrări pentru Biserică, de care lumea de astăzi are atâta nevoie pretutindeni, ca noi să fim lumina lumii și sarea pământului (Matei 5, 13-14).

Tuturor vă mulțumesc frățește și părintește pentru gândurile pe care mi le-ați adresat”.

La sfârșitul ceremoniei, într-o atmosferă de dragoste frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost felicitat de cei prezenți, care i-au adresat călduroase urări sănătate, pace și spor în slujirea patriarhală. Prea Fericirea Sa a mulțumit tuturor cu gânduri senine și pline de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu pentru înflorirea Bisericii noastre ortodoxe și pentru binele țării și poporului român.

Împreună cu toți fiii duhovnicești, adresăm Prea Fericirii Sale, la împlinirea celor 19 ani de slujire patriarhală, tradiționala urare creștinească și românească: *Intru mulți ani cu sănătate, cu pace și cu bogate împliniri, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist!*

Gheorghe Vasilescu

V. ARTICOLE ȘI STUDII

ANTITEZE PĂGÂNE LA PERSONALITATEA, MINUNILE ȘI LUCRAREA MÂNTUITOARE A DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS

Dintre marile idei creștine, îndeosebi două nu au putut fi acceptate de lumea antică. Este vorba despre întruparea lui Dumnezeu în lumea materiei și de răscumpărarea omului prin jertfa Lui, pornită din iubire. Situația aceasta de contrast doctrinar a determinat pe păgâni, cu timpul, să idealizeze din religia lor oameni, fapte deosebite și zeități politeiste. Amintitele poziții antagoniste față de Iisus Hristos și învățătura Lui pot fi împărțite aproximativ în două mari grupe: categoria vechilor mituri a zeilor înviați (Atis, Osiris, Adonis) și aceea a eroilor divinizați după moarte.

Din zorile credințelor religioase, un mare exemplu pentru categoria din urmă o constituie cazul lui **Zalmoxe**. Ceea ce se știe mai de seamă despre acest reprezentant al spiritualității geto-dace vine de la Herodot. El se interesase la grecii din Pont și din Helespont¹, care făceau din amintitul erou un vechi sclav al lui Pitagora. Cu bogăția, cu experiența și cu libertatea dobândite în Elada, viitorul zeu a venit în ținuturile concetățenilor cărora le-ar fi predicat civilizația, dar și speranța în nemurire. El însuși a coborât într-o locuință subpământeană de unde a apărut după patru ani.

Alt gen de explicații ale mitului lui Zalmoxe le dă Strabon (*Geografia VII, 3, 5*). Marele preot, cum îl socotește el, locuiește acum pe vârful unui munte, zeul dobândind cu timpul un caracter uranian.

---

1. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman. *Nemurirea la traco-geto-daci și atingeri cu creștinismul*, în vol. Scriitori bisericești din epoca străromână, București, 1979, p. 23. Toate izvoarele literare din antichitate despre Zalmoxe și în general despre religia strămoșilor noștri sunt colecționate și comentate la Ion Horațiu Crișan. *Spiritualitatea geto-dacilor*, București, 1986, p.344 și urm.

Cu rânduiala trimiterii unui mesager ceresc o dată la patru ani, apariția lui Zalmoxe printre credincioșii săi, tot la acest interval de timp, anumite forme de monahism, ideea nemuririi sufletului ș. a. au atras atenția unor Sfinți Părinți, ba chiar au furnizat comparații cu Iisus Hristos. Din controversa filosofului Celsus cu teologul Origen reiese că Zalmoxe era cap de listă între personalitățile religioase de pe la sfârșitul veacului al III-lea. Referitor la această poziție, autorul creștin se întreabă: „Ce s-ar putea găsi la ei comparabil cu lucrarea mântuitoare a lui Iisus și cu minunile Lui, despre care am vorbit pe larg?”². Comparația eroilor, de felul lui Zalmoxe la geți, a lui Mopsos în Cilicia, a lui Amfilox în Acarnania, cu Iisus este nepotrivită. Cinstirea aceloră este restrânsă, legată de un loc. În schimb, rugăciunile creștinilor au caracter universal. Ele aduc binefacerile Tatălui prin Cel care este mijlocitor între natura Celui nenăscut și între lumea tuturor celor create “.

Pe de altă parte, multe „povești încântătoare“ și mituri s-au folosit pentru convingerea fidelilor. „Se spune că așa a fost cazul cu Zalmoxe din Sciția, sclavul lui Pitagora, apoi a lui Pitagora însuși în Italia, și, în fine, al lui Rampsiniti în Egipt, care, după legendă, a jucat zaruri cu zeița Ceres în infern și a fost dăruit de ea cu o batistă dantelată de aur. Tot așa și Orfeu la odrizi, Protesilas în Tesalia, Heracle la Tenara și Tezeu”³. Dispărând dintre credincioși în chip misterios și reapărând după ani de zile, adepții lui Zalmoxe pot propovădui despre el, că a înviat din morți, fără să fi murit. „Dar Iisus a fost răstignit în fața întregului popor iudeu, trupul Lui a fost luat de pe cruce în văzul mulțimilor. Cum să se poată spune că El «a scornit o închipuire asemănătoare cu aceea a eroilor legendari coborâți în infern și reveniți apoi iarăși la lumină»?”⁴. De aceea propovăduirea apostolilor a fost neabătută, întemeiată pe adevărul evident al învierii Domnului. Același adevăr de nezdruncinat poate mijloci educarea tinerilor și tămăduirea „sufletelor celor neștiutori”, cum face și Pitagora, când vorbește de Zalmoxe ori Zenon despre Perseu și mai recent cei care au îndrumat pe Epictet spre filosofie”⁵.

Referitor la nimbul cu care au fost împodobiți unii eroi mitici din Antichitate, mi se pare potrivit un cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur: „Nu se întâmpla oare aceasta pentru că ceea ce se povestea despre ei era *ficțiune*, deși se spune că ei și aceia care le-au inventat legendele au fost *oameni*?”⁶.

2. Origen, *Contra lui Celsus*. III, 34, în *Scrieri alese*, vol. IV. Trad. de Pr. prof. dr. T. Bodogac și col., București, 1984, p. 193.

3. *Ibidem*, II, 55, p. 145.

4. *Ibidem*, LVI, p. 147.

5. *Ibidem*, III, 54, p. 208.

6. Cf. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman. *ibid.*, p. 51 (subl. în text).

În anii noștri, unii istorici români au reluat vechea comparație a lui Zalmoxe cu Mântuitorul. În acest sens, unii dintre ei afirmă că, Divinitatea supremă, Dumnezeuul autohtonilor (...) a trimis să se întrupeze pe pământ, pe fiul Său, Cel născut din Dumnezeu - Tatăl «mai înainte de toți vecii», Iisus.

Oamenii locului, din spațiul menționat mai sus, își avuseseră însă, și până atunci, o *dreaptă credință*, într-o *Divinitate supremă* cu zeii / sfinții lor și cu un *zeu suprem*, Bătrân și totuși mereu tânăr prin perpetuare în cadrul instituției zalmoxiene...⁷.

Mi se pare că nu se poate persevera în direcția afirmării superiorității lui Zalmoxe față de Domnul nostru Iisus Hristos. Strămoșii noștri nu au preluat credința adevărată din „înțelepciunea tracică”, ci din doctrina revelată a Evangheliei. Descoperirea dumnezeiască, perpetuată prin textul *Bibliei* și prin propovăduirea viului grai a Dumnezeieștii Tradiții, s-a fixat mai târziu în dogmele adevărului prin grija Bisericii. Așadar, credința ortodoxă are o doctrină precisă și infailibilă sub asistența Sfântului Duh. Acestea nu sunt numai „ritualuri care ne-au rămas *de atunci*, consemnate în ceramică și în «pietrele care vorbesc», dacă te străduiești să le înțelegi graiul”⁸.

De-a lungul Antichității, caracterul lui Zalmoxe însuși s-a modificat. A intervenit identificarea *zeului* Zalmoxe cu *marele preot*, care a fost divinizat cu timpul⁹. Un specialist contemporan mai conchide: „Teoria care s-a impus în istoriografia românească actuală este aceea a *politeismului* geto-dacic, deși acordul între cercetători cu privire la numărul, numele, caracterul, atributele divinităților geto-dacice este departe de a se fi stabilizat, din cauza aceleiași sărăcii a izvoarelor”¹⁰.

Legenda situează viața lui **Orfeu**, înțelept, inițiat, ghicitor, reformator și poet prin excelență. „cu o generație înaintea lui Homer”. Pentru prima oară, el este menționat de un poet în veacul al VI-lea. Era fiul muzei Caliope și al regelui trac Iagros¹¹. După legendă, tatăl său real a fost chiar zeul Apolon¹².

Tradiția vorbea uneori de mai mulți Orfeu¹³. De aceea se conchide că „de fapt, nu se știe nimic sigur despre Orfeu și despre începuturile orfismu-

7. Conf. univ. dr. G. D. Iscru, *Zalmoxis și Iisus Hristos*, în „Rădăcini”, II (aprilie 2003), nr. 4, p. 1 (subl. în text).

8. *Ibidem*, p. 1.

9. Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. II. Trad. de Cezar Baltag, București, 1986, p. 176.

10. Diac. prof. dr. Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor*, București, 1982, p. 320.

11. Pr. dr. Ioan Stancu, *Dicționar de istorie a religiilor, A-Z*, Pitești, 2002, p.282.

12. Mircea Eliade, *ibid.*, p. 180.

13. Jean Coman, *Essai sur les rapports de l'orphisme et du christianisme d'après Vittorio Macchiaro. Méthode et critique*, Bucarest, 1934, p. 29.

lui”¹⁴. I se atribuie o operă importantă, din care fac parte legende sacre, imne și tratate de astrologie¹⁵. De fapt, principalul autor al acestor lucrări ar fi poetul Onomacrit¹⁶. Din ele poate fi extrasă o întregă teologie, cu elemente de teogonie și de antropologie, cu idei de transmigrație și nemurire a sufletului¹⁷. În feluritele variante ale mitului lui Dionisos-Zagreu se întâlnește ideea morții și a învierii sale. Sufletul este închis în trup ca într-un mormânt. De ciclul renașterilor, de metempsihoză, orficul se salvează prin respectul oricărei vieți, prin vegetarianism și prin restricții de spălare rituală, ca și prin felurite incantații. „Nu cunoaștem esențialul inițierii socotită a fi fost «întemeiată» de Orfeu”¹⁸, a cărui figură stă sub semnul dublu al lui Apolon și a lui Dionisos.

Sensibilitatea umană a fost întotdeauna mișcată de figura lui Orfeu (vindicător, flautist cu puteri magice, coborât în infern, omorât în mod tragic de menade). Cântărețul-poet a prezentat și importante episoade ale suferinței și morții lui Dionisos-Zagreu ucis de titani. „Ea a continuat să fie reinterpretată, independent de «orfism», de către hermetiștii și filosofii Renașterii, de poeți de la Poliziano până la Pope și de la Novalis până la Rilke și Pierre Emmanuel. Orfeu este una din rarele figuri mitice grecești pe care Europa, fie ea creștină, iluministă, romantică sau modernă, nu a vrut să le uite”¹⁹.

Primii creștini au adoptat cu simpatie această figură, dând naștere imaginii „Bunului Păstor”²⁰ din catacombe.

Cât privește moartea eroului civilizator, legenda prezintă cel puțin trei cauze. Prima ar fi invidia lui Dionisos, pentru că el se închina soarelui – identificat cu Apolo²¹. Alteori, vina o constituie voința lui de a pătrunde de viu în hades²². În sfârșit, o legendă menționează furia bacantelor (preotese ale lui Dionisos, Bachus la romani) pe cel care a reformat cultul dionisiac²³.

Am reprodus datele de mai sus ca să putem aminti că în secolul trecut s-au făcut apropieri neîntemeiate între Orfeu și Mântuitorul Iisus Hristos. După acești cercetători, orfismul ar fi un fel de preistorie a creștinismului. Asemănările dintre o concepție și cealaltă nu reprezintă neapărat împrumu-

14. Diac. prof. dr. Emilian Vasilescu, *ibid.*, p. 273.

15. Vezi pr. dr. Ioan Stancu, *ibid.*, p. 282.

16. Diac. prof. dr. Emilian Vasilescu, *ibid.*, p. 273.

17. Vezi Mircea Eliade, *ibid.*, p. 177 și urm.

18. *Ibidem*, p. 180.

19. *Ibidem*, p. 193.

20. Jacques Brosse, *Maeștrii spirituali. Trad. de Liana Repeteanu*, București, 1992, p. 147; Jean Coman, *Orphée, civilisateur de l'humanité*, Paris, 1939, p. 147.

21. Mircea Eliade, *ibid.*, p. 178.

22. *Ibidem*, nota 3 (unde este citat Platon).

23. Diac. prof. dr. Emilian Vasilescu, *ibid.*, p. 272.

turi. În comparație cu religia revelată, misterului orfic „îi lipsește forța suportului istoric care i-ar fi dat certitudinea absolută a acțiunii și a destinului său”²⁴. În felul acesta, el rămâne în sfera ficțiunii literare și în limitele forțelor naturale. Zagreu, zeitate care moare și înviază, nu poate fi comparat cu Iisus Hristos, Logosul care participă la actul creației lumii și apoi la răscumpărarea ei din păcat. Ca și alți zei păgâni, el vine din pământ, nu-și are obârșia în cer și nu transcende lumea, căci are aceeași origine ca și oamenii. Tot așa Domnul înviază cu puterea Sa dumnezeiască. Spre a realiza mântuirea, El slobozește pe om din greșeala lui Adam prin moarte și transformare dumnezeiască. Iisus-Răscumpărătorul omoară păcatul în trupul omului renăscut²⁵.

Un alt fiu al lui Apolon, de data aceasta cu muritoarea Coronis, fiica regelui tesalian Flegias, a fost **Asclepiu**. În lipsa mamei omorâte de seducătorul ei ceresc, copilul a fost crescut de centaurul Chiron. El a învățat de la acesta medicina care i-a adus o mare faimă în epoca sa și în posteritate. A avut și trei fiice: Hygieia („Sănătatea”), Panaceia („care vindecă tot”) și Aegla („Minunata”)²⁶.

Ajuns celebru pentru arta sa (vindecări minunate de orbi, de muți, de ofiticoși, alteori învieri din morți), el este lovit cu trăsnetul de către Zeus. Hadesul nu mai putea suferi ca tot mai mulți pământeni să fie sustrași infernului, datorită leacurilor prin care Asclepiu aducea sănătatea și tinerețea veșnică. I s-a îngăduit odihna pe bolta cerească sub forma unei constelații. „Asclepiu face parte din categoria zeilor apăruți mult mai târziu și care existau doar în virtutea atribuțiilor lor. Viața lor liniștită și cam abstractă n-a dat naștere la legende”²⁷.

A ajuns zeu al medicinei, căci în viață s-a făcut celebru și prin așa-numitele asclepioane, aflate în mai multe orașe: Atena, Cos, Pergam și în alte multe locuri²⁸. Sanctuarele acestea aveau alături infirmerii. În ele se alinau suferințele oamenilor cu ajutorul chirurgiei, uneori prin plante medicinale și prin terapia visului. Practica a dus cu timpul la înființarea de școli de medicină științifică. Numeroase inscripții și ofrande descoperite la templul din Atena întăresc ipoteza despre amploarea fenomenului²⁹.

24. Jean Coman, *Essai*, p. 31

25. *Ibidem*, p. 46.

26. Lazăr Șăineanu, *Mitologie clasică. Credințele religioase și legendele eroice ale grecilor și ale romanilor*. Craiova, 1901, p. 70.

27. Pierre Devambez și col., *Enciclopedia civilizației grecești. În românește de Ioana și Sorin Stati*. București, 1970, p. 82.

28. Al Mitru, *Legendele Olimpului*, vol. II. Eroii, București, 1983, p. 131.

29. Ch. Guignebert, *Jésus*, Paris, 1933, p. 226.

Centrul cultului său l-a constituit templul din Epidaur. Cu prilejul unei epidemii de ciumă, renumele a ajuns și la Roma în anul 291 înainte de era noastră. „Venerația lui Asclepiu-Esculap dură până în timpurile din urmă ale păgânismului și ultimii apărători ai religiei moarte opuneau figurii lui Hristos pe acest zeu binefăcător și mântuitor al oamenilor (*Soter*) cu tămăduirile-i minunate, cu aparițiile și oracolele sale”³⁰.

După cum se poate observa, vindecările acestea priveau trupul, fără o preocupare de îmbunătățire a sufletului. Comparația zeului cu Domnul nostru Iisus Hristos nu se poate propune nici altfel. Când a fost mușcat de șarpe, Asclepiu „află de la un șarpe buruiana vieții cu care învia morții”³¹.

În ciuda epitetului de *mântuitor* cu care i se adresau grecii ca unei divinități principale, după apariția creștinismului³², noțiunea rămâne goală de conținut și inutilă.

„Cel mai proeminent *erou mitic grec*”³³, **Heracle** (Hercule, ultimul nume îl purta și un vechi zeu agricol roman³⁴ are o biografie extrem de bogată și fabuloasă. Este socotit fiul lui Zeus și al Alcmenei, soția regelui teban Amphitrion, lăudată de nemuritori și de pământeni pentru frumusețea ei. Încă din leagăn, el dă dovadă de forță fizică și de violență. Sugrumă singur pe cei doi șerpi, trimiși de zeița Hera ca să-l omoare. Mai târziu a fost educat de învățați faimoși, apoi a deprins mânia armelor. Printre aceștia, viitorul erou ucise cu lira pe Linos, maestrul de muzică, într-un moment de furie. Urmărit de dușmănia aceleiași stăpâne cerești, Hercule își va omorî și pe proprii copii, dobândiți de la Megara, fiica regelui Thespios. Mitul a mai reținut pe seama lui uciderea centaurului Nessos.

Au ramas celebre apoi cele douăsprezece munci impuse pe care a trebuit să le execute în scopul ispășirii păcatelor. Ele dovedesc eroismul vieții lui Heracle.

La moarte a fost răpit în Olimp, printre nemuritorii fericirii cerești, ca răsplată pentru trudnica și faimoasa lui viață pământească.

Spre deosebire de Ulise, statutul general al lui Heracle a suferit o prefacere de istorizare „în cadrul unui proces de resuscitare și reformulare a

30. Lazăr Șăineanu, *ibid.*, p. 71.

31. *Ibidem*, p. 70.

32. Prof. univ. dr. Justin Moisesescu, *Activitatea Sf. Apostol Pavel în Atena*, în „Candela”, LVII (1946), p. 89.

33. Pr. dr. Ioan Stancu, *op. cit.*, p. 161.

34. Lazăr Șăineanu, *ibid.*, p. 132.

miturilor străvechi sub influența contextualității istorice și a noilor mituri politice create de ea”³⁵.

Prima etapă a istoriei lui Heracle o constituie imaginea lui erocică, aceea care salvează lumea de monștrii distrugerii. Este o misiune titanică în folosul omenirii. În acest sens, Heracle este eliberatorul lui Prometeu. Alt aspect privește eroul grec drept cuceritorul unor ținuturi exotice. Prin Egipt, Libia și Numidia, expediția lui ajunge la Gibraltar. De aici, peste Alpi, drumul lui Hercule va trece prin Italia. „De fapt, pentru lumea romană care l-a asimilat mult mai repede decât pe Alexandru, Heracle este cuceritor al Orientului și al Occidentului, ideal precursor al Romei stăpână peste *orbis terrarum*”³⁶. Din amintitul aspect derivă imaginea lui Hercule întemeietorul de cetăți. Cele trei nivele sunt completate de ipostaza lui Hercules, bazileu cosmocrator.

Se observă că prezentarea eroului admirat de toți grecii (ionieni și doriieni) trece prin două mari faze. La început el personifică un ideal viril de viață, arătând forță, curaj, tenacitate. După perioada istorică arhaică, Heracle parcă începe să gândească și el. Acum zeii îl socotesc demn să se sălășluiască printre ei. Luptele pe care le-a dus pe pământ sunt socotite nu atât rezultatul încordărilor fizice cât mai ales al năzuinței și al perseverenței sale către perfecțiune. Mântuirea omenirii a avut de câștigat din aceste victorii fizice.

Semnificativă pentru evoluția schițată este referința pe care o dă Simah, aristocratul și omul de cultură din Roma sfârșitului veacului al IV-lea. Pentru el, emblema lui Heracle trebuie să fie dată ca un întreit model: înțelepților, prinților și pământenilor. Cinicii și stoicii îl cinstesc pentru faptul că el a optat pentru virtute. În scrierile lui Seneca, eroul grec este pomenit cu prețuire. Epictet îl cinstește de asemenea pentru pietatea și împotrivirea sa față de nedreptate. „Hercule a dobândit, așadar, la filosofi gloria de *victor* și de *pacator*, a cărui nemurire este dreapta răsplată”³⁷.

Și din partea prinților, eroul mitic a avut o prețuire deosebită. August, Caligula, Neron, Domițian evidențiau violența lui Hercule. Dion Hrisostom îl socotește un luptător împotriva tiraniei. Armata l-a avut ca un zeu protector. În rândul tetrarhiei imperiale, Dioclețian se credea Jupiter, iar Maximian, Hercule.

Pentru păgâni, eroul acesta este un rival al lui Hristos. Iulian Apostatul îl socotește un binefăcător al omenirii, egalul Lui prin virtute și justiție³⁸. A

35. Alexandru Nicolae Cizek, *Eroi politici ai antichității. Modele ideologice și literare*, București, 1976, p. 26.

36. *Ibidem*, p. 35.

37. Ph. Bruggisser, *Symmaque ou le rituel épistolaire de l'amitié littéraire. Recherches sur le premier livre de la correspondance*, Fribourg, 1993, p. 62.

38. *Ibidem*, p. 65.

fost necesar denunțul lui Tertulian și îndeosebi sarcasmele lui Lactanțiu ca astfel de comparații să fie spulberate.

Cele douăsprezece munci impuse lui Heracle privesc însă elemente ale realității naturale: leul din Valea Nemeii din Peloponez, mistrețul din Eriman, grajdurile lui Augias, iepetele lui Diomede, vacile lui Gerion. Ele pot fi considerate isprăvi ale unei voinicii deosebite, dar nu suferă comparație cu minunile suprafirești pe care Domnul le-a săvârșit asupra oamenilor, asupra naturii și asupra Sa. În răstimpul dintre Răstignire și Înviere, Iisus a coborât și în fundul iadului de unde a eliberat pe dreptii Vechiului Testament. Heracle nu a reușit decât să descătușeze și să aducă pe pământ câinele Cerber. Mobilul sufletesc al eroului l-a constituit interesul de a scăpa din robia lui Euristeu. Altădată, el dorea să fie răsplătit prin obținerea cailor nemuritori ai regelui Laomedon.

Păgânii se dovedeau foarte preocupați de minunea petrecerii de trei zile în pântecele unui chit a proorocului Iona și o ironizau de obicei. De la un timp îi opuneau însă legenda eliberării Hesionei. Aceasta descria cum Hercule a pătruns în pântecele monstrului marin și i-a tăiat măruntaiele, scăpând pe prințesă și pe locuitorii Troiei de groaza acestei fiare.

Totuși caracterul moral al eroului grec vine de acolo că el prezintă un exemplu de învingere a greutăților vieții prin putere și stăruință. Către încheierea etapei copilăriei, relatează filosoful Prodicos, Heracle a avut prilejul să-și precizeze un ideal virtuos de viață. Față de îmbierile plăcerilor, ale bogățiilor nemuncite, ale vieții ușuratică pe care le oferea Desfrânarea, tânărul s-a îndreptat pe calea faptelor mărețe, ale Binelui, ale trudei cinstite și ale lucrărilor minții străjuite de Virtute. Începutul căii din urmă e greu și aspru, necesitând sudoare multă, dar când ajunge sus totul devine ușor și plăcut³⁹.

Triumful Binelui asupra Răului a făcut din Hercule un binefăcător al omenirii, un salvator al pământeniilor în împrejurări dificile. De o lucrare soteriologică nu poate fi vorba aici. Ușor se poate vedea, mai ales din exemplul civic și politic al împăraților romani divinizați încă din viață, că epitetul „binefăcător” se referă la existența republicii sau la primejdia unor războaie.

Pe de altă parte, așteptarea mesianică în lumea veche și mijlocirea unui Mântuitor pentru revenirea vârstei de aur pe pământ îmbrăca și trăsăturile lui Hercule. Acesta suferise o metamorfoză, în sensul că era socotit un trimis al cerului ca să asigure triumful Binelui pe pământ. Nu numai Seneca, la care

39. Vezi Lazăr Șăineanu, *ibid.*, p. 122 și urm.

ne-am referit mai sus, ci și Vergiliu exprimă aceleași năzuințe în celebra lui *Eglogă a IV-a*⁴⁰.

Din trăsăturile amintite nu se poate susține nicidecum o comparație cu Întemeietorul creștinismului, Care nu a fost învins de păcat. În primul rând, chiar ca fiu al Stăpânului cerului cu o muritoare de neam ales, viteazul grec este totuși născut din desfrânare. El însuși a rămas prezentat în mitologie ca robit de o astfel de patimă. Adăugând la aceste blestemății, călcarea sentimentului ospetiei, Heracle doarme în cincizeci de nopți pe rând cu cele cincizeci de fiice ale regelui Thespios, gazda sa⁴¹.

Paginile biografiei sale impresionează și azi prin luptele cu fiarele și cu ființele fantastice, prin înfruntarea unor zeități de pe alte tărâmuri pentru motive meschine, prin ucideri la tot pasul.

Nici Filoctet, cel care a aprins focul rugului apoteozei lui Heracle, nu avea simțământul că prietenul său a fost un zeu.

„Lactanțiu nu vede nimic meritoriu în acest erou al lumii antice, și îi opune noul ideal creștin al «omului curajos» (*vir fortis*). Ce poate fi divin, își întreabă Lactanțiu, cu mirare, colegii păgâni, într-un om care a devenit sclavul celor mai rușinoase patimi, care n-au cruțat nici sexul, nici titlul, stârnind pretutindeni «focul impur al dragostei trupești» (...) Faptele lui Hercule par oamenilor eroice, deoarece ei le apreciază în conformitate cu propriile lor slăbiciuni și neputințe. Dar curajul real, trebuie să iasă în evidență prin raportarea la dumnezeire, la ideal”⁴².

Noul tip de erou, cel creștin, nu mai exaltă idealul păgân al luptătorului cu arme. El urmărește izbăvirea de patimi, lumea interioară a cunoașterii și a mărturisirii divinității Mântuitorului Iisus Hristos, chiar cu prețul morții. Temnița ocrotește sufletul martirului creștin, fiind un loc propice pentru rugăciune și pentru oțelire a „luptătorului întru Hristos”. În scrierile Sfântului Ciprian al Cartaginei se păstrează un adevărat imn dedicat temniței: „O! fericită temniță, iluminată de prezența voastră (n.a. – a mărturisitorilor). O! fericită, temnița care trimite oamenii lui Dumnezeu în cer. O! cât de luminoasă întunecime, mai luminoasă decât însuși soarele și lumina zilei, acolo unde sunt ferecate acum locașurile Domnului și sunt luminați de mărturia dumnezeiască cei care-i aparțin (Ep. VI, 1). La fel de inimaginabile, pentru gândirea antică, rămâne imnul picioarelor ferecate în lanțuri ale creștinilor deportați în mine (Ep. LXXVI, 2), sau lauda bătei de care nu se

40. D. M. Pipidi, *Studii de istorie a religiilor antice. Texte și interpretări*, București, 1969, p. 193.

41. Pr. dr. Ioan Stancu, *ibid.*, p. 161.

42. V. V. Bîcikov, *Estetica antichității târzii, sec. II-III*. Trad. de Lucian Dragomirescu, București, 1984, p. 188.

teme trupul creștinului, speranțele și aspirațiile lui fiind legate de lemn (in ligno) (lemnul de ispășire al crucii lui Hristos) (*ibid.*)⁴³.

Misteriosul sau mai degrabă legendarul **Apoloniu din Tiana**⁴⁴ a trăit în secolul I după Hristos. A rămas cunoscut ca filosof, preot al cultului apollinic și taumaturg pitagorician. Din îndemnul Iuliei Domna, soția lui Septimiu Sever, Filostrat cel Bătrân i-a alcătuit în veacul al III-lea o *Viață*. Ea înfrumusețează poveștile lui Damis, care l-a însoțit în călătoriile sale din Asia Mică, din India, din Africa și din Europa. Cercetarea istorică din toate timpurile a știut să tragă folos din notațiile și descrierile rămase de la el, uneori în bună metodă comparatistă. E vorba de însemnate contacte cu religiile Indiei și de întâlnirea cu animalele și cu fauna Africii. „Personalitatea sa a fost atât de puternică, încât împăratul Caracala a construit un mausoleu în memoria lui, iar Alexandru Sever a instalat în templul său particular o statuie a filosofului. Secolele au trecut, astfel încât în momentul de față doar Muzeul Capitoliului din Roma îi mai păstrează bustul”⁴⁵.

I se atribuie fenomene minunate, precum înțelegerea ciripitului păsărilor, levitația, disparițiile misterioase din spații închise, încetarea ciumei.

Admiratorii lui Apoloniu din Tiana au venerat în el pe un om învățat, reprezentant al neopitagoreismului. Avea caracter cinstit și drept, dovedit și prin critica virulentă a sclavagismului și a abuzurilor săvârșite de împărații contemporani⁴⁶. Alți istorici, însă, precum Vopiscus, Lucian, Eusebiu al Cezareii și urmașii, îl socotesc „mag”, „vrăjitor”, „șarlatan”⁴⁷.

Cu credința în teurgie, adept al lui Asclepiu, cu faptele lui minunate, amintitul predicator religios păgân nu putea să se sustragă de la compararea cu reprezentanții creștinismului. „Dar viața lui nu-i decât un roman pe care Filostrat l-a scris la 100 de ani după moarte, pentru a opune viața acestuia celei a lui Hristos. Nașterea lui Apoloniu a fost vestită de un demon. cea a lui Mesia de un înger; amândoi s-au născut din Fecioară. Lebede au cântat la nașterea lui Apoloniu, îngeri la aceea a Dumnezeului-Om. Există aproximativ aceleași alte minuni, cu diferența că cele făcute de Apoloniu nu meritau puținul succes pe care l-au avut. Trăsnetul care cade din cer este altceva decât steaua care apare la Betleem; scrisorile de felicitare pe care câțiva regi

43. *Ibidem*, p. 191.

44. P. Devambeș și col., *op. cit.*, p. 61.

45. Cristian Crăiță. *Marile mistere ale piramidei oculte*, Craiova. f. an. p. 213.

46. *Ibidem*, p. 214.

47. Adelina Piatkovski. *Prezentare și note, la vol. lui Filostrat, Viața lui Apollonios din Tiana*. Iași, 1997, p. 11 și 220. F. V. Farrar. *Primele zile ale creștinismului*. Trad. de Patriarhul Nicodim. Mănăstirea Neamțu, 1938, p. 309: „Filostrat nu a scris o satiră ca Lucian, ci cu toată seriozitatea a voit să opună lui Hristos al creștinilor un Hristos al păgânilor”.

le-au scris mamei lui Apoloniu corespund adorației magilor; discursurile pe care le-a ținut foarte de tânăr în templul lui Esculap corespund disputei lui Iisus cu cărturarii; fantoma care i-a apărut traversând Caucazul, tentației diavolului în deșert (...) Se cunosc puține lucruri despre moartea lui Apoloniu. Suntem asigurați că la vârsta de 100 de ani a fost luat de diavol care, cum s-a văzut, îi era tată, cu toate că s-a susținut că s-ar fi ridicat la cer”⁴⁸.

Romanul biografic pe care l-a alcătuit Filostrat pe la 210-215 a beneficiat nu numai de locurile comune ale biografiei întemeietorilor de religii, de apariții misterioase, de descrieri exotice și de elemente ale cultelor de misterii ci și de influența biografiilor pitagoreice. Acestea din urmă înzestrau pe oameni cu puteri divine și, în contextul legendelor populare, fabuloase, împodobeau viața eroului cu numeroase minuni, care începeau încă din copilărie. Împrumuturile puteau veni și din afara tradițiilor mistice și morale ale păgânismului. „Astăzi, este bine stabilit că istorisirile evanghelice au servit lui Filostrat, dacă nu ca izvoare, cel puțin ca termeni de comparație și stimulent în alcătuirea biografiei lui Apoloniu din Tiana (...) Nu este deloc exclus ca și istorisirea activității Sfântului Pavel în Atena să fi fost folosită de Filostrat în descrierea călătoriei lui Apoloniu la Atena”⁴⁹. Autorul nu s-a gândit să dea operei sale o tendință anticreștină. Totuși acest caracter l-a dobândit pe la sfârșitul veacului al III-lea, când păgânismul a fost preocupat să prezinte o operă asemănătoare Evangheliilor. Atunci Apoloniu a fost opus Mântuitorului Hristos. Și în cercul literar din preajma lui Nicomah Flavian și Quintus Aureliu Simah, fost prefect al Romei între 384-385, cu un atașament puternic față de tradițiile păgâne strămoșești, se continuau aceleași tendințe.

Menționăm că linia aceasta dură a fost cultivată îndeosebi de filosoful neoplatonic Hierocle, guvernatorul Bitiniei și apoi al Egiptului. El a scris o lucrare intitulată Cuvinte iubitoare de adevăr către creștini prin anii 303. În baza defăimărilor formulate de Cels, de Filostrat și de Porfiriu, el calomniază pe apostoli și pe însuși Mântuitorul Hristos. Pe Cel din urmă, îl socotește inferior lui Apoloniu din Tiana.

I-a răspuns cu o argumentație impresionantă, logică, istorică și biblică, marele învățat bisericesc, Eusebiu al Cezareii.

Unii învățați moderni sunt de părere că Filostrat nu a avut intenții anticreștine. De aceea ei socotesc simple coincidențe alăturarea fizică a celor doi propovăduitori, păgân și creștin, a doctrinei morale propuse, a faptelor pe care le-au săvârșit în viață⁵⁰. Disparația lui Apoloniu dintr-o închisoare poate

48. J. Collin de Plancy, *Dicționar diabolic*, vol. 1. Trad. de Rodica Rotaru, București, 1992, p. 36.

49. Prof. univ. dr. Justin Moisesescu, *op. cit.*, p. 253. notă.

50. Adelina Piatkovski, *ibid.*, p. 13.

să se explice prin aranjamente anterioare. Cât privește minunile și celelalte elemente ale celebrității sale, un teolog apusean din veacul trecut comentează: „Degajată de parodiile iudeo-creștine pe care Filostrate le-a adăugat la ea, subzistă în viața lui Apoloniu proba antichității fenomenelor mediumice și a universalității psihologiei transcendente. Pe nedrept, numeroși apologeti creștini l-au acuzat de magie pe acest taumaturg: el însuși se apără cu putere de aceasta, relatând scene, în mod evident satanice, al căror martor a fost în India și în Egipt. El a văzut brahmani, ca fahirii de astăzi, înălțându-se în aer fără sprijin, statui de bronz care fac înconjurul unei mese, trepiede care se mișcă la fel ca în experiențele de levitații. Dar Apoloniu însuși se menține într-un supranatural superior acestui spiritism, și ne oferă toate cazurile de fenomene supranormale care constituie minunea de primul grad: impulsuri directe, premoniții, exteriorizări psihice (...)

Un Apoloniu este în raport cu Moise ceea ce religiile derivate sunt în raport cu Adevărul integral. Filosoful taumaturg amesteca într-o doctrină înaltă inevitabile erori. El a vorbit în mod demn de Divinitate, de curăția necesară omului care se apropie de ea. Dar el a crezut în metempsihoză, acest neant deghizat, în timp ce sufletul în mod natural creștin, aspiră la stabilitate în fericire. Este ciudat că această aspirație n-a fost niciodată, fără Revelație, formulată într-o dogmă precisă. Un indiciu al revelației primordiale asupra acestui subiect este că în cele mai vechi poeme ale Indiei se găsește nemurirea sufletului, și nu încă metempsihoza.

Cine vrea să se convingă de inspirația cosmogonică a lui Moise poate să consulte delirantul dialog al lui Apoloniu cu un înțelept hindus asupra pământului și a elementelor lui ⁵¹.

Din extinsul citat pe care l-am reprodus aici se poate vedea încă o dată că, *dincolo de apariția unui personaj chemat prin vraja unor invocații, de dispariția sa fizică și de alte „minuni”*, ele au constituit procedee de înzestrare a eroului cu puteri supranaturale. De aceea apare îndreptățit protestul Sfinților Părinți împotriva metodei lui Filostrate. Pentru realizarea romanului, el a luat elemente din dreapta și din stânga. În scopul măririi importanței eroului său, autorul a reținut trăsăturile cele mai potrivite chiar și din Evanghelie. Urmarea proiectului literar realizat a fost că s-a putut opune figurii Mântuitorului un taumaturg, un sfânt al păgânismului. Acesta avea o viață frumoasă, pură, evlavioasă, devotată, plină de minuni și de binefaceri, cum și de plăcute discursuri pentru desfătarea retorilor. Tot în legătură cu personajul creat, un scriitor catolic meditează: „Din acest plan a ieșit un lucru

51. André Godard, *Le positivisme chrétien*, Paris, 1910, p. 306.

foarte ciudat și cum nu se poate mai curios; dar atâta a fost tot. Ce doctrină a lăsat Apoloniu din Tiana? Unde sunt scrierile pe care le-a alcătuit, operele sale sociale, ce urmă au lăsat pe pământ? Cu moartea lui a murit totul. În locul câtorva fapte echivoce în viața sa, dacă ar fi mișcat munții, aceasta n-ar fi decât o curiozitate literară, o întâmplare, un om, nimic mai mult ⁵².

Singularitatea Mântuitorului față de orice emul păgân reiese cu prisosință încă o dată.

Urmând pe Lucian, majoritatea Părinților și a scriitorilor bisericești au sfârșit prin a vedea în Apoloniu un vrăjitor a cărui artă magică înșela mulțimile. Așa s-a ajuns ca el să fie alăturat proorocului mincinos (fiara a doua) din *Apocalipsă* (13, 15). „Vechii comentatori amintesc de Apoloniu de Tiana și de alții care, prin nălucirile și vrăjitoriile lor diavolești, fac ca nu numai morții să vorbească sau să-i învie, ci și pomii și apele vrăjite să grăiască” ⁵³.

Totuși a existat și o minoritate creștină de prețuire a înțeleptului grec pe care îl urmărim. Amintim aici pe Fericitul Ieronim (+420) și pe istoricul Sozomen (sec. V). Pentru Sidonius Apollinaris, episcop de Clermont, în Galia, mort în 480, el devenea un model de calități morale neînvinș de ispite. Se crede că ierarhul gal a și tradus *Viața lui Apoloniu din Tiana*, lucrare pierdută astăzi ⁵⁴.

O altă figură emblematică care a fost opusă lui Iisus vine din câmpul filosofiei stoice. Născut în Frigia pe la anul 50 al erei creștine, **Epictet** ajunge sclav la Roma. Ca libert, el a audiat acolo pe Musonius Rufus. A fost exilat din capitală de către Domițian, împreună cu alți filosofi, el stabilindu-se în orașul Nicopolis din Epir.

Asemenea lui Plotin, nu a lăsat nici o scriere. A avut norocul însă de prețuirea pe care i-a purtat-o un discipol al său, generalul Flaviu Arian. Acesta i-a notat convorbirile și învățăturile pe care le-a propovăduit. O dată cu ele a ajuns până la noi și un Manual, un celebru îndreptar de morală. „Întreaga activitate a lui Epictet nu mizează stabilirea de principii noi, ci recunoașterea eficacității principiilor morale în acțiunile și afectele noastre” ⁵⁵.

Acest filosof se străduiește să arate omului drumul spre libertatea launtrică. După el, liniștea sufletească se poate realiza, dacă știm să ne ferim de ceea ce depinde de alții, adică folosind judicios reprezentările noastre.

52. Pr. Teofan Herbeiu, *Cine este Iisus Hristos ?* Traducere din Lacardaire, Arad, 1940, p. 33.

53. Pr. dr. Ioan Mircea, *Apocalipsa. Introducere, note și comentariu*, București, 1995, p. 229.

54. Remus Rus, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, București, 2003, p. 773.

55. Maria Marinescu-Himu și Adelina Piatkovski, *Istoria literaturii eline*, București, 1972, p. 575.

Urmărind atingerea ataraxiei, stoicul ajunge la „doctrina unui antidestin orgolios, intransigent, individualist”⁵⁶. „Dar un exces de încredere în idealul urmărit îl privează pe Epictet de o înțelegere mai conformă cu realitatea posibilităților umane. El refuză omului afecțiunea familiei, căldura unei prietenii, plăcerea care îți este hărăzită în urma studiului”⁵⁷.

În ciuda autocultivării conștiinței solitare, stoicismul său, ca și la Seneca, e predominant însă de religios. Dumnezeu este părintele tuturor, Care acordă viața în dar. Concepția aceasta a determinat bănuiala că el ar fi fost creștin. „În realitate diferența fundamentală între moralismul religios al lui Epictet și Seneca și creștinism stă în faptul că pentru cel dintâi omul poate ajunge la virtute numai prin lucrarea rațiunii și căutarea pur autonomă în timp ce pentru creștinism calea Binelui e arătată omului de Dumnezeu însuși”⁵⁸. Dar filosoful de la Nicopolis a crescut în ochii contemporanilor tocmai datorită acestei perfecționări etice a omului pe care a propovăduit-o.

„Mai mult, cum a arătat-o W.A. Oldfather, Epictet a devenit o antiteză păgână a lui Hristos”⁵⁹.

Socotit de către biografi „o ființă ciudată”⁶⁰), **Apuleius** (125-după 170) se inițiază în misterele greco-orientale și își pune întrebări asupra enigmelor lumii în care a trăit. I se atribuie mai multe minuni, între care o revenire la viață a unui om mort, precum și invizibilitatea persoanei sale. A rămas celebru pentru descrierea viziunii mistice a zeiței Isis. S-a ocupat îndelung de magie. Acest aspect al biografiei sale i-a făcut pe neoplatonici să-l contrapună faimei lui Hristos⁶¹. Păgânii se glorificau astfel, arătând că și ei au taurmurgi și prooroci adevărați.

X X
X

Notațiile noastre de mai sus dovedesc că Iisus S-a situat deasupra lumii prin divinitatea Sa. Prin nașterea Sa din fecioară, prin finețea cugetării, prin sublimitatea caracterului și a învățaturii, prin răstignirea acceptată din iubire și prin înviere, Domnul devine prototipul moral al umanității. În aceeași

56. Eugen Cizek, *Prefață*, la vol. lui Epictet, Manualul. Marcus Aurelius, Către sine. Trad. de M. Peucescu și D. Burtea, București, 1977, p. XIII.

57. Maria Marinescu-Himu și Adelina Piatkovski, *ibid.*, p. 575.

58. Nicola Abbagnano, *Storia della filosofia*, vol. I, Torino, 1999, p. 247.

59. Il. Hadot, *Le problème du néoplatonisme alexandrin. Hiérocles et Simplicius*, Paris, 1978, p. 164.

60. Jean Bayet, *Literatura latină. În românește de Gabriela Creția*, București, 1972, p. 673.

61. Charles Corbière, *Le christianisme et la fin de la philosophie antique. Essai sur la polémique du néoplatonisme avec le christianisme*, Paris, 1921, p. 120.

direcție, un Sfânt Părinte conchide: „Căci văd toți minunea că înțelepții elinilor scriind atâtea, n-au putut să convingă pe nimeni din locurile apropiate lor despre nemurire și despre viața în virtute; dar Hristos, prin cuvinte simple și prin oameni neînvățați în ale vorbirii, a convins în toată lumea foarte multe grupuri de oameni să disprețuiască moartea, să cugete la cele nemuritoare, să părăsească cele trecătoare, să privească la cele veșnice și să nu pună nici un preț pe slava de pe pământ, ci să caute numai nemurirea”⁶².

Considerațiile de până aici dau posibilitate afirmării fără de tăgadă a concluziei că toate comparațiile între Întemeietorul creștinismului și modelele religioase păgâne s-au dovedit imposibil de susținut.

La acest adevăr evident trebuie să mediteze îndeosebi propovăduitorii evangheliei despre o Nouă Eră religioasă în istoria lumii, acțiune începută în Occident după anul 1975. „Difuzarea esotericii în toată lumea era în mod vădit, o *paralelă mimetică luciferiană la creștinism*”⁶³. Unind vechi curente condamnate, precum gnosticismul și magia, cu ocultismul modern: spiritismul, teosofia, fenomenele paranormale, astrologia, „science fiction”, imaginea lumii viitorului se profilează sub exigențele unificării. Această viziune holistă preconizează o transformare radicală a oamenilor, o evitare a războaielor și a luptelor politice prin înțelepciunea umană, o mântuire colectivă, o prosperitate materială deosebită, o dispariție miraculoasă a bolilor incurabile⁶⁴.

În ciuda preocupărilor de unificare a tuturor religiilor, Dumnezeu va fi depersonalizat, propovăduindu-se automântuirea prin diferite tehnici și ritualuri. Unii adepți se gândesc chiar la desființarea vechii religii monoteiste. Alți credincioși New Age văd în cuvântul Hristos nu numele unei Persoane, ci „denumirea unei funcții din cadrul ierarhiei spirituale a Maeștrilor”⁶⁵.

„*Religia Noii Ere va avea un lider mondial*, pe care adepții îl numesc *Maitreya*. Conform credinței acestora, el este același cu Christos la creștini, Mesia la evrei, Buddha, Krishna la hinduși și Imamul Mahdi la musulmani, iar toate religiile lumii așteaptă venirea acestui unic om”⁶⁶.

Față de el, Mântuitorul apare un simplu ucenic - „învățătorul Isus”.

Dar ca orice modă și spiritualitatea New Age va trece. Biserica lui Hristos a mai fost confruntată în istorie cu alte încercări de repăgânizare. S-a dovedit atunci că „nici porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16,18), căci Întemeietorul ei este Fiul lui Dumnezeu întrupat.

Pr. prof. univ. dr. Gheorghe I. Drăgulin

62. Sf. Atanasie cel Mare, *Scrieri*, vol. I. Trad. de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, București, 1987, p. 144.

63. Cristian Crăiță, *op.cit.*, p. 185.

64. Damian Thompson. *Sfârșitul lumii. Temeri și speranțe la schimbarea Mileniului*, București, 1999, p. 246.

65. Cristian Crăiță, *ibid.*, p. 187.

66. *Ibidem*, p. 188.

PREOȚIE ȘI ASCEZĂ

Repere introductive

În tratarea temei despre *Preoție și asceză* se are ca scop să se arate felul în care aceste două realități sunt în legătură cu una și aceeași persoană, în cazul nostru cu cea a preotului. Dacă s-ar face o schimbare a acestor doi termeni și s-ar pune *asceză* ca primul termen, iar în locul celui de al doilea pe cel de *preoție*, atunci greutatea tratării ar cădea pe asceză, care, firește, nu conduce în mod necesar la Preoție. Mai ales că există cazuri în care ascetului nu i se recomandă preluarea obligațiilor duhovnicești care decurg din harisma Preoției¹. Însă, așa cum s-a expus tema, prin faptul că precede mai întâi termenul *preoție* și apoi urmează cel de *asceză*, se arată că referatul nostru trebuie să demonstreze cum slujirea harismei preoțești conține elementul ascezei. Totuși, aș spune dintru început ceva încă și mai intens: *Preoția presupune asceza, ca o pregătire spirituală continuă, dar și asceza însoțește prin viață pe cel care exercită prea sfânta harismă a Preoției*.

Formulând gândurile expresive de mai sus, nu aș dori să mi se confere intenția vreunui joc de cuvinte sau, în cele din urmă, o poziție scolasticizată. Din contră, este evident că doresc să subliniez chiar de la început că aceste

---

1. Exemple caracteristice reprezintă ezitățile atât de multe și mari ale Sfântului Ioan Gură de Aur (vezi *Despre Preoție*, 6, 12, PG, 48, 688-689), precum și fuga în Pont a Sfântului Grigorie de Nazianz imediat după hirotonirea lui ca preot, ca să se consoleze alături de prietenul lui Sfântul Vasile cel Mare. Pentru cazul Sfântului Ioan Gură de Aur vezi și H. Krikronis, *Preoția după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în *Hotărârile Congresului Preoțesc al Sfintei Mitropolii Drama*, Drama, 1999, p. 59-60 (în lb. greacă). De asemenea, vezi și Dumitru Fecioru, *Despre Preoție*, București, 1999, p. 11 (volum special consacrat Tainei Preoției, conținând principalele opere ale Sfinților Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul și Efreim Sirul, cu introducere, traducere și note făcute de scriitorul menționat mai sus). Pentru cazul Sfântului Grigorie Teologul vezi și Pr. Teodor Zisis, *Preoția după Sfântul Grigorie Teologul*, în *Hotărârile Congresului Preoțesc al Sfintei Mitropolii Drama*, Drama, 1999, p. 36-43 (în lb. greacă), în capitolul intitulat *De ce a fugit Grigorie?*, în care se argumentează părerea, cu citate din opera Sfântului Grigorie, precum și prin respingerea altor păreri și expunerea aprecierilor personale, că Sfântul Grigorie a fugit de două ori, adică atunci când a fost hirotonit preot și când era deja patriarh de Constantinopol, din motive curat duhovnicești și de conștiință.

două sfinte realități se vor prezenta coalizate, indestructibil legate între ele, cum de altfel o cere și adevărata trăire a Tradiției noastre ortodoxe.

Însă, pentru scopuri categoric metodologice, vom vedea mai întâi preotul, înainte și după hirotonia lui, ca persoană care face asceză, iar în continuare vom prezenta asceza, ca o caracteristică importantă în slujirea și manifestarea harismei preoțești, în general.

Concluziile prezentului studiu vor veni la sfârșit, ca să rezume cele au fost expuse și să arate în modul cel mai elocvent că astăzi, mai mult decât în oricare altă epocă, trebuie să fie vie în viața preotului joncțiunea dintre harisma preoțească și slujirea lui cu asceza spirituală și trupească. Prin urmare, nu este îngăduit ca în numele imperativului așa zisei actualizări, preotul să trădeze elementele structurii interne a existenței lui, cum este asceza trupească și spirituală, care are multe ramificații. De altfel, ultimele evenimente bisericești² au confirmat, din nefericire, cele de mai sus și au demonstrat că singura cale sigură pentru ridicarea imaginii persoanelor bisericești, în societatea greacă contemporană, este întoarcerea grabnică și cu entuziasm la circumstanțele și manierele adevăratei asceze, care dintotdeauna fundamentează o trăire duhovnicească solidă și garantează o viață adevărată și plină de virtuți.

A. Preotul ca persoană ascetică

1. Asceza ca o condiție necesară a viețuirii creștine

În Sfânta Scriptură vom găsi rar termenii *a face asceză*³, *asceză*, *ascet* (*ἀσκεῖν*, *ἄσκησις*, *ἀσκητής*). Sfântul Apostol Pavel, apărându-se în fața procuratorului Felix, a spus pentru sine însuși: *Și întru acestea mă străduiesc* (*ἀσκῶ*) *și eu ca să am totdeauna înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor un cuget neîntinat*⁴. În Vechiul Testament se găsește verbul *ἀσκεῖν*, fără un uz semasiologic, atâta vreme cât s-ar putea ca în locul lui să se folosească verbul *ἐπιτελεῖν* (*a săvârși*, *a lucra*, *a efectua*, etc.)⁵. Totuși, în cazul martirului celor șapte tineri, acestea sunt numiți *asceți ai pietății* (*σκηταὶ εὐσεβείας*)⁶. Încercare lor de a menține credința și Legea lui Dumnezeu, în general, este denumită *asceză* (*ἄσκησις*)⁷.

2. Scandalurile arătate de mass-media societății grecești, în prima parte a anului 2005, din cauza imoralității unor clerici (episcopi, preoți, arhimandriți, etc.).

3. Acest verb are și sensuri derivate ca *a exersa*, *a face exerciții*, *a se strădui*, *a depune eforturi*, etc.

4. *Fapte* 24: 16.

5. *II Mac.*, 15: 4: *Domnul cel viu, Acela este puternicul Cel din cer, Care a poruncit să nu se lucreze în ziua a șaptea.*

6. *IV Mac.*, 12: 11.

7. *IV Mac.*, 13: 22.

Așadar, deși termenul *asceză* este întâlnit mai rar în Sfânta Scriptură, totuși, cât privește sensul lui propriu, am spune că de la început și până la ultima pagină Sfânta Scriptură îl îndeamnă pe om la asumarea luptei lui duhovnicești, descrie părțile ascunse ale acestei lupte și trimite la Dumnezeu, cel Care rânduiește aceste lupte și va răsplăti pe luptătorii onești. Ar fi un lucru în zadar înșiruirea și analiza pasajelor respective, de vreme ce este vorba despre ceva atât de elocvent. Iar acest lucru este atât de clar, deoarece trimite la datele ontologice ale existenței umane. Cu alte cuvinte, el conduce în mod inevitabil la istoria omului, la căderea protopărinților, iar prin aceasta la boala firii umane⁸. De atunci, lupta spirituală, mai bine spus asceza ca forță motrică a acestei lupte și ca element caracteristic al demersului spiritual al omului, se identifică cu încercarea de întoarcere la Dumnezeu și de supunere față de voia Lui cea sfântă. De vreme ce căderea și subjugarea față de patimi îl îndepărtează pe om de Dumnezeu, atunci curățirea, lupta duhovnicească sistematică și exersarea - asceza smereniei și a virtuților evanghelice recomandă calea de întoarcere către Dumnezeu.

Cadrul fundamental al luptei spirituale *curățire – iluminare – îndumnezeire* (κάθαρσις – φωτισμός – θέωσις), care reprezintă și programul terapeutic de neînlocuit conform tradiției spiritualității ortodoxe, rămâne singura cale sigură de refacere a legăturii omului cu Dumnezeu și, în același timp, singurul mod sigur de refacere a integrității persoanei umane ca chip al lui Dumnezeu. Această integritate a fost spartă în bucăți infinite din cauza multiplelor acțiuni rele a patimilor omului de după cădere. În felul acesta, omul a ajuns să prezinte atâtea fețe, câte reprezintă imensele acțiuni ale patimilor asupra lui. Numai încercarea ascetică serioasă poate să pună o anumită rânduială în haosul care exista în interiorul omului de după cădere⁹. În cuvinte simple, omul trebuie să conștientizeze starea lui de decădere și să înceapă să lucreze pentru vindecarea rănilor pe care i le provoacă păcatul și diavolul, prin conlucrarea, firește, și a propriei lui împătımiri.

8. Vezi Sfântul Chiril de Alexandria, *Explicare la Epistola către Romani*, PG, 74, 789 A-B (așadar, s-a îmbolnăvit firea pentru păcatul prin neascultarea unuia, adică a lui Adam; prin urmare, păcătoși au fost făcuți cei mulți, nu ca împreună călcători în Adam, căci, nu erau pe atunci, ci ca fiind din firea lui cea căzută sub legea păcatului).

9. Vezi cursurile de mistică teologică ale profesorului de vrednică amintire Nichifor Crainic, ținute în anul academic 1935-1936, care au fost apoi editate cu titlul *Sfințenia - împlinirea umanului* (Iași, 1993). Nichifor Crainic consideră lipsa cunoașterii de sine ca cea mai mare piedică în drumul desăvârșirii spirituale, afirmând caracteristic că *trăind în condițiile mediocre ale înțelepciunii lumești, omul nu cunoaște adevărat nici dimensiunile puterilor cu care e înzestrat de natură, nici bogăția harurilor dumnezeiești ce-l așteaptă să i se adauge în fiecare clipă* (idem, *Sfințenia - împlinirea umanului*, Iași, 1993, p. 77).

Așadar, nu reprezintă o inovație sau vreo oarecare persistență a Părintelui profesor de vrednică amintire Ioan Romanidis sublinierea acestui aspect al vieții spirituale, ca singura înțelegere serioasă, sigură și în profunzime a căderii umane și a revenirii prin asceza spirituală și trupească la frumusețea cea dintâi. La fel, nu este invenția Înalț Prea Sfințitului Ierotei de Navpaktos termenul *psihoterapia ortodoxă*, pe care-l folosește în opera lui pentru a se sublinia procedura de înfrângere a patimilor prin lupta duhovnicească și asceza aducătoare de Har dumnezeiesc, care aprinde scânteia pentru începutul luptei spirituale, apoi întărește și iluminează pentru bunul ei sfârșit.

Toate lucrările teologice contemporane, dar și cele patristice, care cuprind în mod sistematic principiile vieții spirituale, au aproximativ aceeași structură¹⁰. În *Scara Sfântului Ioan Sinaitul* observăm că numai de la *Cuvântul al XXVI-lea* înainte lucrarea se dezleagă de analiza patimilor, pentru ca apoi să se ajungă la *Cuvântul al XXIX-lea*, în care se vorbește *despre cerul pământesc al despățimirii celei asemănătoare de Dumnezeu și al desăvârșirii*. Abia în penultimul cuvânt (XXX) Sfântul Ioan se referă la triada virtuților credință, nădejde și dragoste.

În mod asemănător, spre sfârșitul cuvântărilor lui se referă și Sfântul Isaac Sirul la contemplația duhovnicească a lui Dumnezeu, la înțelegerea păcatelor, la subtile deosebiri privind denaturările spirituale, etc.

Sfântul Simeon Noul Teolog se referă și el, spre sfârșitul cuvântărilor lui, la despățimire, la strălucirea dumnezeiască a energiilor divine în timpul contemplației duhovnicești, etc.

Sfântul Grigorie Palama în epistola lui *către prea cuvioasa între maici Xenia*, urmând clasică cale patristică a analizei patimilor și a procesului de curățire prin exersarea (asceza) smereniei și a rugăciunii, la sfârșitul epistolei - tratat se referă la harismele Sfântului Duh, precum cea a clarviziunii (*διόρασις*) și a prevederii (*προόρασις*). El termină această epistolă revenind

10. Nichifor Crainic, după ce la început se referă aluziv la aproximativ întreaga literatură patristică în legătură cu tema lucrării citate în nota anterioară, analizează cu grijă felul în care se prezintă această procedură ascetică în scrierile areopagitice (*ibidem*, p. 46-84). În continuarea cărții și până la sfârșitul ei se face de către autor o analiză sistematică și o prezentare în mod separat a celor trei stadii ale vieții spirituale și ale ascezei (*ibidem*, p. 85-117). De asemenea, Părintele de fericită pomenire Dumitru Stăniloae are o lucrare asemănătoare, al cărei titlu este: *Ascetica și mistica ortodoxă*. Este vorba de cursurile de mistică ale anului academic 1946-1947, care au cunoscut mai multe ediții, noi având pe cea în două volume de la Alba Iulia, din 1993 (Editura Deisis). În primul volum, se vorbește la început (p. 5-65) despre caracteristicile specifice ale spiritualității ortodoxe, în general, iar în continuare, până la sfârșitul acestui prim volum (p. 67-194), cuvântul se întoarce la tema *curățire*. În cel de al doilea volum (p. 5-206), tratarea se extinde la *iluminare* și la *indumnezeire*. Lucrarea este cuprinzătoare și plină de vitalitate, cu bază și analiză patristică, având un nivel care poate să fie abordat cu respect îndeosebi de intelectuali. Adică, cei din urmă pot să dobândească un gust al seriozității și al profunzimii cu care Tradiția și spiritualitatea ortodoxă întâmpină viața duhovnicească.

la rugăciunea neîntreruptă și la doliul duhovnicesc, pentru ca să fie asigurate bunurile duhovnicești îngăduite de Dumnezeu prin demersul duhovnicesc anterior. În încheiere, prin cuvintele *să venim și noi în sărăcie fericită să ne închinăm și să plângem înaintea Domnului Dumnezeuului nostru; și să ștergem păcatele cele de mai înainte și să ne facem neclintiți față de răutate și să câștigăm pe Mângâietorul*¹¹, observăm că doliul după Dumnezeu nu numai că reprezintă o premiză pentru progresul duhovnicesc, ci, așa cum am spus, asigură bunurile duhovnicești dobândite și, mai ales, Harul Sfântului Duh.

Sfântul Nicodim Aghioritul, în *Manualul îndrumător*, după cele referitoare la păzirea simțurilor, pentru fiecare în parte, dar și pentru toate luate împreună, la sfârșitul operei lui se referă la *plăcerile duhovnicești și casnice ale minții*, arătându-ne în modul cel mai clar că fără să premeargă demersul ascetic și cultivarea duhovnicească a omului, nu este posibil să se vorbească despre roade duhovnicești și despre stări de har și de fericire după Dumnezeu.

În cartea Părintelui Sofronie despre Sfântul Siluan Athonitul, în timp ce în prima parte vedem impetuozitatea luptei spirituale și a ascezei Sfântului Siluan - care ne sperie, după cum în parte și prezentarea apologetică către omul apusean a adâncimii și bogăției Tradiției spirituale ortodoxe, prezentare făcută de Părintele Sofronie și care poate că pe noi ne obosește în anumite puncte, ca participanți activi la Tradiția spirituală răsăriteană - când se începe partea a doua, cu scrierile Sfântului Siluan, atunci un subtil fior cuprinde sufletul fiecărui cititor. Deja aici vorbește Sfântul Siluan ca unul curățit și iluminat și aflat în stare de îndumnezeire, iar cuvintele lui au fiorul Sfântului Duh, de aceea cititorul le și primește fără discuție pe toate, ele pătrunzând adânc în ființa lui, fără alte gânduri și raționamente.

În cunoscuta carte a Părintelui Iosif, *Mărturie din experiența monahală*¹², în partea a doua, în scrisoarea cu numărul 65 către un eremit isihast, care este împărțită în 12 capitole mici și sunt analizate aspectele fundamentale ale vieții ascetice, abia în ultimul capitol se vorbește despre iubire. În fond, asemenea Sfântului Apostol Pavel, Sfântului Ioan Teologul și altor Sfinți Părinți nemenționați, se face un imn al iubirii, fie de la Dumnezeu spre noi, fie cu ajutorul Lui de la noi spre Dumnezeu. Părintele Iosif consideră iubirea de frați reciprocă, care reprezintă pentru noi un lucru foarte de dorit, ca o împlinire pur și simplu a poruncii iubirii. Cu adevărat, iubirea reprezintă

11. Sfântul Grigorie Palama. *Către prea cuvioasa între Maici Xenia*, ... introducere și traducere de monahul Teoclit Dionisiatul, Tesalonic, 1974, p. 10-12 (în lb. greacă).

12. După informația noastră, această carte a fost tradusă și în limba română.

tă acțiunea Iubirii dumnezeiești¹³. Ultimele lucruri scrise despre iubire la sfârșitul cărții vin să ne amintească din nou că dacă nu premerg etapele și eforturile ascetice, atunci cuvintele despre iubire sunt fără obiect, goale de conținut, palavre chiar ale unei fantasii pioase.

De asemenea, într-o carte apărută în editura mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul de la Essex (Anglia), intitulată *Asceză și contemplație*, în care sunt inserate câteva texte ale Părintelui de fericită pomenire Sofronie (Saharof), există și un text cu titlul *Despre bazele ascezei ortodoxe*, care are la început următorul paragraf caracteristic: *prezenta temă se prezintă în plus ca una actuală nu numai pentru cei care se cheamă asceți în înțelesul, astfel spus, propriu al cuvântului, adică pentru călugări, anahoreți și eremiți, dar și pentru orice creștin, în general. În afară de acest aspect, actualitatea și „contemporaneitatea” acestei teme rămâne în toate veacurile, în orice epocă, acest lucru din punct de vedere al esenței, adică cel referitor la calitatea vieții spiritului uman, pe care o avem acum în vedere*¹⁴.

În fine, *asceza creștină nu se face pentru ca să se descopere puterea sau pregătirea noastră. Ea nu înseamnă să ne punem anumite țeluri record. Acest lucru ar fi un antrenament, care are și el valoarea lui. Ea nu înseamnă nici să avem ca scop torturarea noastră. Aceasta constituie bigotism și lipsă de omenie. Asceza esențială a creștinului este pregătirea neîntreruptă pentru primirea iubirii, adică a fiorului Sfântului Duh*¹⁵.

2. Asceza ca pregătire și temelie spirituală a preotului

După toate câte au fost spuse în capitolul anterior înțelegem deja foarte bine că asceza, de vreme ce pentru fiecare creștin ea nu poate să fie ignorată și reprezintă o condiție necesară a vieții lui, este valabilă pentru candidatul la preoție sau cu atât mai mult pentru cel deja *îmbrăcat în harul preoției*¹⁶. Preotul este chemat prin misiunea lui să adopte întregul program ascetic, care se referă la formarea lui spirituală, dar și pentru ca mai târziu să poată să-l predea turmei lui. Este de neînțeles ca preotul să considere că are mai puține obligații duhovnicești decât creștinii lui. Din contră, el nu va trebui în

13. Părintele Iosif, *Mărturie din experiența monahală*, ed. Sfânta Mănăstire Filothcou, Muntele Athos, 1981, p. 386-392 (în lb. greacă).

14. Arhim. Sofronie (Sohanof), *Asceză și contemplație*, Essex, 1996, p. 15 (în lb. greacă).

15. *Cuvinte introductive* ale episcopului Alexandru Semenof – Tyan – Sansky, după obișnuința biografilor Sfântului Ioan de Kronștand, pentru ca să se descrie, într-un capitol cu același nume, o zi a Părintelui Ioan. Și aceasta pentru că fiecare zi a lui reprezenta o bucată de asceză din întreaga sa viață ascetică (vezi † Episcop Alexandru Semenof – Tyan – Sansky, *Sfântul Ioan de Kronștand*, trad. de arhim. Timotei. Oropos Attikis, 1991, 264 – în lb. greacă).

16. Rugăciunea din timpul cântării Heruvicului: *Nimeni din cei legați...*

mod conștient să se odihnească, atunci când vede în turma lui creștini cu un zel duhovnicesc mai mare decât al lui. De pe poziția și harisma pe care o are, el deține locul de întâietate și de călăuză în comunitatea creștină. Pentru acest fapt, el trebuie să reprezinte în mod sigur și o garanție spirituală. Cu alte cuvinte, preotul trebuie să fie primul și în trăirea ascetică, adică în luptele duhovnicești. Altfel, dacă el însuși este nepăsător din punct de vedere spiritual și indolent, nu numai că va avea o orbire spirituală, ci va vătăma și pe cei care se vor încrede în el duhovnicește. Astfel spus, vom avea confirmarea completă a cuvintelor Mântuitorului: *Poate orb pe orb să se călăuzească? Nu vor cădea amândoi în groapă?*¹⁷ În plus, faptul ca să-i împovăreze pe creștini cu multe obligații duhovnicești, iar el însuși să aibă o viață neglijentă, reprezintă și o formă de ipocrizie profundă, pe care a condamnat-o de asemenea gura nemincinoasă a Mântuitorului: *Vai și vouă învățătorilor de lege! Că împovărați pe oameni cu sarcini anevoie de purtat, iar voi nu atingeți sarcinile nici cel puțin cu un deget*¹⁸.

Fiecare preot onest în orice lucru preoțesc pe care-l săvârșește, dar încă și în fiecare clipă a vieții lui, aș adăuga, vine față în față cu o dublă întrebare existențială și profundă: *cine sunt? în fața cui sunt prezent?* Această întrebare este străveche, încă de la Moise văzătorul de Dumnezeu¹⁹, de la Isaia profetul²⁰ și alte sfinte persoane, care au primit vreo misiune de la Dumnezeu de dragul poporului Lui, este actuală până astăzi, întâlnindu-se sau trebuind să se întâlnească în conștiința preotului contemporan. *Cine sunt eu? Care este starea mea jalnică? Cum îmi încredințează Dumnezeu o atât de mare misiune? Cine este El, Care îmi încredințează această misiune? El îmi consacră o operă dumnezeiască, cum este îndrumarea și ajutorarea oamenilor pe drumul mântuirii? El îmi dedică o lucrare, o slujire, pe care nu a încredințat-o nici celor mai fideli slujitori ai Lui, adică Sfinților Îngeri?*²¹ Răspunsurile la întrebările de mai sus delimitează nivelul spiritual al con-

17. Lc. 6: 39.

18. Lc. 11: 46.

19. Mai întâi, la locul arătării lui Dumnezeu, la rugul aprins, când i-a vorbit Dumnezeu ca Logosul neîntrupat, iar la îndemnul lui Dumnezeu, el și-a scos încălțăminte. În continuare, textul sfânt ne spune: *Și și-a acoperit Moise fața sa, că se temea să privească pe Dumnezeu* (Ieș. 3: 6). Apoi, când Dumnezeu i-a dat poruncile și sfaturile pentru îndeplinirea vooi Lui, Moise expune reacția lui evlavioasă și smerită: *Cine sunt eu, ca să mă duc la Faraon, regele Egiptului, și să scot pe fiii lui Israel din Țara Egiptului* (Ieș. 3: 11).

20. Vezi Isaia, capitolul al VI-lea, îndeosebi versetul 5: *Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate și locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!*

21. Compară cu *Slava* stihirilor de la vecernia slujbei Praznicului Bunei-vestiri (25 martie), unde pentru Cuvântul întrupat se menționează: *... pe Care puterile înaripate și cu multe nume nu pot să-L vadă.*

științei preoțești de sine a fiecărui preot. Ceea ce se caută în studiul nostru nu este răspunsul la aceste întrebări, de vreme ce la acestea se răspunde conștient la nivelul personal sau în timpul spovedaniei preotului respectiv în fața părintelui său duhovnicesc sau se vor da răspunsuri în fața lui Dumnezeu însuși, în ziua judecății și a răsplății²². Ceea ce se caută aici este descrierea elementară a formării spirituale a preotului.

Conform Sfântului Simeon Noul Teolog, oricine nu se va naște de sus, *nu poate să vadă pe Dumnezeu, nici să cunoască pe acela care a ajuns la aceasta prin Sfântul Duh*²³. În analiza acestei poziții, care este ultimul paragraf din *Cuvântul al LXXX-lea*, după ce menționează și interpretează cuvintele Mântuitorului către Nicodim, *De nu se va naște cineva de sus, nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu*²⁴, precum și cuvintele *Ce este din trup, trup este; și ce este năsut din Duh, duh este*²⁵, Sfântul Simeon consideră renașterea spirituală de acest fel nu numai ca o cale de cunoaștere sigură a lui Dumnezeu, ci și ca criteriul sigur pentru recunoașterea părintelui duhovnicesc, care va avea aceleași indici ale nașterii celei de sus, prin Sfântul Duh²⁶. Desigur, în acest punct pot să fie ridicate anumite contestații, cum ar fi: de ce se cere o astfel și atât de mare maturitate pentru găsirea unui călăuzitor fără de greșală? Chiar dacă am accepta o anumită îndreptățire a acestei contestări, va fi neîndreptățit însă vreun candidat la preoție sau cel ajuns deja preot, dacă nu face dintr-o temă atât de serioasă o cerință de rugăciune.

Dimpotrivă, ceea ce Sfântul Simeon vorbește fără ocolișuri este că cei care învață și conduc pe alții spiritual, trebuie să aibă ei însuși experiența Harului dumnezeiesc. El completează că nu trebuie careva să conducă sau să învețe pe alții spiritual, fără ca acel cineva să se fi născut mai întâi el duhovnicește și să fi fost îndrumat de un părinte duhovnicesc. Asupra acestui punct Sfântul Simeon insistă îndeosebi printr-o învățătură amplă, în cel de *al LXXXVII-lea Cuvânt* al său²⁷. Cu siguranță că și în alte părți ale cuvântărilor lui, el insistă în analizarea demersului conform căruia omul, prin Harul lui Dumnezeu, se renaște duhovnicește în brațele părintelui său duhovnicesc, iar în felul acesta din cel îndrumat el devine, prin experiență, cel

22. Vezi *Zah.* 11: 4-15 și 13: 7-9; *Plâng.* 4: 13-16; *Iez.* 13: 1-23; *Mt.* 21: 40-41; *Mc.* 12, 9; *Lc.* 20, 15-16.

23. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cele aflate, Cuvântul LXXIX*, ed. Dionisie Zagoreos, Tesalonice, 1969, p. 443-445 (în lb. greacă).

24. *In.* 3: 3.

25. *In.* 3: 6.

26. Sfântul Simeon Noul Teolog, *op. cit.*, p. 444.

27. *Ibidem*, *Cuvântul LXXXVII*, p. 493-501.

experimentat, care poate să-i îndrume pe ceilalți oameni²⁸. Importanța temei privind paternitatea duhovnicească este mare, iar ea a constituit și obiectul de studiu al unei teze de doctorat²⁹.

Insistența Sfântului Simeon în renașterea spirituală și maturizarea fiului duhovnicesc, pentru ca să preia griji pastorale, o înțelegem mai bine din începutul următorului cuvânt al său (*LXXXVIII*), în care după ce amintește de pasajul evanghelic când Mântuitorul a fericit *pe cel ce va face și va învăța*³⁰, el insistă, și are cu siguranță dreptate, că Sfinții Părinți ai Bisericii noastre scriau și învățau din experiență, căci ei mai întâi puneau în practică toate cele câte învățau³¹. El se grăbește să motiveze și din punct de vedere al celor ce fac ascultare, adică al ucenicilor, care mult mai ușor și cu un mai mare zel vor pune în practică cele învățate, atunci când învățătorul lor le este un exemplu viu. Sfântul Simeon spune în mod caracteristic: ... *pentru că cei care ascultă astfel de învățători, devin mai doritori în a-i imita în cele bune, căci nu se folosesc atât de cuvintele lor, cât se folosesc de lucrările lor și sunt stimulați să facă aceleași și aceia*³².

Desigur, toate cele de mai sus pot să pară frumoase în formulare și să nu îngăduie exprimarea unor reacții serioase, însă sunt foarte grele de pus în practică. Chiar și din experiența însăși, fie pentru cei ce sunt îndrumați, fie pentru cei care îndrumă pe alții, cunoaștem că este un lucru foarte greu ascultarea și conformarea la sfaturile duhovnicești. Spre împlinirea acestor lucruri este nevoie de o mare smerenie și mai ales de fermitate. Oricine are nevoie, în funcție și de starea lui spirituală, să ia în serios cât mai cu puțință viața spirituală și lupta pentru mântuirea lui. De aceea și Sfântul Apostol Pavel insistă nu pur și simplu în *pedagogie*, ci în renașterea în Hristos prin Evanghelie³³. Indubitabil, fiecare naștere reprezintă o întreagă procedură și conține multe etape, cum sunt concepția, dezvoltarea embrionului și însăși nașterea. Însă, demersul de maturizare spirituală, datorită instabilității omului și a invidiei diavolului, este amenințat în mod constant. Prin urmare, și lupta este neîncetată³⁴. Ce înseamnă toate acestea pentru persoana care a

28. Vezi Pr. K. Karaisaridis, *Experiențe de viață liturgică*, ed. Akritas, Atena, 1999, p. 60 (în lb. greacă).

29. Vezi Venizelos Hristoforidis, *Paternitatea duhovnicească după Simeon Noul Teolog*, Tesalonic, 1977 (în lb. greacă).

30. *Mt.* 5: 19.

31. Sfântul Simeon Noul Teolog, *dp. cit.*, *Cuvântul LXXXVIII*, p. 502.

32. *Ibidem*.

33. *I Cor.* 4: 15.

34. Nichifor Crainic menționează în mod caracteristic: *Tot ce se curește nu se menține decât prin strădania necontenite. Priviți o pasăre așezată pe vârful celei mai înalte ramuri de copac, în bătaia*

primit Taina Preoției? Asceză în diverse feluri, multilaterală, neîncetată până ce *Hristos va lua chip*³⁵ în el.

Pentru ca să punem în conexiune toate câte s-au menționat în legătură cu asceza din viața fiecărui creștin, dar mai ales din viața preotului, precum și pentru a se vedea particularitatea în cazul celui de al doilea, vom cita un fragment caracteristic al Sfântului Ioan Gură de Aur: *așadar, încă să nu fii de acord cu noi că ne-am înșelat bine, când tu ai să cunoști bine toate cele existente ale lui Dumnezeu și pe acestea îndeplinindu-le, pe care și Petru făcându-le [Hristos] a spus că el va putea să-i depășească pe ceilalți dintre apostoli. Deoarece Petre, spune El, Mă iubești tu mai mult decât aceștia? Paște oile mele. Și într-adevăr a treia oară era posibil să spună către el, dacă Mă iubești, nevoiește-te cu postul, culcarea pe jos, îndelungi privegheri, să fii în fruntea celor nedreptățiți, să fii celor orfani ca un tată și în loc de bărbat mamei lor; acum lăsând toate acestea, ce spune El: Paște oile mele. Căci toate cele ce am spus mai înainte mulți dintre cei ce sunt începători pot să le îndeplinească cu ușurință, nu numai bărbați, dar și femei; când va trebui să se stea în fruntea Bisericii și să se încredințeze purtarea de grijă a atâtor suflete, atunci orice fire femeiască să se retragă în fața mărimii lucrului, precum și cea mai mare parte dintre bărbați; să se aducă în mijloc nu în mare măsură cei ce pretind mai multe decât ceilalți și atâta numai cei care sunt mai înalți decât alții în virtutea sufletului, pe cât Saul era mai înalt decât oricare neam dintre evrei la mărimea trupului, mai mult chiar și cu mult mai mult*³⁶.

În fine, vrednic de menționat este faptul că Sfântul Ioan Gură de Aur întreprinde o comparație a asceților, prin excelență, dar și a monahilor și a preoților, susținând că preotul mai mult decât monahul practică în mod efectiv răbdarea, deoarece el conduce spre virtute pe creștini, în timp ce monahul trăiește singur, ba mai mult, monahul își îndeplinește mai ușor lupta lui pentru dobândirea virtuții decât cel care are grijă față de mulțimea de creștini³⁷.

B. Asceza în slujirea harismei preoțești

1. Asceză și săvârșirea slujbelor cultului divin

Punctul central al slujirii harismei preoțești îl constituie săvârșirea slujbelor cultului divin. Sfintele Taine, sfintele slujbe, rugăciunile ocazionale,

vântului. Pentru a se menține în locul acela, ea are nevoie de o continuă încordare a aripilor, care îi echilibrează poziția în raport cu mișcarea ramurei. Altfel, ar cădea mototol la pământ. În mistică, înălțimile spirituale, cucerite prin trudă eroică și har, nu se mențin decât prin strădanii continue de a nu te prăvăli în prăpastia de unde te-ai ridicat (idem, op. cit., p. 84).

35. Gal. 4: 19.

36. Sfântul Ioan Gură de Aur. *Despre Preoție*, PG, 48, p. 633.

37. *Ibidem*, p. 682-684.

toate câte formează cadrul cultului Bisericii reprezintă domeniul principal de acțiune al preotului. El deține în cadrul cultului rolul de protagonist și pârghie principală în săvârșirea lui. De vreme ce cultul are ca dublu scop slăvirea lui Dumnezeu și sfințirea omului³⁸, preotul reprezintă gura poporului lui Dumnezeu, care transmite lui Dumnezeu rugăciunile și implorările acestuia, dar și mâna lui Dumnezeu care transmite poporului binecuvântarea și Harul Lui.

Săvârșirea Sfințelor Taine și a sfințelor slujbe, în general nu pretinde numai din partea preotului evlavie și atenție, sânguință și ordine, ci și din partea credincioșilor. În ceea ce privește preotul, săvârșirea sfințelor slujbe reprezintă o șansă duhovnicească și pentru el însuși. Atunci când el slujește, nu-și exercită pur și simplu sarcina preoțească peste comunitatea ecleziastică. Mai întâi de toate, el slujește și pentru el însuși, adică se aduce, se oferă ca jertfă și el însuși. Preot, credincioși, Sfintele Daruri Euharistice nu se separă între ele într-un mod ermetic. Cu alte cuvinte, nu vorbim numai despre câteva rugăciuni ale Dumnezeieștii Liturghii, care se referă doar la preot însuși. La fel se petrece și cu săvârșirea Sfintei Taine a Botezului sau a Mirungerii, care reprezintă un eveniment existențial care privește viața și mântuirea unui creștin ortodox. Însă, acestea reprezintă în același timp și un eveniment eclesiologic și ecleziastic, pentru că Biserica crește cu fiecare membru primit, iar Dumnezeu încredințează preotului încă un fiu sau o fiică. Să ne gândim cât de vizibil este acest lucru în cazul Botezului celor vârstnici. La săvârșirea Sfintei Taine a Maslului, chiar dacă prilejul este dat de boala unui mădular al Bisericii, întreaga slujbă, pe lângă caracterul individual, se referă la suferința întregii firi umane, la vindecarea ei în Hristos, la refacerea sănătății psiho-somatice, lucru care include cu siguranță și pe preot însuși. În Sfânta Taină a Cununii, preotul este chemat prin săvârșirea Tainei să pună prin Harul lui Hristos perechea umană în legătură cu un cadru de sfințenie, dar și de luptă spirituală al celor încununati, astfel încât el să-i ajute prin slujirea lui pastorală în progresul lor spiritual. În Sfânta Taină a Pocăinței și a Spovedaniei, ca un alt Moise, el va încerca să conducă pe fiii lui Dumnezeu din țara sclaviei Egiptului, care este subjugarea față de patimi, în pământul liber al făgăduinței, care este viața Harului și a libertății în Hristos.

Toate câte am menționat până aici reprezintă însă teme duhovnicești, trăiri care conțin un demers la care preotul nu este doar un spectator, nici un participant evlavios, ci situații sfinte la care și el participă activ. Ele reprezintă un domeniu de asceză și pentru el însuși. Acest lucru îl vom înțelege, dacă vom reveni la Dumnezeiasca Liturghie. Ea reprezintă o anumită cale de

38. Vezi Pr. Ene Braniște, *Liturgica Generală*, București, 19932, p. 45.

la simboluri la realitate³⁹. Pâinea binecuvântată, adică Mielul de jertfă al sfintei Proscomidii, prin săvârșirea și slujirea preotului va deveni Trupul lui Hristos. De aceea și preotul are posibilitatea să vadă *cu proprii săi ochi Persoana sfintei anafora*⁴⁰. Pentru a se evita o slujire mecanică și tipizată din partea preotului, se cere ca el să aibă o adâncă trăire ascetică. El nu trebuie să-și facă presiuni sau să se consterneze ca să arate ceva, după cum nici să raționalizeze Sfintele Taine ale Harului lui Dumnezeu. Însă, este dator să-și țină gândirea lui la cele ce se săvârșesc, să-și asculte glasul și să zică cererile și, în general, cuvintele Dumnezeieștii Liturghii ca și pentru el însuși. Întreaga lui gândire, mintea, inima, starea lui trupească trebuie să participe la cele ce se săvârșesc. Aceasta înseamnă totuși o laborioasă și insistentă asceză. Și acest demers ascetic începe pentru preot înainte de începerea slujirii slujbei, printr-o pregătire specială⁴¹, continuă în timpul slujirii sfinte, dar și după aceasta. Preotul, ca ființă umană, reprezintă el însuși un sfânt jertfelnic, o icoană sfântă, superioară celor care se află pe catapeteasmă și în iconostase. De aceea, preotul slujitor, de îndată ce a tămâiat Sfânta Masă și celelalte, înainte de a ieși afară ca să tămâieze sfintele icoane și pe credincioși, tămâiază pe conliturghisitorii sau pe preoții împreună rugători din Sfântul Altar. Este nevoie de o bună gospodărire și un spirit practic, astfel încât slujitorul să rămână nestingherit în timpul slujirii sfinte. Nu este îngăduit ca în timpul acestei slujiri, el să aibă mintea lui la strană, la pangar și la epitropi, la ajutorii din Sfântul Altar. El este dator ca pe acestea să le rânduiască mai devreme, astfel încât să nu-l distragă nimic și nimeni din slujirea lui sfântă, pe care trebuie să o trăiască ca pe un întreg și nu pe fragmente. În timpul slujirii sfinte, toate clipele sunt sfinte, pentru că toate au de a face fie cu Dumnezeu cel Sfânt, fie cu sfințenia persoanei umane.

Un preot, dacă se adâncește numai în cuvintele sfintei slujbe, se înțelepțește, află în ele întreaga învățătura a Bisericii pentru toate temele, firește concentrată și legată cu modul inductiv de percepere, exprimată prin puternice cuvinte, poetice de cele mai multe ori, care se întipăresc ca mesaje

39. Vezi Pr. K. Karaisaridis, *Dumnezeiasca Liturghie de la simboluri la realitate*, în *Theologia*, 75/2 (2004), p. 469-486 (în lb. greacă).

40. *Rugăciune de la Taina Sfântului Maslu*, după Evanghelia a III-a.

41. În vechile ediții ale *Liturghierelor* exista întotdeauna câteva sfaturi generale către liturghisitor, iar printre ele, desigur, unele pentru pregătirea lui înainte de Dumnezeiasca Liturghie. Aceste sfaturi – îndrumări, care sunt atribuite patriarhului de Constantinopol Calinic al III-lea, sunt inserate ca anexe la operele complete ale Sfântului Simeon al Tesalonicului. În tradiția liturgică românească, acest *corpus* de sfaturi se întâlnește fără întrerupere în forma mai largă a edițiilor *Liturghierelor* Bisericii Ortodoxe (vezi *Liturghier*, București, 1974, p. 355-384). Traducerea acestui text românesc în limba greacă se află în lucrarea noastră: *Anectele liturgice*, Katerini, 1996, p. 117-166 (în lb. greacă).

duhovnicești și funcționează ca trompete deșteptătoare mai întâi pentru slujitorul însuși. Însă, aceasta se petrece numai când el își ține prin efort și trudă mintea și atenția la cele ce se slujesc, la cele ce se cântă și, în general, la întreaga sfântă slujbă. Desigur, toate acestea înseamnă o asceză continuă pentru preot. De aceea, există și diferite trepte de experiență, de la indiferență și slujire în păcat și în condamnare până la conliturghisirea cu îngerii⁴².

Dacă preotul are o trăire de asceză, el află folos duhovnicesc chiar și din cele care nu au nici o legătură cu el, după cum, ca exemplu, în *rugăciunea lăuzei*. În cea de a doua rugăciune citim cuvintele de început: *Stăpâne Doamne, Dumnezeu nostru, Cel ce Te-ai născut din Preacurata Stăpâna noastră de Dumnezeu Născătoare și Pururea Fecioara Maria, și ca un înfășățul în iesle ai stat, și ca un prunc Te-ai arătat...* În cea de a treia rugăciune întâlnim iarăși ceva asemănător, dar cu adăugarea scopului Întrupării dumnezeiești: *Doamne Dumnezeu nostru, Cel ce de bună voie ai coborât din ceruri și Te-ai născut din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară Maria pentru mântuirea noastră...*⁴³. Cu alte cuvinte, în aceste două rugăciuni, fără nici o legătură în esență cu situația preotului, se face mențiunea Nașterii dumnezeiești a Mântuitorului din Sfânta Fecioara Maria pentru mântuirea oamenilor. Cel care a scris aceste rugăciuni, a folosit cuvinte pentru a trece de la Nașterea dumnezeiască la nașterea respectivului copil, care însă s-a realizat prin bunăvoința Domnului arătat în Trup și Căruia i se adresează această rugăciune. Preotul, prin trăirea lui ascetico-spirituală, pe lângă recunoștință față de Dumnezeu pentru nașterea acestui copil, care va fi și copilul lui spiritual, poate să înalțe și o recunoștință personală pentru Nașterea dumnezeiască, fapt care constituie motiv și pentru mântuirea lui personală.

Am scris cu o altă ocazie, având ca scop să subliniez joncțiunea lumii spirituale și materiale cu rugăciunile și slujbele ocazionale, adică felul în care pătrunde binecuvântarea și sfințenia lui Dumnezeu în viața noastră de zi cu zi, că într-o slujbă ca cea a *binecuvântării mașinii noi* preotul poate să învețe foarte multe. Mai exact, diaconul termina cu fraza: *prin răbdare să alergăm cursa cea așezată nouă, privind la Iisus conducătorul credinței și desăvârșitorul*⁴⁴. Evanghelia care se citește se încheie cu fraza: *mergeți cât*

42. Vezi troparul Sfântului Spiridon: *... și în a cânta sfintele tale rugăciuni, îngeri ai avut conliturghisitori cu tine Prea Sfinte*, precum și cazul fericitului Părinte Iacov Țalikus în cartea: Stelian Papadopoulos, *Fericitul Iacov Țalikus*, Atena, 1995, p. 93 (în lb. greacă).

43. *Rugăciuni la femeia lăuză*, în *Molitfelnic*, Editura Apostoliki Diakonia a Bisericii Greciei, Atena, 1988, p. 46 (în lb. greacă).

44. *Slujbă la binecuvântarea mașinii noi*, în *ibidem*, p. 376 (în lb. greacă).

*aveți lumină*⁴⁵. În ultima rugăciune citim cuvintele: *și dă slugii tale (numele) să pășească pe calea lui bucurându-se și să termine drumul lui și slujirea pe care a luat-o de la Tine. Căci pentru a săvârși drumul, nu este al celui ce dorește, nici al celui de aleargă, ci al lui Dumnezeu Care se milostivește, drept care și Te rugăm, dă-ne nouă înger de lumină, ca să pășească în fața noastră, ferindu-ne pe noi de orice rău, fie în timp de noapte, fie în timp de zi, și pentru ca în Duhul lui Dumnezeu conducându-ne să alergăm bine și să nu ne străduim în zadar*⁴⁶. Cu alte cuvinte, toate acestea se referă la evoluția spirituală a omului. Poate ca pretextul să fie binecuvântarea mașinii, etc., însă este vizat progresul spiritual. De altfel, aceste se confirmă și prin sfârșitul rugăciunii de mai sus: *căci Tu ești calea și adevărul și viața...*, continuând cu invocarea Sfintei Treimi⁴⁷. Toate aceste mesaje, în cel mai bun caz, trec sub tăcere pentru preot și rămâne rugăciunea pentru buna conducere și protecția omului de accidente, de vreme ce aproximativ aceasta așteaptă majoritatea creștinilor noștri. Preotul se nedreptățește și ar fi păcat, dacă nu se asociază la aceste mesaje pentru propriul său folos. Aceasta se va petrece cu siguranță pentru preot, numai dacă el are o continuă trăire ascetică în slujirea lui sfântă. Dacă el slujește cu sfințenie în mod continuu, pe lângă obiectul sau cuvântul rugăciunii, el însuși se așează în fața lui Dumnezeu și a Mântuitorului nostru.

2. *Asceză și slujirea pastorală*

Toate cele câte au fost menționate până acum și care reprezintă premisele necesare ale trăirii preoțești, îmbibate de trăirea ascetico-preoțească, puteau să fie caracterizate, fără referința expresă la slujirea pastorală a preotului, ca bogăția spirituală sau formarea spirituală a preotului. Însă, preotul este păstor, el există datorită turmei lui. După cum Dumnezeu Atotmilostivul nu a ținut pentru Sine bogăția slavei Lui dumnezeiești, așa și preotul, prin imitarea lui Dumnezeu și după porunca Domnului nostru Iisus Hristos către Sfântul Apostol Petru și către toți păstorii de-a lungul fiecărui secol, este chemat să transmită bogăția Harului dumnezeiesc, adică darurile lui Dumnezeu către oile cuvântătoare ale Bisericii⁴⁸. În parabola *Păstorul cel*

45. *Ibidem*, p. 377.

46. *Ibidem*, p. 379.

47. *Ibidem*.

48. Desigur, întreita poruncă a Domnului către Sfântul Apostol Petru: *paște oile mele, păstorește oile mele, paște oile mele* reprezintă repunerea lui în treapta de apostol după întreita lui negare. Însă, acest fapt nu încetează să fie și o emfază la importanța lui misiune de păstor al oilor lui Hristos (vezi *In. 21: 15-17*).

*bun și oile Sale*⁴⁹, Domnul se numește Bunul Păstor și nu numai că se îngrijește de siguranța și hrana oilor, dar se și jertfește de dragul lor. Așadar și preotului, păstor după imitarea lui Hristos și a Sfinților Apostoli, i se cere să aibă grijă continuă și constantă pentru turma lui⁵⁰. În caz contrar, el se va comporta lipsit de responsabilitate, cu rezultatul ca turma lui să ajungă pradă lupilor și să fie astfel împrăștiată⁵¹.

Desigur, lucrurile sunt destul de simple pentru oile necuvântătoare. Cu un toiag, o stână bună, prin trudă și cunoscutele griji ale păstorului, oile nu sunt în pericol. Icoana păstorului și a turmei lui poate să ne inspire de multe ori și la predică. Să nu o folosim, însă, atât de ușor. Păstorirea oilor cuvântătoare nu este deloc ușoară. Oamenii nu reprezintă o turmă. Ei sunt personalități concrete, având fiecare o particularitate și o patogenie separată. De aceea, este nevoie de individualizarea slujirii pastorale, de adaptabilitatea la condițiile specifice fiecărei persoane și fiecărei epoci și, mai ales, nici o relaxare. Nu trebuie să uităm niciodată versatilitatea oamenilor, dar și invidia diavolului urător de bine pentru orice rezultat duhovnicesc. Între multele cuvinte realiste ale Sfintei Scripturi există și *cel căruia i se pare că stă neclintit, să ia seama să nu cadă*⁵². Adică, în timp ce credem că stăm pe picioarele noastre, în aceeași clipă să avem credința că suntem în pericol să cădem. Această instabilitate în cele umane face și mai dificilă lucrarea pastorală a preoților.

Pe de altă parte, creștinii noștri sunt neputincioși în a separa situația noastră duhovnicească ca preoți de slujirea sfântă și, în general, ofranda noastră. De multe ori, într-un mod acrobatic, câțiva încearcă să convingă poporul lui Dumnezeu că altceva este starea duhovnicească a preotului și că altceva este eficiența Harului dumnezeiesc. Sigur, existența sau inexistența virtuții la preot nu delimitează eficiența Harului lui Dumnezeu. Aceasta s-a rezolvat în istoria Bisericii prin Sfintele Taine *ex opera operandis*⁵³.

49. *In. 10: 1-17.*

50. Vezi V. Fanourgaki, *Literatura bisericească despre Preoție*, în *Lucrările Sinedriului Preoțesc al Sfintei Mitropolii Drama*, Drama, 1999, p. 99-100 (în lb. greacă), unde sunt înșirate în ordine pasajele capitolului al X-lea după *Evanghelia lui Matei*, care cuprind cuvintele și îndemnul Mântuitorului către bunul păstor.

51. *In. 10: 12-13.*

52. *I Cor. 10: 12.*

53. Vezi Atanasie Papanikolau, *Învățătura despre Preoție la Sfântul Simeon al Tesalonicului*, Tesalonic, 1985, p. 97-100 (în lb. greacă), în care într-un capitol numit *Clericii nevrednici* se face o analiză argumentată a poziției patristice fundamentale că Dumnezeu și Harul dumnezeiesc acționează și prin clericii nevrednici, cu trimeri bogate la ordinele Sfântului Simeon al Tesalonicului și ale altor Sfinții Părinți ai Bisericii anterioari lui.

Însă, nu trebuie să uităm niciodată sau într-un mod ipocrit să trecem cu vederea și să credem că păstorim îngeri. Turma noastră este formată din oameni bolnavi duhovnicește și mai ales în timpul nostru este nevoie de un sprijin al lor continuu. În *Pateric* am găsit un caz în care a mers careva și a cerut să fie ucenicul unui părinte nepăsător, care avea cu el o persoană cu care desfrâna. În ciuda recomandărilor părintelui ca el să plece și să găsească un alt loc pentru a se folosi duhovnicește, totuși a rămas acolo și se străduia. Atunci părintele și-a revenit gândind că el se condamnă pentru iad, pe când ucenicul lui se va sfinți. În felul acesta, el s-a decisă să alunge persoana cu care păcătuia și l-a chemat pe ucenicul lui să depună împreună eforturi, în armonie și în unanimitate, pentru mântuirea lor. Ne întrebăm: om a fost acest ucenic sau înger antropomorfizat? Se vede că el avea un asemenea și atât de mare progres, încât nu se împiedica de nepăsarea părintelui său duhovnicesc. Aceasta era și este o excepție. Acest ucenic a acționat ca îngerul Domnului pentru mântuirea părintelui respectiv. De obicei, toți caută un îndrumător virtuos și garant și bine fac. Prin urmare, lupta spirituală a păstorului este continuă și dublă. Mai întâi, el se îngrijește de progresul lui spiritual și pe această bază el se îngrijește apoi de evoluția spirituală a fiilor lui duhovnicești.

Sfântul Ioan Scărarul, în ultimul său cuvânt, dă sfaturi către păstorul de suflete. Desigur, putem să considerăm că toate câte au precedat, reprezintă premise necesare pentru asceza preotului și exercitarea slujirii pastorale. Selectăm din acest cuvânt al Sfântului Ioan câteva apoftegme:

În sensul propriu al cuvântului, păstor este cel care pe oile cuvântătoare cele pierdute poate să le caute prin lipsă de răutate, zel familiar și rugăciune, și să le vindece.

Cârmaci este cel ce a primit putere mentală de la Dumnezeu și prin străduințele lui, putând nu numai din furtuna pe mare, dar și din adâncul însuși să scoată corabia la uscat.

Medic este cel care a dobândit trup și suflet nebolnăvicios, neavând nevoie de nici un medicament pentru sănătatea lui.

Învățător este cu adevărat cel care a luat de la Dumnezeu cartea cunoștinței [scrisă] cu degetul lui Dumnezeu, adică prin acțiunea strălucirii [dumnezeiești], neavând nevoie de restul cărților. Nu se potrivește învățătorilor să predea din copii iar pictorilor să schițeze pentru ei înșiși din vechile tablouri.

Tu cel care înveți pe cei de jos, să le predai din cele de sus...

În fine, *mare rușine este pentru cel ce stă în față*, adică pentru preot, *care se roagă să se dea ceva ucenicului*, adică un dar duhovnicesc, *pe care acesta nu l-a dobândit încă...*⁵⁴

Toate aceste premize de exercitare a lucrării pastorale care au fost selectate dintre multele și valoroasele sfaturi ale Sfântului Ioan Scărarul, ne arată că păstorul prin asceză și prin lupta lui spirituală, în general, trebuie să se găsească într-un înalt nivel spiritual. Neîndoielnic, ultima apostrofă spune categoric că este o rușine ca păstorul să se roage, să invoce pe Domnul ca să dea un dar spiritual fiilor lui, fără ca el însuși să-l dețină de mai înainte. Dacă am parafraza într-un fel cuvintele Sfântului Ioan, am spune că este o rușine pentru un păstor sufletesc ca fiii spirituali să se afle într-o stare spirituală superioară lui. Indiscutabil, este valabil aici îndemnul Mântuitorului către ucenicii Lui referitor la comportamentul fariseilor: ... *toate câte vă vor zice vouă, faceți-le și păziți-le; dar după faptele lor nu faceți, că ei zic, dar nu fac*⁵⁵. Pe atunci, alta era situația: pe de o parte, Mântuitorul și ucenicii Lui, iar pe de alta, exemplul ipocrit al fariseilor. Mântuitorul a întărit El însuși pe ucenicii Lui în demersul lor spiritual, în timp ce știm că El a combătut fariseismul prin cuvinte usturătoare⁵⁶.

În cazul nostru, ne aflăm în fața turmei pe care ne-a încredințat-o Domnul și Biserica Lui. Nu putem să invocăm nici o circumstanță atenuantă ca să amnastiem neglijența și lipsa de veghere cât privește continua noastră pregătire personală și progresul turmei noastre. Suntem lucrătorii din via Domnului⁵⁷. Aceasta înseamnă că atât vreme cât suntem în vie, adică în slujirea noastră, va trebui să lucrăm fără răgaz.

Faptul de a ne simți preoți și păstori numai în timpul slujirii sfinte sau în timpul contactului pastoral cu creștinii nu este inteligibil. Noi trebuie să fim permanent un jertfelnic viu de rugăciune, cu o grijă continuă față de fiii noștri spirituali, chiar și atunci când ei nu se află trupește prezenți în fața noastră. Poate că atunci încă și mai mult trebuie să se întoarcă grija noastră pastorală și dispoziția noastră de rugăciune spre turma noastră. Păstorii tuturor treptelor Preoției au responsabilitate pentru evoluția spirituală a fiilor lor spirituali, încă și pentru păcatele lor, dacă nu au acționat preventiv și în mod terapeutic față de ei⁵⁸.

54. Sfântul Ioan Sinaitul, *Scara. Cuvânt către păstor*, ed. Sfânta Mănăstire a Sfântului Duh, Oropos Attikis, 19863, p. 381-408.

55. *Mt.* 23: 3.

56. *Mt.* 23: 1-33.

57. *Mt.* 21: 33 ș.u.

58. Vezi Atanasie Papanikolau, *op. cit.*, p. 144.

Nu este posibil ca să ne simțim în anumite clipe sau momente preoți, iar altceva în altele, oricare ar fi ele. De aceea, în Tradiția Bisericii noastre se dorește ca preotul să aibă o îmbrăcăminte specială (reverendă), dincolo de veșmintele din timpul slujirii sfinte. Aceasta constituie o întrajutorare, o amintire permanentă a misiunii noastre preoțești, iar în același timp și un continuu mesaj-predică către credincioșii noștri că Dumnezeu este printre noi, de vreme ce lucrează prin diaconul și preotul Lui.

Aș dori să nu mă întind la sarcinile preoțești de orice natură și programele pastorale, pe care preoții conștiincioși le cunosc și le aplică. Însă, vom fi cu toții de acord că săvârșirea cu seriozitate și responsabilitate a lucrării noastre pastorale reprezintă o asceză continuă. Ea este o ofrandă și o jertfă continuă. Și așa cum părinții naturali sunt consacrați, adică sunt considerați persoane sfinte în conștiința copiilor lor prin jertfa și ofranda lor, la fel și încă și mai mult părinții și păstorii duhovnicești sunt consacrați în conștiința fiilor spirituali prin jertfa și ofranda lor. Sfântul Simeon al Tesalonicului arătând pe preot ca slugă autentică și imitator al lui Hristos, îl prezintă ca având pe capul lui coroana de spini⁵⁹ și pășind calea martiriului până și pe cea a Răstignirii⁶⁰.

Ca un contrast între Apus și Răsărit se afirmă că *apusenii au considerat ca slujitor ideal al Bisericii nu pe cel care trăiește în Duhul Sfânt, pe cel purtător de Duh, ci pe cel înțelept după lume, pe cel ce are o pregătire filosofică și enciclopedică. După o strălucire temporară, acest ideal a eșuat într-un mod răsunător. Acest fapt l-a mărturisit oficial Conciliul al II-lea Vatican. Răsăritul ortodox niciodată nu a încetat să slăvească pe Domnul, Care a arătat pe „preaînțelepții pescari” prin iluminarea Sfântului Duh și să considere pe „filosofi neînțelepți” și pe „cei iscusii fără de judecată” (Imnul Acatist). Pe oile lui Hristos le păstoresc corect nu profesorii, ci slugile Lui cele sărace în duhul, însă bogate în Duhul Sfânt*⁶¹.

Aceste ultime cuvinte formulate în scris de către Înalt Prea Sfințitul Meletie, actualul mitropolit de Nicopole și Preveza, pe atunci arhimandrit, au neîndoielnic o actualitate permanentă și arată cum Tradiția noastră ortodoxă a perceput întotdeauna persoana și rolul preotului, punând într-o legătură indestructibilă asceza cu Preoția.

59. Sfântul Simeon al Tesalonicului, *Interpretare despre locașul dumnezeiesc și preoții din el și despre diaconi, arhierei și veșmintele sfinte cu care fiecare din ei se îmbracă...*, PG, 155, 717 A, 873 C.

60. Idem, *Dialog în Hristos împotriva tuturor ereziilor și despre singura credință a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, precum și despre slujbe și Taine...*, PG, 155, 389 B, 396 B-C.

61. Vladimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu*, introducere și traducere de arhim. Meletie Kalamaras (actualul mitropolit de Nikopole și Preveza), Tesalonic, 1973, p. 19 (în lb. greacă).

În loc de epilog

Tratarea de până acum arată că Preoția și asceza reprezintă două realități care se raportează indisolubil și în mod necesar la persoana preotului. Vom încheia studiul nostru cu un exemplu din istoria spirituală a neamului nostru ortodox, în care se demonstrează că asceza este singurul însoțitor în viața celor care devin preoți ca o recunoaștere caracteristică inseparabilă a preoților în Tradiția noastră ortodoxă.

La cunoscutul Sinod de la Ferrara – Florența, după terminarea dialogului și pentru întărirea pseudo-unirii, într-un anumit mod, papa Eugen al IV-lea, adresându-se către membrii Sinodului, le-a zis: *măine vom sluji și vom săvârși unirea. Am aflat, așadar, cum că unii dintre voi doresc să se împărtășească cu Preacuratele Taine. De aceea, spunem de pe acum ca cei care doresc să se împărtășească cu Acestea să se înfrâneze și să se purifice și să se pregătească pentru acest lucru.* Adică, s-a cerut părinților răsăriteni, conform tradițiilor Apusului, să facă o pregătire specială cu totul pentru participarea lor, în următoarea zi, la Dumnezeiasca Liturghie (*înfrânare, purificare – curățire, pregătire*). Acest fapt a provocat mirarea părinților noștri (*și noi toți am fost cuprinși de mirare*). La cuvintele de mai sus ale papei, mitropolitul Visarion de Niceea, având cu siguranță drept scop să atenueze impresiile urâte care fuseseră create, a răspuns: *ai noștri se abțin întotdeauna și cu evlavie petrec toată perioada vieții lor...*⁶²

Cu alte cuvinte, dacă vom parafraza aceste cuvinte conform scopului temei pe care am tratat-o, am spune: *preoții Tradiție ortodoxe întotdeauna și constant fac asceză (se înfrânează) și au evlavie (trăire corectă față de Dumnezeu) întreaga lor viață.*

Pr. prof. dr. Konstantinos Karaisaridis

62. Vezi *Les Mémoires du Grand Ecclésiarque de l'Eglise de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le Concile de Florence (1438-1438)*, V. Laurent, *Consilium Florentium Series B*, ed. Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma, 1971. p. 496.

MISIUNEA BISERICESCĂ – „LITURGHIA“ DE DUPĂ SFÂNTA LITURGHIE¹

1. Preliminarii

Pentru a vorbi despre „liturgia“ de după Sfânta Liturghie este necesară o înțelegere corectă a ființei Sfintei Liturghii. Poate vă pare de prisos o astfel de abordare, deoarece toată lumea știe sau se pare că știe ce este Sfânta Liturghie. Unii teologi o definesc ca fiind cea mai importantă slujbă a cultului divin ortodox, alții ca o rememorare a vieții Mântuitorului Iisus Hristos, iar alții ca acea Sfântă Taină în cadrul căreia pâinea și vinul pregătite la Sfânta Proscomidie se transformă în Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos. Toate aceste scurte definiții sunt adevărate, dar ele sunt incomplete dacă nu se vede în Sfânta Liturghie o icoană a Eshatonului, prezența împărăției lui Dumnezeu aici și acum, „nunc et hinc”. O astfel de înțelegere are consecințe fundamentale pentru întreaga misiune a Bisericii.

George Florovsky a vorbit la Congresul Facultăților de Teologie Ortodoxă de la Atena din 1936 despre „pseudomorfozele” teologiei ortodoxe, adică despre faptul că noi ortodocșii, influențați de teologia scolastică apuseană ne-am îndepărtat de Sfinții Părinți ai Bisericii și de tradiția liturgică duhovnicească a Bisericii Răsăritului, practicând o teologie care nu ne este proprie. Acest lucru s-a întâmplat din nefericire și cu privire la înțelegerea Sfintei Liturghii, care nu mai este văzută ca o coborâre a cerului pe pământ și o înălțare a Bisericii la cer, adică o icoană a eshatonului, ci ca o simplă rememorare plină de simboluri a vieții Mântuitorului Iisus Hristos.

Mitropolitul de Pergam, Ioannis Zizioulas, remarca în acest sens: „Liturgia ortodoxă este atât de pătrunsă de eshatologie că ne întrebăm cum anume a fost cu puțință ca teologi care trăiesc în Biserica Ortodoxă să poată scrie cărți de dogmatică fără să trimită mereu și fără să menționeze vreodată valoarea și locul eshatologiei. Liturgia ortodoxă începe și se sfârșește cu

---

1. Referat susținut la Conferința teologică internațională - *Biserica și societatea contemporană*, Ruse, 26 – 29 mai 2005.

anunțarea Împărăției, și în structura sa de ansamblu nu este nimic altceva decât o icoană a Eshatonului"².

2. Eshatologia prezenteistă a Sfintei Liturghii

În decursul secolelor interpretarea Sfintei Liturghii a cunoscut accente diferite. Dacă acest caracter eshatologic era foarte prezent în comentariile bizantine timpurii ale Sfintei Liturghii, el a fost reprimat în cele târzii. Profesorul german Karl Christian Felmy, unul din cei mai avizați cercetători ai istoriei interpretării Sfintei Liturghii Ortodoxe, a demonstrat într-un studiu de mare finețe, comparând comentariile Sfântului Dionisie Pseudo-Areopagitul și cel al Sfântului Maxim Mărturisitorul cu cel al lui Nicolae Cabasila, cum în ultimul caracter eshatologic al Sfintei Liturghii a fost reprimat. Pentru Sfântul Dionisie Sfânta Liturghie este o "icoană a celei săvârșite de cetele îngerești", iar pentru Sfântul Maxim o pregustare a bunurilor veacului viitor. Aceste aspecte lipsesc în tâlcuirea lui Nicolae Cabasila, în centrul căreia stă prezentarea în simboluri a evenimentelor istorice ale vieții lui Hristos³.

Receptarea acestui comentariu în spațiul răsăritean în dauna celor bizantine timpurii a dus la reprimarea înțelegerii eshatologice a Sfintei Liturghii și transformarea ei într-o slujbă plină de simboluri, care rememorează imitativ viața lui Hristos întâmplată în urmă cu două mii de ani. În Rusia, spre exemplu, datorită unei largi răspândiri a comentariului Sfântului Maxim înțelegerea eshatologică a Liturghiei ca pregustare a veacului viitor s-a menținut până la jumătatea veacului al XVII-lea. Icoana Mântuitorului între puterile îngerești, o icoană profund eshatologică care domina iconostasul este înlăturată în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, devenind o expresie a reprimării caracterului eshatologic al Sfintei Liturghii⁴.

În urma participării la un simpozion dedicat Liturghiei bizantine la Washington, marele liturgist ortodox, Părintele Alexandru Schmemmann, nota în jurnalul său în data de 11 mai 1979: "Discuții despre simboluri: nu cunosc nimic mai lipsit de sens. În profunzime, ele sunt un substitut al "vieții în

2. Ioannis Zizioulas, *Die Eucharistie in der neuzeitlichen orthodoxen Theologie*, p. 175 apud Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței ecleziale. Înnoirea teologiei ortodoxe contemporane*, trad. de pr. prof. dr. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 258.

3. Cf. Karl Christian Felmy, *Die Verdrängung der eschatologischen Dimension der byzantinischen Göttlichen Liturgie und ihre Folgen*, în idem, *Diskos. Glaube. Erfahrung und Kirche in der neueren orthodoxen Theologie. Gesammelte Aufsätze*, hrsg. von Heinz Ohme und Johann Schneider, (OIKONMIA, 41), Erlangen, 2003, p. 180.

4. *Ibidem*, p. 182-183.

abundență"⁵. Cu alte cuvinte, dacă vrem să nu gustăm direct din plinătatea vieții divine, să vedem în toate obiectele sau mișcările liturgice simboluri, iar nu gesturi pline de viață divină.

Pe lângă proclamarea "Împărăției Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt" de la începutul Liturghiei catehumenilor, deosebit de importante pentru înțelegerea dimensiunii eshatologice sunt acele locuri din Sfânta Liturghie unde îngerii și credincioșii aduc împreună cântare de slavă Dumnezeuului Celui negrăit și necuprins de minte, deci unde **granița dintre cer și pământ este anulată**⁶.

În ședința sa din 10 februarie 2004 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca la prima din cele nouă miride ale sfinților să fie reintrodusă pomenirea Sfinților Îngeri, astfel: "Întru cinstea și pomenirea marilor voievozi Mihail și Gavriil și a tuturor cereștilor netrupești puteri"⁷. Astfel a fost îndreptată o eroare pătrunsă în edițiile românești ale Liturghierului începând cu ediția 1956. Prin aceasta pe discul euharistic este adunată biserica întreagă, cea pământescă și cea cerească, în jurul Mântuitorului Hristos.

Astfel în rugăciunea rostită de preot în timpul vohodului mic, acesta se roagă ca "împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta". În rugăciunea rostită în taină în timpul Trisaghionului sau în Imnul-Heruvic concelebrarea oamenilor și a îngerilor sunt foarte evidente, la fel ca și la sfârșitul rugăciunii ce precede Sanctus-ul, unde preotul se roagă:

"Mulțumim Ție și pentru Liturghia aceasta, pe care ai binevoit a o primi din mâinile noastre, deși stau înaintea Ta mii de arhangheli și zeci de mii de îngeri, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei cu câte șase aripi, care se înalță zburând, cântarea de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind:

Sfânt, Sfânt, Sfânt....

*Cu aceste fericite Puteri și noi, Iubitorule de oameni, Stăpâne, strigăm și grăim: Sfânt ești și Preasfânt..."*⁸.

5. *Biografia unui destin misionar. Jurnalul Părintelui Alexander Schmemmann (1973-1983)*, trad. de Felicia Furdui, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, p. 351.

6. Revelator în acest sens este troparul ce urmează după Stihovna Utreniei din prima luni a Postului Mare, unde credincioșii cântă: "În Biserica slavei tale stând, în cer ni se pare a sta Născătoarea de Dumnezeu..."

7. Cf. Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, *Pomenirea Sfinților Îngeri la Proscomidie*, în "Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Universitatea București", IV (2004), p. 577-589.

8. A se vedea orice ediție a Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur.

În special la începutul rugăciunii anaforalei ce urmează după Sanctus împreună-cântarea și concelebrarea umano-angelică devin sensibil evidențiate atât de Sfântul Ioan Gură de Aur, cât și de Sfântul Vasile cel Mare⁹.

Cel mai important pasaj eshatologic al Sfintei Liturghii, neremarcant de majoritatea comentatorilor moderni, este de departe anamneza anaforalei care urmează cuvintelor de instituire și precede epicleza:

"Aducându-ne aminte, așadar, de această poruncă mântuitoare și de toate cele ce s-au făcut pentru noi: de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de înălțarea la ceruri, de șederea cea de-a dreapta, și de cea de a doua și slăvită iarăși venire".

Aici Biserica își aduce aminte de viitor ca de un eveniment din trecut. Arhimandritul Ciprian Kern spunea: "În anamneza euharistică se șterg granițele dintre trecut, prezent și viitor...". Mitropolitul Ioannis Zizioulas comentează însă mai departe: "Amintirea viitorului dinamitează problematica scolastică clasică privitoare la semnificația de memorial a Euharistiei. Ea nu este comemorarea euharistică a unui eveniment din trecut. Euharistia ca anamneză nu se înrădăcește în trecut - în crucea lui Hristos - ci în viitor, în Înviere și în Împărăția ce va veni"¹⁰. Introducând realitățile eshatonului în istorie, Duhul Sfânt care transcende istoria liniară transformă continuitatea istorică într-o prezență¹¹. Este prezența Domnului care vine în mijlocul celor care s-au adunat în biserică în numele Lui, conform poruncii Sale. Există un cuvânt greu de interpretat în Evanghelia lui Ioan: "*Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce ascultă cuvântul Meu și crede în Cel ce m-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață*" (In. V, 24). Textul este asemănător celui liturgic, deoarece postulează intrarea în împărăția lui Hristos fără a trece prin judecată. Amintirea viitorului din anamneza euharistică este posibilă în virtutea acestui cuvânt al lui Hristos, care face posibilă eshatologia prezenteistă.

Aducerea-aminte sau pomenirea celei de-a doua veniri ca eveniment al trecutului arată că aceasta a avut deja loc sau cel puțin se petrece în acele momente, tocmai datorită anulării graniței dintre cer și pământ. Ne aflăm în timpul lui Dumnezeu care le cuprinde pe toate, în acel "astăzi" al Bisericii, unde toate evenimentele iconomiei lui Dumnezeu se petrec în veșnicia dum-

9. Una din cele mai vechi anaforale unde este menționată împreună-liturghisirea cu Sfinții Îngeri este cea din Evhologhionul episcopului Serapion de Thmuis. Cf. Nicolae I. Popoviciu, *Epicleza euharistică*, Editura Nemira, București, 2003, p. 148.

10. Ioannis Zizioulas, *Die Eucharistie in der neuzeitlichen orthodoxen Theologie*, p. 176 apud Karl Christian Felmy, *op. cit.*, p. 259.

11. O prezentare detaliată a dimensiunii pneumatologice a ecleziologiei în Idem, *Die pneumatologische Dimension der Kirche*, în "International katholische Zeitschrift", 2 (1973), p. 111-127.

nezeiască¹². Istoria se deschide spre veșnicie, timpul istoriei este cuprins în timpul istoriei mântuirii, care pătrunde în istorie, dar nu se transformă în istorie. Timpul atinge în cursul Euharistiei sfârșitul care este Hristos cel înviat¹³.

O analogie poate fi oferită de limbajul icoanelor în care nu este reprezentat simplu trecutul, ci trecutul în perspectiva a ceea ce are să vină. Icoana ortodoxă prezintă o lume transfigurată, ea are un caracter eshatologic, asemănător celui al Sfintei Liturghii.

Biserica întregă participă astfel în mod foarte real la viața veșnică a lui Dumnezeu, așa cum este ea oferită lumii la masa euharistică. Sfânta Liturghie este "cea mai dramatică mărturie a unei întâlniri dintre *eshaton* și istorie, a desăvârșitului cu relativul în existența umană aici și acum"¹⁴. Această întâlnire și gustare din viața lui Dumnezeu nu poate rămâne fără consecințe, deoarece am văzut cum veacul de acum se metamorfozează în zidire nouă în Hristos. Această veste o avem de transmis lumii.

3. Liturghia ca Paște al Bisericii

Într-o duminică din vara lui 2001 mă aflu într-una din bisericile din Ploiești, pregătindu-mă alături de preotul paroh să începem Sfânta Liturghie, când pe ușa din dreapta a altarului a intrat un preot bătrân cu barbă albă lungă, iradiind lumina descoperită de Domnul ucenicilor pe Tabor, care ne-a sărutat spunându-ne: "Hristos a înviat!".

---

12. Există un timp sacru în care orice fel de timp profan este depășit, este timpul iconomiei divine. Istoria mântuirii se desfășoară în timpul veșniciei divine, dar ea intersectează și istoria profană și îi dă sens. Moartea și Învierea lui Hristos sunt împlinirea „typos“-urilor din Vechiul Testament. Un „typos“ creează o relație între două evenimente sau persoane, în care unul din cei doi nu este doar el însuși ci este și celălalt, iar celălalt îl include și primul. Amândoi polii sunt despărțiți temporal, dar ei se află înăluntru istoriei, ca figuri reale. Amândouă persoanele sau evenimentele sunt din punctul de vedere al timpului sacru contemporane. Timpul în care ele există este timpul liturgic al lui „astăzi“. (A se vedea toate troparele marilor praznice creștine, conform cărora orice eveniment al iconomiei mântuirii are loc „astăzi“, adică în timpul iconomiei divine, în care Biserica intră prin prăznuirea ei și face ca praznicul să nu fie doar aducere aminte.)

Pentru a scoate în evidență caracterul eshatologic al „typos“-ului Origen și Sfântul Grigorie de Nazianz au dezvoltat o tipologie în trei trepte. Evenimentul din Vechiul Testament care este „typos“ al lui Hristos, deci se împlinește în Hristos. Împlinirea în Hristos devine la rândul ei „typos“ pentru împlinirea umană în Biserica și Eshatologie. Cu privire la teologia tipologiei în Biserica veche vezi: Wolfgang Huber, *Passa und Ostern. Untersuchungen zur Osterfeier der alten Kirche*, Verlag Alfred Töpelmann, Berlin, 1969, p. 89 ș. u.

13. Cf. Ghislain Lafont, *O istorie teologică a Bisericii. Itinerarul, formele și modele teologice*, traducere Maria-Cornelia Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 460.

14. Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*, trad. de Caliope Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999, p. 23.

Atunci am înțeles în mod profund că Sfânta Liturghie este un Paște, o mare trecere din spațiul și timpul lumii în timpul cel veșnic al lui Dumnezeu, deși până atunci la fiecare Sfântă Liturghie în timpul punerii agnețului și al celorlalte părțile în Sfântul Potir rosteam "Învieră lui Hristos văzând...", "Luminează-te, luminează-te Noule Ierusalime..." și celelalte.

Arhimandritul Vasilios, monah al mănăstirii Stavronikita din Sfântul Munte Athos, comentând cuvintele "Ale Tale dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate" spune:

"Această ofrandă liturgică totală adusă Domnului cel junghiat pururea - un act de mulțumire și libertate - constituie centrul tainei, izvorul sfințirii omului și a cinstitelor daruri. Această ofrandă ne dezbracă de toate, pierdem totul (Matei 16, 25). Încetăm să mai existăm. Murim. În același timp, e momentul când ne naștem la viață, ne împărtășim de viața dumnezeiască [...] Viața în Dumnezeiasca Liturghie e o stingere conștientă și totală, de aceea e și o îmbrățișare a unei taine ce ne depășește. E osteneală și odihnă, e moarte și viață"¹⁵.

Dacă viața în Sfânta Liturghie este moarte și viață, atunci Liturghia însăși este un Paște, o trecere "de la moarte la viață și de pe pământ la cer", așa cum cântă Biserica în Irmosul primei cântări a Utreniei Paștilor.

Pentru a înțelege cum a conceput Biserica Paștile trebuie să ne îndreptăm privirea către Sinaxarul citit la Utrenia Învierii din Sfânta și Marea Dumnică a Paștilor:

"Numim sărbătoarea de azi Paști, după cuvântul care în vechiul grai evreiesc însemnează trecere; fiindcă aceasta este ziua în care Dumnezeu a adus, la început lumea dintru neființă întru ființă. În această zi smulgând Dumnezeu pe poporul israelitean din mâna faraonului, l-a trecut prin Marea Roșie și, tot în această zi, S-a pogorât din ceruri și S-a sălășluit în pântecete Fecioarei. Iar acum, smulgând tot neamul omenesc din adâncul iadului, l-a suit la cer și l-a adus iarăși la vechea vrednicie a nemuririi"¹⁶.

Conform teologiei acestui sinaxar întemeietor al tuturor praznicelor și sărbătorilor anului bisericesc Dumnezeu a săvârșit patru Paști: 1. Primul Paște este aducerea lumii dintru neființă la ființă (creația); 2. Al doilea Paște săvârșit de Dumnezeu este eliberarea poporului israel din robia Egiptului "cu mână tare și braț înalt"; 3. Al treilea Paște este Întruparea Fiului lui Dumnezeu în istorie; 4. Iar ultimul este reprezentat de pogorârea la iad și Învieră lui Hristos. În toate cazurile amintite este vorba despre o trecere dintr-o

15. Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, traducere de pr. prof. dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 60-61.

16. *Penticostar*, Editura IBMBOR, București, 1999, p. 19.

stare în alta, din neființă la ființă, din Egipt în libertate, din cer pe pământ și de pe pământ la cer. Toate faptele amintite sunt fapte existențiale ce țin de lucrarea lui Dumnezeu în istorie și dau o dimensiune pascală istoriei lumii și existenței umane. Lumea este creată să treacă, iar omul este creat să urce de pe pământ la cer, să-și valorifice în mod pascal existența.

Ceea ce este însă la fel de fundamental pentru interpretarea acestui text cheie al teologiei creștine este faptul că se menționează o coterporalitate a celor patru Paști săvârșiți de către Dumnezeu. Toate aceste "tregeri" (diabasis) se petrec "în această zi", adică într-o aceeași zi, în ziua infinită a istoriei mântuirii, "zi" pe care o actualizăm în Sfânta Liturghie. Din această perspectivă poate să aibe loc și memoria viitorului în cadrul anamnezei liturgice, deoarece Biserica iese într-o manieră pascală din timpul și spațiul istoriei, pentru a intra și a întâlni timpul lui Dumnezeu. Dacă înțelegem timpul așa cum ne-a învățat Părintele Stăniloae ca "distanța dintre chemarea lui Dumnezeu și răspunsul omului în credință", atunci timpul poate fi valorificat și nu rămâne la dimensiunea de "chronos" numai în sinaxa liturgică.

Pentru a vedea însă cum se actualizează taina învierii lui Hristos în Biserică de-a lungul anului liturgic vă propun să ne îndreptăm privirile către prima Duminică ce urmează Paștilor, Duminica Tomii. Această Duminică este numită în sinaxarele grecești și românești, "*Duminica Antipasha*"¹⁷, adică cea care ține loc de Paște. Dacă acest lucru e adevărat înseamnă că noi trăim în timpul acestei sărbători o actualizare a Paștilor. Dar să vedem ce ne spune sinaxarul acestei sărbători:

*"Deci, deoarece Învierea Domnului întrece în măreție toate celelalte lucruri din viață și este mai presus de toată cugetarea, o înnoim și o prăznuim nu numai în fiecare an, ci și pururea, în fiecare a opta zi. Astfel, Duminica de azi este întâia înnoire a Învierii, care cu dreptate se poate numi și a opta, și cea dintâi"*¹⁸.

Dacă Duminica Tomii este prima înnoire a Învierii Domnului, celelalte Duminici sunt toate înnoirii ale Învierii. Astfel, fiecare Sfântă Liturghie Duminicală este un Paște care urcă Biserica neîncetat de pe pământ la cer. Fiind zi a opta este o icoană a împărăției veșnice a lui Hristos, purtând în ea chipul veacului ce va să fie.

Cele mai vechi omilii pascale cunoscute folosesc pentru paște etimologia Pascha = diabasis / transitus, adică trecere, depășire a unei stări și intrare într-o nouă stare¹⁹. Gaudentius de Brescia preia această etimologie și for-

17. Prepoziția "anti", tradusă din limba greacă nu înseamnă cu s-ar părea la prima vedere și cum știm din limba vorbită "împotriva", ci "în loc de".

18. *Penticostar*, Editura IBMBOR, București, 1999, p. 62.

19. Referitor la această etimologie cf. Wolfgang Huber, *op. cit.*, p. 120-129.

mulează o tipologie foarte interesantă: Paștile este Euharistia, este "trecerea" lui Hristos în pâinea și vinul euharistic. Sfânta Liturghie, Euharistia este Paștele cel adevărat, Paștele Domnului. În predica pe care Sfântul Ioan Hrisostom a ținut-o la 31 ianuarie 387 în Antiohia compara paștele iudaic cu cel creștin, afirmând că dacă paștele iudeilor este legat de o zi anume, creștinii sărbătoresc Paștele nu o singură dată pe an, ci de trei sau patru ori pe săptămână, sau de câte ori vor, adică la fiecare Sfântă Liturghie²⁰.

Toate aceste mărturii ale tradiției celei vii a Bisericii întemeiază întreaga existență și viață creștină pe teologia pascală. Viața liturgică este a Bisericii este o viață pascală, dar și viața fiecărui creștin este o viață pascală. Toate Sfintele Taine ale Bisericii sunt de natură pascală, deoarece toate presupun treceri în stări duhovnicești, spirituale deosebite de cele inițiale. Botezul este astfel un paște, cununia este un paște, hirotonie este un paște, toate hrănindu-se din Paștele nostru Hristos a cărui moarte și înviere o actualizăm de fiecare dată când împlinim porunca dată ucenicilor la Cina cea de Taină: "Aceasta să faceți întru pomenirea Mea!".

4. "Liturghia" de după Sfânta Liturghie - Biserica în misiune

Abia înțelegerea Sfintei Liturghii ca icoană a Eshatonului și ca Paște al Bisericii face posibilă o înțelegere profundă a Liturghiei de după Liturghie. Deoarece numai gustând din viața dumnezeiască în Liturghie prindem puterea de a mijloci această viață societății contemporane. Am insistat asupra înțelegerii eshatologice și pascale a Sfintei Liturghii în paginile de mai sus, deoarece aceste dimensiuni nu mai sunt prezente decât într-o mică măsură în conștiința noastră eclezială și liturgică.

Împărtășirea din viața dumnezeiască, care e o iubire nemărginită, ne transformă și ne pregătește pentru a săvârși un nou Paște - trecerea din Biserică în lume, vestirea împărăției lui Dumnezeu către toate neamurile. În vechime, Sfânta Liturghie se termina odată cu rugăciunea Amvonului, când preotul îi invita pe credincioși "Cu pace să ieșim", iar poporul răspundea "Întru numele Domnului". Nu este vorba în acest dialog de ieșirea preotului din altar, așa cum vedem și înțelegem azi, ci de ieșirea întregii Biserici, a tuturor celor care "au văzut lumina cea adevărată", în numele lui Dumnezeu și în pacea dăruită de Domnul cel Înviat spre a spune întregii lumi cât bine le-a făcut lor Dumnezeu. De aceea, misiunea bisericească în concepția ortodoxă își are izvorul în Sfânta Liturghie care este icoana împărăției lui Hristos. Iubirea Sfintei Treimi și iubirea jertfelnică a lui Hristos trebuie

20. Cf. *ibidem*, p. 134-135.

transmise lumii. Nu este vorba de un umanism antropocentric sau o misiune socială a bisericii la nivel pur uman, ci de o misiune înrădăcinată adânc în Împărăția lui Hristos, având ca bază iubirea pentru fiecare persoană umană, care are o valoare unică dată de prezența chipului lui Dumnezeu în orice om²¹.

La comuniunea cu Dumnezeu în cadrul Sfintei Euharistii este invitată întreaga umanitate, să se împărtășească de darurile dumnezeiești. Cei care au venit trebuie să se poarte apoi în lume ca posesori ai acestor daruri, ca mărturisitori ai iubirii, ai păcii, ai iertării, ai jertfelniciei, spre "a-i molipsi" pe toți cei din jurul lor. Pacea mea o dau vouă, spunea Mântuitorul ucenicilor. Această "pace cerească" o primește Biserica de la Hristos în cadrul Euharistiei, o împărtășește tuturor credincioșilor, care sunt chemați să o ducă în lume. Aceasta înseamnă în casele noastre, în familiile noastre, la locul de muncă, la vecinii noștri, pe strada noastră, în orașul nostru într-o manieră foarte concretă.

Referitor la modul în care se petrece ieșirea Bisericii în lume spre a săvârși o nouă lucrare publică mărturisitoare Mitropolitul Ioannis Zizioulas spunea: "Această coborâre a cerului pe pământ care face posibilă ridicarea pământului la cer, umple pământul de lumină, har și bucurie și face Liturghia o sărbătoare, o celebrare din care creștinii se întorc în lume bucuroși și purtători de har"²². După ce "aici (în Sfânta Liturghie n.n.) învățăm să trăim. Aici răsare viața cu adevărat liberă ce va să vină, și care ni s-a dat. Vedem cum oferirea e sporire, deșertarea plinătate, smerenia slavă. Învățăm să mulțumim"²³ suntem trimiși de Dumnezeu în lume spre a face cunoscută tuturor oamenilor această viață.

Viața autentic creștină se învață în cadrul Sfintei Liturghii, unde tuturor celor prezenți le este împărțită aceeași pâine euharistică, împărțându-se cu toții dintr-un singur potir. Aici începe misiunea bisericii, deoarece abia în Sfânta Liturghie învățăm să împărțim tot ceea ce avem. Așa cum în cadrul liturgic am împărțit aceeași pâine, tot la fel trebuie să ne împărțim hrana și existența cu vecinii noștri și cu toți cei aflați în suferință²⁴.

Pornind de la centralitatea Sfintei Liturghii în teologia ortodoxă, de la faptul că lumea însăși săvârșește neîncetat o Liturghie, o "Liturghie cos-

21. Teotist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. *Răspunderea socială a Bisericii în Europa – operă misionară și ecumenică comună*. în Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective, volum realizat de Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 6.

22. Ioannis Zizioulas. *Creația ca Euharistie*, trad. de Caliope Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999, p. 23.

23. Arhimandritul Vasilios. *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, traducere de pr. prof. dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 64.

24. Cf. Ion Bria. *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996, p. 25.

mică", după cum spunea celebrul teolog catolic Hans Urs von Balthasar analizând teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul, viața creștină însăși este chemată să devină o viață euharistică, doxologică²⁵ - în cadrul căreia comuniunea de iubire a Sfintei Treimi să fie dusă în lume de cei care au gustat din ea. Astfel începe pentru slujitorii sfintelor altare și pentru toți creștinii "liturghia" de după Sfânta Liturghie, lucrarea publică în lume ca trimiși ai lui Dumnezeu spre a o sfinți.

Liturghia euharistică nu este o "escapadă pioasă" în lumea rugăciunii și o întoarcere de la realitățile sociale ale lumii în care trăim prin închiderea într-un spațiu ghetou din care nu mai ieșim, ci ea cheamă pe fiecare credincios să celebreze "taina fratelui" în afara Bisericii²⁶, în piețele publice și în mahalale, acolo unde se aud strigătele săracilor, ale bolnavilor și ale marginalizaților. Nicolae Steinhardt, un evreu din România convertit la creștinism în temnițele comuniste, comentând textul de la Matei 25 referitor la criteriile Judecării de Apoi, subliniază într-o celebră predică faptul că în acest text nu ne aflăm în vreun spațiu sacru, vreo academie platoniciană, ci la nivelul celor umiliți și obidiți, care pot gusta din plin savoarea unei fapte bune. Criteriul ultim al judecării este astfel expus de monahul de la Rohia: "Cum ne-am purtat în lume cu frații, cu vecinii, semenii și vrăjmașii noștri"²⁷.

Arhiepiscopul Tiranei, Anastasios Yannoulatos, fost profesor de istoria religiilor la Universitatea din Atena, considera necesară pentru integritatea participării liturgice a oricărui credincios extinderea "Liturghiei" la întreaga viață:

"Fiecare dintre credincioși este chemat să continue o >>liturghie<< personală pe altarul tainic al propriei inimi, să realizeze o propovăduire vie a veștii celei noi "de dragul întregii lumi". Fără această continuare liturghia rămâne incompletă [...] Jertfa Euharistiei trebuie extinsă în sacrificii personale pentru cei aflați în nevoi, frații pentru care Hristos a murit [...]"

25. Teologia poate fi concepută și definită ca doxologie, fiind cântare de slavă adusă cu toată ființa lui Dumnezeu. „Ce poate fi mai adevărat decât un cântec curat, o sfântă laudă?”, se întreba ieroschimonahul Daniil Tudor. Conform unei astfel de viziuni, psalmistul David face teologie atunci când cântă: Toată suflarea să laude pe Domnul! (Ps. 150, 6): peștii cei mari și toate adâncurile; focul și grindina, zăpada și bruma, vântul și furtuna, care împlinesc poruncile Lui; munții și toate dealurile, pomii cei roditori și toți cedrii; fiarele și toate dobitoacele, târâtoarele și păsările zburătoare; stăpânitorii pământului și toate noroadele; toate să laude Numele Domnului (Cf. Ps. 148). Astfel cântă inima utrennică a „drepte slăviri”, a Ortodoxiei. Ieroschimonahul Daniil Tudor, *Scrieri, I*, Editura Christiana, București, 1999, p. 18.

26. Cf. Ion Bria, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996, p. 20.

27. Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărulei, Baia Mare, 1992, p. 39.

Continuarea Liturghiei în viață înseamnă eliberare continuă de puterile răului care lucrează înlăuntrul nostru, o reorientare continuă și deschidere [...] pentru eliberarea persoanelor umane de orice structură demonică de nedreptate, exploatare, agonie, singurătate și pentru a crea o comuniune reală a persoanelor în iubire"²⁸.

Atitudinea personală a creștinului este descrisă ca "liturgică" deoarece își primește energia și forța din participarea la jertfa euharistică a Bisericii, constituie cea mai bună pregătire pentru o participare mai conștiințioasă la Euharistie și este o expresie vie a transformării reale a omului în Hristos²⁹.

Prin aceasta Sfânta Liturghie nu mai poate rămâne numai locul exclusiv al unei sfințiri individuale, ci transformă membrii Bisericii în martori și mărturisitori ai împărăției lui Hristos și împreună-lucrători la mântuirea lumii.

Structura de bază a Sfintei Liturghii se bazează pe două mișcări: prima este adunarea poporului pentru a auzi cuvântul lui Dumnezeu și pentru a mânca Pâinea Vieții (Lc 4, 16), iar a doua este trimiterea creștinilor în lume pentru a învăța toate neamurile și a da mărturie despre viața în Iisus Hristos³⁰. Toți creștinii devin astfel misionari și sunt chemați să dea mărturie despre noua viață în Hristos. Fără această întemeiere teologică a slujirii sociale a bisericii, misiunea bisericească s-ar transforma într-o misiune a oamenilor, orientată antropocentric, așa cum se întâmplă în unele confesiuni creștine.

Creștinii din alte tradiții decât cea ortodoxă, consideră în mod eronat că Biserica Ortodoxă este o biserică "nemisionară", închisă în frontiere naționale și indiferentă la convertirea lumii la Hristos, implicarea socială nefiind de asemenea foarte elocventă. Ortodocșii însă au ales un mod foarte propriu de a înțelege și a face misiune. Centrul întregii misiuni este în tradiția Sfinților Părinți Sfânta Liturghie, în timpul căreia Biserica "pregătește, hrănește și trimite misionari în lume"³¹. Astfel "liturghia" de după Sfânta Liturghie, care este izvorul întregii misiuni, este cel mai propriu mod al Bisericii Ortodoxe de a-și împlini misiunea și slujirea socială.

5. Slujirea Bisericii la două altare

Însoțind o delegație a Bisericii Evanghelice din Germania într-o vizită efectuată într-o eparhie a bisericii noastre, episcopul locului prezenta insti-

28. Ion Bria (editor), *Martyria-Mission: The Witness of the Orthodox Churches Today*, WCC, Geneva, 1994, p. 67.

29. Cf. Ion Bria, *The Liturgy after the Liturgy*, p. 20.

30. Cf. Ion Bria, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996, p. 24.

31. *Ibidem*, p. 24.

tuțiile sociale ale eparhiei respective, orfelinate, case de bătrâni, cantine sociale etc. cu următoarele cuvinte: "un alt altar la care slujim". Atunci am realizat într-un mod foarte concret că Biserica slujește la doua altare, iar această tradiție a păstrat-o cu credincioșie încă din primele veacuri. Unul vechi regulament bisericesc, *Didascalia siriacă*, redactată la jumătatea secolului al III-lea, undeva în Siria, numește săracii, orfanii și bolnavii altarul lui Dumnezeu:

"Dacă un om a primit ajutor la tinerețe fiind orfan, sau ajutor pentru slăbiciunea vârstei înaintate, sau ajutor pentru infirmitatea pe care o aduce boala, sau ajutor pentru creșterea copiilor, acesta trebuie mărturisit drept altarul lui Dumnezeu"³². Având în vedere importanța slujirii la acest al doilea altar slujitorii altarului sunt îndemnați: "Drept urmare, fiind tu episcop sau diacon, perseverând în slujirea către altarul lui Hristos - adică (slujirea către) văduve și orfani - străduiește-te..."³³. Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre Liturghia care are loc în afara Bisericii, unde la altarul săracilor sunt chemați să slujească toți creștinii alături de clerul bisericii. Este vorba de slujirea lumii, a orfanilor, văduvelor și săracilor, în numele iubirii lui Dumnezeu.

În dinamica Paștelui de care am amintit omul este chemat la săvârșirea unui nou Paște personal, ieșirea din el însuși și trecerea în celălalt, dăruirea pentru aproapele. Această schimbare înnoitoare însă se hrănește din Învierea lui Hristos celebrată în jertfa euharistică. Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur, teologii liturgici prin excelență ai Bisericilor Ortodoxe sunt în același timp, sigur nu întâmplător, unii din cei mai mari reformatori sociali ai vremii în care au trăit, asumându-și inițiative creatoare practice în lăuntrul societății. Sfântul Ioan Hrisostom asigura întreținerea a peste 3000 de văduve și a sute de străini, bolnavi și prizonieri încă în vremea când era preot în Antiohia, numărul săracilor aflați în îngrijirea sa pe vremea arhiepiscopatului la Constantinopol ridicându-se la 7000. Sfântul Vasile cel Mare a organizat un "oraș" cu spitale, orfelinate, case de oaspeți, școli, ateliere, mobilizând sute de oameni pe baza unui plan social sistematic, a cărui realizare a urmărit-o el însuși pas cu pas, imitând slujirea lui Hristos³⁴.

Această atitudine definește în mod deplin spiritualitatea ortodoxă, caracterizată de un ritm pascal al vieții, care iese din această lume spre a gusta din lumea lui Dumnezeu în Sfânta Euharistie, dar se reîntoarce în această lume

32. *The Didascalia Apostolorum in Syriac*, II. Chapters XI-XXVI. translated by Arthur Vööbus. (CSCO. 408). Louvain, 1979, p. 161.

33. *Ibidem*, p. 163.

34. Cf. Anastasios Yannoulatos. *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, Editura Bizantină. București, 2003, p. 199. Cu privire la instituțiile de asistență socială în Biserica veche. așezăminte de

pentru a transpune în cotidian lumina Învierii lui Hristos, care nu va străluci numai în veacul ce va să fie, ci deja "aici și acum". Sensul întregii creații, al întregii lumi este "cerul nou și pământul nou" (Apoc. 21, 1), descoperit de Dumnezeu Însuși Sfântului Ioan Evanghelistul. Până când acestea vor veni, noi creștinii suntem chemați să dăm mărturie despre acest cer nou și pământ nou încă aflându-ne în timpul și trupul acestei lumi.

*Excurs: Diaconia de azi a Bisericii Ortodoxe Române
în câteva date*

Dacă până la instaurarea comunismului în România la jumătatea secolului al XX-lea majoritatea instituțiilor de asistență socială aparțineau Bisericii, în timpul regimului totalitar a fost interzisă orice activitate instituționalizată a Bisericii în domeniul activității caritativ-sociale, așezămintele ei fiind preluate de stat. Cu toate acestea preoții noștri și-au exercitat misiunea caritativă în parohiile pe care le-au păstorit.

După 1990 Biserica Ortodoxă Română a reactivat o seamă de instituții de asistență socială, a înființat 11 secții de Teologie-Asistență Socială în cadrul Universităților din România, iar Sfântul Sinod și Consiliul Național Bisericesc au aprobat în primăvara anului 1997 înființarea în cadrul Administrației Patriarhale a Sectorului "Biserica și Societatea", care are în componența sa Biroul de Asistență Socială al Patriarhiei Române. Printr-o altă hotărâre sinodală din iunie 1998 s-a decis implicarea Bisericii Ortodoxe Române în programul național de protecție a copilului aflat în dificultate, iar în anii următori sfera de implicare a bisericii a fost extinsă la aproape toate nevoile societății românești.

Astăzi pe lângă Biroul de Asistență Socială din cadrul Sectorului "Biserica și Societatea" al Administrației Patriarhale mai activează 16 Birouri de asistență socială la nivel de centru eparhial, 14 la nivelul protopopiatelor și 8 la nivel de parohie. La sfârșitul anului 2003 în cuprinsul Patriarhiei Române funcționau 118 așezăminte sociale, din care 39 pentru copii, 12 pentru bătrâni, 40 de cantine sociale, 19 cabinete și farmacii sociale, 2 centre de diagnostic și tratament și 6 centre pentru asistența familiilor în dificultate. De programele oferite de aceste centre sociale beneficiază peste 100.000 de

---

ocrotire și caritate pentru văduve, orfani și fecioare vezi pr. prof. Liviu Stan, *Instituțiile de asistență socială în Biserica veche*, în "Ortodoxia", IX (1957), nr. 1, p. 95-118.

nevoiași. Pentru activitățile social-filantropice au fost cheltuiți în anul 2003 116.717.266.479 lei, echivalentul a peste 3.000.000 EURO³⁵.

6. Mărturia socială a parohiei

Diaconia și implicarea socială a episcopului într-o eparhie sau a preotului într-o parohie e determinată tematic de Molitfelnic, care arată că misiunea sau diaconia noastră cuprinde toate problemele legate de viața politică, de învățământ, de societate, de viața de zi cu zi, nerămânând nimic în afara grijii sfințitoare și pastorale a Bisericii³⁶. Preotul nu poate să schimbe lumea, dar cu harul primit de la Dumnezeu poate să schimbe o mică parte a lumii și să-L ofere societății pe Acela Care poate să transfigureze totul, din moment ce “a biruit lumea” (Ioan 16, 23).

Nu este locul și cazul să detaliem în acest referat toate aspectele ce țin de misiunea Bisericii în lumea modernă. Aș dori totuși să evidențiez trei aspecte care ne par fundamentale:

În prefața volumului “Biserica în misiune”, editat de Patriarhia Română în primăvara acestui an cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la obținerea autocefaliei și 90 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei spunea că “într-o lume a pieței și a profitului, Biserica trebuie să apere persoana umană, de orice formă, de cumpărare-vânzare a ei ca obiect”³⁷. Valoarea oricărei persoane umane ca purtătoare a chipului lui Dumnezeu stă deasupra tuturor intereselor politice, economice sau sociale.

În al doilea rând, trebuie remarcat că întreaga filantropie sau diaconie creștină se face în numele lui Iisus Hristos, singurul Adevăr universal și integral din această lume. Mai mult decât atât prin iubire de oameni creștini sunt chemați să-I conducă pe ceilalți oameni către Hristos. Căutând în spațiul societății dreptate și pace, omul modern caută inconștient pe Acela care este Dreptatea și Pacea întrupată. Chiar dacă filantropia bisericească nu poate crea o lume dreaptă, asigurând tuturor condiții de viață decente, totuși

35. Informațiile au fost luate din studiul pr. prof. dr. Dumitru Colotelo, *Lucrarea caritativă a Bisericii Ortodoxe Române astăzi*, în Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar. 120 de ani de autocefalie (1885-2005); 80 de ani de Patriarhat (1925-2005), volum tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Editura IBMBOR, București, 2005, p. 455-480.

36. Cf. Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, trad. de pr. prof. dr. Ioan I. Ică, Editura Deisis, Sibiu, 2004, p. 93.

37. † Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Cuvânt înainte la Biserica în misiune*. Patriarhia Română la ceas aniversar. 120 de ani de autocefalie (1885-2005); 80 de ani de Patriarhat (1925-2005), volum tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Editura IBMBOR, București, 2005, p. 7.

mijlocindu-L pe Iisus Hristos îi ajută pe toți nedreptățiții, oropsiții și săracii să străbată drumul acestei vieți și să-și poarte crucea cu o mentalitate nouă, izvorâtă din credința în Domnul cel Înviat.

Există în societățile moderne o seamă de ideologii și de persoane care sunt refractare mesajului creștin. Misiunea noastră nu trebuie să se transforme într-o polemică omenească cu ideologiile omenești, multe din ele refractare mesajului creștin, pentru că astfel ar deveni ea însăși o ideologie omenească paralelă cu celelalte. Biserica trebuie să dea o mărturie despre iubirea lui Dumnezeu față de lume în Iisus Hristos. De multe ori diaconia și misiunea bisericii nu au altă posibilitate decât rugăciunea. Drept urmare, ceea ce nu putem face noi să-I încredințăm lui Dumnezeu³⁸.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, afirmă că Biserica poate contribui la însănătoșirea vieții sociale prin formarea de oameni cu frică de Dumnezeu în toate straturile societății, oameni credincioși, care să aibă “Duhul lui Dumnezeu” (1 Corinteni 7, 14), eliberați de robia patimilor și pătruși de duhul jertfelniciei și al iubirii de semeni. Prin aceștia Biserica poate transmite întregului organism social duhul evanghelic³⁹. Astfel de oameni nu pot fi formați decât prin participarea la Sfânta Liturghie și împărtășirea din Trupul și Sângele lui Hristos.

Prea Fericirea Sa consideră că “Biserica trebuie să-și manifeste vocația sa profetică printr-o cercetare riguroasă – după pilda Părinților Bisericii și în special a Părinților Capadocieni – a spiritului culturii și civilizației actuale, asimilând ceea ce este ziditor pentru om și lume și înlăturând acele aspecte care îndepărtează pe om de Dumnezeul Cel adevărat și de calea împlinirii sale plene”⁴⁰.

Pr. lect. dr. Daniel Benga

38. Cf. Gheorghios D. Metallinos, *op.cit.*, p. 97.

39. † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Răspunderea socială a Bisericii în Europa – operă misionară și ecumenică comună*, în *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective*, volum realizat de Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 5-6.

40. *Ibidem*, p. 6-7.

MODELE DE RUGĂCIUNE ÎN VECHIUL TESTAMENT - EXPRESIE A TRĂIRII RELIGIOASE

Despre existența rugăciunii nu putem vorbi decât acolo unde există credință într-un Dumnezeu personal și Creator. Una dintre caracteristicile religiei lui Israel era tocmai credința într-un Dumnezeu creator al lumii, transcendent, atotputernic, personal, atotbun, veșnic și îndurător. Această concepție înaltă asigură rugăciunii practicate de evrei o incontestabilă superioritate. Credinciosul evreu putea intra în legătură cu Dumnezeu prin rugăciune, care țâșnește din sine, cu totul spontană și interior necesară. În fața acestui Dumnezeu personal și atotdrept, credinciosul se dezvăluie cu toată încrederea, mărturisindu-i întreaga frământare interioară a sufletului, spaima și temerile sale, chiar îndoielile și ezitățile sale. Din această perspectivă psalmul 50 se încadrează în mod absolut în acest gen de rugăciune.

Ceea ce surprinde la rugăciunea regelui David este originalitatea sa ca o expresie, o exteriorizare a stării sufletești aflată în zăbuciumul păcatului săvârșit și nu o repetare a unei rugăciuni gata făcute. Prin propriile puteri, conștient de gravitatea păcatului săvârșit, regele David încearcă prin propriile puteri și cuvinte să se roage Domnului. Nici o altă rugăciune, alcătuită de vreun înaintaș al său, nu i s-a părut că ar corespunde stării sale sufletești, nici una care ar putea să îi redea liniștea dorită. Cuvintele izvorăsc așadar din acel suflet păcătos care a gustat din belșug plăcerea și amărăciunea păcatului și dorește acum din toată ființa lui lepădarea de el și îndreptarea. Așa după cum păcatul îl făcuse să se coboare până în cele mai de jos adâncuri, tot așa rugăciunea trebuia să-l ridice spre îndreptare, spre virtute, să-l îndepărteze cât mai mult de locul odios al păcatului și să-l apropie de Dumnezeu.

Psalmul 50 reprezintă, prin frumusețea și profunzimea problemelor pe care le pune una dintre cele mai frumoase rugăciuni pentru lumea Vechiului Testament. Frumusețea sa este datorată pregătirii regelui David în cunoașterea Legii Mozaice dar și faptului că acesta era profet al Domnului, vas ales. Atunci când a compus psalmul, regele David era deja iertat de Dumnezeu, deci harul Domnului era peste el și mai ales, lucra în el.

În mărturisirea pe care o face în psalm, regele David se prezintă ca un om viciat de păcat, dar convins că din această stare de degradare nu poate fi eliberat decât de către Dumnezeu. Spre El își îndreaptă speranța și numai Lui îi înalță rugăciuni, cerându-I îndurare după mulțimea milelor sale. Această nădejde a mântuirii ce va să vină generează în David o rugăciune curată, prin care psalmistul cere o schimbare, o înnoire totală a interiorului său alterat de păcat. Iertarea nu o poate înțelege decât prin prisma iubirii lui Dumnezeu față de oameni. Și tocmai pentru că David greșise mult, avea nevoie de multă iubire din partea lui Dumnezeu și face apel la îndurarea dumnezeiască: “Miluiește-mă, Dumnezeule după marea mila Ta și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea. Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește” rezumând în aceste două versete întregul obiect al rugăciunii sale.

Psalmistul cere ca Dumnezeu să-l mântuiască prin iubirea Sa cea mare față de oameni; această iubire să se reverse din belșug peste greșeala făcută, pentru ca în felul acesta rana deschisă de păcat să fie vindecată. David se împărtășise din plin de iubirea lui Dumnezeu și cunoștea faptul că acesta dorește ca în inima omului să domnească adevărul și virtutea. Pentru ca să înlătore o nouă cădere, David se roagă: “și în ascuns înțelepciune mă învață” (versetul 8), adică Domnul să îi arate felul cum să-și alcătuiască noua viață și dacă se întâmplă totuși să mai greșească, atunci să-l învețe ca prin căință sinceră să-și mărturisească păcatul.

Rugăciunea psalmistului se continuă printr-o nouă cerere de iertare, în care autorul recunoaște că iertarea păcatelor lui nu poate veni decât direct de la Domnul, întrucât pentru păcatul săvârșit de el nu există nici un sacrificiu sau ritual prescris de Lege. Totuși el a fost iertat de Dumnezeu și neștiind felul în care a fost îndreptat, el pleacă în rugăciunea sa de la modul cum se curățau evreii de păcate prin prescripțiile Legii, pe care le cunoștea și el. Plecând de la această premisă, psalmistul ridică în acest verset, la o idee mult superioară concepției vremii și cere prin formulele tipice ale Legii iertare direct de la Dumnezeu, Singurul care i-o putea oferi, zicând: “Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți, spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi. Isopul reprezenta de fapt puterea de curăție, iar în lumea veche era folosită și drept medicament. Ținând seama de această proprietate terapeutică, simboliza purificarea morală a omului¹.

În partea a doua a versetului, autorul își exprima dorința ca Dumnezeu să-l spele de păcatul săvârșit. Bucuria și veselia pierdută prin săvârșirea

---

1. Dr. Mircea Chialda. *Sacrificiile Vechiului Testament*. Caransebeș. 1941, p. 46.

păcatului este mult râvnită de David. Pentru liniștea și fericirea aceasta se roagă cu multă insistență, căci întreaga lui ființă este zdrobită de greutatea păcatului. Această greutate devine insuportabilă pentru el, cu atât mai mult în urma mărturisirii și a recunoașterii greșelii își dă seama de gravitatea păcatului.

În memoria autorului revine mereu amintirea păcatului săvârșit. Conștiința lui e neliniștită de această prezență continuă a greșelii și de aceea cererile pentru iertare sunt des întâlnite în psalmi. Puternica credință că Dumnezeu va putea să-l curețe de toate fărâdelegile, redându-i în felul acesta libertatea din lumea păcatului, îl determină pe David să roage pe Dumnezeu să-și întoarcă fața de la păcatele sale, să-l ierte. A avea mereu păcatul în fața ta și a te ruga pentru iertarea lui este o garanție că Dumnezeu Își va întoarce fața de la el și vei primi iertarea mult dorită.

În rugăciunea sa, regele David trece de la aspectul negativ al iertării la cel pozitiv, prezentându-l ca o transformare, o înnoire interioară: “Inimă curată zidește-mi Dumnezeule și duh puternic înnoiește înlăuntrul meu” (versetul 12). Păcătosul cere așadar o viață nouă, o înnoire a tot ceea ce este corupt în el, cere o viață de sfințenie, în care să trăiască conform idealului lui Dumnezeu, ideal după care tânjește de fapt și sufletul omenesc. Dorește și cere de la Dumnezeu o înnoire în urma căreia va duce o viață nepătată, fără de vicleșug, o viață după care în momentul mărturisirii aspiră sufletul său.

Viața curată după care tânjește David înseamnă lipsa de răutate, a trăi în afara răului și a urmărilor sale nefaste, în dominarea tendințelor egocentriste, instinctuale, dezordonate ale firii, în spiritualizarea lor în așa fel încât ele să nu împiedice, ci să slujească telurile mai înalte ale omului. Prin zidire unei inimi curate psalmistul cere iertarea păcatelor săvârșite, o curățire totală a răului ce i-a cuprins inima, cere aducerea lui la o stare asemănătoare celei dinainte de căderea în păcatul binecunoscut, o inimă nouă în locul celei vătămate de păcate, care să poată merge din nou pe calea Domnului.

Prin “inimă curată” nu se înțelege crearea unei inimi, ca și când ea nu ar fi existat înainte și nici nu este vorba despre ființa sufletului, ci despre crearea unei trăiri virtuoză, despre o prefacere, o regenerare, o înnoire a ceea ce este vechi, astfel încât ea să fie adusă la frumusețea cea dintâi, îndepărtându-se toată necurăția dobândită prin păcat.

Pentru a întreține această nouă viață și ca o garanție a sa David cere ajutorul lui Dumnezeu: “și duh puternic înnoiește înlăuntrul meu”. Duhul cel puternic îl va păzi de noi ispite și mai ales de tentațiile cărnii, îl va ajuta la

discernerea răului de bine, îi va reda tăria și statornicia voinței în cele bune pe care le-a pierdut prin săvârșirea păcatului, îl va ajuta să persevereze în noua viață pe care dorește să o înceapă. Deci prin “inimă curată” și “duh puternic” David dorește o descătușare din realitățile păcatului care îl împiedică să vadă binele iubit de Dumnezeu, dorește o viață în care lumina cunoștinței lui Dumnezeu să-i umple sufletul însetat după ea.

Rugăciunea lui David continuă prin cererea: “Duhul Tău cel sfânt nu-l lua de la mine”, care se găsește în strânsă legătură cu iertarea și înnoirea interioară. Este vorba, deci, despre acea harismă specială de care se împărtășeau profeții, arhieriei și regii Legii Vechi. În urma păcatului psalmistul nu mai era vrednic de acest har și, deși el nu i-a fost luat, totuși David își dă seama că el ar putea fi îndepărtat de la persoana lui, tot așa cum a fost îndepărtat și de la Saul (I Samuel 16, 14), și din această cauză se roagă ca Dumnezeu să nu-l priveze de prezența Sa, adică de duhul Său, pentru ca fără acest duh el este conștient că nu poate avea loc comuniunea dintre om și Dumnezeu.

Psalmistul se roagă ca ceea ce n-a pierdut să nu-i fie luat, iar ceea ce a pierdut să-i fie redat. Să-i fie redată liniștea conștiinței, pierdută în urma păcatului, veselia petrecerii în Dumnezeu, de care se bucura din plin înainte și de care sufletul său acum este golit și însetat. El se roagă ca ajutorul lui Dumnezeu să se facă simțit în el printr-un duh liber de orice patimă, stăpân pe sine, care să poată lucra cu mulțimea ispitelor. Iertarea va liniști conștiința celui ce se roagă, îi va umple sufletul de bucurie, adică de un duh liber spre fapte bune.

Odată ce a primit iertarea de la Dumnezeu, David promite că întreaga lui viață va servi drept pildă de comportament pentru semenii săi. Sufletul său care s-a umplut prin această iertare de lumină și dragoste dumnezeiască, va revărsa în împrejurimi roadele acestor daruri. El a fost iertat prin iubirea lui Dumnezeu și din această iubire dumnezeiască de care s-a bucurat va împărtăși pe cei păcătoși, îndemnându-i deopotrivă prin propria viață, la pocăință, singura cale prin care se putea obține iertarea.

“Învăța-voi pe cei fărădelege căile Tale și păcătoșii către Tine se vor întoarce” spune prorocul David și într-adevăr nimeni nu putea face lucrul acesta mai bine decât el, căci un astfel de exemplu de pietate religioasă ar fi fost edificator pentru supușii săi și chiar și străinilor le-ar fi dat de gândit o astfel de comportare. Fără să vrea, omul constituie o forță de atracție prin comportarea lui, trezind interesul celor din jur, îndemnându-i prin exemplu personal la imitare. Omul stăpânit de ambiții egoiste, străine binelui comunității, se simte tulburat în prezența celui curat, dar dincolo de nimicnicia lui

se simte și atras de cel cu inimă curată². Prin aceasta el răscolește sufletele celor păcătoși, determinându-i la o autoexaminare, trezind puteri de mult adormite, într-o stare latentă, îndemnându-le în acest fel să pășească pe calea unei vieți normale omenești.

Putem însă observa că legea talionului îl amenința pe David, sângele lui Urie și a celor căzuți împreună cu el și poate și alte vărsări de sânge, cereau răzbunare, și pentru a fi scutit de moarte, pedeapsă pe care o merita, el se roagă zicând: “Izbăvește-mă de sângiuiri, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele, bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta” (versetul 16). În acest verset autorul revine la ideea de la început a psalmului, idee care domină de fapt întregul psalm. Dreptatea de care vorbește David tocmai această milă prin care Dumnezeul milostivirii l-a ridicat din păcatul în care căzuse. Ridicat din păcat și deci iertat de El, psalmistul va vesti tuturor mila lui Dumnezeu și marea Lui iubire de oameni pe care a făcut-o să rodească pentru el.

Înainte de a primi iertarea, David nu putea aduce jertfă de laudă Domnului, pentru că păcatul, după concepția Vechiului Testament, rupe legătura omului cu Dumnezeu, făcându-l pe acesta nevrednic de a aduce laudă Creatorului. Dar nu numai atât, căci păcatul închide gura păcătosului, punându-l în imposibilitatea de a binecuvânta pe Domnul.

Din această cauză cel ce a păcătuț trebuie să-și mărturisească mai întâi greșeala, să se căiască sincer de comiterea ei, ca apoi primind iertarea să poată aduce laudă și mulțumire Celui ce i-a redat liniștea. Primind iertarea, David devine vrednic și capabil să laude pe Domnul și pentru aceasta el zice: “Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va vesti lauda Ta” (versetul 17), pentru că doar prin iertare, buzele sale au primit dezlegare din robia păcatului³.

Un alt eveniment important care ne dă o idee asupra rugăciunii în Vechiul Testament este momentul rugăciunii de la templul lui Solomon atunci când a fost sfințit, așa cum este înfățișat de către Sfânta Scriptură.

Astfel, aflăm că după urcarea pe tron a regelui Solomon, acesta a pus în aplicare planurile pe care le avea tatăl său, regele David, cu privire la construirea unui templu. Construcția acestui templu s-a făcut având în vedere că au fost dublate proporțiile Cortului Mărturie. După ce templul a fost terminat și toate obiectele sfinte aranjate la locul lor, regele Solomon dorea să dea o amploare deosebită sfințirii Templului a chemat tot poporul la această

2. Pr. prof. D.I. Belu, *Inimă curată*, în ST, an III (1952), nr.5-6, p.357.

3. Magistr. Mircea Basarab, *Psalmul LI (L). Ideea de rugăciune și jertfă*, în ST, an XIII (1961), nr. 7-8, p. 424.

solemnitate religioasă și națională: “Atunci a adunat Solomon la el în Ierusalim pe bătrânii lui Israel, pe căpeteniile semințiilor și pe toți capii de familie ai fiilor lui Israel, ca să aducă chivotul cu Legea Domnului din cetatea lui David, adică din Sion. Și s-au adunat la regele Solomon toți israeliții în zilele sărbătorilor din luna Etanim, care este a șaptea lună” (I Regi 8, 1-2). La această sărbătoare Solomon a avut cu adevărat rolul principal. El a îndrumat, a condus și a supravegheat totul, a binecuvântat poporul și a rostit rugăciunea de sfințire. Marele preot nici nu este măcar amintit pentru că în această perioadă a teocrației iudaice regele era reprezentantul lui Iahve, mai mult decât preoția⁴.

Această manifestare divină a dat ocazia regelui Solomon să se bucure pentru că și el a contribuit în mare parte la construirea locașului sfânt, după porunca lui Iahve (II Samuel 7, 5; II Cronici 28, 2). El mulțumește lui Dumnezeu pentru ajutorul primit: “Slăvit să fie Domnul Dumnezeul lui Israel, care a adus la îndeplinire și în faptă ceea ce a făgăduit prin gura Sa părintele meu David” (I Regi 8, 15). După ce a făcut o scurtă istorisire Solomon a îngenunchiat și și-a întins mâinile spre cer rostind rugăciunea pentru sfințirea Templului, în care el “cerea bunăvoința și îndurarea lui Dumnezeu în soarta viitoare a lui Israel și a celorlalte popoare, fiind o rugăciune minunată ce pune în vedere râvna și umilința.

Această rugăciune de sfințire (I Regi 8, 22-53) este precedată de o scurtă introducere (vers. 22) și un preludiviu (vers. 23-30), urmate de o rugăciune propriu-zisă (vers. 31-50), care se compune din șapte cereri diferite, marcate printr-un refren: “Ascultă din ceruri” (vers. 32, 34, 36, 39, 43, 45, 49). Versetele 51-53 serverse drept concluzie.

În preludiul rugăciunii Solomon arată bunătatea lui Dumnezeu manifestată în împlinirea tuturor făgăduințelor din trecut, ca și garanție a împlinirii promisiunilor pentru viitor. El începe cu un elogiu: “Doane, Dumnezeul lui Israel, nu este Dumnezeu ca tine nici sus în cer, nici jos pe pământ. Tu păzești legământul și arăți îndurarea Ta către servii tăi care umblă înaintea Ta din toată inima” (versetul 23). De la aspectul fidelității divine, Solomon trece la un aspect special, privind numai pe David: “Tu ai avut grijă de servul Tău David, părintele meu și ceea ce i-ai făgăduit lui și prin gura lui ai grăit, ai împlinit cu mâna Ta în vremea de acum” (versetul 24). După ce arată că Dumnezeu a fost credincios promisiunilor sale, atât din trecutul mai îndepărtat cât și cel mai apropiat, Solomon rostește, în rugăciune, înaintea lui Iahve cererea cu privire la hotărârea divină împărtășită lui David de către

---

4. Drd. Teodor Burcuș, *Rugăciunea lui Solomon la sfințirea Templului și caracterul ei universalist*, în ST, an XIX(1967), nr. 3-4.p. 176.

profetul Natan (II Samuel 7, 12), stăruind ca Dumnezeu să împlinească făgăduința făcută tatălui său (versetul 26). Apoi, Solomon roagă stăruitor pe Dumnezeu ca să ia aminte la rugăciunea ce o va rosti. El este plin de admirație față de Dumnezeu și înțelege că Iahve și-a ales locuința pe pământ consacrată numelui Său și a primit să locuiască între oameni, numai printr-o bunătate nemăsurată față de aceștia.

Afirmând că “cerurile cerurilor nu sunt în stare să-l cuprindă pe Dumnezeu”, regele Solomon mărturisește puternica sa credință în nemărginirea și omniprezența lui Dumnezeu. După această mărturisire de credință, el cere lui “, Cel mult îndurător, să asculte ruga sa fierbinte, să primească cererea poporului lui Israel oricând se va ruga, să-l asculte și să-l ierte (versetul 29-30).

Prima cerere a rugăciunii o găsim în cuvintele din versetele 31-32. În ea Solomon cere lui Dumnezeu să facă dreptate tuturor acelor care îl vor chema ca martor al pricinilor când se vor jura înaintea jertfelnicului, răsplătind pe cel drept și pedepsind pe cel nedrept. Această primă cerere are un pronunțat aspect social, privind relațiile dintre indivizi, dreptatea socială. Dacă cineva era acuzat pe nedrept, putea să se dezvinovățească mergând la altar, unde înaintea lui Dumnezeu și a preoților, declara sub stare de jurământ, că este nevinovat. Dorința fierbinte a lui Solomon era ca între oameni să se statornicească cele mai bune raporturi sociale, iar în ce privește credința în Dumnezeu, aceasta să fie sinceră, oglindindu-se în buna conviețuire dintre oameni. El cere oamenilor să păzească Legea, să creadă în Dumnezeu și să împlinească poruncile Lui.

Cea de-a doua cerere a rugăciunii (vers. 33-34) are un aspect mai larg și se referă la raportul dintre Dumnezeu și poporul ales Israel. Potrivit legământului închinat, Dumnezeu a fost totdeauna alături de poporul Său, cu condiția ca el să păzească și să împlinească toată Legea pe care a încredințat-o lui Moise: “Fii dar tare și foarte curajos, ca să păzești și să împlinești toată legea pe care ți-a încredințat-o Moise, robul Meu; să nu te abați de la ea nici în dreapta nici în stânga, ca să pricepi toate câte ai de făcut” (Iosua 1, 7). Ori de câte ori poporul s-a abătut de la această lege a lui Dumnezeu, a fost pedepsit prin înfrângerea de către vrăjmași, ca pedeapsă a păcatelor săvârșite. Deci înfrângerea nu era altceva decât o pedeapsă și un mijloc de îndreptare, de revenire la calea cea dreaptă a Legii după cum ni se arată și la Levitic 26, 17: “Îmi voi întoarce fața împotriva voastră și veți cădea înaintea vrăjmașilor voștri; vor domni peste voi dușmanii voștri și veți fugi când nimeni nu vă va alunga”. Dacă ei vor păcătui și vor fi asupriți de către popoare străine, iar în starea lor de asuprire își vor aduce aminte de Dumnezeu și Legea Lui, se vor

pocai înălțând rugăciuni în acest templu, Solomon roagă pe Iahve să asculte rugăciunea, iertând păcatele poporului și dacă a fost deportat să-l întoarcă în țara lui după legământul încheiat cu strămoșii lui. Așadar evreilor păcătoși li se cere căință și îndreptare, mărturisite în rugăciuni rostite la templu, iar celor captivi să invoce pe Dumnezeu din locul exilului lor, întorși cu fața la templu⁵.

Cererile următoare au un aspect comun și se referă tot la păcatele poporului și la consecințelor acestor păcate, diferite nenorociri, ca pedepse divine. Regele Solomon cere lui Dumnezeu ca la toate acestea să pună un sfârșit la ruga fierbinte a oricărui evreu care se va ruga, fie în templu sau mai departe de el, invocând îndurarea divină. Cel ce se roagă Domnului trebuie să aibă nu numai o ținută exterioară cuviincioasă, ci mai ales una interioară. Cauza tuturor pedepselor este numai călcarea poruncilor divine.

Solomon revine în rugăciunea sa la poporul lui Israel și cere lui Dumnezeu ca ori de câte ori acesta va ieși la luptă de apărare împotriva vrăjmașilor se va ruga Domnului cu fața îndreptată către templu și sfânta cetate, Dumnezeu să le facă dreptate. În general regele Solomon cere lui Dumnezeu să ierte poporul Său când acesta păcătuiește și să-i reducă pedepsele deoarece omul este slab din fire și fără îndurarea și bunătatea divină nu poate să trăiască: “căci nu este om care să nu păcătuiască” (versetul 46). Solomon cere a doua oară lui Iahve, ca atunci când evreii se vor căi de păcatele lor și vor adresa ruga lor fierbinte din țara robiei, cu fața către pământul făgăduinței și templul pe care el l-a zidit în cinstea numelui divin, Dumnezeu să asculte ruga lor și cererea lor din inimă făcându-le dreptate.

Solomon cere lui Dumnezeu să ierte poporul său când se va ruga, deoarece este poporul lui Dumnezeu pe care l-a scos din Egipt “din cuptorul cel de fier”. În continuare Solomon roagă pe Dumnezeu să ia aminte la rugăciunea sa personală și la rugăciunile poporului oricând I se vor adresa, deoarece poporul lui Israel are o situație cu totul specială față de toate celelalte popoare. El este chemat să păzească poruncile divine cu cea mai mare strictețe, fiind “împărăție preotească și neam sfânt” (Ieșire 19, 6).

Se poate spune așadar că rugăciunea lui Solomon la sfințirea templului este o rugăciune de cerere prin excelență, având un profund caracter religios. Beneficiarii acestei rugăciuni sunt în primul rând evreii, dar nici păgânii nu sunt excluși de la binefacerile divine, deoarece și ei pot să vină la acest templu și să se adreseze rugăciuni Domnului. După ce Solomon a terminat rugăciunea sa către Domnul, s-a ridicat în picioare și din nou a binecuvântat

---

5. Drd. Teodor Burcuș, *Rugăciunea lui Solomon la sfințirea Templului și caracterul ei universalist*, în ST. an XIX(1967), nr. 3-4,p. 180.

poporul cu glas mare. Formula de binecuvântare se află în versetele 56-61. Mai întâi Dumnezeu lui Israel este binecuvântat pentru binefacerile sale, apoi este binecuvântat pentru că și-a împlinit toate făgăduințele făcute și astfel continuă să locuiască în mijlocul poporului Său pentru a-l duce la sfințenie prin păzirea poruncilor și la fericire prin ocrotirea Sa, ca astfel toate popoarele pământului să recunoască pe Iahve ca singurul și adevăratul Dumnezeu. Poporul lui Israel are datoria sfântă de a umbla în căile Domnului și a păzi poruncile Lui.

În rugăciunea sa Solomon și-a adus aminte și de străini și în cererea a cincea a cerut lui Dumnezeu ca și lor să le fie îngăduit să intre în templu și să adreseze rugăciuni lui Iahve, care să le fie ascultate și împlinite. Solomon își exprima dorința ca la serviciile divine de la Templu să participe nu numai israeliții și străinii care locuiau în Palestina, ci chiar și străinii care locuiau în afara Palestinei să poate veni aici și să aducă jertfe Domnului și să-I adreseze rugăciuni. Așadar Iahve este Dumnezeu tuturor neamurilor și de aceea toți oamenii au dreptul la templul Său dacă vin să recunoască suveranitatea Sa. În răspunsul Său către Solomon, Dumnezeu l-a asigurat că l-a ascultat rugăciunea și a sfințit templul, iar ochii și inima Sa vor priveghia asupra sălășuirii numelui Său: “Și I-a zis Domnul: Am auzit rugăciunea ta și cererea ta cu care te-ai rugat către Mine și ți-am îndeplinit toate după cererea ta; am sfințit templul pe care l-ai zidit, ca să petreacă numele Meu acolo în veci și vor fi ochii și inima Mea acolo în toate zilele” (III Regi 9, 3).

Deci Iahve este Dumnezeu lui Israel în mod cu totul excepțional, dar în același timp El este și Dumnezeu lumii întregi. Acestor străini, atunci când se vor în templul din Ierusalim, Dumnezeu avea să le îplinească ruga ca ei să fie încredințați că acolo sălășluiește numele Său și astfel să devină primii misionari ai religiei celei adevărate între neamuri.

Prin această cerere Solomon evidențiază caracterul universalist al religiei mozaice, arată că raporturile între Dumnezeu, poporul ales și celelalte neamuri sunt cele mai bune, Dumnezeu fiind Tatăl și Ocrotitorul atât al evreului cât și al străinului: “Pe străin să nu-l strămtorezi, nici să-l apeși, căci și voi ați fost străini în pământul Egiptului” (Ieșire 22, 21); la fel ne spune și psalmistul David: “Dumnezeu păzește pe cei străini; pe orfani și pe văduvă va sprijini și calea păcătoșilor o va pierde” (Psalmi 145, 9). Este așadar prima oară în istoria poporului ales, când este scos în evidență caracterul universalist al religiei mozaice și a cultului. Ideea primirii rugăciunilor celor

care vor veni la templul din Ierusalim este reluată și dezvoltată mai târziu de profeți⁶.

Cu o mie de ani înainte de venirea lui Mesia, Solomon a vestit că nu numai rugăciunile celor circumciși vor fi bineprimite de Dumnezeu, ci și ale străinilor necircumciși. În timpul celor șapte zile cât a durat sărbătoarea sfințirii Templului s-au adus numeroase jertfe, atât de Solomon cât și de întreg poporul. Sfințirea solemnă a locașurilor sfinte nu era prevăzută de Legea lui Moise, dar ideea generală a religiei și respectul pentru divinitate cuprinde obligația de a distinge lucrurile și templele sfinte de lucrurile comune și profane, prin ceremonii și sfințiri solemne.

După terminarea ceremoniei pentru sfințirea templului, în aceeași noapte Domnul s-a arătat lui Solomon pentru a doua oară. Cartea a doua a Croniclelor (7, 12) precizează că această arătare a avut loc noaptea: “Atunci S-a arătat Domnul lui Solomon, noaptea și I-a zis: Am auzit ruga ta și Mi-am ales locul acesta să fie templu pentru aducerea de jertfe”. Rezumând acest răspuns al lui Iahve la rugăciunea lui Solomon, putem spune că după un început consolant, Dumnezeu confirmă că El a plinit rugăciunea lui Solomon, apoi îi repetă și acestuia promisiunea specială pentru urmașii săi, dacă vor fi credincioși lui Dumnezeu, dar în același timp avertizează în cazul în care poporul se va întoarce de la Dumnezeu, în special prin idolatrie, cel mai mare păcat pe care îl putea săvârși poporul.

Atât în această rugăciune a regelui Solomon de la sfințirea Templului cât și în unele scrieri ale profeților este marcat caracterul universalist al religiei și cultului mozaic, în strânsă legătură cu templul de la Ierusalim⁷.

Ca structură, rugăciunea iudaică are o primă parte introductivă, ce constă din atragerea atenției celor de față asupra credinței într-un singur Dumnezeu, Iahve și îndeamnă la glorificarea împărăției Lui: “Șema Israel, Iahve Elohenu, Iahve echad! Baruk Șem kevod malkuto leolam vaed!” (“Ascultă Israele, Iahve este Dumnezeuul nostru, Iahve este Unul singur! Binecuvântat fie numele slavei împărăției Sale în vecii vecilor!”)⁸. Mai întâi observăm așadar că rugăciunea ebraică se deschide ca un imperativ pronunțat ca o chemare și este adresat unui popor anume, poporul ales. Apoi urmează o mărturisire de credință, anume că Dumnezeuul căruia se adresează rugăciunea este Dumnezeuul poporului ales și că El este Unul și numai Unul,

6. Pr. I.V. Georgescu, *Legământul Meu este legământ de viață și de pace. Legământul veșnic al preoției* în BOR, an LXXXII (1964), nr.5-6, p. 480.

7. Drd. Teodor Burcuș, *Rugăciunea lui Solomon la sfințirea Templului și caracterul ei universalist*, în ST, an XIX(1967), nr. 3-4, p. 187.

8. Pr. asist. dr. A.Stan, *Rugăciunea în creștinism și în alte mari religii*, în ORT, an XXXV(1983), nr. 4, p. 518.

excluzându-se astfel orice alunecare către politeism. După aceasta urmează o binecuvântare la adresa împărăției lui Dumnezeu.

Conținutul propriu-zis al rugăciunii ebraice, în forma care ni s-a păstrat până azi, dar fiind de fapt în cea mai mare parte cea păstrată peste timp, depinde de serviciul divin ca atare și de momentul sau sărbătoarea în care se face. Căci într-adevăr, rugăciunea ebraică înseamnă o prezentare în fața lui Dumnezeu, pentru rugăciunile dar și pentru judecată.

Aceste caracteristici interne ale rugăciunii s-ar putea desprinde și din una din binecuvântările ce se rostesc la sărbătoarea corturilor: “Binecuvântat fii Doamne, Dumnezeul nostru, Împărate al lumii, stâncă a întregii lumi, drept în toate generațiile, Dumnezeul cel adevărat, care vorbește și face, care vorbește și hotărăște, ale cărui cuvinte sunt adevăr și dreptate... Îndură-te de Sion, că el e casa vieții noastre... Binecuvântat fii Tu, Doamne, care veselești Sionul întru fiii lui. Veselește-ne Doamne, Dumnezeul nostru, cu Ilie proorocul, robul Tău și cu Împărăția casei lui David, Unsul Tău. În curând să vină și să se bucure pentru casa noastră. Pe tronul Lui nu va șede străin și alții încă nu vor stăpâni slava Lui. Căci cu Numele cel sfânt al Tău Te-ai jurat Lui că nu se va stinge lumina lui în vecii vecilor. Binecuvântat să fii Doamne, scutul lui David, pentru Lege și pentru osteneală și pentru prooroci și pentru Ziua aceasta a corturilor pe care ne-ai dat-o Doamne, Dumnezeul nostru spre bucurie și spre veselie... Pentru tot îți mulțumim și Te binecuvântăm, fii binecuvântat Tu, Numele Tău, pe buze, toată viața, totdeauna, din veac și până-n veac. Binecuvântat să fii Tu Doamne, Care sfințești pe Israel și vremurile”⁹.

Binecuvântarea predomină în rugăciunea de acest gen, dar ne introduce în același timp în sistemul de cerere al credincioșilor ca Dumnezeu pe Care ei Îl binecuvintează, să reverse asupra poporului acele bunătăți viitoare, pentru care Dumnezeu S-a angajat, prin jurământ, să le dea supușilor Săi. Mai întâi se aduc laude lui Dumnezeu pentru statornicia Sa în faptă și în cuvânt pentru că este nădejdea neclintită a umanității. Apoi se cere lui Dumnezeu să se îndure de casa Lui Cea sfântă, de Sion, casă care este totodată “casa vieții noastre”, adică a credincioșilor, dar și a sufletului năpăstuit, pe care să se grăbească a-l mântui chiar în zilele noastre. O astfel de cerere permanentizează legătura dintre credincioși și Dumnezeu. Ea se continuă de fapt, de generații și generații, neîntrerupt, pe temeiul legământului încheiat de Dumnezeu cu Avraam, Isaac și Iacob pentru ei și pentru urmașii lor.

9. *Ibidem*, p. 519.

Legământul este dumnezeiesc în esența lui și se reflectă în cuprinsul rugăciunilor ebraice ca un fir roșu în jurul căruia se împletesc toate faptele umane. El dă direcție și sens vieții închinătorilor, îi călăuzește sau îi orientează necurmat către Dumnezeu. Iahve este Dumnezeu poporului părtaș la actul Legământului. De aceea Dumnezeu, Iahve și poporul ales - nu doar un singur individ - se întâlnesc laolaltă în textele rugăciunilor, ca și în istoria sfântă.

Deși rugăciunea publică are o preponderență deosebită, rugăciunea zilnică individuală nu lipsește. Omul Legii Vechiului Testament este dator să se roage lui Dumnezeu în fiecare zi, de trei ori. Cea dintâi rugăciune a zilei este cea de dimineață, înainte de orice lucrare și înainte de a mânca. Această rugăciune este și cea mai solemnă, când cel ce se roagă trebuie să poarte *tal-lithul*, adică pânza specială pentru rugăciune și filacteriile *tefilin*.

Rugăciunea propriu-zisă, *Amidah*, este precedată de *Șema Israel*, introdusă de două binecuvântări: una laudând pe Dumnezeu, că a creat lumina (la rugăciunea de dimineață) și alta laudând dragostea lui Dumnezeu pentru Israel, mărturisită de Sfânta Scriptură. Inițial *Amidah* conținea 18 binecuvântări, ajungând mai târziu la 19. Primele trei laudă maiestatea lui Dumnezeu, atotputernicia și sfințenia Lui, iar ultimele trei aduc mulțumire lui Dumnezeu pentru dărnicia Sa continuă și se încheie cu o rugăciune pentru pace.

Din rugăciunea ebraică se desprinde clar că Dumnezeu, *Iahve*, este Dumnezeul vieții și al păcii. El dă viață fiecărui credincios al Său în mijlocul și nu în afara comunității poporului Legământului, dar nu îndepărtează și pe ceilalți, asupra cărora își îndreaptă zilnic și în tot momentul purtarea Sa de grijă. Pacea poporului ales este o pace care decurge din rugăciune, din necontenita convorbire intimă cu Dumnezeu. Credinciosul, singur dar mai ales cu alții, încunoștințează pe Dumnezeu prin rugăciune despre greutatea vieții sale și ale poporului, reafirmă nădejdea lui în venirea lui Mesia ca izbăvitor și restaurator al tronului împărătesc al lui David precum și eliberator al obștii de orice asuprire din afară. Premisa refacerii este însă iertarea, pe care închinătorul o cere de la Dumnezeu în a șasea cerere din *șemone esre*: "Iartă-ne Părinte, căci am greșit față de Tine; șterge nelegiuirile noastre; îndepărtează-le de la fața Ta, căci îndurarea Ta este nesfârșită"¹⁰.

Credinciosul evreu își pune toată nădejdea în Dumnezeu înainte de a merge la culcare. El știe că somnul este deosebit de starea de trezvie, în care omul poate purta grijă de sine, acum însă când după credința lui sufletul se

10. Diac. prof. dr. Emilian Vasilescu, *Istoria religiilor*, IBM, București, 1982, p.1, 453.

îndepărtează de trup, singura nădejde pentru retrezirea la viață este Dumnezeu: “Fă să ne culcăm, Doamne Dumnezeul nostru, în pace, și scoală-ne, Împăratul nostru, spre viață. Întinde peste noi cortul păcii Tale, îndepărtează-ne printr-un sfat bun din parte-ți, și ajută-ne pentru Numele Tău. Ocrotește-ne și înlătură de la noi: vrăjmaș, ciună, sabie, foamete și mahnire; înlătură ispititorul din urma noastră, și în umbra aripilor Tale adăpostește-ne. Căci Tu, Atotputernicule, ești păzitorul și mântuitorul nostru, căci atotputernic împărat, milostiv și îndurat ești Tu. Păzește dar, ieșirea și intrarea noastră, ca să fie spre viață și pace de acum și până în veci. Lăudat fii, Doamne, care păzești poporul Tău Israel întotdeauna”. Același simțământ de dependență față de Dumnezeu, dătătorul păcii sufletești și trupești se desprinde din toate celelalte rugăciuni.

Pr. prof. drd. Emil Nedelea Cărămizaru

VI. BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII

EREZII HRISTOLOGICE ÎN ACTUALITATE

Persoana Mântuitorului Hristos Și-a găsit întotdeauna un loc prioritar în preocupările celor care au voit să facă "teologie" în afara Revelației și a Bisericii, invocând următoarele motive: revelația autentică nu este cea prezentată ca atare, ci alta, rămasă necunoscută sau cunoscută foarte puțin, din cauza intervenției Bisericii care nu a voit ca aceasta să ajungă la conștiințele oamenilor, motivată de interese meschine de grup, care vizau în special dorința de dominare, prin mijloace religioase. De aici, nevoia imperioasă ca revelația "autentică" să fie cunoscută; acest deziderat are două consecințe fundamentale: oamenii ajung - în sfârșit! - să cunoască adevărul, ascuns printr-o "conspirație" a Bisericii, iar dominarea spirituală a acesteia este eliminată. Pe aceste "coordonate logice" se înscrie și cartea lui Dan Brown intitulată "Codul lui Da Vinci", tradusă în românește și tipărită de R.A. "Monitorul Oficial", în anul 2004.

Conform cărții lui Brown, este total greșită, deci nu corespunde adevărului, prezentarea de către Biserică a lui Hristos ca Dumnezeu și om. De fapt, Hristos a fost un om ca toți oamenii, e drept, înzestrat cu niște calități deosebite. El se îndrăgostește - ca toți oamenii - de Maria Magdalena, se căsătorește cu aceasta și face copii. Pentru susținerea acestui adevăr "fundamental", este invocat și Leonardo Da Vinci, care, pentru a transmite acest mesaj, se folosește de mijloacele pe care le avea la îndemână. În tabloul religios "Cina cea de Taină", lângă Mântuitorul Hristos, este pictată Maria Magdalena, evident în forme voalate, pentru a evita "agresiunea" Bisericii.

Toate "documentele" referitoare la acest "caz" au fost distruse de Biserică, cavalerilor templieri revenindu-le meritul de a recupera o parte din ele, pentru a fi făcute cunoscute la un moment dat. În sfârșit, Biserica a inițiat o adevărată cruciadă împotriva urmașilor lui Hristos, cu scopul de a-i elimina fizic, pentru a se șterge astfel orice urmă "compromițătoare".

Dincolo de aspectul literar inevitabil, cartea lui Dan Brown reia și susține o adevărată obsesie născută din neacceptarea caracterului teandric specific persoanei Mântuitorului Hristos. În urma acestei neacceptări, Hristos este văzut fie numai ca Dumnezeu, fie numai ca om, în nici un caz așa cum este prezentat de Revelație sau cum se prezintă El însuși: în egală măsură și Dumnezeu și om.

Din cauza faptului că aceste idei s-au manifestat chiar de la începuturile Bisericii, amenințând integritatea Revelației și lucrarea lui Hristos în lume, transformându-o într-o speculație periculoasă, cu efecte negative, din punct de vedere spiritual și cultural, Părinții au luptat cu hotărâre împotriva lor, impunând învățătura de credință autentică, cu efecte pozitive atât la nivelul persoanei, cât și la nivelul societății. Această abordare prin raportarea structurală la Revelație nu ignoră relația omului cu cosmosul, ci, dimpotrivă îi evidențiază structurile logice și finalitatea autentică. Atacul asupra integrității persoanei Mântuitorului Hristos și a lucrării Lui în lume a fost făcut posibil de gnosticism, caracterizat prin apelul frecvent la reprezentările mitologice, printr-o interpretare imaginativă a Scripturii, prin simbolistica numerelor și prin atracția față de elementele apocaliptice. În egală măsură, gnosticismul presupune "un esoterism fundamental care se traduce prin elitism, datorită faptului că gnosticul beneficiază de revelarea unui secret rezervat doar inițiaților; o atitudine anticosmică și antitrupească: lumea este rea, pentru că este produsul unei căderi; din cauza acestui fapt, omul este prizonierul unui trup incapabil de mântuire, fapt care angajează o interpretare dochetă a hristologiei: umanitatea lui Hristos nu este decât o aparență și El n-a putut suferi pe cruce; o atitudine antiistorică: omul este prizonierul trupului și trebuie să fie eliberat; o atitudine antinomică sau dualistă: lumea este un amestec între două naturi contrare și inconciliabile (lumină și tenebre); gnosticul trebuie să scape de lumea inferioară și să elibereze înrudirea sa spirituală cu lumea spirituală; în sfârșit o metafizică bazată pe intermediari, cu ajutorul cărora gnosticul trebuie să urce spre originea și scopul său"¹.

Un exemplu concludent în acest sens îl constituie "doctrina" lui Basilide, Carpocrat și Cerint. Primul, "pentru a fi mai elevat și persuasiv" învață că prin emanații succesive din Tatăl nenăscut, intermediarii au creat primul și al doilea cer, pentru ca în final să se ajungă la 365 de ceruri. Îngerii care ocupă cerul cel mai de jos, cel pe care îl vedem și noi, au făcut totul ca să izoleze lumea și să împartă între ei pământul și națiunile care îl locuiesc. Șeful lor a fost Dumnezeu evreilor și a vrut să supună celelalte națiuni acestora. Dar arhonții s-au ridicat împotriva lui și l-au combătut. Tatăl nenăscut și nenumit, văzând perversitatea arhanghelilor, l-a trimis pe Fiul său, intelectul numit

1. *Histoire des dogmes*, sous la direction de Bernard Sesboué, vol. I, Desclée, 1994, p. 35

Hristos, să elibereze din dominarea arhonților pe cei ce credeau în el. Acesta s-a arătat națiunilor dominate de arhonți în chip de om, fără a suferi el însuși patima, ci Simon Cireneanul, pentru că Iisus, răsând de cei ce au vrut să-l răstignească, s-a înălțat la cer. "Acei care știu aceste lucruri au fost eliberați de tirania arhonților, și nu cred în cel care a fost crucificat, ci în cel care a venit sub formă umană, a părut crucificat, a fost numit Iisus și a fost trimis de Tatăl să distrugă, prin această iconomie, faptele autorilor lumii. Dacă cineva crede în cel crucificat- zice Basilide - este încă sclavul celor care au făcut trupurile, iar cei care îl neagă sunt eliberați și cunosc iconomia Tatălui nenăscut"².

Și la Carpocrat găsim aceeași distincție între Tatăl nenăscut și îngerii creatori ai lumii. Iisus, deși om, era superior în ceea ce privește sufletul său, care a păstrat amintirea celor văzute în sfera Tatălui nenăscut. De altfel, pentru acest motiv, a și fost trimis în lume. Deși a fost educat în conformitate cu datinile evreiești, le-a disprețuit, din acest motiv primind puteri cu ajutorul cărora a distrus patimile care tulburau oamenii, ca pedeapsă. Sufletul care, după modelul sufletului lui Iisus, este capabil să disprețuiască pe arhonții creatori ai lumii, primește o forță care îi permite să săvârșească toate câte a făcut Hristos. Din această cauză, unii se considerau egali cu Hristos sau superiori acestuia, în cel mai nefericit caz,-superiori apostolilor. Binele și răul nu arată decât simple păreri omenești, fiecare adept putând comite fără frică de pedeapsă tot ceea ce îndeobște este numit împietate sau sacrilegiu. Reîncarnările succesive sunt un prilej de experimentare a tuturor modalităților de a trăi și de a acționa și cu cât toate posibilitățile sunt experimentate mai repede, cu atât se limitează ciclul reîncarnărilor. Atunci când toate posibilitățile au fost epuizate, sufletul, devenit liber, se va înălța spre Dumnezeu, depășind fără nici o dificultate "granița" impusă de îngerii creatori ai lumii³.

În fine, după Cerint, Iisus s-a născut ca toți ceilalți oameni, dar i-a depășit pe toți prin dreptate, prudență și înțelepciune. După botez, Hristos, venind din sfera puterii supreme, a coborât asupra lui Iisus, sub forma unui porumbel, și l-a vestit pe Tatăl necunoscut, făcând și minuni, pentru ca la sfârșit să-l părăsească pe Iisus. Iisus a murit și a înviat, dar Hristos a rămas imposibil datorită faptului că era "pnevmatic"⁴.

Cu toate că gnosticismul ca erezie s-a conturat în secolul II și a atins "maturitatea" în secolul III, încă din primul secol creștin, idei gnostice încercau un proces de infiltrare în comunitățile creștine în formare. Ne oferă măr-

2. Iréné de Lyon, *Contre les hérésies*, livre 1- er, tome 2. Les Editions du Cef, Paris, 1979, p. 329

3. *Ibidem*, p. 339 - 343

4. *Ibidem* p. 345 - 347

turii în acest sens epistolele Sf. Ap. Pavel, în special cele pastorale, ca și epistolele Apostolilor Petru și Iuda, epistolele și Apocalipsa Sfântului Ioan.

"Luați aminte să nu vă fure cineva mințile cu filozofia și cu deșarta înțelepciune din predania omenească, după înțelesurile cele slabe ale lumi și nu după Hristos" (Colos. II, 8), atrăgea atenția Apostolul Pavel. Și pentru că observase tendința de a suprapune "îngerii" (eonii) Mântuitorului Hristos, același apostol îndeamnă: "Nimeni să nu vă smulgă biruința printr-o prefăcută smerenie și printr-o fățarnică închinare la îngeri, încercând să pătrundă în cele ce n-a văzut și îngâmându-se zadarnic cu închipuirea lor trupească" (v.18). Mântuitorul este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut mai întâi născut decât toată făptura. Pentru că "în El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpâniri. Toate prin El s-au făcut și pentru El. El este mai înainte decât toate și toate prin El sunt așezate" (Col.I, 15 -17).

În I Timotei I, 20 sunt amintiți agitatorii Imeneu și Alexandru, pe care Apostolul îi dă Satanei, "ca să învețe să nu hulească". Această măsură deosebit de aspră își are justificarea ei: "Cuvântul lor va roade ca o cangrenă. Dintre ei sunt Imeneu și Filet ..." (II Tim II, 17). Datorită acestor falși învățători, unii dintre proaspeții creștini vor fi ispitiți să-și întoarcă "auzul de la adevăr și se vor abate către basme" (II Timotei IV, 4).

Toți aceștia nu sunt altceva decât răzvrățiți și grăitori în deșert. Din această cauză trebuie să li se închidă gura, pentru că răzvrătesc "case întregi", învățând neadevărul, "pentru câștig urât" (Tit I, 10 -11).

În ceea ce privește doctrina acestora, ea se limitează la "basmе" și "neșfârșite înșirări de neamuri" (II Tim. I,14), toate având caracter blasfemiator, pentru că sunt învățături ale demonilor (I Tim. I.20: IV.1). Au pretenția că îl cumosc pe Dumnezeu, dar prin faptele lor îl tăgăduiesc" (Iuda ,4). "Pentru că noi v-am adus la cunoștința puterea Domnului nostru Iisus Hristos și venirea Lui, nu luându-ne după basme mesteșugite, și fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noștri" (II Petru I, 16). Pentru că amăgesc sufletele slabe și nestatornice, "sunt fii blestemului", comportându-se "ca niște dobitoace fără de minte" (II Petru II,10 -14).

Apostolul Ioan amintește și el faptul apariției "antihriștilor", adică a celor care neagă divinitatea Mântuitorului. Conform "învățăturii" acestora, Mântuitorul n-ar fi decât un "spirit" superior, nu fiul lui Dumnezeu, iar trupul Său n-a fost decât aparent. După alții, Iisus nu este decât un simplu om. "Cine este mincinosul, dacă nu cel ce tăgăduiește că Iisus este Hristosul? Acesta este antihristul, cel care făgăduiește pe Tatăl și pe Fiul. Oricine tăgăduiește pe Fiul, nu are nici pe Tatăl; cine mărturisește pe Fiul, are și pe Tatăl.

Deci, ceea ce ați auzit de la început, în voi să rămână; de va rămâne în voi ceea ce ați auzit de la început, veți rămâne și voi în Fiul și Tatăl. Și aceasta este făgăduința pe care El ne-a făgăduit-o: viața veșnică " (I Ioan II, 22 - 25).

Părinții apostolici aprofundează datele nou-testamentare, o mare parte din gândirea lor fiind orientată spre răscumpărare și spre persoana divino - umană a Mântuitorului. Este afirmată în mod clar atât divinitatea și consubstanțialitatea cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, dar și deplina Sa umanitate, nașterea supranaturală din Fecioara Maria, realitatea firii și a trupului Său omenesc, ca și lucrarea Sa mântuitoare, săvârșită prin viața, patimile și moartea Sa pe cruce, învierea și înălțarea cu trupul Său uman la cer în intimitatea Sfintei Treimi. Avem în gândirea acestor părinți aproape întreaga teologie creștină "în nuce", elaborată pe baza Sfintei Scripturi, atât pentru zidirea contemporanilor lor, cât și pentru a răspunde cu competență atacurilor eretice.

Pentru creștinii adevărați, credința în Sfânta Treime, creatorea și providențiatoarea universului, este indispensabilă. Creația întregă este văzută ca un "un templu al Tatălui", iar creștinii ca pietre "pregătite" pentru zidirea acesteia. Ridicarea la înălțimea templului se face cu "unealta lui Hristos, care este crucea, folosindu-vă de Duhul Sfânt, ca de o funie"⁵.

Este evidentă - deci- strânsa legătură între Dumnezeu, om și creație, ideea enunțată aici de Sfântul Ignatie Teoforul străbătând ca un fir roșu teologia creștină autentică, dezvoltată ulterior în spiritul revelației divine.

În Epistola atribuită lui Barnaba, Mântuitorul nu este numit numai "Domnul" sau "Fiul lui Dumnezeu", ci și "Creatorul" tuturor lucrurilor, de vreme ce i s-a zis la întemeierea lumii: "Să facem om după chipul și asemănarea noastră". În dezvoltarea sa ulterioară, teologia ortodoxă va afirma că omul a fost creat după chipul Fiului, pentru a aduna în Sine rațiunile existenței, prin care "chipul" ca dar originar se va dezvolta, tinzând spre "asemănare". Acest proces, în întreaga sa complexitate a fost "vestit", de profeții Vechiului Testament. Fiind "Creatorul", era firesc ca Fiul să fie în egală măsură și "Răscumpărătorul", în sensul că a suferit El, ca să ne curățim, spre iertarea păcatelor. Pentru acest motiv, "suntem datori să mulțumim Domnului, că ne-a făcut cunoscute cele trecute, că ne înțelepțește în cele prezente și că nu suntem nepricepuți în cele viitoare". Prin moartea Lui a biruit moartea și "a arătat" învierea din morți, spre a împlini făgăduința dată părinților, pentru că ne-a iubit, dar ne va și judeca, prin aceasta descoperindu-se în calitate de "Fiu al lui Dumnezeu"⁶.

5. Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Efeseni*. în *Scrierile părinților Apostolici* (PSB I), trad., note și indici de Pr. D. Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1979, p. 160

6. în op.cit., c.V, p. 119

Este evident, în gândirea părinților apostolici există o foarte strânsă intercon condiționare între actul creator al lui Dumnezeu, lucrarea Sa mântuitoare și eshatologie. Învierea Mântuitorului Hristos se află la mijloc; ea justifică actul creator, dar în același timp cere viața veșnică, ca o împlinire necesară a creației. Mai mult, omul a fost făcut pentru înviere, iar învierea fără viața veșnică nu are sens. Din acest motiv, în gândirea părinților apostolici, învierea Mântuitorului este numită ea însăși "ziua a opta", ca o anticipare a eternității, trăită în ambianța implicită a Dumnezeirii, numită în sens propriu "ziua a opta și ultima"⁷.

Sfântul Atanasie cel Mare socotește îndreptățită o posibilă observație a cititorului: dacă scrie despre întruparea Cuvântului, ce rost are să vorbească despre creație în general, despre crearea omului, în special? Explicatia este simplă: creația în general și omul în special au fost motivul întrupării; deci între creație și întrupare există o foarte strânsă legatură. Dumnezeu nu l-a făcut pe om ca aceasta să moară; murind totuși, din cauza păcatului neascultării, el nu a rămas în starea în care l-a făcut Dumnezeu. "Căci călcarea poruncii i-a întors pe ei de la starea cea după fire, ca, așa cum, neexistând au fost aduși la existență, să suporte precum se cuvine și stricăciunea spre neființă în cursul timpului (din cauza întreruperii comuniunii personale cu Dumnezeu - izvorul vieții). Căci, dacă având odată drept fire neființa, prin prezența și iubirea de oameni a Cuvântului au fost chemați la existență (prin intrarea în dialog cu El), în chip firesc, golindu-se de gândul la Dumnezeu și întorcându-se spre cele ce nu sunt - căci cele rele sunt cele ce nu sunt, iar cele bune sunt cele ce sunt (raportat la om, răul este neființa grefată pe ființă, pentru că omul, chiar în stare de păcat, există totuși) - odată ce s-au despărțit de Dumnezeu, Care este, s-au golit și de existență. De aceea, desfăcându-se, rămân în moarte și în stricăciune. Căci omul este după fire nemuritor, ca unul ce a fost făcut din cele ce nu sunt. Dar pentru asemănarea lui cu Cel ce este, pe care ar fi putut-o păstra prin gândire la El, ar fi slăbit stricăciunea după fire și ar fi ajuns nesticăcios"⁸.

Iată motivul pentru care Cuvântul se întrupează, "vine în latura noastră nefiind departe nici înainte" și ia trup care nu este străin de trupul nostru, fiind real, nu imaginar sau fantomatic.

Faptul întrupării presupune ideea că legătura dintre Dumnezeu și om exprimată în conceptul biblic de "chip și asemănare" este indestructibilă. Restaurarea creației este sinonimă cu "noua creație", dar ea nu instaurează o

7. *idem*, c. IX, p. 133

8. *Despre întruparea Cuvântului*, în *Scrieri*, partea I (PSB. 15) trad. introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1987. p. 94

nouă structură, în ceea ce-l privește pe om, ci îl reaşază în mărirea sa inițială între fapte și răspunderea lui inițială pentru lume. Întruparea reafirmă ideea că omul este cu adevărat om numai atunci când participă la viața lui Dumnezeu: ea afirmă faptul că omul nu este autonom, fie în relația cu Dumnezeu, fie în relația cu lumea și că adevărata viața umană nu poate fi niciodată "profană". În Iisus Hristos, Dumnezeu și omul sunt una; în El, prin urmare, Dumnezeu devine accesibil nu prin copleșirea sau eliminarea a ceea ce este omenesc, ci prin realizarea și manifestarea umanității în forma ei cea mai autentică și mai pură⁹.

Fiul lui Dumnezeu, "fiind întreg ființă deplină", în calitate de Dumnezeu și "întreg ipostas neștirbit" în calitate de Fiul, coborându-Se și golindu-Se, S-a făcut "sămânță" a propriului trup, prin întrupare "compunându-Se", adică făcându-Se ipostas al trupului pe care l-a luat. Astfel, alături de Taina Sfintei Treimi, apare acum o "Taină nouă", taina unirii celor două firi în ipostasul Fiului, "primind fără nici o lipsă toate rațiunile naturale al căror ipostas era". Această "Taină nouă" ne arată că Dumnezeu Se face om deplin, pentru ca în această calitate să lucreze El însuși mântuirea noastră "printr-un trup activ prin fire, însuflețit de minte și de rațiune. Căci e stabilit că S-a făcut cu adevărat om în toate privințele" afară de păcat (care nu are nici o rațiune care să fi fost semănată în fire), dar nu afară de lucrarea naturală a cărei rațiune definește firea, caracterizând în chip natural pe toți cei care o au după ființă¹⁰.

Sfântul Atanasie cel Mare insistă asupra faptului că Hristos nu S-a numit "Întâiul Născut" al creației, ca Unul ce ar fi El Însuși creat sau datorită faptului că ar avea o înrudire oarecare, prin ființă, cu toată creația, ci datorită faptului că în calitate de Creator zidind făpturile, S-a coborât la cele făcute, pentru ca acestea să poată "deveni", prin întrupare. Pentru că cele create n-ar fi putut suporta "firea Lui, care este strălucirea nestăpânită și părintească", dacă nu s-ar fi coborât la ele și în calitate de om, "prinându-le și susținându-le și astfel ținându-le să le ducă la ființă". Mai mult, prin această coborâre, întreaga creație este "înfiată" prin El, ca Să se facă Întâiul - Născut al ei între toate, atât prin crearea ei, cât și prin răscumpărare. "Astfel, el este Fiul Unul Născut al Tatălui, pentru că numai El este din Tatăl; dar este Întâiul-Născut al creației pentru faptul înfierii tuturor. Iar ca întâiul născut între frați, a și înviat ca pârga celor adormiți. Dar pentru că în acest scop trebuia să fie întâiul

9. John Meyendorff, *Teologia bizantină*, trad. de Pr. Conf. Dr. Alexandru I. Stan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1986, p. 204

10. Sf. Maxim Mărturisitorul, (PSB 80), trad. introd. și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., Buc, 1983, p. 47 - 49

în toate, de aceea Se și creează ca început al căilor ca să intre și să pășească toate pe aceste căi prin El..."¹¹.

Prin truparea Sa, Cuvântul dumnezeiesc a conceput opera de adunare a omenirii în împărăția dragostei. Facând ca un centru ipostatic al ei să coincidă cu un centru ipostatic al dumnezeirii, lucrarea naturii omenеști e repusă în cadrul persoanei Sale pe linia de manifestare a celei mai depline intimități cu Dumnezeu și intenționalității după comunicarea cu semenii. Ipostasul divino - omenesc nu dirijează lucrarea naturii omenеști decât așa cum ar trebui să și-o dirijeze orice ipostas în comuniune desăvârșită cu Dumnezeu și cu semenii. Ca ipostas divino - uman, Hristos experiază la tot pasul și libertatea Sa ca om. Dar această libertate se orientează cu totul prin voia Sa ca Dumnezeu, aceasta fiind condiția deplinei libertăți omenеști. Mântuitorul Hristos este "veriga" prin care întreaga omenire este pusă într-o legătură virtuală cu Dumnezeu, rămânând pe seama fiecărui ins datorita de a contribui la activarea acestei legături, pentru a stabili ipostasul propriu în rostul firesc al intenționalității depline după comuniunea cu Dumnezeu și prin Dumnezeu cu semenii¹².

Dimensiunea cosmică a întrupării Fiului lui Dumnezeu este magistral expusă de Sfântul Maxim Mărturisitorul: "Căci se cădea Făcătorului a toate, ca făcându-Se prin fire, potrivit iconomieii, ceea ce nu era, să Se păstreze pe Sine neschimbat, atât ca ceea ce era după fire, cât și ca ceea ce a devenit prin fire... Fiindcă nu se poate cugeta la Dumnezeu vreo schimbare, precum nu se poate cugeta peste tot vreo mișcare, care singură face cu puțință schimbarea la cele ce se mișcă. Aceasta este taina cea mare și ascunsă. Aceasta este ținta fericită pentru care s-au întemeiat toate. Aceasta este scopul Dumnezeiesc gândit mai înainte de începutul lucrurilor, pe care definindu-l spunem că este ținta finală mai înainte gândită, pentru care sunt toate, iar ea pentru nici una. Spre această țintă finală privind, Dumnezeu a adus la existență ființele lucrurilor. Acesta este cu adevărat sfârșitul providenței și al celor providențiate, când se vor readuna în Dumnezeu cele făcute de El. Aceasta este taina care circumscrie toate veacurile și descoperă sfatul suprainfinit al lui Dumnezeu... Iar vestitor al ei S-a făcut însuși Cuvântul ființial al lui Dumnezeu, devenit om. Căci Acesta a dezvăluit ... însuși adâncul cel mai dinlăuntru al bunătății părintești și a arătat în Sine sfârșitul pentru care au primit făpturile începutul existenței. Fiindcă pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile și cele aflătoare înlăuntru veacurilor

11. *Trei cuvinte împotriva arienilor*, în *op.cit.* p. 303

12. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ed. a II-a, Ed. Omniscop, Craiova, 1993, p. 124 -125

începutul existenței și sfârșitul în Hristos. Căci încă înainte de veacuri a fost cugetată și rânduită unirea hotarului (definitului) și a nehotărniciei (indefinitului), a măsurii și a lipsei de măsură, a marginii și a nemărginirii, a Creatorului și a creaturii, a stabilității și a mișcării. Iar această taină s-a înfăptuit în Hristos ..., aducând prin ea împlinirea hotărârii de mai înainte a lui Dumnezeu. Aceasta, pentru ca cele ce se mișcă după fire să găsească odihnă în jurul Aceluia care este după ființă cu totul nemișcat, ieșind din mișcarea lor față de ele însele și una față de alta; de asemenea, ca să primească prin experiență cunoștința trăită a Aceluia în care s-au învrednicit să se odihnească, cunoștința care le oferă posesiunea fericită, neschimbată și constantă a Celui cunoscut de ele"¹³.

Învățătura despre Dumnezeu, bazată pe Revelație, nu poate fi separată de creație sau de lucrarea lui Dumnezeu în lume. Deci, teologia nu poate fi separată de iconomie. Atunci când învățătura despre Dumnezeu a fost afectată de erezie, consecințele în plan creat nu s-au lăsat prea mult așteptate. Din acest motiv, Sfinții Părinți au legat învățătura despre Dumnezeu de cea asupra creației, insistând asupra păstrării în integralitate a mesajului revelat. O percepere defectuoasă a Dumnezeirii atrage după sine consecințe nebănuite în concret, atât la nivelul persoanei umane, cât la nivelul general al umanității și al creației. Atât în cazul în care Dumnezeu este situat în afara lumii și în contradicție cu ea, cât și în situația în care Dumnezeu este redus la o dimensiune umană exclusivă, consecința este instaurarea laxismului moral sau chiar absența moralității, de vreme ce nu mai există o normă obiectivă la care omul să se poată raporta. În ceea ce privește creația, aceasta este sesizată ca o pradă, din care fiecare se străduiește să rupă o bucată cât mai mare, așa cum spune Părintele Stăniloae.

Împotriva acestor erezii, Biserica a afirmat și a susținut enipostazierea firii omenești a Mântuitorului Hristos în persoana Sa divină. "Și tocmai datorită acestei profunde legături spirituale dintre cele două firi ale lui Hristos, firea Sa umană a fost transfigurată și îndumnezeită de firea lui divină, prin Duhul Sfânt după voia Tatălui Ceresc. Lucrarea de îndumnezeire a firii umane a lui Hristos s-a realizat pe tot parcursul activității Sale pământești, începând de la întrupare și până la Înălțarea Sa la ceruri, astfel că din trup văzut s-a prefăcut în trup nevăzut, îndumnezeit la maximum, capabil să treacă prin ușile încuiate, scoate în evidență legătura internă dintre omenitatea și divinitatea Mântuitorului. Separarea dintre cele două firi în Hristos este

---

13. în *Filocalia*, vol.III, p. 326 - 327

rezultatul unei gândiri primitive, profund raționaliste și reprezintă cea mai evidentă desconsiderare a Sfintei Scripturi"¹⁴.

Atunci când El este sesizat mai mult ca om decât ca Dumnezeu, nu se mai poate vorbi de dimensiunea cosmică a mântuirii, ci, în cel mai fericit caz, de o dimensiune personală fragilă. Eliminându-se dimensiunea cosmică a mântuirii, este impus implicit disprețul față de materie și față de trupul uman. "Cu toate că se hrănesc cu roadele pământului, sectele nu se sfiesc să înfățișeze lumea materială ca profund alterată și pervertită de păcat. Pe de altă parte, tendința sectelor de a vedea în Iisus pe Mântuitorul fiecărui credincios arată că, în concepția lor, mântuirea are un caracter individualist. Fiecare sectă îl vede pe Iisus altfel decât îl văd celelate secte, în virtutea unor concepții și ideologii care transformă creștinismul într-un autentic supermarket religios, în care fiecare își alege produsul preferat. Dar fie că este vorba de absența dimensiunii cosmice a mântuirii, fie că este vorba de mântuire concepută în termeni individualiști, în ambele cazuri se încalcă principiul comuniunii omului cu Dumnezeu, cu semenii și cu întreaga creație, de care ne vorbește Sfânta Scriptura de la început și până la sfârșit"¹⁵.

Pentru a ilustra această comuniune, Biserica a formulat învățătura despre unirea ipostatică, conform căreia Mântuitorul Hristos este Dumnezeu adevărat și om adevărat, cu două firi, dumnezeiască și omenească, într-o singură persoană sau ipostas, Persoana lui Dumnezeu Cuvântul. Firea umană a Mântuitorului nu are o existență independentă și nu rămâne exterioară Ipostasului, ci se încadrează în Acesta, devenind mediul Lui de manifestare vizibilă. "Raționalitatea firii create face posibilă legătura interioară dintre firea omenească și cea dumnezeiască a Mântuitorului, în unitatea Ipostasului Său divin de Cuvânt al lui Dumnezeu"¹⁶. Prin unirea ipostatică, Dumnezeu și omul se unesc în persoana Mântuitorului Hristos, din această unire decurgând atât împlinirea firii umane, cât și a persoanelor, "prin faptul că Logosul devine ipostasul direct al firii umane și ipostasul ultim al persoanelor omenești. Ambele acestea își au corolarul în faptul că cele două firi sunt unite și El în mod neîmpărțit, nedespărțit, neschimbat și neamestecat. Dintre adverbele acestea, adverbul <neîmpărțit> se referă direct la persoana lui Hristos, dar în Ea vede firile. Adverbul vrea să spună că Ipostasul cel unul al lui Hristos, Același născut din Tatăl din veci și din Fecioara Maria în timp, nu

14. Pr.Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Principii care stau la baza formațiunilor sectare*, în *Glasy Bisericii* LIII (1997), nr. 9 -12, p. 135

15. *ibidem*, p. 136

16. idem, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR., București, 2005, p. 207

se împarte din cauză că are două firi, ci rămâne neîmpărțit, cu toate că firile rămase intacte nu se confundă și nu se schimbă în definiția lor, deci nici una nu încetează a rămâne în El ceea ce este. Celelalte trei adverbe se referă în mod direct la firi, dar ele sunt valabile din cauza unității Persoanei. Firile sunt nedespărțite nu în sensul unei simple legături exterioare, ci în sensul unei interpenetrări pentru eternitate, datorită unității Ipostasului. Dar în același timp, interpenetrarea și imprimarea uneia în alta nu le schimbă esența, nu le confundă"¹⁷.

Cu toate că hristologia și-a găsit formularea oficială și definitivă prin sinoadele ecumenice, teologia Evului Mediu mută centrul de greutate de pe autoritatea acestora pe rațiune, transformând-o într-o chestiune speculativă sau teoretică. Astfel, începând de la Sinodul din Frankfurt (794) și până la Toma de Aquino, problema unirii ipostatice a fost intens discutată și disputată, având următorul suport logic: de ce umanitatea asumată de Hristos nu este o persoană, și, dacă nu este, care este constitutivul formal al persoanei? Care este gradul sau măsura existențială a acestei umanități?

Toma de Aquino explică astfel de ce umanitatea lui Hristos nu este nici subiect (suppositum), nici persoană: "Pentru ca o substanță particulară să fie ipostas sau persoană, trebuie ca aceasta să fie desăvârșită prin sine, să subziste prin ea însăși și separat de alta. Astfel, mâna nu este un ipostas, pentru că nu există prin sine și separat, ci într-un întreg superior ei. Același lucru se produce și cu umanitatea lui Hristos, care devine interioară ipostasului Cuvântului ..."¹⁸.

Urmând aceeași "reflecție metafizică", se poate pune și o altă problemă: umanitatea lui Hristos posedă sau nu existență distinctă de cea a Cuvântului? Unitatea de subzistență a celor două naturi presupune în mod necesar unitatea lor de existență?¹⁹.

Părintele Stăniloae precizează că Hristos este Ipostasul ambelor firi și că în acest Ipostas subzistă și sunt activate însușirile și puterile ambelor firi. "Datorită ipostasului comun se menține așadar atât nemodificarea esențială a celor două firi, cât și comunicarea lor reală, prin care se evită separarea lor. Dacă nu s-ar face această comunicare, Ipostasul S-ar manifesta când ca pur dumnezeiesc, când ca pur omenesc...De aceea, acestei Persoane îi putem atribui, când O privim ca Dumnezeu, lucrările omenești, căci nu sunt ale lui Dumnezeu separat de umanitate și nu e numai subiectul actelor dumnezeiești; și tot acestei Persoane, când o privim ca Om și O numim Om, îi pu-

17. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol.II, Buc. 1978, p. 50

18. cf. *Histoire des dogmes...*, p. 472

19. *ibidem*

tem atribui lucrările dumnezeiești, căci nu sunt numai ale unui om separat, și nu e numai subiectul actelor omenești. La fel trebuie să procedăm și cu însușirile"²⁰.

Reforma induce și ea separarea între divinitatea și umanitatea Mântuitorului Hristos. Astfel, după unii cercetători, Luther accentuează în mod unilateral fie divinitatea, fie umanitatea Mântuitorului Hristos. Dimpotrivă, Calvin accentuează în mod exclusiv umanitatea Lui, unitatea firilor fiind dinamică și nu funcțională, motiv pentru care el respinge îndumnezeirea firii omenești a Mântuitorului, socotită drept "hristolatrie"²¹.

Preluând traseul deja creat de scolastică, începând cu sec. XVIII, "hristologia filozofică" a Occidentului supune unei critici severe "imaginea dogmatică" a lui Hristos, așa cum era aceasta prezentată de Biserică, voind să impună o interpretare bazată exclusiv pe rațiune. "Iisus" este redus la dimensiuni exclusiv umane: El este un înțelept, un maestru al virtuții sau filosoful prin excelență. "Grandoarea nu constă în divinitatea Sa, ci în <noblețea sentimentelor Sale, în sublimul intențiilor Sale binevoitoare, în atitudinea Sa fermă, în înțelepciunea și în virtutea pe care nici un muritor n-ar putea s-o egaleze vreodată>. Acest <om> nu mai apare ca al doilea Adam, Răscum-părătorul care îl împacă pe om cu Dumnezeu; El nu mai este Mijlocitorul și Marele Preot veșnic, ci <înțeleptul din Nazaret>, <savantul poporului Său>, <maestrul speciei umane>, a cărui <prietenie, bunăvoință și amabilitate>, sunt în egală măsură lăudate, ca și <grandoarea spiritului>, <seninătatea sufletului>, <sentimentele umane de prietenie, inima sensibilă și zelul arzător pentru binele oamenilor și iluminunarea lor>. El este maestrul unei <filozofii practice veritabile>, ca și profeții și filozofii păgâni; moare <mai nobil> decât Socrate, <cu privirea liniștită și înțeleaptă>, pentru El neexistând taine și nici frica în fața <abisului>

Suferința Sa și moartea sunt prezentate ca <sursă de perfecționare pentru lume>, ca <un exemplu de virtute și un model de moralitate>. A murit ca <martir al adevărului și al virtuții> adică, în fapt, ca Luminător și promotor moral al umanității"²².

În general, astăzi, "hristologia filozofică" este centrată pe Idea Christi, adică pe manifestarea Absolutului în contingența istoriei. Hristos lămurește noțiunile cardinale ale filozofiei: subiectivitatea și intersubiectivitatea, transcendentalul, temporalitatea, corporalitatea, conștiința și moartea, pe care și le-a însușit întrupându-Se²³.

20. cf. *op. cit.*, p. 58

21. Jean-Yves Lacoste, *Dictionnaire critique de théologie*, PUF, Quindrige. 2002, p. 225

22. *Histoire des dogmes...* p. 477

23. Jean Yves Lacoste, *op cit.*, p. 255

Începând cu același secol al luminilor, hristologia devine obiect de cercetare și pentru istorici. Aceștia au început să-și manifeste îndoiala în ceea ce privește identitatea lui Hristos, așa cum este ea prezentată în Noul Testament.

Începutul îl face H.S. Reimarus (1778), care a afirmat că învățătura lui Iisus a fost falsificată de către ucenicii dezamăgiți de eșecul Acestuia în îndeplinirea mesianității Sale politice. Pentru acest motiv este necesară rescrierea biografiei lui Iisus, făcând abstracție de datele evanghelice și împotriva acestora. I se recunoaște originea evreiască, dar i se neagă calitatea de "fondator al unei mișcări noi". Aceste idei au fost preluate de urmașii lui Reimarus, fiind caracterizate de Biserică, pe bună dreptate, subversive și blasfematorii.

Astfel, cercetarea raționalistă face efortul să elimine din Evanghelii supranaturalul și este reprezentată de H.E.G. Paulus (1828) și F.D. Schleiermacher (1832). Curentul mitologic, reprezentat de D.F. Strauss (1835 - 1836), L. Couchod (1924) și F.C. Baur, vede realitatea istorică a vieții lui Iisus drept un produs mitologic, născut din imaginarul religios al primilor creștini.

Cercetarea liberală, începând cu jumătatea sec. XIX reafirmă umanitatea lui Hristos, conceput ca o personalitate religioasă fascinantă, căreia îi este necesară reconstituirea evoluției psihologice. Acum apar celebrele "Vieți ale lui Iisus", elaborate de E. Renan (1863), A. Sabatier (1880), B. Weis (1882) și A. Reville (1897)²⁴.

Începând tot cu sec. XVIII se vorbește și de o "hristologie politică". Iisus va fi, "rând pe rând un legislator, un revoluționar, un garant al ordinii sociale, în virtutea supunerii Sale, un patriot, un sans-culotte, prietenul poporului și un iacobin, un monarhist, pentru a deveni în 1848 un republican și chiar un socialist"²⁵.

Abordarea hristologiei nu numai din punct de vedere rațional, ci și din punct de vedere istoric, prin ignorarea datelor Evangheliei, face începutul opoziției între "Iisus-ul istoriei" și "Hristosul credinței", care va domina prima jumătate a secolului XX.

Pentru a elimina ambiguitatea indusă de această disociere arbitrară (Iisus-ul istoriei este altul decât Hristosul credinței), "mișcarea hristologică contemporană", inițiată în anul 1951, cu ocazia sărbătoririi a 1500 de ani de

---

24. *ibidem*, p. 600

25. *Histoire de dogmes...*p. 478

la sinodul de la Calcedon și reprezentată de R. Bultman și K. Rahner, propune o nouă abordare a problematicei hristologice. Astfel, R. Bultman afirmă că nu se poate ști aproape nimic despre Iisus, cu excepția faptului că a existat, că a murit pe cruce și că se află la originea creștinismului. Ceea ce contează nu este Hristosul după trup (2 Cor. 5,16), ci Iisus Hristos Domnul care ne cheamă, Cel propovăduit de Biserică. La rândul său, K. Rahner propune un program de înnoire a hristologiei, cu următoarele teme: raportul teologiei clasice cu mărturisirea biblică; necesitatea de a completa hristologia ontologică printr-o hristologie existențială; o reanalizare a definiției de la Calcedon, care trebuie considerată ca un început și nu ca un sfârșit; necesitatea unei hristologii transcendente sau a nevoii de Hristos înscrisă în constituția spirituală a omului²⁶.

"Mișcarea hristologică contemporană" are următoarele caracteristici: 1. nevoia de verificare: mărturisirea de credință și definițiile sinodale trebuie fondate pe istoria și destinul lui Iisus (W. Pannenberg, W. Kasper), adică problemele de teologie fundamentală trebuie integrate în expozeul teologiei dogmatice; 2. fluctuația sau variația hristologiei: în timp ce hristologia clasică are punctul de plecare în întrupare, teologia contemporană acordă prioritate "hristologiei de jos" sau ascendente, adică considerarea omului Iisus mărturisit ca Domn, Hristos și fiu al lui Dumnezeu (W. Pannenberg și H. Küng), "hristologia de sus" sau descendentă ocupând locul doi; 3. reînțoarcerea la Scriptură (E. Schillebeeckx), respectând distanța dintre hristologia implicită și cea explicită. Trebuie evitată cantonarea în analiza dosarelor sinodale și teologice. Hristologia își deplasează astfel centrul de greutate de pe întrupare, pe înviere (misterul pascal). Este luată în considerare istoria lui Iisus și articulat raportul dintre istorie și credință în lumina corespondenței între Iisus - ul terestru și Hristosul glorificat (W. Thüsing, W. Kasper)²⁷.

Părintele Stăniloae nu introduce nici o disociere între "chipul evanghelic" și "istoricitatea lui Iisus Hristos ca Dumnezeu și om", pornind de la faptul fundamental al învierii. "Experiența învierii lui Hristos, întemeiată pe comuniunea cu El după Înviere, e baza <istorică> ce a dat ucenicilor posibilitatea să recunoască <istoricitatea> Lui ca Dumnezeu-Om să o descrie ca atare. O teorie teologică despre Iisus care face abstracție de această experiență <istorică> a Învierii lui Hristos va nega Dumnezeirea Persoanei Lui, chiar în

26. *idem*, p. 483

27. Jean Yves Lacoste, *o. cit.*, p. 228

cazul că va admite istoricitatea Lui. Desigur însă că această istoricitate va fi nedepășită, pentru că va lipsi din ea Învierea Lui, ca unul din evenimentele fundamentale ale <istoriei> Lui. Ea va elimina din viața lui Hristos tot ce depășește posibilitățile unui om obișnuit"²⁸.

Pentru acest motiv, toți cei care au voit să elimine tot ceea ce depășește omeneșul în Hristos n-au reușit să contureze chipul Său istoric, nu numai pentru faptul că nu au avut la îndemână alte izvoare decât Noul Testament, ci și pentru că această "performanță" n-a fost posibilă și pentru ucenici.

Apostolii "au avut lipsă de cheia învierii chiar și numai ca să poată completa, înțelege deplin și formula clar acest caracter dumnezeiesc al Învățătorului lor care le apărea încă înainte de înviere ca depășind tot ceea ce încăpea în măsurile strict omenești... Chipul lui Iisus este un chip istoric; istoric, prin faptul că conciliază în autenticitatea lui profundă cu umanitatea adevărată, dar istoric și prin faptul că n-ar fi putut fi construit de vreo fantezie în această adevărată desăvârșire a Lui"²⁹.

Pentru acest motiv, mărturia Apostolilor privind chipul evanghelic și istoricitatea lui Iisus Hristos ca Dumnezeu și om, exclude orice artificiu sau entuziasm gratuit, exprimând în același timp o convingere fermă, bazată pe o cunoaștere reală, reînnoită în timp și certificată de Înviere: "Ceea ce era de la început, ceea ce noi am auzit, ceea ce cu ochii am văzut,... ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții, aceea vă vestim. Și viața s-a arătat și am văzut-o și mărturisim și vă vestim viața de veci care era Tatăl și s-a arătat nouă. Ceea ce am văzut și am auzit, acum vă vestim și vouă, ca și voi să aveți împărtășire cu noi. Iar împărtășirea noastră este cu Tatăl și Fiul Său Iisus Hristos" (I Ioan I,1-3).

În contrapartidă, este interesant faptul că presiunile exercitate de "hristologii filosofice", ca și de "cercetarea istoricilor", fie raționalistă, liberală, apocaliptică sau existențială au produs o schimbare de atitudine în teologie catolică: hotărârile sinoadelor ecumenice și locale sunt produsul unor contexte polemice și culturale de care nu trebuie separate, condiționarea lor istorică evidențiind limitele lor și deschizând o perspectivă critică. "Textele sinodale pierd astfel rolul de texte fondatoare și de premise majore de judecată, care le-a fost în mod greșit atribuit de teologia clasică, de vreme ce această funcție nu revine - pe bună dreptate - decât textelor Scripturii. Dar ele își regăsesc rolul de texte regulatoare, adică de interpretări eclesiale ale Scripturii, rol recunoscut întotdeauna de tradiție"³⁰.

28. *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, p. 23

29. *idem*, p. 24, 29

30. *Histoire des dogmes...*, p. 485

*

*

*

"Codul lui Da Vinci" nu face altceva decât să reitereze ereziile hristologice, care au tulburat Biserica chiar de la începuturile ei. Privarea Mântuitorului Hristos fie de dumnezeirea Sa, fie de umanitatea Sa, este sinonimă cu eliminarea fundamentului creștinismului și transformarea acestuia într-o ideologie filosofică sau politică, de vreme ce Persoana Sa nu se mai regăsește în sistem. Pentru acest motiv, Biserica și-a stabilit învățătura de credință și a apărut-o de răstălmăciri prin hotărârile sinoadelor ecumenice. Nu definițiile dogmatice sunt produsul "unor contexte polemice și culturale", ci ereziile, prin efortul de adaptare a revelației la acestea. Or, se știe, Biserica a evitat cu fermitate adaptarea Revelației la nevoile "culturale și spirituale" ale diverselor perioade istorice. Precizând învățătura de credință, Biserica nu a ignorat și nici nu a eludat Scriptura, ci dimpotrivă, S-a raportat cu hotărâre și în mod constant la normă, la regulă sau la dreptarul credinței care este Revelația.

Prin dogma hristologică, învățătura creștină revelată este optimistă prin chiar structura ei. Pentru a-l ridica pe om la demnitatea chipului după care a fost creat și a face posibilă asemănarea prin har, "Unul din Treime" se întrupează, pătimește, moare și înviază. Obstacolul ridicat între Dumnezeu și om prin păcat este astfel anulat, în același timp oferindu-i-se omului și mijloacele necesare sfințirii proprii. Mântuirea nu se referă doar la om, ci și la creația întreagă. Din această cauză, învățătura ortodoxă nu vorbește de distrugerea lumii, ci de schimbarea sau prefacerea ei. Această prefacere se datorează maximei apropieri a lui Dumnezeu de lume, fără a se confunda cu aceasta. El este cauza ultimă a consumării lumii vechi și a apariției celei noi. Lumea creată a fost cuprinsă potențial în Persoana dumnezeiască neîntrupată, pe când lumea transformată e cuprinsă în Persoana Cuvântului întrupat și înviat. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că dacă Mântuitorul Hristos ca om este pârga firii noastre ridicată la Dumnezeu sau "aluatul întregii frământături", ca înțelegere a umanității care în persoana Cuvântului n-a ieșit niciodată din stabilitatea în Tatăl, să nu ne îndoim că vom fi și noi, potrivit cu cererea Lui către Tatăl, acolo unde este El Însuși³¹. Or, această performanță devine o imposibilitate logică, atunci când persoana lui Hristos este reconceptuată după tipare care exclud Revelația, blasfemiatoare prin structura lor logică și prin mesajul lor.

Obsesia "plăsmuitorilor de basme", bazată pe fascinația pentru teoria conspirației, este reactivată, de data aceasta prin "Codul lui Da Vinci", în încercarea deloc nouă de negare a creștinismului.

Pr. Conf. Univ. Dr. Sterea Tache

31. *Ambigua...*, p. 243

VII. DOCUMENTARE

ACORDUL TEOLOGIC DINTRE BISERICILE ORTODOXE ȘI BISERICILE VECHI-ORIENTALE ȘI IMPORTANȚA ACESTUIA PENTRU DIALOGUL ECUMENIC

1. Actualul acord teologic în contextul dialogului ecumenic

În anul 1964 a fost reluat dialogul dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi Orientale. În aceeași perioadă Conciliul II Vatican promulga în anul 1964 Constituția Dogmatică "Dei Verbum", care atenua o altă separare majoră, cea din Apus din anul 1530, prin apariția Bisericilor Reformei. Aceste răni în trupul Bisericii Apostolice se datoresc și faptului, că Evanghelia a fost propovăduită în contexte diferite: în Răsărit filosofia antică, iar în Apus dreptul roman. În consecință, în urma hotărârii Reformei de a folosi Scriptura pentru a corecta Biserica, trebuia să se arate, că adevărul mântuirii se află în lăuntru literelor, în spatele ei, odată cu sublinierea unității Sfintei Scripturi; iar în Răsărit, faptul că unirea firilor în Hristos ca adevăr al Întropării constituie rezultatul unei "nașteri din femeie" (Gal. 4,4), iar nu consecința unor scheme, oricât de sofisticate și necesare ar fi fost acestea. Aceste rezultate încurajatoare constituie aspecte, care pot apropia și Bisericile de Apus de cele din Răsărit, căci problematica apuseană care duse la separare în Apus era nu doar terminologică, ci una de fond.

Dar pentru apropierea dintre Bisericile Ortodoxe și cele Vechi Orientale, un mare rol îl are teologia Sfântului Chiril al Alexandriei și mariologia acestuia, hotărâtoare pentru taina Întropării. Se mai pot evalua pentru dialog și concluziile discuțiilor hristologice din Apus demarate după aniversarea a 1500 de ani de la Sinodul de la Calcedon. Discuțiile hristologice din Apus sunt importante și pentru dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale, deoarece renunțarea prin astfel de dezbateri la un diofizism extremist cu nuanțe nestoriene ar aduce și apropierea de hristologia Sfântului Chiril în Biserica Romano-catolică și ar clarifica pentru Vechi-Orientali și locul Sfântului Chiril în Biserica Ortodoxă.

Inrudite cu Ortodoxia prin aceeași tradiție răsăriteană a trăirii în Hristos, Bisericile Vechi-Orientale s-au separat la Calcedon pe motivul sensului nestorian al Epistolei papei Leon, fără a mai aștepta sensul chirilian în care Sinodul avea să o îmbrace pe aceasta pentru comuniunea dintre Răsărit și Apus. Dacă aceasta era rezerva Bisericilor Vechi-Orientale față de Sinod, se poate spune că este pentru prima dată, când după dialogul din sec. al VI-lea, actualul dialog dintre Ortodoxie și Bisericile Vechi-Orientale are loc în condițiile separării dintre Răsărit și Apus, intervenită formal în anul 1054, dar în mod real și treptat încă de la începutul epocii Sinoadelor Ecumenice.

Baza reală a dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale, pe care pe nedrept și l-a refuzat Roma în secolul al VI-lea, a fost distanțarea totală a acestora de concepția lui Eutihie, care, prin negarea deoființimii firii umane a lui Hristos cu oamenii, răpea Logosului posibilitatea manifestării prin firea Sa umană. Este cunoscut faptul, că separarea dintre cele două Biserici de Răsărit în anul 451 a avut cauze aproape numai formal-terminologice, căci dialogul actual a arătat că Bisericile Vechi-Orientale afirmă realitatea firii umane în Hristos, având rezerve doar în ceea ce privește enumerarea celor două firi, deoarece au încă teama că această enumerare ar însemna o separare a firi lor în Hristos în sensul unui paralelism nestorian, de care nu s-a ferit suficient papa Leon în Epistola sa dogmatică. Însă prin hristologia Sf. Chiril al Alexandriei s-a ajuns la un acord doctrinal atât de important în cadrul dialogului actual.

Discuțiile din a doua jumătate a sec. XX din Apus privitoare la hristologia de la Calcedon marchează o influență protestantă în teologia catolică tradițională. Prin însăși natura ei, Reforma protestantă din secolul al XVI-lea, proclamând principiul "sola scriptura" pentru corectarea Bisericii, nu putea accepta hotărârile Sinoadelor Ecumenice decât condiționat. Prin Reforma a avut loc prima critică masivă în Apus la adresa dogmei hristologice de la Calcedon și a hotărârilor celorlalte Sinoade Ecumenice care au urmat¹. Căci în concepția Reformei, Biserica trebuia să fie măsurată cu Scriptura într-o orientare radicală, care nu mai lua ca punct de plecare Jertfa Domnului ca temelie a Sfintei Scripturi din Biserica Apostolică. Era criticată de fapt forma apuseană a Bisericii, în special a Bisericii medievale, după 16 veacuri de la Biserica Apostolică, deoarece nu era cunoscută structura Bisericii de Răsărit. Dar, în aprecierea ei, Reforma nu făcea o deosebire între Răsărit și Apus. Fără a fi adoptat principiul "sola scriptura" pentru corectarea Bisericii ca și Reforma, unele curente teologice din secolul nostru au prelu-

1. Joseph Ternus, *Chalkedon und die Entwicklung der protestantischen Theologie. Ein Durchblick von der Reformation bis zur Gegenwart*, în vol: A. Grillmeier și H. Bacht, *Das Konzil von Chalkedon in Geschichte und Gegenwart*, Bd. III: Chalkedon heute. Wtirzburg, 1954. P. 531-611.

at critica protestantă față de dogme, în special față de dogma hristologică de la Calcedon, chiar în sânul Bisericii Romano-Catolice în Apus, așa cum este cazul cu unii teologi catolici reformiști².

În același timp, aniversarea Sinodului de la Calcedon în anul 1951, redeschiderea dialogului dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi-Orientale în anul 1964, precum și răspunsurile teologiei catolice conservatoare ca replică la critica teologilor reformiști, dar și a celei moderate în sens de încercare de re interpretare a dogmei de la Calcedon la criticile împotriva acesteia³, au făcut ca problema hristologiei acestui Sinod să fie pusă în profunzimea ei în vremea noastră și să reclame apelul la condițiile istorice în care s-a ținut acest Sinod sub toate aspectele evenimentelor acestuia: precedente, concomitente, și ulterioare. În felul acesta se pot re evalua motivele de respingere a hristologiei acestui Sinod de către Bisericile Vechi-Orientale și mai apoi de către Reformă, precum și de o supraevaluare extremistă a acesteia din partea Bisericii Romano-Catolice. Discuțiile din a doua jumătate a sec. XX în legătură cu doctrina acestui Sinod nu au avut loc fără folos, dacă ne gândim la importanta schimbare de optică față de dogma hristologică de la Calcedon în teologia catolică de astăzi, pe de o parte, și, rară a fi în legătură directă cu aceste discuții, la rezultatele fructuoase ale dialogului dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi-Orientale reluat în vremea noastră, pe de altă parte.

În ceea ce privește aspectul istoric al definiției de la Calcedon trebuie subliniat că, pe lângă puncte comune între Răsărit și Apus⁴, s-au ivit ulterior deosebiri importante în ceea ce privește interpretarea dogmei calcedoniene. Ca și odinioară, când Roma, în urma Sinodului, pronunțându-se total împotriva Canonului 28 a acestuia, a acceptat să semneze hotărâri le dogmatice de la Calcedon numai când Vechii-Orientali afirmau, că nici Roma nu le recunoaște, tot astfel, schimbarea de atitudine din zilele noastre față de teologia Sfântului Chiril a avut loc numai când pericolul de a fi acuzată de separație nestoriană în interpretarea dogmei, era inevitabilă, și când avantajele hristologiei chiriliene erau prea evidente ca să mai poată fi ignorate. Dacă astăzi se acceptă și în Apus de către unii teologi contribuția hotărâtoare a hristologiei Sfântului Chiril la elaborarea dogmei de la Calcedon, în schimb acest lucru este înțeles în Răsărit, nu ca pe o încercare de diminuare a contribuției papei Leon în acest sens, ci ca pe o teologie a

---

2. Diac. Ioan Caraza, *Hristologia Sinodului IV Ecumenic în preocupările teologilor Romano-Catolici și Protestanți din vremea noastră și punctul de vedere ortodox*, Slobozia, 2000 p. 118-125.

3. *Ibidem*, p. 125-152

4. *Ibidem*, p. 43-76.

comuni unii. A vând în vedere aprecierea echilibrată a hristologiei de la Calcedon și în Bisericile protestante de astăzi, se poate afirma că se întrunește un consens triologic în ceea ce privește hristologia de la Calcedon. Afirmarea dualității împotriva oricărei separări, deci afirmarea unei dualități necesare, chiriliene, în Hristos, este astăzi calea înțelegerii hristologiei de la Calcedon, nu numai ca adevăr al mântuirii, ci și ca adevăr ce poate apropia Bisericile despărțite: fie la Calcedon a Vechilor-Orientali, fie mai târziu cea din secolul XI dintre Răsărit și Apus..

Obiecțiunea principală a curentului reformist din sânul Bisericii Romano-Catolice de astăzi, că definiția calcedoniană s-ar caracteriza printr-un ontologism de nuanță filozofică, elenistă, în defavoarea unui dinamism istoric din Evanghelii, nu mai poate fi susținută cu aceleași temeuri, când de fapt "ontologia" este înțeleasă, în ceea ce privește Întruparea, ca o realitate ce constituie temelul oricărei acțiuni. Mărturisirea "ontologiei" persoanei Mântuitorului Hristos constituia și temelia afirmării valorii soteriologice a lucrării Sale⁵. Tot astfel, mărturisirea ontologiei în lumina soteriologiei însemna sublinierea importanței ce trebuie acordată Întrupării sub auspiciile Jertfei Domnului, a cărui Înviere constituie adevărul ontologic al ascultării Sale de voia lui Dumnezeu, deci o ontologie a filiației, ca sens primordial al creării omului. Tot în sens ontologic trebuie să vorbim și despre acea înnoire a firi lor prin Întrupare, ca o realitate teandrică, așa cum învață Sfântul Grigorie de Nazianz. Dar, ca și în cazul raportului dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ontologia trebuie văzută în cadrul soteriologiei, iar nu în afara ei, așa cum au făcut ereticii.

2. Cunoașterea lui Dumnezeu în Hristos la Sf. Chiril al Alexandriei

După cum era nechirilian extremismul monofizit a lui Eutihie, tot astfel era însă nechirilian și dualismul extremist al hristologiei calcedoniene în interpretarea apuseană, care are reprezentanți până în ziua de astăzi într-o hristologie conservatoare. În cazul hristologiei de la Calcedon, nu ontologia era problema fundamentală, ci nuanța de separare nestoriană a firi lor în Hristos. Dacă acest lucru a putut fi gândit în concepția nestoriană care astfel nesocotea pe Dumnezeu așa cum S-a descoperit El în Hristos: scris în inimi prin sfințire, și cugetarea Lui doar prin filosofie, ca și cum ar fi fost

---

5. Drd. Ioan Ică. *Definiția hristologică a Sinodului VI Ecumenic și semnificația ei dogmatico-simbolică*. "Mitropolia Ardealului". 1987, I, p.32-33.

înainte de arătare a Sa prin Întrupare. acest lucru nu a fost depășit în mare măsură în teologia apuseană nici până astăzi. Cel mai vulnerabil punct din această interpretare în Apus este înțelegerea unirii ipostatice, nu ca o unire fizică, prin "naștere din femeie" (Gal. 4.4), ci ca pe o unire datorată libertății și puterii divine⁶. Deosebirea ar fi ca dintre termenul de "alăturare" (παράθεσις), în loc de expresia "unire fizică" a firi lor, cum arată Sfântul Chiril al Alexandriei. Dimpotrivă, noțiune a fundamentală patristică în această privință este aceea de iubire dumnezeiască de oameni. de filantropie. prin care se presupune o asemănare funciară dintre cele două firi. cu deosebirea dintre ele, ca dintre esența celei divine și ascultarea celei umane. La Sfinții Părinți aflăm un Dumnezeu atât de apropiat, de cald, și de filantrop prin Întrupare, așa cum a fost El împărțășit și moștenit din căldura căminului apostolic, și de fapt al căminului Sfintei Fecioare Maria din peștera Betleemului, lăudat de îngerii din ceruri.

Rolul hristologic al Sfintei Fecioare Maria este atât de mare, încât o formulă hristologică ce nu ar exprima Întruparea prin unire fizică, ar sacrifica-o și pe Sfânta Fecioară Maria, așa cum a făcut Nestorie. Prin ea Întruparea trebuia să aducă pe Dumnezeu ca Emmanuil, spre deosebire de treapta în care era cunoscut sub Lege, deci "îndreptat în Duhul" tocmai pe calea Întrupării (1 Tim. 3, 16), "înnoit", care, deci, să ducă pe oameni la Cincizecime, la înnoirea darului Duhului Sfânt, ca un Botez⁷. Deci, unirea fizică însemna mai mult decât doar o "asumare"; ea însemna de fapt "nașterea" din Sfânta Fecioară Maria, astfel

încât Întruparea aduce, nu numai un Dumnezeu "înomenit" fără amestecare, ci și descoperit în asemănarea Sa cu omul care ascultă de Dumnezeu, și din care voia lui Dumnezeu face parte organic. ontologic. Vrednicia hristologică a Sfintei Fecioare în acest sens este aceea, că nu se putea naște

6. *Ibidem*, p. 45

7. Arhim. Benedict Ghiuș, *Încercări hristologice: II Hristologia și ideea de Dumnezeu*, București 1940, p. 19-36; Günther Keil, *Jesus Christus und seine Bedeutung für den Gottesgedanken. Eine theologische und philosophische Untersuchung über den Gottesbegriff*, Meisenheim am Glan, 1973, 128. p.; J. Coppens, *La notion biblique de Dieu. Le Dieu de la Bible et le Dieu des philosophes*, Gembloux-Leuven, 1976, 519.p.; Pr. Prof. Corneliu Sârbu, *Întruparea ca revelație* în rev. "Ortodoxia" 1970, Nr. 4, p. 517-538; Michel Deneken, *L'affirmation de Dieu en Jesus Christ. Voie negative et Christologie du Nouveau Testament au Chalcedoine*, în "Revue des Sciences Religieuses" (R. S.R.), 1998, Nr. 1, p. 485-501; Yves Labbe, *La question de Dieu parmi les philosophies contemporaines*, în "R.S.R.".Paris, 1955, Nr. 4. p. 497-516; Heinrich Däring, *Christologie und Erfahrung* (Cap. I: Im zutiefst menschlichen Menschen Jesus den einen Gott erfahren), în rev. "Münchener Theologische Zeitschrift", 1993, Nr. 1-2, p. 23 ș.u.; Eberhard Jiingel, *Dieu mystere du monde. Fondament de la theologie du Crucifie dans le debat entre theisme et atheisme*, Paris. 1983; Joseph Moingt: *Montre nous le Pere. La question de Dieu en christologie*, în "R.S.R.". 1977, Nr. 2. p. 305-337.

Dumnezeu în trup, dacă nu era cineva atât de apropiat de Dumnezeu prin ascultare, prin botezul smereniei, ca Sfânta Fecioară Maria. Este vorba de firea umană zidită de Dumnezeu, care la păcatul strămoșesc a putut fi pusă la încercare de către "vrăjmașul" lui Dumnezeu, "satana" întrupat în șarpe spre pierzarea ei; dar și de către Dumnezeu "înomenit" spre mântuirea ei.

Sublinierea preexistenței persoanei Logosului nu înseamnă o "hristologie de sus", așa-zis "ioaneică". În teologia ortodoxă, expresia Sfântului Ioan Evanghelistul cu privire la Cuvântului Dumnezeu nu înseamnă decât puterea acestui ucenic al Mântuitorului, izvorând din dragostea sa profundă de Hristos, de a cunoaște ca nimeni altul pe Dumnezeu. Căci pentru cunoașterea lui Dumnezeu, ca și la evenimentul Bunei-Vestiri, numai adâncul smereniei poate deschide cerul. De aceea, pre existența Logosului nu poate însemna, nici "hristologie de sus", nici conceperea unui Dumnezeu transcendent în sens de "străin" de firea umană. Firea umană prin care se arată Logosul, este trăirea Sa ca om în Dumnezeu în ascultare, în slava chipului lui Dumnezeu prin această ascultare, astfel că este exclusă din acest punct de vedere presupunerea unei persoane umane prin Întrupare, pe de o parte, și se înțelege, pe de altă parte, însăși persoana Logosului ca Dumnezeu cu noi, Emmanuil. Dumnezeu în cheneză ca auto limitare de Sine în deșertare de slavă, în sens mai real, ca pe o cale a arătării adâncului inimii Sale, își arată puterea Sa ca Dumnezeu în ascultarea filială ca om, prin puterea de a șede în această ascultare fără a se clătina la încercarea ispitei, prin puterea de a zidi Biserica Sa biruind puterile întunericului din lume, dar mai ales deschizând inimile prin întoarcere și coborâre a lor, ca să le umple de chipul lui Dumnezeu. Teologia patristică, pune în valoare prin simboluri biblice, puterile Logosului întrupat: toiagul lui Moise care atinge stânca de piatră a inimii; degetul lui Dumnezeu care scrie voia Sa în inimi; comoara ascunsă în țarină; aurul lămurit în foc.

Conform dogmei de la Calcedon, Hristos este din punct de vedere ontologic Logosul "Unul și Același", dar ca om firea Sa este determinată în mod precis, prin aceea că ea nu putea avea pe Dumnezeu în ea, decât dacă avea în ea în sens organic, ontologic, voia lui Dumnezeu ca "Fiul Omului" prin har. Lipsa de păcat a acestei firi nu este decât forma negativă a slavei ascultării de Dumnezeu, pe care păcatul nu o poate atinge, dar slava acestei firi în Hristos este și mai mare, întrucât prin ea Logosul a restaurat firea celor ce urmau Lui, ducând-o la slavă ca dezlegare de legăturile patimilor. Astfel în Hristos, firea divină în esența ei, își are asemănare, înrudire, în firea umană slujitoare din sine lui Dumnezeu, roaba lui Dumnezeu, după numele

lui Mesia de "Ebed Iahve", sau de "Fiul Omului"⁸. Această asemănare este condiția unei uniri fizice. când firea umană este mereu prin har. ceea ce firea divină este prin esență. Și astfel condiția asemănării firilor este tocmai deosebirea dintre ele, iar ontologia Întrupării este o ontologie a chipului lui Dumnezeu, a chipului Duhului Sfânt (Ioan 14,17), a înfierii (Gal. 4,4), ca o ontologie în întregime soteriologică.

Dualismul extremist din interpretarea apuseană, îndeosebi din cea a aripii conservatoare în ceea ce privește hristologia de la Calcedon, duce la conceperea unui paralelism al firilor din formula papei Leon, pe care numai teologia profundă a Sfântului Chiril putea să o salveze. Acest paralelism împărțea chiar și Evanghelia în acțiuni ale lui Hristos, pe de o parte, acțiuni pur umane, iar pe altă parte, acțiuni pur divine. Acest lucru contrazicea, pe de altă parte, profetia Mântuitorului către ucenicii Săi, că, în Numele Lui, și ei vor face minuni. Vorbind despre Întrupare ca taină, Sfântul Chiril arăta, că unirea firii divine a persoanei Logosului cu firea umană în Hristos nu poate fi exprimată prin nici o formulă, dar că, pentru a rămâne la imaginea Sfințelilor Evangheliei, formulele nu trebuie să le afecteze printr-o separație în sens nestorian. Căci o dualitate extremistă din sensul orizontal al expresiei "Vere Deus, vere homo", ar face să nu se mai poată percepe profunzimea înnoirii firi lor. În acest sens, dogma de la Calcedon nu respinge nici asemănarea funciară a firilor, nici deosebirea dintre ele. Însă noutatea descoperirii firii divine prin cea umană ar fi estompată prin înțelegerea Întrupării în două firi paralele. în care firea umană ar rămâne opacă. iar firea divină transcendentă. nerevelată când de fapt numai Hristos a însemnat descoperirea Numelui lui Dumnezeu (Ioan 17, 6). De aceea. ereziile hristologice nu puteau să nu afecteze și sfințirea Numelui lui Dumnezeu arătat în Hristos.

Dacă nu se poate aștepta o acceptare a dogmei de la Calcedon de către acele Biserici, care și-au luat ca măsură "sola scriptura", tot astfel această dogmă nu poate fi respinsă din cauza unei interpretări extremiste medievale apusene. Adevărata interpretare a dogmei de la Calcedon este cea a Bisericii în primul rând, și în al doilea rând cea a Scripturii, deoarece interpretarea Bisericii provine din înțelegerea Întrupării în lumina Jertfei Mântuitorului. Ontologia extremistă în ceea ce privește dogma de la Calcedon în afara soteriologiei nu este opera, nici a Sinodului, nici a filosofiei grecești, ci a teologiei medievale apusene. Dacă firea umană este văzută numai într-o parte a Logosului întrupat, atunci, s-ar putea crede că Logosul ar fi trăit numai cu o

---

8 Pr. Prof. Dr. D. Stăniloac, *Fiul lui Dumnezeu - Fiul Omului*, în rev. "Mitropolia Moldovei și Sucevei", 1980, nr. 9-12, p. 733-763.

parte a Sa. Dar sensul real al Întrupării este acela al angajării totale a Logosului ca Dumnezeu în firea umană, așa cum ni-L arată Sfintele Evanghelii⁹. Fără acest aspect chirilian, dogma de la Calcedon ar fi însemnat numai Întruparea lui Hristos, nu și proslăvirea Sa prin Duhul Sfânt ca urmare a Jertfei Sale.

Astfel, reprezentând la origine rezultatul comuniunii dintre Răsărit și Apus, Sinodul al IV-lea ca și Sinodul al VI-lea Ecumenic, au rămas în cele din urmă, în ceea ce privește interpretarea și receptarea lor, două căi diferite dintre Răsărit și Apus, mergând până la sensuri contrare în interpretarea dogmelor acestor Sinoade. Aceeași nuanță nestoriană de separare a firi lor avea să apară mai vădit în Apus în înțelegerea dogmei celor două voințe în Hristos a Sinodului al VI-lea prin atribuirea unei voințe gnomice firii umane în Hristos¹⁰. De aceea, ca și la Sinodul de la Calcedon, formula privitoare la cele două voințe din Epistola lui Leon a fost încadrată între formula călugărilor sciți de orientare profund chiriliană, și între un citat din Sfântul Chiril, care puneau în evidență unitatea agentului ipostatic comun prin care se actualizau lucrările celor două naturi¹¹.

Interpretările apusene ulterioare în ceea ce privește dogmele celor două Sinoade au marcat o evoluție negativă, prin care aspectul chirilian a fost pus în umbră, făcându-se loc unui extremism de dreapta: Roma era prea mult împotriva eutihianismului, pentru ca să se mai poată feri de nuanțe nestoriene, tot astfel cum într-un extremism de stânga, eutihienii erau prea mult împotriva nestorianismului, ca să mai poată cântări exact hristologia profund apostolică a Sfântului Chiril al Alexandriei. Dialogul dintre Ortodoxie și Vechi-Orientali din secolul al VI-lea avea să elucideze însă separarea netă dintre aceștia și eutihieni, ceea ce constituia un imens pas înainte de apropiere pe temelia teologiei patristice a Sfântului Chiril al Alexandriei. Însă această apropiere nu a fost agreată în Apus, deoarece Roma susținea tot mai mult dogma de la Calcedon sub forma ei din epistola papei Leon, ne interpretată de către Sinodul al IV-lea în lumina teologiei Sfântului Chiril.

A vând în vedere teologia catolică moderată de astăzi, se observă că pentru prima dată teologia apuseană este preocupată mai mult de problemele adevărate ale hristologiei de la Calcedon decât de problema primatului papal. Discuțiile hristologice care, așa cum este cazul la teologii catolici reformiști,

9. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică ortodoxă*, vol. II. București 1978, p. 111

10. Pr. Prof. Dr. Nicolae Chițescu, *Poziția unor teologi romano-catolici despre cele două voințe în persoana lui Iisus Hristos și problema relațiilor cu necalcedonienii*, în rev.: "Ortodoxia" 1967, nr. 4, p. 550-564; Ioan Ică, *Definiția hristologică ...*, în rev. cit., p. 52-53.

11. Ioan Ică, *ibidem*, p. 41.

pun sub semnul întrebării, sau chiar resping dogma de la Calcedon, iau ca punct de plecare interpretarea apuseană a acesteia, în sens clasic conservator, astfel că nu se poate spune că ei ar urmări, atât să nege persoana preexistentă a Logosului și să afirme o persoană umană, cât mai degrabă să elucideze modul nou de existență în Hristos a aceleiași persoane preexistente a Logosului: Logosul Îtrupat - "Dumnezeu cu noi" (Emmanuil). Căutând să răspundă acuzațiilor teologilor reformiști, teologii catolici moderați din vremea noastră subliniază pentru prima dată în Apus acest aspect al Îtrupării. Ei vorbesc însă prea mult de un Dumnezeu cu fața umană în Hristos în sens umanist. Numai o teologie a voii lui Dumnezeu, a Cuvântului Său care împărtășește însuși chipul Său, poate depăși acea concepție despre Îtrupare, în care firea umană în Hristos s-ar afla în ascultare de firea Sa divină (visio beatifica), așa cum a putut fi ea concepută în Apus, ca urmare a interpretării sui generis a dogmei de la Calcedon. Voia lui Dumnezeu s-a arătat în Hristos ca și constitutiv ontologic al omului zidit de Dumnezeu în starea sa primordială (Ps. 39,11 : "Voia Ta înlăuntrul inimii Mele. . ."), cum n-a mai fost în nici o inimă de pe pământ, din cauza păcatului strămoșesc și era nevoie de scrierea ei din nou în inimi (Ier. 31,33). Îtruparea scoate în evidență voia lui Dumnezeu ca o slavă a Celui născut din Tatăl, urmarea fiind "plinătatea de har și de adevăr" a ființei și a existenței acesteia, dar mai întâi asemănarea cu Tatăl, întrucât voia acestuia este izvorul chipului și puterea împărtășirii lui din Hristos pentru oameni, ca ziditoare de chip ("Dumnezeu era Cuvântul" - In. 1,1).

Prin teologia Cuvântului lui Dumnezeu, Îtruparea se traduce ca "înfiere", ca relație nouă de Tată-fiu între Dumnezeu și oameni. Voia lui Dumnezeu înseamnă "naștere de la Dumnezeu" (din Tatăl), slavă ca plinătate de har și de adevăr, dar și deosebirea de lumea care nu mai are voia lui Dumnezeu, nu are sensul primar al existenței omului de la Dumnezeu și într-un sens și mai negativ, ea este vrăjmașă față de voia lui Dumnezeu, respingându-o (Rom. 5, 10). Între Hristos și lume este o prăpastie, vădită de moartea lui Hristos din partea lumii. De aceea, pentru a depăși această prăpastie prin care lumea omoară pe Dumnezeu (I Cor. 2, 8), Îtruparea înseamnă chemarea la întoarcere prin pocăință (FA. 17, 30), căci altfel, Dumnezeu arătat prin Îtrupare, i-ar rămâne necunoscut, chiar dacă L-ar vedea în fața ochilor, și ar fi omorât din cauza vrăjmășiei ei. Învierea lui Hristos însă biruiește lumea, arătând tăria ce vine din ascultarea de voia lui Dumnezeu, vădind în același timp piericiunea lumii din cauza vrăjmășiei acesteia.

Împăcarea prin întoarcere ar însemna, nu numai depășirea prăpastiei față de arătare a lui Dumnezeu prin Îtrupare, ci și întoarcerea, îndreptarea, în

sensul ei ontologic de trecere pascală, de mutare din lume la Hristos, de naștere din nou de la Dumnezeu cel adânc, naștere de sus, paradoxal din adâncul botezului, ca asemănare cu Dumnezeu, ca împărtășirea chipului Său în Hristos care este icoana Tatălui, Chip al ipostasului Lui. Avem aici un sens mai profund decât acela de a vorbi de un "Dumnezeu cu fața umană în Hristos". Este vorba de fapt de o trecere de la moarte la viață, trecere pascală, transfigurare, îndumnezeirea firii umane prin întoarcerea și asemănarea ei cu Hristos, în Care puterea de a atrage la Sine este puterea venirii Împărăției lui Dumnezeu ca o slavă a harului Său, a adevărului Său, mărturisită atât de profund la prefacerea Sfintelor Daruri, în Sfânta Liturghie: "Ale Tale, dintru ale Tale, Ție îți aducem de toate și pentru toate". Ascultarea lui Hristos se traduce acum prin profeția: "Dreapta Ta, Doamne, s-a preamărit întru tărie..." (Exod 15, 6); iar slava firii umane în Hristos prin această ascultare este o împlinire a proorociei: "Minunat a făcut Domnul pe Unsul Său!" (Ps. 19,6).

În acest fel, teologia patristică a înțeles să pună în valoare Întruparea lui Hristos prin sensul ontologic al Jertfei Sale. Jertfa ca Euharistie este mai profundă decât o tradiție în raport cu Scriptura, deoarece ea este calea deschiderii Sfintelor Scripturi, așa cum numai după Înviere Domnul deschidea ucenicilor Săi minte a să înțeleagă Scripturile. Sensul Întrupării ca înnoire a firilor, a constituit ținta întregii lupte a Bisericii pentru a sta în Hristos, iar cei ce au dus această luptă în Biserică au fost Sfinții Părinți, pentru care Sfânta Liturghie cu Jertfa Domnului constituie "primatul" Ortodoxiei. Pentru Sfinții Părinți, Întruparea lui Hristos este sfințită prin Jertfa Sa, este "pască", în lumina căreia trebuie înțeleasă și Nașterea Sa în Betleem. Prin ea, prin Sângele Său, ni se arată Dumnezeu ca *Emanuil*: prin ea se înțelege autoritatea Sinoadelor, care, pe calea Duhului Sfânt, caută dialogul în mărturisire, vădind separarea ca pe o comoditate, deoarece darul Duhului Sfânt este darul dragostei, care: "Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă" (I Cor. 13,7).

3. Credința mântuitoare în mărturisirea Sinoadelor Ecumenice

Această ontologie patristică, pascală, soteriologică, slăvită, doxologică, este o premisă pentru discuțiile hristologice din Apus care și-au luat ca punct de plecare dogma hristologică de la Calcedon. Între "liberalismul" teologic care tinde să nege orice autoritate în Biserică, și între "autoritarismul" Bisericii Apusene prin primatul papal, Sinoadele ecumenice își au relevanța lor

ca o autoritate supremă a Bisericii, care prin dogme trasează o graniță față de lume, tocmai pentru ca Biserica să nu piardă libertatea duhovnicească dăruită prin dragostea jertfelnică a lui Hristos, care a adus "adevărul" la lumină, ca aur lămurit în foc pentru ascultarea eliberatoare prin credință, așa cum arată Sfântul Apostol Pavel deosebirea dintre Hristos și lume, dar nu vrăjmășia, ci chemarea lumii la mântuire prin desăvârșirea Sa: "Cu preț mare ați fost răscumpărați, nu vă faceți robii oamenilor" (I Cor. 7,23).

Discuțiile hristologice de influență protestantă din cadrul teologiei apusene au pus sub semnul întrebării autoritatea Sinoadelor Ecumenice și a învățaturii acestora ca dogme. Este vorba de un "liberalism", care apelează la Biblie ca la ultimă autoritate în Biserică. Dar Biserica a avut ca autoritate supremă, nu primatul papal, care nu a fost decretat de nici un Sinod Ecumenic, ci comuniunea întregii Biserici adunate în Sinod în vremuri de cumpănă pentru învățatura mântuitoare. Autoritatea Sinodului însemna prin dogme tocmai separarea pe care Sinodul o făcea între Hristos și lume, deci între Biserică și lume: Biserica în Hristos la temelia lumii, iar lume a la suprafață, superficialitate, ca una care a pierdut prin ispită la păcatul strămoșesc adâncul lui Dumnezeu. Sinoadele sunt expresia vieții Bisericii în Hristos, în a cărei Tradiție se află în primul rând Jertfa Domnului ca puterea de sfințire a Cuvântului lui Dumnezeu, atât prin viu grai, cât și în scris. Spre deosebire de Legea Vechiului Testament, Biblia devine Sfânta Scriptură numai prin Jertfa Domnului ca și Cuvânt sfințit, scris în inimi ca o împlinire a făgăduinței: "Cum nu se întoarce ploaia ce cade în pământ până ce nu aduce rod, așa nu se va întoarce Cuvântul Meu gol la Mine" (Is. 55, 10-11).

De aceea, ca și în cazul raportului dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, ar fi falsă alternativa: ori autoritatea Bibliei, ori cea a Sinodului. Între autoritatea unui Sinod și desăvârșirea în Hristos în concepția Sfinților Părinți, există o relație directă.¹² Sinodul este ca un acoperământ pentru Jertfa Domnului, care, ca izvor al sfințirii, este și Euharistie, deci sădit în inima omului mai profund decât litera Bibliei, așa cum în paradis sfințirea Numelui lui Dumnezeu pentru credință, prin lucrarea Duhului Sfânt, era mai

---

12. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Hristologia Sinoadelor*, în rev. "Ortodoxia", 1974, nr. 4, p. 577; vezi și: Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Sinoadele ecumenice și importanța lor pentru viața Bisericii*, în rev. "Ortodoxia", 1962, nr. 3, p. 291-326; Loichiță, V. *Hotărârile și definițiile dogmatice de credință ale celor șapte Sinoade Ecumenice*, în rev.: "Mitropolia Banatului", 1959, nr. 1-2, p. 25-59; John Meyendorff, *What is an Ecumenical Council?*, în vol.: *Living Tradition. Orthodox Witness in the contemporary world*. New York, 1978, cap. III, p. 45-62; Georges Florovski, *The authority of the Andent Councils and the Tradition of the Fathers*, în vol.: *Bible. Church. Tradition: An Eastern Orthodox view*, vol. I. Massachusetts, cap. VI, p. 93103; Asist. Dr. Viorel Ioniță, *Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție în hotărârile Sinoadelor Ecumenice*, în rev. "Ortodoxia", 1980, nr. 2, p. 263-275.

mare decât porunca lui Dumnezeu. Sfințirea Numelui era mai profundă, era "o scriere în inimi a voci lui Dumnezeu". Această sfințire era și calea înțelegerii Cuvântului. Sfânta Euharistie ca sfințire a Cuvântului este puterea unității duhului, pentru că prin ea Dumnezeu lucrează în Hristos lepădarea de sine ca o jertfă înaintea lui Dumnezeu și naștere din duh a omului nou. De aceea, Biblia nu poate fi luată ca o realitate exterioară, pentru că valoarea ei provine din interiorizarea ei, din scrierea ei în inimi, din sfințirea ei în Hristos prin Jertfa Sa: "Sfîntește-i întru adevărul Tău, Cuvântul Tău este adevărul" (In. 17, 17). De aceea, Sinodul nu numai că nu contrazice Scriptura, ci el slujește înțelegerii ei în esența ei și prin lucrarea Duhului Sfânt, care aduce aminte și de cele scrise în Biblie. Când s-a desacralizat Numele lui Dumnezeu prin închinarea la vițelul de aur, Moise a spart tablele Legii, și tot astfel, atunci când în Biserică ar lipsi sfințirea, Biblia ar rămâne o carte închisă.

Prin definirea de către Sinod a învățăturii Bisericii ca dogmă, acestea nu i se conferă numai caracterul de dogmă, care să o ferească de o diluare, ci prin sensul de "ședere în Hristos" este apărată și demnitatea și puterea ei ca adevăr al mânturii, întrucât o eliberează din cadrul strâmt al disputei ca teză-antiteză, precum și de sub obrocul minții omenești. Dogma capătă astfel sensul de "piatră", așezată la temelia Bisericii pentru statornicie (Mt. 16, 18). Dogmele nu sunt o lucrare omenească, ci opera Duhului Sfânt care călăuzește Biserica întregă la tot adevărul în Hristos, așa cum era călăuzit Israel prin pustie după ieșirea din Egipt, prin sfințirea Numelui lui Dumnezeu. Prin "stâlpul de foc" din întunericul nopții și "norul umbros" pe arșița zilei se poate înțelege și în istoria Bisericii norul umbros al dogmelor din vremea când, după persecuții, învățătura mântuitoare a stat sub "arșița" rațiunii omenești cu uscăciunea învățăturilor ei (Mt. 20,12).

Astfel între "autoritarism" și "liberalism". Sinoadele au relevanța lor și puterea lor catalizatoare pentru credință. Dogmele nu înseamnă o formă de autoafirmare a Bisericii, sau o luare la cunoștință de sine față de Hristos, ci ele sunt acte de ascultare față de Hristos, pentru a rămâne în dulceața stăpânirii Sale ca Domn, așa cum se roagă Biserica în Sfânta Liturghie: "Ca sub stăpânirea Ta, totdeauna fiind păziți". Dar dogmele sunt în același timp și un act de dreptate față de plinătatea harului Sfinților Apostoli, care era un dar al lui Hristos, pe care ei, potrivit poruncii Sale (Mt. 10, 8), l-au împărtășit mai departe în dar. În virtutea acestui dar, nu numai Apostolii trebuiau să se bucure de plinătatea harului sub stăpânirea lui Hristos preamărit, ci întreaga Sa Biserică până la sfârșitul veacurilor.

Necesitatea dogmelor vine, nu din faptul că ele prefac "harul" în "Lege", sau "pâinea" în "piatră", ci din nevoia de păstrare a plinătății harului care s-a arătat în Hristos ca "pâine" a voii lui Dumnezeu, ca un dar al Duhului Sfânt care se dobândește și se păstrează numai cu rugăciune. Astfel, Cuvântul lui Dumnezeu în Hristos nu a devenit o "poruncă", până ce Hristos însuși nu i-a făcut loc în inimi prin Duhul Sfânt ca "îmbrăcare cu putere de sus", ca "Botez cu Duhul Sfânt". Dar Cuvântul care este "pâine" în Hristos, se arată și ca "piatră", tocmai pentru ca "pâinea" să nu fie călcată în picioare. Tot astfel dogmele apărau în Biserică "pâinea" Cuvântului lui Dumnezeu scris în inimi curate și bune cu preț mare de răscumpărare prin Jertfa Mântuitorului, pentru a nu fi scos din inimi din nou în laboratorul minții, în puterea învățăturilor omenești, și a nu fi răpit de "păsările cerului" (Mt. 13, 4).

Bisericile Reformei s-au opus noțiunii de Dumnezeu transcendent al teologiei medievale, care nu-l putea transforma pe om. Ele s-au ferit de un abuz în teologia creștină apuseană, dar nu au avut ce pune în loc și au rămas într-o permanentă căutare, fiind vorba însă de o căutare sinceră. Ele nu pot fi acuzate că ar fi provocat curentul hristologic reformist actual din cadrul teologiei romano-catolice, care odată cu noțiunea apuseană a unui presupus Dumnezeu transcendent, a respins și dogma de la Calcedon. Este vorba de un extremism, de care Bisericile protestante au știut să se ferească, arătând că însăși hristologia Noului Testament revendică problematica dogmelor. Dar, odată cu hristologia Noului Testament care în Bisericile protestante a parcurs un drum sinuos, determinat de exegeza istorico-critică a cercetării vieții lui Iisus, se remarcă în zilele noastre o apropiere de teologia ortodoxă, care în Apus, sub auspiciile primatului papal, a fost considerată multă vreme doar o anexă a politicii imperiului bizantin. Teologia protestantă de astăzi începe să cunoască valoarea teologiei Sfântului Chiril al Alexandriei pentru definiția de la Calcedon, și să aprecieze dialogul actual al Ortodoxiei cu Bisericile Vechi-Orientale. Respingând inițial, din necesități polemice, Biserica în calitatea ei de instituție divino-umană, protestantismul descoperă, în special prin teologia hristologică noutestamentară, valori comune ale Bisericii de totdeauna, care sunt cele ale mântuirii în Hristos prin Duhul Sfânt. Este vorba de o apreciere mai echilibrată a raportului dintre Scriptură, Tradiție și Biserică, elemente constitutive ale Bisericii Apostolice.

Căci, față de Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți au pus întotdeauna în valoare Jertfa Mântuitorului, ca piatra de temelie a Bisericii. Astfel, Sfântul Chiril al Alexandriei l-a combătut pe Nestorie, nu atât pe teren biblic, cât prin sublinierea caracterului de Jertfă al Sfintei Euharistii, care ca Trupul și

Sângele Domnului, este izvor de viață veșnică, este dătătoare de viață¹³. Sfântul Chiril al Alexandriei a preluat teologia Sfintei Jertfe ca putere de interpretare a Sfintei Scripturi din teologia Sfinților Părinți Capadocieni, a căror școală a credinței nu putea ajunge niciodată la vreuna din extremele celorlalte școli: antiohiană și alexandrină. Și la Alexandria a fost combătută erezia lui Apolinarie, dar nu s-a ajuns la erezia lui Nestorie, cum s-a întâmplat în școala antiohiană, de la care s-a pornit criza hristologică, ce a zguduit atâta vreme întreaga Biserică. De aceea, teologia Sfinților Trei Ierarhi a fost luată ca măsură a Ortodoxiei în confruntarea cu Biserica apuseană, care datorită primatului papal și punerea în umbră a Jertfei Mântuitorului, s-a separat în secolul al XI-lea de Biserica răsăriteană. Astfel, după epoca Sinoadelor ecumenice, odată cu stingerea disputelor hristologice, Biserica răsăriteană și-a îndreptat din nou toată atenția asupra teologiei Sfântului Duh, în care Jertfa Domnului este puterea de sfințire a Cuvântului lui Dumnezeu din Sfânta Scriptură pentru scrierea lui în inimi ca izvor de har și de mângâiere prin cei cărora li s-a dat în dar, pentru a-l da în dar, încât însuși Hristos este Cel care interpretează Sfânta Scriptură.

Apropierea de Ortodoxie a Bisericilor protestante are loc astăzi, nu atât prin opera Sinoadelor ecumenice, cât prin exegeza actuală a unor teologi, a căror hristologie biblică trăită profund în tradiția harică ortodoxă, este profundată în teologia protestantă printr-o cunoaștere mai îndeaproape a Ortodoxiei. Astfel, teologul J. Moltmann s-a inspirat îndeosebi din teologia trinitară ortodoxă a Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae. Iar prin urmașii acestuia, teologia trinitară ortodoxă a putut influența profund orientarea teologică a Conferinței Bisericilor Europene încă de la începutul deceniului trecut (1980-1990). Astfel, teologii ortodocși români au remarcat drumul sinuos al acestora între o "hristologie de sus" și o "hristologie de jos", arătând că hristologia răsăriteană a afirmat pe de o parte imutabilitatea naturii divine în Hristos, iar pe de altă parte, în mod diferit de hristologia occidentală, care l-a întrevăzut pe Hristos ca om desăvârșit chiar din momentul zămislirii Sale, a pus în evidență progresul ontologic de desăvârșire a omenității lui Hristos pe tot parcursul vieții Sale pământești; aceste lucruri care par contradictorii,

---

13. A. Houssiau, *Incarnation et communion selon le Peres grecs*, în rev. "Irenikon", 1972 nr. 4, p. 463-468. Capitolul 3: *La controverse christologique concernant notre communion par le Verbe*; R.P. Placide Deseille, *L'Eucharistie et la divinisation des chretiens selon les Peres de l'Eglise*, în rev. "Le Messager Orthodoxe", Nr. 87, 1981, nr. 1, p. 40-46, cap. 1: Sfântul Chiril al Alexandriei: Euharistia în iconomia mântuirii: De la întrupare la Euharistie; Alecătuirea unui singur trup; vezi și Drd. Ioan Caraza, *Doctrina euharistică a Sf Chiril al Alexandriei*, în rev. "Studii Teologice", 1968, nr. 7-8, p. 528-542.

adică "mișcarea" și "nemișcarea" lui Dumnezeu, au fost armonizate în hristologia răsăriteană prin învățătura despre "energiile necreate". Această învățătură l-a făcut și pe Sfântul Maxim Mărturisitorul să dezvolte ideea minunată de înnoire a firilor¹⁴, preluată din teologi a Sf. Grigorie de Nazianz.

Învățătura despre energiile necreate ar ajuta la depășirea separării între o "hristologie de sus" și o "hristologie de jos", în teologia apuseană. În felul acesta s-ar neutraliza critica destructivă îndreptată împotriva definiției dogmatice de la Calcedon privind unirea ipostatică în Hristos ca lucrare a Duhului Sfânt, căci nu definiția Calcedonului este deficitară, ci doar interpretarea care i se dă¹⁵

4. Acordul teologic recent dintre Bisericile Ortodoxe și Bisericile Vechi-Orientale

A fost nevoie întotdeauna în Biserică de discernământ, ca de un dar al Duhului Sfânt, mai ales în ceea ce privește învățătura de credință, după cum spune Sfântul Ioan Cassian: "Dreapta judecată este o virtute însemnată care nu poate fi cuprinsă cu mintea omenească, dacă nu suntem ajutați de harul divin"¹⁶. Darul discernământului nu este nici mic, nici pământesc, ci cea mai mare răsplată a harului dumnezeiesc¹⁷, cu ajutorul căruia Bisericile pot crea punți peste prăpastia creată prin dezbinare. Căci, pe măsură ce se mărea treptat distanța dintre Răsărit și Apus după Sinodul de la Calcedon și se deschidea în aceeași măsură tot mai direct frontul dintre Răsărit și Apus, a început să fie neglijat și dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale, dar el nu a fost abandonat, pentru că premisele cu care a fost el inaugurat în secolul al VI-lea avea o temelie solidă. Dialogul din secolul al VI-lea urma să elucideze acordul dintre firea și lucrarea omenească primită și purtată de către Logosul întrupat, pe de o parte, și dintre formulele papei Leon, pe de altă parte, spre a respinge acuzații le monofizite din partea unor autori însemnați ai Bisericilor Vechi-Orientale, ca Sever de Antiohia.

Prin interpretările ulterioare ale formulei și prin tot duhul ei manifestat în cult și în pietatea populară, Biserica Ortodoxă a înțeles definiția de la

14. Pr. Prof. Dr. D. Popescu, op. cit., p. 44-46. Cap. *Hristologia contemporană în lumina hristologiei ortodoxe*, p. 38-48.

15. *Ibidem*, p. 46-47.

16. Sfântul Ioan Cassian, *Conlatio* II, 1, în vol. Jean Cassien, *Conferences I-VIII*, în "Sources Chrétiennes", nr. 42, Paris 1955, p. 111; apud Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *Discernământul după Sfântul Ioan Cassian*, în rev. "Ortodoxia" 1996, nr. 3-4, p. 97.

17. Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, *art. cit., rev. cit.*, p.97.

Calcedon în sensul teologiei Sfântului Chiril¹⁸. Separarea produsă prin respingerea acestei definiții de către gruparea alexandrină, căreia i s-au adăugat și Palestina și Siria, s-a datorat atitudinii extremiste a acestor Biserici împotriva spiritului de împăcare, de care Sfântul Chiril a făcut dovada în anul 433. Spiritul său surprinzător de tolerant reiese și din epistola către apocri-siarhul Evloghie, în care spune, că "nu trebuie să respingem tot ceea ce spun ereticii, căci aceștia mărturisesc mult din ceea ce mărturisim noi, și anume "cele două naturi", despre care vorbește Nestorie, puteau fi înțelese ca semnificând diferența dintre trup și Dumnezeu-Cuvântul. Căci alta este natura Logosului și alta cea a trupului"¹⁹.

Această concepție a Sfântului Chiril arată cât de nefondată este părerea unor cercetători apuseni, ca A. de Halleux, care cred că Sfântul Chiril nu ar fi acceptat definiția de la Calcedon, care cuprinde formula despre Hristos "cunoscut în două firi": "Foarte probabil că Sfântul Chiril ar fi respins formula din tomosul lui Leon care avea să scandalizeze atât de mult pe adversarii Calcedonului, și anume: agit utraque forma cum alterius communione, quod proprium est"²⁰, Este vorba de același cercetător, care spunea că epistola lui Leon a fost "chirilianizată" din punct de vedere stilistic la Calcedon, dar care, inegal cu sine însuși, - în diofizismul Sfântului Chiril vede "doar un reflex secundar și defensiv pe fondul unui monofizism funciar și spontan, când divinitatea Logosului este considerată singura fire constitutivă a persoanei lui Hristos, ceea ce, de altfel, nu prejudiciază calitatea naturală a omenității Sale veritabile și complete"²¹.

În scrisoarea către mitropolitul Acacie al Melitenei, Sfântul Chiril explică de ce a acceptat formula antiohiană a celor două firi, subliniind că atunci când spune a în cea de-a patra anatematismă, că nu trebuie divizate apelațiunile hristologice între doi fii izolați, el nu a suprimat diferența apelațiunilor din Evanghelie, ci, față de Nestorie care spunea "două naturi", despărțindu-le pe una de cealaltă, el spune că, dimpotrivă. frații antiohieni nu despart nici-decum cele unite, respingând divizarea naturilor și străduindu-se doar să distingă apelațiunile privitoare la Hristos, căci pentru Sfântul Chiril altceva este a diviza naturile după unire, și tot astfel, altceva este a cunoaște diferența apelațiunilor²².

18. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloac, *op. cit.*, p.439.

19. Sfântul Chiril al Alexandriei. *Epistola 44 către Evloghie*, P.G. 77, col. 225 A; vezi A. de Halleux, *Le dyophysisme christologique de Cyrille d'Alexandrie*, rev. cit, p. 420.

20. *Ibidem*, p. 427.

21. *Ibidem*, p. 423.

22. Sfântul Chiril al Alexandriei. *Epistola către Acacie al Melitenei* P.G. 77, col. 192 D. 194 A B C vezi și J. Lebon, *La christologie du monophysisme syrien*, în A.Grillmeier și H. Bacht, *op. cit.*, p.501.

Așa cum s-a văzut din cele expuse mai sus, Sfântul Chiril n-ar putea fi acuzat că a fost inegal cu sine însuși în afirmațiile sale hristologice, deoarece, chiar dacă l-ar fi considerat pe papa Leon "eretic", el ar fi acceptat formula acestuia "două firi" după Întrupare, așa cum a făcut și cu Nestorie. Se observă însă că punctul de plecare al Sfântului Chiril, și anume de la ipostas la cele două naturi, este calea cea mai directă către chipul Mântuitorului din Evangheliile, pe când calea antiohiană și cea apuseană, care pleacă de la naturi către persoană, are dezavantajul de a nu mai percepe chipul apostolic-evanghelic al Mântuitorului cu prezența Sa personală în trup ca Dumnezeu. Școala antiohiană avea dezavantajul interpretării literale a Scripturii, pe când Sfântul Chiril avea ca punct de plecare chipul viu al Mântuitorului în unicitatea ipostasului Său, care ca Mesia, deschide și trage după Sine toate Scripturile, așa după cum "întregul" este mai mult decât suma părților sale componente. Pentru Sfântul Chiril, nu Sfânta Scriptură a primit darul Duhului Sfânt la Cincizecime, ci Biserica vie și înviată cu duhul ca urmare a proslăvirii lui Hristos prin Jertfa și Învierea Sa.

Deosebirea dintre cele două feluri de abordare a Sfintei Scripturi este cea dintre calea "analitică" antiohiană și cea a "întregului" la alexandrini. Acest "întreg", sau "duh de viață făcător", spre deosebire de "litera care omoară", avea să ducă la cea mai profundă exprimare a Întrupării, ca darul averii primordiale a omului zidit de Dumnezeu, dar care în Hristos își arată fața Sa către noi, și anume Cinstirea Sfinților și a Sfintelor Icoane. Este vorba de o cale mai profundă decât cea a formulelor hristologice, mai tăcută decât ele, întrucât apele liniștite sunt adânci, în Hristos fiind vorba de bucuria trăirii Lui "ca Mire" prin proslăvirea Lui, până acolo încât, datorită Numelui Său minunat de "Domnul", nimenea să nu mai întrebe nimic (In. 16, 23): ca "pacea lui Dumnezeu care covârșește toată mintea" (Filip. 4,7). Aceste lucruri aveau să constituie esența teologiei isihaste, acel curent teologic din Bizanț care cuprinde toate elementele tradiției ortodoxe. Era bucuria aflării lui Dumnezeu ca Emmanuil în Hristos, noutatea profundă față de orice literă a Legii și față de orice înțelepciune omenească, la care ereticii nu renunțau pentru a se putea bucura și ei de Dumnezeu în Hristos. De aceea, Sinoadele Ecumenice, care au dat formulele hristologice, nu se puteau încheia într-un mod mai fericit, decât prin proclamarea cinstirii Sfintelor Icoane la cel de-al șaptelea Sinod Ecumenic.

În sensul celor de mai sus ar fi interpretat Sfântul Chiril formula analitică a papei Leon. De altfel, ea a și fost reinterpretată la Calcedon și în lumina ei Biserica Ortodoxă a căutat dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale în același spirit al Sfântului Chiril. A fost vorba încă de pe atunci de o reinterpretare a

Calcedonului, la care astăzi a ajuns și teologia apuseană, care, atât la Calcedon, cât și după aceea, a insistat unilateral asupra formulei papei Leon. Dar, prin epistola sa, papa Leon a arătat mai mult tendința de dominare, decât cea de explicitare a problemelor de credință. Acest lucru avea să ducă la o interpretare într-un sens ultraconservator a formulei sale în teologia apuseană până în zilele noastre. Dar ea avea să constituie și o dificultate de a-L înțelege pe Hristos ca Dumnezeu cu noi (Emmanuel), deoarece teologia apuseană a scos în evidență în primul rând transcendența lui Dumnezeu, și apoi Întruparea Logosului.

Dacă în sensul papei Leon, în definiția de la Calcedon persoana sau ipostasul părea să fie rezultatul unui concurs simetric al celor două naturi, astfel teologia bizantină din secolul al VI-lea a identificat ipostasul în Hristos cu persoana Logosului întrupat, în care firea umană este "enipostaziată" din momentul zămislirii, ca una care nu-și are existența prin sine ca ipostas, ci prin ipostasul Logosului.

Unii cercetători apuseni răstălmăcesc reținerea membrilor Sinodului de la Calcedon față de formula lui Leon: "o persoană în două firi", ca pe o presupusă preferință a lor față de formula "din două firi" înainte de Întrupare din formula de unire din anul 433. Reținerea din partea acestora era, însă, nu din cauza vreunei preferințe, ci pentru că nu aveau o cale pe care să facă acceptabilă formula lui Leon, așa cum s-a găsit mai apoi prin încadrarea acesteia între cele patru adverbe din teologia Sfântului Chiril. Deci, este păgubitoare acea axiomă a teologiei conservatoare apusene, care judecă totul după principiul teză - antiteză, în lumina doar a două culori: alb-negru. s-au a raportului dintre: o singură fire două firi. Se afirmă astfel că formula "în două firi" respingea formula "o singură fire a lui Dumnezeu-Logosul întrupată", care ar fi constituit însuși miezul hristologiei Sfântului Chiril, și care n-ar fi admis niciodată "diferența naturilor", decât printr-un reflex secundar și apologetic, și n-ar fi apreciat sub nici o formă anumite expresii din epistola lui Leon²³.

Însă după efortul considerabil de interpretare a definiției de la Calcedon în teologia bizantină până la cel de-al V-lea Sinod Ecumenic, acest Sinod a prevăzut în canonul al optulea, că: "O singură fire trebuie să rămână legitimă în folosirea ei patristică ortodoxă, deci interpretată în sensul calcedonian al "unirii după ipostas" (anatematizma 8). Rezultatele la care s-a ajuns în urma dialogului dintre ortodocși și Vechi-Orientali, în special acordul din 1989 de la Amba Bishoy din Egipt și din 1990 de la Geneva, sunt apreciate de teologii apuseni conservatori tot după axioma cunoscută: "Acordul hristo-

23. A. de Halleux. *Le Concile de Chalcedoine*, rev. cit. p. 15.

logic recent dintre Bisericile Ortodoxe și Orientale ortodoxe are la bază recunoașterea unei distincții cu mintea între cele două naturi, ceea ce nu face decât să slăbească realismul diofizismului de la Sinodul al IV-lea", scrie același A. de Halleux²⁴. În consecință, munca teologilor bizantini pentru deschiderea unui dialog cu Vechii-Orientali este categorisită de către teologii apuseni ca un "neocalcedonism", cu toate că ei recunosc faptul, că la Sinodul al V-lea a fost apărat diofizismul calcedonian împotriva nestorianismului și neamestecarea firilor împotriva monofizismului²⁵.

Expresia "două naturi" a căror distincție se face "cu mintea" nu înseamnă negarea realității lor, ci înseamnă că ele sunt înlăuntrul ipostasului, că existența lor este reală, dar este învăluită în misterul prezenței lor în viața Logosului "născut din femeie", ceea ce mai înseamnă, că nu trebuie ca cineva să intre în sufletul lui Hristos pentru cercetări și analize, după cum arăta Mântuitorul, că „unde va fi stârvul, acolo se vor aduna vulturii" (Lc. 17,37), s-au așa cum Avraam apăra Jertfa sa de păsări răpitoare (Facere 15,11). Așa se și explică sensul chirilian al celor patru "adverbe" negative din definiție, care însoțesc afirmarea celor două naturi la Calcedon. Simpla lor enumerare are dezavantajul de a pune în umbră, atât ascultarea Logosului de Dumnezeu mai mult decât în mod liber, ci ca o realitate ontologică a firii umane de ascultare în sensul de "fiu" al Tatălui, precum și a valorii hotărâtoare a voinței lui Dumnezeu pentru firea omului și slava ei în Hristos. Prin Întrupare, în Hristos se arată taina omului "adevărat" al lui Dumnezeu, la care omul din lume, pentru a fi om adevărat, trebuie să treacă "dincolo", "în Hristos", în care taina ființei omului s-a arătat numai în Dumnezeu, așa cum se roagă Biserica la prefacerea Sfintelor Daruri: "Ale Tale dintru ale Tale...". Astfel cunoașterea "cu mintea" este de fapt cunoașterea "în duh", "duhovnicește", iar nu trupește, a celor două firi în Hristos, a cunoașterii lor în icoană. În imagine, în "chip".

A spune că expresia celor "două firi" nu ar avea nimic chirilian,²⁶ nu este decât dovada necunoașterii teologiei Sfântului Chiril în profunzimea ei. Formula papei Leon nu ar fi fost acceptată de Sinodul de la Calcedon, dacă nu era îmbrăcată în haina teologiei Sfântului Chiril, din care au fost luate cele patru adeverbe. Această chirilianizare a formulei papei s-a făcut nu doar pentru a corespunde teologiei Sfântului Chiril, ci mai ales adevărului Întrupării ca arătare a lui Dumnezeu prin Întrupare. Întruparea are un sens nu doar orizontal, cum ar arăta enumerarea firilor într-un paralelism, ci arată

---

24. A. de Halleux. *Le Concile de Chalcedoine*, rev. cit, p. 16.

25. *Ibidem*, p. 16.

26. *Idem*. *Apropos d'un lecture cyrillienne...*, p. 470.

adâncul lui Dumnezeu mai profund decât lume a, mai "slab" decât lumea, din cauza profunzimii pe care o dă ascultarea de Dumnezeu, dar mai "tare" decât lumea, din cauza adevărului Învierii din viața lui Hristos, arătat prin Jertfă ca "tărie", așa cum o exprimă cântarea liturgică Trisaghion: "Sfinte tare", fiind vorba de tăria "Mielului lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii" (Ioan 1, 29). V oia lui Dumnezeu în Hristos se arată, astfel, ca cea care ține toate, după Numele lui Dumnezeu de Atotțiitor, Pantocrator. Întruparea este marea taină a creștinătății, care înseamnă și "îndreptarea Sa cu Duhul". în sensul arătării Feței Sale către oameni prin Numele Său de Emmanuil, "Dumnezeu cu noi", întrucât "cel rău" din lume este mult mai tare decât oamenii. Fără Întrupare nu se putea arăta Numele lui Dumnezeu de Emmanuel, nici taina omului ca fiu al Celui Prea Înalt prin ascultarea de Dumnezeu.

La Sinodul IV Ecumenic, Biserica Alexandriei s-a distanțat, după cum se știe, de Eutihie, care afirma că trupul Domnului nu este deoființă cu oamenii. Această Biserică nu era însă pregătită să afirme "două firi" în Hristos prin Întrupare. Era necesar un dialog, dacă, însă, nu ar fi urmat depunerea din treaptă a Patriarhului Dioscor pe motive disciplinare, avându-se în vedere scandalul provocat la Sinodul de la Efes cu doi ani mai înainte, dar care astăzi nu mai poate fi numit "Sinod tâlhăresc", așa cum s-a obișnuit să se spună din timpul papei Leon²⁷. Patriarhului Dioscor i s-a dat toată atenția la Sinodul de la Calcedon, până când legații romani au ridicat plângere împotriva lui²⁸, fiind acuzat de folosirea forței la Sinodul de la Efes împotriva celor ce gândeau altfel. Acest lucru n-a fost contestat de către Dioscor, care chiar spusese, că un adevărat creștin nu cunoaște teamă de oameni, altfel n-ar mai exista martiri²⁹.

În urma depunerii lui Dioscor, Anatolie al Constantinopolului a făcut observația, că acesta n-a fost depus pe motive de credință, ci întrucât l-a excomunicat "pe domnul Leon"³⁰ la Efes. Solidari, de asemenea, cu greșelile disciplinare ale lui Dioscor, s-au arătat și alți episcopi din Sinod, îndeosebi cei ilirieni, de la care aveau să provină și cele mai bune propuneri pentru definiția de la Calcedon: "Toți am greșit!"³¹, aveau să spună ei, deci nu numai Dioscor. Depunerea acestuia a însemnat, deci, o șansă de dialog risipită. Distanțarea de Eutihie a făcut ca denumirea de "Biserici monofizite" ce

27. M. Ritter, *Der gewonnene christologische Konsens zwischen Orthodoxen Kirchen im Licht der Kirchenvätertradition*, în vol. "Logos. Festschrift für Luise Abramowski". Berlin 1993, p. 453. nota 4.

28. E. Schwartz, *ACO II*, 1, 1,65 ș.u.

29. E. Schwartz, *ACO II*, 1, 1,76.

30. E. Schwartz, *ACO II*, 1, 2, 124.

31. E. Schwartz, *ACO II*, 1, 2, 83-84.

s-a dat ulterior celor care au refuzat definiția de la Calcedon, să fie improprie. A admite întruparea reală și deoiființimea firii umane în Hristos cu oamenii, afară de păcat, nu putea însemna "monofizism", ci doar o rezervă, o reținere față de formula "în două firi" de la Calcedon.

Întrucât nestorienii vedeau în definiția de la Calcedon învățătura genuină a lui Nestorie, și întrucât Vechii-Orientali acuzau definiția de nestorianism, astfel Calcedonienii, și dintre ei numai ortodocșii, nu și apusenii, au căutat să facă dovada că dogma de la Calcedon a fost alcătuită după hristologia Sfântului Chiril, și nu a lui Nestorie. În secolul al VI-lea a avut loc, astfel, un adevărat dialog între cele două părți, care a culminat cu Sinodul al V-lea ecumenic, când s-a făcut dovada antinestorianismului formulei de la Calcedon și prin condamnarea celor Trei Capitale³². Acest lucru nu a adus totuși un acord între Calcedonieni și Vechi-Orientali. Dialogul a continuat atunci și pe tema celor două voințe în Hristos, cu toate că hotărârea Sinodului VI ecumenic nu a fost în favoarea Vechilor-Orientali, întrucât ceea ce constituie nota decisivă a realității firii umane în Hristos era tocmai voința ei naturală, o temă care a fost adâncită și formulată de către eminenți teologi bizantini, ca Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sfântul Ioan Damaschin. Dialogul cu Vechii-Orientali nu s-a mai putut continua, mai ales din cauza ocupării treptate a teritoriilor Bisericilor Vechi-Orientale de către musulmani, apoi și a Bisericilor ortodoxe răsăritene până la căderea Constantinopolului în anul 1453.

În secolul al XI-lea, când ortodocșii au ales, după separarea Apusului de Răsărit, pe Sfinții Trei Ierarhi ca mentori ai teologiei și spiritualității ei, acest lucru a însemnat punerea în valoare a tradiției ortodoxe dinainte de Calcedon, mai ales prin Sfinții Părinți Capadocieni și Antiohieni, ca Sfântul Ioan Hrisostom. Mai lipsea unul dintre marii Sfinți Părinți, cei ai Bisericii Alexandriei, dar acest lucru numai din cauză că Sfântul Chiril al Alexandriei era un Părinte a două Biserici separate. El a fost cinstit, însă, în Răsăritul Ortodox ca și Sfinții Trei Ierarhi, constituind o punte între Calcedonieni și Vechi-Orientali.

Distanțarea Bisericilor Vechi-Orientale de teologia lui Eutihie era semnul vădit al antimonofizismului lor, dar distanțarea acestora uneori și de Sfântul Chiril al Alexandriei a însemnat și în sânurilor o atitudine extremistă și o imposibilitate a dialogului cu Ortodoxia.

---

32. Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Problemele dogmatice ale Sinodului V Ecumenic* în rev. "Studii Teologice" 1953, nr. 5-6. p. 329-342; Jean Meyendorff, *Le Christ dans la theologie byzantine*, Paris, 1969, p. 91-120.

5. Desfășurarea dialogului actual dintre cele două Biserici

Împăcarea prin formula de unire din anul 433 între teologia Alexandriei și a Antiohiei a însemnat de fapt și o punte de unire a două Sinoade Ecumenice: de la Efes și de la Calcedon, și anume chiar în afara lor³³. Teologii ortodocși români au văzut în acest fapt posibilitatea de "lărgire" (nu de schimbare) a formulei dogmatice a Sinodului de la Calcedon,³⁴ tot așa cum formula dogmatică a Sinodului I ecumenic a fost lărgită la cel de-al doilea Sinod ecumenic în anul 381 sub auspiciile teologiei Sfântului Grigorie de Nazianz, pe atunci Patriarh al Constantinopolului, și mai ales a Sfântului Vasile cel Mare, după tratatul său: "Despre Sfântul Duh".

Această încercare de lărgire a definiției de la Calcedon s-a făcut odată cu reluarea neoficială a dialogului dintre Calcedonieni și Vechi-Orientali într-o primă întâlnire de la Aarhus / Danemarca în anul 1964, mijlocită de Consiliul Ecumenic al Bisericilor și la recomandarea Conferinței Panortodoxe de la Rhodos din anul 1961. Cu toate că la această primă întâlnire s-a afirmat în general de către teologii calcedonieni și cei vechi-orientali, că separarea dintre ei este doar o problemă de "terminologie", au existat păreri ale unor vechi-orientali (V. C. Samuel din India, Karam Khella din Egipt, Episcopul Poladian din Armenia), că ortodocșii calcedonieni n-ar fi decât nestorieni, pentru că nu admit nici o legătură între naturi, prin care puterea divină să treacă în firea umană, ca și cum trupul Domnului ar fi ca un om de sine însuși; ei afirmă că prin unire, Vechii-Orientali nu înțeleg dizolvarea unei naturi în cealaltă ca vinul cu apa, ci ca lumina cu aerul, focul cu fierul, sufletul cu trupul în chip neschimbat și ne alterat, dar ele nu alcătuiesc decât o singură fire. nu două³⁵.

Dar pe cât de mult calcedonienii văd în expresia "o singură natură" pericolul amestecării firi lor. în ciuda afirmării existenței lor distincte, tot pe atât de mult Vechii-Orientali văd în expresia "două firi" pericolul separării lor. Era necesară o mai bună cunoaștere a doctrinei ortodoxe din partea teologilor vechi-orientali, care în legătură cu cele două firi afirmă comunicarea înșușirilor și îndumnezeirea firii umane, ba chiar o întrepătrundere a firilor una în alta ca fierul pătruns de foc, așa cum spune Sfântul Ioan Damas-

33. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Posibilitatea reconcilierii dogmatice între Biserica Ortodoxă și Vechile Biserici Orientale*, "Ortodoxia" 1965. nr. 1, p. 13-14.

34. Pr. Prof. D. Stăniloae, *art. cit., rev. cit.* p. 12.

35. *Unofficial Consultation between Theologians of Eastern Orthodox and Oriental Orthodox Churches*, august 1964, 11-15. Papers and Minutes. în rev. "The Greek Orthodox Theological Review" 1964-1965. nr. 2, p. 90.

chin³⁶. Din partea Vechilor-Orientali. Episcopul armean Sarkissian a fost de acord cu o echivalare a formulelor, citând pe Narses IV, Catolicos armean din secolul XII, care spusese că, dacă se susține "o natură" pentru unirea indisolubilă, și "două naturi" pentru necontopirea, ne schimbarea ȘI nedespărțirea ce are loc, amândouă sunt în hotarele Ortodoxiei³⁷.

"Lărgirea" formulei calcedoniene este posibilă în sensul teologiei bizantine din secolul al VI-lea, acuzată pe nedrept de către apuseni de "neocalcedonism". De altfel, la Aarhus s-a declarat de comun acord, că Sinodul de la Calcedon poate fi înțeles numai în lumina Sinodului ulterior de la Constantinopol (553), căci nici un Sinod nu poate fi studiat în mod izolat, ci toate Sinoadele trebuie să fie văzute ca stadii într-o dezvoltare integrală³⁸. "Încercările nereușite de înțelegere din acea perioadă s-au datorat, poate, faptului că nu s-a încercat o împăcare prin cuprinderea suficient de explicită într-o formulă, atât a expresiilor calcedoniene, cât și a celor vechi-orientale adică o formulă de echilibru adevărat, care să se situeze pe punctul de mijloc, în sensul că cele două grupe de expresii să cântărească la fel de greu în cele două talere ale cumpenei"³⁹. Anatematismele Sinodului V nu i-au atras pe Vechi-Orientali, pentru că ele n-au fost rezultatul unei colaborări a celor două părți. Tot astfel formula "două naturi, dar o singură lucrare" nemulțumise după aceea ambele părți, împiedicând pe ortodocși să afirme voința naturală a firii umane, iar pe Vechii Orientali să afirme o natură întrunită a lui Dumnezeu Logosul⁴⁰.

Astfel, pot fi îmbinate expresiile "două naturi" și "o natură", în sensul teologiei Sfântului Chiril, care arată, că "atunci când este vorba de unire, logica presupune două sau mai multe elemente deosebite între ele după natură, așa cum în Hristos se înțeleg două naturi, decât că, după unire, cele unite nu mai stau despărțite una de alta, ci Unul este Fiul, una este natura Lui, cea a Cuvântului întrupat"⁴¹. Sfântul Chiril afirmă, de asemenea, că: "spun deșertăciuni cei ce zic că, dacă este o singură natură întrupată a Cuvântului urmează numai decât că s-a făcut amestecare și contopire, micșorându-se și dispărând natura umană; căci nici nu s-a micșorat, nici, cum spun ei, nu a dis-

36. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. de Pr D. Fecioru. București 1938, p. 207-208.

37. *Unofficial Consultation...*, p. 72.

38. *Ibidem*, p.23.

39. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *art. cit.*, p. 15.

40. *Ibidem*, p. 15.

41. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Epistola 44 către Evloghie* P.G. 77, col. 225.

părut; ajunge pentru indicarea desăvârșită că s-a făcut om, și zicem că s-a întrupat"⁴².

Pentru dialogul cu Vechii-Orientali este de mare importanță sublinierea caracterului chirilian al dogmei de la Calcedon, așa cum a arătat în modul cel mai convingător Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, încă din anul 1951, concluzie la care au ajuns, la mult timp după aceea și în mod treptat, și teologii apuseni, ca A. de Halleux. Ea este susținută consecvent și de teologul protestant A. M. Ritter⁴³, chiar împotriva unor păreri protestante contrare, ca cea a lui K. Beyschlag⁴⁴, care afirmă, că tomosului Leon ar fi cel mai important document al Calcedonului, alcătuit pe temeiul Epistolei I a lui Petru, a Epistolei I a lui element Romanul, a teologiei lui Tertullian. Ciprian, Ilarie, Ambrozie, Augustin, împotriva ipotezei, că Vasile al Seleuciei ar constitui punctul de plecare al formulei. De asemenea, împotriva lui E. Miühlenberg⁴⁵, care consideră că Sfântul Chiril nu se deosebea de Dioscor, în ceea ce privește monofizismul, A. M. Ritter declară că mărturisirea de la Calcedon nu este nici romană, nici antiohiană, ci preponderent chiriliană, așa cum a înțeles-o și Ortodoxia răsăriteană, mai ales începând cu Sinodul V ecumenic (553)⁴⁶. La această concluzie a ajuns în cele din urmă și teologul de orientare conservatoare, cunoscut printre cercetătorii hristologiei clasice, Aloys Grillmeier⁴⁷. Acest autor făcea parte din primele rânduri ale acelei direcții din cadrul teologiei apusene, care susține a caracterul apusean al definiției, părere susținută și de W. Elert⁴⁸, însemnat dogmatist protestant, și F. Winkelmann⁴⁹, precum și de teologul vechi-oriental egiptean Karam Khella⁵⁰.

O contribuție remarcabilă în acest sens o constituie opera teologului ortodox George Martzelos⁵¹, care subliniază, la mult timp după lucrările hristologice ale Pr. Prof. D. Stăniloae, că noua orientare în ceea ce privește caracterul chirilian al definiției are o imensă însemnătate istorico-dogmatică, deoarece prin ea se scoate în evidență unitatea hristologiei chiriliene cu cea

42. Idem, *Epistola către Succensus*, 46. P.G. 77, col. 241.

43. A.M. Ritter, *art. cit.*, vol. cit., p. 461-465; vezi și E. Chr. Suttner, *Der christologische Konsens mit den Nicht-Chalkedonensern*, în rev. "Ostkirchliche Studien", 1992, nr. 4, p. 3-21.

44. K. Beyschlag, *Grundriss der Dogmengeschichte*, II, 1, Darmstadt, 1991, p. 130.

45. E. Muhlenberg, *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 1992, nr. 103, p. 94.

46. A. M. Ritter, *art. cit.*, p. 465.

47. Aloys Grillmeier, *Jesus der Christus im Glauben der Kirche*, Freiburg 1982, p. 753, ș.u.

48. W. Elert, *Der Ausgang der altkirchlichen Christologie*, 1957, p. 113-116, ș.u.

49. Friedhelm Winkelmann, *Die ostlichen Kirchen in der Epoche der christologischen Auseinandersetzungen (5.-7. Jahrhundert)*, Berlin 1980, p. 46, ș.u.

50. Karam Khella, *Dioskoros I van Alexandrien. Theologie und Kirchenpolitik*, în vol. "Die Kopten", vol. II, 1981, p.114.

51. George Martzelos, Γνωση και πηγες του ορου της Χαλκηδονας, Tesalonic, 1986.258 p.

de la Calcedon și, în general vorbind, și concordanța dogmatică și unitatea Sinoadelor Ecumenice, care s-au ocupat cu problema hristologică; ea are, de asemenea, o mare însemnătate bisericească, deoarece deschide noi orizonturi pentru dialogul teologic dintre ortodocși și ceilalți calcedonieni, ducând la identificarea caracterului chirilian al definiției calcedoniene, și nu doar premisa pentru progresul pozitiv și rezultatul dialogului teologic dintre Ortodocși și Vechi-Orientali; prin acest lucru se subliniază de asemenea valoarea mai presus de vreme a hristologiei chiriliene pentru formularea doctrinei hristologice, și face ca Sfântul Chiril să apară ca ceea ce era el în realitate: dascăl ecumenic al Bisericii⁵².

Tot în favoarea dialogului cu Bisericile Vechi-Orientale ale Răsăritului, G. Martzelos a dedicat și o altă operă⁵³, în care urmărește evoluția Mitropolitului Vasile al Seleuciei" de la atitudinea sa de antiohian moderat, la aceea de chirilian convins, dar nu radical, și anume, la Sinodul din 448 el era diofizit antiohian, iar în 449 la Efes era chirilian, devenind în 451 unul din principalii făuritori ai definiției calcedoniene. De asemenea, pe baza teologiei lui Vasile al Seleuciei a avut loc și re interpretarea în sens chirilian a hristologiei de la Calcedon în perioada postcalcedoniană, în secolul al VI-lea. Concluzia lui G. Martzelos, un autor deosebit de apreciat de A. M. Ritter⁵⁴, spre deosebire de A. de Halleux⁵⁵, care criticând această operă a lui Martzelos, caută să demonstreze atât antidiofizismul, cât și monofizismul Sfântului Chiril, este următoarea:

"Însemnătatea actuală a hristologiei lui Vasile al Seleuciei este evidentă: doctrina ortodoxă a celor două naturi nu este doar compatibilă cu hristologia lui Chiril, ci se bazează întru totul pe aceasta. Hristologia vasiliană este totodată modelul ideal al unei sinteze armonice și creatoare a celor două tradiții hristologice din Răsărit opuse între ele, pomenite mai sus, datorită motivării doctrinei antiohiene a celor două naturi pe fundamentul hristologiei lui Chiril. Din acest punct de vedere, fructificarea hristologiei lui Vasile în dialogul teologic cu Vechii-Orientali este o îndatorire imperioasă. Avem convingerea că într-un mod remarcabil, aceasta poate contribui, nu numai la înțelegerea caracterului chirilian al doctrinei ortodoxe al celor două naturi de către Vechi-Orientali, ci, în general, și la un rezultat pozitiv al acestui dialog

52. *Ibidem*, p. 230, ș.u.

53. Idem, Η Χριστολογία του Βασιλείου Σελευκείας και η οικουμενική σημασία της, Tes., 1990, 392 p.

54. A. M. Ritter, *art. cit.*, vol. cit., p. 467-468.

55. A. de Halleux, *Apropos d'une lecture cyrillienne de la définition christologique de Chalcedoine*, în "Revue Theologique de Louvain", 25, 1994.

teologic care are ca țintă un acord doctrinal și unificarea Bisericilor, ortodoxă și a celor necalcedoniene din Răsărit"⁵⁶.

Dacă teologia ortodoxă a demonstrat posibilitatea lărgirii definiției dogmatice de la Calcedon, era de așteptat o asemenea înțelegere și din partea teologilor vechi-orientali. Este vorba de două tendințe convergente, aceea a ortodocșilor, de a ține seama de accentul pus de Vechi-Orientali pe unitatea lui Hristos, și aceea a Vechilor-Orientali, de a ține seama de accentul pus pe integritatea firii dumnezeiești și a firii omenești în Hristos. Astfel, la cea de-a doua consultație neoficială de la Bristol/Anglia, în 1967 același teolog necalcedonian Karam Khella, care la Aarhus făcea parte din grupul celor care s-au exprimat critic la adresa calcedonismului ortodox, acum, la trei ani după aceea, a declarat la Bristol:

"Sub impresia Calcedonului, oponenții Calcedonului s-au străduit să demonstreze, că ei în fapt nu pot fi acuzați din cauza credinței lor. Din acel timp, ei au exprimat credința lor într-un mod care satisface cerințele Sinodului, pe care ei nu-l acceptă; dar făcând așa; ei receptează practic, deși nu juridic, Sinodul. Aceasta înseamnă că Biserica Vechi-Orientală este calcedoniană prin credință, sau, văzuți prin ochii Vechilor-Orientali, Calcedonienii sunt vechi-orientali în credință"; "Calcedonul a întrerupt comuniunea Bisericilor Răsăritene, dar aceasta nu a împiedicat mărturia lor comună. Ultimele trei Sinoade (V, VI, VII), au apropiat în fapt Bisericile Răsăritene, acum separate. Sinodul V a dat un comentariu și o exegeză definitivă celui de-al IV-lea; al VI-lea este consecința celui de-al IV-lea"; "Dacă un grup de Biserici recunoaște pe celelalte, fără să aibă același număr de Sinoade, aceasta înseamnă în consecință, că Sinoadele care nu au fost direct acceptate sunt în fapt recunoscute ca ortodoxe"⁵⁷.

Au unnat și alte întruniri neoficiale ca cea de la Geneva (1970), Addis-Abeba, ianuarie 1971 și august 1971, și Chambesy (1979). La consultați a de la Geneva (1970) s-a propus întocmirea și semnarea unei declarații comune de credință, iar în ianuarie 1971, la Addis-Abeba, s-a propus, de asemenea, și ridicarea reciprocă a anatemei. Încă de la începutul întrunirilor neoficiale, dialogul dintre Calcedonieni și Vechi-Orientali a găsit un profund ecou la teologii ortodocși, îndeosebi la Pr. Prof. D. Stăniloae, care, îndată după întrunirea din 1964, a și schițat o declarație comună de credință, în sensul lărgirii definiției de la Calcedon: "Mărturisim pe Unul și Același Fiu, Domnul nostru Iisus Hristos, desăvârșit în Dumnezeire, și desăvârșit în omenitate,

56. G. Martzelos. *Η Χριστολογία του Βασιλείου Σελουκείας...*, p.328.

57. *Unofficial Consultation .... rev. cit.*, 1967, p. 279-280.

Dumnezeu cu adevărat și om cu adevărat, pe Același din suflet rațional și trup, deoființă cu Tatăl după Dumnezeire și deoființă cu noi după omenitate, după toate asemenea nouă afară de păcat, înainte de veci născut din Tatăl după Dumnezeire și în zilele de pe urmă Același pentru noi și pentru a noastră mântuire din Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu, după omenitate; pe Unul și Același Hristos, Fiu, Domn, Unul Născut cunoscut din și în două naturi, adică din și în două esențe, în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit, deosebirea naturilor sau esențelor nefiind desființată nicidecum din cauza unirii, ci salvându-se mai degrabă proprietate a fiecărei naturi sau esențe și alcătuind o Persoană sau un ipostas, sau o natură a lui Dumnezeu Cuvântul întrupată (Dumnezeu Cuvântul asumând și păstrând în ipostasul Său natura umană în integritatea ei, în mod neschimbat și neconfundat și nedespărțit în unire cu natura Sa dumnezeiască și săvârșind prin ele în mod ne despărțit și neconfundat lucrările Sale teandrice, adică cele umane în chip dumnezeiesc și cele dumnezeiești cu participarea omenității Sale)⁵⁸. Autorul acestei schițe observă apoi, că partea subliniată de la urmă dintre paranteze poate lipsi, dar partea de până acolo nu este altceva, decât definiția calcedoniană în care sunt intercalate expresiile subliniate ale Vechilor-Orientali, pentru evitarea oricărei interpretări nestoriene, și pentru ca expresiile vechi-orientale să fie ferite de orice interpretare monofizită, exprimându-se, astfel, mai adecvat expresiile vechi-orientale, care înclinau exclusiv spre unitate în Hristos, și expresiile de la Calcedon, care puteau lăsa impresia că înclină spre o accentuare mai mare a dualității⁵⁹.

Prima întrunire oficială dintre cele două Biserici a avut loc în decembrie 1985, la Chambesy, iar a doua în 22-24 iunie 1989 la Mănăstirea Amba Bishoy din Egipt, unde s-a dat o declarație în vederea restabilirii comuniunii de credință, cu referire la unirea ipostatică a celor două firi depline și desăvârșite în Hristos, a dumnezeirii necreate și a firii omenești create, cu însușirile naturale și lucrările lor. În această declarație se face referire direc-

58. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Posibilitatea reconcilierii dogmatice...*, în rev. cit. p. 26-27.

59. Idem, *ibidem*, p. 27. Un aport esențial și susținut la buna desfășurare a acestui dialog au adus și alți participanți, ierarhi și teologi ai Bisericii Ortodoxe Române, cum sunt: I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, P.S. Episcop Timotei al Aradului (*Puncte de contact între hristologia calcedoniană și necalcedoniană în perspectiva doctrinei Sfântului Chiril al Alexandriei*, "Ortodoxia", 1989, nr. 4, p. 7-18). Pr. Prof. Dr. I. Gh. Coman, Prof. Dr. Nicolae Chițescu, Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula (*Doctrina și viața religioasă a Bisericii copte reflectate în textele ei liturgice (Rugăciuni și imne)*. Teză de Doctorat. București 1977. 157 p.

În afară de autorii citați în această lucrare, a se vedea și alte lucrări românești de hristologie în legătură cu Sinodul de la Calcedon înainte de 1971. Ia: Ierom. Drd. Chesarie Gheorghescu: *Studii de hristologie în teologia românească*, în rev. "Studii Teologice" 1971, nr. 7-8, p. 466-482.

tă la definiția dogmatică a Sinodului IV Ecumenic, subliniindu-se învățătura despre unirea ipostatică a celor două firi în definiția Sinodului V Ecumenic și la terminologia hristologică a acestuia, precum și învățătura despre unirea ipostatică din definiția Sinodului VI Ecumenic despre cele două voințe naturale și cele două lucrări naturale ale Logosului Întrupat⁶⁰.

La cea de-a treia Conferință a Comisiei Teologice mixte (Chambesy 23-28 octombrie 1990), s-a adoptat cea de-a doua Declarație Comună, redată mai jos, în care a fost reluat acordul realizat prin prima Declarație Comună pe baza punctelor principale ale dogmei hristologice (paragrafele 1-7), și au fost acceptate ca ortodoxe definițiile celor patru Sinoade Ecumenice de după Sinodul III Ecumenic cu interpretarea ortodoxă a acestora (paragraful 8):

1. Cele două familii sunt de acord să condamne erezia eutihiană. Ambele mărturisesc că Logosul, cea de-a doua persoană a Sfintei Treimi, singurul Născut din Tatăl înainte de veci și deoființă cu El, S-a întrupat și S-a născut din Fecioara Maria, Născătoarea de Dumnezeu; întru totul deoființă cu noi, Om desăvârșit cu suflet, trup și rațiune. El S-a răstignit, a murit, și a fost îngropat și a înviat din morți a treia zi, S-a înălțat la Tatăl ceresc, unde șade de-a dreapta Aceluiași Tată ca Domn al întregii Creații. La Cincizecime, prin venirea Duhului Sfânt, El a arătat Biserica drept Trupul Său. Așteptăm cea de-a doua venire a Sa în plinătatea slavei Sale, după Scripturi.

2. Cele două familii condamnă erezia nestoriană și criptonestorianismul lui Teodoret de Cyr. Ele sunt de acord că nu este suficient a spune doar că Hristos este deoființă cu Tatăl Său și cu noi, Dumnezeu prin fire și Om prin fire; trebuie afirmat, de asemenea, că Logosul, Care este Dumnezeu prin fire, S-a făcut Om prin fire, prin Întruparea Sa la plinirea vremii. 3. Cele două familii mărturisesc faptul că Ipostasul Logosului a devenit compus (*συνθετος*) *vinind naturii Sale divine necreate cu voința și cu energia Sa naturală*, pe care o are în comun cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, firea umană creată pe care Și-a asumat-o prin Întrupare și a făcut-o a Sa cu voința și energia ei naturală.

4. Cele două familii mărturisesc faptul, că firile cu energiile și voințele lor proprii, sunt unite după ipostas și în chip natural, neamestecat, neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit⁶¹, și că ele se pot distinge doar cu minte a (*τη θεωρια μονη*). 5. Cele două familii mărturisesc faptul, că Cel care voiește

60. "Episkepsis", Bulletin bimensuel d'information public par le Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecumenique, Chambesy, Geneve, 1 iulie 1989, p. II-12.

61. Teologii apuseni consideră că Vechii-Orientali ar folosi cu sensuri ambigui cele patru adverbe calcedoniene în declarațiile comune cu Biserica Romano-Catolică. Vezi J. Robert Wright, art. *La Signification des quatre adverbies chalcédoniens dans les accords oecumeniques recents*, în rev. "Irenikon". 1998, nr. 1, p. 5-15.

și acționează este întotdeauna Ipostasul unic al Logosului întrupat. 6. Cele două familii mărturisesc că resping interpretările acelor Sinoade, care nu sunt în acord deplin cu mărturisirea de credință a celui de al III-lea Sinod ecumenic și cu Epistola lui Chiril al Alexandriei către Ioan al Antiohiei din anul 433.

7. Ortodocșii sunt de acord, ca oriental ii ortodocși să-și mențină mai departe terminologia lor chiriliană tradițională: "O fire a lui Dumnezeu Logosul întrupată" (μια θυσιας του θεου λογου σεσαρκομενη), întrucât ele recunosc deofinițimea dublă a Logosului pe care o nega Eutihie'. Și ortodocșii folosesc această terminologie. Ortodocșii orientali acceptă, ca ortodocșii să folosească în mod corect formula celor două firi, întrucât ei recunosc că distincția lor se poate face "doar cu mintea" (τη θεωρια μονη). Sf. Chiril a interpretat în mod corect această uzanță în Epistola sa către Ioan al Antiohiei⁶² și în Epistolele către Acacie de Melitene⁶³, către Evloghie⁶⁴, și către Succensus⁶⁵.

8. Cele două familii primesc cele trei Sinoade ecumenice de la început care alcătuiesc moștenirea noastră comună. În ceea ce privește cele patru Sinoade ulterioare ale Bisericii Ortodoxe, ortodocșii afirmă, că pentru ei punctele 1-7 menționate mai sus, constituie de asemenea învățătura acestor patru Sinoade ulterioare, în timp ce oriental ii ortodocși consideră această afirmație a ortodocșilor ca interpretarea lor proprie. În acest sens, orientalii ortodocși, răspund în mod pozitiv la această afirmație. În aceea ce privește învățătura celui de al VII-lea Sinod ecumenic al Bisericii Ortodoxe, oriental ii ortodocși sunt de acord, că teologia și practica venerării icoanelor propovăduită de către acest Sinod sunt în acord fundamental cu învățătura și practica orientalilor ortodocși din perioada primară, cu mult înainte de convocarea Sinodului, și că în această privință nu există un dezacord întreolaltă.

9. În lumina Declarației Comune în ceea ce privește Hristologia și a afirmațiilor comune menționate mai sus, am înțeles acum în mod clar, că cele două familii ale noastre au păstrat întotdeauna cu fidelitate aceeași credință hristologică autentică, și au păstrat continuitatea neîntreruptă a tradiției apostolice, cu toate că au putut folosi termeni hristologici de natură diferită. Tocmai această credință comună și fidelitatea statornică față de tradiția apostolică trebuie să constituie temelia unității și comuniunii noastre. 10. Cele două familii sunt de acord că toate anatemele și condamnările din trecut care

---

62. Sf. Chiril al Alexandriei. *Epistola 39 către Ioan al Antiohiei*, P.G. 77, col. 177, A B.

63. Idem. *Epistola 40 către Acacie de Melitene*, P.G. 77, 184-201.

64. Idem. *Epistola 44 către Evloghie*, P.G. 77, 224-228.

65. Idem. *Epistola 46 către Succensus*, P.G. 77, 228-245.

ne separă acum trebuie să fie ridicate de către Biserici, pentru ca ultimul obstacol în calea unității și comunității depline a celor două familii ale noastre să poată fi înlăturat prin harul și puterea lui Dumnezeu. Cele două familii acceptă ca ridicarea anatemei și condamnărilor să se bazeze pe faptul, că Sinoadele și Părinții anatematizați, sau condamnați mai înainte nu sunt eretici"⁶⁶.

Referința la textul definiției de la Calcedon este aceea, în care se subliniază în prima declarație respingerea nestorianismului și a eutihianismului: "Nu despărțim, nici nu împărțim firea omenească și firea dumnezeiască a lui Hristos și nici nu admitem că prima a fost absorbită de cea de a doua și a încetat astfel să mai existe. Cele patru adverbe folosite pentru descrierea tainei fac parte din tradiția noastră comună, adică în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit..."⁶⁷. În general, cea de a doua declarație cuprinde propunerea definiției de la Calcedon, lărgită, așa cum a fost propusă de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: "Pe Unul și Același Hristos, Fiu, Domn, Unul Născut, cunoscut din și în două naturi, adică din și în două esențe în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărțit, nedespărțit..."⁶⁸

6. Reacții ecumenice în urma acordului teologic actual

Din aceste declarații, care nu neagă Calcedonul, ci îl înserează între Sinoadele precedente și cele ulterioare, ultimele ca interpretare a definiției acestuia, unele puncte provoacă neliniște pentru dogmaștii apuseni, ca A. de Halleux, fiind descrise ca un "neocalcedonism congenital hristologic bizantin"⁶⁹. Îndeosebi prin reluarea expresiilor: "distanța naturilor, numai prin contemplație", și "ipostas compus". Presupunând o "alergie" răsăriteană la expresia calcedoniană "în două naturi", este incriminată expresia "distanța doar cu mintea", în ceea ce privește naturile, întrucât ea ar permite o

66. "Episkepsis", Bulletin bimensuel d'information publie par le Centre Orthodoxe du Patriarcat Oecumenique. Chambesy, Geneve, 1 octombrie 1990, p. 17-19. A se vedea și: Theresia Hainthaler, *Reflexions sur la levee des anathemes historiques*, în rev. "Istina". 1998, Nr. 2, p. 221-236; Mar Cyrille Aphrem Karim, *Reflexions sur la levee des anathemes historiques*, în rev. "Istina". 1998, Nr. 2, p. 237-241; Michael Birnie, *Reflexions sur la levee des anathemes historiques*, în rev. "Istina" 1998, Nr. 2, p. 242-253.

67. Vezi "Episkepsis", 1 iulie 1989, p. 11.

68. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae: *Posibilitatea reconcilierii dogmatice...*, p. 26.

69. A. de Halleux, *Orthodoxes orientaux en dialogue*, în rev. "Irenikon" 1991, nr. 3, p. 338-341; vezi și: Idem, *Actualite du neocalcedonisme. Un accord christologique recent entre Orthodoxes*, în "Revue Theologique de Louvain", 1990, Nr. 21, p.32-54.

interpretare monofizită a expresiei celor două naturi, lucru ce nu s-a întâmplat în acordul doctrinal dintre Biserica Romano-Catolică și Bisericile Vechi-Orientale din zilele noastre⁷⁰.

Că nu este vorba de o "alergie" răsăriteană la formula "în două firi", ci este vorba de o rezervă față de ea, numai întrucât există un mod anume de a o exprima, o arată faptul că ea este legată de anumite pericole semnalate chiar de Sfântul Chiril al Alexandriei, și anume, în primul rând pericolul paralelismului firilor, față de care orice "realism" diofizit apare ca o comoditate față de taina Întrupării. Explicația chiriliană a locului din Epistola lui Leon cu așa-zisul realism diofizit, incriminat ca paralelism schematic de către episcopii ilirieni la Sinodul de la Calcedon, a fost dată chiar de către Teodoret de Cyr în numele hristologiei Sfântului Chiril, și anume: cele două firi nu sunt paralele, ci locuiesc una în alta, adică firea dumnezeiască în cele omenesti⁷¹.

Rezerva chiriliană nu se referea la o posibilă negare a realismului diofizit antiohian, ci la faptul că înainte de a combate orice erezie, gândul trebuie să se îndrepte mai întâi la Hristos, în sens, nu atât ontologic, cât mai ales soteriologic. Specialistul apusean în istoria dogmelor A. de Halleux îl transformă pe Sfântul Chiril într-un teolog inegal cu sine însuși, insinuându-i perioade, când "miafizite", când "diofizite", într-o coexistență constantă, scriind despre hristologia Sfântului Chiril că ar avea: "Un miafizism funciar și spontan dozat cu un diofizism concesiv și apologetic"⁷². O rezervă prea mare a Sfântului Chiril față de formula "în două firi", motivată însă de taina Întrupării și de sensul ei soteriologic, are o paralelă la antipod în grija prea mare a apusenilor de a combate erezia eutihiană, fără a avea în vedere îndeosebi Întruparea și riscând sensuri pur nestoriene în formulă.

Pentru Sfântul Chiril al Alexandriei, orice distincție în sens realist nu însemna numai pericolul de a socoti firea umană în Hristos de sine stătătoare, sau ipostas, ci și acela de a-L vedea pe Hristos în trup doar schematic, nenăscut din femeie, fără viață, nembrăcat în firea umană și manifestat prin ea ca Dumnezeu. Era pericolul paralelismului, care reieșea tocmai din acest realism diofizit neacoperit în sens chirilian. Iar interpretarea chiriliană a acestui

70. Idem, *Orthodoxes orientaux en dialogue, rev.cit.*, p. 343-345; vezi și Frans Bouwen, *Le consensus christologique entre l'Église Catholique et les Églises Orthodoxes Orientales*, în rev. "Proche Orient Chretien", 1993, Nr. 48, p. 324-353.

71. Intervenția lui Teodoret de Cyr la cea-de a doua ședință a Sinodului, A.C.O. II, 1, 2, p. 32; apud Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Definiția dogmatică de la Calcedon*, în rev. "Ortodoxia" 1951, Nr. 2-3, p. 398.

72. A. de Halleux, *Le dyophysisme christologique de Cyrille d'Alexandrie*, în "Logos. Festschrift für Luise Abramowski", zum 8 Juli 1993, Berlin, 1993, p. 411 - 428.

realism nu înseamnă, pe de altă parte, negarea realismului diofizit de care Sfântul Chiril este acuzat pe nedrept. Căci de această interpretare chiriliană așa-zis "acoperită", a formulei "în două firi", este legată atât de strâns și problema capitală a arătării "înnoite" a lui Dumnezeu în trup, care conferă Întrupării toată căldura ei, după expresia paulină: "S-a îndreptat în duhul" (1 Tim. 3, 16), și acesta este și punctul de legătură dintre hristologia de la Calcedon și discuțiile apusene actuale legate de ea. Acordul recent cu Necalcedonienii nu are legătură directă cu discuțiile actuale despre Calcedon în Apus, dar le presupune⁷³.

Astfel, tendința actuală a teologiei apusene conservatoare de a scoate de sub auspiciile teologi ei Sfântului Chiril hristologia de la Calcedon duce la înțelegerea diferită a aceleiași formule diotlize, ca și în perioada postcalcedoniană, de unde și referirea frecventă a teologilor apuseni la aceasta. Însă în conștiința sinodalilor de la 451 era mult mai prezent Sfântul Chiril decât papa Leon, care era în viață, căci Sfântul Chiril, dacă trăia, ar fi luat parte personal la dezbaterile Sinodului, iar nu doar prin delegați ca papa Leon. Griia sinodalilor era ca și cea a Sfântului Chiril atât aceea de a nu afecta printr-un diofizism exagerat viața în trup a lui Hristos, cât și aceea, de a păstra taina arătării lui Dumnezeu însuși în trup. Tocmai în acest punct a rămas neînțelegerea mai adâncă între Apus și Răsărit, încă de la Calcedon, când apusenii n-au mai putut păstra imagine a lui Dumnezeu sfințit ca "Tată" prin Întruparea și Jertfa Mântuitorului, dezvoltând în continuare o teologie scolastică a transcendentiei lui Dumnezeu.

Ca urmare a recentului acord doctrinal dintre ortodocși și necalcedonieni, discuția se poartă astăzi între Răsărit și Apus⁷⁴ în legătură cu formula lui Vasile al Seleuciei: "Unul și Același Hristos... cunoscut în două firi"⁷⁵. Expresia "cunoscut" (deci nu "unit"), duce la sensul că, după unire, distincția naturi lor nu se mai poate face decât prin cugetare (θεωρία), ceea ce însemna interpretarea chiriliană a expresiei lui Leon: "Lucru care se înțelege într-o natură și în cealaltă"⁷⁶. Însă, dacă papa Leon înțelegea cele două naturi cu referire la unitatea persoanei, astfel comisia de redactare sinodală înțelegea distincția naturilor unite, ca pe o "distincție" doar prin cugetare în ipostasul Logosului întrupat. Este vorba de o îmbrăcare a formulei lui Leon în formulele hristologiei Sfântului Chiril, lucru neobservat de către

73. A. M. Ritter, *art. cit.* p. 470.

74. Vezi A. de Halleux, *Apropos d'une lecture cyrillienne de la definition christologique de Chalcedoine*, în "Revue Theologique de Louvain". 1994, N2 25. p. 464-471.

75. Intervenția lui Vasile al Seleuciei la lucrările primei ședințe a Sinodului: E. Schwartz, A.c.a. II, 1,2, 1, p. 143.

76. Leon I. *Epistola dogmatica ad Flavianum*, E. Schwartz, A.C.O II, 11,1, p. 29. 14.

legații romani⁷⁷. A. de Halleux respinge această interpretare chiriliană în ceea ce privește formula lui Vasile al Seleuciei, fără a putea aduce o dovadă în acest sens, deoarece el reduce la zero diofizismul real al Sfântului Chiril al Alexandriei, datorită expresiei: distincție prin cugetare, așa cum o deduce G. Martzelos din Epistola Sfântului Chiril către Ioan al Antiohiei, când scrie: "Unul este Domnul Iisus Hristos, chiar dacă nu se ignoră diferența naturilor, de la care plecând, spunem că s-a făcut unirea negrăită"⁷⁸.

Suspiciunea lui A. de Halleux este nedreaptă, deoarece cadrul gândirii Sfântului Chiril, pe care o reprezenta atât de profund Vasile al Seleuciei, era determinat de apărarea față de nestorianism, iar nu față de monofizism, ca și în cazul lui Leon, caz în care nu i se poate impune Sfântului Chiril, nici un monofizism ostentativ, dar nici un diofizism doar de coniuctură. A. de Halleux susține că a nu menționa subsistența reală distinctă a firilor după unire, ar însemna amestec eutihian⁷⁹, ceea ce Sfântul Chiril n-a avut în intenție. Pe de altă parte, însă, Sfântul Chiril era conștient, că nu distincția reală constituie viața în trup a Domnului, ci unirea negrăită, după care însă se presupune în mod sigur că este vorba de două lucruri, două firi, ca și o concluzie logică, cum explică Sfântul Chiril însuși, după cum s-a văzut. Trebuie subliniat, că ceea ce spune Leon împotriva eutihianismului, nu putea spune și împotriva nestorianismului, așa cum o face Sfântul Chiril, în sensul că Sfântul Chiril nu a mers împotriva nestorianismului după sistemul teză-antiteză, deci ca o reacție, ci plecând în primul rând de la taina Întrupării, căci mărturisirea de credință are la Sfinții Părinți profilul ei tainic, izvorând din duhul lui Hristos și fiind călăuzită de Duhul Sfânt, iar nu din interese omenești supuse legii contradicției.

Comisia Sinodală de redactare a definiției de la Calcedon a preferat expresia "distincția prin cugetare" în locul aceleia de "două naturi unite", sens care a fost adâncit apoi la Sinodul V Ecumenic, dar tocmai acest sens este calificat de către A. de Halleux ca "ambiguu", "neocalcedonist", în cadrul acordului recent dintre ortodocși și Vechi-Orientali. În acest sens negativ el merge până acolo, încât să afirme că, dacă expresia din definiția calcedoniană: "Cunoscut în două firi" ar avea sensul chirilian: "Cunoscut numai prin cugetare", iar nu sensul realist al formulei "în două firi", acest lucru ar însemna o "trădare" față de papa Leon la Calcedon, a cărui "victorie" la acest Sinod a fost radicală contra, nu a lui Chiril, ci a lui Eutihie și a lui

77. George Martzelos. Η Χριστολογία του Βασιλείου Σελευκειας... p. 217.

78. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Epistola 39 către Ioan al Antiohiei*. P.G. 77, col, 177, A B; E. Schwartz. A.C.O. I. I.4, p. 18.26- 19. 1

79. A. de Halleux, *art. cit. rev. cit.* p. 466.

Dioscor⁸⁰. Cu toate că și Dioscor se distanțase de Eutihie, A. de Halleux nu spune, însă, nici un cuvânt, cât de mult, prin această "victorie" a sa, papa Leon s-a expus față de nestorianism, și cât de mult a fost nevoie ca formulele sale la același Sinod să fie acoperite cu hristologia Sfântului Chiril, care nu avea nimic comun cu monofizismul radical.

Încă înainte de a ajunge discuția la acest nivel, Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae a dat cea mai plauzibilă explicație a expresiei "cunoscut în două fi i" sau "distanțiere numai prin cugetare", începând cu sensul ei din formula de la Calcedon până la recentul acord doctrinal cu Necalcedonienii, pe care l-a și prevăzut de altfel, deoarece el este cel mai profund interpret al teologiei hristologice al Sfântului Chiril a Alexandriei⁸¹. Pr. Prof. D. Stăniloae explică faptul că termenul "natură" care provine de la etimologicul $\theta\upsilon\omega-\theta\upsilon\sigma\iota\varsigma$, natus sum=natura, însemna apariția spontană a vieții și tocmai acest lucru îl făcea pe Sever de Antiohia să înțeleagă prin două naturi de fapt două vieți în Hristos; acest lucru l-a făcut să renunțe la termenul de "naturi" în favoarea celui de "esențe" în Hristos, lucru care ar fi corect, dacă prin naștere am putea vorbi numai despre natură, nu și de ipostas. În cazul Întrupării este vorba, însă, de un Ipostas născut de două ori cu naturi diferite.

După Sever de Antiohia și Împăratul Justinian, sensul acceptării distincției numai prin cugetare a firilor în Hristos, este acela, de a nu le vedea despărțite, când firea umană ar rămâne a fără viață, pe care aceasta n-o putea primi decât o dată cu Ipostasul Logosului la Întruparea Acestuia. Atât Leonțiu de Bizanț, cât și Împăratul Justinian, și Sever de Antiohia se referă la această cale de înțelegere a unirii naturi lor la Întrupare prin naștere, ca distincție prin cugetare, căci umanitate a lui Hristos nu se poate vedea în realitate ca deosebită de Dumnezeu, așa cum nu se poate vedea trupul deosebit de suflet: "Cât timp este trup încheșat, trupul este plin de energia spiritului, este purtat de eul unic al omului. Când nu mai este așa, el încețează să mai fie trup. Așa este și cu umanitatea Cuvântului. Ea nu se poate vedea în mod real ca umanitate în mod exclusiv și nu poate exista ca atare. Leonțiu de Bizanț se arată ca aderent al acestei idei, chiar prin faptul că socotește o natură umană neipostasiată, ca ireală"⁸².

Prin natura umană se înțelege aceeași realitate care nu poate fi văzută de sine, dar poate fi luată în considerare numai printr-un act de abstracțiune mintală, așa cum o explică Împăratul Justinian când vorbește despre unirea celor două firi în Hristos: "După ce s-a făcut unirea, deși se contemplă ca

80. *Ibidem*, p. 471.

81. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Posibilitatea reconcilierii dogmatice...*, p. 21-26.

82. *Ibidem*, p. 21-22.

deosebite cele unite, totuși nu se separă în chip real și în mod distinct întreolaltă cele din care s-a constituit Domnul nostru Iisus Hristos. Înțelegând deosebirea și voind s-o indicăm, folosim numărul și spunem că sunt două naturi în Hristos, dar prin aceasta nu se divizează Hristos Cel Unul, în doi Hristoși și în doi Fii. Căci unde se conservă deosebirea, urmează cu necesitate și numărul"⁸³. Astfel, departe de a face definiția de la Calcedon "ambiguă" și de a o slăbi, formula "distanțiere a firilor prin cugetare" după unirea ipostatică prin nașterea Logosului în trup are avantajul de a fi singura cale de a concepe viața în trup a Logosului în Hristos, de a cugeta firea divină îmbrăcată în cea umană prin unire fizică, de a simți prezența personală a Logosului Dumnezeu prin firea umană, și anume ca Dumnezeu Emmanuil "arătat în trup" și tocmai de aceea "îndreptat în Duhul", aspecte esențiale ale Întrupării, asupra cărora teologia apuseană are de recuperat lipsa de participare la interpretarea Calcedonului întreprinsă de către întreaga teologie bizantină în secolul al VI-lea.

Recentul acord teologic dintre Ortodocși și Vechi-Orientali a găsit însă un ecou favorabil în teologia protestantă luterană, în care se caută o legătură directă a acestui acord cu teologia patristică⁸⁴. Astfel, teologul luteran A. M. Ritter subliniază în primul rând legătura dintre acest acord și majoritatea chiriliană din Sinodul al IV-lea, acord prin care nu se pune în valoare definiția acestuia, dar se completează și se interpretează în lumina documentelor Sinodului III ecumenic și a formulei de unire din 433, de la care s-a ajuns apoi la înțelegerea în același sens chirilian și a Sinodului al IV-lea ecumenic. Ceea ce s-ar putea obiecta acestui acord, spun teologii protestanți, ar fi doar lipsa unei intuitivități concrete și calde, așa cum era viziunea Sfântului Chiril, atunci când vorbea despre Hristos ca: "Dumnezeu cu noi". Căci, într-adevăr, textul acordului trădează un caracter abstract-speculativ, ba chiar scolastic, și i se mai poate reproșa și neincluderea Epistolei lui Leon, ceea ce înseamnă o mare pierdere, căci deși această epistolă nu prezintă o bază reală a unității în Hristos, totuși ea face parte din temeiurile, pe baza cărora se explică, sau se completează în sens calcedonian, dogma Sinoadelor anterioare: Niceea-Constantinopol-Efes, mai ales că prin această Epistolă a lui Leon pot fi puse în valoare și intențiile ascunse ale hristologiei lui Chiril⁸⁵.

Un alt teolog luteran, Jacques-Noel Peres, a luat apărarea teologilor antiohieni condamnați la cel de-al V-lea Sinod ecumenic, la care el credea că

83. Justiniani, *Confessio rectae fidei*, P.G. 86, col. 1003-1007, apud Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *art. cit.* p. 22-23.

84. A. M. Ritter, *art. cit.*, vol. cit., p. 470-471.

85. *Ibidem*, p. 471.

ar fi fost condamnat de fapt diofizismul antiohian. În teza sa de doctorat⁸⁶, susținută la Strassbourg, el consideră că teologia antiohiană ar fi fost estompată de către cea chiriliană. De aici și tonul ridicat împotriva Sfântului Chiril al Alexandriei și apărarea cu orice preț a teologiei antiohiene și a hristologiei papei Leon. Nu este vorba aici decât de o apreciere extremistă, care la o analiză mai atentă a datelor, duce la concluzia arătată mai sus de către A. M. Ritter.

Ecouri pozitive în urma actualului acord teologic se regăsesc și în marile enciclopedii protestante, în care se arată că diferențele în hristologie față de Ortodoxia Bizantină, care le separau de aceasta, au fost înlăturate în declarația comună din 28.09.1990: "Ortodocșii consimt la faptul că Ortodocșii orientali țin mai departe la terminologia lor chiriliană tradițională, cea a unei singure naturi a Logosului întrupat, întrucât acestea recunosc unitatea de esență dublă a Logosului. Ortodocșii orientali sunt de acord că Ortodocșii au dreptul să folosească formula celor două naturi, întrucât ei recunosc că distincția între ele se poate face "numai cu mintea". În continuare s-au făcut pași pentru ridicarea anatemei reciproce și pentru obținerea comuniunii depline⁸⁷.

Recentul acord teologic dintre Bisericile Ortodoxe și cele Vechi-Orientale a găsit un ecou pozitiv și la teologii romano-catolici. Astfel, dialogul neoficial dintre teologii romano-catolici și necalcedonieni, organizat la Viena de către fundația "Pro Oriente" (1971, 1973, 1976, 1978, 1988), care chiar dacă nu a trecut la o formă oficială, a dus tot la încheierea unui acord hristologic⁸⁸, este considerat tot o inspirație de la întrunirile neoficiale dintre Bisericile ortodoxe și cele necalcedoniene care au avut loc într-un cadru mai larg. Astfel teologul romano-catolic Frans Bouwen⁸⁹ consideră că cei doi parteneri răsăriteni de dialog, Bisericile ortodoxe și cele Necalcedoniene, au, prin recentul acord hristologic o responsabilitate nouă și mare, aceea de a lua în serios concluziile comisiilor, inclusiv a subcomisiei liturgice înființate în 1993. El spune că nu se poate prevedea în amănunt ce urmări poate avea

86. Jacques-Noel Peres. *La christologie antiochienne, une christologie evangelique*, cu o prezentare făcută de autorul însuși în rev. "Position lutheriennes". 1983, Nr. 1, p. 62-70. cu titlul: *Le dyophysisme est-il orthodoxe?*

87. Vezi Dr. Reinhard Thole, Prof. h.c. al Facultății de Teologie Ortodoxă din București, *Orthodoxe Kirchen*, în "Religion in Geschichte und Gegenwart". Frankfurt, 2003, col. 681-686.

88. Vezi A de Halleux. *Le dialogue theologique avec les Orientaux Orthodoxes*, în rev. "Revue Theologique de Louvain". 1989,20, p. 118-123. La acordul doctrinal în domeniul hristologic s-a ajuns de către teologii romano-catolici prin discutarea și a altor teme ca: "Autoritatea Sinoadelor ecumenice"; "Noțiunile de conciliaritate și de primat"; "Ridicarea anatemei".

89. Frans Bouwen, *art. cit., rev. cit.*, p. 324-353.

acest lucru pentru viitorul relațiilor reciproce, dar pare să fie posibil de acum înainte un lucru foarte important prin deschiderea unei noi epoci și crearea unui nou model de comuniune. Cei doi parteneri nu mai pot trăi ca Biserici vecine sau străine; ei trebuie să aibă moduri noi de a trăi, de a se ruga, de a mărturisi credința și de a sluji diaconic în comun. Pot fi gândite moduri noi, structuri noi, de consultații reciproce, de decizii și de acțiune. Un model în acest sens este acordul dintre Biserica greacă ortodoxă și cea siriană ortodoxă în ceea ce privește, pe teren pastoral, căsătoriile mixte, încheiat în octombrie-noiembrie 1991.

După acordul hristologic, cele două familii de Biserici nu mai au pe cât se pare un motiv teologic veritabil de a rămânea separate, deoarece sunt gata să recunoască faptul că și o parte și de cealaltă, sunt ortodoxe sub toate raporturile. Dacă în aceste condiții ele nu ar fi capabile să ia hotărâri în favoarea unei comuniuni depline și concrete, consecințele vor fi o lovitură foarte grea și o decepție extrem de dureroasă pentru întreaga mișcare ecumenică contemporană și pentru speranțe dintre cele mai profunde ale tuturor creștinilor. S-ar pune atunci întrebarea dacă s-ar mai merita în continuare întreprinderea de căutări și osteneli pentru unitatea Bisericii⁹⁰. Pe de altă parte, dacă acest acord ar aduce unitate a, s-ar putea imagina ce încurajare și ce dinamism nou ar însemna depășirea unei diviziuni bisericești de peste cincisprezece secole. De altfel, Comisia Mixtă de dialog între cele două Biserici pare deplin conștientă de importanța sarcinii sale în această perspectivă. Acordul hristologic actual are o importanță hotărâtoare, întrucât ființa Domnului nostru Iisus Hristos constituie inima credinței noastre⁹¹.

În concluzie se poate afirma, că cele mai fierbinți probleme ale dialogului Bisericii Ortodoxe cu Bisericile Vechi-Orientale, cum ar fi aspectul chirilian al dogmei de la Calcedon și cunoașterea lui Dumnezeu în Hristos, au fost sesizate printr-o profundă intuiție și orientare în teologia patristică de către Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, ale cărui aserțiuni au fost hotărâtoare pentru acordul teologic la care s-a ajuns cu Bisericile Vechi-Orientale, și constituie o orientare patristică și teologică Ortodoxă și pentru dialogul ecumenic actual.

Diac. prof. dr. Ioan Caraza

90. *Ibidem*, p. 351.

91. *Ibidem*, p. 352. vezi și: Damaskinos Papandreu Episcopul Elveției, Biserică, Societate, Lume, Iași, 1998. Partea a III-a: Dialoguri ecumenice. Dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi Orientale. p. 167; "Episkepsis" Nr. 446 - I. 10.1990. p. 21: I.P.S. Pavel, Mitropolitul Cirenei: Biserica ortodoxă și Necalcedonienii - Dialogul teologic dintre ei. în rev. "Apostol os Bamabas". 1998. Nr 7-8. p. 291-298; Olivier Clement, art: *Chalcedoniens et non-chalcedoniens, quelques explications*, în rev. "Contacts". 1999, nr. 187. p. 193-205; Georges Araman, art: *L'Eglise orthodoxe et les Eglises prechalcedoniennes*, în rev. "Contacts". 1999, nr. 187. p. 206-213.

ISTORIOGRAFIA CREȘTINĂ PRIMARĂ. METODĂ ȘI DISCIPLINĂ

În primele veacuri creștine Evanghelia Mântuitorului Hristos se răspândește cu forță uluitoare care zdruncina din temelie lumea păgână aflată în continuă decadentă. Se naștea astfel un conflict de ideologii, între noua gândire creștină și filozofia păgână, care va dura secole de-a rândul și se va finaliza prin triumful celei dintâi.

În acest conflict apar opere creștine de o mare valoare, prin care autorii doreau să-și fundamenteze convingerile. La acuzații le care se aduceau creștinilor de nouitate, apologetii creștini au reliefat vechimea acestora.

Până la Eusebiu de Cezareea nu s-a scris o istorie bisericească, după cum afirmă el însuși: *"..sunt cel dintâi care pornesc o astfel de lucrare, pășind oarecum pe un drum pustiu și ne bătătorit, așa încât pe de o parte cer lui Dumnezeu să-mi fie îndrumător și puterea Domnului să-mi stea într-ajutor, iar pe de altă parte, întrucât de la unii oameni, care au călcat înainte de mine pe același drum n-a fost cu puțință să găsim decât niște urme goale, căci abia dacă s-au păstrat câteva slabe temeiuri de la cei care, fiecare în felul lor, ne-au lăsat oarecare istorisiri despre timpul în care au trecut, pe acestea ridicându-le înaintea noastră ca pe niște torțe..."¹.*

Elemente de istorie bisericească se pot regăsi la apologetii creștini, care au vrut să scoată în evidență vechimea adevărului mărturisit de ei, urcând până la Mântuitorul Hristos.

Istoriografia și tradiția

Istoriografia creștină nu există de la începuturile creștinismului odată cu tradiția. Într-un anumit sens, noțiunea însăși de tradiție pare incompatibilă cu ideea de istorie văzută ca mișcare și transformare, întrucât tradiția este considerată ca fiind veche, aureolată de vreme și neschimbată, având în vedere

---

1. *Istoria bisericească*, I.1.2, P.S.B., 13, trad. Pr. Prof. T. Bodogac. București, 1987, pp.29-30.

că s-a stabilit în vremuri imemorabile. Nu are o istorie, căci istoria implică, într-un anumit moment, a ceva ce nu existase mai înainte. Potrivit Istoriei bisericești a lui Eusebiu, doctrina creștină ortodoxă nu are o istorie propriu-zisă, ea fiind veșnic adevărată și propovăduită încă de la începuturi; doar erezia are o istorie, manifestându-se în anumite epoci și prin inovațiile unor anumiți învățați.

Istoriografia în antichitatea romană

În antichitate, Roma n-a ajuns niciodată în stadiul unei istoriografii critice în genul istoriei naționale scrise de atici în epoca lor clasică sau a celei univers ale a lui *Polybius*. În general, ea nu a depășit tentativele mai mult sau mai puțin reușite nici pe tărâmul cel mai propice în scopul acesta, prezentarea evenimentelor contemporane sau de curând întâmplate. Îndeosebi în epoca dintre *Sulla* și *Caesar* aproape că n-au fost atinse nici performanțele modeste pe care le putea prezenta cea precedentă în acest domeniu: operele lui *Antipater* și *Aselio*. Unica lucrare de renume în acest domeniu, născută în epoca prezentă, este istoria războiului social și civil a lui *Lucius Cornelius Sisena*. Modelul autorului este unicul istoric grec cu care se familiarizase, și anume *Kleitarchos* - autorul unei biografii a lui Alexandru cel Mare, care, în felul falsului roman care poartă numele de *Curtis*, oscilează între istorie și ficțiune².

În nici un domeniu contopirea literaturii grecești și a celei latine nu apare mai evidentă ca în cel al istoriei; aici cele două literaturi s-au egalizat cel mai devreme prin conținut și formă, și concepția unitară a istoriei eleno-italice, cu care *Polybius* își devansase epoca, era învățată în școală atât de discipolul grec cât și de cel latin. O istoriografie romană - spune *Cicero* - nu există.

Cercetarea se dezice de istoriografie, istoriografia de cercetare; literatura istorică oscilează între manual și roman³.

Detășarea creștinismului de iudaism

Tacit prezintă în câteva rânduri istoria originilor creștinismului: "*Auctor nominis eius Christus Tiberio imperitante per procuratorem pontium Pilatum suplicio adfectus erat; repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudaeam originem eius mali, sed per*

2. J. Pelikan, *Tradiția Creștină, O istorie a dezvoltării doctrinei*, vol. I, trad. S. Palade, Polirom, 2004, p.31.

3. T. Mommsen, *Istoria Romană*, trad. J.Nicolaus. vol. III, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, pp.334, 336.

urbem etiam, quo cuncta undique atrocita aut pudenda confluunt celebranturque"⁴ (Hristos, de unde vine numele creștinilor, a fost trimis la supliciu sub împăratul Tiberiu, prin procuratorul Ponțiu Pilat. Reprimată atunci, această execrabilă superstiție debordează iarăși - către anul 64, sub Nero,- nu numai în Iudeea unde ea își avea sursa, dar în Roma chiar, unde tot ceea ce lumea produce oribil și infam aduce și găsește adepti). În expunerea de mai sus. Tacit prezintă creștinismul distinct de iudaism.

Legislația romană nu cunoștea libertatea cultelor. *Tertulian* vorbește de o lege veche "*vetus decretum*", care interzicea împăratului să consacre vreun zeu fără aprobarea prealabilă a Senatului.⁵ *Tertulian* face probabil aluzie la legea citată de *Cicero*: "*Separatim nemo habessit deos, neve novos sive advenas nisi publice ad scitos privatim coluncto*".⁶ Interdicția atingea astfel până și cultele domestice. Toleranța era practic mare, mai puțin pentru necredincioși, care pentru credincioși iritau zei necunoscuți. Creștinii erau vizați în primul rând întrucât erau socotiți ateii.⁷ Înainte de anul 64 se propaga sub protecția legiilor care protejau pe iudei, cu care erau confundați.

Pentru a proba această confuzie primitivă între creștinism și iudaism, cităm un fapt raportat de *Suetoniu*, în *Vita Claudii*, în câteva cuvinte; "*Iudaeos impulsore Chresto adsidue tumultantes Roma expulit*".⁸

Tema Διαδοχα la primii scriitori creștini

Evidențiem faptul că nici înainte de Hristos nici în primele secole creștine nu a existat o preocupare de a scrie istorie în accepțiune critică a evenimentelor ce s-au succedat, bazată pe documente.

În istoria creștinismului din primele secole, orientarea Părinților bisericii se îndrepta spre combaterea ereziilor care compromiteau unitatea ecleșia.

Opera anti eretică a Sfântului Iustin în mare parte pierdută, însă regăsită în cele două *Apologii* și în *Dialogul cu iudeul Trifon*, permit reconstituirea concepției sale despre erezie. Sfântul Irineu, pe de altă parte a utilizat opera Sf. Iustin, și mulțumită lui putem să ne facem o idee completă despre conținutul acestei teme.

Comparația făcută de Iustin între creștinism și filozofie este după modelul istoriografiei grecești.

4. Tacit, *Annl.* XV, 44.

5. *Tertulian*, *Apolog.* 5:

6. *Cit. De leg.* II, 8;

7. *Martir. Policarp.* 9;

8. *Suetoniu. Vita Claudii*, 25

"Printre ei unii se numesc Marcioniți, alții Valentinieni, alții Basilidieni, alții Saturnieni, iar alții se numesc cu alt nume, fiecare iau un nume sau altul după începătorul învățaturii pe care o au, tot în același fel în care și fiecare dintre cei ce socot că filozofează, după cum am spus la început, socoate că poartă numele filozofiei pe care o filozofează, după părintele sistemului lor"⁹ Iustin nu reține denumirea decât după fondatori. Acest mod de desemnare pune în valoare relația dintre discipol și învățător și transmiterea doctrinei pe această cale. Tipul operei elenistice care a dorit să impună această prezentare în istoria greacă a filozofiei este celui de Διαδοχαι. Succesiunile filozofilor era un gen foarte răspândit. Acest gen de operă ar sta la baza descrierilor Sf. Iustin.

Διαδοχαι, cunoscute ca fiind cele mai vechi, sunt cele ale lui Sotion, originar din Alexandria, care au fost scrise la începutul sec.II înainte de Hristos. Opera sa a avut o mare influență. Diogene Laertius a folosit direct și prin intermediar Επιτομαι, compusă de Heraclide Lembos două sau trei decenii mai târziu.¹⁰ Literatura despre "succesiuni" se dezvoltă în secolele II și I înainte de Hristos. Studiul fragmentelor care nu s-au pierdut arată că ele privesc în mod esențial biografia. Combinarea dintre biografie și doxografie pe care o găsim la Diogene există în Διαδοχαι elenistică.¹¹

La Sf. Iustin notificările asupra doctrinei ereticilor sunt foarte scurte în scrierile sale păstrate; Apologia (1, 26), în Dialog (35, 4-5 și 80,4). În această privință, întreprinderea ereziologică a Sf. Iustin nu se referă numai la literatura Διαδοχαι, însă derivă și din alt gen, acela de Περί χαιρεσεων.¹² Acest tip de operă, printre modelele grecești, l-au influențat cel mai mult pe Iustin în alcătuirea operei sale și aceasta rămâne ca model în ereziologia posterioară, care a imitat-o.¹³

În pasajul din "prima" Apologie (26), unde Iustin menționează *Tratatul său contra tuturor ereziilor, Simon din Samaria* este cel care deschide lista. Termenul care desemnează relația între *Menandru* și *Simon* este de μαθητης. (Apol.1.26,4). Este singura utilizare a acestui cuvânt la Iustin în legătură cu un eretic. În altă parte, în familia cuvântului menționat (Dial.53.6), este rezervat creștinilor sub influența limbajului neotestamentar.

Făcând comparație între Apol. 1.26, Dial.35 și expunerea Sf. Irineu în tratatul său *Contra ereziilor*, permite concluzia că o parte din dezvoltarea

9. Ibidem.

10. Diogene, Vies. VIII, 7:53; X.I: V.79:

11. Mejer. Diogenes and his Hellenistic Background. 1978. p. 63.

12. J. Glucker. Antiochus and the Late Academy. Hypomnemata 56. Gottingen. 1978.p. 174-184:

13. Aain Le Boulluec. *La notion d'heresie dans la litterature grecque II-III siecles*, Tom 1. Etudes Augustniennes. Paris 1985. pp. 39-41.

înserată de Irineu în 1,23-27 reproduce în linii mari organizarea Syntagmei lui Iustin.

Eusebiu declară că nu a avut predecesori în istoriografia ecclesiastică¹⁴, iar pe de altă parte caracterizează opera lui Hegesip drept "*un document cât se poate de complet al propriilor idei*"(IV,22,1), care conține "tradiția fără greșală a propovăduirii apostolice". Ceea ce îl preocupă pe Hegesip este succesiunea episcopală, convingându-se că "*în fiecare succesiune și în fiecare oraș lucrurile sunt potrivite propovăduirii Legii, a profețiilor și a Domnului*" .¹⁵ Într-un alt fragment, Hegesip se ocupă de originea ereziilor: înainte de moartea lui Iacob cel Drept și de numirea succesorului său, Simon al lui Cleopa, ca episcop al Ierusalimului, biserica era considerată fecioară deoarece nu fusese încă întinată de doctrine deșarte; dezamăgirea de a nu fi fost ales episcop l-a determinat pe Tebutis să răspândească printre credincioși teoriile iudaice, provocând astfel apariția ereziilor creștine (IV,22, 4-6). În același context, Hegesip povestește martiriul lui Simon, provocat de denunțarea ereticilor, și adaugă informații despre urmașii familiei lui Iisus, insistând asupra faptului că Simon trebuie să-I fi văzut pe Domnul (III,32,2-6). Ceea ce scrie mai departe Eusebiu depinde tot de Hegesip. Preocuparea principală a lui Hegesip trebuie să fi fost aceea de a opune mulțimii de doctrine eretice tradiția unică și nepătată a Bisericii. Păstrătorii acesteia nu sunt prezbiterii, cum susține *Papias din Hierapole*, ci episcopii ce-și urmează unul altuia în biserici, iar conținutul său nu-l mai constituie cuvintele lui Iisus, ci tradiția fără greșală a propovăduirii apostolice. Erezia constituie o apariție recentă și un corp străin (de origine iudaică), fiind deci neîndreptățită să revendice o continuitate cu învățătura apostolilor, a celor care l-au văzut pe Iisus. Hegesip nu mai caută dreapta credință în Ierusalim, ci în bisericile "ortodoxe" din epoca sa, în primul rând în cele din Corint și de la Roma, între care existau numeroase legături în secolul al II-lea. Situația istorică a lui Hegesip este mai apropiată de aceea a lui Irineu decât de aceea a lui Papias.¹⁶

Hegesip întocmește o succesiune de episcopi urcând până la Anicet, adăugând în listă pe *Soter* și *Eleuter*: "*sosit la Roma, am compus o succesiune până la Anicet (διαδοχὴν ἐποιδάμεην μέχρις Ανικήτου)*".

Este necesar să se pună în evidență o schemă ereziologică foarte efecace, aceea care opune unei διαδοχαί a adevărului, adică a episcopilor Romei, unei διαδοχαί a erorii, constituită deeretici. Διαδοχαί ecclesiastică este

14. Eusebiu, Ist. Bis. I. 1.3;

15. Ibidem, IV. 22. 2-3;

16. C. Moreschini și E. Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine*. I. trad. H. Stănculescu și G. Saucic. Polirom, 2001, p.214-216;

foarte probabil influențată de reprezentările iudaice aplicând transmisiunii suportului spiritual noțiunea elenistică definită prin "*succesiunea filozofilor*". "Succesiunea" ereticilor, fluctuantă și imprecisă, denotă caracterul instituțional, este sigur reflecția a ceea ce devenise *διαδοχαί* filosofică a celui de-al II-lea secol al erei noastre. Rezultă că folosirea conceptului *διαδοχαί* de către Biserică, prin aplicarea lui ereticilor, este reținută ca o formă degradantă.

Trebuie pe de altă parte, în această privință, a se marca diferențele dintre concepțiile ereziologice ale lui Iustin și a celor lui *Hegesip*. Acesta nu folosește terminologia *διαδοχαί* decât în legătură cu transmisiunea autentică pe calea succesiunii instituționale a doctrinei drepte sau a Bisericii.¹⁷ Ea este absentă din istoria sa despre erezii. Acest tratat concordă cu faptul că *Hegesip* nu a recurs în acest subiect la analogia școlilor filozofice și el vede în deviațiile iudaismului originea divergențelor eretice ale creștinismului. El pune, pe de altă parte, de acord Bisericile din interior unei pluralități de succesiuni și nu unei singure liste romane, se poate observa în argumentația aceasta o importanță spirituală.

În concluzie, trebuie subliniat singularitatea modelului ereziologic construit de *Hegesip*. El accentuează diversitatea și falsitatea sectelor. Asociază eroarea doctrinară cu tentativa de a uzurpa puterea religiei adevărate. Atribuie, de asemenea, cauza ereziilor divergențelor care opune au grupurile "*fiilor lui Israef*". Dependent de tradiția ideo-creștină, el face să se întrevadă conflictele ca o repetiție dintre ruptura dintre Biserică și Israel. Astfel că aceste tradiții consideră Biserica ca singura moștenitoare autentică a iudaismului, prima sciziune este atribuită dușmanilor tribului lui Iuda și lui Hristos dintre "fii lui Israel".

Iustin este cel care inventează termenul de *erezie*. Temele abordate în "*Tratatul contra tuturor ereziilor*" derivă din istoriografia greacă aplicată descrierii curenților de gândire.

Cel mai vechi tratat anti-eretic este al *Sf Irineu*. Acest tratat nu este în întregime original și nu posedă o fermă unitate de compoziție.¹⁸ Diversitatea surselor și orientarea sa ereziologică caracterizează opera *Sf Irineu*. El însuși menționează că s-a inspirat de la "*cei vechi*", "*prezbiteri*" și *Iustin*. El folosește, de asemenea, scrieri pe care nu le semnalează, dar prezența lor este evidentă; este sigur că a folosit *Teofil de Antiohia*.

17. După Eusebiu, Ist. Bis. II, 23,4: IV,22,3; vezi H. Kemler, *Der Herrenbruder Jakobus bei Hegesipp und in der fruhchristlichen Literatur*, Diss. Gottingen 1966, p52;

18. P. Bacq, *De L'ancienne a la nouvelle Alliance selon S. Irenee*. Unite du livre IV de l'Adversus haereses, Editions Lethielleux, Paris 1978, p. 35-36, vezi și A. Benoit, *Saint Irenee*....

Sf. Irineu, care folosește termenul de erezie pentru a desemna sectele într-un sens peiorativ ca și la *Sf. Iustin*, este tributar în cadrul ereziologic predecesorului său. Referința rămâne în continuare școala filozofică. Eficacitatea polemică a analogiei este întărită prin faptul că un raport de dependență doctrinară este postulat între erezii și școala filozofică greacă¹⁹. Deprecierea filozofiei este inseparabilă de ereziologie care prinde formă; aceasta va deranja polemisti mai cultivați, precum *Clement Alexandrinul*, care moștenește acest model polemic. Pe de altă parte, *Sf. Irineu* insistă pe disensiuni și mai ales pe disensiunile dintre secte. *Sf. Irineu* dezvoltă și precizează teoria succesiunii care permite de a raporta toate ereziile la o origine comună. Concepția ereziologică a *Sf. Irineu* este mult mai vastă decât la *Sf. Iustin*.

Termenul $\delta\iota\alpha\delta\omicron\chi\alpha\acute{\iota}$ apare în capitolul 1, 23-27. Cuvintele semnificative "școală", "discipol" și "învățător" figurează în cartea I-a, dar $\delta\iota\alpha\delta\omicron\chi\alpha\acute{\iota}$ este absent. Ceea ce interesează în mod particular la *Sf. Irineu*, nu este istoria descrierii sectelor gnostice sub forma de grupuri organizate, în permanență legate de fidelitatea împotriva instituțiilor, dar punerea în evidență a erorilor lor și contradicțiilor lor.

În capitolele 23-27 din cartea I-a, *Sf. Irineu* utilizează o succesiune personală în conducerea sectelor. *Menandru* este succesorul lui *Simon* (I,23,5), *Marcion* este succesorul lui *Cerdon* (I,27,2). Foarte frecvent succesiunile consistă numai prin raportarea la „principii”, „elementele” doctrinare ale predecesorilor. Astfel *Saturnil* și *Basilide* raportați la *Menandru* (I,24,1), *Valentin* raportat la secta *Gnosticilor* (1,11,1), *encretații* în raport cu *Saturnil* și *Marcion* (1,28,1) etc.²⁰

"Dezvăluirea" erorii reia o metodă doxografică, deja veche, a lui *Theofrast*, și, înaintea lui a lui *Aristot*, care grupa filozofii după afinitățile doctrinare. Acest procedeu ușurează sarcina ereziologului. Sectele se separă într-o multitudine de grupe concurente. *Sf. Irineu* descrie în ultima parte a cărții I-a marea grupare a "Gnosticilor" cu cele două tendințe; el reușește să facă între *Ebioniți* în "succesiuni", în pretendenți care au aceeași opinie cu *Cerint* și *Carpocrat* (1,26,2). El creează două constelații plecând de la unirea între concepțiile morale, acelea ale "Encretațiilor", care se inspiră, spune el, din *Saturnil* și din *Marcion* (I,28,1), și a libertinilor, care "au luat ca punct de plecare doctrinele lui *Basilide* și *Carpocrat*" (1,28,2). Această dihotomie informează întreaga istoriografie din domeniul ereziologic.

19. A. Benoit, *Irenee et l'heresie. Le conception heresiologique de l' eveque de Lyon*, in *Ecclesia Orans*, Melanges A.G.Hamman, Augustinianum 1-2, 1980, p.62:

20. Alain Le Boulucc, op.cit. tom.I. p.164-165:

Tema *διαδοχαί*, persistă și în cărțile următoare; "*Nicolaiții*", apropiați lui *Cerint* (111,11,2) sunt prezentați ca o "*ramură care s-a desprins de pre-tendenții Gnozei*". Același pasaj atacă doctrinele lui *Valentin*. Transmisiunea erorii eretice este astfel afirmată, într-o manieră care completează 1, 26, 1,3. *Tațian* "*devine punctul de conexiune al tuturor ereziilor*" (III,23,8; cf.I,28,1). O altă listă de eretici apare în cartea V, 1,2-2,1, *Dochetii*, *Valantiniinii*, *Ebioniții*, apoi *Marcioniții*.

Am încercat să reliefăm câteva aspecte ale ereziologiei primelor secole creștine inspirată din istoriografia și doxografia păgână.

Metoda ereziologilor creștini este inspirată de școlile filozofice. Sub aspect istoric interesează ereziologia ca disciplină, în lupta apărătorilor adevărului împotriva falselor învățături, de proveniențe diferite și transmisă ca moștenire succesorilor, având același obiectiv, apărarea unității Bisericii.

Tema *διαδοχαί* se va întâlni și ulterior. De aceea ne-am oprit asupra acestei teme arătând importanța ei în alcătuirea operelor autorilor creștini.

Eusebiu de Cezareea primul istoriograf creștin

Importanța istorică a lui Eusebiu decurge din faptul că a dat viață unei istoriografii ecleziastice, furnizând astfel modelul unui nou gen literar care va rămâne pentru multă vreme normă și disciplină.²¹

Importanța elaborării unei astfel de lucrări reiese din afirmația lui Eusebiu în *Istoria bisericească* 1,1,4: "realizarea prezentei lucrări este de cea mai mare trebuință deoarece până acum, după cum știm, nimeni dintre scriitorii bisericești nu a nutrit nădejdea să scrie cândva o lucrare de acest fel. Nădăjduiesc așadar că ea se va dovedi de foarte mare folos celor care privesc cu râvnă spre învățământul folositor al istoriei în general".²²

Eusebiu își începe istoria sa de la *Hristos*, întrucât "oricine va vrea să redacteze istorie bisericească trebuie să se ducă înapoi până la începuturile *Iconomicii* lui *Hristos*, deoarece de El am fost învredniciți să-I purtăm numele și această *Iconomie* e mult mai dumnezeiască decât li s-ar părea multora" (*Ist.Bis.I*, 1,7).

Marele cronicar și arhivist creștin, episcopul Cezareei Palestinei, aduna cu mare sârguință materiale documentare prin bibliotecile palestinieni, unde *Învățatul Origen* și episcopul *Alexandru* strânseseră la vremea lor toată literatura creștină a antichității.

"În timpul persecuției lui *Dioclețian*, în vremea când bisericile erau dărâmate, iar cărțile erau arse și creștinii erau proscriși ori siliți să apostazieze,

21. C. Moreschini și E. Norelli. *op.cit.* I. p.445:

22. Eusebiu, *Ist. Bis.* I,1,4:

unul dintre ei muncea în tăcere undeva într-un adăpost ascuns, înfiripând prima istorie a creștinismului. Nu era un om cine știe de genial, nu era decât un om ales. În schimb, răbdător, harnic, conștiincios. Începuse de multă vreme să adune mărturii pentru lucrarea pe care o plănuise. A reușit să le salveze de la pieire și începuse chiar să pună ordine în ele. În chipul acesta a ajuns Eusebiu să fie numit "părintele istoriei bisericești".²³

Astfel că, fără informațiile fumizate de Eusebiu, cunoștințele noastre despre primele trei veacuri ale Bisericii s-ar reduce la foarte puține lucruri.²⁴ Un alt autor afirmă: "te sperii cât de puțin am ști din primele trei veacuri creștine fără Eusebiu".²⁵

Eusebiu este numit de patriarhul Fotie istoricul creștin²⁶. Un patrolog al vremurilor noastre precizează că "afară de Origen, el întrece pe toți părinții Bisericii grecești prin amploarea cercetărilor și a erudiției, căci aduce o pregătire de-a dreptul uimitoare atât în cunoștințele biblice, cât și cele de istorie creștină și păgână, în literatura veche, în filozofie, în geografie, în cronologia tehnică, în exegeză, în filologie și în paleografie".²⁷

Activitatea cărturărească a lui Eusebiu s-a manifestat devreme în domeniul istoriei, astfel încât să-l determine să scrie opere inovatoare în cele trei genuri ale acestui domeniu.

Dintre marile scrieri istorice, cea care s-a păstrat și a avut mare influență în întreg evul mediu este "**Cronica**"²⁸ amintită de autor în "Istoria" sa mai întâi cu titlul de "canoane cronologice"²⁹ (Χρονικοί Κανόνες), pe care un patrolog o califică drept "o lucrare imensă executată cu conștiința scrupuloasă, după o metodă severă și cu o erudiție extraordinară".³⁰

Ideea de a stabili o cronologie de la începutul lumii sau de mai încoace, nu aparține lui Eusebiu; ea a fost concepută și pusă în aplicare de Tațian Asirianul, Clement Alexandrinul, Ipolit³¹ și mai ales Iuliu Africanul.

23. L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise*, I, Paris, 1906, p. VII;

24. G. Bardy, *Eusebe de Cesaree, Histoire ecclesiastique*, IV, Paris, 1960, p.9;

25. P.Batifol, *Anciennes literatures chretiennes et la litterature grecque*, Paris.1897.p.206;

26. "Biblioteca", cod.13; Migne, P.G., 103.53-56;

27. J. Quasten, *Initiation aux Peres*, vol.III, Paris, 1963, p.441;

28. P.Migne, P.G. XIX, 99-598;

29. Eusebiu, Ist.Bis. I,1,6;

30. A. Puech, *Histoire de la litterature grecque chretienne*, vol. III, Paris, 1930, p.175;

31. Prima parte a Cronicii se păstrează în lb.greacă în codicele Gr.121 Madrid; un alt fragment se află pe un papyrus. Există opera integrală în trei traduceri: în latină, în armeană și în georgiană. Cronica este o cronologie biblică. După ce prezintă o listă a primelor generații, de la Adam la Noc, punctul de plecare al cronologiei îl constituie Diamerismos, urmează Stadiasmos, măsurarea în stadii a distanțelor pe Mediterana între Alexandria și Spania, cu precizarea porturilor și a altor informații utile pentru navigație. Urmează genealogia patriarhilor, începind cu Noe, continuată de cea a judecă-

Eusebiu reia opera lui Iuliu Africanul, dar cu mul mai multă erudiție și orizont istoric și renunță de a mai începe Cronica cu crearea lumii, așa cum făcuse Africanul.³²

Compilând Cronica, Eusebiu își însușea o veche preocupare, atestată încă de la începuturile literaturii apologetice și care se află la baza primelor manifestări ale unui interes istoriografic în rândurile scriitorilor creștini: împotriva acuzațiilor de "noutate" aduse de păgâni se încearcă să se ofere o probă bine articulată "argumentul vechimii", demonstrându-se că tradiția iudaico-creștină se mândrea cu o origine mult mai îndepărtată decât patrimoniul religios și filozofic al lumii clasice care, tocmai pentru că era mai recentă, era în realitate debitoare celei dintâi.³³

Titlul exact al Cronicii este: "Χρονικοί κανόνες καί επιτομή παντοδαπῆς ιστορίας ελλήνων καί Βαρβάρων" - *Canoanele cronologice și rezumatul istoriei universale a grecilor și a barbarilor*. Titlul a fost redat greșit de Ieronim: *Istoria universală a canoanelor cronologice*.

Cronica, scrisă probabil în 303, nu s-a păstrat în textul original. Partea I, care este o introducere la partea a II-a, s-a transmis într-o versiune armeană, iar a II-a în versiunea latină a lui Ieronim. Prima parte trece în revistă istoria diferitelor popoare antice, ajungând până la romani. Acest sistem de sincronizări, înzestrate cu o serie de note esențiale, apăsarea ca o noutate față de modelul cronografiei de tip alexandrin deși cunoscuse un precedent semnificativ în Cronologia lui Sextus Iulius Africanul. Diferența față de acest autor din sec.III se vădea și în alte aspecte decât cele privitoare la metodă: dincolo de faptul că se baza pe un amplu inventar de surse, Eusebiu renunță la ipoteza milenaristă a celor 6.000 de ani ai istoriei lumii și trasa o cronologie proprie. fără să mai pornească de la facerea lumii, ci de la Avraam.

Spiritul critic este evident. Propriu-zis Cronica pare a înlocui însăși biblioteca din Cezareea.

Prima parte cuprinde un rezumat al istoriei vechilor popoare: haldei, asirieni, evrei, egipteni și romani, indicându-se pentru acest popoare și sursele din care s-a inspirat: Biblia, Alexandru Polyhistor, Abydenos, Iosef, Castor, Diodor, Kephalion, Clement Alexandrinul, Manetho, Porfîriu, Dionisie.

În partea a II-a cuprinde tabele sincronice pe coloane cu note indicând principalele fapte istorice și biblice. Eusebiu a împărțit răstimpul în 5 epoci: 1) de la chemarea lui Avraam 2016 până la cucerirea Troii; 2) de la cucerirea Troii până la prima olimpiadă; 3) de la prima olimpiadă până la primul an de

32. I.G.Coman. *Patrologie*, vol.3, edit. I.B.M al B.O.R.. București, 1988, p.486:

33. C. Moreschini, E. Norelli, op. cit.,p.449:

domnie al lui Darius; 4) de la Darius la moartea lui Hristos; 5) de la moartea lui Hristos până la anul 303.

Metoda istorică eusebiană

Metoda istorică propriu-zisă a autorului nostru constă în a alege din ceea ce autorii anteriori în materie istorică au menționat, tot ceea ce este util pentru scopul propus: "Voi alege și voi culege ca din pajiști spirituale pasajele folositoare din scriitori vechi și voi încerca, prin povestirea istorică, să încheg într-un singur corp (aceste pasaje)".³⁴

Elementul cronologic este determinant. Eusebiu a înțeles să trateze după metoda pe care alexandrinii o aplicau bogatului tezaur literar elenic, și anume sincronizarea operelor literare cu anumite sărbători sau persoane marcante din vremea corespunzătoare. Acesta caută în operele autorilor creștini pasaje care se puteau data și crea o împletitură de sincronisme care se susțineau reciproc. Acest sistem de sincronisme este bine închegat și artistic lucrat. Nu este de mirare că și eretici sunt cuprinși în acest sistem. Se știe că polemica ortodoxă încerca prin cronologie să arate că ereziile erau separate de tradiția apostolică printr-o mare distanță cronologică. Din încercările polemice ortodoxe au ieșit primele liste de episcopi (Memoriile lui Hegesip). Aceste liste de episcopi întemeiază o istorie a Bisericii primare, asemenea succesiunilor sau diadohiilor istoriei filozofiei.³⁵ Materialul lui Eusebiu este tratat într-o compoziție și după un plan care au provocat multe discuții și critici. Faptele sunt tratate pe serii succesive, dar cu treceri uneori rapide de la una la alta și cu reveniri. Capitolele sunt cu totul inegale: unele cuprinzând câteva rânduri, pe când altele pagini întregi, aceasta datorită cantității materialului de care dispunea autorul în momentul redactării sau importanței pe care el o atribuia problemei tratate.

Cronica lui Eusebiu a precedat Istoria bisericească așa cum Cronica lui Dionisie de Halicarnas a precedat Antichitățile sale. Așa cum acest Dionisie își stabilește o concordanță a cronologiei romane cu cronologia greacă a lui Eratostene, tot așa Eusebiu, luând ca bază această dublă concordanță, și-a completat-o și unificat-o cu anii lui Avram. Principiul de bază al Istoriei lui Eusebiu era concordanta datelor istoriei profane și istoriei ebraice sau bisericești. Răsărirea Istoriei bisericești din Cronică era un fenomen întâmplat și în istoria profană.³⁶

34. Eusebiu, *Ist. bis.* 1.1.4;

35. Ed. Schwartz, *Einleitungen, Übersichten und Register zu Eusebius Kirchengeschichte. Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte* 9, Leipzig, 1909, p. CCXVI;

36. E. Grapin, *Introduction la Eusebe, Histoire ecclesiastique*, vol. III, Paris, 1913, p. LVI-I.X;

Eusebiu se folosește de numeroase izvoare literare, iar acestea erau, în majoritatea cazurilor de bună calitate. Simțul și respectul pentru adevăr, pe de o parte și evlavia pentru marile figuri istorice și literare ale Bisericii, pe de alta, impuneau lui Eusebiu datoria de a recurge aproape tot timpul la textele originale ale autorilor, texte care n-aveau pentru el, nu numai valoare de document, ci și valoare sacră. Istoricul renunță la folosirea de colecții de texte sau manuale deja în circulație, metodă pe care o foloseau grămăticii păgâni și pe care o vor folosi, mai târziu, și unii creștini având la îndemână "catenele". Eusebiu a găsit în biblioteca din Cezareea texte bune ale lui Filon, Sf. Irineu, Sf. Iustin, Clement și Origen; în schimb, a aflat o copie rea a Memorilor lui Hegesip și a altor documente.³⁷

Eusebiu tratează, în afară de autorii Noului Testament, scriitori iudei și păgâni, o seamă de autori creștini care au fost și episcopi, și anume: Sf. Clement Romanul, Sf. Ignatie Teoforul, Sf. Policarp, Papias de Hierapolis, Filip de Gortyna, Meliton de Sardes, Apolinarie de Hierapolis, Sf. Teofil al Antiohiei, Sf. Irineu, Sf. Dionisie al Corintului, Sf. Ipolit sau simpli preoți, ca: Clement Alexandrinul, Pamfil, Origen, Pierius, Dorotei, alții, simpli laici, ca: Quadrat, Aristide, Ariston de Fella, Sf. Iustin Martirul și Filosoful, Tațian Asirianul, Atenagora Atenianul, etc.

Operele pe care le citează, uneori menționează doar titlul, alteori, odată cu titlul rezumă și opera. Eusebiu menționează că a citit opera sau a avut la îndemână cele mai multe din operele enumerate. El împreună cu Pamfil au făcut un catalog al operelor lui Origen, pe care îl reproduce Ieronim.

Extrasele au și o valoare literară, Eusebiu le prețuiește pentru frumusețea lor. Unele din extrase sunt vrednice de o antologie. Unele sunt piese unice în istoria literaturii creștine primare, pentru că operele din care proveneau s-au pierdut. Eusebiu, referindu-se la unele opere, dă o istorie literară prin faptul că arată, pe lângă titlul lor, și împrejurarea în care au fost scrise, scopul, adresanții, etc. Aceasta nu se întâmplă cu toate operele, ci numai cu cele mai de seamă: Scrisorile Sf. Ignatie, Scrisoarea Sf. Policarp către Filipeni, Apologiile Sf. Iustin, operele lui Origen. El comite uneori și greșeli, care, cel mai adesea, sunt greșelile izvoare lor sale.³⁸

*Istoria bisericească (Εκκλησιαστική Ιστορία)*³⁹

De-a lungul vieții sale, Eusebiu a scris mult, abordând diferite genuri literare. Istoria bisericească singură ar fi suficientă pentru a asigura gloria acestuia.⁴⁰

37. Ed. Schwartz, *op. cit.*, p. CLIII;

38. I.G. Coman, *op. cit.*, p. 491-501;

39. P. Migne, P.G. XX, 45-906;

40. G. Bardy, *Eusebe de Cezaree, Histoire Ecclesiastique, Introduction, Sources Chretiennes*, Les editions du cerf, Paris, 1960. p. 75;

Nu este o istorie în sensul literar, critic și artistic a istoricilor mari și mici din antichitate, ci este un tip nou, care își găsește înrudirea în operele învățate și foarte răspândite, cum ar fi cea a lui Pliniu, a lui Aelian și a lui Diogenes Laertius.⁴¹

A fost redactată după Cronică.⁴² Partea creștină a istoriei din cronică este dezvoltată de Eusebiu în Istoria bisericească. Această operă are o mică prefață în care autorul precizează cuprinsul pe care-l va trata în cele 10 cărți și vrea să înfățișeze dezvoltarea Bisericii creștine începând de la venirea Mântuitorului Hristos în lume și până la începutul veacului al IV-lea, respectiv până la anul 324.

Lucrarea nu este un manual de istorie, ci este un mozaic de mărturii istorice și patristice adunate cu grijă și descrise după un plan bine precizat. Autorul nu dispune de un stil literar deosebit și de un dar al compoziției care să expună în mod evident faptele și evenimentele din decursul a 300 de ani de viață creștină. Eusebiu constată că iconomia dumnezeiască joacă un rol determinant în firul conducător al întregii vieți creștine. Prin această lucrare Eusebiu își pune în valoare calitățile sale de istoric și cercetător, atent să înregistreze faptele trecutului pe baza unor mărturii credibile și preocupat să le prezinte prin citate ample. Istoria bisericească ocupă un loc de referință pentru literatura patristică, dar și pentru istoriografia clasică. Trebuie să se țină seama de perspectiva apologetică care condiționează Istoria bisericească. El orientează selectarea textelor și folosirea acestora în sprijinul unor anumite teze.

În prezentarea materialului istoric, Eusebiu se menține pe linia tradiției apologetice. Amintim aici de termenul $\Delta\alpha\delta\omicron\chi\alpha\iota$ în descrierea "succesiunii de apostoli". Locul pe care îl ocupă acest termen în primele fraze ale operei marchează importanța acestuia. Concepția eusebiană face din succesiunea episcopilor istoria însăși a Bisericii. Sinonimia dintre succesiune și tradiția istorică a unui popor sau a unei instituții este prezentă și în concepția lui Iosif Flaviu pentru care tradițiile iudaice aflate în cărțile canonice își trag autenticitatea din felul în care aceste cărți au fost redactate de către "profeți".⁴³ Eusebiu este tributar istoriografiei anterioare și printre istoricii din trecut, numeroși și-au fundamentat operele pe ideea de succesiune.⁴⁴ Toții acești

41. G.G. Stănescu. *Eusebiu al Cesareei*, studiu patologic, Cluj, 1940, p.19;

42. Eusebiu, *Ist. Bis.* 1,1,5-6;

43. Iosif Flaviu, *Contra lui Apion*, 1,39;

44. Printre discipolii lui Aristot, unii au povestit sub forma de succesiune, istoria diferitelor științe: Theofrast a compus sub titlul *Opiniile fizicienilor*, adăpostind o prețioasă istorie a științelor naturii. Menon a scris o *Istorie a naturii*, din care un papyrus din Egipt a conservat câteva pagini. Aristoxene din Tarente a compus o *Istorie a Muzicii*, din care s-a păstrat o parte. Eudem din Rodos a

autori au arătat cum, în fiecare știință, dascălii se succed unii altora.⁴⁵ Istoria filozofiei a furnizat material important în povestirea succesiunilor.⁴⁶ Succesiunile filozofilor sunt departe de a fi comparate cu succesiunile episcopilor. "Succesiunea apostolică, permanența doctrinei lui Hristos în Biserică de-a lungul timpului, menținută prin episcopi; este seria părinților legitimi, garanție a autenticității doctrinei. Eusebiu citează pasajul din sfântul Irineu, care stabilește succesiunea episcopilor Romei și concluzionează: "Aceasta este în aceeași ordine și aceeași învățătură, pe care tradiția apostolică în Biserică și predica adevărului au adus-o până la noi".⁴⁸

Eusebiu ne prezintă prima istorie literară a creștinismului și mergând pe linia ereziologilor mai sus amintiți (Iustin, Irineu, element), propune și o schiță sumară a ereziilor timpurii. Multe din amănuntele privitoare la istoria ereziilor ori sectelor pe care le prezintă Eusebiu, nu le-am putea cunoaște din altă parte, cum ar fi cele despre Simon Magul, Cerint, Menandru, Marcion, Teodot, Apelles, Montan și mulți alții.

Eusebiu a folosit toate izvoarele și documentele publice oficiale, pe care protectorul său, împăratul Constantin i le-a pus la dispoziție⁴⁹, cercetând o mulțime de diplome, decrete, edicte, cât și diferite scrisori și alte opere literare.⁵⁰

Lucrarea a fost scrisă în limba greacă. Lumea latină a intrat în contact cu Istoria bisericească a lui Eusebiu prin intermediu lui Rufm.⁵¹ În secolele V și VI, Eusebiu a devenit semn de contradicție și opera sa a fost judecată cu multă severitate, autorul Decretului lui Gelase însă, nu a îndrăznit să condamne Istoria bisericească și se mulțumește prin a formula rezervat cu privire la această operă.⁵²

---

scrierilor o Istorie a Aritmeticii și a Geometriei și o Istorie de Astronomie vezi A.Rivaud. *Histoire de la philosophie*, Paris, 1948, t.I.p. 4; 45 G.Bardy, op.cit., p.79;

45. G. Bardy, *op.cit.*, p. 79.

46. Sotina a reunit 33 cărți διδακταί, adică succesiuni formând o istorie a școlilor filozofice, după el, Diocles din magnezia, prieten al lui Melagru din Gadara, a scris o Istorie cursivă a filozofilor, Επιδρομή φιλοσοφών, și Viețile filozofilor. Opera lui Diogene Laertius, Viețile și Opiniile Filozofilor, scrisă probabil în a II-a parte a sec. III etc.;

47. E. Grapin, *Eusebe, Histoire ecclesiastique*, t.III, p.LIII;

48. Ist.bis. V, 6,5, citat Irineu, *Adver. Haeres. III*, 3,3;

49. Eusebiu, *Ist Bis.* VI, 26;

50. G.G.Stănescu, *op.cit.*, p.20;

51. Rufin a realizat traducerea la cererea episcopului de Aquileea, vezi Rufm, *Prrologus in libros historiarum Eusebii*, ed. Mommsen, p.951. Mulți au transmis traducerea lui Rufm, cum ar fi: Grigorie de Tour în *Cronica Galicană* din 452, Isidor de Sevilia, *Beda Venerabilul*, o mulțime de manuscrise din secolele IX și XI;

52. *Decretum Gelasii*, 22; ed.E. Preuschen. *Analecta*, Leipzig, 1893, p. 152: "item Chronica Eusebii Caesariensis atque eiusdem Historiae Ecclesiasticae libros, quamvis in prima narrationis suae libro et post in laudibus atque excusatione Origenis schismatici unum conscripsert librum, propter rerum tamen singularium notitiam, quae ad instructionem pertinet, usquequaque non dicimus removendus";

Principalele teme

1) Succesiunile Sf. Apostoli (τάς τῶν ἱερῶν ἀπόστολων διαδοχάς) sau urmașii Sf. Apostoli, adică episcopii așezați de Sf. Apostoli și care, prin succesiune, vin până în zilele autorului. Eusebiu va trata despre cele mai importante scaune episcopale, Alexandria, Antiohia, Ierusalim și Roma. Eusebiu urmează exemplul Sf. Irineu, și nu se vede obligat să dea succesiunea tuturor scaunelor episcopale de care vorbește. Din când în când, el reproduce fragmente din catalog: el semnalează, de exemplu, câțiva episcopi ai Atenei: Dionisie Areopagitul, Publius, Codratus;⁵³ câțiva episcopi din Laodiceea: Telimidre, Heliodor, Socrate, Eusebiu, Anatol, Ștefan, Teodot⁵⁴; câțiva episcopi din Cezareea Palestinei: Teofil, Teoctist, Domnus, Teotecne, Agapius⁵⁵. Listele cronologice ale celor mai importante centre episcopale sunt împrumutate de la Irineu și Hegesip.

2) Solitorii mesajului dumnezeiesc prin cuvânt sau opere scrise, adică misionarii Evangheliei. Învățătorii și scriitorii bisericești ocupă locul imediat după episcopi. Eusebiu ține să dea o listă completă, pe cât posibil, a operelor, pe care le-a găsit în biblioteca din Cezareea, una din cea mai bogată în scrieri creștine antice care a existat vreodată.

3) Numele, calitatea și epoca ereticilor. Tratarea despre eretici era necesară întrucât viața și doctrina creștină se dezvoltă în luptă și cu ereticii. Pe istoric îl interesează învățătorii minciunii. Dacă comparăm opera lui Eusebiu cu cea a lui Epifaniu, Sf. Irineu sau Ipolit, vom observa imediat diferența punctelor de vedere. Eusebiu nu pare să cunoască scrierile eretice, el nu le citează, ci doar le menționează. El cunoaște cine a scris contra lui Marcion, contra lui Montan și montaniștilor, contra lui Artemon, dar nu a avut niciodată în mâini operele lui Marcion, oracolele lui Montan și scrierile lui Artemon. Despre Ipolit, el nu a citit Filosofumena, pentru că nu o menționează. Eroarea nu-l interesează decât pentru faptul că ea a fost respinsă și că ea, la un moment dat, opune veninul său ortodoxiei.⁵⁶

4) Nenorocirile poporului iudeu pentru că au răstignit pe Mântuitorul. Este vorba de cuceririle romane în Palestina sub Nero și distrugerea Ierusalimului sub Vespasian și Titus. Amănuntele sunt oferite de istoricul Iosif Flaviu,

53. Ist. bis. IV, XXIII,2,3;

54. Ist. bis. VI, XI,VL,2; VII,V,I; VI,XXXII, 5,6.12.21.22.23;

55. Ist.bis. V, XXII, XXIII,3; VI, XIX, 17; VI, XXVII, 1; VII, V; VII,XIV; VII,XXVIII,1; VII, XXXII,24;

56. G. Bardy, op.cit., p.95;

5) Natura, calitatea și vremea persecuțiilor păgâne împotriva creștinismului și martirii care au murit pentru Hristos. Despre martiri, Eusebiu vorbește în altă lucrare dedicată în special martirilor din Palestina și despre care el face mențiune în istoria sa.

6) Martiriile din vremea autorului și încetarea persecuțiilor prin milostivirea și bunătatea Mântuitorului. Tabelul alcătuit în ediția lui Grapin numără 120 nume de bărbați și 15 nume de femei, care au murit pentru mărturisirea lui Hristos. În biografia lui Origen, care ocupă un loc important în cartea VI-a, el semnalează 8 discipoli care și-au dat viața pentru Hristos. Cartea a VII-a conține numeroase detalii, care provin fără îndoială de la martiri oculari, în timpul domniei lui Valerian.⁵⁷ Martirii din vremea sa, autorul îi tratează în cartea a VIII-a a Istoriei bisericești, apoi prezintă edictului Galeriu din 311, care era favorabil creștinilor.

Materialul este prețios prin biografiile autorilor, prin rezumatul unora din opere și prin informațiile în domeniul literar.⁵⁸

7) O importanță considerabilă o acordă Eusebiu de-a lungul Istoriei sale Canonului Sf. Scripturi. Episcopul de Cezareea nu uită în lucrarea sa că este un biblist, precum era odinioară Origen, și mai ales că Sf. Cărți sunt indispensabile în viața Bisericii. Amintește că aceste cărți moștenite din Sinagogă, au fost transmise în mod fidel de către creștini de-a lungul secolelor. Pentru Vechiul Testament, el amintește listele lui Meliton de Sardes⁵⁹, ale lui Clement Alexandrinul⁶⁰, ale lui Origen⁶¹. Noul Testament interesează în mod deosebit. Eusebiu recapitulează lista scrierilor neotestamentare distingând cu grijă cele ce sunt primite fără rezervă de toate Bisericile, cele care sunt discutabile și cele care sunt respinse categoric⁶². Autorul istoriei își face un proiect cu privire la prezentarea Cărilor Sf, astfel: "În continuarea acestei Istorii eu voi face uz citând pe rând nu numai pe scriitori, ci voi arăta și care au fost cărțile contestate de care s-au servit unul sau altul, precum și ce spun ei despre Scripturi, dacă sunt ele biblice și recunoscute, cât și despre cele care nu sunt".⁶³

57. Ist. bis. VII, XII (Martiriul lui Priscus, Malcbus și Alexandru); VII, XV (martiriul Sf Marin);

58. I. G. Coman, op.cit. p.489-490, vezi Eusebiu, Cronica, P.G.19, col.101-598; Istoria bisericească, prefață, ed. Grapin și ed. G. Bardy; Ieronim, *De viris illustribus*, 81, ed. Richardson;

59. Ist. bis. IV, XXVI, 13-14;

60. Ibid., VI, XIII, 6;

61. Ibid., VI, XXV, 1-2;

62. Ibid., III, XXV;

63. Ibid., III, III, 3;

Istoria bisericească a cunoscut, se pare, patru ediții în cursul anilor 312/313, 315, 317, 323 sau 324. de fiecare dată lucrarea a primit modificări sau adăugiri, pornind de la 8 cărți și ajungând la 10.⁶⁴

Programul de care vorbește Eusebiu în introducerea "Istoriei" a fost realizat în șapte cărți, între anii 311-312 și se încheie cu căderea lui Maxențiu din 312. cercetările anterioare trebuiau completate cu noi evenimente ce se succedau cu repeziciune: biruința lui Liciniu asupra lui Maximinus din 30 aprilie 313 și a lui Constantin asupra lui Liciniu din 18 septembrie 323. A apărut cartea a opta, care povestește despre prigoana lui Dioclețian și sfârșitul ei. În 315 Eusebiu publică o nouă prelucrare a istoriei sale. Cartea a opta se prelungeste cu descrierea tiraniilor lui Maxențiu și Maximin. A noua narează despre pieirea celor doi mari prigonitori ai creștinismului. Încheierea o formează o culegere de documente.

A treia prelucrare a apărut în 317. Opera este adăugită cu noi informații precum și discursul festiv rostit de Eusebiu în 314/315 cu ocazia sfințirii bisericii din Tir.⁶⁵

În 324 sau 325 a apărut ultima ediție revăzută de autor. În ea menționările asupra lui Liciniu au fost eliminate, adăugându-se evenimentele dispariției lui. Lipsește de asemenea și colecția documentelor ediției a doua și diferite adăugiri din ediția a treia. Cartea ultimă din această ediție a fost închinată episcopului Paulin de Tir, cuprinzând laudele la adresa împăratului Constantin, a politici sale universale, precum și a celor trei fii ai săi.⁶⁶

*Despre viața lui Pamfil*⁶⁷ (*Περὶ τοῦ βίου Παμφίλου*) în trei cărți, din păcate toate pierdute. Lucrarea a fost scrisă după moartea lui Pamfil.⁶⁸

Despre martirii din Palestina (*περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνη μαρτυρησάντων*)

Lucrarea a fost realizată în anul 311⁶⁹ sau 313⁷⁰, în care prezintă persecuțiile dintre anii 303-311 în regiunea cunoscută de autor. Este cea mai detaliată dare de seamă care ne-a parvenit asupra consecințelor ultimei persecuții

64. P.S.B. vol. XIII, studiu introductiv; Bigelmair, Eusebius Pampbili, p.41; Quasten, op.cit., p.445;

65. Ist. Bis., X, 1, 4, 5-7;

66. G.G.Stănescu, op.cit., p.21-22; E. Schwartz stabilește, pe baza analizei textului, datele apariției celor patru ediții ale Istoriei bisericești, p.47-61;

67. Ieronim vorbește despre această lucrare și o numește "Libros elegantissimos", Migne, P.G. XX,1440-1456;

68. Wallace-Hadrill, Eusebius, p56-57, între 311-313;

69. Ibidem, p.57;

70. Bigelmair, op.cit.,p.XLII;

la nivel local. Recenzia mai amplă, probabil din 311, transmisă integral în siriacă, abundă mai ales în detalii biografice, în primul rând pentru cei pe care Eusebiu i-a cunoscut personal în cerul lui Pamfil⁷¹. Ca dovadă a conștiinței sale critice, Eusebiu se arată destul de rezervat și nu pune accentul pe aspecte miraculoase și extraordinare (IX,13). Cunoștințele sale în materie de literatură martiriologică au influențat în mod sigur prezentarea tipologiei martirilor.

Lucrarea cuprinde o înșirare cronologică a 83 de martiri, care au pățimit mai ales în Cezareea. Cu siguranță au fost mult mai mulți, după cum afirmă Eusebiu. Un loc de frunte îl ocupă martiriul lui Pamfil.

Culegerea de vechi acte martirice este din păcate pierdută. Eusebiu face de multe ori referire la ea, probabil că în aceasta se aflau mai multe documente pe care le citează în Istoria bisericească.

Patru lucrări distincte cu caracter istoric, *Viața lui Constantin*, Discursul adresat adunării sfinților, Discursul rostit de Eusebiu la aniversarea a 30 de ani de domnie a împăratului Constantin (Tricenalia), discursul rostit de Eusebiu cu prilejul sfințirii bisericii Sfântului Mormânt de la Ierusalim, sunt legate prin conținut și prin faptul că au în vedere aceeași personalitate a împăratului Constantin.

*Viața lui Constantin*⁷²

Titlul acestei lucrări în patru cărți este: Εἰς τοῦ βίου τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου βασιλεως - Reflexiuni asupra vieții lui Constantin.⁷³

Este cunoscută în mod obișnuit după denumirea latină *Vita Constantini* sau *De vita Constantini*. Alcătuită în patru cărți este concepută ca o completare concretă la construcția ideală a *Laudei*. Nu este de fapt o expunere amănunțită a vieții lui Constantin, ci este o lucrare panegirică la adresa împăratului ca trimis al lui Dumnezeu, chipul izbăvitorului din mâna persecutorilor.

Lucrarea are un scop moral-edificator, să prezinte o glorie a împăratului respectând în mare parte regulile *encomiastice*. Intenția lui a fost aceea de a-l înfățișa pe Constantin, drept un prieten al Tatălui Ceresc, și un model desăvârșit de adevărată viață creștină pentru orice om din imperiu. Spre a-și atinge scopul autorul trebuia să părăsească pe "Eusebiu istoricul", rămânând numai "Eusebiu curteanul și panegiristul", care vorbea numai ce îi

71. Eusebiu îi datorează multă cinste învățătorului său, de aceea își ia denumirea, după care este și cunoscut în literatura patristică, al lui Pamfil;

72. Migne. P.G. XX. 905-1440;

73. W. Tefler. *Author's Purpose*, p. 157; G.G. Stănescu. *op.cit.*, 26.

convine, trecând cu vederea unele chestiuni care ar fi întunecat aureola împăratului.⁷⁴

Regulile encomiastice fuseseră expuse de retorul Menandru, într-un tratat intitulat Βασιλικός λόγος -panegiric împărătesc și autorul nostru să-l fi cunoscut. Una dintre reguli era aceea de a avea în vedere amplificarea (αύξησις) faptelor de glorie și ignorarea celor negative. În Introducere, Menandru sfătuia pe autor să vorbească de greutatea nemăsurată a sarcinii pe care și-o iau, de incapacitatea lor de a-i face față, dar și de necesitatea realizării ei. Eusebiu adaptează aceste norme zicând: "...Celui Care-fiind rară de moarte și Cuvânt al lui Dumnezeu singur este în măsură să-Și întărească vorbele spre încredințare".⁷⁵ În ceea ce privește conținutul lucrării, Menandru recomandă să se vorbească despre patrie (πατρίς), orașul natal (πόλις), poporul (εθνος) sau neamul (γενος) din care provenea subiectul, eventual unele întâmplări miraculoase apărute la naștere (τα περί της γεννησεως), de înfățișarea fizică (τα περί της γυσεως), despre educația primită (ανατρογή), dacă a crescut într-un palat imperial și dacă a preluat de timpuriu conducerea, de copilărie (παιδεία), de calitățile sufletești (φυσις της φυχης). Eusebiu se abate de la aceste reguli stricte ale encomionului și apropiindu-se de ale biografiei. Autorul utilizează procedee întâlnite în biografiile antice ca ale lui Plutarh sau Philon.⁷⁶ Eusebiu creează un tip nou creștin de prezentare, Vita Constantini nu este nici biografie, nici panegiric în adevăratul sens al cuvântului, ea are ceva din ambele. De vita Constantini nu este o reușită a genului, după cum a fost apreciată de unii. Laudele exagerate aduse lui Constantin au determinat pe unii autori să-l numească pe Eusebiu ca "cel mai dezgustător dintre panegiriști".⁷⁷ Conținutul lucrării, uneori prea amănunțit, alte ori prea neprecis, precum și orientarea pro-ariană a autorului au făcut ca Vita Constantini să nu devină model pentru biografiile creștine și să nu aibă o răspândire prea mare.⁷⁸

Diferitele observații referitoare la figura împăratului din scrierile anterioare capătă structură organică în cele patru cărți ale *Vieții lui Constantin*, concepută ca o completare a *Laudei*.

Opera este controversată, și s-a ajuns chiar la negarea paternității lui Eusebiu. Îndoielile provin din confruntarea cu *Istoria bisericească*, în care,

74. G.G.Stănescu, op.cit.,p.26;

75. Eusehiu, *Viața lui Constantin*, 1,2,1, P.S.B. vol.14;

76. Winkelmann, *Lehen Konstantins*, p.XLVI-L;

77. J. Burckhardt, *Zeit Konstantins*, p.223,242.250; Winkelmann, op.cit.,p.LII-LIII;

78. Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*. P.S.B. vol.14, studiu introductiv Prof. Dr. Emilian Popescu, p.22-24;

spre exemplu, nu se menționează episodul viziunii crucii⁷⁹ înainte de bătălia de la Podul Milvius. Multe dificultăți se pot rezolva ținând cont de felul în care Eusebiu își readaptează materialele. În acest din urmă caz, fiind vorba și de ultima lucrare a episcopului de Cezareea, este posibil ca acesta să nu fi reușit să scrie versiunea finală înainte de a muri.⁸⁰

Autorul lucrării, după moartea lui Constantin, consideră de cuviință să-i alcătuiască un panegiric de dimensiuni mai puțin obișnuite. Unii biografii înobilează fapte rele care trebuie uitate. "Relatarea mea, spune Eusebiu, chiar dacă nu poate exprima măreția subiectului, va plăcea, totuși, prin simpla prezentare de fapte nobile ale acestui împărat. E lucru sigur că reamintirea unei purtări plăcute lui Dumnezeu nu va fi fără folos, ci va însemna lecții folositoare pentru sufletele gata să le primească".⁸¹ Autorul înfățișează un număr de fapte bine alese, exprimate cât mai scurt. Sfințenia împăratului nu putea fi elogiată în timpul vieții acestuia.

Eusebiu parcurge viața lui Constantin de la primi pași ai acestuia în umbra tatălui său Constanțiu Chlorus și până la campania împotriva lui Maxențiu. O dată dobândit controlul asupra Occidentului și succesul creștinismului, complicația neașteptată a conflictului donațist pune în lumină un nou aspect al împăratului: rolul acestuia de "episcop comun", "episcop al celor din afară", doritor înfocat al păcii între biserici și mărinimos cu cei care au provocat dezordine și care sălășluiesc tocmai printre oamenii Bisericii, așa cum o vor demonstra mai ales controversese asupra arianismului. "...Pe câli îi vedea dispuși să primească cu astâmpăr și din tot sufletul hotărârea (γνωμη) care se impunea, pe aceștia pe toți îi grăia de bine, arătând că se bucură când îi este dat să vadă că toată lumea este la un gând; dar dinspre cei nesupuși se întorcea cu silă. Până și față de oamenii care nu-l aveau la inimă se purta răbdător, îndemnându-i și pe ei cu glas stăpânit și cu blândețe să mai cugete și să nu se dușmănească."⁸² Profilul lui Constantin este: "trimisul lui

79. Viziunea pe cer a semnelui Crucii a dus la convertirea Împăratului Constantin, aceasta dind prilej la multe controverse în rândul criticilor moderni. P. Batifol, *la Paix constantinienne et le catholicisme*, Paris, 1914, p.256-259. crede în convertirea lui Constantin, mai recent J. Maurice, (*Constantin le Grand. L. origine de la civilisation chretienne*, Paris, 1925. p. 31-36), specialist în numismatică din epoca constantiniană acceptă ca un fapt real elementul miraculos al convertirii, M.F.Lot, *la Fin du monde antique*, Paris, 1927, p. 32-34. înclină în favoarea sincerității convertirii lui Constantin. Burckhardt servindu-se ca principală sursă, de *Viața lui Constantin a lui Eusebiu*, îi aduce acesteia numeroase critici. J. Burckhardt, *Die Zeit Constantin's des Grossen*, Leipzig, 1898, 3.Auflage, p.326,369-370,387,407:A. Harnack, *Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den erssten drei Jahrhunderten*, t. II, Leipzig, 1906. 2.Auflage. p. 276-285

79. Migne.P.G.XX.921 C;

80. C.Moreschini și E. Norelli, op.cit., vol.I, p.452;

81. Migne.P.G.XX.921 C;

82. Eusebiu, *Vita Constantini*, 1.44,45;

Dumnezeu", "iubitorul de Dumnezeu", "un nou Moise". Unicitatea personajului descris rezultă din aceea că el primește botezul înainte de moarte, pecete a consecvenței unei vieți conduse - în ochii lui Eusebiu - de mărturisirea adevăratului Dumnezeu.

Critici privind autenticitatea lucrării

Jakob Burckhardt a fost primul critic care a exprimat cuvinte aspre la adresa lucrării *Viața lui Constantin*. Acesta consideră că Eusebiu a fost un teolog important și un cercetător sârguincios, dar el nu a avut prea mult spirit critic; totuși nu-i lipsit de valoare, deoarece a fost contemporan al evenimentelor. Lucrarea în discuție nu poate fi utilizată ca izvor de seamă, deoarece conține prea multe denaturări, treceri sub tăcere, tănuiri, ficțiuni. Eusebiu ar fi fost ipocrit, cel mai dezgustător panegirist care a falsificat complet imaginea lui Constantin.⁸³ Amedeo Crivellucci, mergând pe linia părerii lui Burckhardt, consideră că Eusebiu prezintă un "imperatore modello", de aceea lucrarea ar fi fără viață, monotonă, de neutilizat. El supune analizei unele edicte și scrisori⁸⁴ atribuite lui Constantin și consideră că nu corespund stilului împăratului, sunt prolixo și cu neclarități.⁸⁵

Împotriva acestor critici, I.A. Heikel a dovedit autenticitatea celor 16 edicte și scrisori imperiale încorporate panegiricului. Autenticitatea este confirmată și de Papyrus London 878, a cărui redactare nu poate fi posterioară anului 320 textul aparține scrisorii lui Constantin adresată provincialilor și publicată după înfrângerea lui Licinius, text care corespunde întocmai celui al Vieții lui Constantin, II, 27 și 28; sfârșitul lui 26 și începutul lui 29.⁸⁶ Dintre cei care au supus unei analize atente documentele și au pledat pentru autenticitatea lucrării, menționăm: Victor Schultze⁸⁷, Otto Seeck⁸⁸, Ivar August Heikel⁸⁹, Ireneo Daniele, Heinz Kraft. Alții ca Augusto Mancini, Pierre Batiffol și Henri Gegoire merg pe linia deschisă de Crivellucci.⁹⁰

*Cuvântare la adunarea sfinților -Ad coetum sanctorum.*⁹¹ Apare ca a 5-a carte a Vieții lui Constantin. În ea se preamărește credința creștină, com-

83. J. Burckhardt, op.cit. loc. cit.:

84. Eusebiu, *Vita Constantini*, II, 24-42, 48-60; III, 64 și urm., IV, 9-13;

85. E. Popescu, *Studiu Introductiv*, P.S.B., Vol. 14, apud A. Crivellucci, *Della fede storica di Eusebio nella Vita di Costantino*, appendice al vol. *Primo della Storia delle relazioni tra lo Stato e la Chiesa*, Livorno, 1888;

86. I.G. Coman, op.cit., Vol. III, p. 502;

87. V. Schultze, *Die Glaubwürdigkeit des Eusebius*, *Theologisches Literaturblatt*, 10, 1889, p. 81 și urm.

88. O. Seeck, în *Zeitschrift für Kirchengeschichte*, 17, 1897, p. 53-61 și urm.

89. Heikel, *Eusebius Werke* I, p. LXVI-LXXXII;

90. E. Popescu, op.cit., p. 25-26;

91. Migne, P.G. 20, 1253-1316;

bătându-se idolatria și credința în destin. În partea a doua se vorbește despre Hristos cel prezis de prooroci și de înțelepți între care se numără Sibila și Ecloga a IV -a a lui Virgiliu. Se denunță greșelile politeismului și se demonstrează adevărul mesajului creștin. Discursul datează probabil din perioada 313-325 și s-a scris în limba latină. Interpretează în sens hristologic cele propuse de Lactantiu în spațiul latin, prin *Instituțiile divine*. Despre versurile Sibilei, Eusebiu scrie că au fost descoperite de un creștin cu dar poetic. "Cicero mărturisește că ar fi dat de aceste stihuri, că le-a tradus în latinește și că le a inserat în scrierile sale. Cicero a fost ucis când Antoniu tocmai venise la putere; Antoniu a fost la rândul său înlăturat August, care a domnit cincizeci și șase de ani. Lui i-a urmat Tiberiu; și în ani acestuia și-a făcut Mântuitorul luminoasă arătare în lume, s-a zămislit taina preasfintei noastre credințe și a prins chiag o omenire nouă - aceea la care cred eu că se gândea cel mai de seamă poet al Italiei, când scria: Atunci, iată, ivitu-s-a o omenire nouă".⁹²

*Laudele lui Constantin*⁹³

Urmează după opera precedentă și cuprinde două lucrări.⁹⁴

Din greșeală aceste cuvântări sunt cuprinse ca un întreg și sunt cunoscute sub denumirea de "Laus Constantini" sau Κωνσταντίνου τριακονταετηρικός (Bardenhewer, 1, c.).

Εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου βασιλεως însoțită și de "λογος"-ul rostit de Constantin la "Adunarea sfinților", cât și de Εἰς Κωνσταντίνου τριακονταετηρικός au fost tipărite în legătură cu "Istoria bisericăscă", deoarece până într-un anumit punct sunt o completare a acesteia⁹⁵.

Prima este un panegiric ținut la 25 iulie 335 în palatul imperial din Constantinopol, cu prilejul aniversării a 30 de ani de domnie a lui Constantin. În acest panegiric, autorul evidențiază calitățile excepționale ale împăratului. Eusebiu urmează aceeași metodă ca și în "Viața lui Constantin" de a arăta lumii întregi împăratul model, "alesul lui Dumnezeu", înzestrat cu însușiri și calități care nu se găsesc la orice om, "desăvârșit în înțelepciune", bunătate, dreptate, curaj și evlavie față de Dumnezeu.⁹⁶ Imperiul său imită puterea Monarhului ceresc.⁹⁷ Monarhia este mai presus de polyarhie, care,

92. Eusebiu, op. cit., 19,2-3,

93. Migne, P.G., 20,1316-1440;

94. O ediție îngrijită cu indice alfabetic publicată în 1903 la Lipsca de J.A. Heikel, în Bibliothek der Kirchengvater. A. 1. Eusebius Werke: în limba germană au fost traduse de J. M. Pfattisch, publicat în Bibliothek der Kirchengvater, Ed. 3, IX; în limba română a fost tradusă de Mitropolitul Iosif Gheorghian, București, 1896; tradusă de Radu Alexandrescu în P.S.B., vol. 14, București, 1991;

95. G.G. Stănescu, op. cit., p. 28, apud Berdenhewer 3,260;

96. Eusebiu, op. cit.(tricenalia), 5,1;

97. Ibidem, 3, 5;

după cum spune autorul, este, mai degrabă anarhie.⁹⁸ Lucrarea a doua⁹⁹ este un tratat prezentat împăratului cu prilejul sfințirii Bisericii sfântului Mormânt(335). Pagini înălțătoare, prin care Eusebiu, laudă frumusețea și caracterul imperial al acestor clădiri, spre decepția ignoranților care ironizează faptul că împăratul își risipește zelul pentru morminte. Biserica sfântului Mormânt, simboliza legătura dintre misiunea împăratului și intruparea, moartea și învierea lui Iisus Hristos.¹⁰⁰

Laudele sunt un ecou al teandriei, al unirii între Hristos și imperiu. Un om și un imperiu universal se contopesc cu un loc sacru din care ieșeau lumina și viața.¹⁰¹

Istoriografia își are începutul odată cu Istoria Bisericească a lui Eusebiu de Cezareea. Contribuții importante în acest domeniu, după cum însuși Eusebiu este silit să recunoască, au avut înaintașii acestuia. Materialul pus la dispoziție în bibliotecile cercetate de autorul istoriei bisericești, în ceea ce privește istoria creștinismului de la Hristos, era selectat cu grijă pentru a demonstra succesiunea neîntreruptă de la Sfinții Apostoli.

Istoriografia primară are caracter apologetic. În această privință "părintele istoriei bisericești" nu aduce nimic nou, doar intenția de a aduna într-un singur material istoriografic faptele întâmplate anterior era ceva inedit, fără precedent în istoria apologetică creștină.

Metoda expunerii faptelor istorice, persoane importante și operele acestora este împrumutată din istoriografia păgână.

Metoda *διαδοχαί* era folosită de Sf. Iustin, Sf. Irineu, Clement Alexandrinul, Eusebiu și alții, aceasta nu este identică cu cea păgână, întrucât se aduc elemente creștine, care îi dă o formă nouă.

În prezentarea succesiunilor, rolul principal îl constituie pronia dumnezeiască. *De fapt aceasta s-a dorit să demonstreze în istoriografia creștină primară că toată istoria omenirii și a bisericii în special poartă pecetea intervenției lui Dumnezeu.*

Opera istorică eusebiană, cu toate deficiențele și criticile care i s-au adus a oferit posterității date care s-ar fi pierdut. De aceea contribuția episcopului de Cezareea, chiar dacă atitudinea lui față de credința niceeană nu era ortodoxă, este remarcabilă.

Pr. drd. Gheorghe Popa

98. P.G. XX, 1329 A;

99. Eusebius. op.cit., 11-18;

100. P.G. XX, 1380 A;

101. I.G.Coman. op.cit., p. 504-505

CINSTIREA SFINTELOR ICOANE ÎN BISERICA ORTODOXĂ ÎN SECOLELE IV-VII

În lumea de astăzi, marcată de prezența a numeroase imagini și pseudo-imagini, copleșitoare prin multitudinea formelor și efectelor lor¹, sfintele icoane constituie o mărturie tăcută a spiritualității creștine ortodoxe sau un prilej de purificare a văzului. De aceea este necesar să se precizeze ce este icoana și ce loc ocupă ea în teologhisirea și evlavia Sfinților Părinți. Deoarece problema cultului sfințelor icoane în primele trei secole a fost tratată anterior², în studiul de față, adoptându-se metoda analizei cronologice, se va urmări identificarea sensurilor pe care noțiunea de icoană³ le întrunește în gândirea patristică a secolelor IV-VII, precum și conținutul relației chip-prototip, spre a evidenția temeiurile generale și speciale ale cinstirii sfințelor icoane⁴. Vor fi trecute în revistă bogatele mărturii ale Părinților și Scriitorilor Bisericești referitoare la cinstirea și puterea harică a icoanelor Mântuitorului,

---

1. Pentru o analiză filozofică a tipurilor, naturii și funcțiilor imaginilor, a se vedea J.J. Wunenburger, *Philosophie des images*, Paris, 2001; traducere românească de M. Constantinescu, ed. îngrijită și postfață de S. Alexandrescu, Ed. Polirom, București, 2004.

2. A se vedea valorosul studiu al Pr. Prof. I. Rămureanu, *Cinstirea sfințelor icoane în primele trei secole*, în ST XXIII (1971), nr. 9- 10, p. 621- 671.

3. O sistematizare a accepțiunilor pe care le cunoaște noțiunea de icoană se regăsește în sec. VIII la Sfântul Ioan Damaschin, în lucrarea sa *Cele trei tratate apologetice contra celor care atacă sfintele icoane*, PG 94, I, III, PG 94, 1240C- 1244A, 1337B- 1344A; traducere românească, introducere și note de Pr. Prof. D. Fecioru, București, 1998, p. 45- 47, 138- 141. El enumeră șase asemenea semnificații, dispuse pe o scală ierarhică, în funcție de gradul de „participare” la realitatea prototipică: Icoana naturală (Fiul, Chipul deoșință al Tatălui; fiul, icoana tatălui său), Ideea „despre sfatul lui Dumnezeu cel mai înainte de toți vecii”, icoana „prin poziție sau imitare” (omul, „chip al lui Dumnezeu”), icoana analogică (perceperea realităților inteligibile prin cele sensibile), tipurile sau simbolurile (cu valoare figurativă), icoana cu rol anamnetic (reproducerea prin scris sau culori a evenimentelor istoriei mântuirii sau a chipului persoanelor sfinte).

4. A se vedea în acest sens: E. Von Dobschutz, *Christusbilder. Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur*, Leipzig, 1899; G. B. Ladner, *The concept of the Image in the Greek Fathers and the Byzantine Iconoclastic Controversy*, în DOP VII (1953), p. 1-34; P. Lucas Koch, *Zur Theologie der Christuskone*, în BenM XIX (1937), p. 375- 387; XX (1938), p. 32- 47, 168- 175, 281- 288, 437- 452.

Maicii Domnului și sfinților⁵. De asemenea vor fi analizate concepțiile și atitudinile aniconice sau iconoclaste manifestate în această perioadă, în sânul ori în afara Bisericii, care au pregătit terenul pentru marea criză iconoclastă din Imperiul bizantin în secolele VIII- IX⁶.

I. Icoana în gândirea patristică din perioada secolelor IV- VII. Argumente și mărturii în favoarea cinstirii sfințelor icoane

1. SECOLUL AL IV-LEA

a. *Răsărit*. În câteva fragmente din *Aglaofon* sau *Despre înviere*, Metodiu de Olimp († 311) invocă, spre a-și argumenta poziția antiorigenistă, o serie de exemple din lumea artelor plastice (îndeosebi a sculpturii), față de care se arată extrem de familiar⁷. Pe lângă două referințe la arta picturii⁸, autorul aduce în prim plan, într- un fragment semnificativ⁹, exemplul statu-

5. Referitor la problema dezvoltării cultului icoanelor înaintea perioadei iconoclaste, vezi: E. Kitzinger, *The Cult of Images in the Age Before Iconoclasm*, în *DOP VIII (1954)*, p. 83-150; Edwyn Bevan, *Holy Images: An Inquiry into Idolatry and Image-Worship in Ancient Paganism and in Christianity*, Londra, George Allen & Unwin Ltd., 1940; V. Grumel, *Images (culte des)*, în *DTC vol. VII- I, Paris, 1927*, p. 766- 844; N.H. Baynes, *The Icons before Iconoclasm*, în *HThR XLIV (1951)*, p. 93-106; Pr. Lect. N. Chifăr, *Iconologia în literatura patristică anterioară declanșării iconoclasmului bizantin*, în vol. *Teologie și spiritualitate patristică*, Ed. Trinitas, Iași, 2002, p. 116- 142.

6. Vezi G.B. Ladner, *Origin and Significance of the Byzantine Iconoclastic Controversy*, în *MS II (1940)*, p. 127-149; E.J. Martin, *A History of the Iconoclastic Controversy*, Londra, 1930; N. Calas, *Iconolatry and Iconoclasm*, în *CAJ 29 (1969-1970)*, nr. 2, p.184-199; A. Besançon, *The Forbidden Image: An Intellectual History of Iconoclasm*, Chicago, 2000; C. Barber, *Figure and Likeness: on the Limits of Representation in Byzantine Iconoclasm*, New Jersey, 2002.

7. Metodiu de Olimp, *Aglaofon* sau *Despre înviere*, traducere românească, studiu introductiv, note și indici de Pr. Prof. C. Cornițescu, în col. PSB, vol. 10. Ed. IBMBOR, București, 1984, „Prolog”, cap. XVI, p. 130 (idee reluată în “Discursul lui Memianius”, cap. XXVI, p. 192); “Primul discurs al lui Metodiu”, cap. XXXIV, p. 145, cap. XXXV, p. 146, cap. XLIII, p. 152; “Discursul al treilea al lui Metodiu”, cap. VI, p. 198- 199. Ceea ce se poate remarca din abundența acestor citate, este valorizarea artelor plastice, lucru firesc la un Scriitor Bisericesc care, în combaterea spiritualismului origenist, acordă cinstea cuvenită materiei.

8. Prima referință (*Ibidem*, “Discursul lui Memianius, cap. X, p. 178) este o analogie, în care autorul compară crearea trupurilor omeniești de către Dumnezeu, din “amestecurile diferite” ale celor patru elemente primordiale, cu arta picturii, în care chipurile personajelor sunt realizate prin suprapunerea diverselor amestecuri rezultate din combinarea celor patru culori principale. A doua mențiune (*Ibidem*, “Primul discurs al lui Metodiu”, cap. XXVIII, p. 138) vedește desconsiderarea de către autor a artei naturaliste păgâne, atitudine determinată de mijloacele și scopul proprii acestui gen de artă: ea redă doar iluzia realității (imaginea lucrului reprezentat, nu lucrul în sine) și urmărește un scop pur estetic (delectarea ochilor privitorilor).

9. „Și fiindcă toate chipurile împăratului trebuie onorate din cauza efigiei imperiale imprimate în ele, trebuie să fim onorați și noi, pentru că suntem chipul Său.” (*Ibidem*, “Discursul lui Memianius”, cap. XXIV, p. 190- 191, vezi și Sfântul Ioan Damaschin, Op. cit., III, PG 94, 1420B; trad. cit., p. 217- 218). Afirmția anticipează clasicul enunț al Sfântului Vasile cel Mare: “Cinstea acordată chipului trece asupra prototipului” (*Despre Sfântul Duh, XVIII, 45*, în PG 32, 149C; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. C.Cornițescu, în col. PSB, vol. 12, București,

ilor imperiale, spre a sublinia vrednicia omului, în calitatea sa de „chip al lui Dumnezeu”. Dezvoltând o paralelă interesantă între chipul antropologic și cel artistic, Metodiu de Olimp subliniază că temeiul cinstirii “chipurilor imperiale” (omului) nu decurge din vrednicia materiei din care acestea sunt realizate (trupul), ci din “efigia imperială imprimată în ele” (chipul dumnezeiesc). Închinarea se adresează nu materiei din care este confecționat chipul, ci persoanei împăratului.

Descriind declanșarea persecuției împotriva creștinilor din Nicomidia, la 23 februarie 303, din porunca auguștilor Dioclețian și Maximian, Lactanțiu († 320) amintește de reprezentarea lui Dumnezeu (*simulacrum Dei*), căutată de către prigonitori în catedrala orașului¹⁰.

Din vasta operă a lui Eusebiu de Cezareea († 340) pot fi culese câteva mărturii prețioase legate de răspândirea și cinstirea sfințelor icoane în epoca sa. O primă mențiune apare în lucrarea *Demonstrația evanghelică*, într-un text ce descrie teofania trinitară de la stejarul din Mamvri și în care Eusebiu amintește de venerarea unei picturi înfățișând Filoxenia lui Avraam¹¹.

În cartea a șaptea, cap. XVIII, 1-4, a *Istoriei bisericesti*¹², Eusebiu descrie statuia ridicată de femeia cu scurgerea sângelui, în orașul Panea (Cezareea lui Filip) din Palestina, în amintirea vindecării ei de către Mântuitorul¹³. În același fragment, autorul amintește chiar de cinstirea unor icoane pictate ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel și ale Mântuitorului Însuși, fapt

1988, p. 60). *Ideea se regăsește și la un contemporan de- al lui Metodiu, Pieriu († 312), conducător al Școlii catehetice din Alexandria. Conform recenziei operei sale, realizată de către patriarhul Fotie (Bibliotheca, cod. 119, PG 103, 400B), acesta considera că atât cinstirea, cât și necinstirea acordate chipului, se adresează prototipului.*

10. Lactanțiu, *Despre morțile persecutorilor*. XII, 2, SC 39, p. 91; traducere românească (ediție bilingvă), studiu introductiv, note și comentarii de Claudiu T. Arieșan. Ed. Armacord, Timișoara, 2000, p. 109.

11. Eusebiu de Cezareea, *Demonstrația evanghelică*, PG 22, 384B (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1369 AB; trad. cit., p. 161- 162).

12. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericască*, PG 20, 680BD, traducere românească, studiu introductiv, note și comentarii de Pr. Prof. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 13, București, 1987, p. 287-288 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1373 BD; trad.cit., p. 165- 167).

13. Episodul vindecării femeii cu scurgere de sânge este descris în Evangheliile sinoptice: Mt. 9, 20-22; Mc. 5, 25- 34; Lc. 8, 43- 48. Istorisirea ridicării statuii se regăsește și în operele mai multor Scriitori Bisericești posteriori lui Eusebiu: Macarie al Magneziei (sec. IV), *The Apocriticus of Macarius Magnes*, în col. “Translations of Christian Literature”, series I: greek texts, Society of promoting Christian Knowledge, Londra. The Macmilian Company, New York, 1919, p. 31 (el atribuie femeii cu scurgere de sânge numele de Veronica); Antipater de Bostra (sec. V), *Din cuvântarea la femeia ce a pățimit de scurgerea sângelui*, PG 85, 1793D, Mansi 13, 13E; Sozomen (sec. V), *Istoria bisericască*, V, 21, PG 67, 1280B- 1281C; traducere românească de I.P.S. Iosif Gheorghian, Mitropolit primat al României, Tipo- Litografia “Cărților Bisericesci”, București, 1897, p. 205 (el amintește de distrugerea statuii în timpul domniei lui Iulian Apostatul și încercarea de înlocuire a ei cu statuia tiranului, împiedicată însă de intervenția divină); Cassiodor († 580), *Istoria bisericască tripartită*, cartea a VI-a, cap. XLI, PL 69, 1057D- 1058A; traducere românească de Liana și Anca

pe care îl consideră o practică păgână. În cartea a treia, cap. 49, a *Vieții lui Constantin cel Mare*¹⁴, Eusebiu menționează două reprezentări, turnate în bronz cu placaj de aur, extrem de frecvente în repertoriul iconografiei paleocreștine- Păstorul cel Bun și Daniel în groapa cu lei- care împodobeau fântânile publice din Constantinopol.

Comparația cu portretul imperial este folosită și de către Sfântul Atanasie cel Mare († 373), spre a ilustra calitatea Fiului de Chip desăvârșit al Tatălui, deoființă cu Acesta, într- un fragment de o importanță covârșitoare atât pentru învățătura ortodoxă trinitară, cât și pentru cea privitoare la cinstirea sfințelor icoane.¹⁵ Pornind de la conceptul de *chip* din filozofia greacă, el definește relația dintre chip și împărat în termeni precum „asemănare deplină”, „asemănare neschimbată”. Între cei doi termeni ai relației există o implicație reciprocă, chiar o anumită identitate, ce are la bază asemănarea formală dintre chip și modelul său și care determină faptul că persoana împăratului poate primi închinare prin mijlocirea chipului său. Urmărind conținutul relației dintre chip și prototip în context trinitar, autorul ajunge să afirme identitatea de ființă dintre Fiul (Chip) și Tatăl (Prototip), având în vedere faptul că în acest caz însușirile prototipului sunt proprii și chipului¹⁶. Depășind perspectiva filozofiei grecești, care nu putea concepe noțiunea de *chip* decât în termeni de „asemănare” sau „participare”, Sfântul Atanasie, pe temeiul Revelației creștine, introduce în triadologie conceptul antinomic de

---

Manolache, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Ștefan Alexe, în col. PSB, vol. 75, p. 257; Filostorgiu († 439), *Epitome of the Ecclesiastical History of Philostorgius, compiled by Photius, patriarch of Constantinople*, VII, 3, translated by Ed. Waldford, M.A. Oxford, London, 1855, p. 475- 476; Ioan Malalas († cca. 570), *Cronografia*, X, PG 97, 236- 239 (el amintește de o scrisoare a femeii cu scurgere de sânge, numită Veronica, către regele Irod Filip, în care-i cerea acestuia să încuviințeze ridicarea statuii); Sfântul Grigorie de Tours († 594), *Cărțile minunilor*, cartea I: „Despre slava fericitilor martiri”, cap. XXI, PL 71, 723AC.

14. Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare*, PG 20, 1109AB; traducere românească și note de R. Alexandrescu, studiu introductiv de Prof. Dr. E. Popescu, în col. PSB, vol. 14, București, 1991, p. 144- 145.

15. Sfântul Atanasie cel Mare, *Trei cuvinte împotriva arienilor*, III, V, în PG 26, 329C- 332B; traducere românească, introducere și note de Pr. Prof. D. Stăniloac, în col. PSB, vol. 15, București, 1987, p. 329- 330 (vezi și Sfântul Ioan Damaschinul, *Op. cit.*, III, în PG 94, 1404C- 1406A; trad. cit., p. 200- 201; Mansi 13, 69 BC; Sfântul Teodor Studitul, *Antirrethicele împotriva iconomahilor*, II, 13, 18, în PG 99, 360AB, 361D- 364A; traducere românească și studiu introductiv de Diac. Ioan.I.Ică jr., în vol. Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos, prototip al icoanei Sale. Tratatetele contra iconomahilor*, Alba Iulia, 1994, p. 101, 104- 105).

16. “Căci în chip este înfățișarea și figura împăratului și în împărat este înfățișarea chipului. Între chip și împărat este o asemănare deplină [...]. Iar prin asemănarea neschimbată, celui ce voiește să privească după chip la împărat, chipul i- ar putea spune: „Eu și împăratul una suntem [...]. Deci cel ce se închină chipului se închină în el și împăratului. De vreme ce deci și Fiul este chipul Tatălui, trebuie să se cugete că dumnezeirea și ce este propriu Tatălui este ființa Fiului.” (vezi *supra*, n. 14). Se regăsește aici concentrată aproape întreaga învățătură ortodoxă referitoare la relația dintre chip și prototip.

chip *consubstanțial* (deoființă) cu prototipul¹⁷. De asemenea, el afirmă în mod limpede faptul că Fiul este deodată Chip și Cuvânt al Tatălui, adevăr care poate fi considerat drept temeiul trinitar al echivalenței dintre icoană și cuvânt, subliniată puternic de apărătorii sfințelor icoane¹⁸.

Analogia cu chipul împăratului își află deplina aprofundare și consacrare în tratatul *Despre Sfântul Duh* al Sfântului Vasile cel Mare († 379), într-un fragment în care autorul dezvoltă o semnificativă paralelă între Chipul consubstanțial (Fiul, Icoana naturală a Tatălui) și cel făcut de mână¹⁹. Sfântul Vasile recurge la comparația mai sus amintită, spre a apăra deosebirea ipostatică și identitatea de ființă dintre Fiul și Tatăl, și din ea extrage câteva argumente decisive pentru învățătura trinitară, care vor servi ca temeiuri și pentru cinstirea sfințelor icoane²⁰.

Dacă Tatăl și Chipul Său veșnic (Fiul) sunt una după ființă, relația care se stabilește între chipul făcut de mână (al împăratului) și prototipul reprezentat (persoana împăratului) este doar de asemănare, ce subzistă în forma redată prin intermediul tehnicii picturii²¹. După cum cinstirea Chipului

17. Sfântul Atanasie folosește acest concept, frecvent, în numeroase locuri din cele *Trei cuvinte împotriva arienilor*, *Epistola despre sinoadele ținute la Rimini în Italia și la Seleucia în Isauria* și *Epistola I către Serapion*. Principiul enunțat de el în context trinitar, la nivelul Icoanei naturale (Fiul, Chipul Tatălui), se regăsește aplicat de către apărătorii sfințelor icoane, la nivelul icoanei făcute de mână, dar într-un sens ontologic diferit: dacă în primul caz, între Chip (Fiul) și Prototipul său (Tatăl) există o identitate de ființă și o deosebire ipostatică, în al doilea caz, între icoană și prototip există o deosebire de ființă și o asemănare ipostatică (la nivelul formei, înfățișării). Distincția dintre Icoana naturală (κατὰ φύσιν) și icoana făcută de mână (κατὰ πλῆθυν σαυ κατὰ θῆσιν) se întâlnește deja la începutul sec. IV, la Eustațiu de Antiohia († 337-360). Într-un fragment citat de către Teodoret de Cyr (*Dialogul al II-lea*, PG 83, 176C), dezvoltând teoria Logosului-Ōm, Eustațiu îl compară pe Hristos-Omul cu o icoană făcută de mână, iar pe Hristos-Dumnezeu cu o icoană naturală.

18. „Iar Cuvântul L-a legat bine cu Chipul, ca să arate că Cuvântul lui Dumnezeu este Însuși Chipul și pecetea și înfățișarea Tatălui Lui.” (Sfântul Atanasie cel Mare, *Trei Cuvinte împotriva arienilor*, III, XVI, PG 26, 345A; trad. cit., p. 342).

19. “Cum, deci, dacă există unul și unul, nu există doi Dumnezei? Pentru (motivul) că și chipul regelui se zice rege, dar nu (avem) doi regi. Nici puterea nu se scindează, nici slava nu se împarte. [...] pentru că cineasta dată chipului trece asupra prototipului. Deci, ceea ce aici prin imitare este chipul, aceasta este acolo, după fire, Fiul. Și după cum în cele realizate de tehnică, asemănarea rezidă în formă, la fel și în natura divină și simplă, unitatea rezidă în participarea la divinitate.” (Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, cap. XVIII, 45, PG 32, 149C; trad. cit., p. 60).

20. Dovada acestui fapt o constituie utilizarea aserțiunii vasiliene de către Sinodul al VII-lea ecumenic (invocată ca mărturie patristică în cadrul ședinței a IV-a- Mansi 13, 69DE- și, mai ales, inclusă în definiția dogmatică, Mansi 13, 380A) și de către Părinții iconoduli în timpul disputei iconoclaste din secolele VIII- IX (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1261D- 1264A, 1361AB; trad. cit., p. 68, 75; Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, I, II, PG 99, 337CD, 368D- 369A, CD; trad. cit., p. 82, 109- 110). Ea apare chiar și în rugăciunea de sfințire a icoanelor Mântuitorului și ale praznicelor împărătești.

21. Ideea se întâlnește la Sfântul Vasile cel Mare și în *Epistola a II-a, către prietenul Grigorie (de Nazianz)*, PG 32, 229A; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 12, București, 1988, p. 120 și mai ales în cartea a V-a (neautentică) a tratatului dogmatic *Contra lui Eunomie*, PG 29, 724B (vezi și Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 357CD; trad. cit., p. 100- 101).

(Fiul) nu poate fi despărțită de cea a Modelului Său (Tatăl), ci se adresează și Acestuia, în virtutea deoființimii Lor, tot astfel prototipul (împăratul) este cinstit prin mijlocirea chipului său făcut de mână²², deși acesta doar imită realitatea prototipului, nu se identifică cu ea, în virtutea asemănării lor. Din identitatea de formă (asemănare) dintre chip și prototip, decurge și identitatea lor de nume (omonimia), idee dezvoltată într-o altă lucrare cu caracter dogmatic, în care Sfântul Vasile pare a susține chiar identitatea ipostatică dintre acestea²³.

Tot el evidențiază și echivalența dintre portretul aghiografic și cel iconografic, dintre propovăduirea orală și cea prin culori, dintre cuvânt și icoană, în câteva omilii cu caracter panegiric. Astfel, îndemnul Sfântului Vasile adresat pictorilor, de a înfățișa “prin culorile artei” lor martiriul Sfântului Mucenic Varlaam²⁴, are la bază ideea că exprimarea plastică posedă o forță de convingere mai mare decât cea oratorică, dată fiind preeminența văzului între cele cinci simțuri omenești²⁵. Paralela dintre arta picturii și cea oratorică (arta cuvântului) reiese clar și într-un fragment din *Omilia a XVIII-a, la Mucenicul Gordie*, în care Sfântul Vasile subliniază limitele acestora în redarea realității, calitatea lor de copie imperfectă a adevărului lucrurilor²⁶. Cele două exprimări, cea plastică și cea verbală, sunt indiscutabil echivalente și ambele îndeplinesc un rol pedagogic, de instruire a credincioșilor²⁷.

22. De asemenea și în sens invers, prototipul (împăratul) însuși este necinstit prin necinstirea chipului său, idee enunțată de Sfântul Vasile într-o altă lucrare, atribuită lui. *Comentariul la Proorocul Isaia*, PG 30, 589AB (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1365C; trad. cit., p. 157).

23. “Cel care privește tabloul împăratului în piață spune că cel din tablou este împăratul, dar nu susține că sunt doi împărați [...] nici nu lipsește originalul de numele de împărat, dacă ar zice, arătând pe cel pictat în tablou: “Acesta este împăratul.” (Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a XXIV-a, împotriva sabelienilor, a lui Arie și a anomeilor*, în PG 31, 608C; traducere românească, introducere, note și ir lici de Pr. Prof. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 17, București, 1986, p. 593) Ideea se regăsește cu cu reacția necesară, mai târziu, la Sfântul Teodor Studitul: “Prototipul și icoana sunt una prin as mănarea ipostasului” (*Op. cit.*, III, PG 99, 428C; trad. cit., p. 159).

24. “Să dăm locul unor limbi mai mărețe să- l cânte pe mucenic! Să chemăm să- l laude trâmbițele mai puternice ale învățătorilor! Înălțați- mi acum, o pictori vestiți ai marilor isprăvi ale luptătorilor și împodobiți cu culorile artei voastre pe cel încununat, descris atât de întunecat de mine!” (Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a XVII-a, la mucenicul Varlaam*, în PG 31, 489AB; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. Prof. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 17, București, 1986, p. 523; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1261CD, 1360CD; trad. cit., p. 67- 68; Mansi 13, 80CD; Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 357B; trad. cit., p. 100).

25. Sfântul Vasile cel Mare, *Comentariul la Proorocul Isaia*, PG 30, 132A.

26. Idem, *Omilia a XVIII- a, la Mucenicul Gordie*, PG 31, 493A; traducere românească, introd., note și indici de Pr. Prof. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 17, București, 1986, p. 527 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1265B; trad. cit., p. 71).

27. “ceea ce povestirea prezintă prin auz, aceea pictura, fără de glas, înfățișează prin imitare”(Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a XIX-a, la cei patruzeci de mucenici*, în PG 31, 508C- 509A; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. Prof. D. Fecioru, în col. PSB, vol. 17, București, 1986, p. 534- 535; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1265CD, 1268AC, 1361A, 1401A; trad. cit., p. 69,71,72,73; Sfântul Teodor Studitul, *Op.cit.*, I, PG 99, 340D- 341A; trad.cit., p. 84.

Sfântul Vasile cel Mare invocă, în contextul precizării învățaturii despre Sfântul Duh, importanța tradiției tainice a Bisericii, argument folosit ulterior de către apărătorii sfințelor icoane în fundamentarea cinstirii acestora. Afirmând cu tărie că pentru credința Bisericii, tradiția nescrisă are o valoare similară celei scrise, el enumeră o serie de practici liturgice transmise din epoca apostolică, pe cale orală²⁸. Între acestea se numără și închinarea la sfințele icoane, așa cum reiese dintr-o epistolă atribuită Sfântului Vasile cel Mare. Epistola menționează pe de-o parte originea apostolică a icoanelor, iar pe de altă parte argumentul “de facto” și anume răspândirea sfințelor icoane în spațiul eclezial²⁹.

Sfântul Chiril al Ierusalimului († 386) recurge în *Catehezele* sale la o comparație între chipul făcut de mână („icoana de lemn a împăratului pământesc”) și omul creat „după chipul lui Dumnezeu” („icoana cuvântătoare a lui Dumnezeu”), spre a sublinia vrednicia celui din urmă³⁰. Considerația acordată de către autor chipului făcut de mână, transpare și într-un alt fragment, în care acesta amintește de obiectele distruse sau profanate de regele Nabucodonosor, printre ele numărându-se și heruvimii sculptați din Sfânta Sfințelor, care umbreau Chivotul Legii în Templul lui Solomon³¹.

28. Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, cap. XXVII, PG 32, 188A; trad. cit., p. 79.

29. “Iată pentru ce cinstesc și preamăresc în chip deosebit trăsăturile sfințelor icoane, pentru că ele ne-au fost transmise de Sfinții Apostoli, pentru că ele n-au fost oprite și pentru că sunt chiar reprezentate în toate bisericile noastre!” (Idem, *Epistola 360: Fragment dintr-o epistolă trimisă de Vasile lui Iulian Apostatul*, în PG 32, 1100BC; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 12, București, 1988, p. 618; vezi și Mansi 13, 72E-73A). De asemenea este semnificativ faptul că epistola amintește de o ierarhie a prototipurilor- Mântuitorul Hristos, Maica Domnului, Sfinții Apostoli, Proorocii, Mucenicii- ceea ce instituie o ordine a cinstirii și pare a sugera “configurarea sfântului disc de la Proscomidie” ori “succesiunea registrelor picturii murale sau a icoanelor pe catapeteasmă, în bisericile ortodoxe” (cf. A. Alexandrescu, *Icoana în iconomia mântuirii. Erminia picturii bizantine și arta creștină eclezială* (Teză de doctorat), în ST L (1998), nr. 3-4, p. 43).

30. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza a XII-a: Cateheză la cuvintele “S-a intrupat și S-a făcut om”*, în PG 33, 729C-732A; traducere românească de Pr. D. Fecioru în col. “Izvoarele Ortodoxiei” nr. 6, vol. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, partea I, București, 1943, p. 275-276; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1405CD; trad. cit., p. 202-203). Fără a respinge chipul realizat prin meșteșugul artistic, Sfântul Chiril îi contrapune acestuia chipul însușit (omul) plăsmuit prin lucrarea dumnezeiască. Ideea se regăsește dezvoltată, însă în termenii unei opoziții ireconciliabile, de către reprezentanții Școlii alexandrine (Clement și Origen), fiind reluată mai târziu de către Sinodul iconoclast din 815 (a se vedea Clement Alexandrinul, *Protrepticul*, IV, 59, 2, X, 98, 3, în SC 2, p. 123, 166; traducere românească, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, în vol. Clement Alexandrinul, *Scrieri. Partea întâi*, în col. PSB, vol. 4, București, 1982, p. 119, 145; Origen, *Contra lui Celsus*, cartea a VIII-a, XVII, în 1545AC; traducere românească, studiu introductiv și note de Pr. Prof. T. Bodogae, în vol. Origen, *Scrieri alese. Partea a patra*, în col. PSB, vol. 9, București, 1984; P.J. Alexander, *The iconoclastic Council of St. Sophia (815) and its Definition (Horos)*, în DOP VII (1953), p. 58-66).

31. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza a II-a: Despre pocăință. Despre iertarea păcatelor și despre cel potrivit*, în PG 33, 405AB; traducere românească, de Pr. D. Fecioru în col. “Izvoarele Ortodoxiei” nr. 6, vol. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, partea I, București, 1943, p. 83 (vezi și Mansi 13, 160AB).

Chipul împăratului este adus în discuție și de către Sfântul Grigorie de Nazianz († 390) în *Omilia despre sfântul botez*, în care el compară efectul produs de Taina (pecetea) Botezului asupra celui ce se botează, cu imprimarea peceții unui inel conținând efigia imperială, în diverse materii³². Ceea ce merită reținută aici, este ideea conform căreia forma (asemănarea) peceții (originalului) se imprimă în același mod, indiferent de calitatea materiei în care se săvârșește aceasta. Sfântul Grigorie situează, ca și precedesorii săi, relația dintre chip și prototip la nivelul asemănării. Dar, după cum observă el, într-un fragment din *A patra cuvântare teologică*, dacă în cazul Chipului consubstanțial asemănarea dintre Chip (Fiul) și Prototip (Tatăl) este în realitate identitate de ființă, în ceea ce privește chipul făcut de mână, între acesta și modelul său nu există decât o asemănare parțială, ce are la bază imitația artistică³³. De asemenea, Sfântul Grigorie împărtășește concepția Sfântului Vasile cel Mare în ceea ce privește rolul pedagogic al picturii. El evidențiază acest aspect în două din poemele sale morale, în care evocă o faptă minunată săvârșită de portretul lui Polemon și subliniază forța de convingere pe care o exercită arta picturii asupra conștiinței privitorului³⁴. Importanța acordată de către Sfântul Grigorie sfințelor icoane se vede și din descrierea pe care el o face unui locaș de cult, ctitorit de prefectul Olimpius și împodobit cu reprezentări iconografice³⁵.

Tot pe asemănare, redată de pictori, prin observarea detaliilor de ordin fizionomic și vestimentar ale originalului, întemeiază și Sfântul Grigorie de Nyssa († 395), relația chip-prototip, reluând același exemplu al portretului imperial³⁶. În virtutea asemănării, care constituie chiar conținutul acestei

32. "Diferența este în material, nu în pecete." (Sfântul Grigorie de Nazianz, *Omilia despre sfântul botez*, cap. XXVI, PG 36. 369C).

33. "Căci aceasta este firea „chipului”: este imitarea modelului al cărui chip e numit. [...] În alte cazuri este chipul nemișcat al unei existențe ce se mișcă: aici este chipul viu al Celui viu [...]. Căci aceasta este firea celor simple, că nu au o asemănare parțială, ci întreg este chipul întregului și între ele este mai degrabă o identitate, decât o asemănare" (Idem, *Cuvântarea XXX-a: A patra cuvântare teologică. Despre Fiul*, în PG 36. 129BC; traducere românească, introducere și note de Pr. Dr. Acad. D. Stăniloae, în vol. *Cele cinci cuvântări teologice ale celui între Sfinți Părintelui nostru, Grigorie de Nazianz*, București, 1993, p. 89).

34. Idem, *Poeme. Cartea I: Poeme teologice. Partea a II-a- poeme morale*, în PG 37, 737A-738A, 929A (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, în PG 94, 1401B, C; trad. cit., p. 197-198; Mansi 13, 133C). Autorul "minunii" invocate de către Sfântul Grigorie, Polemon (314-270 î. Hr.), a fost al patrulea "scholarch" (conducător) al Academiei vechi platonice, fiind preocupat mai mult de latura etică a filozofiei maestrului său (vezi Diac. Prof. Dr. Nicolae Balca, *Istoria filozofiei antice*, ed. IBMBOR, București, 1982, p. 201, 202).

35. Sfântul Grigorie de Nazianz, *Epistola 141: Către Olimpius*, PG 37, 241C. Scrisoarea, compusă probabil în 382, când Olimpius era prefect al Capadociei Secunda, menționează înălțarea și decorarea unui locaș de cult, prin râvna personală a acestuia.

36. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre crearea omului*, IV, V, PG 44, 136CD; traducere românească și note de Pr. Prof. dr. T. Bodogae, în col. PSB, vol. 30, București, 1998, p. 23 (vezi și Sfântul Ioan Damschin, *Op. cit.*, PG 94, 1268D-1269A; trad. cit., p. 74). Ceea ce surprinde la un autor

relații³⁷, chipul participă la “vrednicia și numele” prototipului³⁸. Dar autorul introduce o corecție fundamentală: între chip și modelul său nu există nici o identitate ființială. Relația iconică are un fundament profund antinomic: asemănarea la nivel formal coexistă cu deosebirea la nivelul ontologic³⁹. Pentru înțelegerea acestei antinomii, Sfântul Grigorie evocă exemplul oglinzii, care, deși redă întru totul trăsăturile și mișcarea originalului, totuși nu participă la natura acestuia⁴⁰. De asemenea, el face o frumoasă paralelă între chipul făcut de mână și omul creat „după chipul lui Dumnezeu”⁴¹ și subliniază rolul pedagogic și estetic al picturii bisericești, pornind de la decorația murală a unei biserici din Amasia⁴² sau referindu-se la o emoționantă icoană înfățișând Jertfa lui Isaac, pe care o admirase probabil în Constantinopol⁴³.

Câteva mărturii referitoare la răspândirea sfintelor icoane în sec. al IV-lea se pot desprinde și din anumite scrieri cu caracter iconoclast, atribuite Sfântului Epifanie de Salamina († 403). El amintește de înmulțirea sfintelor icoane și de închinarea adusă acestora de către unii creștini, specificând că

37. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre crearea omului*, XI, PG 44, 156B; trad. cit., p. 33-34.

38. *Ibidem*, IV, PG 44, 136C; trad. cit., p. 23. În cazul în care asemănarea nu este realizată, atunci și participarea la numele originalului este anulată: “Căci dacă chipul n-are nici o asemănare cu modelul, atunci nici nu-i vrednic să-i poarte numele” (*Ibidem*, XVI, PG 44, 184A; trad. cit., p. 47). mistic, precum Sfântul Grigorie de Nyssa, este descrierea amănunțită a procedeele picturale și sculpturale, care vădesc o reală familiaritate a autorului cu domeniul artelor plastice.

39: “[...] dacă lăuntric există o asemănare între chip și împărat, există de asemenea o deosebire reală” (*Ibidem*, XVI, PG 44, 184D-185A; trad. cit., p. 50). “imitația se spune că este asemănătoare cu originalul. Într-un asemenea caz, natura acelei ființe este un lucru, iar cea a materialului, care înșală privirea cu ajutorul culorilor și formelor, este altceva.” (Idem, *Contra lui Eunomie*, cartea a II-a, 12, în PG 45, 981D).

40 “Din aceeași clasă de asemănare face parte și figurarea imaginii originalului în oglindă, care creează aparența mișcării, fără a fi desigur, identică după natura cu originalul.” (*Ibidem*, PG 45, 981D). “Ea arată în sine tocmai [...] chipul persoanei ce apare [...] și a primit în sine întipărirea chipului Frumuseții.” (Idem, *Tălcuire amănunțită la Cântarea Cântărilor*, Omilia a XV-a, PG 44, 1093D; traducere românească și note de Pr. Prof. D. Stăniloae, indice de Pr. Ioan Buga, în vol. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Scrieri. Partea întâia*, în col. PSB, vol. 29, Ed. IBMBOR, București, 1982, p. 317).

41 Sfântul Grigorie compară virtuțile ce stau la baza asemănării noastre cu Dumnezeu, cu nuanțele colorate ce compun chipul făcut de mână și pe Dumnezeu cu Pictorul nostru (Idem, *Despre crearea omului*, V, PG 44, 136D; trad. cit., p. 23). În alt loc, autorul compară Sfatul dumnezeiesc privind crearea omului, cu schița (desenul) pe care artistul o face în prima fază a elaborării lucrării sale (*Ibidem*, III, PG 44, 133C; trad. cit., p. 21-22).

42 Într-un panegiric rostit în 386, în Amasia, Sfântul Grigorie descrie decorația bisericii din această cetate închinată Sfântului Mucenic Teodor (?). Iconografia locașului conține atât motive decorative, zoomorfe sau fitomorfe, cât și numeroase scene redând pătımirea Mucenicului. “Picturile așezate pe pereți sunt elocvente prin tăcerea lor și oferă o minunată mărturie.” (Idem, *Cuvântarea de laudă la Sfântul și marele Mucenic Teodor*, în PG 46, 737D).

43 Idem, *Cuvântare despre dumnezeirea Fiului și a Sfântului Duh*, PG 46, 572CD (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1269CD, 1361CD; trad. cit., p. 75-76; vezi și Mansi 13, 9CD).

este vorba de icoane ale Mântuitorului, ale Maicii Sale, ale îngerilor, propărinților, proorociilor, apostolilor și mucenicilor⁴⁴.

Icoana este definită de către Sfântul Ioan Gură de Aur († 407) pe baza asemănării ei cu prototipul⁴⁵, ceea ce implică faptul că închinarea se aduce acestuia și nu materiei icoanei, lucru evidențiat și prin comparația clasică cu chipul împăratului⁴⁶. Calitatea materiei din care este confecționat acesta nu afectează vrednicia originalului (persoana împăratului), ci dimpotrivă, acesta conferă valoare materiei în care forma sa a fost întipărită⁴⁷. De asemenea, în mod reciproc, necinstirea chipului împăratului se raportează la împărat (prototip)⁴⁸, lucru care poate atrage mânia justificată a acestuia⁴⁹. Ca și alți numeroși Părinți și Scriitori Bisericești, Sfântul Ioan se servește de exemplul artelor plastice spre a ilustra un anumit aspect din învățătura de credință a Bisericii. Astfel, în interpretarea raportului dintre Vechiul și Noului Testament, el utilizează analogia cu raportul dintre etapele execuției unei icoane, schița (desenul) și aplicarea culorilor⁵⁰. Sfântul Ioan subliniază rolul anamnetic⁵¹ și cel pedagogic al artei picturii, precum și echivalența ei cu arta

44 Mențiunile respective se găsesc în Pamflet împotriva icoanelor, în H. Hennephof, *Textus byzantinos ad iconomachiam pertinentes in usum academicum*. Leiden. E.J. Brill, 1969, frag. 119-136, p. 47- 50 și *Scrisoare către împăratul Teodosie I*, în *ibidem*, frag. 111- 118, p. 44- 47 .

45 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariul la Epistola către Coloseni*, în PG 62, 318 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1368D și 1369A; trad. cit., p. 160 și 161).

46 "[...] nu cinstească scândura, nici icoana făcută din ceară, ci chipul împăratului". Fragmentul, atribuit *Omiliei la vasul pentru spălat* a Sfântului Ioan Hrisostom, care nu se regăsește în opera publicată a acestuia, a fost menționat de către Sinodul al VII-lea ecumenic (Mansi 13, 68DE) și de către Sfântul Ioan Damaschin (*Op. cit.*, III, PG 94, 1408C; trad. cit., p. 205) .

47 Este vorba de un fragment apocrif ce figurează în florilegiul damaschinian ca un extras din *Omilia la Macabei* a Sfântului Ioan Gură de Aur (*Ibidem*, III, PG 94, 1408B; trad. cit. p. 204).

48 Ideea se regăsește într- un fragment considerat de Sfântul Ioan Damaschin ca aparținând *Comentariului la parabola seminței*, atribuit Sfântului Ioan Hrisostom (*Ibidem*, II, PG 94, 1313C; trad. cit., p. 117- 118).

49 Este vorba de contextul dramatic pentru cetatea Antiohiei, determinat de intenția împăratului Teodosie cel Mare de pedepsire a locuitorilor cetății, care în timpul revoltei din 387, distruseră statuile imperiale. Cu acest prilej Sfântul Ioan Gură de Aur rostește cele 21 de *Omilii despre statui* (vezi *Omilia a I-a*, PG 49, 73 și *Omilia a XI-a*, PG 49, 154; traducere românească de Șt. Bezdechi, în col. "Biblioteca Părinților Bisericești", nr. 6-7, vol. *Scrieri alese ale Sfântului Ioan Gură de Aur*, vol. I, Rm. Vâlcea, 1937, p. 124- 125 și vol. II, Rm. Vâlcea, 1938, p. 82- 83; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1396CD, 1396D- 1397A, 1400BC; trad. cit., p. 191, 192, 196).

50 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia I la trădarea lui Iuda*, PG 49, 379; traducere românească de Pr. D. Fecioru, în col. "Izvoarele Ortodoxiei", nr. 5, vol. Sfântul Ioan Hrisostom, *Cuvântări la praznicele împărătești*, București, 1942, p. 73; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, II, PG 94, 1316A; trad. cit., p. 119). Ideea se regăsește dezvoltată într-un pasaj apocrif, considerat a fi de Sfântul Ioan Damaschin, ca făcând parte din *Comentariul la Epistola către Evrei* al Sfântului Ioan Hrisostom (*Op. cit.*, I, PG 94, 1269D- 1272A, 1361D- 1364A; trad. cit., p. 76- 77): "Legea Veche este figura unei figuri, iar Legea Nouă este figura lucrurilor." Aceeași idee apare și la Sfântul Chiril al Alexandriei, *Epistola 41, către Acachie de Melitene*, PG 77, 217C- 220C (vezi și Mansi 13, 127- 13A).

51 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie encomiastică la Sfântul Părintele nostru, Meletie, arhiepiscop al Antiohiei celei mari și despre evlavia celor ce s-au adunat*, PG 50, 516 (vezi și Sfântul Ioan

cuvântului⁵². De asemenea, el face referire la o practică curentă în epoca sa, ca și astăzi de altfel, înscrierea numelui donatorilor pe chenarul icoanei⁵³, precum și la „icoana din ceară topită” (în tehnica encausticii)⁵⁴.

Abordând temeiurile cinstirii Sfintei Cruci, Severian al Gabalelor († 408) subliniază valoarea tipologică (prefigurativă) a simbolurilor veterotestamentare (șarpele de aramă, heruvimii, Cortul Mărturieii, etc.), precum și puterea dumnezeiască cu care acestea erau investite. Dezvoltând aceeași paradigmă a portretului imperial, precizează că închinarea nu se aduce materiei chipului, ci prin intermediul ei, persoanei împăratului a cărei formă este vizibilă în chipul făcut de mână⁵⁵.

Câteva mențiuni interesante, referitoare la reprezentările plastice figurative, se întâlnesc într-o lucrare cu caracter apologetic aparținând unui Scriitor Bisericesc din secolul al IV-lea, Macarie al Magneziei⁵⁶. Reluând argumentația Părinților capadocieni referitoare la relația chip-prototip, autorul subliniază atât deosebirea ontologică radicală dintre ele, cât și rolul

Damaschin, *Op. cit.*, II, PG 94, 1313D- 1316A; trad. cit., p. 118- 119; Mansi 13, 8CD; Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 373B; trad. cit., p. 114). Autorul amintește de evlavia antiohienilor, care păstrau cu sfințenie atât amintirea numelui Sfântului Meletie al Antiohiei, cât și cea a chipului său, zăgrăvindu-l pe inele, pe cupe, pe pereții locuințelor, etc..

52 „[...] în toate dă- te pildă de fapte bune, adică, prin exemplul vieții, astfel ca însuși să fii ca o icoană pusă la vedere.” (Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentariul la Epistola I către Timotei*, cap. 8, PG 62, 565); “Oratorii, pictorii, sculptorii popoarelor [...] admiră pe învingători” (Idem, *Expunere la Psalmul al III-lea*, PG 55, 35) (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1401D; trad. cit., p. 198, 158). Într-un fragment neidentificat, atribuit de către iconoclaști Sfântului Ioan și inclus în Florilegiile Sinoadelor de la Hieria (754) și Constantinopol (815), se afirmă superioritatea cuvântului scris („icoana sufletului”) față de icoană, care ar reda doar trupurile sfinților (Mansi 13, 300A).

53 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Fragmente la fericitul Iov*, PG 64, 544D (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1377A; trad. cit., p. 171).

54 Sfântul Ioan Gură de Aur, *Unul și același este Legiuitorul Vechiului și Noului Testament; despre mântul profeșc și despre pocăință*, PG 56, 407 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, II, PG 94, 1313B, 1400CD; trad. cit., p. 117; Mansi 13, 9A). Fragmentul este atribuit de tradiția manuscrisă Sfântului Ioan Hrisostom, dar unii cercetători îl atribuie lui Severian al Gabalelor (cf. J. Zellinger, *Studien zu Severian von Gabala*, Münster, 1926, p. 60- 64).

55 Fragmentele se găsesc într-o cuvântare a lui Severian la *Înălțarea Crucii Mântuitorului*, citată de Sfântul Ioan Damaschin (*Op. cit.*, I, III, PG 94, 1276B- 1277A (1364AC), 1408C- 1409A; trad. cit., p. 84- 85, 205- 206) și publicat de Migne, dar sub un alt titlu (*Cuvântare despre șarpele pe care Moise l-a înălțat în pustie în forma Crucii și despre Sfânta Treime*, PG 56, 499- 516).

56 *Probabil episcop al Magneziei, în Asia Mică, în secolele IV- V și adversar al Sfântului Ioan Gură de Aur în Sinodul de la Stejar (403), Macarie este autorul unei lucrări apologetice, intitulată Apocriticos (Unul- Născut sau carte de răspuns către elini), scrisă în cinci cărți, sub forma unui dialog între autor și un filosof neoplatonician (Porfiriu sau Hierocle). În ea este prezentată critica păgână adusă creștinismului și contraargumentele autorului. Scrierea se pare că s-a pierdut înainte de secolul al IX-lea, când a fost combătută de Sfântul Nichifor Mărturisitorul (Judecată sau explicare a câtorva pasaje citate în mod necuviincios de către cei ce au atacat dreapta învățătură a Bisericii, în Pitra, Spicilegium Solesmense, vol. I, p. 302- 335), deoarece constituise sursa unor argumente invocate de iconoclaști. S-a păstrat în întregime doar cartea a III-a, celelalte doar fragmentar.*

chipului de mijlocitor al cinstirii acordate prototipului⁵⁷. Faptul că forma trupului omenesc constituie modelul reprezentărilor sculpturale, se întemeiază, în viziunea sa, pe un argument de ordin antropologic: omul „este socotit cea mai minunată dintre ființele vii și chip al lui Dumnezeu”⁵⁸. În ceea ce privește, reprezentarea ființelor netrupești, prin intermediul picturii ori sculpturii, aceasta nu corespunde realității spirituale a îngerilor, nici nu implică circumscrierea naturii lor⁵⁹.

b. *Apus*. Dacă în ajunul mării persecuții a lui Dioclețian (300- 303), Sinodul local de la Elvira (Spania) își afirma, prin canonul 36, rezerva, conjuncturală sau de principiu, față de arta bisericească⁶⁰, spre sfârșitul secolului al IV- lea se întâlnesc în Apus două mărturii patristice referitoare la sfințele icoane. Astfel, Sfântul Ambrozie al Milanului († 397), subliniază unitatea închinării aduse Icoanei Mântuitorului Hristos și Sfintei Cruci, ce are la bază faptul că cinstirea se adresează Mântuitorului Hristos Însuși⁶¹. În scrierea intitulată *Peristephanon (Despre cununile martirilor)*, Prudențiu († 410) amintește de icoanele sfinților mucenici, ce decorau pereții unor martyrioane⁶². El își exprimă încrederea în valoarea educativă a picturii și afirmă echivalența dintre cuvântul scris și reprezentările iconografice⁶³.

---

57 “Când cineva zăgrăvește chipul unui prieten, desigur că el nu consideră că prietenul însuși se află în acesta ori că membrele trupului său sunt conținute de către diversele părți ale reprezentării, ci își arată cinstea față de prietenul său prin intermediul chipului” (Macarie al Magnezicii, *The Apocriticus*, cartea a IV-a, cap. XXI, p. 146).

58 *Ibidem*, p. 146.

59 *Ibidem*, cartea a IV-a, cap. XXVII, p. 148.

60 „Am socotit că în biserici nu trebuie să se afle picturi, iar ceea ce este venerat și adorat să nu fie pictat pe pereți.” (Mansi II, 11D). Textul acestui canon care interzice prezența reprezentărilor iconografice în biserici, a generat numeroase interpretări de-a lungul timpului, ce converg în două direcții principale: una, consideră că la baza acestui canon a stat o hotărâre determinată de anumite necesități de moment din viața Bisericii și alta, vede în el o respingere categorică a icoanelor de către Biserica primară. Pentru o analiză detaliată a condițiilor întrunirii sinodului și a canoanelor sale, a se vedea mai pe larg: G. Bareille, *Elvire (Concile d’)*, în DTC t. IV, 2, col. 2378- 2397; C.J. Hefele & H. Leclercq, *Histoire des conciles*, tom I, I, cartea I, cap. III, 13: “Le concile d’ Elvire”, Paris, 1907, p. 212- 240; H. Leclercq, *Elvire (Concile d’)*, în DACL, vol. IV, 2, Paris, 1921, col. 2687- 2694.

61 Sfântul Ambrozie de Milan, *Despre taina Întrupării Domnului*, PL 16, 873B (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1405B: trad. cit., p. 202). Este un argument de ordin hristologic, conform căruia unitatea închinării se fundamentează pe unitatea ipostasului Mântuitorului Hristos. Sfântul Ioan Damaschin pune pe seama Sfântului Ambrozie și un text apocrif, *Epistola către întreaga Italie*, în care se amintește de arătarea Sfântului Apostol Pavel, sub înfățișarea zăgrăvită în icoane (*Op. cit.*, II, PG 94, 1316B: trad. cit., p. 119- 120).

62 Prudențiu, *Peristephanon (Despre cununile martirilor)*, *Imnul al IX-lea: pătimirea Sfântul Casian din Forumul lui Corneliu*, PL 60, 434A (autorul afirmă că scena se zăgrăvea sub ochii săi, producându- i o impresie tulburătoare) și *Ibidem, Imnul al XI-lea: Despre pătimirea Sfântul Ipolit*, PL 60, 544A (icoana era amplasată deasupra mormântului mucenicului și reda într-un mod extrem de realist sângele curs din rănilor acestuia).

63 “Icoana redă istoria adevărului transmisă prin cărți, descoperindu- ne credința primelor veacuri.” (*Ibidem, Imnul al IX- lea*, PL 60, 435A).

2. SECOLUL AL V-LEA

a. *Răsărit*. Sfântul Nil Sinaitul (de Ancyra) († 430) subliniază rolul educativ (pedagogic) și anamnetic al picturii, într-o epistolă adresată eparhului Olimpiodor, care-l consultase cu privire la programul iconografic adecvat unei biserici ctitorite de el. Sfintele icoane constituie, în concepția autorului, un mijloc de catehizare a credincioșilor, în special a neștiutorilor de carte, înfățișându-le acestora virtuțile sfinților și îndemnându-i să le urmeze lor. Respingând intenția prefectului de a împodobi suprafața murală a bisericii cu scene profane, intenție subordonată unui demers pur decorativ, Sfântul Nil recomandă reprezentarea Sfintei Cruci în absida altarului, spre răsărit și a scenelor aparținând ciclurilor Vechiului și Noului Testament, pe pereții laterali ai navelor bazilicii⁶⁴.

Mărturii bogate cu privire la locul ocupat de sfintele icoane în viața creștină, pot fi culese din două omilii aparținând lui Asterie al Amasiei († cca. 431). Într-o *Omilie la pericopa evangheliei după Luca: despre bogat și Lazăr*⁶⁵, el combate ca pe un lux exagerat, obiceiul creștinilor înstăriți de a purta haine care aveau țesute pe ele scene profane sau religioase (neotestamentare). Asterie dedică apoi o întregă cuvântare⁶⁶ descrierii unei picturi amplasate într-unul din porticele bisericii Sfintei Mucenițe Eufimia din Calcedon.

Folosind un limbaj și o argumentație care amintesc îndeaproape de cele utilizate de Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Chiril al Alexandriei († 444) definește relația dintre chipul făcută de mână și prototipul reprezentat, în aceiași termeni ai asemănării. Toate trăsăturile prototipului se disting în chip, sunt redată în el. Între ele există o identitate formală: ele sunt una prin “asemănarea și similitudinea foarte exactă” a originalului, se conțin unul pe celălalt “în ceea ce privește figura formei” modelului. Prin natura sa, chipul

64 Sfântul Nil Sinaitul, *Cartea a IV-a a Epistolelor: Epistola 61, către eparhul Olimpiodor*, PG 79, 577- 580 (vezi și Mansi 13, 36AD). Tot el relatează o minune săvârșită de Sfântul Mucenic Platon, care a putut fi recunoscut datorită asemănării sale cu chipul zugrăvit în icoane (Idem, *Epistola 62, către Heliodor silențiarul*, PG 79, 580- 581; traducere românească de Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, în D.G. Tsamis, *Patericul sinaitic*, Sibiu, 1995, p. 161- 162; vezi și Mansi 13, 32C- 34B).

65 Asterie al Amasiei, *Omilie la pericopa evangheliei după Luca: despre bogat și Lazăr*, PG 40, 165; traducere românească cu un cuvânt înainte și o introducere de Pr. D. Fecioru, în col. “Izvoarele Ortodoxiei”, vol. 8: Asterie al Amasiei, *Omilii și predici*. București, 1946, p. 42- 44. Autorul menționează anumite scene, precum: nunta din Cana Galileei, minunea înmulțirii pâinilor, vindecarea paralicului, a orbului, a femeii cu scurgere de sânge, a învierii lui Lazăr, femeia păcătoasă spălând picioarele Domnului.

66 Idem, *Ecfrasă la mucenicia prea slăvitei mucenițe Eufimia*, PG 40, 333- 337; trad. cit., p. 217- 220 (vezi și Mansi 13, 16B- 17D, 308A- 309B). Scena respectivă, realizată într-un stil naturalist, pe o pânză situată în imediata vecinătate a mormântului muceniței, înfățișa un număr de patru momente din pătimirea acesteia: judecata, chinurile, întemnițarea și uciderea ei.

îndeplinește un rol anamnetic și mediator, călăuzind mintea celui ce-l contemplă spre realitatea vie a modelului și mijlocindu- i legătura cu acesta⁶⁷.

Despre anumite veșminte având brodate pe ele scene neotestamentare, vorbește și Teodoret de Cyr († 458) în lucrarea sa *Despre Providență*⁶⁸. Tot el descrie faima de care se bucura Sfântul Simeon Stâlplnicul cel Bătrân, icoanele sale fiind folosite la Roma, în scop protector⁶⁹. Iar într-o exegeză la Iezechie 4, 1- 2, Teodoret vorbește de utilizarea desenului (schiței) în misiunea profetică, de forța de convingere și de valoarea prefigurativă a acestuia⁷⁰.

Unui autor mistic, Diadoh al Foticeei († 468), îi aparține o deosebit de frumoasă paralelă între elaborarea icoanei făcute de mână și renașterea omului prin baia Botezului. Dovedindu-se, ca și Sfântul Grigorie de Nyssa, extrem de familiar cu procedeul de execuție al unei icoane, el recurge la o serie de comparații semnificative. Astfel, harul dumnezeiesc este artistul care, în atelierul său (Biserica), schițează inițial figura omului (restaurează chipul imprimat prin creație), apoi redă trăsăturile portretului, prin suprapunerea diferitelor nuanțe (zugerăvește asemănarea prin înlănțuirea virtuților). Precum prin adăugarea accentelor de culoare se reliefează cele mai subtile expresii ale portretului (de exemplu zâmbetul), tot astfel, dacă se adaugă lumina dragostei, celor „zugerăviți după asemănarea dumnezeiască”, se vede întreaga frumusețe a asemănării⁷¹.

Pseudo-Dionisie Areopagitul (sfârșitul sec.V) definește relația chip-arhetip utilizând terminologia neoplatonică, dar având la bază premisele Revelației creștine. Desfășurată în sens catafatic, argumentația sa se întemeiază pe ideea revelării (figurării) inteligibilului prin sensibil (a nevăzutu-

67 Sfântul Chiril al Alexandriei, *Tezaurul despre Treimea Sfântă și deoșință*, PG 75, 184D-185A; vezi și Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 364AB; trad.cit. p. 105). Asemănarea dintre chip și modelul său este subliniată și în alte scrieri ale Sfântului Chiril, cum ar fi: *Glafire la Facere*, cartea a II-a, PG 69, 104C; traducere românească, introducere și note de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, în vol. Sfântul Chiril al Alexandriei, *Scrieri*. Partea a II-a, în col. PSB, vol. 39, Ed. IBMBOR, București, 1992, p. 68; *Către preaevlaviosul împărat Teodosie, despre credința adevărată în Domnul nostru Iisus Hristos*, PG 76, 1153D (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1368C; trad. cit., p. 159). Referitor la problema începuturilor cultului sfințelor icoane și a rolului jucat de Sfântul Chiril în această privință, a se vedea documentatul studiu al lui S. Gero, *Cyril of Alexandria, Image worship and the Vita of Rabban Hormisd*, în OCH 62 (1978), nr. 2, p. 77- 97.

68 Teodoret de Cyr, *Cartea a IV-a: Demonstrație (a providenței) pe baza mâinilor omenești și a artelor inventate*, PG 83, 617D- 620A.

69 Idem, *Viețile sfinților pustnici din Siria*, PG 82, 1473A; traducere românească de Adrian Tănăsescu- Vlas, București, 2001, p. 145- 146 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1365B, 1397B; trad. cit., p. 156; Mansi 13, 73B).

70 Idem, *Interpretare la Iezechie*, în A. Mai, *Nova Patrum Bibliotheca*, VII, 2, Roma, 1854, p. 95; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1380BC; trad. cit., p. 173- 174.

71 Diadoh al Foticeei, *Cuvânt ascetic în 100 de capete*, 89, PG 65, 1203AD; traducere românească, introducere și note de Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, în *Filocalia*, vol. II, ed. a II- a, Ed. Harisma, București, 1992, p. 438- 439.

lui prin văzut)⁷², exprimată figurat prin exemplul pecetii, a cărei formă se întipărește în mod variat în diferite substraturi materiale. Relația chipului cu originalul este concepută astfel în termeni de “participare”, care este direct proporțională cu calitățile materiei în care pecetea se imprimă⁷³. Dar această “participare” nu reprezintă o identitate între chip și arhetip⁷⁴, ci doar realizarea unei asemănări depline, care presupune însă distincția de ființă⁷⁵. Încercând apoi o definiție a chipului în sens apofatic, Pseudo-Dionisie invocă meșteșugul sculptorului, care dezvăluie treptat trăsăturile modelului, prin înlăturarea surplusurilor din masa brută a pietrei⁷⁶. De asemenea, el aduce o contribuție importantă și la precizarea temeiurilor reprezentării iconografice a sfinților îngeri. Atribuirea de „chipuri celor fără de chipuri și de forme celor fără formă” comportă o funcție analogică și anagogică, ce ține seama de limitele cunoașterii omenești, deosebită de cunoașterea pur intelectuală a îngerilor⁷⁷. În același timp, Pseudo-Dionisie subliniază și rolul anagogic (iluminatoriu) al ierarhiei îngerești, ce- și află sursa în natura iconică a îngerilor, în care se reflectă Prototipul dumnezeiesc, ca în niște „oglinzi atotstrăvezii și nepătate”⁷⁸.

72 “Cele văzute sunt chipuri ale celor nevăzute” (Pseudo-Dionisie Areopagitul, *Epistola a X-a: Către Ioan Teologul, Apostolul și Evanghelistul, care și-a încheiat viața în insula Patmos*, PG 3, 1117A; traducere românească, introducere și note de Pr. D. Stăniloae, în vol. Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete și scoliile Sfântul Maxim Mărturisitorul*, ed. îngrijită de C. Costea, București, 1996, p. 269; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1360A; trad. cit., p. 155). Ideea, de clară descendență platoniciană, este afirmată cu claritate și în alte scrieri ale corpus-ului areopagitic: *Despre ierarhia bisericască*, I, 2, PG 3, 373AB; trad. cit., p. 72 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1260D-1261A, 1360B; trad. cit. p. 65); *Despre numirile dumnezeiești*, I, 4, PG 3, 592B; trad. cit., p. 137 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1260BC., trad. cit., p. 64). Această idee este asociată cu cea a valorizării materiei, care “face parte ființială din lume, din frumusețea și chipul ei.” (Pseudo-Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeiești* IV, 28; PG 3, 729A; trad. cit., p. 156).

73 “[...] multe întipăriri ale unei peceti se împărtășesc de pecetea originală și în fiecare din întipăriri e pecetea întreagă[...] deosebirile celor ce se împărtășesc fac neasemenea întipăririle originalului unic și întreg și același.” (*Ibidem*, II, 5, 6, PG 3, 644AB; trad. cit., p. 141).

74 “Căci numai celor de aceeași treaptă le e cu puțință să fie și asemenea unele cu altele și să-și întoarcă între ele asemănarea și să fie ambele asemenea între ele, fiind create după chipul celui asemenea. Dar între cauză și cauzate nu se poate cunoaște o întoarcere (de la una la alta).” (*Ibidem*, IX, 6, PG 3, 913CD-916A; trad. cit., p. 169).

75 “dacă zugrăvul privind neclintit spre forma modelului [...] va reda pe însuși cel zugrăvit așa cum este: un dublu al originalului și va arăta pe cel real în asemănarea lui și modelul în chip și pe fiecare în fiecare, afară de deosebirea de ființă” (Idem, *Despre ierarhia bisericască*, IV, 3,1, PG 3, 2476C-477B; trad. cit. p. 85).

76 Idem, *Despre Teologia Mistică*, II, PG 3, 1025AC; trad. cit., p. 248.

77 Idem, *Despre ierarhia cerească*, II, 2, PG 3, 137B-140B; trad. cit., p. 17; Idem, *Despre ierarhia bisericască*, I, 2, PG 3, 372C-373B; trad. cit., p. 72.

78 “[...] frumusețea dumnezeiască se face întipărită de El în părtașii ei ca în unii ce sunt dumnezeiești, ca în niște oglinzi atotstrăvezii și nepătate (Înțel. 7, 26; II Cor. 3, 18) [...] chipuri umplute de strălucirea dăruită, pe care o împărtășesc iarăși celor următori, potrivit rânduielilor dumnezeiești.” (Idem, *Despre ierarhia cerească*, III, 2, PG 3, 165AC; trad. cit., p. 19).

b. *Apus*. În comentariul său exegetic la proorocul Iona, Fericitul Ieronim († 420) face referire la cupele de băut (*saucomariae*), utilizate în Palestina, confecționate din cucurbită (dovleac, tărtațuță), pe care erau gravate chipurile Sfinților Apostoli (probabil Petru și Pavel)⁷⁹.

Evodiu, episcop de Uzalis († 424) consemnează o istorie anonimă care face referire la apariția miraculoasă pe o pânză (*velum*) a unei picturi înfățișând minunea săvârșită în ajun de către moaștele Sfântului (Arh diacon și Întâiul Mucenic) Ștefan, păstrate în cetatea Uzalis (Africa Proconsulară)⁸⁰.

La o reprezentare murală a Sfinților Apostoli Petru și Pavel face referire și Fericitul Augustin († 430)⁸¹, precum și la alte reprezentări iconografice: o icoană reprezentând lapidarea Sfântului Arhidiacon și Întâiul Mucenic Ștefan⁸²; o icoană a Mântuitorului cinstită de o carpocratiană, Marcellina, împreună cu cea a Sfântului Apostol Pavel și cu portretele lui Homer și Pitagora⁸³; o icoană a jertfei lui Isaac⁸⁴. Deși nu se arată favorabil cinstirii sfintelor icoane, Fericitul Augustin afirmă că are cunoștință de existența a numeroși „închinători ai mormintelor și icoanelor” (*sepulcrorum et picturarum adoratores*)⁸⁵. Iar în opera sa se pot identifica câteva precizări privitoare la natura și funcțiile chipului făcut de mână. Astfel, el vorbește despre rolul și valoarea simbolurilor sfinte, ca semne vizibile ale realităților spirituale, ce conduc mintea credinciosului spre descoperirea și înțelegerea acestor realități⁸⁶. Iar într-un fragment de o mare încărcătură filosofică, definește raportul dintre chip, asemănare și identitate. Asemănarea este premisa fundamentală a oricărui chip făcut de mână, și pentru a ilustra aceasta, Fericitul Augustin recurge la exemplul oglinzii, întâlnit și la Sfântul Grigorie al Nyssei. Oglinda conține atât chipul celui ce se reflectă, cât și asemănarea sa, dar nu și identitatea, deoarece chipul și modelul său nu sunt deofință. Singurul care reunește în Sine toate aceste trei elemente - chip, asemănare, identitate - este Fiul lui Dumnezeu, Chipul consubstanțial și veșnic al Tatălui⁸⁷.

79 Fericitul Ieronim, *Cartea I a comentariilor la Proorocul Iona*, cap. IV, vers. 6, PL 25. 1148A; traducere românească, cronologie, postfață, note, bibliografie și indice de Dan Batovici, ed. îngrijită de Octavian Gordon, în col. „Biblioteca Patristică”, seria Părinți Latini, vol. 2, Ed. Anastasia, București, 2004, p. 70- 71.

80 Evodiu de Uzalis, *Despre minunile Sfântului Ștefan*, PL 41, 850- 853; vezi și E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 92, n. 25.

81 Fericitul Augustin, *Despre acordul Evangheliștilor*, PL 34, 1049.

82 Idem, *Cuvântări despre sfinți. Cuvântarea 316: Pentru sărbătoarea mucenicului Ștefan*, PL 38, 1434.

83 Idem, *Despre erezii*, PL 42, 27.

84 Idem, *Contra lui Faust maniheul*, cap. XXII, PL 42, 446.

85 Idem, *Despre obiceiurile Bisericii universale și despre obiceiurile maniheilor*, I, cap. 34, 75, PL 32. 1341- 1342.

86 Idem, *Epistola LV: Asupra cercetărilor lui Ianuarius*, XI, 21, PL 33, 213- 214.

87 Idem, *Despre diferite probleme, în număr de 83*, cap. 74, PL 40, 85- 86.

Sfântul Paulin de Nola († 431) recomandă prezența reprezentărilor iconografice în decorarea locașurilor de cult, datorită forței de convingere pe care o exercită pictura și a rolului ei educativ⁸⁸. Renumit ctitor de biserică, el descrie numeroase locașuri de cult având o bogată decorație picturală. El se referă la două bazine închinare Sfântului Felix, una veche, cu picturi în portice și pe plafoane⁸⁹ și alta restaurată de el, având o decorație bogată din marmore, candelabre, coloane și picturi, mai precis reprezentări ale sfinților mucenici și scene din Vechiul și Noul Testament (pe pereții laterali ai bazilicii)⁹⁰. În baptisteriul mănăstirii ctitorită de prietenul său, Sulpiciu Sever, în Primuliacum (sudul Galiei), Sfântul Paulin, aflat încă în viață, apare înfățișat alături de Sfântul Martin de Tours⁹¹.

3. SECOLUL AL VI-LEA

a. *Răsărit*. Primul text patristic cunoscut ce tratează exclusiv problema cinstirii sfințelor icoane, se găsește într-o scriere redactată de episcopul Ipatie de Efes († 537- 552), ca răspuns la întrebările unui sufragane al său, Iulian de Adramytion⁹². Acesta din urmă, pornind de la o subtilă distincție între pictură și sculptură și bazându-se pe porunca a II-a a Decalogului, respingea prezența reprezentărilor sculpturale (în lemn sau în piatră) în locașurile de cult, cu excepția ușilor bisericii, îngăduind în același timp existența în ambianța cultică a icoanelor pictate sau brodate. Considerând neînțemeiată distincția introdusă de sufraganele său, Ipatie afirmă că sfințele icoane nu contravin învățăturilor Sfintei Scripturi, deoarece ele redau evenimentele din istoria mântuirii și faptele sfinților. El invocă funcțiile educativă și anagogică ale iconografiei, dar le raportează exclusiv la cei neinițiați în

88 Sfântul Paulin de Nola. *Poemul 27: Despre Sfântul Felix. Poemul al IX-lea de ziua nașterii*, PL 61, 661BD. El menționează faptul că icoanele poartă inscripții cu numele sfinților și consideră că acest fapt ține de funcția educativă a icoanei (instruirea oamenilor simpli).

89 *Ibidem*, PL 61, 660A.

90 *Idem*, *Poemul 28: Despre Sfântul Felix. Poemul al X-lea, de ziua nașterii*, PL 61, 663BC.

91 *Idem*, *Epistola XXXII*, 2- 3, 10. PL 61, 331A- 332A, 336A Mai trebuie reținută aici și descrierea făcută bazilicii din Fundi (*Ibidem*, PL 61, 338C- 339A).

92 *Această lucrare, intitulată Diferite probleme, compusă din două cărți, se păstrează doar fragmentar. Ea avea poate caracterul unui miscelaneu teologic, fiind asemănătoare lucrării lui Pseudo-Atanasie, Către Principele Antioh sau Întrebărilor și Răspunsurilor Sfântului Anastasie Sinaitul. Fragmentul invocat aici, referitor la decorarea locașurilor de cult, se găsește în capitolul al V-lea al primei cărți. El a fost editat, după un manuscris datat în 1276 (Parisinus gr. 1115, fol. 254v- 255v) de către Fr. Diekamp, *Analecta Patristica. Texte und abhandlungen zur griechischen patristik, cap. VII: „Hypatius von Ephesus”*, în *OCA 117 (1938)*, p. 109- 126 (introducere) și 127- 129 (text grecesc). Vezi și Jean Gouillard, *Hypatios d’Ephèse ou du Pseudo- Denys f Théodore Studite*, în *REB 19 (1961)*, p. 63- 75); *P.J. Alexander, Hypatius of Ephesus. A Note on Image Worship in the sixth Century*, în *HThR 45 (1952)*, p. 177- 184 (traducere engleză și comentariul fragmentului); *E. Kitzinger, Op. cit.*, p. 94- 95, 131- 132 (n. 211), 135, 138.*

tainele dumnezeiești, care prin frumusețile sensibile (sfintele icoane, „podoaba bisericii”) sunt înălțați spre frumusețile inteligibile⁹³. În același timp, Ipatie afirmă superioritatea textului sfânt (scripturistic sau aghiografic) față de reprezentările iconografice pictate sau sculptate, pe care pare a le accepta mai degrabă din condescendență față de cei simpli⁹⁴.

Sfântul Simeon Stâlplnicul cel Tânăr († 596) respinge acuza de idolatrie adusă creștinilor, de iudei sau de anumiți eretici, datorită cinstirii sfintelor icoane. El argumentează această practică, subliniind că închinarea nu se aduce materiei („culorilor”), ci aceasta se întemeiază pe rolul anamnetic al icoanelor și pe existența reală a prototipurilor înfățișate (Mântuitorul Hristos și sfinții)⁹⁵.

Ideea că închinarea nu se raportează la materia icoanei, ci la prototipul reprezentat, se regăsește și la Anastasie al Antiohiei († 599)⁹⁶. Reluând clasică paradigmă a portretului imperial, el arată că închinarea se aduce acestuia în absența împăratului, dar ea devine de prisos când de față este persoana suveranului. Cu toate acestea, chipul rămâne vrednic de cinstire, adevăr demonstrat prin recursul la relația tip- antitip, ce ilustrează raportul dintre Vechiul și Noul Testament: Legea, „umbra harului”, rămâne demnă de cinstire și după descoperirea adevărului desăvârșit prin Mântuitorul Hristos.

În *Istoria bisericească* a lui Evagrie Scolasticul († 600) apare o primă mențiune despre icoana „nefăcută de mână omenească” a Mântuitorului din orașul Edessa. Descriind asediul acestei cetăți, în anul 544, de către perșii conduși de regele Chosroe I, Evagrie atribuie salvarea orașului unei intervenții miraculoase a lui Dumnezeu, săvârșită prin intermediul acestei „acheiropiite”⁹⁷.

93 Este evidentă în argumentația lui Ipatie, influența exercitată de corpus- ul areopagitic, cel puțin la nivel terminologic. Între acesta și fragmentul în discuție se pot stabili câteva semnificative paralelisme, și probabil nu este întâmplătoare gruparea operată de către compilatorul manuscrisului, care a alăturat extrase din cele două categorii de scrieri (vezi J. Gouillard, *Op. cit.*, p. 75).

94 Sfântul Teodor Studitul respinge concepția despre sfintele icoane expusă în acest fragment, în *Epistola* II, 171, PG 99, 1537AD.

95 Sfântul Simeon Stâlplnicul cel Tânăr, *Despre sfintele icoane*, PG 86, II, 3220AB (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1409C- 1412A; trad. cit., p. 208- 209).

96 Anastasie al Antiohiei, *Către Simeon, episcopul Bostrei, cuvântare despre Sămbătă*, PG 89, 1405AC (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, II, III, PG 94, 1316CD, 1412BC; trad. cit., p. 121, 209- 210; Mansi 13, 56E- 57A). Omilia, aparținând patriarhului Anastasie I, ce a păstorit pe scaunul Antiohiei, între 559- 599, este de o autenticitate îndoielnică.

97 Evagrie Scolasticul, *Istoria bisericească*, Cartea a IV-a, cap. XXVII: „Năvălirea lui Chosroe asupra cetății Edessa”, PG 86, 2748; traducere românească de Iosif Gheorghian, mitropolit primat, București, 1899, p. 143 (vezi și Mansi 13, 189E- 192C). Icoana din Edessa apare menționată și de către istoricul bizantin Teofilact Simocata (vezi *infra*, n. 134) în contextul războiului împotriva perșilor purtat de împăratul Mauriciu (586) și mai târziu de către împăratul Heraclie (622). Ea a fost strămutată la Constantinopol în anul 944, în timpul domniei lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul, eveniment serbat în Biserica Ortodoxă la 16 august. Alături de icoana din Edessa, mai sunt consemnate și alte două

Un alt cronicar bizantin, autor al unei *Istории bisericești* care s-a pierdut, Teodor Lectorul (prima jumătate a sec. VI) relatează despre existența unor icoane ale Sfinților Flavian (+ 449) și Anatolie (+ 458), patriarhi ai Constantinopolului⁹⁸ și descrie câteva minuni săvârșite în legătură cu sfintele icoane⁹⁹.

b. *Apus*. Antoniu de Piacenza, pelerin la Locurile Sfinte în jurul anului 570, menționează întipărirea miraculoasă a formei degetelor și palmelor Domnului pe Coloana Flagelării, păstrată în bazilica de pe muntele Sion¹⁰⁰ și cea a formei tălpilor Sale, în piatra din Pretoriul lui Pilat, pe care a stat în timpul interogatoriului, aflată în bazilica Sfintei Sofia¹⁰¹. Tot el amintește de venerarea unei icoane „nefăcută de mână” (*pallium lineum*) a Mântuitorului Hristos de la Memphis (Egipt)¹⁰².

Grigorie de Tours († 594) consemnează în scrierile sale existența mozaicurilor parietale¹⁰³ sau a icoanelor pe lemn a „Apostolilor și altor sfinți”¹⁰⁴, în bisericile Galiei din secolul al VI-lea. El amintește de decorarea unei

icoane „nefăcute de mână” ale lui Hristos: una, venerată la Memphis (Egipt) și menționată în 570 de pelerinul apusean Antoniu de Piacenza (*Itinerariul*, 44, PL 72, 914B) și una provenită din Camuliana (Capadocia), amintită într-o cuvântarea apocrifă atribuită Sfântului Grigorie al Nyssei (vezi E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 97- 98, 143- 144), a cărei copie, păstrată în Cezarea Capadociei, a fost purtată de către preoți între 554- 560, într-o procesiune solemnă prin Asia Mică, interpretată de contemporani drept o prefigurare a Parusiei (episod relatat într-o compilație siriacă anonimă din anul 569, vezi *ibidem*, p. 99- 100) și apoi transportată, în 574, la Constantinopol (cf. Gheorghe Cedrenus, *Compendiu de istorie*, I, cd. Bonn, 1838, p. 685). A se vedea mai pe larg A. Grabar, *Iconoclasmul bizantin. Dosarul arheologic*, traducere românească, prefață și note de D. Barbu, București, 1991, p. 45- 81; E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 97- 99, 124- 125, 143- 144.

98 Teodor Lectorul, *Extrase din istoria bisericească*, PG 86, 220BC (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1400AB; trad. cit., p.195- 196).

99 Este vorba de două minuni în care puterea dumnezeiască a pedepsit necuviința și hula unor arieni (Teodor Lectorul, *Extrase*, PG 86, 221B- 225A; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1388D- 1393A; trad. cit., p. 184- 188) și una în care un pictor lipsit de evlavie față de icoana Mântuitorului este, de asemenea, pedepsit în mod miraculos (Teodor Lectorul, *Extrase*, PG 86, 220CD- 221A; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1413A; trad. cit., p. 211).

100 Antoniu de Piacenza, *Itinerariul*, 22, PL 72, 907A. Cu circa 40 de ani înainte, pelerinul Teodosie pretindea că pe Coloană se întipărise chiar și chipul Domnului (vezi E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 105).

101 Antoniu de Piacenza, *Itinerariul*, 23, PL 72. Ambele amprente miraculoase posedă, conform autorului, o putere taumaturgică, ce tămăduiește suferințele celor care intră în contact cu ele.

102 *Ibidem*, 44, PL 72, 914B; vezi și E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 97.

103 Sfântul Grigorie de Tours, *Istoria bisericească a francilor*, cartea a II-a, cap. XVI, PL 71, 214B- 215A.

104 Idem, *Viața Părinților sau Carte despre viața unor fericțiți*, XII, 2, PL 71, 1063B. Existența icoanelor pe lemn este atestată pentru același secol și în Britania. Astfel, Beda Venerabilul († 735) consemnează în *Istoria bisericească a Angliei*, cartea I, cap. 25, PL 95, 55CD, faptul că Sfântul Augustin de Canterbury și însoțitorii săi, după debarcarea lor în Britania, în anul 597, au venit la regele Ethelbert de Kent, „purtând o cruce de argint în loc de stindard și icoana Domnului și Mântuitorului nostru zugrăvită pe lemn”.

bazilici închinată Sfântului Mucenic Anatolie¹⁰⁵ și descrie chiar procedeul de zugrăvire a unei bazilici din Clermont- Ferrand¹⁰⁶. Sfântul Grigorie însuși preia inițiativa restaurării catedralei Sfântului Martin de Tours și a frescelor acesteia, înfățișând ciclul minunilor acestui sfânt¹⁰⁷.

Cunoscuta expresie “biblia pauperum” îi aparține Sfântului Grigorie cel Mare († 604), fiind introdusă spre a sublinia funcția educativă a sfințelor icoane. Lăudând zelul sufraganelui său, Serenus al Marsiliei întru combaterea abuzurilor săvârșite în cultul icoanelor în eparhia sa, papa Grigorie respinge ideea înlăturării sfințelor icoane din biserici, subliniind distincția dintre actul adorării (cinstirii) și rolul pedagogic al icoanelor¹⁰⁸. Acesta constituie în viziunea autorului principalul rol pe care icoana îl are în viața Bisericii. Ea este “lectura analfabeților” și prin intermediul ei pot fi inițiați neștiutorii de carte în învățătura creștină¹⁰⁹. În gândirea Sfântului Grigorie poate fi identificată și ideea unei echivalențe între icoană (pictată) și cuvânt (scris)¹¹⁰. Aceasta decurge din rolul anamnetic al sfințelor icoane. Prin intermediul icoanei Mântuitorului Hristos ne amintim de dragostea Sa pentru noi și ne întărim în dragostea și adorarea față de El¹¹¹. Spre a conferi greutate afirmațiilor sale, Sfântul Grigorie recurge și la argumentul Tradiției: sfințele icoane s-au bucurat mereu de respectul cuvenit în Biserică¹¹². El amintește de icoana Domnului și cea a Maicii Sale, așezate într-o sinagogă din orașul Caralis (Cagliari), de către un evreu convertit la creștinism¹¹³ ori

105 Sfântul Grigorie de Tours, *Cărțile minunilor*, cartea I: “Despre slava fericirilor martiri”, cap. LXV, PL 71, 764A.

106 Idem, *Istoria bisericească a francilor*, cartea a II-a, cap. XVII, PL 71, 215AB. Este vorba în acest fragment, de o ctitorie a soției episcopului Namatius de Clermont, închinată Sfântului Arhidiacon și Întiul Mucenic Ștefan. Relevantă este mențiunea că, în calitate de comanditar al picturii, ea stabilește tematica iconografică împreună cu pictorii executanți, pe baza unei cărți “ce istorisea faptele din vechime” (probabil *Sfânta Scriptură* sau *Înțeleg sfinților*).

107 *Ibidem*, cartea a X-a, cap. XXXI, 19, PL 71, 571A. Frescele proaspăt restaurate constituiau obiectul admirației slujitorilor unui oarecare Eberluf (*Ibidem*, cartea a VII-a, cap. XXII, PL 71, 428CD). Mărturia Sfântului Grigorie este întărită de cea a biografului său, abatele Odo (879- 942), care menționează că scenele erau inspirate din viața Sfântului Martin (*Viața Sfântului Grigorie de Tours*, 12, PL 71, 121D) și de cea a lui Venantius Fortunatus, episcop de Poitiers († 600), care a compus un număr de 7 epigrame în care descrie scenele ce compuneau ciclul minunilor acestui sfânt (*Poeme*, cartea a X-a, cap. VI, PL 88, 330C- 331C).

108 Sfântul Grigorie cel Mare, *Cartea a XI-a, Epistola a XIII-a, către Serenus de Marsilia*, PL 77, 1128B.

109 *Ibidem*, PL 77, 1128B; Idem, *Cartea a IX-a, Epistola a CV-a, către Serenus al Marsiliei*, PL 77, 1027CD.

110 “Ceea ce scrisul reprezintă pentru un cititor, icoana reprezintă pentru cel neînvățat [...] o icoană înlocuiește cititul” (Idem, *Epistola a XIII-a*, PL 77, 1128B).

111 Idem, *Cartea a IX-a, Epistola a LII-a, către Secundius*, PL 77, 991A.

112 Idem, *Epistola a XIII-a*, PL 77, 1128BC.

113 Idem, *Cartea a IX-a: Epistola a VI-a către Januarius, episcop de Caralis*, PL 77, 944. Ele au fost depuse, împreună cu Sfânta Cruce și veșmântul alb de neofit, în sinagoga ocupată în mod abuziv de către Petru, evreu convertit, însoțit de alte câteva persoane.

de unele icoane ale Mântuitorului, ale Maicii Sale și ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel, pe care el le-a dăruit episcopului Secundius¹¹⁴.

4. SECOLUL AL VII-LEA

O mărturie referitoare la temeurile cinstirii Sfintei Cruci și a sfințelor icoane, de la cumpăna secolelor VI- VII, provine de la presbiterul și polemistul Ieronim de Ierusalim. Ca argumente în favoarea acestui cult, autorul invocă obiceiul prezent în toate religiile, acela al venerării obiectelor sacre confecționate de mâna omului, precum și cinstirea obiectelor sfinte din ambianța cultică a Vechiului Testament: Chivotul cu Tablele Legii și Heruvimii de aur. El subliniază faptul că închinarea adusă Sfintei Cruci (icoanelor) nu este adorare, deoarece ea se adresează prototipului¹¹⁵.

Într-un tratat apologetic îndreptat împotriva manifestărilor iconoclaste ale pavlicienilor din Armenia, de la începutul secolului al VII-lea, Vrt'anes K'ert'ogh ("Cărturarul")¹¹⁶ respinge diversele obiecții formulate de aceștia¹¹⁷. El apără cinstirea sfințelor icoane, utilizând argumente scripturistice¹¹⁸, patristice¹¹⁹ și unele derivate din tradiția Bisericii

114 Idem. *Epistola a LI-a*, PL 77, 991B.

115 Fragmentul, provenit probabil dintr-o apologie contra iudeilor, pierdută, este citat de Sfântul Ioan Damaschin (*Op. cit.*, III, PG 94, 1409BC; trad. cit., p. 208).

116 Monah cultivat ce a jucat un rol important în istoria bisericească a Armeniei la sfârșitul secolului al VI-lea și începutul celui de-al VII-lea. El a îndeplinit timp de trei ani, între 604- 607, funcția de locțiitor de patriarh, până la alegerea catholicosului Avraam. A se vedea în acest sens Sirarpie Der Nersessian, *Une Apologie des Images du septième siècle*, în Byz XVII (1944/45), p. 58-87 (traducere în limba franceză) și Idem, *Image Worship in Armenia and its Opponents*, în AQ I (1946), p. 67- 81. Textul apologetic, editat sub diverse titluri în limba armeană, începând din 1852, a fost tradus și în limba română de Arhim. Zareh Baronian, în studiul său *O importantă mențiune despre cultul sfințelor icoane*, în ST XXIII (1971), nr. 9- 10, p. 672- 678.

117 Principalele obiecții iconoclaste și răspunsurile ortodoxe corespunzătoare sunt următoarele: cultul icoanelor constituie idolatrie (importante sunt prototipurile cinstite prin mijlocirea acestora. Mântuitorul Hristos și Apostolii Săi), icoanele sunt neînsușite (comparație cu Chivotul Legii sau Iemnul Crucii), ele sunt creație a mâinilor omenești (paralelă cu bisericile), iar materia din care sunt realizate este necurată (analogie cu materia cărților Sfintei Evanghelii). Mișcarea iconoclastă din Armenia, activă, probabil, între anii 591- 682/683, având în fruntea sa pe monahii Isaia, Tadeu, Grigorie. s-a remarcat prin respingerea atât a cinstirii sfințelor icoane, cât și a Sfintei Cruci (cf. S. Der Nersessian, *Une Apologie*, p. 71- 72).

118 Din Vechiul Testament sunt invocate prezența reprezentărilor simbolice (heruvimii sculptați și brodați) în Cortul lui Moise (Ieș. XXV, 18- 22; XXVI, 1, 31; XXXVI, 8, 35; Evr. IX, 5) ori în Templul lui Solomon (III Regi VI, 23- 35) și viziunea templului avută de Iezechiel (Iez. XL, 2- 8; XLI, 18- 20). Din Noul Testament e citată descoperirea altarului închinat Dumnezeuului necunoscut de către Sfântul Apostol Pavel în arcopagul Atenei (FA XVII, 23).

119 Sunt citate texte din: Sfântul Ioan Gură de Aur (fragment apocrif și PG 51, 71- 72), Severian al Gabalelor (Cuvântarea la *Înălțarea Crucii Mântuitorului*; vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. Cit.*, III, PG 94, 1409A; trad. cit., p. 206), Sfântul Grigorie Luminătorul (fragmente dintr-o rugăciune din cultul Bisericii Armene) și Eusebiu de Cezareea (*Istoria bisericească*, cartea a VII-a, cap. XVIII, 1-4: relatarea despre statuia lui Hristos din Pancea). Bazându-se pe tradiția consemnată de *Doctrina lui Addai* (sec. V), autorul amintește și de „Icoana nefăcută de mână” a Mântuitorului Hristos, trimisă de Acesta, regelui Abgar al Edessei.

armene¹²⁰. Icoanele se întemeiază pe Întruparea Domnului¹²¹, au un rol anamnetic (amintind de Mântuitorul Hristos și Sfinții Apostoli) și reprezintă o formă de cinstire a lui Dumnezeu. Închinarea nu se adresează materiei, ci prototipului, în numele căruia e pictată icoana. Vrt'anes evidențiază și echivalența dintre icoană și cuvântul scris, cinstirea cărților sfinte constituind un temei al cinstirii sfințelor icoane.

Ioan Moshu († 619), inserează în *Limonariul* său istorisirea câtă va minuni în care sunt implicate icoanele Maicii Domnului sau ale unor sfinți cuvioși, ce se bucurau de o cinstire deosebită în acea epocă¹²².

O icoană a Maicii Domnului este autoarea convertirii minunate a Sfintei Maria Egipteanca descrisă de Sfântul Sofronie al Ierusalimului († 638)¹²³, iar în *Relatarea minunilor Sfinților Chir și Ioan, preaînțelepții anarghiri*, același autor amintește de o reprezentare a scenei "Deisis"¹²⁴.

Din prima jumătate a secolului al VII-lea datează o lucrare cu caracter apologetic, îndreptată împotriva polemicii iudaice anticreștine, aparținând unui scriitor bisericesc mai puțin cunoscut, Leonțiu de Neapole († 650)¹²⁵.

120 Vrt'anes amintește de zugrăvirea icoanelor praznicare ale Mântuitorului Hristos, de cele ale Maicii Domnului cu Pruncul, de cele ale Sfinților Prooroci și Apostoli sau de icoanele Sfinților Mucenici (Grigorie Luminătorul, Ștefan, Arhidiaconul și Întâiul mucenic) sau Mucenițe (Gaiane, Hripsimea), răspândite în cultul Bisericii armene. De asemenea, el pomeneste numele unor patriarhi și regi armeni binecredincioși, precum: Sahak, Mesrop, Eznik, Ardzan, Korium.

121 Autorul afirmă că Icoana Mântuitorului Hristos este contestată de ereticii care consideră Întruparea drept o aparență, precum maniheii și marcionii sau marcianiștii (messalieni).

122 Este vorba de 3 capitole: cap. 45: "Despre un călugăr zăvorât pe Muntele Măslinilor și despre închinarea la icoana Maicii Domnului" (Ioan Moshu, *Limonariul*, PG 87, 2900BD; traducere românească și comentarii de Pr. Prof. Dr. T. Bodogae și D. Fecioru, Alba Iulia, 1991, p. 59- 60; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1280AC; trad. cit., p. 90- 92; Mansi 13, 60D- 61B, 193AC); cap. 81: "Despre fântâna umplută cu apă când s-a băgat în ea icoana aceleiași avva Teodosie" (Ioan Moshu, *Limonariul*, PG 87, 2940AB; trad. cit., p. 87- 88; vezi și Mansi 13, 193DE); cap. 180: "Viața lui Ioan anahoretul care locuia în peștera orașului Sohu" (Ioan Moshu, *Limonariul*, PG 87, 3052AC; trad. cit., p. 170- 171; vezi și Mansi 13, 193E- 196C).

123 Sfântul Sofronie al Ierusalimului, *Viața Cuvioasei Maria Egipteanca*, cap. 3, PG 87, III, 3713B- 3716A; traducere românească de Pr. Prof. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1998, p. 207- 210 (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, III, PG 94, 1280A, 1416D- 1417C; trad. cit., p. 89, 214- 216 ; Mansi 13, 85D- 89A).

124 Sfântul Sofronie al Ierusalimului, *Relatarea minunilor Sfinților Chir și Ioan, preaînțelepții anarghiri*, PG 87, III, cap. 36, 3557C- 3560C, iar o istorisire similară se găsește într-o altă scriere a Sfântului Sofronie, *Lauda Sfinților Mucenici Chir și Ioan și a minunilor ce s-au făcut de către ei* (fragmente), PG 87, III, 3152AD (vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1413B- 1416B; trad. cit., p. 211- 213; Mansi 13, 57C- 60B; Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 364C- 365A; trad. cit., p. 105- 106).

125 Leonțiu, episcop de Neapole în Cipru (c. 590- 650), este cunoscut în literatura patristică prin tratatul său apologetic intitulat *Cuvântare în apărarea creștinilor împotriva iudeilor și despre icoanele sfinților*, redat fragmentar de către Sfântul Ioan Damaschin în florilegiul său (Op. cit., I, III, PG 94, 1272A- 1276B, 1381D- 1388D; trad. cit., p. 78- 83, 177- 184) și, cu unele diferențe, în actele Sinodului al VII-lea ecumenic (Mansi 13, 44B- 53C). Fragmentele păstrate din acest tratat (cartea a V-a) sunt publicate în PG 93, 1597- 1609. Pentru ediția critică și traducerea franceză a textului, a se vedea Vincent Déroche, *L'Apologie contre les juifs de Léontios de Néapolis*, în TM XII (1994), p. 45-104.

El respinge ca neîntemeiată acuza de idololatrie proferată împotriva cultului sfințelor icoane, amintind condamnarea categorică a acesteia de către Biserica¹²⁶. Cinstirea sfințelor icoane se întemeiază pe acceptarea reprezentărilor cu caracter simbolic (tipologic, prefigurativ) în ambianța cultică a Vechiului Testament¹²⁷ și pe faptul că închinarea nu se aduce materiei icoanei, ci prototipului reprezentat¹²⁸, cu care icoana se află într-o relație de asemănare¹²⁹. Totodată, Leonțiu trasează distincția fundamentală dintre adorare (ce se cuvine doar lui Dumnezeu) și venerare (adusă sfinților, Sfintei Cruci și sfințelor icoane), enumerând diverse tipuri de închinare, inspirate din istoria vechitestamentară¹³⁰. El nu uită să precizeze nici rolurile pe care sfințele icoane le îndeplinesc în viața Bisericii: anamnetic¹³¹, liturgic¹³² și estetic (decorativ)¹³³.

Argumentul hristologic stă la baza Icoanei Mântuitorului Hristos în învățătura arhiepiscopului Ioan al Tesalonicului († cca. 650)¹³⁴. Sunt invocate temeiurile clasice ale cinstirii sfințelor icoane: rolul anamnetic și liturgic al acestora, faptul că închinarea nu se aduce materiei, ci persoanei înfățișate în icoană. Icoanele sfinților nu pot fi asemănate cu idolii, deoarece cinstirea relativă acordată acestora, li se acordă în calitate de robi ai lui Dumnezeu și mijlocitori pentru mântuirea noastră. Merită semnalat că

126 Leonțiu de Neapole, *Op. cit.*, PG 93, 1601BC. Autorul deosebește fără echivoc între idolul confecționat "spre slava și pomenirea diavolului" și icoana zugrăvită "spre slava lui Hristos, a Apostolilor, Mucenicilor și a sfinților Lui" (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1388AB; trad. cit., p. 183).

127 Leonțiu amintește aici de heruvimii sculptați din Cortul Mărturiei, de diversele chipuri sculptate ce decorau Templul din viziunea lui Iezechiel și de cele care împodobeau Templul lui Solomon (*Op. cit.*, PG 93, 1597BC), iar în alt loc menționează și unele obiecte sfințite "spre aducerea aminte și slava lui Dumnezeu": tablele Legii, toiagul lui Moise, rugul cel nears, vasul cu mană, Cortul Mărturiei, etc (*Ibidem*, PG 93, 1605D- 1608A).

128 El face aluzie la vechea tradiție a Bisericii, care prevedea arderea icoanei sau Crucii, în cazul deteriorării lor și la exemplul peceții imperiale, spre a arăta că închinarea acordată chipului este o formă de cinstire a prototipului (*Ibidem*, PG 93, 1597 C- 1600A). Textul amintește de fragmentul apocrif atribuit Sfântului Atanasie cel Mare, *Către principele Antioh, despre multele și necesarele probleme controversate în Sfânta Scriptură, pe care nici un creștin nu trebuie să le ignore*. Întrebarea cu nr. 39. PG 28, 621B (reluat în Idem, *Cuvântare extrasă despre sfințele icoane*, în PG 28, 709C; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1365C- 1368A; trad. cit., p. 157- 158).

129 Leonțiu de Neapole, *Op. cit.*, PG 93, 1608BC.

130 *Ibidem*, PG 93, 1601BC, 1608BD.

131 *Ibidem*, PG 93, 1597C, 1600BC.

132 Închinarea adusă sfințelor icoane constituie o formă de cinstire adusă sfinților și prin intermediul lor, lui Dumnezeu Însuși (*Ibidem*, PG 93, 1608BC).

133 *Ibidem*, PG 93, 1608C.

134 El este citat ca martor al tradiției patristice de către Sinodul al VII-lea ecumenic, atribuindu-i-se un fragment care pare extras dintr-o lucrare cu caracter apologetic, ce combătea polemica păgână anticreștină (vezi Mansi 13, 164C- 165D). Referitor la Icoana Mântuitorului Hristos, Arhiepiscopul Ioan afirmă că "noi pictăm omenirea Lui și nu dumnezeirea cea netrupească". Îl pictăm "așa cum S-a întrupat", invocând și un citat veterotestamentar din Baruh 3, 38.

autorul fragmentului precizează și temeiurile reprezentării iconografice a sfinților îngerii: circumscriptibilitatea și corporalitatea discretă a acestora, în raport cu necircumscrierea și necorporalitatea desăvârșită a lui Dumnezeu, precum și numeroasele lor apariții (angelofanii) în forme sensibile (antropomorfe).

Cronicarul bizantin Teofilact Simocata († cca. 636- 640) consemnează prezența „Icoanei nefăcute de mână” a Domnului în bătălia împotriva perșilor, de la râul Arzamon, din 586. Ea a fost purtată de către strategul Philippicus prin tabăra sa, spre îmbărbătarea trupelor¹³⁵. Același cronicar menționează și venerarea unei icoane a Maicii Domnului, de către regele Chosroe al perșilor¹³⁶.

George Pisidul (prima jumătate a sec. VII) subliniază importanța dogmatică a „icoanei nefăcute de mână” a Mântuitorului Hristos¹³⁷. Aceasta devine, în contextul campaniei împăratului Heraclie împotriva perșilor, “o purtătoare de biruință pentru că ea reînnoiește întruparea Logosului”¹³⁸. Originea ei este mai presus de fire, asemenea Nașterii Domnului. Această interesantă paralelă este întărită și prin afirmația că prin ambele manifestări ale Cuvântului (Nașterea Sa și “nașterea icoanei”) se întemeiază credința în Întruparea Sa desăvârșită¹³⁹. Aceași icoană „nefăcută de mână” a Domnului a făcut parte din defensiva bizantină ce apăra zidurile Constantinopolului de ofensiva conjugată avaro-slavă, în anul 626¹⁴⁰.

135 Teofilact Simocata, *Istoria bizantină. Domnia împăratului Mauricius (582- 602)*, II, 3. 4-5, 8-9; traducere românească, introducere și indice de H. Mihăescu, Ed. Academiei, București, 1985, p. 39- 40. Probabil era vorba de icoana din Camuliana (cf. E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 111). Ea era „venerată de romani ca un obiect care n-a fost făcut de mâini omenești și se bucură de cinstea unei solii dumnezeiești”. După ce a fost purtată prin tabăra bizantină, ea a fost trimisă la Mardes, episcopului Simeon de Amida

136 *Ibidem*, V, 15, 9- 10; trad. cit., p. 117. Icoana a fost adusă la Ctesifon de către episcopul Probus al Calcedonului, cu prilejul unei solii trimisă în capitala persană de către împăratul Mauriciu.

137 George Pisidul, *Despre expediția împăratului Heracliu împotriva perșilor*, PG 92, 1207A-1208A.

138 Andre Grabar, *Op. Cit.*, p. 64.

139 Aserțiunea este îndreptată împotriva ereziei iulianiștilor sau fantasiaștilor (adeptii lui Iulian din Halicarnas), care susțineau că Mântuitorul Hristos a avut un trup aparent, incoruptibil. Ea se regăsește și în *Cuvântul despre icoana „nefăcută de mână a Domnului” din Camuliana*, atribuit în mod greșit Sfântului Grigorie de Nyssa. Autorul se referă la icoană ca la un nou Betleem și la întipărirea mai presus de fire a chipului Mântuitorului în materia icoanei, ca la o nouă epifanie a Sa (vezi E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 143- 144).

140 George Pisidul, *Despre năvălirea avarilor și slavilor și respingerea lor*, PG 92, 1285AB. Asediul avaro-slav al Constantinopolului din 626, ca și cel arab din 717, marcate de minunile săvârșite de icoana Maicii Domnului cu Pruncul, sunt descrise în două narațiuni cu caracter anonim, incluse în sinaxarul Triodului, citit la slujba Acatistului Maicii Domnului (vezi PG 92, 1365C; *Triodul*, ed. a VIII-a, Ed. IBMBOR, București, 1980, p. 657- 662; E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 111- 112). Sub protecția aceleiași icoane a Născătoarei de Dumnezeu s-a desfășurat și campania navală a lui Heraclie împotriva tiranului Focas, în 602 (cf. George Pisidul, *Heracliada* II, PG 92, 1318A).

O minune, atribuită Sfântului Mucenic Teodor (Tiron sau Stratilat) și săvârșită în regiunea Siriei (în împrejurimile Damascului), este descrisă într-o narațiune pusă pe seama Sfântului Anastasie Sinaitul († 700). Autorul istorisește pedepsirea prin putere dumnezeiască, a unui grup numeros de saracini (arabi), care profanaseră biserica mucenicului și-i huliseră icoana¹⁴¹.

Un fragment foarte interesant referitor la temeurile cinstirii sfințelor icoane în secolul al VII-lea, se găsește într-o apologie împotriva iudeilor, compusă de către un autor puțin cunoscut în istoria literaturii patristice, Ștefan al Bostrei sau Bostrinu¹⁴². Respingând asocierea cultului sfințelor icoane cu idolatria, el distinge în mod limpede icoana creștină de idolul păgân. Deosebirea se fundamentează atât pe diferența prototipurilor (demonii în cazul idolilor, Dumnezeu și sfinții în privința sfințelor icoane), cât și pe posibilitatea sfințirii materiei. Interpretând porunca a II- a a Decalogului, autorul subliniază că cinstirea sau disprețul arătate de Lege față de creațiile mâinilor omenești, au ca temei binecuvântarea sau interdicția dumnezeiască vizavi de aceste lucruri¹⁴³. Referitor la relația dintre icoană și prototip, Ștefan Bostrinu afirmă că icoanele sunt o asemănare a prototipurilor, fiind zugrăvite în numele acestora (Dumnezeu, îngerii, proorocii, mucenicii, dreptii), de aici decurgând sfințenia și cinstirea lor. Închinarea acordată icoanei nu se adresează materiei (lemnului), ci prototipului, fiind în cele din urmă o formă de cinstire dată lui Dumnezeu. Autorul subliniază rolul anamnetic și pedagogic al sfințelor icoane și amintește totodată distincția dintre cinstire (având drept model relațiile interumane) și adorare (închinare dată numai lui Dumnezeu).

În ultimul deceniu al secolului al VII-lea, în Răsărit, apar primelor hotărâri ale unui Sinod Ecumenic cu privire la arta bisericească. Este vorba

142 Posibil episcop al Bostrei (Arabia)- deși redacția numelui său transmisă de florilegiul damaschinian. *Bostrinu*, se opune unei asemenea interpretări- el trebuie să fi trăit înaintea secolului al VIII- lea, spre a putea fi invocat ca autoritate patristică de către Sfântul Ioan Damaschin. Fragmentul respectiv a fost publicat de către J. M. Mercati, sub titlul *Stephani Bostreni nova de sacris imaginibus fragmenta e libro perditio* Kat' —louda...wn, în *ThQ* 77 (1895). p. 666- 668 (vezi traducerea Pr. Prof. D. Fecioru, în Sfântul Ioan Damaschin., trad.cit., p. 169- 170, nota 306). versiune care diferă sensibil de fragmentul transmis de Sfântul Ioan Damaschin (*Op. Cit.*, III. PG 94, 1376BD., trad.cit., p. 168- 169). Versiunea publicată de cardinalul Mercati, pe baza unui fragment conservat în cod. Ambrosiana A 84 (sec. XII) este identică cu extrasul din Ștefan Bostrinu, citat în *Epistola papei Adrian I către împărații Constantin al VI-lea și Irina* (Mansi 12. 1069A).

143 Enumerând o serie de obiecte aflate în ambianța cultică a Vechiului Testament (Chivotul Legii, heruvimii („icoanele îngerilor”), jertfelnicul, acoperământul împăcării, vasul cu mană), Ștefan Bostrinu observă că ele sunt lucruri făcute de mâna omenească, prin porunca lui Dumnezeu, și prin aceasta sfințe și vrednice de cinstire, în timp ce idolii (icoanele demonilor) sunt creații omenești interzise și condamnate de Dumnezeu și de aceea demne de dispreț.

de canoanele 82 și 100 ale Sinodului Quinisext (Constantinopol, 691- 692), care impun reprezentarea iconografică a Mântuitorului Hristos conform tipului istoric (palestinian), respectiv condamnarea artei naturalist-iluzioniste¹⁴⁴.

În secolul al VII-lea, din Apus, poate fi reținută doar mărturia episcopului pelerin din Galia, Arculf (cca. 670), consemnată de către Adamnan († 704), în care este menționată venerarea la Ierusalim a unei broderii, înfățișându-l pe Mântuitorul Hristos între cei 12 Apostoli și realizată conform tradiției, de către Maica Domnului¹⁴⁵.

O grupă aparte de mărturii referitoare la sfințele icoane și cinstirea lor o constituie cele care se desprind din scrierile cu caracter aghiografic și care au de cele mai multe ori un caracter anonim. În aceste narațiuni sunt relatate diverse vindecări miraculoase, prin mijlocirea sfințelor icoane, fapt ce poate sugera o oarecare identificare între icoană și prototipul reprezentat¹⁴⁶. Apar

144 Pentru canonul 82 a se vedea Mansi 11, 977E- 980B (traducere românească de Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, în vol. *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1992, p. 151; vezi și Sfântul Ioan Damaschin. *Op. cit.*, III, PG 94, 1417D- 1420B; trad. cit., p. 217; Mansi 13, 40E- 41B), iar pentru canonul 100, Mansi 11, 985D (trad. cit., p. 159). Aceste canoane au fost elaborate, conform interpretărilor lui A. Grabar și L. Uspensky, spre eliminarea oricăror influențe iudaizante, respectiv a oricăror vestigii ale artei elenistice păgâne (vezi A. Grabar, *Op. cit.*, p. 160; L. Uspensky, *La Théologie de l' icône dans l' Eglise orthodoxe*, Paris, 1980; traducere românească de Th. Baconsky, *Teologia icoanei*, București, 1994, p. 62). Importanța deosebită a canonului 82 izvorăște, de asemenea, și din alte două aspecte ale sale: prezintă prima recunoaștere în cadrul unui Sinod Ecumenic a legitimității și importanței artei bisericești și consfințește trecerea acesteia, de la faza simbolică la faza figurativă (vezi mai pe larg A. Alexandrescu, *Op. cit.*, p. 80- 81).

145 Stareț al mănăstirii irlandeze Iona sau Hy, Adamnan este autorul operei *Despre Locurile Sfinte în relatarea lui Arculf, episcopul Galiei*, redactată între 686- 688 și care descrie pelerinajul acestui episcop la Locurile Sfinte, în Siria, Egipt, Creta, Constantinopol, Sicilia și Roma, ce a avut loc în jurul anului 670 (Adamnan, *Op. cit.*, cartea I, cap. XII, PL 88, 753C).

146 Este o concepție având un caracter parțial magic și care a determinat frecvent numeroase abuzuri. Asemenea fragmente se întâlnesc în unele scrieri, precum: *Din minunile Sfinților Cosma și Damian* (+ cca. 303), în care se relatează vindecarea unei femei bolnave prin ingerarea băuturii preparate din tencuiala unei fresce înfățișându-i pe cei doi sfinți (Mansi 13, 68AD), izbăvirea unei demonizate prin mijlocirea icoanei sfinților din Cilicia (Mansi 13, 60D- 61B) sau tămăduirea soției unui pelerin, prin intermediul icoanei aceluiași sfinți (Mansi 13, 64E- 65D); *Din viața Sfântului Părintelui nostru Teodor, arhimandrit de Sicheea* (+613), cap. 8, 13, în Mansi 13, 89E- 92B, compusă de ucenicul său, Gheorghe, în care este descrisă tămăduirea, în două rânduri, a Sfântului Teodor, prin intermediul icoanei Mântuitorului Hristos, din care izvora fie un miros plăcut, fie picături de apă; *Despre viața Sfântului Ioan Postitorul* (+ 595), Mansi 13, 80E- 85C, în care se istorisește vindecarea soțului demonizat al unei femei, prin mijlocirea unei icoane a Maicii Domnului, primite de aceasta de la Fotin, ucenicul Sfântului Ioan; *Din minunile Sfântului Mucenic Artemie* (înainte de 668) (vezi E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 107), în care este descrisă tămăduirea unui bolnav, prin ingerarea unei băuturi obținute din ceara de pe icoana Mucenicului; *Cronografia* lui Isidor Diaconul, ce istorisește momentul morții lui Teofil al Alexandriei, care și-a putut da duhul abia după ce a sărutat icoana Sfântului Ioan Hrisostom pe care-l prigonise (fragmentul citat de Sfântul Ioan Damaschin. *Op. cit.*, III, PG 94, 1409AB; trad. cit., p. 206- 207, aparține unui autor și unei opere neidentificate).

de asemenea menționate convertiri miraculoase săvârșite prin intermediul sfințelor icoane¹⁴⁷ sau ca urmare a efectului produs de contemplarea acestora¹⁴⁸. Numeroase sunt și mărturiile care înfățișează cinstirea deosebită acordată sfințelor icoane. Astfel, icoanele pot fi zugrăvite în semn de mulțumire pentru tămăduirile obținute prin mijlocirea persoanei sfântului, îndeplinind totodată și un rol protector¹⁴⁹. Lor li se aduce închinare și prin intermediul lor pot fi recunoscuți sfinții în aparițiile lor¹⁵⁰. Icoanele pot fi martore sau cheazășuitoare ale anumitor făgăduințe rostite în fața lor¹⁵¹ sau, mai ales, ale mărturisirilor de credință ori jurămintelor prestate înaintea lor¹⁵². De asemenea, cinstirea lor poate fi asociată cu cinstirea sfințelor moaște¹⁵³.

II. Concepții și atitudini împotriva cinstirii sfințelor icoane în secolele IV- VII

Înscriindu-se pe linia aniconismului apologeților creștini ai secolelor II- III, Lactanțiu († cca. 320) dezvoltă o concepție despre arta religioasă, care pre-

148 Este cazul Sfântului Mucenic Anastasie Persul, a cărui convertire a fost determinată de contemplarea icoanelor sfinților mucenici într-o biserică din Hierapolis, episod istorisit de George Pisidul, *Viața, învățătura și lupta Sfântul Anastasie, care a pătimit martiriul în Persia* (+ 614), în Mansi 13, 21AB, 21C- 24C. În *Minunile* aceluiași sfânt este relatat cazul vindecării miraculoase a unei femei care s-a închinat raclei ce conținea moaștele sfântului și care avea zugrăvită pe ea icoana lui (E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 108).

149 Pot fi amintite în acest sens două episoade din *Viața Sfântului Simeon Stâlpnicul cel Tânăr* (+592): icoanele sfântului realizate prin răvna unei femei din Rosopoli, vindecată de sterilitate (Mansi 13, 73C- 76C) sau a unui negustor din Antiohia, izbăvit de lucrarea demonului (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1390C- 1396B; trad. cit., p. 190- 191; Mansi 13, 76D- 80B).

150 Cum ar fi de pildă cazul relatat în *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur* (+ 407), atribuită lui Gheorghe de Alexandria (+ 725), în care se relatează despre o icoană a Sfântului Apostol Pavel, față de care marele predicator avea o evlavie deosebită (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, PG 94, 1277CD, 1364D- 1365B; trad. cit., p. 87, 88).

151 Situație menționată în *Viața Sfintei Cuvioase Eupraxia* (sec. V) (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, I, III, PG 94, 1277D, 1417CD; trad. cit., p.89, 216) sau într- un fragment apocrif inclus de florilegiul damaschinian în *Viața sfântului Daniel Stâlpnicul* (+ 490) (*Ibidem*, III, PG 94, 1416D; trad. cit., p. 214).

152 Este cazul participanților la discuțiile purtate în anul 656, în Bizia (Bythinia), locul exilării Sfântului Maxim Mărturisitorul, pe tema celor două voințe în Hristos. Aceștia, după încheierea discuțiilor, s-au ridicat și au depus jurământ, închinându-se și sărutând Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce și icoanele Domnului și a Maicii Sale, "punând și mâinile lor spre întărirea celor discutate". Acest ceremonial bisericesc este relatat în actele discuțiilor purtate atunci (PG 90, 156AB, 164AB; traducere românească și prezentare de diac. Ioan I. Ică jr., în vol. *Sfântul Maxim Mărturisitorul (580- 662) și tovarășii săi întru martiriu: papa Martin, Anastasie Monahul, Anastasie Apocrisiarul. "Vieți"- actele procesului- documentele exilului*, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 154, 160; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, II, PG 94, 1316BC, 1413B; trad. cit., p. 120- 121; Mansi 13, 37E- 40B; Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 381AB; trad. cit., p. 121).

153 Poate fi citat în acest sens *Encomionul coptic al Sfântului Mina*, în care cinstirea icoanei sfântului se substituie cinstirii moaștelor acestuia. Textul poate fi datat cu o considerabilă marjă de eroare, între 640- 892 (vezi E. Kitzinger, *Op. cit.*, p. 116- 117, n. 138).

zintă multe puncte comune cu concepția iconoclaștilor din secolele VIII- IX. Situând în antiteză omul („chipul lui Dumnezeu”) și operele de artă, în cazul de față reprezentările idolatre („chipul omului”), el afirmă supericritatea incontestabilă a celui dintâi și imposibilitatea venerării creațiilor mâinilor omenești¹⁵⁴. Arta poate doar să reprezinte (imite) realitatea, nu să creeze una nouă¹⁵⁵, iar „reprezentarea Dumnezeului Celui viu trebuie să fie vie și sensibilă”. Chipul artistic îndeplinește un rol pur utilitar, de substitut al originalului, iar Dumnezeu fiind pretutindeni este inutil să fie reprezentat astfel¹⁵⁶.

Pe lângă mărturiile extrem de importante referitoare la dezvoltarea iconografiei creștine în epoca constantiniană, se regăsește la Eusebiu de Cezarea († 340) o concepție ce respinge sfintele icoane și cinstirea lor. Această concepție transpare cel mai clar dintr-o scrisoare a lui Eusebiu către împărăteasa Constanția, sora lui Constantin cel Mare, ce constituie prima combatere hristologică a Icoanei Mântuitorului Hristos, cunoscută în literatura patristică¹⁵⁷. Răspunzând împărătesei, care-l rugase să-i procure o icoană a Domnului, Eusebiu îi motivează imposibilitatea reprezentării Sale iconice. El arată o înțelegere greșită, exclusiv în sens neoplatonic, a conceptului de *chip*, atât la nivel trinitar¹⁵⁸, cât și la nivel iconomic¹⁵⁹. Conform

154 Lactanțiu. *Instituțiile dumnezeiești*. II, 17, 6, în SC 337, p. 207; traducere românească și note de Petru Pistol. precuvântare de Î.P.S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. studiu introductiv de Claudiu T. Arieșan, Ed. Învierea, Arhiepiscopia Timișoarei, Timișoara, 2004, p. 111.

155 Idem, *Despre mânia dumnezeiască*. 10, 26, în SC 289, 133- 135.

156 Idem, *Instituțiile dumnezeiești*. II. 2. 6- 10, în SC 337, p. 35- 37; trad. cit., p. 75- 76.

157 Eusebiu de Cezarea. *Epistola către Constanția Augusta*, în PG 20, 1545- 1549; II. Hennephof, *Op. Cit.*, frag. 110, p. 42- 44). Argumentația lui Eusebiu, de sorginte origenistă, a fost preluată de iconoclaștii bizantini din sec. VIII- IX (inclusă în florilegiul Sinodului de la Hlheria, 754), fiind combătută de către Sinodul al VII-lea ecumenic (vezi ședința a VI-a, Mansi 13, 300E. 313 AD) și apoi de Stântul Nichifor Marturisitorul (*Combaterea și respingerea lui Eusebiu și totodată a cuvântărilor lui Epifanide și a celor ce desconsideră Întruparea Mântuitorului Iisus Hristos*, partea I- *Contra lui Eusebiu*, în Pitra, *Spicilegium Solesmense*, vol.I, p. 371- 503). A se vedea în acest sens și G. Florovsky, *Origen, Eusebius and the Iconoclastic Controversy*, în ChHist XIX (1950), pp. 3- 22, 77-96; reluat în *The Collected Works of Georges Florovsky*, cap. II: “Christianity and Culture”, Nordland, Belmont, 1974, p. 101- 119; S. Gero, *The true image of Christ: Eusebius' letter to Constantia reconsidered*, în JTS XXXII (1981), p. 460- 470.

158 Autorul aduce în discuție exemplul clasic al chipului împăratului, pe care-l valorifică însă, într-un sens diferit de cel validat de tradiția patristică ortodoxă: pentru Eusebiu acest exemplu demonstrează doar faptul că Fiul “are asemănarea cu Tatăl, pentru că El a luat ființă din Tatăl ca Dumnezeu (Eusebiu de Cezarea. *Demonstrația evanghelică*, în PG 22, 373 D).

159 La nivel iconomic. Eusebiu înțelege numele Logosului de “Chip” prin funcția sa de instrument al Tatălui. Logosul manifestă pe Tatăl în întreaga iconomie a mântuirii, în numeroasele teofanii vetero-testamentare, care culminează cu Întruparea. Eusebiu conține trupul Mântuitorului, la rândul său, ca un instrument al Logosului, căci “era nevoie de un instrument omeneș prin care El trebuia să descopere oamenilor adâncimile tainice ale dumnezeirii” (Idem, *Teofania*, în PG 24, 609C). Deoarece Întruparea este, conform autorului, o concesie făcută celor care “nu puteau percepe dumnezeirea altfel decât în acest mod” (*Ibidem*, PG 24, 610A), odată cu Învierea și preamărirea Domnului, trupul este transfigurat, iar Întruparea depășită: “Aceasta înscamnă că omul întreg a fost înghițit de dumnezeire și

viziunii sale, așa- zisa Icoană a Mântuitorului nu ar putea reda nici una din posibilele accepțiuni ale chipului Lui: chipul *dumnezeiesc*¹⁶⁰, cel de *rob*¹⁶¹ sau chipul *transfigurat*¹⁶² și de aceea trebuie respinsă ca mincinoasă.

În scurtele narațiuni, cu caracter apocrif, atribuite Sfântului Atanasie cel Mare († 373), ce relatează minunile săvârșite de o icoană a Mântuitorului Hristos în cetatea Beritului (Beirutului), sunt descrise și actele de iconoclastie la care icoana a fost supusă de către niște iudei¹⁶³.

Lui Amfilohie de Iconium († 395) îi aparține probabil, o afirmație speculată de către iconoclaști și inclusă în florilegiul Sinodului de la Hieria (754), ca mărturie patristică împotriva sfintelor icoane. El consideră că necesar pentru creștini este să-și însușească virtuțile sfinților, nu să le redea în "icoane materiale, trupurile, cu ajutorul culorilor"¹⁶⁴.

O concepție vădit iconoclastă se desprinde și din unele scrieri atribuite de către iconoclaști, Sfântului Epifanie de Salamina († 403)¹⁶⁵. Astfel, din

---

că, prin urmare, Dumnezeu- Cuvântul a fost din nou Dumnezeu, așa cum era înainte de a Se fi făcut om, și că Logosul a îndumnezeit omul, pârğa speranței noastre"(Idem, *Demonstrația evanghelică*, în PG 22, 289A). A se vedea pentru acestea Ch. von Schonborn, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică*, traducere românească și prefață de Pr. Prof. V. Răducă, București, 1996, p. 59, 61.

160 "chipul adevărat și neschimbător, cel care poartă trăsăturile lui Hristos prin natura Sa", fiind cunoscut doar de Tatăl (Eusebiu de Cezareea, *Epistola către Constanția*, în PG 20, 1545AB).

161 Pe de-o parte el este transfigurat după Înviere ("s-a amestecat cu slava dumnezeirii, iar ceea ce este muritor a fost înghițit de viață"), iar pe de altă parte, ar fi un act idolatru, care ar încălca porunca a doua a Decalogului (Ieș. 20, 4) și ar contraveni imboldului paulin din II Cor. 5, 16, conform căruia "chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-l mai cunoaștem așa" (*Ibidem*, PG 20, 1545AB).

162 Acesta este lipsit de formă ("cum ar zugrăvi cineva icoana unei forme atât de minunate și de neînțeles, dacă putem numi "formă" esența dumnezeiască și de necuprins cu mintea?") și nu poate fi redat plastic ("cine ar putea deci să prindă cu culori lipsite de viață și cu pensula, strălucirea orbitoare și iradiantă a unei asemenea vrednicii și a unei asemenea slave") (*Ibidem*, PG 20, 1545C).

163 Sfântul Atanasie cel Mare, *Despre pătimirea icoanei Domnului nostru Iisus Hristos, în ceea ce privește răstignită în Berit, cetate a Siriei*, în PG 28, 813- 820, Mansi 13, 24E- 32A, Sfântul Teodor Studitul, *Op. cit.*, II, PG 99, 365BD; trad. cit., p. 107- 108. Istoria icoanei a cărei profanare urmează itinerariul Patimilor Mântuitorului (sugerând o identificare între icoană și prototip) este menționată și în cronica lui Sigebert (sec. XII) (PL 160, 145), acțiunea fiind plasată în anul 765. Această minune prezintă asemănări semnificative cu cele relatate de către Sfântul Grigorie de Tours, *Cartea I a minunilor: Despre slava fericitilor martiri*, cap. 22, în PL 71, 724AC sau într- un *Cuvânt coptic despre Fecioara Maria*, atribuit în mod eronat lui Teofil al Alexandriei (vezi E. Kitzinger. *Op. cit.*, p. 101).

164 Mansi 13, 301D. O aserțiune asemănătoare, inclusă și ea în florilegiul iconoclast din 754, îi aparține lui Teodot de Ancira († 445), care recomandă și el imitarea virtuților sfinților ("icoane însuflețite"), consemnate în cărțile sfinte (Mansi 13, 309E- 312A). Este sesizabilă în aceste două mărturii opoziția dintre icoana materială (artistică) și "icoana însuflețită" (sfântul) (vezi *supra*, n. 29).

165 Este vorba în total de cinci scrieri, și anume: *Testamentul lui Epifanie, Epistola către Ioan, episcopul Ierusalimului, Pamflet contra icoanelor, Scrisoare către împăratul Teodosie I, Epistola dogmatică*. Deși aceste scrieri au fost citate ca importante mărturii patristice la Sinoadele iconoclaste de la Hieria (754) și Constantinopol (815), autenticitatea lor a fost contestată de Sfinții Ioan Damaschin și Nichifor Mărturisitorul, precum și de Sinodul al VII-lea ecumenic. Odată cu începutul sec. al XX-lea, problema autenticității lor s-a pus din nou, înregistrându-se păreri divergente. Pentru informații

Epistola către episcopul Ioan al Ierusalimului, este cunoscut un act de iconoclastie săvârșit de către Sfântul Epifanie, pe cuprinsul eparhiei celui din-tâi: sfâșierea unei pânze pe care era pictat chipul Mântuitorului Hristos, așezată la intrarea într-o biserică din ținutul Anagabata¹⁶⁶.

În *Pamflet contra icoanelor*¹⁶⁷, tonul este mult mai vehement. Icoanele sunt considerate opera demonului, falsificări ale adevărului, iar cinstirea lor constituie o practică idolatră, condamnată de Sfânta Scriptură. Autorul motivează imposibilitatea reprezentării iconice a Domnului și a sfinților Săi¹⁶⁸. Deoarece avertismentele lui nu au găsit ecoul așteptat în rândul confrăților săi, Sfântul Epifanie apelează la autoritatea împăratului Teodosie cel Mare, spre combaterea cultului „idolatric al icoanelor”¹⁶⁹. Faptul că nici acest demers nu a avut rezultatul scontat reiese din *Testamentul lui Epifanie*¹⁷⁰, în care acesta le cere ucenicilor să nu așeze icoane în biserici, cimitire ori casele particulare, deoarece, consideră el, contemplarea „chipului lui Dumnezeu” este doar de natură spirituală. De aceea, autorul aruncă anatema asupra celor ce ar zugrăvi “chipul lui Dumnezeu-Logosul în culori pământesti, fundamentând aceasta pe Înruparea Domnului”¹⁷¹.

---

mai bogate și bibliografie pe această temă, a se vedea mai pe larg Pr. N. Chifăr, *Poate fi considerat Sfântul Epifanie al Salaminei un promotor al iconoclasmlui?*, în vol. *Teologie și spiritualitate patristică*, Iași, 2002, p. 99- 115 și G. Ostrogorsky, *Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites*, Amsterdam, 1964, p. 61- 113.

166 Sfântul Epifanie de Salamina, *Epistola LI, către Ioan, episcopul Ierusalimului*, PG 43, 390B- 392A (și în H. Hennephof, *Op. cit.*, frag. 139, p. 51). Autorul epistolei oferă și motivația acestui gest: așa-zisa icoană a Mântuitorului este “icoana unui om” și “atârnă în biserică Sa, împotriva autorității Scripturii”. Ceea ce surprinde aici este confuzia referitoare la subiectul reprezentării (vezi Pr. N. Chifăr, *Poate fi considerat ?*, p. 108).

167 H. Hennephof, *Op. cit.* frag. 119- 136, p. 47- 50; vezi și Pr. Prof. Dr. I. G. Coman, *Patrologie*, vol. III, București, 1988, p. 581.

168 Argumentele folosite sunt următoarele: Mântuitorul Hristos nu poate fi redat în icoană, datorită necircumscribibilității Sale: cinstirea sfințelor icoane nu poate fi întemeiată pe Înrupare, deoarece ceea ce-l caracterizează pe Mântuitorul Hristos este firea Sa divină și El nu a poruncit vreodată să fie redat în icoane: în privința sfinților, “cum ar putea să fie ei zugrăviți ca niște morți în materii simple, fără glas și neînsuflețite?”. Mai mult, autorul scrierii combate chiar cultul îngerilor și al sfinților, invocând două versete neotestamentare (Apoc. 22, 9 și F.A. 10, 26), ceea ce arată că el se situează pe o poziție similară iconoclaștilor radicali din sec. VIII- IX.

169 Sfântul Epifanie de Salamina, *Scrisoarea către împăratul Teodosie I*, în H. Hennephof, *Op. cit.*, frag. 111- 118, p. 44- 47 ; vezi și Pr. Prof. Dr. I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 581. El invocă argumentul Tradiției: cinstirea icoanelor nu a fost prescrisă de nici unul din Părinții Bisericii. Reprezentările iconografice, nu corespund adevărului istoric, ci sunt rodul imaginației artiștilor. În final, autorul propune și câteva metode de înlăturare a icoanelor din biserici, care amintesc de măsurile iconoclaste din sec. VIII-IX.

170 H. Hennephof, *Op. cit.*, frag. 137- 138, p. 50; vezi și Pr. Prof. Dr. I. G. Coman, *Patrologie*, vol. III, București, 1988, p. 581- 582.

171 Această afirmație, din finalul *Testamentului* se regăsește într-o altă scriere pierdută, atribuită tot Sfântului Epifanie, *Epistola dogmatică*, în H. Hennephof, *Op. cit.*, p. 47, n. 38, fiind identică cu

Rezerve față de sfintele icoane și cinstirea lor manifestă și Fericitul Augustin († 430), care pare a respinge în principiu venerarea operelor de artă, creații ale mâinilor omenești¹⁷². Tonul este mai vehement într-un fragment în care combate reprezentările antropomorfe idolatre, care înșeală “inimile nesigure ale muritorilor, prin asemănarea și alcătuirea trupurilor”¹⁷³. El respinge chiar și unele reprezentări iconografice creștine, cum ar fi icoana ce-i înfățișează pe Mântuitorul Hristos și Sfinții Apostoli Petru și Pavel, invocând argumentul realității istorice, care ar fi contrazis de fantazia pictorilor¹⁷⁴.

Și în scrierile lui Asterie al Amasiei (cca. † 431) se regăsesc unele afirmații care au fost invocate de către iconoclaști în favoarea concepției lor¹⁷⁵. Combătând luxul exagerat al creștinilor înstăriți, care-și împodobeau hainele cu scene din istoria Noului Testament, el recomandă imitarea faptelor redată prin intermediul culorilor. Pe lângă această motivație cu caracter etic, el recurge și la unele argumente ce amintesc de concepția iconoclaștilor din secolele VIII- IX și care pot fi interpolară târzii¹⁷⁶.

Spre sfârșitul secolului al V-lea și în prima jumătate a secolului al VI-lea sunt semnalate unele acte de iconoclastie conjuncturale datorate unor ierarhi monofiziți. Astfel, în *Istoria bisericească* pierdută a lui Ioan Diakrinomenos (Aegeatul), compusă spre sfârșitul sec. al V-lea, este menționată respingerea reprezentării iconografice a îngerilor și Duhului Sfânt sub formă de porumbel, de către Philoxen de Mabbug (de Hierapolis, † 523)¹⁷⁷. De asemenea,

---

una din anatemele Sinodului iconoclast dela Hieria (754). Acest fapt îl îndreptățește pe Ostrogorsky să afirme că “nu fragmentele noastre au fost folosite de sinodul iconoclast, ci invers, actele sinodului au fost folosite de autorul fragmentelor noastre” (G. Ostrogorsky, *Studien zur Geschichte des byzantinischen Bilderstreites*, Breslau, 1929, p. 101).

172 Fericitul Augustin, *Despre adevărata religie*, cap. LV, PL, 34, 170.

173 Idem. *Expuneri la Psalmul 113*, cuvântul al II-lea. PL 37, 1481- 1482.

174 Idem. *Despre acordul Evangheliștilor*, cap. X, PL 34, 1049.

175 Asterie al Amasiei. *Omilie despre bogat și Lazăr*, PG 40, 168 AC, trad. cit., p. 42- 44. Fragmentul a fost inclus în florilegiul Sinodului iconoclast din 815 (vezi P. J. Alexander. *The Patriarch Nicephorus of Constantinople. Ecclesiastical Policy and Image Worship in the Byzantine Empire*, Oxford, 1958, p. 256).

176 Zgrăvirca Mântuitorului în icoană ar reprezenta o nouă umilire pentru Cel ce S-a smerit o dată, întrupându-Se, și de aceea comuniunea cu Mântuitorul Hristos ar trebui să fie pur spirituală: “Poartă în sufletul tău pe Cuvântul fără de trup, păstrându-l în chip spiritual în tine” (Asterie al Amasiei, *Omilie despre bogat și Lazăr*, PG 40, 168B; trad. cit., p. 44). Transpare din acest fragment o concepție similară celei a lui Eusebiu de Cezareea, care considera Întruparea Cuvântului drept o etapă temporară, depășită prin Înviere (vezi *supra*, n. 158).

177 El își motivează atitudinea, pe de-o parte printr-un argument de ordin dogmatic (lipsa de corporalitate a îngerilor, care nu pot fi deci reprezentați iconografic), iar pe de altă parte, printr-unul conjunctural (pericolul infiltrării unor tendințe idolatre locale, în rândul creștinilor). Fragmentul, extras din *Istoria bisericească* pierdută a lui Ioan Diakrinomenos (Aegeatul, sec. V), este citat în ședința a V-a a Sinodului al VII-lea ecumenic (Mansi 13, 180E- 181B). În replică, o epigramă compusă pentru icoana unui Arhanghel de către Agathius († 582) constituie probabil prima apărare a icoanelor sfinților îngeri consemnată în literatura patristică, subliniind rolul anagogic al icoanei (vezi E. Kitzinger. *Op. cit.*, p. 138- 139).

din actele Sinodului al VII-lea ecumenic, reiese că episcopul Sever al Antiohiei († 538) distrusese altarele unor biserici și înlăturase reprezentările sub formă de porumbei, din aur și argint, fapt condamnat de către sinodali¹⁷⁸.

Cele mai frecvente, în decursul secolului al VI-lea, atât în Răsărit, cât și în Apus, sunt actele de iconoclastie sporadice. În Răsărit ele au la bază fie conflictele doctrinare din sânul creștinismului, cum ar fi cele menționate în relatările lui Ioan de Efes († 586)¹⁷⁹ ori Teodor Lectorul (prima jumătate a sec. VI)¹⁸⁰, fie sunt venite din afara Bisericii, din mediul păgân, ca în cazul episodului istorisit de către Sfântul Simeon Stâlpnicul cel Tânăr († 596) în *Epistola către Justin cel Tânăr*¹⁸¹. În Apus cazurile de iconoclastie semnalate sunt determinate fie de atitudinea intransigentă a unor ierarhi față de dezvoltarea cultului sfintelor icoane, așa cum reiese din epistolele Sfântului Grigorie cel Mare († 604)¹⁸², fie de atitudinea dușmănoasă a unor evrei, după cum menționează Grigorie de Tours († 594)¹⁸³ sau Adamnan († 704)¹⁸⁴.

178 Mansi 13, 181E- 184A și 184BC (cf. Sinodului al VII-lea Ecumenic acest ultim fragment provine dintr-o biografie pierdută a lui Sever de Antiohia, compusă de un anume Ioan al Gabalelor).

179 Ioan de Efes, *Istoria bisericească*, partea a III-a, cartea a II-a, cap. 27, 34, în *The third part of the Ecclesiastical History of John Bishop of Efesus now first translated from the original syriac*, trad. engl. de R. Payne Smith, M.A. Oxford at the University Press, 1860, p. 35. Partea a III-a cronicii acoperă perioada 565- 585. Istoricul monofizit amintește aici de distrugerea icoanelor (portretelor) unui ierarh ortodox de către populația monofizită și înlocuirea lor cu cele ale unui ierarh monofizit.

180 În cronică sa, ce relatează evenimentele politice și bisericești dintre 439- 518, Teodor descrie distrugerea unor portrete ale episcopilor ortodocși (cele ale Sfinților Părinți de la Sinodul de la Calcedon, cele ale patriarhului ortodox al Constantinopolului, Macedonie al II-lea) în contextul tulburărilor monofizite de după Sinodul al IV-lea ecumenic, precum și un act de iconoclastie săvârșit de arieni (Teodor Lectorul. *Extrase*, PG 86, 220AB, 220BC, 220CD-221A, 221B- 225A; vezi și Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1388D- 1393A, 1397BD, 1400AB, 1415A; trad. cit., p. 184-188, 193- 196, 211; Mansi 13, 180DE).

181 Sfântul Simeon Stâlpnicul cel Tânăr, *Epistola către Justin cel Tânăr*, PG 86, II, 3217A (vezi și Mansi 13, 160D- 161E). În această epistolă, Sfântul Simeon se adresează împăratului Justin al II-lea (565- 578), cerând pedepsirea unor samariteni care profanaseră unele icoane ale Mântuitorului și ale Născătoarei de Dumnezeu. De asemenea, în viața aceleiași sfânt, într-un fragment probabil neautentic, citat de Sfântul Ioan Damaschin în florilegiul său, este relatată încercarea eșuată de distrugere a unei icoane a sfântului, de către niște păgâni din cetatea Antiohiei (vezi Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, III, PG 94, 1390C- 1396B; trad. cit., p. 190- 191).

182 Sfântul Grigorie cel Mare, *Epistola CV* (cartea a IX-a), PL 77, 1027- 1028 și *Epistola XIII* (cartea a XI-a), PL 77, 1128- 1130 (vezi *supra*, n. 107).

183 Sfântul Grigorie de Tours, *Cărțile minunilor. Cartea I: Despre slava fericitorilor mucenici*, cap. XXII, PL 71, 724AC. Autorul descrie un episod miraculos în care a fost implicată o icoană a Mântuitorului Hristos, care fiind profanată de un evreu a sângerat, minune descoperită ulterior de creștini. O altă minune este consemnată în capitolul următor, unde autorul expune istoria unei icoane din Narbonne, înfățișând Răstignirea Mântuitorului și care a pretins să fie ascunsă (*Ibidem.*, PL 71, 724CD).

184 El descrie istoria unei icoane a Maicii Domnului, expusă pe peretele unei case din Constantinopol, profanată de un evreu și salvată apoi prin intervenția unui creștin evlavios (Adamnan,

În decursul secolului al VII-lea, atitudinile și manifestările ostile cultului sfințelor icoane se amplifică. Ele sunt reprezentate fie de polemica iudaică, fie de cea păgână, așa cum reiese din lucrările cu caracter apologetic ale unor autori patristici, precum Leonțiu de Neapole († 650)¹⁸⁵, Ștefan Bostrinu (sec. VII)¹⁸⁶, Ioan al Tesalonicului († 650)¹⁸⁷ sau Sfântul Anastasie Sinaitul († 700)¹⁸⁸. Această polemică începe să se răspândească și dincolo de granițele Imperiului bizantin, așa cum o demonstrează mișcările iconoclaste din Armenia secolului al VII-lea, semnalate de Vrt'anes (începutul sec. VII)¹⁸⁹. Un caz de iconoclastie conjuncturală față de „icoana nefăcută de mână a Domnului”, având la bază o revoltă a trupelor bizantine din Edessa împotriva autorității imperiale, în anul 588 este consemnat de către Teofilact Simocata († cca. 636- 640)¹⁹⁰.

CONCLUZII

Din analiza tuturor mărturiilor aparținând Părinților și Scriitorilor Bisericești menționați în prezentul referat, se pot trage următoarele concluzii:

1. Problema icoanei, a sensurilor și implicațiilor sale, a constituit o preocupare majoră și constantă a gândirii patristice în perioada secolelor IV-VII. Prin această reflecție teologică s-au precizat fundamentele relației dintre chip și prototip, ce vor sta la baza învățaturii ortodoxe privitoare la sfințele icoane și cinstirea lor. Sensurile icoanei (Fiul, Chip deoiființă cu Tatăl; omul, „chip al lui Dumnezeu”; simbolul prefigurativ; icoana făcută de mână) au fost evidențiate cu prilejul disputelor trinitare, hristologice și antropologice, precizându-se deopotrivă atât corespondențele profunde dintre ele, cât și conținutul general al relației chip- prototip. În argumentația lor, autorii patristici au recurs la numeroase analogii, printre care se numără portretul imperial, oglinda, pecetea sau chiar procedeele tehnicii artistice. Între model și copia sa există o asemănare formală, ce are la bază imitația artistică sau existențială, prin care chipul participă la forma și numele prototipului, dar și o deosebire ontologică radicală. Cinstirea sau necinstirea chipului se raportează la prototip, nu la materia chipului, adevăr reliefat magistral de

---

Op. cit., cartea a III-a, cap. V, PL 88, 813C- 814B) și profanarea de către un necredincios a coloanei de marmură aflată într-o casă din orașul Diosopolis (Asia Mică), pe care fusese biciuit Sfântul Mucenic Gheorghe și pe care se întipărise în mod miraculos chipul acestuia (*Ibidem*, cartea III-a, cap. IV, PL 88, 810C- 813B).

185 vezi *supra*, n. 124.

186 vezi *supra*, n. 141.

187 vezi *supra*, n. 133.

188 vezi *supra*, n. 140.

189 vezi *supra*, n. 115, 116.

190 Teofilact Simocata. *Op. cit.*, III, I, 10-12, trad. cit., p. 60.

către Sfântul Vasile cel Mare. De asemenea majoritatea autorilor patristici subliniază echivalența dintre cuvânt (scris ori rostit) și icoană, care are drept fundament trinitar faptul că Fiul este deopotrivă Chip și Cuvânt al Tatălui (Sfântul Atanasie cel Mare) sau chiar superioritatea exprimării plastice față de cea scrisă, datorită importanței văzului între simțurile omenești (Sfântul Vasile cel Mare). În sec. VI- VII sunt precizate temeuriile speciale ale cinstirii icoanelor Mântuitorului și sfinților, pornind de la respingerea acuzei de idolatrie, adusă de către polemica iudaică sau păgână acestei practici creștine. Sunt invocate existența reală a prototipurilor (Sfântul Simeon Stâlpnicul cel Tânăr), argumentul Tradiției (Sfântul Grigorie cel Mare), acceptarea reprezentărilor simbolice în Vechiul Testament (Leonțiu de Neapole) și mai ales argumentul hristologic al Întrupării (canonul 82 Quinisext, Ioan al Tesalonicului, Vrt'anes, George Pisidul). Este trasată distincția dintre adorare și venerare (Leonțiu de Neapole, Ștefan Bostrinu) și sunt precizate rolurile icoanei: pedagogic (Sfântul Grigorie cel Mare), anamnestic, anagogic (Pseudo-Dionisie Areopagitul), liturgic, estetic (Ipatie de Efes, Leonțiu de Neapole). De asemenea sunt precizate temeuriile icoanelor sfinților îngerii, precum: caracterul analogic al cunoașterii umane, corporalitatea discretă și circumscrierea naturii angelice sau numeroasele angelofanii sub forme antropomorfe (Pseudo-Dionisie Areopagitul, Ioan al Tesalonicului, Agathias).

Numeroase sunt în această perioadă mărturiile privind „icoanele nefăcute de mână” ale Mântuitorului Hristos (Evagrie Scolasticul, Pseudo-Grigorie de Nyssa, Antoniu de Piacenza, Teofilact Simocata, George Pisidul), cele privind existența și cinstirea icoanelor în mozaic, frescă sau pe lemn (encaustică) ale Mântuitorului Hristos, ale Maicii Domnului, ale Îngerilor și ale tururilor celorlalte categorii de sfinți (Prooroci, Apostoli, Ierarhi, Mucenici, Cuvioși), precum și cele referitoare la puterea harică a icoanelor (*vindecări, pedepse sau convertiri miraculoase săvârșite prin mijlocirea lor*, martore ale făgăduințelor sau jurămintelor, asociate cu cinstirea moaștelor).

2. În paralel cu dezvoltarea progresivă a cultului sfințelor icoane în sec. IV-VII, se constată și prezența unor concepții și atitudini aniconice sau iconoclaste. Pentru motivarea acestei poziții erau folosite diverse argumente, precum: argumentul hristologic (Eusebiu de Ceazareea, Sfântul Epifanie de Salamina), opoziția dintre „icoanele vii” (virtuțile sfinților) și „chipurile moarte și neînsuflețite” realizate de pictori (Amfilohie de Iconium, Asterie al Amasiei), respingerea venerării operelor de artă (Fericitul Augustin), lipsa corporalității îngerilor și pericolul idolatrizării acestora lor (Philoxen de Mabbug). Atitudinile iconoclaste au avut un caracter sporadic, fiind datorate iudeilor, păgânilor (arabi, samarineni), ereticilor (monofiziți) sau unor ierarhi creștini (Serenus de Marsilia, Iulian de Adramytion sau Sfântul Epifanie de Salamina).

Prep. univ. drd. Ștefan Ionescu-Berechet

"SEMNIIFICAȚIA ȘI IMPORTANȚA SĂRBĂTORILOR ÎN SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ"

Cuvântul sărbătoare - εἵρη - feria, festum, festivitas, solemnitas - este de origine latină (servotaria, de la servo - are, a păstra, a conserva).¹

În înțelesul creștin, sărbătoare se numește orice zi închinată lui Dumnezeu Celui în Treime și sfinților bineplăcuți Lui, prăznuită cu evlavie și slujbă liturgică, după ce în prealabil încetează orice lucru din celelalte zile.

Pentru ca o zi să capete denumirea de sărbătoare, sau zi sfințită închinată lui Dumnezeu sau sfinților Lui trebuie să aibă un temei și o semnificație specială față de celelalte, să fie legată sau determinată de un eveniment important, de un fapt istoric deosebit prin care este premărit Dumnezeu și lucrarea Lui în lume.

Una din semnificațiile termenului de sărbătoare creștină este aceea de comemorare, de aniversare a unui eveniment cu importanță deosebită în istoria mântuirii neamului omenesc.

Cuvântul latinesc solemnitas - is redă prin sensul etimologic o parte din bogăția cuprinsului lui. Solemnitatea adică sărbătoarea zice Augustin se celebrează pentru a păstra amintirea unui eveniment². Cuvântul solemnitate înseamnă că un lucru se face în fiecare an, despre un fluviu se spune că e veșnic pentru că deși curge veacuri de-a rîndul totuși nu seacă. La fel acest cuvânt solemnitate, înseamnă ceva care se obișnuiește a se face în fiecare an³.

Sărbătoarea creștină e zarea spirituală în care credinciosul se întâlnește cu Biserica, cu Dumnezeu, cu sfinții și cu toată Sfânta Scriptură⁴.

Putem spune că se arată în zilele de praznic transcendentul coboară și se arată oarecum în lume făcându-i pe muritori să-i simtă prezența să bănuiască

1. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște. *Liturgica Generală*. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993, p. 138

2. Prea Fericitul Justinian. *Tălcuirea Evangheliilor și Cazanii la toate Duminicile*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1973, p. 21

3. Diaconu Nicolae. *Semnificatia Sărbătorilor*, în Mitropolia Banatului (1954), nr. 8-10, p. 15

4. *Ibidem*, p. 16

fălfăitul inefabil de aripi a marelui Duh nevăzut, iar celor ce cred li se dă privilegiu de a fi ridicăți printr-o translație a transcendentului⁵.

Sărbătoarea creștină religioasă a devenit organismul prin care pulsează în lumea noastră creștină Duhul Sfânt. Precum nu se poate concepe creștinismul fără Biserică, tot astfel e de neconceput Biserica fără sărbători⁶.

Valoarea sărbătorilor au înțeles-o nu numai credincioșii Bisericii noastre, ci și aderenții altor religii și confesiuni. Budiștii care au pornit la început împotriva sărbătorilor au sfârșit prin a le avea ei înșiși. Protestanții au recunoscut cu timpul mai multe sărbători decît ar fi avut inițiatorii. Omul religios iubește sărbătorile, căci spiritul prin sărbători respiră.

Sfinții Părinți văd în orânduirea citirilor care se fac la serviciile divine un plan dumnezeiesc în stare a procura sunetelor bogată și întăritoare hrană. Petre Hrisologul zice: "citirile bisericești sunt astfel orânduite într-ascuns de către Dumnezeu, ca să procure celor cunoscători o înaltă știință iar celor simpli să le acorde pe măsura lor lucrul înțelegerii în vederea mântuirii.

Vechii creștini au simțit nevoia trăirii și urmării vieții Mântuitorului, a reîmprospătării ei de la Naștere până la Înviere pentru a-i aduce închinare "cu duhul și cu adevărul" lui Dumnezeu care S-a făcut Om "pentru noi și pentru a noastră mântuire". Așa au luat ființă sărbătorile instituite de Sfinții Părinți cu minunatul cult divin ca expresie a "cele mai curate închinări, a celei mai adânci trăiri religioase, ele nefiind altceva decît exteriorizarea caracterului creștin în ceea ce are mai pur și mai propriu creștinesc⁷.

Sfintele sărbători și cultul creștin ortodox ca manifestare directă a religiozității, ca mijloc de întreținere și adâncire a legăturii cu Dumnezeu contribuie enorm la stimularea formării și educării caracterului religios și odată cu acesta la însăși înnoirea omului⁸.

Sărbătoarea ne coboară cerul pe pămînt "înfrumusețând și mai mult înfrumusețea lumii" fiindcă credinciosul participând la ea, participă și la Sfânta Liturghie unde afla "hrana și deșteptarea tuturor simțămintelor religioase mulțumire, iubire, umilință, iubirea aproapelui, întregul creștinism în realizare⁹.

Sărbătorile creștine sunt expresia vieții în comunitate. În cadrul sărbătorilor se strâng membrii comunității pentru ca împreună să dea un sens sărbătorii. Sărbătoarea creștină conduce la ceea ce menține viața trupească și spirituală, spre ceea ce face posibilă viața umană adevărată.

5. *Ibidem*, p. 16

6. *Ibidem*, p. 18

7. *Ibidem*, p. 18

8. Pr. Dumitru Călugăr. *Caracterul moral religios creștin*. Sibiu, 1954, p. 260

9. Gh. Șoima. *Funcțiunile muzicii liturgice*. Sibiu, 1954, p. 30

În viața tineretului sărbătoarea creștină vine prin ritmul comunității de familie și a comunității ecleziale să potolească setea copiilor și a tineretului după bucurie.

În viața omului matur sensul sărbătorii creștine constă între altele în accentuarea și structuralizarea vieții prin odihnă, prin comuniune cu alții, prin schimburi de vederi din care, sau în urma cărora omul cu noi puteri creatoare poate să meargă înainte.

Sărbătorile bisericești oferă creștinului intrarea în istoria biblică atât a Noului cât și a Vechiului Testament și o dată cu aceasta este introdus în tradiția specifică ortodoxă. Fiecare sărbătoare creștină își are temeiurile și semnificațiile ei.

Rostul sărbătorilor creștine nu este numai latreutic și doxologic de preamărire a lui Dumnezeu, ci și soteriologic și ecleziologic prin faptul că ele unesc și înfrățesc pe toți în Hristos și în Biserică¹⁰.

În zi de sărbătoare creștinii simt că trăiesc în Hristos, simt că se apropie mai mult de Dumnezeu și se simt mai înfrățiți între ei și înălțați și înfrățiți cu îngerii care slujesc împreună cu noi, împreună slăvesc bunătatea lui Dumnezeu.

S-a spus despre Ortodoxie că e doxologică, slăvitoare a lui Dumnezeu. Ea e doxologică pentru că se întâlnește cu Dumnezeu și cu măreția faptelor Lui mai ales în Duminici și sărbători și pentru că numai în Dumnezeu cel mai presus de lume e mântuirea¹¹.

Sărbătoarea ca întâlnire cu Dumnezeu Cel mai presus de lume, de tot ce e obișnuit și se poate repeta de la sine, ca întâlnire cu Dumnezeu Cel preamărit în faptele Lui mântuitoare nu poate fi decât doxologică, întrucât produce o unire și o bucurie care face pe credincioși să uite de tristețea vieții. Sărbători și îndemnuri la doxologie au fost și în Vechiul Testament, zilele în care Dumnezeu și-a arătat mărirea Lui prin faptele minunate prin care a scăpat poporul ales din robia Faraonului și l-a așezat în țara lui liberă¹².

Sărbătorile depline au apărut odată cu Hristos pentru că întâlnirile Lui mântuitoare cu oamenii sunt izvoare ale slavei minunate și depline a lui Dumnezeu. Hristos este sărbătoare continuă, pentru că în El umanitatea e

---

10. Pr. Vasile Mitrofanovici. *Liturgica Bisericii Ortodoxe*. Cernăuți. 1929. p.505. la Pr. Prof. Dr. Ene Braniște op. lit. p.139

11. Pr. Ioan Mircea. *Sărbătorile bisericești* la Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, în *Îndrumări Misionare*. Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București. 1986. p.665

12. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. *Drumul cu Hristos prin Tainele și sărbătorile Bisericii Ortodoxe* în "Ortodoxia". XXVIII. (1976). nr. 2. p. 414

deplin transparentă pentru slava și puterea mântuitoare a lui Dumnezeu. A fi lângă Hristos, a simți pe Hristos este a fi lumina sărbătorii¹³.

Întâlnirea credincioșilor cu Hristos se realizează și prin cultul public al Bisericii care repetă în fiecare an bisericesc întregul ciclu al actelor prin care Hristos a trecut în umanitatea Sa. Această succesiune a actelor Lui Hristos în fiecare an bisericesc și repetiția acestui ciclu nu are numai rostul unei comemorări, ci și a întâlnirii continue a credincioșilor cu Hristos, Cel Ce Se naște, Se răstignește, învie, Se înalță și ne trimite pe Duhul Său Cel Sfânt, iarăși și iarăși în fiecare an bisericesc, pentru ca să urcăm pe trepte noi în nașterea, răstignirea, primirea limbilor de foc, sau pentru ca să refacem legătura noastră cu Hristos, și viața noastră în El. Prin aceste acte săvârșite obiectiv de El în noi și împreună cu El, de noi, El retrăiește împreună cu noi sau actualizează pentru noi continuu șirul acestor acte din desăvârșirea la care Și-a ridicat prin ele umanitatea Sa, căci numai parcurgând și noi împreună cu El, deci și El împreună cu noi, mereu la alt nivel șirul acestor acte și stări putem înainta spre desăvârșirea umanității noastre prin tot mai adâncă unire cu El¹⁴.

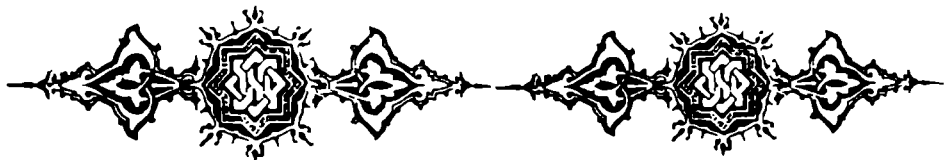
Pr. Țicău Iorgu

---

13. *Ibidem*, p. 412

14. *Ibidem*, p. 412

VIII. ITINERARIU DUHOVNICESC

PELERINI ÎN ȚARA SFÂNTĂ ȘI PE MUNTELE SINAI 29 august – 6 septembrie 2005

Cu ajutorul mult milostivului nostru Dumnezeu, cu mijlocirea Maicii Domnului și cu rugăciunile bunilor creștini, un grup de preoți și preotese din Protoieria 3 Capitală s-a învrednicit să facă un minunat pelerinaj la Locurile Sfinte. Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, acest grup a fost condus de vrednicul între arhieriei tineri, Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul.

Un dor sfânt ne-a purtat toată viața către Pământul Făgăduinței, către Patria Patriarhilor, Profeților și a Bibliei, către locurile sfințite de Mântuitorul Iisus Hristos în activitatea Lui pământească. Așadar, cu gândul la El și la făgăduința Lui că va fi cu noi în toate zilele până la sfârșitul veacurilor, ne-am îmbarcat în avionul care ne-a dus până în Țara Sfântă.

“Am trecut peste Marea Neagră, am lăsat Strâmtoarea Bosfor și Dardanele, am privit de sus Constantinopolul de altă dată – milenara cetate a Ortodoxiei, scaunul marilor sfinți Ierarhi Ioan Gură de Aur, Grigorie Teologul, Metodiul, Ioan Pustnicul, Fotie și alții care au apărat ortodoxia și au mărturisit pe Hristos, cu cuvântul și cu fapta. De sus, am privit cu ochii minții, trecând peste Asia Mică, localitățile de glorie ale Creștinismului: Niceea și Calcedonul, unde a avut loc Sinodul I și IV Ecumenic, Nicomidia - cu numeroșii ei mucenici arși de vii în biserică (20 dec), Trapezuntul – Patria Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, am trecut pe deasupra Bitiniei și Galatiei creștinate de Sfântul Pavel. Apoi am lăsat deoparte Capadocia, patria marilor dascăli și ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și

Grigorie de Nissa, am trecut peste sudul Turciei și ne-am gândit la vechile cetăți străbătute de pașii marelui Apostol Pavel, Iconia, Pisidia, Lистра, Derbe, iar mai spre Răsărit, provincia Cilicia – patria Apostolului Neamurilor, am văzut de departe insula Cipru, țara scăldată de soare și mare, pământ sfințit de pașii Sfântului Apostol Pavel, păstorit de Sfântul Spiridon al Trimitundeii, Sfântul Epifanie al Constantei, Trifilie și alții”.¹

După aproximativ 2 ore și 15 minute am aterizat la Ben Gurion Lud –Tel Aviv.

În prima zi Duhul Sfânt ne-a călăuzit să începem închinarea la locurile sfinte de la mormântul Maicii Domnului.

Pășim smeriți în Țara Sfântă
Unde și pietrele cuvântă
Și tot ce-ncape în privire
E-o tainică mărturisire

Mă rog la Bunul Dumnezeu
Să modeleze pasul meu
Ca bine să se potrivească
Pe urma Sa, Dumnezeiască.

Mormântul Maicii Domnului se află în partea de nord a Grădinii Ghetsimani, într-o peșteră adâncă, săpată în piatră. Aici Sfânta Elena, între anii 325-337, a zidit o biserică, distrusă de perși în anul 614. În secolul al XI cruciații au înălțat aici o altă biserică semi-îngropată, care se păstrează până astăzi. În aceasta se află un paraclis închinat Sfinților Părinți Ioachim și Ana și un mic altar de închinare pentru dreptul Iosif, iar în adâncul bisericii am coborât și am intrat în mormântul Maicii Domnului.

Aici s-au adunat apostolii să petreacă la mormânt pe Maica Vieții. Am trecut cu toții prin Mormântul Maicii Domnului, ne-am închinat cu evlavie, am cântat Troparul Adormirii Maicii Domnului și ne-am rugat pentru noi, pentru Biserică și pentru cei rămași acasă, pentru poporul nostru cel drept credincios.

Încărecați de emoție ne-am recules și ne-am gândit la câte binefaceri a revărsat mijlocirea Maicii Domnului asupra neamului nostru românesc. Ne-am gândit la viața ei curată, smerită și plină de jertfă; fără să vrem ne-a trecut prin minte și chipul “deformat” al femeii moderne. Ea - Fecioara încărcată

1. Protosinghel Ioanichie Balan. “*Pelerini la Locurile Sfinte*”. Editura Romanului și Ilușilor. 1992. pag. 18 – 19.

de virtuți, iar femeia modernă – obraznică și stăpânită de patimi. Fie ca Maica Domnului să se milostivească spre neamul nostru, să se roage să avem și noi fecioare curate și mame cinstitute. Cu aceste gânduri ne-am încheiat prima zi la Locurile Sfinte.

A doua zi, dis de dimineață, am pornit pelerinajul de pe muntele Eleonului, de la locul Înălțării Domnului, de unde Mântuitorul i-a binecuvântat pe ucenici și de unde S-a Înălțat la ceruri. Muntele Înălțării Domnului la cer se ridică în partea de răsărit a Ierusalimului. Cu o înălțime de peste 800m, muntele Eleon se alătură celorlalți munți binecuvântați din Țara Sfântă: Muntele Sion, Muntele Moria, Muntele Tabor, Muntele Fericirilor și alții, care sunt legați de taina mântuirii neamului omenesc. Pe acest munte se află următoarele locuri sfinte: Mănăstirea Sfânta Maria Magdalena, locuită de călugărițe ortodoxe; Mănăstirea franciscană “Dominus Flavit”, unde a plâns Domnul cetatea Ierusalimului; Mănăstirea catolică a carmelitelor numită “Pater Noster”; mormântul și peștera Cuvioasei Pelagia; mănăstirea ortodoxă “Eleon” și, în sfârșit, “Mica Galilee”.

Am fost plăcut impresionați să găsim în biserica Pater Noster în partea dreaptă a altarului scrisă rugăciunea în limba română. Atunci, împreună cu preoții și credincioșii, am cântat Domneasca Rugăciune compusă de Ciprian Porumbescu, fiul preotului din Stupca. Apoi am coborât la Biserica “Dominus Flavit” unde Mântuitorul a plâns pentru necredința Ierusalimului și a profetizat apropiata lui dărâmare. Tot aici a proorocit Domnul și sfârșitul lumii. Aici ne-am așezat pe o bancă și am privit în tăcere Ierusalimul, am deschis Noul Testament și am citit capitolele 23 și 24 de la Matei. Aici S-a tulburat Domnul cu inima pentru necredința iudeilor și a vărsat lacrimi de întristare pentru noi toți. A plâns pentru Templu și pentru Ierusalim, căci amândouă căzuseră din ascultarea lui Dumnezeu și vedea cum se apropie sfârșitul lor. Această profecie s-a împlinit în anii 70 și 132. Pe ruinele Templului s-a ridicat, în secolul VII, Moscheea lui Omar.

Ce taine mari și înfricoșate ne-a descoperit Dumnezeu pe Muntele Sion și pe Muntele Măslinilor. Pe Muntele Sion care e vis-a-vis. Mântuitorul a descoperit Taina Sfintei Liturghii, Taina Spovedaniei și a Sfintei Împărtășanii. Taina Preoției, iar pe Muntele Măslinilor ne-a descoperit taina cea mare a sfârșitului lumii și a Înfricoșătoarei Judecăți. În vale se profilează Valea Plangerii - locul unde se vor aduna toate neamurile la Judecata - si Poarta de Aur - pe unde Domnul a intrat în Ierusalim. Orice pelerin care ajunge aici se roagă și cugetă în tăcere, cuprins de întristare. Vedem cu ochii minții cum Dumnezeu a împlinit toate scripturile Sale.

După acest moment tulburător ne-am coborât cu smerenie în Grădina Ghetsimani. Aici, în peștera Ghetsimani a venit Iisus împreună cu ucenicii și le-a zis: „Sedeți aici, până ce Mă voi duce acolo și Mă voi ruga. Și luând cu Sine pe Petru și pe cei doi fii al lui Zevedeu, a început a Se întrista și a Se mâhni.”(Matei 26; 36-37).

În acest loc Domnul a plâns cu lacrimi de sânge pentru mântuirea noastră și întorcându-Se i-a găsit pe ucenici dormind.

Ne continuăm pelerinajul și intrăm în Biserica Națiunilor. Aici se află piatra originală și locul prinderii Domnului nostru Iisus Hristos în noaptea Sfintelor Patimi. Pe această piatră a fost construită o biserică în secolul IV. Rămânând în ruină, biserica catolică a înălțat în secolul nostru o biserică monumentală, cu concursul a 12 țări, fapt pentru care noua biserică se numește Biserica Națiunilor. Ea se află tot în Grădina Ghetsimani. Aici se găsesc 8 măslini uriași, milenari, de circa 2 metri în diametru. Aici a fost sărutat Domnul de către Iuda vânzătorul și dat în mâinile iudeilor. Aici S-a smerit Hristos, aici S-a dat în mâna trădătorilor. Aici toți ucenicii, lăsându-L, au fugit. De aici încep patimile cele înfricoșătoare și mântuitoare ale Lui Hristos. De aici începe cea mai grozavă dramă care s-a petrecut vreodată pe pământ.

În apropiere de Grădina Ghetsimani, pe panta muntelui, se află Biserica Sfântului Arhidiacon Ștefan zidită pe locul unde a fost ucis cu pietre Sfântul Apostol și Arhidiacon Ștefan. Aici, în această biserică, am citit din Faptele Apostolilor cap. VII versetul 51-60. Aceasta este locul în care se spune că Sfântul Ștefan a căzut în genunchi și s-a rugat: ”Doamne nu le socoti lor păcatul acesta!”, iar ei l-au omorât cu pietre. Aici s-a jertfit primul martir al bisericii lui Hristos. De aici am pornit către Ierusalimul vechi, oraș cu o suprafață totală de circa 4 km pătrați înconjurat cu ziduri groase, de circa 3 metri și înalte de 10 –12 metri, care formează un poligon neregulat. Intrarea în Sfânta Cetate se face pe orice latură, prin cele 7 porți închise, plasate de jur împrejur. Cea de a opta poartă numită “Poarta de Aur” a fost zidită de musulmani. Pe aici a intrat Domnul triumfal în Sfânta Cetate la Duminica Floriilor. Tradiția spune că tot pe această poartă va veni Hristos să judece lumea, în Valea lui Iosafat.

De la Biserica Sfântul Ștefan până la zidul de răsărit al Ierusalimului sunt aproximativ 300 de metri. Dincolo de zid se înalță muntele Moria unde a fost zidit templul lui Solomon. Urcam ușor pe panta muntelui și iată-ne în fața Porții Sfântului Ștefan. I se mai zice și Poarta Oilor sau Poarta Leilor. Cum intrăm, în dreapta, este lacul Vitezda cu cele 5 pridvoare, unde a fost vindecat slăbănogul bolnav de 38 de ani (Ioan 51-15) de către Domnul nos-

tru Iisus Hristos. Ruinele celor 5 pridvoare se află în curtea unei mari biserici greco-catolice numită biserica Sfânta Ana, construită de cruciați în secolul al XI-lea. Sub această biserică se găsește o casă unde se crede, după tradiție, că s-ar fi născut Maica Domnului din Dumnezeieștii Părinți Ioachim și Ana. Ne-am uitat la ruinele milenare ale lacului Vitezda. Aici se spălau oile aduse la templu pentru jertfă, de unde și numele de Scăldătoarea Oilor. Am înaintat apoi, cu Arhiereul în frunte, spre Drumul Crucii care urca la Golgota și la Mormântul Domnului. Locuri scumpe pentru toată Creștinătatea. Pietre sfințite de picioarele Domnului. Fiecare pas, fiecare clădire veche ne amintește de câte un moment sacru legat de patimile Mântuitorului. La numai câțiva metri de Vitezda se află cetatea militară Antonia, sediul provizoriu al guvernatorului Pontiu Pilat. În locul acesta Pilat l-a judecat pe Domnul și soldații romani l-au bătut. Tot aici s-a hotărât să fie condamnat la moarte, prin răstignire.

Drumul Crucii pornește de la ruinele fostei cetăți romane Antonia, adică de la divanul lui Pilat, până la Golgota, cale de aproape 1 km. Condamnarea Domnului la moarte s-a hotărât în curtea arhiereului Caiafa de către Sfatul Arhiereilor și al Bătrânilor Poporului, adică de Sinedriu. Apoi Pilat a aprobat condamnarea Lui, prin răstignire, la stăruința iudeilor, cu toate că el "nu i-a găsit nici o vină". Am reconstituit drumul pe care l-a străbătut Domnul până la „Locul Căpățânii”. Am intrat în Capela Flagelării, unde am citit din Sfânta Scriptură ultimile momente din viața Mântuitorului. Capela Flagelării este înălțată pe ruinele Cetății Antonia. Alături se află o altă clădire numită "Lithostrotos". Aici era, odinioară, locul numit „pardosit cu pietre-Gavata - unde a fost judecat Mântuitorul”. Aici stătea Pilat să asculte pricinile poporului și vorbea mulțimii. Aici, în fața iudeilor, a strigat guvernatorul: "Iată omul!" iar mulțimea, înfuriată, într-un glas a răspuns: "Ia-L răstignește-L" (Ioan 19-13-15). Ne gândim acum, cu toții, la Domnul stând la judecată în fața omului; la Hristos dezbrăcat și încoronat cu spini stând în fața lui Pilat, îmbrăcat în hlamidă, șezând pe scaunul de judecată. Aici toată lumea tace, se roagă în taina inimii sale și cugetă la Patimile Domnului. „Ce mic se simte omul aici, în fața Fiului Omului! Ranguri, demnități, haine de preț, averi, laude și griji omenești, cu toată trufia veacului, se topesc în smerenia Domnului, căci nicăieri nu s-a smerit Domnul mai mult decât în locul acesta.

Drumul Crucii - după traducerea bisericii din Ierusalim, în 14 popasuri:

1. Condamnarea la moarte, în curtea casei lui Pilat;
2. Punerea Crucii pe umerii Domnului, în fața Pretoriului și pornirea spre Golgota;
3. Prima cădere a Mântuitorului sub povara Crucii;

4. Întâlnirea Domnului cu Maica Sa;
5. Luarea Crucii de pe umerii Domnului de către Simon Cirineanul;
6. Întâlnirea Domnului cu Veronica, femeia care, cu o mahramă, l-a șters fața de sânge și de sudoare;
7. A doua cădere a Mântuitorului la pământ;
8. Întâlnirea Domnului cu femeile care plângeau și se tânguiau pentru El;
9. A treia cădere a Mântuitorului la pământ;
10. Dezbrăcarea Domnului de hainele Sale, pe Golgota;
11. Întinderea și răstignirea Domnului pe Cruce;
12. Moartea Domnului;
13. Coborârea Domnului de pe Cruce;
14. Punerea Domnului în Mormânt și Învierea.

Biserica Sfântului Mormânt sau Biserica Învierii. Aici se sfârșește Drumul Crucii. Aici se întâlnesc cele două Testamente. Întâiul Adam cu Hristos, Noul Adam, Eva cu Maica Vieții, Fecioara Maria. Aici s-a sfârșit capul șarpelui, aici s-a pierdut puterea păcatului, aici s-a împăcat lumea cu Dumnezeu prin Hristos. Aici s-a săvârșit cea mai înfricoșată dramă din istoria omenirii. Fiii oamenilor au încercat să omoare pe Fiul Lui Dumnezeu. Dar, tot aici, s-a săvârșit și cea mai mare minune din care s-au făcut sub cer: Hristos a înviat din morți, dându-ne tuturor iertare și viață veșnică.²

Și mă întreb: cum, Doamne, oare,
Mi-ai dat asemenea chemare?
Și cum de m-ai învrednicit
Să calc pământul Tău sfințit?

*Cum inima mea nu se frânge
Călcând pe urmele de sânge?
Cum să sărut al Tău Mormânt
Așa de slab și gol cum sunt?*

Iată că așa cum suntem noi – slabi, goi, împovărați de neputințe, fără haină de nuntă – așa ne-a chemat la El Domnul. Iar noi cu nevrednicie, l-am urmat chemarea. Și pasul ne-a fost purtat în locuri atât de sfinte și de trăite de fiecare credincios. În locuri pe care le cinstim în sufletele noastre și din care ne tragem toată seva existenței noastre.

Biserica este o construcție măreață, din secolul al XI-lea, înălțată de cruciați în locul altei biserici vechi, zidită de Sfânta Elena, în secolul al IV-lea. Ea adăpostește cele mai scumpe locuri ale creștinătății: Muntele Golgota și

2. *Ibidem*, p. 42.

Mormântul Domnului. Iar jos, în stânca de piatră, se află Peștera unde s-a descoperit Crucea Domnului de către Sfânta Împărăteasă Elena. Cuprinși de emoție și de lacrimi, ne-am apropiat cu toții de aceste locuri. Am cântat din inimă: Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din mormânturi viața dăruindu-le. Aici se încheie a doua zi a Pelerinajul nostru.

În noaptea care a urmat am participat, împreună cu Prea Sfințitul Varsanufie, la Sfânta Liturghie oficiată în Biserica Sfântului Mormânt. Ne-am rugat pentru noi păcătoșii, pentru părinții și frații noștri de departe, pentru pastori și povățuitori, pentru sănătoși și bolnavi și pentru toată suflarea omenească.

Ne-am rugat pentru Biserica noastră, pentru Întâistătătorul ei, pentru întărirea drepte credințe în lume, pentru izbăvirea omenirii de ucigași, de trădători, de vicleni, de eretici, de războaie, de foamete, de boli cumplite și de tot răul.

Ne-am retras, sărutând lespedeza Mormântului și cântând „Învierea Lui Hristos văzând, să ne închinăm Sfântului, Domnului Iisus, Unuia Celui fără de păcat.” Am sărutat piatra îngerului, mulțumind Lui Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să călcăm pe urmele pașilor Lui.

A treia zi am vizitat Muntele Sionului, Mormântul lui David și Foișorul Cinei Celei de Taină. Ne-am așezat în acest Foișor citind scripturile și meditând la înțelesul lor dumnezeiesc.

Muntele Sion este considerat Sfânt ca și Ierusalimul de către toate cele 3 religii monoteiste: creștinism, iudaism și mahomedanism. Aici este foișorul în care a avut loc Cina Cea de Taină din Joia Mare. Tot aici S-a pogorât Duhul Sfânt peste Apostoli și, în sfârșit, aici, în apropiere, este locul unde a adormit Maica Domnului

În Foișorul Cinei Celei de Taină a săvârșit Domnul prima Liturghie. Aici s-a întemeiat prima comunitate apostolică, prima biserică creștină. Sfântul Constantin cel Mare și Sfânta Elena au înălțat în locul foișorului o biserică ortodoxă, distrusă de perși în anul 614. Mai târziu a fost restaurată de călugării greci sub egumenul Modest. Cruciații, la 1099 au înălțat o biserică numită Sfânta Maria pe muntele Sion. În 1524 acest locaș a fost transformat în moschee, până în primul război mondial, când este din nou deschis pentru pelerinajul creștinilor din toată lumea. Tainicul foișor de altădată este o clădire veche din secolul al XIV-lea. Interiorul nu mai are aspectul vechi de casă de epocă, dar nici caracter sacru, de biserică creștină.

“Dar dincolo de istoria zbuciumată a acestui Foișor noi credem că aici a stat Mântuitorul la Cină, pentru ultima dată, cu Ucenicii Săi. Aici a săvârșit prima Liturghie, aici a spălat picioarele oboseale ale ucenicilor Săi, ca să ne învețe pe noi smerenia și slujirea aproapei.

De aici a plecat Iuda ca să-L vândă pe Hristos, după ce s-a împărtășit cu nevrednicie. Aici S-a arătat Domnul ucenicilor Săi în prima zi a săptămânii, seara, “arătându-le ucenicilor mâinile și coasta Sa”. Tot aici s-a arătat, după 8 zile, intrând “prin ușile încuiate” și arătând lui Toma “mâinile și coasta Sa”. În locul acesta au stat ucenicii “încuiați de frica iudeilor” până la primirea Sfântului Duh. Noi credem că în locul acesta S-a pogorât Duhul Sfânt peste Sfinții Apostoli în chip de limbi de foc în ziua Cinzecimii și tot aici a ținut Petru prima sa predică. “Pentru toate aceste taine dumnezeiești Muntele Sionului și Foișorul Cinei sunt locuri evanghelice din cele mai sfinte pentru noi creștinii. Aici se alege fiii Lui Dumnezeu de fiii oamenilor, apostolii adevărați de trădători, preoții buni de neemiți, cei ce iubesc pe Dumnezeu de cei ce se tem de oameni.”³

Am poposit aici, citind dumnezeieștile scripturi, iar lacrimile ni se uneau în barbă... Ce trăire... Câtă simțire... am făgăduit în sinea noastră că vom reveni, ca să potolim dorul sufletului nostru.

În Foișorul Cinei de Taină a rostit Mântuitorul – după plecarea lui Iuda vânzătorul - unele din cele mai adânci și mai mișcătoare pagini de Evanghelie, o adevărată teologie a Iubirii! Aici am venit și noi de departe să vedem și să auzim pe Hristos grăind cuvintele vieții de veci: ”Porunca nouă dau vouă: Să va iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei de veți avea dragoste între voi”. Cu aceste cuvinte în suflet, care sunt temelie și cununa bisericii, ne-am încheiat ziua a treia.

În ziua a patra am pornit către Biserica Sfântul Gheorghe Hozevitul și ne-am închinat cu evlavie la moaștele Sfântului Ioan de la Neamț, la Peștera unde a poposit Sfântul Ilie și în locul unde s-a rugat Sfântul Ioachim, tatăl Sfintei Fecioare, pentru a avea copii. Am sărutat cu evlavie moaștele sfinților cuvioși care s-au nevoit în aceste locuri.

Am citit Acatistul Sfântului Ioan Iacob Romanul și ne-am îndreptat către Ierihon, pentru a vedea Dudul lui Zaheu, muntele Ispirii și Biserica Ortodoxă Romană, construită cu binecuvântarea și cu grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Teotist, cu truda vrednicului de pomenire Părintele Ilarion Argatul și cu truda de zi cu zi a vrednicului Ieromonah Ieronim Cretul, superiorul Locurilor Sfinte de la Ierusalim Iordan și Ierihon. Am trecut apoi pe la Mănăstirea Sfântul Gherasim de la Iordan, ne-am închinat în Peștera în care a poposit bătrânul Iosif cu Sfânta Fecioară și cu Pruncul, ne-am minunat de viața Sfântului Gherasim de la Iordan, prăznuit de Biserica Ortodoxă la 4 martie, pentru ca apoi, cântând troparul Sfântului, să ne îndreptăm spre

3. *Ibidem*, p. 71-72.

locurile în care a trăit Sfântul Ioan Botezătorul. Ne-am gândit cu toții la viața lui aspră și la predica lui fără egal. Am citit din Sfintele Scripturi locurile care ne vorbeau despre ei. Am lăsat pustiul Iudeii și munții Iudeii, locurile pe unde s-a nevoit Sfânta Maria Egipteanca. Am lăsat valea Iudeii și ne-am îndreptat spre Peștera de la Qumran unde, cu an în urmă, s-a descoperit originalul scrierilor profetului Isaia. Cu pătimirea Lui în suflet ne-am îndreptat spre Marea Moartă și ne-am adus aminte de Sodoma și Gomora, cetăți blestemate și distruse din pricina păcatelor strigătoare la cer, distruse de Dumnezeu, ca să fie pildă răutăților viitoare, cum spune Sfântul Petru. Ne-am amintit de dialogul pe care l-a avut Avraam cu Dumnezeu, cerându-I ca să-i cruțe pe locuitorii acestor cetăți.

Ne-am adus aminte de Lot, pe care Dumnezeu l-a scos din Sodoma pentru viața lui curată. Am lăsat în dreapta cetatea Masada și ne-am îndreptat spre Marea Roșie. Munții de calcar din dreapta noastră au devenit munți de nisip, fără pic de iarbă sau de vegetație. Numai pustiul cât vezi cu ochii. Ne-am îndreptat spre golful Acaba cu gândul de a ajunge la Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai.

Am trecut granița Egiptului. Am lăsat în stângă Marea Roșie cântând Dogmatica glas V.

“Peninsula Sinai este o provincie unică pe tot pământul. Munții și întregă peninsula Sinai formează țara Sfinților, a pustnicilor lepădați cu totul de cele pământești. La umbra lor a poposit și s-a adăpostit poporul israelit, după ce a scăpat din muncile egiptenilor. Pe văile lor largi și-au înfipt corturile fiii lui Avraam, Isaac și Iacob. Aici au pribegit, au suferit, au murit și s-au îngropat sute de mii de evrei care au trăit în pustie.

Sinaiul este patria marilor profeti, cum ar fi Moise și Ilie, patria Pentateuhului, țara marilor revelații dumnezeiești. Aici, în munții Sinai, în pustiul acesta fără viață, s-au revelat cele mai sfinte cărți ale Vechiului Testament. Aici s-a descoperit Dumnezeu oamenilor care rătăceau în pustiul păcatului. Aici, în această țară de piatră și nisip, s-a descoperit taina Dumnezeirii, taina creației lumii văzute și nevăzute, taina creației omului, taina vieții și a răscumpărării neamului omenesc.

Munții și pustiul Sinai sunt sfințiți și în legea harului de zeci de mii de cuvioși și călugări sihastru. În secolele VII-IX monahismul sinait a luat o amploare din ce în ce mai mare. Au trăit aici peste 4000 de călugări. Ei au descoperit taina rugăciunii din inimă, ei au creat literatura filocalică. Marele merit al călugărilor sinaiți este acela de a fi păstrători și trasițători ai focului sfânt de pe Sinai pe calea isihiei, ascezei și rugăciunii lui Iisus.

Prin aceasta călugării sinaiți au intrat în istoria creștinismului peste veacuri. Ei sunt adevărații părinți ai Filocaliei. Mari cuvioși ca Isihie Sinaitul, Filotei Sinaitul, Anastasie Sinaitul, Nil Sinaitul, Grigorie Sinaitul - toți trpitori în veacurile X-XIV, ca și marele stareț și dascăl al pustiei, Sfântul Ioan Scărarul din veacul al VI-lea, sunt părinții Filocaliei ortodoxe, care au dat Creștinismului opere scrise nemuritoare.

Dacă Egiptul este patria monahismului și a patericului, Sinaiul este patria Filocaliei și a isihasmului, patria rugăciunii inimii!

Sinaiul este un neegalat centru spiritual și cultural al omenirii, Sinaiul rămâne peste veacuri nemuritor, atât pentru legea veche cât și pentru legea harului.”⁴

După un drum de 200 km printre munții de granit ai Sinaiului am ajuns la poarta Mănăstirii Sfânta Ecaterina, zidită la început de Sfânta Elena cu Hramul Schimbarea la Față, iar între anii 542-551 rezidită de împăratul Iustinian.

Până în secolul al VIII-lea, mănăstirea era cunoscută sub numele de “Mănăstirea Rugului Aprins”. După descoperirea moaștelor Sfintei Ecaterina acest Sfânt Locaș a luat numele de Mănăstirea Sfânta Ecaterina. Faima spirituală și culturală iconografică și arhitectonică a acestei mănăstiri o situează în fruntea tuturor mănăstirilor creștine din lume. Cel mai renumit stareț a fost Sfântul Ioan Scărarul.

În această mănăstire am fost întâmpinați cu Sfintele Moaște ale Sfintei Ecaterina. I-am cântat troparul și rând pe rând ne-am închinat la Sfintele Moaște. Apoi am mers, ne-am descălțat în locul în care Dumnezeu I-a spus lui Moise ”Descalță încălțăminte ta căci locul pe care calci este sfânt.”

Am sărutat locul unde Dumnezeu S-a arătat în rug lui Moise, apoi am vizitat cea mai veche bibliotecă din lume, în care se păstrează, la loc de cinste, icoana Sfântului Constantin Brâncoveanu.

În gropnița mănăstirii se păstrează moaștele Sfântului Ștefan Sinaitul. Acest cuvios a fost mulți ani pustnic pe muntele Horeb. Moaștele Sfântului, păstrate întregi, formează dovada cea mai puternică a tot ceea ce a însemnat Sinaiul în istoria bisericii, în tradiția milenară a monahismului ortodox. Cuviosul Ștefan Sinaitul este un vârf de foc al Sinaiului care a păstrat nestins focul dumnezeirii prin post și rugăciune până în zilele noastre. Ne-am apropiat cu evlavie de moaștele marelui sinait și ne-am rugat. Stă și astăzi cu aceleași metanii în mâna stanga, cu schima pe piept, cu camilafca pe creștet, cu barba sprijinită pe inimă, cu picioarele desculțe. Cuviosul Ștefan Sinaitul se roagă și astăzi! Repetă numele dulce al lui Iisus Hristos.

4. *Ibidem*, p. 304.

În ziua a cincea ne-am sculat de la două dimineața pentru a urca muntele cel Sfânt al lui Dumnezeu.

Așa am pornit în tăcere cu gândul la marele profet ocolind rând pe rând, muntele lui Ietro, muntele lui Moise, muntele Pisticos sau al credinței, muntele Horeb și, după 700 de trepte, așezate de pustnicii Sinaiului, iată-ne la 6 dimineața pe vârful muntelui Sinai, acolo unde se află un paraclis închinat Sfântului Prooroc Moise.

“Aici a urcat Moise proorocul să primească Tablele Legii, aici a văzut omul pe Dumnezeu față către față și nu s-a mistuit. Aici a coborât Dumnezeu din cer cele 10 porunci. Aici a vorbit taine negrăite Tatăl Creatorul cu marele Moise, cel mai sfânt bărbat al legii vechi. Ce taine mari și înfricoșate s-au săvârșit pe Sinai. Pentru întâia oară de la căderea lui Adam, Dumnezeu a coborât din nou la om, la fiii roboți ai lui Adam. Nu i-a mai căutat în grădina Edenului, ci în pustiul fără viață al Sinaiului.”⁵

În drumul nostru am fost întâmpinați de beduini vlahi, aduși aici din sudul Dunării, de către Iustinian. Toți se întreceau să ne spună că și ei sunt frați ai noștri. Le-am lăsat ca amintire un tricolor românesc, semn al dragostei. La plecare îl fluturau în cinstea noastră. Am coborât resemnați Sinaiul, am poposit la Horeb și ne-am adus aminte de Sfântul Ilie. I-am cântat troparul, I-am văzut paraclisul și ne-am adus aminte cum I s-a descoperit Dumnezeu în zefir lui Ilie.

Ne-am rugat să ne dea și nouă Dumnezeu râvna lui Ilie, viața lui curată, să avem și noi dragoste pentru Dumnezeu, ca Moise și ca Ilie. În zorii zilei coborâm Sinaiul cu gândul acasă. Așa am plecat către Ierusalim unde în ziua a 7 a excursiei noastre am participat cu toții la liturghia arhierescă oficiată la căminul românesc de la Ierusalim de către Prea Sfințitul Varsanufie. Ne-am împărtășit cu toții. A fost cel mai înălțător și mai impresionant moment al excursiei.

Am părăsit Ierusalimul îndreptându-ne către Betleem. Ne-am închinat cu evlavie în Biserica Nașterii sub al cărei altar se află peștera în care S-a născut Mântuitorul. Am cântat condacul și troparul Nașterii Domnului împreună cu câteva colinde românești. Am vizitat câmpul pastorilor și ne-am îndreptat spre Mănăstirea Sfântului Teodosie, începătorul vieții de obște, spre Mănăstirea Sfântului Sava cel Sfințit unde ne-am închinat cu evlavie la Sfintele Moaște și la mormântul Sfântului Ioan Damaschin, părinți sfinți care au lăsat opere nemuritoare în tezaurul bisericii. Am vizitat chilia Sfântului Ioan Iacob

---

5. *Ibidem*, pag.308.

Romanul și ne-am închinat la nenumărate alte Sfinte Moaște ale acestui mare centru monahal ortodox.

Am părăsit locurile acestea cu gândul la marile nevoițe ale călugărilor care au viețuit în acest pustiu al Iudeii. De departe ne urmărea ochiul lipsit de viață al Mării Moarte.

În ziua a 7-a a excursiei noastre ne-am îndreptat către Galileea. Am trecut pe lângă cetatea Meghido, loc amintit în Apocalipsa și ne-am aflat la poalele muntelui Tabor, acolo unde altădată Avraam a fost întâmpinat de Melchisedec, regele Salimului, cu pâine și vin. Am trecut pe lângă localitatea Nain, unde Domnul a înviat pe fiul văduvei și apoi am urcat pe muntele pe care altădată Domnul l-a urcat cu Petru, Iacob și Ioan și S-a schimbat la față înaintea lor, arătându-le slava Sa dumnezeiască, pe cât le-a fost dat lor să priceapă. Cu această ocazie Prea Sfințitul a botezat două creștine orotodoxe de neam arab, Maria și Ana iar apoi ne-a citit Evanghelia Schimbării la Față și o rugăciune de mulțumire în biserica ridicată de către Irinarh Roseti de Horaita-Neamț și de ucenicul său, Arhimandritul Nectarie Banul.

“Ce taina și rânduială dumnezeiască! Pe mare și “la loc șes” Hristos ne învață, iar pe munte Se roagă, Se schimbă la față. Între oameni Se arată mai mult ca Fiu al Lui Dumnezeu. Între cei mulți și săraci, Hristos Se descoperă doar ca învățător și prooroc sărac, îmbrăcat în camașă de in; iar aici, pe Tabor, ni Se descoperă ca Dumnezeu și Mântuitor, îmbracat” în vesmânt alb ca zapada”. Acolo jos Îl vedem pe Domnul mai ales ca om, umblând printre oameni. Iar aici, pe Tabor, Îl vedem “strălucind ca soarele”. Acolo Hristos vindecă bolile, hranește prin minune mulțimile, învață popoarele, mângâie pe cei necăjiți. Iar aici, pe Tabor, între cer și pământ, Hristos Se roagă, Se îmbracă în slavă. ni Se revelează ca Fiu al Tatălui și ne descoperă noua slavă pe care vom avea-o dincolo, în viața cea veșnică. Acolo deci, ne învață a lucra poruncile, iar aici, pe Tabor, Domnul ne pregătește cununa de lumină a răsplatei cerești și ne învață a ne ruga în liniște, descoperindu-ne importanta vitală a sfintei rugăciuni. Căci rugăciunea și numai rugăciunea schimbă fața omului, înnoieste sufletul, împacă inimile și casele noastre și îmbracă pe creștini în lumina și în nădejdea mântuirii. “6

Am coborât Muntele Tabor și ne-am îndreptat spre Iordan. Aici am cântat cu toți Troparul Botezului Domnului și, rând pe rând, am coborât în apa Sfântă a Iordanului.

Ne-am luat în vase anume pregătite apă sfântită pentru cei dragi și ne-am îndreptat spre localitatea Tiberias, situată în partea de Vest a Marii Galileii.

6. *Ibidem*, p. 138.

Este seară! O liniște duhovnicească de toamnă se lasă peste oraș, peste Iordan, peste mare, peste dealurile Galileei și peste noi.

Ne trezim a doua zi în Galileea, cel mai curat și mai neprihănit loc din întreaga Țară Sfântă. Peste tot se simte o atmosferă evanghelică. De câte ori a călătorit Domnul Nostru Iisus Hristos singur și cu ucenicii Săi pe aceste drumuri de țară, prin aceste sate de galileeni, mângâind, vindecând, învățând și căutând să mântuiască “oile cele pierdute ale casei lui Israel”. “Și a străbătut Iisus toată Galileea, învățând în adunările lor și propovăduind Evanghelia Împărăției, tămăduind toată boala și toată neputința în popor”. Cum ne-am trezit am avut în față priveliștea uimitoare a lacului Tiberiada. Mare sfântă și binecuvantată! Locul pe care l-a iubit cel mai mult Iisus Hristos pe pământ. Ne uitam, de pe culmea unui deal unde se afla hotelul nostru, la oglinda albastră a Marii Galileei. Câte pagini dumnezeiești unice, de Evanghelie, nu s-au petrecut aici! Câte minuni și vindecări! Câte momente scumpe întregii creștinătăți nu s-au săvârșit aici de Bunul nostru Mântuitor! Apa care a purtat deasupra pe Hristos și pe apostoli. Ne-am îmbarcat pe o corabie și am călătorit pe Marea Galileei. Ce mișcătoare este această Mare! De pe luciul ei, în care se oglindea tot cerul, încercam să deslușim cetățile din jurul lacului. Singura cetate de pe timpul Lui Hristos, care dăinuie până astăzi, este Tiberiada. Dintre celelalte localități amintite de evangheliști nu mai există decât câteva ruine. Aruncând mai departe privirea, pe litoralul de vest al lacului, distingem cetățile Magdala, Betsaida și Capernaumul. Câteva pâlcuri de eucalipti și chiparoși indică locul unde au existat cetăți pe vremea Mântuitorului.

Și Marea Galileei – o, Doamne, cum ne-ai purtat pașii spre acest loc – plutind într-o barcă de lemn retrăim cu o puternică emoție scena potolirii furtunii, îndoiala lui Petru – dar, o, Doamne, câte furtuni n-au trecut peste noi și niciodată nu ne-ai lasat, mâna Ta este permanent întinsă către noi, dar noi n-o mai întindem către Tine. De câte ori nu ne-am afundat ca și apostolul Tău și de câte ori nu ne-ai scăpat! Marea aceasta o simțim atât de apropiată de sufletul nostru – este marea vieții de unde Tu, Doamne, îți alegi pescarii de oameni; le pui în mâini undițe iscusite și totodată atâtea destine, le dai mreje rezistente și totodată atâtea sufletele pentru care vor da socoteala. Ce taină adâncă ascunde această mare! Ajută-ne, Mântuitorule, pe fiecare dintre noi, să ne împlinim chemarea pe care ne-ai făcut-o în lumea aceasta!

Între Betsaida și Capernaum se înalță Muntele Fericirilor. În partea de nord spre izvoarele Iordanului se află Horazinul, iar peste lac, la răsărit, se află Gherghesa și Gadara. Coborâm de pe corabie și vizităm pe rând aceste cetăți, poposind mai mult la Tabca, locul unde Domnul a înmulțit pâinile, loc

peste care Sfânta Elena a ridicat o biserică ortodoxă, din care se mai păstrează doar câteva mozaicuri. Ne-am închinat cu evlavie aici, unde Domnul a vorbit tainic ucenicilor despre dumnezeiasca Liturghie. Apoi am plecat spre Nazaret, orașul Sfinților Părinți Ioachim și Ana, orașul Bunei-Vestiri. Aici s-a născut Fecioara Maria și de aici a fost dusă la vârsta de 3 ani la Templul din Ierusalim. Tot din Nazaret era și dreptul Iosif. Aici s-a logodit dreptul Iosif cu Fecioara Maria. De aici au plecat să se înscrie în Betleem. După întoarcerea din Egipt, aici au locuit, împreună cu Iisus Hristos până la vârsta de 30 de ani. Nazaretul este orașul copilăriei Mântuitorului. Ne închinăm în Biserica Bunei-Vestiri, pictată de 2 pictori români- frații Moroșanu.

Trecem pe lângă “sprânceană muntelui”, un loc abrupt, unde iudeii au încercat să arunce pe Domnul în adânc și, ieșind din Nazaretul Galileii, ne îndreptăm spre Cana. Din Nazaret până în Cana Galileii sunt 8 km. Aici a săvârșit Domnul prima minune, după ieșirea Sa la propovăduire. O minune la care au luat parte și Maica Domnului și ucenicii. Prin aceasta, Mântuitorul a binecuvântat și a cinstit familia, Taina Nunții, cea mai veche din cele 7 taine. Ne închinăm cu evlavie în biserică și cântăm Troparele de la cununie: ”Isaia dănuiește, Sfinților mucenici și Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule.” Apoi, urcându-ne în mașină, ne îndreptăm din nou spre hotel. Fiind spre seară, cântăm “Lumină lină” și alte cântări duhovnicești. Toată mașina răsună de armonii dumnezeiești.

Ne-am îndreptat spre hotel pentru a dormi o ultimă noapte în Țara Sfântă, în orașul Tiberias. Am servit masa împreună, ne-am rugat, ne-am odihnit iar în următoarea zi ne-am îndreptat spre Haifa. De acest oraș, situat pe Muntele Carmel, se leagă viața Sfântului Ilie Tesviteanul. Am meditat asupra vieții lui tot drumul. I-am cântat Troparul, iar ghidul, evreu fiind, ne-a vorbit de viața vechi testamentară a Sfântului Ilie. Atunci noi am vorbit despre prezența Sfântului Ilie pe Tabor și mai ales despre mărturia pe care Sfântul Ilie o va da despre Hristos, la sfârșitul veacurilor, așa cum ne vorbește Apocalipsa în Capitolul XI. Părăsim Haifa, după ce vizităm Biserica Steaua Mării, zidită deasupra peșterii în care a trăit Sfântul Prooroc Ilie. După ce admirăm fosta grădină bizantină, pornim spre Cezareea lui Filip. Aici își aveau sediul guvernatorii romani și tot aici a fost întemnițat și judecat Sfântul Apostol Pavel.

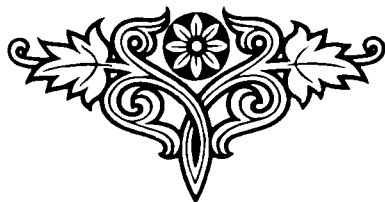
În creștinism, Cezareea a jucat un rol destul de important. Diaconul Filip a creștinat orașul (Fapte 21 cu 8). Sfântul Apostol Petru botează în cetate casa lui Corneliu sutașul, deschizând astfel ușa bisericii lui Hristos, pentru neamuri (Fapte cap 10). Aici își avea sediul permanent Pilat. Aici au locuit

cei doi Proconsuli, Felix și Porcius Festus, care au ținut în temniță și au judecat pe Apostolul Neamurilor.

Cezareea Palestinei a devenit celebră în secolul 3 prin Școala lui Origen. De acest oraș este legat numele Episcopului Eusebiu de Cezareea supranumit “Părintele Istoriei Bisericești”. De aici au plecat Apostolii la propovăduire. Ruinele Cezareei ne amintesc și de câteva nume de mucenițe: Marina și Iuliana, care au pătimit aici pentru credință. De aici au plecat să semene cuvântul evangheliei în Europa și în toată lumea, Petru și Pavel, Andrei și Ioan, Matei, Luca, Marcu și ceilalți. Privind tăcuți marea sfințită de Apostoli și martiri, o nostalgie sfântă și un dor de taină ne umplu inimile, ochii ni se umezesc de lacrimi. Marea și ruinele ne povestesc despre istoria bisericii Lui Hristos. În această atmosferă duhovnicască se încheie pelerinajul nostru la Locurile Sfinte. Ne îndreptăm spre aeroport având în suflet dorul de acasă și de biserica noastră, de cei dragi. Purtăm în suflet o experiență unică pe care nu o vom uita niciodată: am călcat pe urmele Lui, dar nu am fost singuri, căci L-am simțit și pe El cu noi, așa cum a mers cu Luca și cu Cleopa în drum spre Emaos. El, pelerin prin lumea aceasta, noi pelerini asemenea Lui. Căci toți suntem călători și oaspeți pe fața pământului, ca toți părinții noștri, căci toți împreună cu Biserica suntem într-o permanentă călătorie spre Ierusalimul Cel de Sus, iar pelerinajul nostru a fost o gustare cu anticipație din bucuria acelei cetăți negrait de frumoase: Ierusalimul Cel de Sus despre care vorbește Apocalipsa.

Aducem pe aceasta cale vii și sincere mulțumiri tuturor celor care au contribuit la buna desfășurare și la reușita acestui minunat pelerinaj, Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române pentru Înalta Binecuvântare, D-lui George Rusu, patronul firmei Pro Tours Internațional, d-nei Margie Marcus din Israel, precum și D-lui Rafi, patronul firmei Internațional Travel&Congresses care a susținut financiar această Pelerinaj.

Pr . Dinu Pompiliu

ROADELE DUHOVNICEȘTI ALE UNUI PELERIN AJ

Visul pe care l-am avut de câțiva ani încoace, de a ajunge pe pământul Rusiei, s-a împlinit. Mă gândeam dacă va îngădui Dumnezeu să realizez împreună cu profesori colegi, elevi și credincioși un pelerinaj în Ucraina și Rusia. Și Dumnezeu a îngăduit.

Am pornit la drum având acoperământ și ajutor pe Maica Domnului. După Sfânta Liturghie de "Adormirea Maicii Domnului" la Mănăstirea Dragomirna am trecut granița în Ucraina, îndreptându-ne spre Kiev. După cinstirea cuvenită adusă celor peste 150 de sfinte moaște din Lavra Pecersca am purces către Cernigov. Aici am avut șansa întâlnirii cu Maica Ambrozia, ucenica Sfântului Lavrentie.

Așa am părăsit Ucraina, purtând în suflet cele văzute și simțite, călătorind spre frumoasa Rusie care ascunde în pământul său taine de nebănuit. Am vizitat locuri cu adevărat sfinte, încărcate de istorie și cultură, între care aș aminti: Mănăstirea Diveevo unde se află moaștele Sfântului Serafim de Sarov, Lavra Sfântului Serghie de Radonej, Optina cu Sfinții Varsanufie și Ambrozie, apoi Moscova cu Sfânta Matrona, Kremlinul cu cele cinci biserici- muzeu, Sankt Petezburgul cu aerul său aristocrat, aflat sub protecția Sfinților Ioan de Kronștad și Sfânta Xenia, renumitul muzeu Ermitaj și alte obiective.

Am plutit apoi pe Lacul Ladoga spre "Athosul Nordului"- Mănăstirea Valaam. Aici ne-am plecat genunchii la un sfânt român: Antipa de la Calapodești. Ca obiectiv de referință am lăsat pentru final Lagărul de la Oranki- subiectul acestui articol.

Până la Oranki, loc sfințit prin martiriul celor 11.000 de călugări, pelerinii au fost familiarizați cu viața dusă de prizonieri, prin lecturarea cărții *Bucuriile Suferinței*, scrisă de cel care a trecut pe aici: Părintele Dimitrie Bejan.

"Oranki - spune părintele - era mănăstirea nobililor ruși, în centrul Rusiei, aproape de Volga. La vreo 10 metri de zidul înconjurător al mănăstirii până la izbuc și deasupra lui era fostul palat al țarului. Când venea la mănăstire, acolo trăgea. Aceasta era mănăstire numai de călugări intelectuali." Aflăm că în 1918, comuniștii au desființat mănăstirea Oranki și au făcut

acolo lagăr, închizând peste 11.000 de călugări din toată Rusia. Erau printre ei și preoți călugări și preoți de mir, având în frunte un episcop. În anul 1919-1920 i-au împușcat mortal și au fost aruncați unii peste alții într-o văgăună din curtea mănăstirii, acoperindu-i cu pământ.

În timpul celui de-al doilea război mondial Oranki avea peste 15.000 de prizonierii de război de la Stalingrad, români, nemți și alte naționalități. Toamna anului 1942, când au venit românii în lagăr, făcând niște săpături, au scos la iveală mai multe oseminte de călugări. Toți erau împușcați în cap, pentru că la sfatul episcopului n-au vrut să colaboreze cu atei. În mijlocul lor stătea pe un scaun, neputrezit, arhierul ce purta la piept un engolpion și icoana Maicii Domnului. "Era absolut întreg tot, ca și când atunci ar fi murit iar hainele erau intacte." relatează părintele Bejan.

Am aflat cu stupeoare că locul spre care noi ne îndreptăm ascunde cel mai mare masacru în rândul pravoslavnicilor, întâmplat în secolul nostru, unde timp de o lună de zile, câte 300-500 de călugări pe zi, erau împușcați în cap. Singuri își săpau groapa iar alții îi îngropau și săpau în continuare, până au fost omorâți toți. La sfârșit a fost împușcat și episcopul, cel care a aprins în 11.000 de inimi curajul de a muri pentru Hristos. Taina de la Oranki a aflat-o părintele Bejan de la un călugăr pe care l-a găsit în padure în timp ce umbla după lemne de foc. Acesta i-a povestit că, rănit fiind, n-a murit și până să-l acopere cu pământ, a fugit din lagăr, purtând în sufletul său o fărâmbă din istoria creștinismului rus, dar și universal în același timp.

După ce s-a terminat războiul, românii au căpătat aprobarea de la Moscova de a săvârși slujbe în lagăr. "Noi suntem aici români. Lagărul acesta este românesc. Aceasta era salvarea noastră: rugăciunea și nădejdea în Dumnezeu", conchide părintele Dimitrie Bejan.

Cu această imagine a istoriei am ajuns la Oranki. Soarele ardea în această zi de 20 august, amestecat cu rafale tăioase de vânt ce ridicau praful, arătând parcă ostilitatea de odioasă a acestui tărâm al suferinței. Cum am intrat pe poarta fostului lagăr, ne-au întâmpinat clădiri dărăpănate, lipsite de viață, ca pe niște musafiri veniți de departe, aflați pe urmele românilor care au pătimit aici.

Muncitori voluntari, asistați de părintele Nectarie (actualul stareț al mănăstirii), încearcă de doi ani să redea acestui loc noblețea spirituală dinaintea de anii prigoanei comuniste. Nu le este ușor.

Tăcuți și cu luarea aminte, am trecut pragul bisericii cu pereții răniți încă de urmele drugilor de fier, care amintesc de paturile de la etaj ale penitenciarului unde deținuții își odihneau trupul după atâtea osteneli ale zilei. Ce ironie a sorții! alături de ei, picturi murale cu sfinți care prin mucenicie s-au săvârșit!

Ca un firese al lucrurilor, s-a hotărât săvârșirea slujbei de parastas. In genunchi, pe cimentul rece, pelerinii cântau veșnica pomenire cu lacrimi pe obraz. Abia terminat parastatul părintele stareț ne-a invitat la masă. Uimiți de această invitație care se făcea pe fondul unor lipsuri financiare evidente, ne-am îndreptat către trapeză. Cât am servit masa, în mânăstire s-a aflat că este un grup venit din România. Astfel, un frate de aici, ne-a implorat pur și simplu să-l urmăm în pădurea din apropiere, pentru a ne arăta un loc tainic nevizitat de nici un român. În ciuda faptului că eram sub presiunea timpului, am acceptat.

Împreună cu acest creștin - bucuros de acordul nostru- ne-am pornit cu autocarul, care se mișca greoi pe drumul de țară, până la marginea pădurii (aproximativ 3 kilometri de la mânăstire). Am intrat în desișul ei și după câteva ezitări locul a fos găsit. Înconjurată de șanțuri adânci, se deschidea în fața noastră o poieniță cu multe monumente funerare. Însoțitorul nostru ne spune că ne aflăm pe locul unde au fost masacrați foarte mulți deținuți români, alături de italieni, maghiari, cehi și alte naționalități. Ceea ce a vrut să ne arate călăuza noastră și ne-a uimit pe toți, a fost faptul că numai românii nu aveau un semn care să arate cinstirea lor de către urmași. Nici o piatră, nici o cruce...nimic. Ne spune în continuare că este printre puținii care știu de această "golgotă a românilor" și că noi suntem primii români ajunși aici. În sufletul nostru plin de emoție a încolțit sentimentul datoriei față de neamul românesc. Toți ne-am pus pe treabă. "S-a dat comanda" pentru confecționarea unei cruci. Preoții au căutat un loc la umbra unui mesteacăn. Un tânăr a găsit două lemne drepte care au fost legate cu un brâu, cumpărat de la Diveevo; o icoană a Maicii Domnului a fost așezată lângă o piatră pe care s-a scris : " *Românilor căzuți, veșnică pomenire* ". Apoi a urmat sfințirea crucii și la apusul soarelui, într-o negrăită bucurie duhovnicească, am început să cântăm slujba parastatului, de data aceasta pentru români.

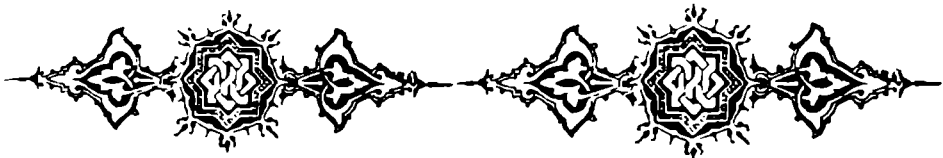
Împliniți, părăsim pădurea cu misterele ei. În drum spre autocar se auzea: " *Ceva extraordinar! Mulțumim lui Dumnezeu că am ajuns aici! Am trăit ceva unic!* "

După câteva zile un grup de șapte români, pelerini ca și noi, ne-au transmis un mesaj care a fost anunțat la microfonul din autocar: " *Am ajuns la Oranki pe urmele voastre. Am găsit crucea ridicată de voi și am îmbunătățit-o.* " La auzul acestor cuvinte, în autocar a fost o explozie de bucurie; s-a aplaudat și pentru cei adormiți la Oranki s-a cântat "Hristos a Înviat!"

Da! Cu adevărat la Oranki am scris istorie. O istorie a românilor care ne aparține!

Prof. Metodist Janeta Niță

IX. VIAȚA BISERICESCĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

REVĂRSARE DE HAR ȘI LUMINĂ LA VORONA

Puțini oameni au privilegiul de a fi martorii unei sărbători asemenea celei de la Vorona. Canonizarea Cuviosului Onufrie, hramul acestei istorice și isihaste mănăstiri, binecuvântarea patriarhului și a altor nouă ierarhi, bucuria slujirii în comuniune, toate acestea le-am trăit în zilele de 8 și 9 septembrie anul acesta.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința din 5-6 iulie 2005 a recunoscut în mod oficial sfințenia Cuviosului Onufrie, cel mai mare sihastru al ținuturilor botoșănene, stabilind atunci ca proclamarea solemnă a acestei canonizări să aibă loc în zilele de 8. 9 septembrie la Mănăstirea Vorona. Importante pregătiri pentru acest moment s-au făcut în mai puțin de două luni, atât la mănăstirea Vorona cât și la Sihăstria Voronei. Comisia liturgică a Arhiepiscopiei Iașilor a întocmit din vreme slujba, acatistul și viața cuviosului, iar tipografia Mitropoliei, Trinitas, le-a tipărit. Mii de icoane și iconițe cu chipul Sfântului Onufrie au fost împărțite credincioșilor. Radioul Trinitas a prezentat în această perioadă peste 100 ore de transmisie, însemnând slujbe, știri, emisiuni dedicate acestui mare nevoitor. Cinstind în mod deosebit această sărbătoare, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a venit la Mănăstirea Vorona, unde a petrecut aproape o săptămână.

În ziua Nașterii Maicii Domnului, hramul mănăstirii Vorona, curtea sfântului locaș devenise neîncăpătoare pentru miile de pelerini veniți din diferite zone ale țării.

Sfânta Liturghie a fost săvârșită de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române înconjurat de un impresionant sobor de arhieriei, preoți și diaconi. Împreună cu Patriarhul au slujit I.P.S. Daniel, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, P.S. Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, P.S. Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, P.S. Vincențiu Ploieșteanu, Episcop vicar patriarhal, P.S. Irineu Slătineanu, Arhiereu vicar al Episcopiei Râmnicului, P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiereu vicar al Episcopiei Romanului, P.S. Corneliu Bărlădeanu, Arhiereu Vicar al Episcopiei Hușilor. Răspunsurile la sfânta liturghie au fost date de Corul Filoteos al Seminarului din Botoșani.

După sfârșitul sfintei liturghii, P.S. Vincențiu Ploieșteanu, Episcop vicar patriarhal și Secretar al Sfântului Sinod a dat citire Tomosului de Canonizare al Sfântului Cuvios Onufrie de la Sihăstria Voronei:

**TOMOSUL SINODAL AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
PRIVIND CANONIZAREA SFÂNTULUI CUVIOS ONUFRIE
DE LA VORONA**

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prea iubitului cler, cinului monahal și dreptmăriturilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, iar de la noi părintești binecuvântări.

Mulți sunt acei pe care Dumnezeu i-a chemat să moștenească viața veșnică, așa cum Mântuitorul ne îndeamnă: „Veniți binecuvântații Tatălui Meu de moșteniți viața veșnică”. Pe acești plăcuți ai lui Dumnezeu, care au ascultat și împlinit poruncile Lui, Biserica îi laudă și îi mărește cu cântări, urmând cuvântul psalmistului: „Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, că foarte s-a întărit stăpânirea lor”.

Un astfel de „prieten al Mirelui ceresc”, ales de Dumnezeu să sfințească pământul țării noastre prin viața sa duhovnicească, a fost și Cuviosul Onufrie de la Vorona. Viața acestui cuvios părinte; deși a fost puțin cunoscută de oamenii timpului său, totuși s-a arătat în mare cinste la Dumnezeu, că a strălucit cu faptele și cu învățăturile, faima ducându-i-se dincolo de hotarele sihăstriei sale. Cuviosul, iubind din tot sufletul pe Dumnezeu, s-a arătat nevoitor în ostenele tăcute și smerite, ascuns de ochii lumii în adâncul codrilor Moldovei. În preajma lui și-au aflat liman duhovnicesc și izvor de sfătuire sihăstrească nenumărați pustnici care au deprins desăvârșita rugăciune a inimii. Pentru aceasta Dumnezeu l-a

preamărit încă de pe pământ cu darul facerii de minuni. Și, după cum viața i-a fost sfântă, așa și sfârșitul s-a arătat minunat, fiindu-i vestit de Dumnezeu de mai-nainte.

Drept urmare, având în vedere viața sfântă și neprihănită, darul rugăciunii neîncetate, iubirea față de aproapele, săvârșirea de minuni în timpul vieții și după moarte, și recunoscând lucrarea harului dumnezeiesc în acest cuvios iubitor de Hristos, urmând rânduilele dumnezeieștilor părinți dinaintea noastră și chemând în ajutorul nostru harul Prea Sfintei Treimi, hotărâm:

- Ca de acum înainte și în veci Cuviosul Onufrie de la Vorona să fie numărat între sfinții Bisericii și să fie pomenit și cinstit cu cântări de laudă în ziua de 9 a lunii septembrie;

- Poruncim, de asemenea, în Duhul Sfânt, ca viața, slujba și icoana sfântului să fie primite cu evlavie de preoții, monahii și credincioșii ortodocși.

Spre deplina statornicie a celor pe care le-am hotărât în chip sinodal și canonic, întărim cu semnăturile noastre acest Tomos sinodal de canonizare a Cuviosului Onufrie de la Vorona, aducându-l la cunoștința clerului și tuturor dreptcredincioșilor din cuprinsul Patriarhiei Române.

Data în București, anul mântuirii 2005, luna iulie, ziua a cincea.

A urmat apoi mesajul I.P.S. Onufrie, Mitropolitul Cernăuților. A fost prezentat de preotul Ioan Gorda, protopop al raionului Hliboca, care a venit însoțit de preoții Constantin Șubran de la parohia Robcea Storojineț și Vasile Cazac de la parohia Sfinții Apostoli Petru și Pavel – Zimca:

„Preamărirea în rangul sfinților a Sfântului Cuvios Schimonah Onufrie este triumfarea nu numai a Sfintei Biserici Române dar și a întregii Ortodoxii. Și noi, astăzi, ne bucurăm, împreună cu dumneavoastră, dăruirii a încă unui rugător al Altarului Domnului pentru toată lumea. Această bucurie ne împreunează pe noi în Iisus Hristos, ne apropie și ne aduce aminie de promovarea creștinească la care noi toți suntem chemați în Biserica lui Hristos.

Cuviosul Onufrie a fost ucenic al Cuviosului Paisie de la Neamț, care a renăscut sihăstria și a iubit adevăratul monahism. El a primit deplin harul dat de învățătorul său.

Cuviosul Paisie a strâns o mulțime de promotori și sihaștri care au ridicat marea promovare la întoarcerea către izvoarele creștinismului, a întors credincioșilor ceea ce a fost pierdut și uitat prin păcatele și depărtarea de la credință a oamenilor. Și Sfântul Onufrie a fost unul din cei renumiți în

această oaste duhovnicească. Dumnezeuiștile povățuiri înțelepte ale Sfântului Paisie au luminat nu numai pământul românesc, ci și toată Rusia. Ele întorceau către calea cea dreaptă a aflării Domnului pe contemporani, precum ne întoarce și pe noi, moștenitorii acestor bogății duhovnicești.

Cuviosul Onufrie, cu a sa viață evlavioasă, a propovăduit pe Hristos și învățătura povățuitorului său, Avva Paisie. Triumfarea credinței arătată nouă astăzi, în descoperirea moaștelor făcătoare de minuni a Cuviosului Onufrie și a canonizării între sfinți, ne îndeamnă pe noi să ne străduim să-i urmăm pe ei în voia Domnului”.

Domnul Mircea Motrici, scriitor, corespondent al Radio România pentru județul Suceava a prezentat apoi un prețios document slavon care atestă marea cinstire de care se bucura Cuviosul Onufrie în anul 1858, la 70 de ani de la trecerea sa la cele veșnice.

Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost unul emoționant, cu tulburătoare mărturisiri și amintiri. Prea Fericirea Sa și-a adus aminte de ziua în care, la 13 ani, în urmă cu mai bine de 77 de ani, a văzut prima dată această mănăstire. Era în Duminica Tomii – 1928 și dorea să-i slujească lui Dumnezeu încă din pruncie. Trecând pe la Vorona și-a îndreptat în aceeași zi pașii către Schitul de atunci Sihăstria Voronei unde și-a început noviciatul. „*Azi a înflorit pustia*”, a mărturisit Patriarhul numind ziua aceasta „*Cincizecimea de la Vorona*” ... „*Sunt impresionat de solemnitatea aceasta... Dar nu este o solemnitate în înțelesul obișnuit al cuvântului, ci este o lucrare sfântă și dumnezeiască...*”.

Prea Fericitul a acordat Stavroforei Teofana Scânteii, Stareța Mănăstirii Vorona, Crucea Patriarhală, iar mănăstirii un rând de vase liturgice și mai multe cărți de cult. De asemenea Prea Fericirea Sa a oferit acestei mănăstiri un veșmânt arhieresc pe care l-a purtat cu acest prilej.

Curtea mănăstirii a fost neîncăpătoare pentru mulțimea credincioșilor. Ziua a fost așa cum mărturisea Întâistătătorul Bisericii noastre: una de Rusalii, de Cincizecime.

În după amiaza aceleiași zile moaștele Sfântului Cuvios Onufrie au fost duse în procesiune la Sihăstria Voronei, soborul de slujitori condus de I.P.S. Pimen. Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților a fost urmat de numeroși monahi, autorități și credincioși.

Sărbătoarea a continuat a doua zi la Mănăstirea Sihăstria Voronei. Începând cu acest an la 9 septembrie, alături de dumnezeieștii părinți Ioachim și Ana, Biserica îl cinstește și pe Cuviosul Onufrie de la Vorona.

În dimineața zilei de 9 septembrie a.c. I.P.S. Mitropolit Daniel, însoțit de alți șapte arhierii (I.P.S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, P.S.

Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, P.S. Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, P.S. Irineu Slătineanu, Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Râmnicului, P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiepiscopul vicar al Episcopiei Romanului, P.S. Corneliu Bârlădeanu, Arhiepiscopul Vicar al Episcopiei Hușilor) și un mare sobor de preoți și diaconi – aproximativ 70 – a resfințit biserica mănăstirii Sihăstria Voronei, aceasta primind și hramul Sfântului Onufrie pe lângă cel al Bunevestiri, primit în a doua jumătate a veacului XIX. Cu importante fonduri bănești primite de la Centrul Eparhial Iași, de la numeroase mănăstiri și parohii ale Arhiepiscopiei Iașilor, ca și de la credincioșii binefăcători, biserica a fost pictată în interior, i s-a schimbat acoperișul în stil ștefanian și s-a acoperit cu tablă de cupru, incinta mănăstirii a fost reamenajată, peștera sihaștrilor și biserița de acolo de asemenea și s-a îmbunătățit calea de acces către mănăstire.

Într-un timp record aceste importante realizări s-au făcut tocmai pentru a întâmpina cum se cuvine această sărbătoare. La sfânta liturghie săvârșită de către I.P.S. Mitropolit Daniel împreună cu ceilalți șapte ierarhi și cu impunătorul sobor a asistat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

La vremea convenită Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române a rostit un cuvânt de învățătură vorbind despre prietenia cu sfinții: *„Am avut înaintași pe prietenii lui Dumnezeu care au viețuit pe locurile acestea. Nu îmi este străin nimic din ceea ce văd astăzi aici – codrul, cerul, biserica și chiar voi iubiți credincioși, frații și surorile mele după credință și neam. Este o bucurie mare pentru mine și trăiesc o emoție adâncă să fiu pe locurile în care m-a chemat Dumnezeu să slujesc la o vârstă fragedă. Aici am cunoscut pe părintele Ghedeon, care era atunci duhovnicul și egumenul schitului, dar și pe părintele Veniamin, care avea daruri minunate... Dumnezeu mi-a dat zile să vin și să găsesc această frumusețe să fiu înconjurat de o frumoasă coroană de arhierei și arhimandriți, de întreaga Moldovă prezentă sufletește. Ne întâlnim rar, că așa-i responsabilitatea noastră, și de aceea am spus mai multe astăzi, căci din prisosul inimii vorbește omul. Nici nu pot să vorbesc din tot prisosul, care mi-a inundat inima în aceste zile la Vorona, unde este începutul slujirii mele”*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a dăruit I.P.S. Mitropolit Daniel un rând de engolpioane care au gravate pe ele ziua și locul unde a fost făcut darul. De asemenea a oferit Protosinghelului Ghedeon Huțanașu, starețul Mănăstirii Sihăstria Voronei, Crucea Patriarhală. I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei a adresat un cuvânt de mulțumire spunând: *„Prea Fericită Voastră Vă mulțumim pentru multa dragoste părintească pe care o arătați acestei eparhii și acestor locuri în care v-ați născut. În aceste două*

zile, am simțit că ați revenit acasă și ne-ați dat o pildă de iubire unde s-a întâlnit cerul cu pământul pentru Prea Fericirea Voastră. Locul în care s-a născut și botezat un om este de fapt acela în care s-a întâlnit cu Cerul. Aici, pe plaiurile botoșănene, cerul a coborât atât de aproape și Dumnezeu a dat binecuvântarea ca Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române să se fi născut, să fi copilărit și mai ales să înceapă aici viața cea purtătoare de Dumnezeu - viața monahală”.

Apoi a oferit Prea Fericitului Patriarh Teoctist și celorlalți opt arhieri icoana care-l reprezintă pe Cuviosul Onufrie și monografia Mănăstirii Sihăstria Voronei apărută la tipografia mitropolitană Trinitas.

În după amiaza zilei de 9 septembrie s-a făcut un pelerinaj la peștera sihaștrilor din apropierea mănăstirii, iar la Mănăstirea Vorona a fost dezvelită o placă de marmură care amintește de viețuirea într-una din chiliile aceste mănăstiri a Prea Fericitului Patriarh Teoctist ca novice în urmă cu 77 de ani.

Sărbătorile de la Mănăstirea Vorona, respectiv Sihăstria Voronei, închinare Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și Cuviosului Onufrie, prietenul marelui isihast Paisie Velicicovschi, au transformat aceste așezăminte călugărești în adevărate locuri de pelerinaj. Niciodată n-au slujit aici atâția ierarhi la o liturghie și niciodată drumurile nu au fost umblate de atâția oameni, mașini, autocare, căruțe, toate puse în mișcare pentru a-i duce pe oameni în locul întâlnirii cu Dumnezeu.

Ținutul Voronei a trăit o zi de Rusalii cu revărsare de har și lumină, cum niciodată n-a mai fost în istoria lui de peste cinci veacuri. Acolo toate s-au umplut de lumină și Cerul și pământul și sufletele credincioșilor care s-au împărtășit de această binecuvântare.

Arhim. Timotei Aioanei

VIZITA PEA FERICITULUI PATRIARH TEOCTIST ÎN ȚINUTUL NATAL

„Trăiesc o emoție adâncă aflându-mă în aceste locuri”, mărturisea Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în timpul vizitei sale în ținutul Botoșanilor.

Vizita Sa în prima decadă a lunii septembrie la Vorona și-n ținutul Botoșanilor se leagă în primul rând de proclamarea solemnă a canonizării Cuviosului Onufrie. Cine avea să bănuiască că novicele din 1928, de doar 13 ani, intrat pe poarta schitului de atunci Sihăstria Voronei, avea să ajungă patriarh și să conducă sinodul care-i recunoaște Cuviosului Onufrie sfințenia. Cu evlavia și dăruirea ce o avea încă din pruncia Sa, Părintele Patriarh a prezidat și slujba proclamării solemne a acestei canonizări.

La Vorona și la Sihăstria Voronei au revenit înaintea Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române atâtea amintiri, atâtea nume și atâtea recunoștință. Aproape că n-a fost monah care să nu fie pomenit. La Sihăstria Voronei a pășit cu atenție prin cimitir și a făcut rugăciune pentru starețul său de atunci, Ghedeon Verenciuc protosinghelul, și pentru alții. S-a întristat că n-a mai găsit mormântul părintelui Veniamin, cel care călătorea prin pădure însoțit de câțiva lupi care-i deveniseră prieteni.

Puțini oameni se leagă sufletește în așa măsură de un loc. De aceea revenirea Părintelui Patriarh la Vorona este de fapt revenirea acasă. Și ca un gest de recunoștință al Consiliului local al Comunei Vorona (gest care putea să se întâmple de mult) primarul acestei comune, profesorul Aurel Ștefan, el însuși tată de preot, i-a acordat Prea Fericitului Teoctist titlul de Cetățean de Onoare al Comunei Vorona. „Indiferent pe ce treaptă de slujire ați ajuns nu ați uitat niciodată de comuna în care v-ați început viața duhovnicească și ați revenit mereu, ca la un adevărat izvor de apă vie, sprijinind refacerea acestei mănăstiri și în același timp păstrarea credinței strămoșești”. Aceste cuvinte vorbeau despre un mare adevăr: Patriarhul Teoctist este Marele cti-

tor al Mănăstirii Vorona. Și nu doar zidiri din piatră. Ca Mitropolit al Moldovei venea aici și de două ori pe săptămână. Mănăstirea aceasta și-a dus renumele departe, în lumea cea mare. Aici a poposit Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, alți patriarhi și ierarhi din toată lumea ortodoxă.

Un alt moment de recunoștință față de Părintele Patriarh a fost acela din satul Filipești (numit astăzi Victoria) unde a primit titlul de Cetăean de Onoare al Comunei Stânceni, comună din care face parte și satul natal al Prea Fericirii Sale. Acordarea acestui titlu a avut loc în curtea bisericii ctitorită de Prea Fericirea Sa în vremuri grele. Toată suflarea satului era de față. Președintele Consiliului Județean Botoșani, Constantin Coțac a mărturisit, ca martor, câte piedici s-au pus pentru înălțarea acestui sfânt locaș. Dar până la urmă biserica s-a ridicat. Și este cea mai frumoasă biserică a zonei.

În cuvântul din fața bisericii Prea Fericitul Teoctist și-a adus aminte de anii copilăriei, de fuga către mănăstire împreună cu prietenul și colegul său Haralambie, de vrednicia părinților, de locurile satului cu toate numele lor și ale oamenilor de atunci. Toate acestea povestite ca și cum s-ar fi întâmplat ieri. Și totuși de atunci au trecut aproape 80 de ani.

A urmat apoi un moment tulburător: rugăciunea Prea Fericirii Sale la mormântul părinților săi Dumitru și Marghioala Arăpașu. Lumânări de ceară curată, colaci și colivă, după obiceiul pământului natal, flori și lacrimi, toate s-au adunat la mormântul a doi părinți fericiți.

Prea Fericirea Sa mărturisea cu alt prilej că a trecut prin mare durere la moartea părinților săi. Elev la Seminarul Cernica fiind, a aflat târziu de moartea tatălui și apoi a mamei. I-a însoțit însă mereu cu rugăciunea și cu iubirea sa. Pentru ei și pentru a lor pomenire a înălțat biserica cea frumoasă din preajmă.

Un alt moment important a fost vizita la biserica din Tocileni, biserică în care Prea Fericitul Teoctist a fost botezat în anul 1915. Școala din satul Tocileni poartă din acest an numele „*Patriarhul Teoctist*”. Este școala unde a învățat carte și Prea Fericirea Sa. Într-un cuvânt la fel de emoționant Prea Fericirea Sa și-a adus aminte de învățătorul său, Gh. Romanescu, fiul preotului de atunci. Insistând mereu să vină la școală, învățătorul Romanescu se întâlnea uneori cu refuzul tatălui Patriarhului care-i spunea: „*Ce-i trebuie atâta carte, coane Gheorghe, doar n-am să-l fac popă...*”.

Mulțimea ieșise pe la porți, în comuna Stânceni, la Filipești sau Tocileni oamenii și-au împodobit gardurile cu scoarte (covoare) populare, iar la porți au pus cozonac, vin și fructe. O sărbătoare pe care au trăit-o cu maximă bucurie. Și nu a fost una comandată. La biserică și pe drum, oamenii aveau

flori din grădina muncită cu greu. Și bucuria lor se vedea dincolo de lacrimile reîntâlnirii!

Greu i-a fost Patriarhului să-și ia rămas bun de la satul natal și de la oamenii lui. În drumul către București Prea Fericirea Sa a poposit la Mănăstirea Sfântul Nicolae – Popăuți. Ca Mitropolit al Moldovei a trecut adeseori pe la ctitoria ștefaniană (care era atunci biserică de enorie) dar ca Patriarh a vizitat întâia oară mănăstirea reînființată.

Pe masa sfântului Altar din biserica cea nouă a însemnat această vizită în Sfânta Evanghelie. Călătoria a continuat la Seminarul Teologic Sfântul Gheorghe. De asemenea, întâia vizită la nou înființatul seminar. Un grup de elevi a interpretat melodii populare din tezaurul popular românesc. Și aici aduceri aminte, prețuirea unor persoane care l-au ajutat în anii grei de păstorie în scaunul de Mitropolit al Moldovei și Sucevei de atunci.

Acestea au fost câteva momente din vizita Prea Fericitului Patriarh Teoctist în ținutul natal al Botoșanilor. Despre ele am amintit în trecut. Dincolo de aceste cuvinte simple, vizita a avut o semnificație adâncă. A fost în primul rând întâlnirea cu Dumnezeu și cu sfinții la Mănăstirea Vorona și Sihăstria Voronei și apoi întâlnirea cu mormântul părinților și fraților săi, dar și întâlnirea cu universul sfânt al copilăriei.

La fiecare pas Prea Fericirea Sa și-a arătat recunoștința față de Dumnezeu, față de sfinți, față de părinții și rudeniile sale, față de monahii simpli de la Sihăstria Voronei ori de la Vorona. Pe mulți dintre ei nu-i mai pomenește nimeni. Nimeni n-a rămas uitat. Nici cei de demult, nici cei de azi.

Vizita Prea Fericirii Sale în ținutul natal a fost o lecție de recunoștință exemplară!

Arhim. Timotei Aioanei

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST A PRIMIT TITLUL DE DOCTOR HONORIS CAUSA AL UNIVERSITĂȚII DIN IAȘI

În acest an jubiliar pentru Biserica Ortodoxă Română, marcat de mai multe evenimente majore - 120 de ani de Autocefalie, 80 de ani de Patriarhat, 90 de ani de viață și 55 de ani de slujirea arhierescă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist -, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași a conferit Prea Fericirii Sale, în ziua de 13 octombrie 2005, titlul de *Doctor honoris causa* al acestei vechi și prestigioase instituții de învățământ superior din țara noastră. Hotărârea de a se acorda Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist titlul de *Doctor honoris causa* a fost luată la propunerea IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și a Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Staniloae” și a fost aprobată în unanimitate de către Senatul Universității din Iași.

Festivitatea decernării titlului de *Doctor honoris causa* Prea Fericirii Sale a avut loc în ajunul sărbătorii Sfintei Cuvioase Paraschiva și a reunit în capitala Moldovei, la invitația IPS Mitropolit Daniel, un număr mare de ierarhi ai Sfântului Sinod, care s-au bucurat împreună cu mulțimea pelerinilor de aducerea la Iași, din Grecia, a moaștelor Sfântului Apostol Pavel, prin bunăvoința IPS Mitropolit Pantelimon de Veria, Nausa și Kampania. Bucuria ierarhilor și a pelerinilor a fost sporită a doua zi, 14 octombrie, la hramul Catedralei mitropolitane din Iași, cu proclamarea canonizării marelui și învățatului ierarh Dosoftei, mitropolitul Moldovei (+1693).

Sosirea la Iași

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a plecat cu avionul din București în dimineața zilei de joi, 13 octombrie, și a fost întâmpinat la aeroportul din Iași de către IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, împreună cu următorii ierarhi ai Sfântului Sinod: IPS Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, IPS Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, PS Gherasim, Episcopul Râmnicului, PS Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, PS Casian,

Episcopul Dunării de Jos, PS Timotei, Episcopul Aradului, PS Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, PS Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei, PS Ambrozic Sinaitul și PS Ciprian Câmpineanul, Episcopi Vicari Patriarhali, PS Calinic Botoșăneanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, PS Irineu Slătineanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Râmnicului, PS Corneliu Bărlădeanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Hușilor, PS Petroniu Sălăjanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Oradiei, și PS Iustin Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Primirea în Catedrala mitropolitană

De la aeroport, Prea Fericirea Sa a fost condus de către soborul ierarhilor la catedrala mitropolitană, unde PS Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, împreună cu PS Ioachim Băcăuanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Romanului, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, au oficiat slujba Te-Deum-ului, în prezența a numeroși credincioși aflați în pelerinaj la moaștele Sfintei Cuvioase Paraschiva și Sfântului Apostol Pavel.

După slujbă, IPS Mitropolit Daniel a rostit un cuvânt de bun venit, punând în evidență semnificația prezenței Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Iași: „Suntem binecuvântați de prezența Prea Fericirii Voastre aici, pentru că, prin această prezență, se arată importanța evenimentelor jubiliare pe care le aniversăm, dar și dragostea pe care o aveți față de credincioșii pelerini, cler și mireni, care vin în fiecare an să se închine moaștelor Sfintei Cuvioase Paraschiva. Prea Fericirea Voastră sunteți unul dintre martorii cei mai autorizați, pentru ca ați simțit în toată viața Prea Fericirii Voastre și, mai ales, în anii de păstorire din vremurile grele ale comunismului, ajutorul direct al Sfintei Cuvioase Paraschiva. Sunteți martor și mărturisitor al harului lui Dumnezeu prin sfinții Lui și, mai ales, prin Sfânta Cuvioasă Paraschiva, care v-a ocrotit, v-a ajutat și v-a inspirat să păstrați credința și s-o transmiteți, să consolidați Ortodoxia românească și s-o faceți cunoscută în toată lumea”.

În cuvântul de răspuns și de binecuvântare adresat celor prezenți în catedrală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mărturisit sentimentele de emoție pe care le trăiește ori de câte ori se află în preajma moaștelor Sfintei Cuvioase Paraschiva, care izvorăsc din experiența de neuitat din primul an de slujire la sfântul altar a Prea Fericirii Sale, când, la 25 martie 1945, a fost hirotonit ieromonah și rânduit să vegheze prin rugăciuni la racla Sfintei Parascheva, ca slujitor la catedrală și mai apoi la cancelaria mitropolitană, până în anul 1950.

***Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Pantelimon de Veria,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Cuvioase Maici,
Iubiți studenți,
Dreptmăritori creștini și creștine,***

„Cu adevărat, trăim emoții sfinte și atât de frumoase, încât nu se pot exprima în cuvinte obișnuite. Aceste emoții izvorăsc dintr-o experiență de neuitat din viața mea de slujitor al sf. altar, din primul an de slujire aici, în 1945, când, la 25 martie, am fost hirotonit ieromonah și rânduit să veghez prin rugăciuni la racla Sfintei Cuvioase Parascheva, ca slujitor la catedrală. Cu trecerea timpului am fost rânduit și la cancelaria mitropolitană, pentru a îndeplini și alte îndatoriri impuse de acei ani nespusei de grei, până în anul 1950. După mai bine de trei decenii de slujire ca Episcop Vicar la Patriarhie, apoi ca episcop și mitropolit al altor eparhii din țară, în 1977, am fost ales, de către Măritul Colegiu Național Bisericesc, în responsabilitatea de Mitropolit al Moldovei și Sucevei, „ajungând iarăși la cea dintâi”, cum zice Scriptura (Ps. 142, 5). Ca Ierarh aici, am fost copleșit de îndatorirea grea care îmi revenea, pășind pe urmele marelui și învățatului Mitropolit Dr. Justin Moisescu, ales cu puțin timp înainte, Patriarh al României. Am încercat să continui lucrarea sa culturală și pastorală, pe care el a desfășurat-o peste două decenii, începând cu înlăturarea urmărilor cutremurului care lovise țara noastră în 1977, lovind chiar și această catedrală, reședința mitropolitană și multe biserici din Iași. Dând urmare alegerii mele aici, ca unei lucrări a Duhului Sfânt și incredințându-mă ajutorului Sfintei Cuvioase Parascheva, pe de o parte, iar pe de altă parte, gândindu-mă că reveneam pe plaiurile natale, de data aceasta ca păstor duhovnicesc, ținând seama de duritatea dictaturii față de libertatea lucrării bisericesti, se strecura atunci în sufletul meu și gândul la semnificația cuvântului Domnului Hristos, „că nici un profet nu este bine primit în patria sa” (Luca 4, 24). Dar Dumnezeu s-a îndurat de rugăciunile sfințelor mănăstiri, ale preoților și ale credincioșilor acestei Mitropolii și, aș adăuga, cu adâncă smerenie, credința mea în sprijinul și ajutorul Sfintei Cuvioase Parascheva, față de care, în toată viața mea, am nutrit o vie nădejde în ocrotirea ei permanentă.

Iată de ce mă îmbulzesc emoțiile, iubiții mei, căci după atâția ani vă găsesc în această catedrală și împrejurul ei și aud cuvintele rostite atât de frumos de către Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel despre Biserică, despre

lucrarea ei, într-un timp când lumea este cutremurată și la propriu și la figurat, într-un timp când sufletul omului, al semenilor noștri și al celor de pretutindeni este zguduitor de curente care apar acum mai multe și mai dese, din cauza secularizării, a îndepărtării de Dumnezeu, în care omenirea se află ca într-un pustiu. Iată însă că Dumnezeu și sfinții Săi ne adună mereu, ne amintesc și ne cheamă pe toți, cum nu s-a mai întâmplat în istoria noastră. Spre a înfrunța aceste stări de nesiguranță, ne vin în ajutor sfinții, din rândul cărora se află și cei din neamul nostru, Ierarhi, cuvioși, domnitori români. Dar există încă sfinți necunoscuți de noi din cauza nevredniciei noastre. Unii dintre domnitorii români au fost remarcați și de Papa Romei, ca atleți ai lui Hristos, așa cum a fost numit Ștefan cel Mare - trecut în rândul sfinților în zilele noastre. Chiar în timpurile grele pentru Biserică, de dinainte de 1989, vrednicul de pomenire Patriarh Justinian, de asemenea fost Mitropolit al Moldovei, a scos din marea arhivă a istoriei, în 1954, când a proclamat sfinți români, sfinți Ierarhi, sfinți mărturisitori, cuvioși, domnitori și credincioși. Rugăciunilor sfinților Bisericii Universale s-au adăugat cele ale sfinților români, încât continuăm să proclamăm sfinți din neamul nostru și în aceste zile.

Ne aflăm aici cu prilejul sărbătorii Sfintei Cuvioase Parascheva, al cărei trup izvorăște vindecări în această catedrală, împlinind rugăciunile credincioșilor și ale noastre, de când binecredinciosul Vasile Lupu, Domnitorul Moldovei, a adus-o la Iași. Mijlocirile ei ne-au sporit numărul sfinților, numărul slujitorilor altarelor și al tinerilor care îi urmează lui Hristos. Iată, trăim această zi cu adevărat minunată, ca să participăm la proclamarea canonizării Mitropolitului Dosoftei al Moldovei, sfânt din rândul celor ce au ctitorit cultura noastră românească, împreună cu alți cuvioși părinți și Ierarhi care s-au nevoit prin mănăstirile răsfirate în munții și văile Moldovei și Bucovinei, ale Țării Românești și ale Transilvaniei. Lumina lui Hristos ne-a călăuzit să continuăm această lucrare sfințitoare prin proclamarea canonizării Mitropolitului Dosoftei, a cărui cinstire a fost recunoscută de către Sfântul Sinod la rugămintea credincioșilor. Vom avea în curând o nouă ședință a Sfântului Sinod al Bisericii noastre, când, de asemenea, vor fi proclamați sfinți, cei din părțile Munteniei, cuviosul stareț renumit, Gheorghe de la Mănăstirea Cernica și de la Căldărușani, cunoscut prin viața sa de rugăciune, prin înțelepciunea sa de a pătrunde înțelesul cuvântului lui Dumnezeu, așa cum citim în scrierile sale. În strânsă legătură cu universitatea - cum numea cineva școala de traducători și autori de manuscrise de la Mănăstirea Neamț, lucra și smeritul dascăl Grigorie care, împreună cu Dascălul Gherontie - un alt învățat, traducea la Mănăstirea Neamț din operele

Sfinților Părinți și împărtășea cuvântul cel veșnic viu al învățurii Mântuitorului Iisus Hristos. Fie că vorbim de rolul mănăstirii Neamț, al mănăstirii Moldovița, fie că pomenim de mănăstirile Putna sau Slatina sau de cele din Țara Românească, Poiana Mărului, din părțile Buzăului, mănăstirea Tismana sau de cea întemeiată încă din 1372, în creierii munților Apuseni, Râmeți, cu Sfântul Ierarh Ghelasie și de multe altele, toate aceste așezări monahale au strălucit prin viețuitorii lor, prin înțelepciunea operelor lor. Rugăciunile acestora în fața lui Dumnezeu ne-au ajutat să cunoaștem acum vredniciile lor și să îndeplinim îndatorirea noastră ca slujitori ai Sfântului altar, ca slujitori ai poporului dreptcredincios din România. Suntem, de aceea, recunoscători Bunului Dumnezeu pentru darul pe care El ni l-a dăruit, de a-i descoperi și de a-i avea în rândul sfinților, în calendarele noastre bisericești.

Coroana de Ierarhi pe care o aveți în față acum, Ierarhi tineri care așteaptă lucrarea cea aducătoare de raze îmbelșugate pe ogorul Sfintei noastre Biserici, tinerii, de asemenea, absolvenții ai Seminariilor noastre teologice și ai Facultăților de Teologie, toți își împlinesc misiunea lor, toți săvârșesc adevărate minuni în lucrarea lor pastorală, misionară și socială, spre mirarea și admirația noastră. Ei, prin lumina Duhului Sfânt, lucrează atât de frumos și în latura filantropică a Bisericii, a culturii chiar și, de aceea, sărbătoarea de astăzi a Sfintei Cuvioase Parascheva a dobândit într-un fel și o valoare universală, pentru că avem în mijlocul nostru Ierarhi și de peste hotare. La această sărbătoare se află și credincioși, nu numai români, ci și din alte părți, cu toții participanți în această zi sfântă.

Mă bucur și îi mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei că a stăruit să fiu acum aici. Deși mă impresoră numeroasele lucrări oficiale, odată cu anii, simt însă rugăciunile clerului și ale credincioșilor noștri, simt că îmi dăruiesc, oriunde ne întâlnim, un aer proaspăt de primăvară duhovnicească, pe care sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva și a Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou din Catedrala Patriarhiei Române, ni-l oferă an de an sufletelor noastre. Ca și aici și la București credincioșii așteaptă ore întregi în rugăciune să se închine și să sărute Sfintele Moaște, să se spovedească și să se împărtășească cu Trupul și Sângele lui Hristos. Nu poate fi o bucurie mai mare pentru noi, Ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, văzând asemenea lecții pe care ni le dau credincioșii noștri, stând ore întregi la rugăciune, uneori în ploaie și în viscol, ascultând și rugându-se Bunului Dumnezeu. Nu vom putea niciodată răsplăti această bunătate a poporului nostru și credincioșia sa față de Biserică, mama

poporului român, Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, din care face parte și Biserica noastră Ortodoxă Română.

Vă mulțumesc, în încheiere, Înalț Prea Sfințite Părinte Mitropolit Daniel, că ne-ați creat, într-un fel, o nouă ocazie de a ne afla aici, în Catedrala aceasta, în care, acum un număr de ani binecuvântați de Dumnezeu, slujeam împreună cu preoții ei și din locul acesta vesteam cuvântul lui Dumnezeu, cu multă dragoste, cu multă grijă, ca sămânța Sfintei Evanghelii să ajungă în pământul cel bun. Să ne ajute Bunul Dumnezeu și Sfânta Cuvioasă Parascheva, ca și de data aceasta sămânța învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos să cadă pe pământul cel bun, roditor, al sufletelor noastre, ca să continuăm lucrarea cea sfântă, cu sănătate și pace.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți. Amin!”

Decernarea titlului de *Doctor honoris causa*

De la catedrală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost condus la Universitate de către IPS Mitropolit Daniel și ceilalți ierarhi ai Sfântului Sinod, cărora li s-a alăturat și IPS Mitropolit Pantelimon de Veria, Nausa și Kampania, venit la Iași cu moaștele Sfântului Apostol Pavel. Decernarea titlului de *Doctor honoris causa* a avut loc în sala „Mihai Eminescu” a Universității ieșene, în cadrul unei frumoase ceremonii, la care au participat membrii Senatului universitar, profesori și studenți, academicieni, oameni de cultură, ziariști, parlamentari, reprezentanți ai autorităților locale, alți invitați.

La intrarea în sală, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost întâmpinat cu imnul studentesc *Gaudeamus igitur*, cântat de corul studenților teologi.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de Domnul prof. univ. dr. Dumitru Oprea, rectorul Universității, care a spus: „Întreaga comunitate academică a Universității *Alexandru Ioan Cuza* din Iași trăiește astăzi un eveniment de excepție, care anticipează și pregătește sărbătoarea de mâine a Sfintei Cuvioase Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei. Vă adresăm, Prea Fericite Părinte Patriarh, un călduros bun venit din partea conducerii acestei Universități, a membrilor Senatului universitar, profesorilor și studenților, a tuturor celor prezenți în această sală. Sunteți astăzi oaspetele cel mai prețuit al primei Universități moderne din România, care, în anul de întemeiere 1860, avea în componența ei și o Facultate de Teologie. Știm că Prea Fericirea Voastră, după absolvirea Facultății de Teologie din București, în anul 1944, cu *Magna cum laude*, v-ați înscris în anul 1946 la cursurile Facultății de Istorie și Filosofie a acestei Universități, iar ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei ați sprijinit Universitatea și i-ați promovat valorile, deși sistemul ideologic și

totalitar de atunci nu încuraja relația dintre Universitate și Biserică. Cu toate acestea, mulți profesori ai Universității sau bucurat de generozitatea Prea Fericirii Voastre, publicând multe studii și articole de specialitate în revista *Mitropolia Moldovei și Sucevei*. Întrucât anul acesta, Biserica Ortodoxă Română a sărbătorit 120 de ani de Autocefalie, 80 de ani de Patriarhat și 90 de ani de viață ai Prea Fericirii Voastre, Senatul Universității din Iași a aprobat în unanimitate să Vă acorde titlul de *Doctor honoris causa*, în semn de prețuire față de Prea Fericirea Voastră și față de Biserica Ortodoxă Română, pe care cu demnitate o reprezentați și despre care poetul nostru național, Mihai Eminescu, spunea că este «*Maica spirituală a neamului românesc*».

În continuare, rectorul Universității l-a rugat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh să-și așeze pe umeri *roba* care se poartă, după tradiție, la ceremonia decernării acestui titlu academic, apoi l-a invitat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, în dublă calitate de reprezentant al Bisericii și al Școlii, fiind și profesor al Facultății de Teologie ortodoxă a Universității ieșene, să prezinte următorul *Laudatio*.

LAUDATIO

Prea Fericirii Sale TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

„Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a născut la 7 februarie 1915 în localitatea Tocileni, județul Botoșani, spațiu sacru al culturii și spiritualității românești prin geniul poeziei eminesciene și cel al muzicii enesciene, fiind al zecelea copil al familiei lui Dumitru și Marghioala Arăpașu. Între anii 1921-1926 a urmat și absolvit școala primară din satul natal, iar în Duminica Tomei a anului 1928 a intrat în monahism ca frate la Schitul Sihăstria Voronei și, apoi, la Mănăstirea Vorona din județul Botoșani.

Între anii 1932-1940 a urmat cursurile Seminarului Monahal de la Mănăstirea Cernica din București.

La 6 august 1935, la sărbătoarea Schimbării la Față, a devenit monah la Mănăstirea Bistrița, primind numele Teoctist, iar în 1937 a fost hirotonit ierodiacon.

În anul 1940 și-a început studiile la Facultatea de Teologie din București, pe care le-a absolvit în 1944 cu calificativul *Magna cum laude*.

La 25 martie 1945, de Buna Vestire, a fost hirotonit ieromonah în Catedrala Mitropolitană din Iași, devenind mare eclesiarh, exarh al mănăstirilor și vicar administrativ al Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Între 1946-1948 a urmat cursurile Facultății de Litere și Filozofie ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

A fost hirotonit arhiereu, vicar patriarhal, în ziua de 5 martie 1950, la propunerea patriarhului Justinian Marina, mentorul căruia îi poartă pioasă și neuitată amintire și recunoștință. În același an a fost numit rector al Institutului Teologic din București, funcție pe care a deținut-o până în 1954, fiind și secretar al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. A condus cancelaria patriarhală în perioada 1954-1962.

În anul 1962 a fost ales episcop al eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmeagului din Mitropolia Banatului.

La data de 28 ianuarie 1973 a fost chemat la slujirea de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, iar peste patru ani, la 25 septembrie 1977, a fost ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Ca fiu al plaiurilor Moldovei revenea acum acasă și ca părinte spiritual al ei, simțind cu toată ființa grija și datoria de a păstra și de a înmulți ceea ce a primit de la înaintași, marii mitropoliți ai Moldovei.

„Cobor cu gândul la adâncimea veacurilor care s-au scurs de când există viața bisericească organizată pe pământul Moldovei și Sucevei – spunea în cuvântul de la întronizare – și înaintea minții îmi apar chipuri luminate de ierarhi care s-au aflat în jețuri arhipăstorești, la Suceava și la Iași, vestitori ai Evangheliei, păstrători ai dreptei credințe, cărturari luminați, ctitori de biserici, mănăstiri și așezăminte pentru luminarea poporului, harnici întocmitori de cărți, cronicari și poeți, oameni de artă și cultură, luptători pentru apărarea ființei și unității neamului nostru, ocrotitori ai mulțimilor oropsite și obidite. Mă voi inspira din viața și din lucrarea tuturor acestora, pentru ceea ce mi se cade să fac de astăzi înainte din locul pe care ei l-au cinstit și l-au împodobit de glorie nepieritoare” (supra coperta volumului I, *Pe treptele slujirii creștine*, Neamț, 1980).

În anul 1986, la 16 noiembrie, Colegiul Național Bisericesc l-a ales ca cel de-al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, într-o vreme de grea încercare pentru credință și neam, când răutatea dictaturii comuniste atingea culmi înspăimântătoare.

Dar, cu toate greutățile și limitele impuse atunci lucrării misionare a Bisericii, cu ajutorul lui Dumnezeu și încurajat de evlavia profundă a unui popor mult încercat, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Sfântul Sinod, a promovat dreapta credință și a păstrat moștenirea primită de la înaintații săi în scaunul patriarhal.

Libertatea dăruită de Dumnezeu după revoluția din 1989, prin multe jertfe, în special ale tinerilor, a oferit Bisericii șansa ieșirii din marginalizare și umilire, precum și posibilități multiple de a-ți amplifica și intensifica lucrarea ei culturală și misionară în societatea românească de astăzi.

Incurajat de ierarhii cei mai dinamici din Sinod și sprijinit de întreg Sfântul Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a folosit libertatea aceasta spre slava lui Dumnezeu și binele Bisericii și neamului.

De aceea, personalitatea Prea Fericirii Sale a fost apreciată prin numeroase distincții și decorații primite în țară și străinătate, prin ordine bisericești conferite de Patriarhia Ecumenică și Patriarhiile Antiohiei, Ierusalimului, Moscovei, Serbiei, de Arhiepiscopiile Greciei, Ciprului, Cehoslovaciei, Poloniei, Finlandei și altele și altele.

Enumerăm câteva din aceste premii și distincții: premiul *Timotei Cipariu* al Academiei Române pentru tipărirea, în 1988, a *Ediției jubiliare a Bibliei de la București - 1688*; ordinul *Steaua României în grad de Mare Cruce* (21 mai 1999); Membru de onoare al Academiei Române (1999); Medalia pentru Anul 2002, oferită de către Asociați *George C Marshall* pentru România, motivată fiind de „modul cum a susținut integrarea euro-atlantică a României” (24 februarie 2003); diploma *Star of Romania, oferită de către Forul Dezvoltării Durabile România Orizont 2020*, „ca recunoaștere a activității desfășurate pentru susținerea dezvoltării durabile a României (27 martie 2003); diploma de excelență a Fundației *Dr. Wilhelm Filderman*, pentru contribuția de excepție la dezvoltarea relațiilor de respect reciproc între români și evrei (17 septembrie 2003).

Prea Fericirea Sa este Doctor Honoris Causa al următoarelor Universități: Universitatea din Oradea (2 iunie 1995); Universitatea din București (25 octombrie 1995); Universitatea din Lublin – Polonia (7 noiembrie 2000); Universitatea din Petroșani (12 octombrie 2001); Universitatea Dunărea de Jos, Galați (12 octombrie 2001); Universitatea creștină „Dimitrie Cantemir” din București (30 mai 2003); Universitatea „Ovidius” din Constanța (21 octombrie 2004).

Toate aceste distincții reprezintă recunoașterea și cinstirea unei arhierii vrednice și roditoare pe care am dori să o subliniem din următoarele perspective: a relațiilor panortodoxe, a dialogul ecumenic, a misiunii social-filantropice, a culturii și spiritualității românești.

a). În cadrul relațiilor Bisericii noastre cu Bisericile ortodoxe surori, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist se bucură de o mare apreciere și prețuire din partea Întâistătorilor acestor Biserici și în special din partea Sanctității Sale Bartolomeu, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, care confirmă că „în ultimii ani foarte grei, la conducerea Ortodoxiei românești se află un bărbat de valoare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care conduce Biserica cu pricepere și cu înțelepciune dumnezeiască, reușind să mențină întreg prestigiul ei”.

b). În cadrul dialogului ecumenic, Prea Fericitul Teoctist, în calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, a luat parte, în mod activ și inteligent, la lucrările Consiliului Ecumenic al Bisericilor și Conferinței Bisericilor Europene, prezidând unele dintre sesiunile de dialog teologic ale Bisericii ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică, cu vechii Catolici ai Uniunii de la Utrecht, cu Biserica Anglicană, cu Federația Mondială Luterană etc.

Un moment deosebit semnificație în cadrul dialogului cu Biserica Romano-Catolică îl constituie invitația adresată Sanctității sale Papa Ioan Paul al II-lea de a vizita România, vizită care s-a desfășurat în perioada 7-9 mai 1999. Sanctitatea Sa a rămas profund impresionat de cultura și spiritualitatea românească, de ospitalitatea pe care Prea Fericitul Sa împreună cu întregul popor român a arătat-o în acele momente deosebite pentru istoria celor două Biserici. Ca un gest de apreciere a acestei deschideri dătătoare de speranță, o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Părintele Patriarh, a fost invitată de Sanctitatea Sa să viziteze cetatea Vaticanului în perioada 7-14 octombrie 2002.

c). Pe plan social-misionar, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a desfășurat o remarcabilă activitate mai ales după schimbările produse în societatea românească după anul 1989. În acest sens, a susținut și promovat activitatea misionară a Bisericii prin: prezența slujitorilor Bisericii în toate sectoarele vieții sociale, în orfelinate, azile, armată, penitenciare; crearea departamentelor de asistență socială în cadrul administrației patriarhale; reîncadrarea seminariilor teologice și a facultăților de teologie în învățământul de stat; reintroducerea învățământului religios în școală; înmulțirea eparhiilor Patriarhiei Române, prin crearea de noi eparhii și prin pregătirea și hirotonia de noi ierarhi; ridicarea de noi Biserici la orașe și sate, precum și restaurarea vechilor biserici și mănăstiri, monumente de istorie bisericească etc.

d). Pe plan cultural, Prea Fericitul Părinte Teoctist a inițiat o bogată și fructuoasă activitate, promovând permanent acțiuni care au contribuit la păstrarea și evidențierea valorilor culturii românești în contextul valorilor europene. De asemenea, Prea Fericitul Sa a desfășurat o bogată activitate publicistică și editorială, concretizată în următoarele: *Mitropolitul Iacob Putneanul* (cu o ediție și în limba engleză); *Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români*; *Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc*; *Pe treptele slujirii creștine* (15 volume publicate în perioada 1982-2005); *Biblia de la București* (ediție jubiliară, Buc. 1988), *Biblia*, ediția jubiliară a Sfântului Sinod (2002).

Înainte de a încheia această scurtă prezentare, se cuvine să subliniem că în Moldova, credința și cultura sunt atât de legate una de alta, încât credința este partea cea mai sfântă și mai fierbinte a culturii, cu alte cuvinte ea este sufletul culturii moldave, mireasma și veșnicia ei. De aceea, cunoașterea

operei și evlaviei vrednicilor înaintași în scaunul mitropolitan al Moldovei a fost trăită de Prea Fericitul Părinte Teoctist ca o datorie sfântă, ca o comuniune spirituală frățească și părintească între generații, care-și primește putere și lumină din comuniunea Sfinților Bisericii lui Hristos. Această atitudine s-a reflectat în mod deosebit în inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a publica, în anul 1980 o ediție jubiliară a lucrării Mitropolitului Dosoftei, „*Dumnezeiasca Liturghie*”. Prefațând această lucrare, Prea Fericirea Sa scria: „Mitropolitul Dosoftei a fost, este și va fi de-a pururi viu în dragostea tuturor. Harul poeziei l-a așezat în fruntea poporului nostru, hărăzit întru această sublimă tâlcuire a frumosului. Cel al sfintei arhierii, l-a purtat în Sfânta Sfintelor dragostei noastre de-a dreapta lui Iosif Mușat și în sobor cu Anastasie Crimca și Varlaam și cu ceilalți arhipăstori ai Bisericii din Țara Moldovei. Iscusița stilului său, farmecul alăturării cuvintelor, măiestria cu care psalmul îmbracă veșmânt românesc i-au așezat chipul și versul în paginile cărților din primii ani de școală, ca și în marile opere și enciclopedii universale. În nesfârșita galerie a cinstirilor tuturor celor ce au dăruit omenirii clipe de înălțare. A celor ce au făurit imaginea frumosului, a binelui, a sfințeniei și păcii, Mitropolitul Dosoftei liturghisește și versifică, mărturisind tuturor, pe graiul artei, înțeles de fiecare, bogăția și zestrea sufletului românesc” (Dosoftei, *Dumnezeiasca Liturghie* (Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1980, p. XXXIX).

Prin aceste gânduri inspirate, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a anticipat momentul canonizării Mitropolitului Dosoftei, care s-a realizat în ziua de 6 iulie 2005, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prezidat de însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Și această canonizare va fi proclamată mâine, 14 octombrie, în cadrul Sfintei Liturghii, ca o continuare a bucuriei pe care o trăim astăzi împreună în Universitatea ieșeană.

Pentru toată această impresionantă activitate de slujire pastorală, misionară, liturgică, ecumenică și publicistică, desfășurată atât ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, cât și ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pentru păstrarea și promovarea unității și demnității Bisericii lui Hristos și a poporului român, în comuniune cu alte Biserici și alte popoare, Senatul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, în numele întregii comunități academice, are onoarea de a acorda Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, titlul de Doctor Honoris Causa”.

Textul acestui *Laudatio* a fost întocmit de către o comisie aprobată de Senatul Universității, din care au făcut parte: Prof. dr. Dumitru Oprea, rectorul Universității, IPS dr. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Pr. prof. dr. Gheorghe Popa, decanul Facultății de Teologie ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Pr. conf. dr. Emil Dumea, decanul Facultății de Teologie romano-catolică și Prof. dr. Ștefan Afloroaei, decanul Facultății de Filozofie.

După prezentarea acestui *Laudatio* de către IPS Mitropolit Daniel, rectorul Universității a spus: „Pentru toată această impresionantă activitate de slujire pastorală, misionară, liturgică, ecumenică și publicistică, desfășurată atât ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei, cât și ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pentru păstrarea și promovarea unității și demnității Bisericii lui Hristos și a poporului român, în comuniune cu alte Biserici și alte popoare, Senatul Universității *Alexandru Ioan Cuza* din Iași, în numele întregii comunități academice, are onoarea de a acorda Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, titlul de *Doctor Honoris Causa*”.

Oferind Prea Fericirii Sale, în aplauzele asistenței, Diploma de *Doctor Honoris Causa* al Universității *Alexandru Ioan Cuza*, Dl. rector Dumitru Oprea l-a felicitat și a mulțumit Părintelui Patriarh pentru onoarea de a veni la Iași, ca să fie în această zi alături de profesori și de studenți, și l-a rugat să adreseze celor prezenți un cuvânt de învățătură și zidire sufletească legat de rolul Bisericii în societatea românească de astăzi.

Potrivit protocolului dinainte anunțat, Prea Fericitul Părinte Patriarh a redactat un text privind *Însemnătatea aniversării Autocefaliei și Patriarhatului Bisericii Ortodoxe Române*, pe care nu l-a mai citit, ci l-a depus la Secretariatul Universității. Răspunzând la rugămintea rectorului, Prea Fericirea Sa a vorbit liber în fața auditoriului, format din ierarhi, preoți, intelectuali distinși, vârstnici și tineri ieșeni, despre lucrarea Bisericii noastre pe valurile învolburate ale lumii în care trăim.

***Exceleța Voastră, Domnule Rector,
Înalt Prea Sfinția Voastră, Părinte Mitropolit Daniel,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Primar al orașului Iași,
Stimați și onorați membri ai Senatului Universitar,
Distinsă asistență,
Prea iubiți frați și surori întru Domnul,
Iubiți tineri,***

„Ați vorbit atât de frumos, de încheat, de scurt și esențial, Exceleța Voastră, Domnule Rector, cum noi clerul nu vă putem imita. Vă felicităm pentru acest adevărat har (îndelungi aplauze). Având în vedere că cele expuse astfel de Dumneavoastră m-au convins și mai mult de importanța acestui moment bisericesc și cultural, pentru că Biserica a acordat și acordă atenție nu numai credinței, ci și culturii. Întrucât, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, cu a sa cunoscută bunăvoință, a expus în detalii viața, strădania și rolul meu în Biserică, pentru care îi mulțumesc din inimă, ca și Exceleței Voastre. vă rog să primiți cuvântul protocolar pe care l-am pregătit, ca de

obicei respectând protocolul academic. Cunoscând că responsabilitatea mea mă îndatorează, nu numai la ceea ce s-a vorbit astăzi aici, atât de înălțător, ci și dincolo de acestea, către înălțimea și profunzimea gândului pe care nimic și niciodată nu-l poate limita, mai cu seamă atunci când este în libertatea lui Hristos, așa cum mă aflu eu acum în fața acestui mărit juriu, al Senatului Universității care vă înconjoară și în fața Sfintei Biserici, pot să mă adresez participanților: Ierarhi, preoți, figuri distinse de intelectuali, vârstnici și tineri ieșeni, toți dornici să audă cum sfânta noastră Biserică străbate valurile învolburate ale lumii.

De aceea, oferindu-vă cu onoare acest cuvânt, care arată *Însemnătatea aniversării Autocefaliei și Patriarhatului Bisericii noastre*, din care au izvorât de-a lungul deceniilor fapte și vrednicii de strălucirea actului sfânt ce va avea loc mâine în catedrala mitropolitană sau chiar a celui pe care îl trăim acum sub cupola istorică: Aula Magna.

Aș vrea, de aceea, să vă cer îngăduința de a adresa mulțumiri călduroase Excelenței Voastre, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel și Părintelui Decan al Facultății de Teologie „Dumitru Stăniloae” din Iași.

Nu mă așteptam, vă mărturisesc sincer, ca la împlinirea vârstei de 90 de ani să mai trăiesc momente de frumusețea și valoarea celui de astăzi (aplauze, se cântă *La mulți ani*). Vă mulțumesc, dar au trecut cei 90 și supărăm pe Dumnezeu dacă Îi mai cerem încă mulți. Reluând firul cuvântului meu cu privire la responsabilitatea dată mie în Biserica părinților noștri, aceasta mă îndatorează ca să mă bucur și să mărturisesc acest adevăr, știind că aceasta se răsfrânge asupra întregii obști dreptmăritoare, adică fiii Bisericii Ortodoxe Române din țară și de peste hotare. Cum știți, frații mei, până acum, Dumnezeu mi-a făcut parte în viață și de golgote, dar mi-a pus în cale și „cirineni” care m-au ajutat să port crucea slujirii mele atâția ani câți a spus Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel. Dar tot Bunul Dumnezeu mi-a îndreptat apoi pașii spre piscuri taborice, de lumină, de credință, de înflorire a Bisericii noastre, îndrăznind a așeza aici și clipele pe care le trăim acum. Cum să trecem cu vederea, în această Universitate, lumina proclamării canonizării Mitropolitului Dosoftei, act unic și de sfințenie și de cultură? Credința și cultura au stat totdeauna la temelia relațiilor dintre Mitropolie și Universitate, ca cele amintite de Domnul Rector. Din tinerețea mea, ca monah curajos și cutezător, slujitor la catedrala Mitropoliei, m-am încumetat să mă înscriu la Facultatea de Litere și Filozofie de aici. Să reținem că atunci era programa de învățământ de dinainte de 1948. Mi-au rămas vii în amintire profesorii de atunci: Dan Bădăran, Nicolae Baltazar, Claudian, Vasile Pavelcu și, mai ales, Prof. Ștefan Bărsănescu, marele pedagog al neamului nos-

tru, autorul unor lucrări foarte prețioase pentru tineret. Profesorii erau inundați de studenți, care ocupau locurile în sală până la catedra profesorului, fermecați de ideile prelegerilor. Vizitând și sălile altor facultăți se constata că nu era aceeași prezență ca la această facultate. Și noi avem datoria și Prea Sfințiile Voastre să le sădim în suflete, Excelența Voastră, Domnule Rector și Înalț Prea Sfințiile Voastre, aceste perle strălucitoare care ies la iveală acum. Din adâncul arhivelor, din universitățile marilor sihaștri de la Mănăstirea Putna, de la Neamț sau de la Poiana Mărului sau de la Mănăstirile Cernica, Căldărușani, Tismana, Râmeș, Nicula și altele, ca de la niște izvoare de lumină se răspândeau operele unor mari isihăști, sfinți, învățați și mari dascăli, despre care a scris atât de frumos d-l Nicolae Ursu, care ne-a ajutat mult în lucrarea noastră bisericească de la Mitropolie, împreună cu ceilalți profesori, pentru a sădi în sufletele tinerilor monahi și monahii, care timp de două luni ascultau cursurile universitare, spre a fi pregătiți în rolul lor de ghizi.

Ziua de astăzi și tot ceea ce privirea prinde în această cetate a culturii, fie această mantie colorată, fie formele arhitectonice sau cuvintele frumoase, le-am primit și în străinătate, dar acolo n-au pătruns atât de adânc în suflet și atât de nuanțat, cum le-am primit astăzi aici, la Iași. Căci nu există pe fața pământului cineva care să fi trăit și gustat din imaginea și cultura acestui oraș, din farmecul celor șapte coline și din mireasma poeziei lui și să le uite. Arta și în general cultura, marele și sfintele idei de unitate națională, transmise tuturor românilor de-a lungul veacurilor, toate au fost pătrunse de învățătura Bisericii și propovăduite de slujitorii ei, cum ați auzit tot astăzi în cuvântările rostite.

Așadar, iubiți frați și surori în Domnul, toate acestea constituie pentru noi toți o datorie mare. Aceasta am reținut-o și din cuvântul Excelenței Voastre, apreciind că prin cinstirea mea este onorat atât clerul, cât și credincioșii Bisericii noastre, cel de la mănăstiri și cel de la parohii, slujitori ai sfântului altar care se străduiesc să sădească în sufletele credincioșilor noștri învățătura Mântuitorului Hristos. Fiecare Centru eparhial, cum a arătat Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, este un liman de pace, de iubire, de ajutorare a semenilor, de dăruire pentru neam, pentru lume și pentru Hristos.

Sunt trăsăturile specifice Teologiei noastre ortodoxe, în general, care are curajul să intre în dialog cu globalizarea și cu toate formele secularizării pe care, vrem nu vrem, o întâlnim în Europa aceasta extinsă și călăuzită mai mult de probleme economice și diplomatice, decât de cele spirituale. Ortodoxia ne este scumpă, și cuvintele rostite de dumneavoastră, Domnule rector, conțin adevăruri pe care trebuie să le păstrăm și noi, la rândul nostru. Nu se poate fără o bună conviețuire, așa putea să spun, coexistență între credință

și știință, între Biserică și Universitate. Am salutat cu bucurie și de la început intrarea Facultății de Teologie la Universitate și îi vedem roadele acum. Avem roade foarte frumoase și salutăm mai departe această deschidere pe care Sfinții Părinți ai Bisericii noastre din secolele III-IV și următorii o arătau încă de atunci Universității. Sfântul Vasile cel Mare găsea în gândirea aristotelică sau platonice argumente ca să le arate tinerilor din vremea lui ce aport mare aduce filosofia, știința la deschiderea Teologiei, neștirbindu-i cu nimic autoritatea.

De aceea, în nădejdea că rămânem pe drumul acesta, am gândit că, la responsabilitatea mea și la vârsta mea, este mai de folos să vă spun acest cuvânt, decât să vă citesc ceea ce am scris acasă. Un mesaj de pace și de nădejde, iubirii mei, aceasta vă transmit. Atâta timp cât avem sfinții cu noi, cât avem această putere lucrătoare a Duhului Sfânt în Biserica noastră, cât avem acești credincioși, cohorte de credincioși, care așteaptă zi și noapte în rânduială ca să se atingă și să sărute Moaștele sfinților, să ne întărim nădejdea în viitorul nostru, al familiei, al țării noastre și cel al lumii, pe care o iubește Dumnezeu. Acest ceva nu găsim nicăieri în Europa. Și dacă au loc adunări, cum vedem la televizor, ele sunt însă golite de sensul mântuitor pe care îl conțin aceste pelerinaje pe care le fac credincioșii noștri la mănăstiri, nu numai cu prilejul hramurilor, dar și în fiecare zi. În fiecare moment din viața familiei creștine există motive de întâlnire cu Hristos. Acestea să ne rămână nouă în inimă și în minte, iar mesajul către tineri este că Biserica ortodoxă a modelat neamul nostru, după cum îl vedem, atât de mlădios. La toate cerințele nemai așteptate, și din punct de vedere politic, și din punct de vedere economic, românii știu să facă față. Fiii lor sunt și în Kosovo, și în Afganistan, și în Irak. Au dus cu ei acolo biserica de acasă și l-au chemat pe mitropolitul lor să le-o sfințească, în Afganistan și în Irak. Suntem un popor de tineri, să știți, și nu vă spun numai eu lucrul acesta, este o realitate pe care o trăiți și dumneavoastră, prin pătrunderea icoanei, a sfințeniei, în școala primară, în licee și în facultăți. Nu rezultă de aici decât zidirea sufletească a neamului nostru românesc, cu care să înfrunte vitregiile istoriei și să facă față luminilor timpului.

Cu aceste cuvinte, vă mulțumesc mult, Dumneavoastră, Domnule Rector și membrilor Senatului și profesorilor Universității și vă încredințez și în aceste clipe de aceeași afecțiune și de același respect. Și chiar dacă sunt acolo, la Patriarhia din București, mă îndrept deseori cu gândul aici, la Universitate. Vă mulțumesc, Domnule Rector și pentru că v-ați amintit de Părintele Ioachim Boghian, bunicul soției dumneavoastră, cum ați spus și oculatorul meu din anii de noviciat la mănăstire. La 8 – 9 septembrie, anul aces-

ta, când am fost la Mănăstirea Sihăstria Voronei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel, a așezat o placă pe zidul chiliei lui, unde m-a găzduit, oferindu-mi un loc de dormit pe cotruță. Cei care sunteți moldoveni, știți ce înseamnă cotruță; este spațiul dintre sobă și perete. Mi-a oferit spațiul acela în chilia lui. Vino, frate Toderiță, mi-a spus dânsul, vino aici să te odihnești, că trebuie să crești, trebuie să muncești și să înveți.

Pentru ceea ce însemnează această Universitate, Așezământul cel mai vechi din România, de cultură și de formare a unor personalități care au uimit și Europa la vremea lor, să-mi îngăduiți să vă acord, Domnule Rector, „*Crucea Patriarhală*” pentru credincioși, întemeiată de Patriarhul Miron Cristea, cel dintâi Patriarh al nostru, adică acum 80 de ani și pe care o acordăm drept prețuire a Bisericii pentru strădania depusă de toți colaboratorii Domniei Voastre. Să o purtați cu sănătate, pace și cu bucuria roadelor strădaniilor pe care le depuneți.

Rog pe Dumnezeu și cer mijlocirea Sfintei Cuvioase Parascheva, să reverse în sufletele tinerilor, care au intonat atât de frumos tradiționalul imn academic, nădejde, statornicie în munca de cercetare, spre folosul și binele lor, ca personalități de frunte ale științei și credinței în Dumnezeu. Tuturor celor prezenți, împărtășesc binecuvântarea, prețuirea și dragostea mea părintească”.

Așadar, după ce a mulțumit rectorului și membrilor Senatului Universității pentru titlul care i s-a decernat și i-a încredințat pe profesori și pe studenți de „afecțiune și respect”, mărturisind că, deși se află la Sfânta Patriarhie din București, se îndreaptă deseori cu gândul la Iași, la Mitropolie și la Universitate, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit Domnului prof. Dumitru Oprea, *Crucea Patriarhală* pentru credincioși, întemeiată de patriarhul Miron Cristea.

Rectorul Universității a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru distincția acordată, iar corul Facultății de Teologie ortodoxă *Dumitru Stăniloae*, aflat în sală, a prezentat spre audiere o piesă corală. Festivitatea s-a încheiat cu imnul *Gaudeamus igitur*, cântat de întreaga asistență.

Sfințirea „Casei Dosoftei”

În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și IPS Mitropolit Panteleimon de Veria, Nausa și Kampania, din Grecia, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, au oficiat slujba de sfințire a „Casei Dosoftei” din Iași. Au fost de

față și ierarhii Sfântului Sinod veniți la sărbătoarea Cuvioasei Paraschiva, de a doua zi, care au asistat și la ceremonia de la Universitate.

Edificiul de piatra cu aspect arhaic a fost construit în secolul al XVII-lea. Numele de „Casa Dosoftei” se explică prin faptul că în incinta ei a locuit mitropolitul Dosoftei, cel care a transpus „Psalmii” în limba română și a întemeiat o tipografie în această clădire. În prezent, „Casa Dosoftei” adăpostește secția de carte veche românească a Muzeului de Literatură al Moldovei. În această secție sunt expuse piese originale, între care și cel mai vechi manuscris al *Letopisețului* atribuit lui Grigore Ureche.

După slujba de sfințire, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a subliniat importanța istorică și spirituală pe care o are acest edificiu, spunând în încheiere: „Cei care vor vizita acest muzeu se vor sfinți din zidurile acestea și din obiectele care păstrează amintirea Sfântului Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei, și din cele legate de pomenirea Sfintei Cuvioase Paraschiva”. Iar IPS Mitropolit Daniel a adus la cunoștința celor prezenți că se fac demersuri pentru aducerea la Iași a moaștelor Sfântului Ierarh Dosoftei din Ucraina.

Inaugurarea unor expoziții

În după-amiaza zilei de 13 octombrie, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a IPS Mitropolit Daniel și IPS Mitropolit Pantelimon din Grecia, și a ierarhilor Sfântului Sinod, la Centrul de conferințe *Providența* din Iași au fost inaugurate trei expoziții organizate de Biblioteca ecumenică „*Dumitru Staniloue*”.

Una din expoziții prezintă cărți și publicații referitoare la viața și scrierile Sfântului Apostol Pavel tipărite în limba română, în secolele XVII-XX. Sunt ediții vechi și reeditări, sub diferiți mitropoliți, ale Cărții Apostolul, Faptele Apostolilor, între care și un valoros manuscris cu comentarii la epistolele pauline traduse de mitropolitul Veniamin Costachi. Au fost expuse și tipărituri în limbi străine, îndeosebi comentarii la scrierile Sfântului Apostol Pavel în germană, engleză, franceză, greacă modernă.

Celelalte doua expoziții sunt dedicate Prea Fericitului Părinte Teoctist, și ilustrează, prin intermediul documentelor, publicațiilor și fotografiilor, etape din viața Prea Fericitului și din activitatea desfășurată ca mitropolit al Moldovei și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Sunt fotografii inedite și emoționante pentru vizitatori, care-l înfățișează pe Părintele Patriarh în tinerețe, ca monah, și din perioada petrecută la Iași, ca arhimandrit, între

1945-1950, apoi ca mitropolit, între 1977-1986, și din timpul vizitelor făcute în Moldova, ca patriarh, unele cu semnătura Prea Fericirii Sale.

Concursul coral „Cântați Domnului”

În aceeași seară, după vernisarea celor trei expoziții, la invitația IPS Mitropolit Daniel, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu IPS Mitropolit Pantelimon de Veria, Nausa și Kampania, și cu ceilalți ierarhi ai Sfântului Sinod, a participat la concursul coral „Cântați Domnului”, ajuns la cea de-a treia ediție, care s-a desfășurat la Centrul de conferințe *Providența*, al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Concursul a reunit un număr de nouă coruri ale elevilor din județele Iași, Bacău, Suceava, Neamț, Botoșani și Vaslui. Juriul a fost alcătuit din profesori de specialitate, având președinte pe Pr. prof. Nicu Moldoveanu, șeful catedrei de muzică de la Facultatea de Teologie din București, iar premiile au fost acordate de Mitropolia Moldovei și Bucovinei.

La finalul concursului, Prea Fericitul Părinte Patriarh a felicitat pe concurenți și a precizat ca muzica este un dar de la Dumnezeu, așa cum este și viața, zicând:

„Bucuria duhovnicească este așa de mare și se cuvine de aceea ca avându-vă prezenți, împreună cu ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii noastre, ne exprimăm bucuria noastră a tuturor pentru această preafrumoasă serbare de prețuire pentru tineretul care iubește muzica. Și cine nu iubește muzica? Pentru că un copil, după ce s-a născut, atunci când pare că plânge, în realitate își exprimă bucuria că vede lumina zilei și bucuria că este în viață. Rămâne deci o trăsătură legată de noi pentru toată viața, muzica, un foarte frumos dar ca și viața dăruită de Dumnezeu. Și prin această activitate Sfânta Mitropolie a Moldovei promovează în sensul cel mai frumos și mai curat, darul vieții, darul tinereții care trebuie să fie în așa fel folosit încât să adauge la formarea personalității umane în viață. Lumea are nevoie de muzică, lumea are nevoie de tinerețe, are nevoie de pace, de știință, de înțelegere, de iubire, deci voi tinerii ne ajutați cu această prezență și prin acest concurs foarte mult. Felicit inițiativa Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel și de asemenea munca pe care a depus-o juriul pentru a acorda aceste premii, o muncă nu ușoară și o apreciere foarte greu de pronunțat la atâtea daruri și frumuseți cu care ați venit dumneavoastră tinerii liceeni la Sfânta Biserică. Să vă binecuvânteze Dumnezeu pe voi și pe părinții voștri cu sănătate cu pace și cu mulți ani !”

*

Acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române a fost un moment de suflet pentru ieșeni, un prilej de a-și arăta bucuria și prețuirea față de Prea Fericitul Părinte Teoctist, care a odrăslit pe meleagurile Moldovei și s-a ridicat astăzi pe cele mai înalte culmi ale Ortodoxiei românești. Obștea intelectualității din capitala Moldovei n-a uitat că Prea Fericirea Sa, în perioada cât a fost mitropolit al Moldovei și Sucevei, a sprijinit valorile academice ale învățământului ieșean, după cum, ca Patriarh, are o contribuție majoră la promovarea învățământului teologic, a culturii românești și dialogului Bisericii Ortodoxe Române cu alte Biserici din lume. Acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa* Prea Fericirii Sale este și expresia cooperării strânse dintre Biserică și Universitate, două instituții fundamentale care au vocația comună de a păstra și promova identitatea culturală și spirituală a neamului românesc.

Gheorghe Vasilescu

**AGENDA DE LUCRU
A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST,
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT
AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI ȘI PATRIARH
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

(1 septembrie - 31 decembrie 2005)

Joi, 1 septembrie a.c.:

În seara precedentă a prezidat Consiliul Eparhial, definitivând programul înmormântării, potrivit testamentului răposatului ierarh și stabilind modul de funcționare a cancelariei pe timpul locotenenței Prea Fericirii Sale.

-A săvârșit în Catedrala Mitropolită din Sibiu, înconjurat de ierarhii Sfântului Sinod slujba înmormântării I.P.S. Mitropolit Dr. *ANTONIE*, al Ardealului, și a rostit cuvântul ocazional.

Vineri, 2 septembrie a.c.:

A săvârșit slujba de înmormântare a I.P.S. Mitropolit Dr. *ANTONIE*, al Ardealului, în noua biserică a Mănăstirii Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, a rostit cuvântul de omagiere și a prezidat procesiunea ocolind biserica Mănăstirii și îndeplinind rânduiala punerii în mormânt.

-A participat împreună cu toți cei prezenți, ierarhi, preoți, credincioși și stareți de mănăstiri, la agapa de pomenire pregătită de mănăstire.

Sâmbătă, 3 septembrie a.c.:

A participat la slujba Te Deum-ului cu prilejul sărbătorii Sfântul Cuvios Teoctist și a mulțumit tuturor celor de

față și celor care l-au felicitat cu prilejul zilei onomastice

Luni, 5 septembrie a.c.:

A săvârșit în fața Catedralei Patriarhale, rugăciunea popasului creștinesc și a rostit cuvântarea omagială a răposatului Alexandru Paleologu, scriitor, ambasador om politic și fiu al Bisericii noastre.

Marti, 6 septembrie a.c.:

A plecat spre Mănăstirea Vorona la invitația I.P.S. Mitropolit *DANIEL*, al Moldovei și Bucovinei pentru a participa la hramul Mănăstirii și la proclamarea canonizării Sf. Cuvios Onufrie, de la mănăstirea Sihăstria Voronei.

-A făcut un popas la Episcopia Romanului, unde s-a întâlnit cu P.S. Episcop *EFTIMIE*. La vremea vecerniei a fost întâmpinat la mănăstirea Vorona, Botoșani, de I.P.S. Mitropolit *DANIEL*, P.S. Episcop *IOACHIM BĂCĂOANUL*, P.S. Episcop *CORNELIU BĂRLĂDEANUL*, P. Cuv. Protos. *LUCA DIACONUL*, exarhul mănăstirilor, P.C. Pr. *LUCIAN LEONTE*, protopop de Botoșani, Maica *TEOFANA SCANTEI*, stareța mănăstirii Vorona, iar în biserică a răspuns cuvântului de întâmpinare al I.P.S. Mitropolit *DANIEL*

Miercuri, 7 septembrie a.c.:

În cursul dimineții a purtat discuții cu I.P.S. Mitropolit *DANIEL* și Maica *TEOFANA*, pentru definitivarea ultimelor aspecte legate de ceremonia de proclamare a canonizării Cuviosului Onufrie în cadrul slujbei Sfintei Liturghii de a doua zi.

-A primit pe primarul comunei Stăuceni, dl. *CHIHAI MIHAI*, însoțit de viceprimarul *EPURĂȘ COSMIN* și familiile *TIMOFTE MIRCEA* și *MATEIUC DORU* din Tocileni, care au adresat rugămintea Prea Fericirii Sale de a primi titlul de cetățean de onoare a comunei Stăuceni și ca școala din satul Tocileni să poarte numele de "Patriarhul Teotist"

-În cursul după amiezii a acordat un amplu interviu pentru Radio Trinitas, realizat de Pr. *CIPRIAN APETREI*, director

-A acordat un interviu pentru Radio România Actualități cu privire la însemnătatea actului de canonizare al Cuviosului Onufrie de la Sihăstria Voronei, realizat de dl. *MIRCEA MOTRICI*

Joi, 8 septembrie a.c.:

A săvârșit slujba Sfintei Liturghii cu prilejul hramului Sf. Mănăstiri Vorona înconjurat de I.P.S. *DANIEL*, al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. *PIMEN*, al Sucevei și Rădăuților, P.S. *CALINIC* al Argeșului, P.S. *CASIAN*, al Dunării de Jos, P.S. *LAURENȚIU STREZA*, al Caransebeșului, P.S. *IRINEU SLĂTINEANUL*, arhiereu vicar al Episcopiei Râmnicului, P.S. *IOACHIM BĂCĂOANUL*, Arhiereu vicar al Episcopiei Romanului și P.S. *CORNELIU BĂRLĂDEANUL*, Arhiereu vicar al Episcopiei Hușilor. În cadrul Sfintei Liturghii s-a proclamat canonizarea Sfântului Cuviosului Onu-

frie, iar Tomosul de canonizare a fost citit de P.S. *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU*, vicar patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod

-A rostit cuvânt solemn de învățătură și cinstitie a Cuviosului Onufrie, a cărui tradiție de sfințenie exista din vremea în care Prea Fericirea Sa începea viața monahală la Sihăstria Voronei.

-A acordat crucea patriarhală P.Cuv. Maici *TEOFANA SCÂNTEI*, stareța Mănăstirii Vorona

-A primit titlul de cetățean de onoare al comunei Vorona, din partea Primarului comunei, dl. *ȘTEFAN AUREL*, înconjurat de o frumoasă ceată de elevi, dornici de a-și exprima sentimentele la microfon

-A acordat un interviu pentru radio România Actualități cu privire la însemnătatea zilei, realizat de dna Izabela Aivăncesei

-A primit pe P.C. Pr. Prof. Dr. *VIZITIU MIHAI*, consilier pentru învățământ al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, pe P.C. Pr. Prof. *GRIGORE DIACONU*, directorul Seminarului Teologic Botoșani și pe P.Cuv. Arhim. *TIMOTEI AIOANEI*, exarh cultural al Mitropoliei

Vineri, 9 septembrie a.c.:

A asistat la slujba Sfintei Liturghii de la Sihăstria Voronei, oficiată de I.P.S. *DANIEL* împreună cu ceilalți ierarhi, a rostit cuvânt de învățătură și a oferit I.P.S. Mitropolit *DANIEL* un engolpion și o cruce, iar Starețului mănăstirii, P.Cuv. protos. *GHEDEON HUȚĂNAȘU*, Crucea Patriarhală

-A vizitat complexul mănăstirii Sihăstria Voronei unde Prea Fericirea Sa a început viața monahală în anul 1928

Sâmbătă, 10 septembrie a.c.:

A vizitat împreună cu I.P.S. Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei, cu P.S. Episcop CALINIC, al Argeșului și Muscelului, și P.S. Episcop VINCENTIU PLOIEȘTEANU, vicar patriarhal, biserica din satul Victoria, comuna Stăuceni, construită de Prea Fericirea Sa pe când era Mitropolitul Moldovei;

-A primit în cadru festiv titlul de cetățean de onoare al comunei Stăuceni, din partea Primarului dl. *CHIHAI MIHAI*, rostind cuvânt de învățătură și mulțumire locuitorilor și oficialităților prezente la acest moment;

-S-a recules la mormântul părinților, Dumitru și Marghioala Arăpașu, unde I.P.S. DANIEL și P.S. CALINIC au oficiat o slujbă de pomenire depunând o coroană și buchete de flori;

-A vizitat Școala Generală cu clasele I-VIII din satul natal Tocileni, fiind întâmpinat de dl. Director *DUMITRU BĂRZU*, de învățătorii și elevii școlii. Cu acest prilej a dezvelit placa prin care școala a primit numele de "Patriarhul Teoctist" și a rostit cuvânt de recunoștință și mulțumire;

-A vizitat biserica parohiei Tocileni și a rostit cuvânt sufletesc enoriașilor și locuitorilor acestui sat;

-A vizitat Mănăstirea Popăuți din Botoșani aflată în plină reconstrucție și restaurare sub grija starețului *LUCA DIACONU*, exarhul zonal;

-A vizitat noul și modernul Seminar Teologic din Botoșani, condus de Pr. Prof. *GRIGORE DIACONU*.

-La înapoierea spre București a vizitat pe P.S. Episcop *EFTIMIE*, al Romanului, rămânând seara la reședința episcopală

Duminică, 11 septembrie a.c.:

A vizitat Schitul *Sfânta Maria Cricov*, lângă Urlați-Prahova, pentru a vedea lucrările la noua biserică de zid, depozitul de carte veche și casa de oaspeți a mănăstirii, aflată în grija P.Cuv. Stareț *CLEOPA FLORESCU*.

Luni, 12 septembrie a.c.:

A participat la deschiderea Simpozionului Internațional cu tema *Libertatea religioasă în context românesc și european*, organizat de Ministerul Culturii și Cultelor, Secretariatul de Stat pentru Culte și Asociația *Conștiință și Libertate* și a ținut o alocuțiune la tema simpozionului;

-A primit pe dl. *GEORGE STATE*, membru în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Miercuri, 14 septembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, cu prilejul praznicului împărătesc al *Înălțării Sfintei Cruci*, și a rostit cuvânt de învățătură;

-A primit pe P.S. Episcop *SOFRONIE*, al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, care s-a întors din Italia;

-A primit pe P. Cuv. Maică *LUCIA BOSTAN*, Mănăstirea Samurcășești, loc. Ciorogârla, în legătură cu unele probleme de ordin economic.

Joi, 15 septembrie a.c.:

A primit pe E.S. *GEORGIOS KONSTANTOPOULOS*, ministrul Sănătății din Grecia, aflat la lucrările Comitetului Regional pentru Europa al Organizației Mondiale a Sănătății, și pe E.S. dl. *THANOS DENDOULIS*, Ambasadorul Greciei la București.

Vineri, 16 septembrie a.c.:

-*Primiri:*

-I.P.S. Mitropolit DANIEL, al Moldovei și Bucovinei, la plecarea spre Poznan, Polonia;

-P.C. *FODOR IOAN*, pentru binecuvântarea de a sluji la Parohia Sfântul Gheorghe din Londra, Anglia, în perioada în care se va afla la bursă;

-P.C. Arhim. *NICODIM DIMULESCU*, starețul Mănăstirii Crasna, cu invitația de a participa la hramul *Acoperământul Maicii Domnului*;

-A prezidat Permanența Consiliului Național Bisericesc, pentru discutarea unor probleme de interes bisericesc și social-caritativ.

Luni, 19 septembrie a.c.:

A primit pe P.C. pr. Lect. *DUMITRU PINTEA*, de la Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" din București, pentru probleme legate de Parohia Mavrogheni;

-A primit pe P.C. Pr. *IOAN IANCU*, preot la Parohia *Nașterii Maicii Domnului*, din Laval, Canada.

Mărti, 20 septembrie a.c.:

-Primiri:

-Dl. *ADRIAN LEMENI*, ministru Secretar de Stat pentru Culte și dna Prof. Dr. *MAGDA STAVINSCHI*, directorul Institutului Astronomic al Academiei Române, președintele Asociației *Astronomia XXI* pentru probleme legate de organizarea la Palatul Patriarhiei a unui Congres internațional "Știință și Ortodoxie, un dialog necesar" (22-26 octombrie a.c.);

-P.C. Diac. *THEODORE CORESI*, Viena, Austria, cu propunerea proiectului "Biblia rostită" al societății "Cartea Sonoră", cu sediul la Timișoara;

-I.P.S. Mitropolit *SERAFIM*, al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord.

Miercuri, 21 septembrie a.c.:

A participat la deschiderea *Celei de-a XXIV-a Conferințe Ecumenice a epis-*

copilor apropiați Mișcării Focolarelor-Opera Preasfintei Maria și a răspuns la salutul E.S. Cardinal *MIROSLAV VLK* rostind Cuvântul de deschidere;

-A primit pe dna *ELENA ANDRONACHE*, membră a *Grupului independent pentru democrație România-Basarabia*, cu probleme legate de organizarea unei conferințe.

Joi, 22 septembrie a.c.:

A participat la deschiderea anului școlar 2005-2006 la Seminarul Teologic Liceal Ortodox din București și a rostit cuvânt de învățătură. A vizitat noua clădire a Seminarului în prezența Inspectorului General din Ministerul Educației și Cercetării, a Viceprimarului Primăriei Sector 4, părinților copiilor etc.

Vineri, 23 septembrie a.c.:

A primit pe dl. General *MIRCEA MUREȘAN*, rectorul Academiei Militare, împreună cu P.C. Pr. *SORIN PITIC-TRAN*, slujitor la biserica Corpului de Gardă;

-A primit pe I.P.S. Mitropolit *SERAFIM* și dl. *JURGEN HENKEL*, reprezentantul Fundației *Hans Seidel* pentru România.

Duminică, 25 septembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la biserica Sf. Spiridon Nou, Paraclis Patriarhal, înconjurat de ierarhi ai Bisericii noastre și ai altor Biserici Ortodoxe și a membrilor prezenți la Cea de-a XXIV-a Conferință Ecumenică a episcopilor apropiați Mișcării Focolarelor-Opera Preasfintei Maria.

Luni, 26 septembrie a.c.:

A acordat un interviu postului de televiziune RAI-Italia legat de organizarea la București a Celei de-a XXIV-a Conferințe Ecumenice a episcopilor apropiați Mișcării Focolarelor-Opera

Preasfintei Maria. Interviuul a fost realizat de dna reporter *ADRIANA TORRES*.

-A participat la sesiunea specială organizată cu prilejul Celei de-a XXIV-a Conferințe Ecumenice a episcopilor apropiați Mișcării Focolarelor-Opera Preasfintei Maria, la Institutul romacatolic din București, și a luat cuvântul în cadrul acesteia.

Marti, 27 septembrie a.c.:

A participat la sărbătoarea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, hramul Mănăstirii Antim, înconjurat de PP.SS. Episcopi *VINCENȚIU PLOIEȘTEANU* și *AMBROZIE SINAITUL*, vicari patriarhali, *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor. A ținut cuvânt de învățătură numeroșilor credincioșilor prezenți la Sfânta Liturghie;

-A primit o comisie de arhitecți însoțiți de P.S. Episcop *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Miercuri, 28 septembrie a.c.:

A primit pe I.P.S. Mitropolit *TEOFAN*, al Olteniei;

-A primit vizita dlui acad. *THIERY DE MONTBRIAL*, membru fondator al Institutului Francez de Relații Internaționale, aflat în vizită în România la invitația Academiei Române;

-A primit pe dl. Col. *DOGARU IOAN*, pentru prezentarea unei colecții de medalii.

Joi, 29 septembrie a.c.:

A primit pe dl. Arhitect *CORNELIU ȘERBAN POPA*, vicepreședintele Consiliului Parohiei Ortodoxe Române *Sf. Ioan Botezătorul*, din Montreal, Canada. însoțit de dna *RODICA POPA*,

soție, și dna *MAGDALENA ȘERBĂNESCU-PANAITESCU*, scenograf;

-A primit pe dl. *PETRAȘCIUC ROMEO*, redactor coordonator al săptămânalului *Iisus Biruitorul*, editat de Oastea Domnului, cu solicitatea unui cuvânt de binecuvântare la cea de-a 500 apariții a publicației și a unei precuvântări la cartea *Omoforuri*.

Vineri, 30 septembrie a.c.:

A primit pe P.C. Pr. *BĂRLIBA IOAN*, directorul Seminarului Teologic Liceal Sf. Gheorghe, din Roman;

-A participat la lucrările conferinței *Biserica și imaginea României*, organizată la Palatul Patriarhiei și a rostit cuvântul de deschidere;

-A primit pe dl. *MIHAI OVIDIU ENEA*, director executiv al *Fundației pentru Democrație, Cultură și Libertate*.

Sâmbătă, 1 octombrie a.c.:

A participat la dezvelirea efigiei Regelui Carol I și ceremonia de acordare a numelui său Universității Naționale de Apărare, rostind rugăciunea de binecuvântare.

Duminică, 2 octombrie a.c.:

A participat la Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Cristiana*, din București, cu prilejul sfințirii și inaugurării Căminului de bătrâni, organizat prin strădania Maicii Starețe *BENEDICTA CHIROBOCEA* și sprijinul Patriarhiei prin P.S. Episcop *SEBASTIAN ILFOVEANUL*. Cu acest prilej a rostit cuvânt de învățătură și a vizitat noul Cămin modern.

Luni, 3 octombrie a.c.:

A primit pe P.C. Pr. *MĂRGINEAN VASILE ADRIAN*, capelan general pentru Penitenciarele din România și Șef al

Secției de Asistență religioasă din cadrul Ministerului Justiției.

Marți, 4 octombrie a.c.:

A primit pe dl. *GHEORGHE FLUTUR*, Ministrul Agriculturii;

-A primit pe I.P.S. Mitropolit *TEOFAN*, al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop *NIFON*, al Târgoviștei și I.P.S. Arhiepiscop *ANDREI*, al Alba-Iuliei, aflați la lucrările Comisiei Mixte: Parteneriat Social și Retrocedări.

Miercuri, 5 octombrie a.c.:

-*Primiri:*

-Dna *LIVIA DRĂGHICI*, Biblioteca Centrul Laterini, Roma;

-Dl. Dr. *ADRIAN HARGHEL*, pentru prezentarea cărților “Meșterul Manole al Crucii” și “Teo-antropologia Crucii-Introducere”;

-P.S. *IOACHIM BĂCĂUANUL*, arhieru-vicar al Episcopiei Romanului, care a participat la definitivarea textelor slujbelor Mitropolitului Grigorie Dascălul și a Cuviosului Stareț Gheorghe de la Cernica, pentru a fi prezentate la proxima ședință a Sfântului Sinod.

Joi, 6 octombrie a.c.:

A primit pe dna *ANNA BENAKI-PSAROUDA*, președintele Parlamentului Republicii Elene, aflată în vizită oficială în România. A fost însoțită de E.S. dl. *THANOS DENDOULIS*, Ambasadorul Republicii Elene la București și de o numeroasă delegație. Au fost de față PP.SS. Episcopi *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, vicari patriarhali, P.C. Cons. *MICHAEL TIȚA*, P.C. Pr. *EUGEN MORARU*, redactor la Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al BOR;

-A prezidat, la Mănăstirea Radu-Vodă, conferința Stareților și Starețelor mănăstirilor din Arhiepiscopia

Bucureștilor. Au participat PP.SS. Episcopi *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Vineri, 7 octombrie a.c.:

A primit pe P.C. Pr. *VLAICU PATRI-CIU*, consilier juridic al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, cu problema achiziționării unei clădiri pentru biroul de reprezentare a BOR la Bruxelles.

Luni, 10 octombrie a.c.:

A primit pe dna *ELENA SAVA*, noul Ambasador al României la Ottawa, Canada;

-A primit pe dna *VIORICA* și dl. *GEORGE CUCU*, credincioși români din Washington, S.U.A., însoțiți de P. Cuv. Arhim. *GRIGORE BĂBUȘ*.

Marți, 11 octombrie a.c.:

A primit pe P.Cuv. Arhim. *AVACUM BUCĂLAE*, parohul bisericii Sf. Matei, Ottawa, la întoarcerea în Canada.

Miercuri, 12 octombrie a.c.:

A primit pe P.Cuv. Arhim. *IUVENALIE IONAȘCU*, parohul bisericii Sfântul Ioan Casian, Scala Coeli-Tre Fontane din Roma, Italia.

Joi, 13 octombrie a.c.:

A plecat cu o cursă specială spre Iași însoțit de o delegație numeroasă din care au făcut parte I.P.S. Arhiepiscop *NIFON* al Târgoviștei, PP.SS. Episcopi *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL*, consilieri, preoți și diaconi;

-La sosirea pe aeroportul din Iași a fost întâmpinat de I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei, ierarhi ai Sfântului Sinod, clerici și credincioși ai Mitropoliei Moldovei și Bucovinei;

-A primit titlul de *Doctor honoris causa* al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, și a răspuns cuvântului dlui Prof. Univ. dr. *DUMITRU OPREA*, Rectorul Universității. Cuvântul "Laudatio" a fost rostit de I.P.S. Mitropolit *DANIEL* al Moldovei și Bucovinei;

-În cadrul slujbei de priveghere pentru Sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva s-a închinat la sfintele moaște și a binecuvântat mulțimea binecredincioșilor pelerini veniți din toate colțurile țării.

Vineri, 14 octombrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Mitropolitană Sfinții Trei Ierarhi din Iași, cu prilejul sărbătorii Sfintei Cuvioase Parascheva, ocrotitoarea Moldovei, înconjurat de ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii noastre și ai altor Biserici Ortodoxe surori.

Luni, 17 octombrie a.c.:

A primit pe dl. Prof. *NIKOLAUS NETZHAMMER*, din Bonn, Germania, care a prezentat traducerea în limba română a jurnalului Episcopului romano-catolic de București Raymund Netzhammer, "Episcop în România" publicat de Editura Academiei Române;

-A primit pe dl. Gen. de Brigadă *AUREL UDOR*, comandantul Unității de Pompieri din București, însoțit de dl.mr. *EFTENE CĂTĂLINA* și de P.C. Pr. *VASILICĂ BĂRLEANA*, preotul unității menționate;

-A primit pe dl. Col. *STOICA PETRE*, președintele Asociației Naționale Cultul Eroilor, care a oferit Preafericirii Sale Diploma de onoare, pentru activitatea de susținere a asociației, și medalia dedicată eroilor patriei.

Martți, 18 octombrie a.c.:

A primit pe dna conf. dr. *PAULINA POPOIU*, Director general al Muzeului Național al Satului "Dimitrie Gusti" din București și dna dr. *AURELIA COSMA*, Director adjunct cu invitația de a participa la reinaugurarea Muzeului după perioada de refacere prin care a trecut după incendiul din anul 1999;

-A prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor care a luat în discuție ordinea de zi cuprinzând probleme curente administrativ-bisericești, economice și de patrimoniu bisericesc.

Miercuri, 19 octombrie a.c.:

A prezidat lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei care a analizat documentația în vederea finalizării procedurii de canonizare a Mitropolitului Grigorie Dascălu al Ungro-Vlahiei și a Cuviosului Stareț Gheorghe de la Cernica și Căldărușani.

Joi, 20 octombrie și vineri 21 octombrie a.c.:

A prezidat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Sâmbătă, 22 octombrie a.c.:

A participat la Biblioteca Academiei Române la lucrările Congresului Internațional "Știință și religie, un dialog necesar", organizat de Academia Română și Fundația John Templeton, cu sprijinul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, al Arhiepiscopiei Tomisului și al altor instituții din țară și străinătate, luând cuvântul la tema propusă.

Duminică, 23 octombrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală în prezența participanților la Congresul Internațional

“Știință și Religie, un dialog necesar” și a ținut cuvânt de învățătură;

-A oferit participanților la Congresul Internațional o recepție la Palatul Patriarhiei.

Luni, 24 octombrie a.c.:

A primit delegația Primăriei de Castellon, Spania, condusă de dl. Primar *ALBERTO FABRA PART* și însoțită de P.Cuv. Protos. *NICODIM ARSENIE ADRIAN*, parohul bisericii Sf. Nicolae din aceeași localitate, care au adus la cunoștință actul de donație al Primăriei pentru terenul pe care se va construi o biserică ortodoxă românească. La întâlnire au participat P.S. Episcop *AMBROZIE SINAITUL*, P.C. Cons. *MIRCEA ALEXĂ UȚĂ*, P.C. Cons. *CONSTANTIN STOICA*.

Alte primiri:

-P.C. Pr. *DORU COSTACHE* slujitor la parohia Sf. Maria-Sidney, Australia, care a participat la lucrările Congresului Internațional “Știință și religie, un dialog necesar”;

-Dl. *IURII TIKHONOV*, împuternicit pentru România al Comitetului de Relații Externe al Administrației orașului Sankt Petersburg, însoțit de P.C. Cons. Diac. *NICU OCTAVIAN*, cu propunerea organizării unei expoziții;

-A participat la recepția oferită de Președintele României, E.S. Sa dl. *TRAIAN BĂSESCU*, cu ocazia Zilei ONU și a aniversării a 50 de ani de la admiterea României în această organizație.

Marti, 25 octombrie a.c.:

A primit pe dl. Col. *LUCIAN TĂȚĂRĂ*, șeful U.M. 0509, din București, cu propunerea înălțării unei Troițe în curtea unității;

-A primit pe P.C. Pr. *CONSTANTIN MIHOC*, parohul bisericii “Înviearea Domnului” Berlin, Germania, împreună cu dl. *CLAUDIU FLORIAN*, consilier cultural al ambasadei României la Bonn, în legătură cu achiziționarea unui teren pentru construirea unei biserici parohiale.

Miercuri, 26 octombrie a.c.:

A săvârșit Sf. Liturghie la Catedrala Patriarhală cu prilejul sărbătorii Sfântului Dimitrie Izvorătorul de Mir și a rostit cuvânt de învățătură;

-La finalul Sfintei Liturghii a binecuvântat delegația condusă de P.S. Episcop *VARSANUFIE PRAHOVEANUL* care a plecat în Bulgaria pentru a oferi Icoana cu părțile din Sfintele Moaște ale Sfântului Dimitrie cel Nou pentru Mănăstirea de pe Valea Lomului, la cererea Sanctității Sale *MAXIM*, Patriarhul Bulgariei.

Joi, 27 octombrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie cu prilejul Sărbătorii Sfântului Dimitrie cel Nou, ale cărui Sf. Moaște se află la Patriarhia Română. A ținut un înălțător cuvânt de învățătură mulțimii credincioșilor prezenți și pelerinilor sosiți la Catedrala Patriarhală din întreaga țară.

Vineri, 28 octombrie a.c.:

A primit vizita Alteței Sale Arhiducele *OTTO VON HABSBURG*, ultimul descendent al familiei, însoțit de o numeroasă delegație. Au fost de față PP.SS. Episcopi *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și PP.CC. Consilieri *MICHAEL TIȚA* și *MIHAI HAU*.

Alte primiri:

-Dl. *ION ȚĂRANU*, scriitor atașat cultural al Ambasadei României în Republica Moldova;

-P.C. Pr. *DANUȚ MANU*, slujitor la Paraclisul Universității “Dimitrie Cantemir” cu cererea de a oficia slujba de sfințire a capelei acestei Universități;

-Dl. *ADRIAN ARDELEAN*, redactor la Ziarul *Pagini Românești*, din Montreal.

Sâmbătă, 29 octombrie a.c.:

A primit grupul de pelerini din Anglia condus de P.S. Episcop *KALISTOS TIMOTHY WARE*, de Diokleia, cărora le-a prezentat organizarea și activitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Duminică, 30 octombrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală și a ținut cuvânt de învățătură.

Luni, 31 octombrie a.c.:

A primit vizita E.S. Dl. *RAM MOHAN*, Ambasadorul Indiei la București cu soția;

-A acordat un interviu la aniversarea a 77 de ani de la prima emisiune a Radiodifuziunii Române.

Marti, 1 noiembrie a.c.:

A primit în audiență pe dl. *PANDELE FLORENTIN COSTIN*, primarul orașului Voluntari.

Joi, 3 noiembrie a.c.:

A prezidat lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea noului Mitropolit al Ardealului.

Vineri, 4 noiembrie a.c.:

A prezidat ședința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Luni, 7 noiembrie a.c.:

A prezidat lucrările Conferinței preoțești semestriale cu tema “Conștiința vie a slujirii preoțești: tradiție, responsabilitate și înnoire”, desfășurată în rotunda Palatului Patriarhiei. Au participat preoții celor trei Protoierii din Capitală și cei din Protoieria Ilfov. Au

fost prezenți P.S. Episcop *AMBROZIE SINAITUL*, vicar patriarhal și P.S. Episcop *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Marti, 8 noiembrie a.c.:

A participat la sfințirea capelei Universității Dimitrie Cantemir din București, săvârșită de P.S. Episcop *SEBASTIAN ILFOVEANUL*, și a rostit cuvânt de învățătură. Pentru activitatea creștină și ctitorirea capelei a acordat Crucea patriarhală pentru mireni dlui Prof. Univ. dr. *MOMCILO LUBURICI*, rectorul acestei Universități.

Miercuri, 9 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. Prof. Univ. dr. *ALEXANDRU BARNEA*, care a solicitat un cuvânt înainte pentru cartea *Antichități creștine în Dobrogea*, a Episcopului romano-catolic *RAYMUND NETZHAMMER*, ce urmează să apară la Editura Academiei Române;

-A participat la hramul Mănăstirii Radu Vodă, Sf. Nectarie din Egina, ale cărui Sfinte Moaște sunt cinstate în această mănăstire, și a rostit cuvânt de învățătură.

Joi, 10 noiembrie a.c.:

A primit o delegație UNESCO România condusă de dl. *ALEXANDRU MIRONOV* și dl. *DOGAN* președintele Asociației *Tuna*;

-A primit pe I.P.S. Mitropolit *IGNATIOS*, de Dimitrias și Almyros, Grecia, însoțit de P.S. Episcop *CIPRIAN CĂMPINEANUL*, vicar patriarhal;

-A primit pe dl. *MIRCEA MOTRICI*, scriitor, corespondent Radio România.

Vineri, 11 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. Prof. *VICTOR CRĂCIUN*, președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni.

Sâmbătă, 12 noiembrie a.c.:

A plecat spre Sibiu pentru instalarea noului Mitropolit al Ardealului.

Duminică 13 noiembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala Mitropolitană din Sibiu cu prilejul instalării I.P.S. Mitropolit LAURENȚIU, al Ardealului și Arhiepiscop al Sibiului. A ținut cuvântul de întronizare și a fost citită gramata de instalare.

Luni, 14 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. Arhitect CRISTIAN SAMOILĂ, din Statele Unite ale Americii.

Marți, 15 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. EMIL BĂCLEA, Bruxelles, Belgia.

Miercuri, 16 noiembrie a.c.:

A participat la rugăciunea de mulțumire săvârșită cu prilejul aniversării a 19 ani de patriarhat și a răspuns cuvântului omagial rostit de Înalt Prea Sfințitul LAURENȚIU noul Mitropolit al Ardealului și Arhiepiscop al Sibiului.

Joi, 17 noiembrie a.c.:

A primit delegația basarabeană Pr. IOAN CIUNTU, dl. ION UNGUREANU, ANDREI VARTIC, VALERIU SĂHĂRNEANU, președintele Uniunii Jurnaliștilor din Moldova.

Vineri, 18 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. Comandor ȘTEFĂNESCU RĂZVAN, șef protocol al Comandamentului Aviației Militare și pe dl. MIHAI GHEORGHIASA, maistru militar.

Luni, 21 noiembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului.

Marți, 22 noiembrie a.c.:

A participat la lansarea volumului *Ortodoxie și putere politică în România contemporană* al dlui George Enache, apărut în colecția "Biblioteca de Istorie" a Editurii Nemira;

-A primit pe dl. SORIN DUMITRESCU, reputat pictor și editor, care a prezentat albumul *Catapeteasma bisericii Scala Coeli*.

Miercuri, 23 noiembrie a.c.:

A primit pe dnii CLAUDIU SĂFTOIU și BOGDAN TĂTARU CAZABAN, consilieri prezidențiali;

-A participat la lansarea cărții *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narrative*, a P.C.Pr. prof. Dr. DUMITRU RADU.

Joi, 24 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. RENE VAN DER LINDEN, președintele Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE), aflat în vizită oficială în România cu ocazia preluării președinției Comitetului de Miniștri de către țara noastră. Au participat PP.SS. Episcopi VINCENTIU PLOIEȘTEANUL și CIPRIAN CÂMPINEANUL, vicari patriarhali, PP.CC. Pr. MICHAEL TIȚA și CONSTANTIN STOICA, consilieri patriarhali.

Vineri, 25 noiembrie a.c.:

A primit pe dl.gen. GREGORIOS TRIANDAFILIDIS, membru al Statului Major al Comandamentului Aliat din SUA;

-E.S. dl. CONSTANTIN GRIGORE, Ambasadorul României în Turcia;

-Dl. Gen. Mr. Dr. MUGUREL FLORESCU și dl. DAN NICULESCU;

-Dl. Acad. MIHAI CIMPOI și pe dl. ANDREI STRĂMBEANU, scriitor, din Republica Moldova.

Luni, 28 noiembrie a.c.:

A primit pe E.S. dl. *ADBELHAMID SENOUCI BEREKSI*, Ambasadorul Republicii Algeriene Democratice și Populare în România;

-Dl. Prof. *PHILIP HARNNON-COURT*, din Austria, și dl. *RAINER SCHUBERT*, atașatul cultural al Ambasadei Austriei la București;

-A participat la decernarea titlului *Doctor honoris causa* domnului general *JAMES L. JONES*, comandantul suprem al Forțelor Aliate din Europa, la Universitatea Națională de Apărare *Carol I*;

-A primit pe P.C. Arhim. *IERONIM CREȚU*, superiorul Așezămintelor românești de la Ierusalim și Iordan;

-A primit delegația Bisericii Ortodoxe a Greciei condusă de I.P.S. Mitropolit *BARNABA*, de la Tesalonic, care va participa la sărbătoarea Sf. Apostol Andrei, la Galați;

-A primit pe Dl. Prof. Univ. dr. *DAN ZAMFIRESCU*.

Marti, 29 noiembrie a.c.:

A primit pe dl. *NICOLAE ADRIAN LEMENI*, Ministru Secretar de Stat pentru Culte;

-A participat la conferința Biserica și imaginea României, organizată de Grupul de inițiativă pentru imaginea României, format din mai multe organizații de tineret. Au participat dl. Ministru *ADRIAN IORGULESCU*, dl. *ADRIAN NICOLAE LEMENI*, secretar de Stat pentru Culte și I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit *IOAN ROBU*, al Arhiepiscopiei Romano-catolice de București.

Miercuri, 30 noiembrie a.c.:

A participat la Sfânta Liturghie oficiată de P.S. Episcop *VARSANUFIE*, vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, cu prilejul hramului bise-

ricii Sfântul Apostol Andrei, Chitila, și a rostit cuvânt de învățătură;

-A participat la recepția oferită de dl. *TRAIAN BĂSESCU*, președintele României, cu prilejul Zilei Naționale a țării noastre.

Joi 1 decembrie a.c.:

A săvârșit slujba Tedeumului, la Catedrala Patriarhală, cu prilejul Zilei Naționale a țării noastre și a rostit cuvânt festiv.

Sâmbătă 3 decembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Mănăstirea Cernica, înconjurat de ierarhii invitați, membrii ai Sfântului Sinod, cu prilejul proclamării canonizării Cuviosului Stareț Gheorghe. S-a dat citire gramatei patriarhale și a rostit cuvânt de învățătură.

Marti 6 decembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură.

Miercuri 7 decembrie a.c.:

A primit pe dl. gen. *DUMITRU PRUNARIU*, Președintele Agenție Spațiale Române însoțit de dl. *IURII TIKONOV*, împuternicit pentru România al Comitetului de Relații Externe al Administrației orașului Sankt Petersburg, și de P.C. Diac. Cons. *NICU OCTAVIAN*, în legătură cu organizarea unei expoziții la Palatul Patriarhiei.

- A primit pe E.S. dl. *NICHOLAS F. TAUBMAN*, noul ambasador al Statelor Unite ale Americii la București și a acordat un interviu presei.

Joi 8 decembrie a.c.:

A primit Comisia electorală a Arhiepiscopiei Bucureștilor care se ocupă

de alegerea membrilor Adunării Episcopiale a Episcopiei Giurgului.

Vineri 9 decembrie a.c.:

A primit pe dl. *ALEXANDRU CONSTANTIN*, binefăcător al Bisericii.

- A primit P.C. Pr. Lect. *MIHAI SPĂTĂRELU*, consilier al Departamentului Ecumenic și secretar al Comisiei Ecumenice din cadrul Asociației ecumenice a Bisericilor din România-AidRom.

Luni 12 decembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la biserica Sfântul Spiridon Nou, Patraclis Patriarhal, cu prilejul hramului și a ținut cuvânt de învățătură.

- S-a întâlnit cu membrii Comisiei Mixte pentru retrocedări și probleme sociale întrunită la București.

Marti 13 decembrie a.c.:

A participat la inaugurarea noii Bibliotecii a Academiei Române însoțit de I.P.S. Mitropolit *IOSIF*, al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională.

Joi 15 decembrie a.c.:

A primit pe dl. Acad. *CONSTANTIN BĂLĂCEANU STOLNICI*.

- A primit pe dl. *FOTA IULIAN*, Director al Colegiului Național de Apărare, însoțit de P.C. Pr. Chiriță Nicolae, vicar administrativ al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.

Vineri 16 decembrie a.c.:

A primit pe dl. *IULIAN ȚENEA*, din Australia și dl. Marian Manega, redactor la *Săptămâna Financiară*, Trustul Intact.

- A primit la Catedrala Patriarhală grupul de colindători ai Asociației Studenților Creștini Ortodocși Români (A.S.C.O.R.) și a adresat un cuvânt duhovnicesc tinerilor studenți.

Sâmbătă 17 decembrie a.c.:

A participat, împreună cu PP.SS. Episcopi Vicari Patriarhali *VINCENȚIU PLOIEȘTEANUL*, *AMBROZIE SINAITUL* și *CIPRIAN CÂMPINEANUL* și cu PP.SS. Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, la Concertul de colinde al corului mixt al studenților Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian” din Universitatea București. A răspuns cuvântului P.C. Pr. Prof. Dr. *NICOLAE NECULA*, Decanul Facultății de Teologie.

Luni 19 decembrie a.c.:

A primit delegația Regimentului 30 de Gardă și Protocol condusă de dl. Col. *TUDOR MARIAN*, comandantul Regimentului și dl. Cotropai Ioan, comandantul brigăzii „Tudor Vladimirescu” și membrii Asociației „Sfântul Mina”. Delegația a fost însoțită de preoții militari Cristian Niculescu și Vrânceanu Ionel.

- A participat la serbarea tradițională „Colindă Sfântă din sufletul copiilor la Nașterea Domnului” organizată de revista pentru părinți și copii „Chemarea Credinței”, a Patriarhiei Române.

Marti 20 decembrie a.c.:

A participat la programul social de Nașterea Domnului *Crăciunul copiilor din zonele sinistrate* organizat de Sectorul Biserica și Societatea, al Patriarhiei Române.

- A primit pe E.S. dl. *WAFEA BASSIM*, Ambasadorul Republicii Arabe Egipt la București împreună cu delegația creștinilor egipteni copti aflați în România la studii.

- A primit grupul de colindători de la Vatra Dornei însoțit de dna *MINODORA ILIE*.

Miercuri 21 decembrie a.c.:

A participat la Academia Română la Discursul de recepție al dlui Acad. *EUGEN SIMION*, Președintele Academiei.

- A participat la Concertul de colinde oferit de elevii Seminarului Teologic Liceal Ortodox București, însoțit de PP.SS. Episcopi *SEBASTIAN ILFOVEANUL* și *VARSANUFIE PRAHOVEANUL*, Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor.

Joi 22 decembrie a.c.:

A participat, la invitația E.S. Dlui *TRAIAN BĂSESCU*, Președintele României, la Concertul de Crăciun organizat la Muzeul Național Cotroceni, Sala Cerchez.

- A primit grupul de colindători din Vorona, comuna Stăuceni, însoțit de dl. primar *MIHAI CHIHAI*.

Vineri 23 decembrie a.c.:

S-a întâlnit cu Prea Sfințiii Episcopi Vicari Patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor împreună cu PP.CC. Consilieri ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

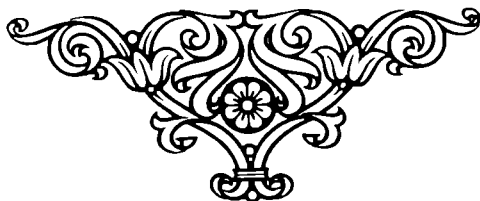
Duminică 25 decembrie a.c.:

A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală cu prilejul sărbătorii Nașterii Domnului și a rostit cuvânt de învățătură.

Joi 29 decembrie a.c.:

A prezidat ședința de constituire a Adunării Eparhiale a Episcopiei de Giurgiu, care s-a desfășurat Palatul Culturii din municipiul Giurgiu.

**Secretariatul Cabinetului
Patriarhal**

PROCLAMAREA CANONIZĂRII SFÂNTULUI CUVIOS GHEORGHE DE LA CERNICA

În acest an jubiliar pentru Biserica noastră, care a sărbătorit 120 de ani de Autocefalie și 80 de ani de Patriarhat, Sfântul Sinod a îndeplinit procedura de canonizare a încă patru sfinți români. Între sfinții slujitori și rugători, canonizați în acest an, care au mărturisit și preamărit lucrarea harului lui Dumnezeu în Biserica lui Hristos din țara noastră, se numără doi mari ierarhi: Sfântul Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei (13 decembrie), și Sfântul Ierarh Grigorie IV Dascălul, Mitropolitul Țării Românești (22 iunie), și doi cuvioși părinți: Sfântul Cuvios Onufrie de la Mănăstirea Sihăstria Voronei (9 septembrie) și Sfântul Cuvios Gheorghe, starețul Mănăstirii Cernica (3 decembrie).

Starețul Gheorghe de la Cernica, nevoitor cu viață aleasă și povățuitor duhovnicesc de renume, ucenic și prieten al Sfântului Cuvios Paisie de la Neamț, este considerat unul din cei mai de seamă cuvioși români, înnoitor al monahismului muntean în pragul epocii moderne, în duhul neo-isihast athonito-paisian.

Hotărârea sinodală de canonizare

La propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, încă din anul trecut s-au început pregătirile pentru canonizarea Cuviosului Gheorghe, starețul Mănăstirii Cernica între anii 1781-1806. În acest scop, Arhiepiscopia Bucureștilor a cercetat viața și activitatea acestui mare cuvios și pe baza unor îndreptări canonice, istorice, pastoral-misionare și ascetice, l-a propus pentru canonizare. În susținerea propunerii de canonizare s-a avut în vedere: Apărarea dreptei credințe prin cuvânt și scris; Viață curată și sfântă; Slujirea lui Hristos ca monah, ieromonah și stareț; Preamărirea lui Dumnezeu prin fapte, cuvinte și traduceri din Sfinții Părinți; Săvârșirea de fapte de miloste-

nie, de apărare a celor nedreptățiți și de sprijinire a orfanilor; Cinstirea lui ca sfânt de către monahi și credincioși; Cinstirea moaștelor sale în trecut și astăzi; Mărturia Sfântului Ierarh Calinic despre viața și sfințenia Cuviosului Gheorghe. Pe acest temei, Arhiepiscopia Bucureștilor a alcătuit și tipărit un studiu cu argumente pentru canonizare și a întocmit slujbele Vecerniei, Utreniei și Acatistului Cuviosului Gheorghe, care, după ce au fost avizate de Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, în ședința sa din 19 octombrie 2005, au fost înaintate spre aprobare la Sfântul Sinod.

Comisia sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români, studiind documentația prezentată, a corectat și avizat slujbele Vecerniei, Utreniei și Acatistul Cuviosului Gheorghe, precum și icoana sa, realizată de Arhiepiscopia Bucureștilor, pe care a găsit-o corespunzătoare. Totodată, Comisia sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români, constatând că starețul Gheorghe întrunește condițiile pentru a fi trecut în rândul sfinților Bisericii noastre, a întocmit proiectul Tomos-ului de canonizare. Rezultatul constatărilor formulate de Comisia pentru Canonizarea Sfinților Români a fost însușit de Comisia Teologică și Liturgică și supus aprobării plenului Sfântului Sinod, cu propunerea de canonizare a Cuviosului stareț Gheorghe de la Cernica.

Sfântul Sinod, în ședința sa din 20-21 octombrie 2005, luând în examinare propunerea Comisiei Teologice și Liturgice, a aprobat canonizarea Cuviosului Gheorghe, starețul de la Cernica, cu cinstire generală, ca Sfânt Cuvios, cu titulatura: **Sfântul Cuvios Gheorghe de la Cernica**, și înscrierea în calendar la 3 decembrie. Totodată, Sfântul Sinod a aprobat Tomos-ul de canonizare și textele slujbelor religioase care vor intra în cărțile de cult (Acatistul, Vecernia, Utrenia, Troparul, Condacul și Sinaxarul), precum și icoana Sfântului Cuvios Gheorghe. De asemenea, Sfântul Sinod a aprobat ca unele biserici și mănăstiri care se vor zidi să poarte hramul Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica. Cât privește timpul proclamării solemne a canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe, s-a hotărât să fie stabilit de către Arhiepiscopia Bucureștilor, sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Președintele Sfântului Sinod.

Un stareț cu viață de pateric

Sfântul Cuvios Gheorghe s-a născut în anul 1730, într-o familie de creștini ortodocși din Săliștea Sibiului. Aprins de duhul viețuirii călugărești, neputându-și împlini această vocație în Transilvania din cauza persecuțiilor împotriva Ortodoxiei, el a venit la vârsta de 19 ani la București și a intrat în slujba unui mitropolit grec. Curând, în 1750. a plecat împreună cu părintele

său sufletesc la Constantinopol și apoi la Muntele Athos, viețuind în Mănăstirea Vatoped, unde a fost făcut de acesta rasofor și diacon, iar după moartea mitropolitului a devenit ucenic al starețului Paisie Velicicovschi, la schitul athonit Sfântul Ilie. Aici a primit chipul îngeresc, devenind în 1752 călugăr în mantie, prin mâna Cuviosului Paisie, iar în 1754 a fost hirotonit preot.

În vremea petrecerii sale la Muntele Athos a deprins cu râvnă și mult folos sufletesc bucuriile vieții de obște întru Hristos, întărindu-se neconținut pe drumul anevoios al urcușului duhovnicesc. În anul 1763 l-a însoțit pe starețul Paisie, împreună cu alți 64 de ucenici, în Moldova, la Mănăstirea Dragomirna, unde s-a nevoit 12 ani ca ieromonah, duhovnic și econom al obștii, care a ajuns la trei sute de viețuitori. Silit de ocupația austriacă instaurată în 1775 asupra Bucovinei, două sute de călugări de la Dragomirna, între care și Cuviosul Gheorghe, s-au mutat împreună cu starețul Paisie la Mănăstirea Secu. Patru ani mai târziu, în 1779, primind starețul Paisie sub ascultare și Mănăstirea Neamț, împreună cu Mănăstirea Secu, ieromonahul Gheroghe l-a urmat și în marea lavră nemțeană, unde a mai petercut încă doi ani de zile în obștea care număra acum peste șapte sute de frați. În anul 1781,

Dorind a-și împropăta amintirile uceniciei sale din Sfântul Munte, a luat binecuvântare de la părintele său sufletesc și în 1781 a pornit pe drumul către Athos. Ajungând la București, a fost oprit aici de către mitropolitul Grigorie al II-lea (1760-1787) și de un vechi prieten, ieromonahul Macarie de la Mitropolie, și acesta ucenic al starețului Paisie, care, prin multe insistențe, l-au determinat să primească a revigora viața în schitul Cernica, ctitorie a vornicului Cernica Stirbei din 1608, aflat în totală părăsire de aproape patru decenii. Lucrarea care i s-a încredințat era de a orândui și în această parte a pământului românesc o mănăstire cu aleasă viață de obște, după tipicul Muntelui Athos și a obștilor paisiene din Moldova.

Păstorind cu râvnă și jertfelnicie, a refăcut vatra cernicană, adunând în jurul său, în doar cinci ani, o obște de peste o sută de ucenici. În 1785, căzând într-o boală grea, din care n-a crezut că va scăpa cu zile, a întocmit o *diată* (testament), un adevărat așezământ al obștii sale, rămas peste vreme un document de excepțională însemnătate duhovnicească. Însănătoșindu-se, apoi, a mai trăit în această spornică lucrare încă două decenii.

Roadele cărmurii sale din chinovia Cernica au făcut ca, în 1793, mitropolitul Filaret al II-lea să-i dea în seamă și Mănăstirea Căldărușani. A condus efectiv cele două mănăstiri din aprilie 1794 și până la moartea sa, în decembrie 1806, locuind pe rând în fiecare din ele și așezând egumeni care să le poarte de grijă. În ambele mănăstiri a rânduit viața de chinovie după

tradiția athonită paisiană și după așezământul diatei sale, cu pravila de șapte laude zilnice, spovedania deasă, ascultare, rugăciune continuă, asceză și masă de obște.

Sfârșitul vieții i-a sosit la 3 decembrie 1806, fiind plâns de ucenicii celor două obști ale sale. A fost înmormântat la Mănăstirea Cernica, în fața bisericii Sfântul Lazăr din cimitirul înființat de dânsul în 1804. Starețul Gheorghe este apreciat pentru viața sa aleasă, pentru tactul și roadele cărmuririi celor două mari obști muntene, ca unul din cei mari de seamă cuvioși români, înnoitor de renume al monahismului românesc în pragul epocii moderne, în duhul neo-isihast athonito-paisian.

Ultimele pregătiri înainte de proclamare

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a decis ca proclamarea canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe să aibă loc anul acesta, în ziua de 3 decembrie, la Mănăstirea Cernica. Cu finalizarea pregătirilor în vederea ceremoniei de proclamare, Prea Fericitul Sa a delegat pe Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Prin grija Prea Sfinției Sale, între altele, Arhimandritul Macarie Ciolan, starețul mănăstirii, și membrii Consiliului duhovnicesc, au procedat la deshumarea osemintelor Cuviosului Gheorghe din cimitirul Sf. Lazăr și la aducerea lor, cu rânduiala cuvenită în asemenea împrejurare, în altarul bisericii Sfântul Nicolae, din ostrovul cu același nume. În același timp, s-a confecționat o frumoasă raclă din lemn, cu geam, pentru moaștele Sfântului, care a fost depusă în biserica Sfântul Nicolae, dimpreună cu icoana Cuviosului Gheorghe.

De asemenea, s-au încheiat lucrările de restaurare la Casa Cuviosului Gheorghe, din ostrovul Sfântul Gheorghe, unde a locuit Cuviosul în anii săi de stăreție, care a fost amenajată ca o casă memorială, cu obiecte care i-au aparținut și pe care le-a folosit în timpul vieții sale pământești. Cu acest prilej a fost reamenajată și Casa memorială Sfântul Ierarh Calinic, din același ostrov, supusă în anii din urmă unor lucrări radicale de refacere și consolidare. Totodată, s-a reorganizat și completat cu exponate noi muzeul Mănăstirii Cernica.

Cel din urmă parastas pentru Cuviosul Gheorghe

Potrivit rânduielilor Bisericii Ortodoxe, înainte de proclamarea oficială a canonizării unui sfânt se oficiază slujba ultimului parastas. Este ultima dată când sfântul canonizat este pomenit în rândul celor adormiți, pentru că, după proclamarea solemnă a canonizării sale, trece „oficial” în rândul sfinților și este invocat în rugăciunile noastre.

Ultima slujbă de pomenire a Cuviosului Gheorghe s-a săvârșit la Cernica, vineri, 2 decembrie, în ajunul proclamării sale ca sfânt, în biserica Sfântul Nicolae, după Sfânta Liturghie arhierescă, săvârșită de Prea Sfințiii Episcopi Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjuțați de un numeros sobor de ieromonahi și ierodiaconi. Slujba parastasului s-a făcut pe larg, ca la orice parastas, lângă racla cu osemintele Cuviosului Gheorghe, cu rugăciuni de dezlegare pentru păcatele personale.

Tot acum, s-a sfințit racla, prin stropirea cu apă sfințită, s-au spălat cu untdelemn și vin osemintele Cuviosului Gheorghe și s-au așezat în raclă. Apoi, în sunetul clopotelor, racla cu sfințele moaște, mai precis capul Cuviosului învelit într-o catihea grenă, purtată pe umeri de ieromonahi, a fost dusă, prin ușile împărătești, în Altar și s-a ocolit Sfânta Masă, după care a fost readusă în mijlocul bisericii și așezată sub policandru, străjuită de sfeșnice aprinse. În continuare, sfințele moaște au fost unse de arhierul slujitor cu Sfântul și Marele Mir și stropite cu Aghiasmă Mare, cântându-se: "Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi". Săvârșindu-se această rânduală, racla a fost închisă și acoperită cu un procovăț, fiind străjuită de ieromonahi, cu priveghere de toată noaptea de vineri spre sâmbătă și citiri din Psaltire.

De acum înainte, Cuviosul Gheorghe a trecut dincolo de transcendența acestei lumi, în rândul sfinților, unde primește rugăciunile noastre și le duce înaintea lui Dumnezeu. Numărându-se în ceata dreptilor, el ne ajută de acolo cu rugăciunile sale.

Proclamarea solemnă a canonizării

Proclamarea solemnă a canonizării Cuviosului Gheorghe, pentru înștiințarea tuturor credincioșilor, a avut loc în biserica cu hramul Sfântul Gheorghe, în ziua de 3 decembrie, în cadrul Sfintei Liturghii.

Slujba Sfintei Liturghii a fost oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu următorii ierarhi ai Sfântului Sinod: IPS Daniel, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, IPS Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, IPS Teofan, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, IPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, IPS Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, PS Gherasim, Episcopul Râmnicului, PS Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, PS Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, PS Casian, Episcopul Dunării de Jos, PS Damaschin, Episcopul Sloboziei și Calarașilor, PS Sofronie, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, Prea Sfințiii Vicențiu Ploieșteanul și Ciprian Câmpineanul, Episcopi Vicari Patriarhali, Prea Sfințiii Sebastian Ilfoveanul și

Varsanufie Prahoveanul, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, PS Irineu Slătineanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Râmnicului, și PS Ioachim Băcăuanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Romanului. Acest impresionant sobor de arhieriei a fost înconjurat de numeroși preoți și diaconi.

La Sfânta Liturghie și la proclamarea canonizării Cuviosului Gheorghe au participat membri ai Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesori de la Facultatea de Teologie și Seminarul Teologic din București, protopopi, consilieri eparhiali, stareți și starețe, preoți, călugări și călugărițe, studenți teologi și elevi seminariști, precum și reprezentanți ai autorităților de stat locale și centrale. Au fost prezenți numeroși credincioși, mulți dintre ei, neavând loc în biserică, au stat în curte și au ascultat slujba la difuzoare. Răspunsurile liturgice au fost date corul elevilor seminariști, condus de Pr. prof. Stelian Ionașcu. Slujba s-a transmis la posturile de radio și televiziune.

Ceremonia liturgică de proclamare a canonizării Cuviosului Gheorghe a început cu o impresionantă procesiune. La ora 8,30, racla cu sfintele sale moaște, purtată pe brațe de ieromonahi și încadrată de icoana Cuviosului și de icoana Sfântului Ierarh Nicolae, prededată de preoți și diaconi cu cădelnițe și ripide și urmate de arhieriei slujitori, de stareții din eparhie și de călugării din obștea mănăstirii, a fost adusă de la biserica Sfântul Nicolae la biserica Sfântul Gheorghe. După ocolirea sfântului locaș, cu cele trei opriri și citirea ecteniilor cuvenite, sfintele moaște și icoana Cuviosului Gheorghe au fost întâmpinate de Prea Fericitul Părinte Patriarh în pridvorul bisericii și duse în Sfântul Altar.

La ora 9,30 a început slujba Sfintei Liturghii. După Vohodul mic a urmat ceremonia de proclamare a canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe. În acest moment al slujbei, soborul slujitorilor, arhieriei, preoți și diaconi, a ieșit pe solee, iar patru ieromonahi au adus din Sfântul Altar icoana și racla cu moaștele Sfântului Cuvios Gheorghe și le-au așezat în mijlocul bisericii, după care PS Episcop Vicar Vicențiu Ploieșteanul, Secretarul Sfântului Sinod, a dat citire următorului **Tomos Sinodal de canonizare**, semnat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de toți membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Prea iubitului cler, cinului monahal și dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace de la Dumnezeu, iar de la Noi, părintești binecuvântări!

„Sfânt și drept lucru este cu adevărat a cinsti pomenirea celor ce s-au săvârșit întru sfințenie. Aceștia sunt cei care s-au aprins și s-au mistuit pen-

tru dragostea lui Dumnezeu, fiind pătrunși de harul Duhului Sfânt și, apoi, au fost ridicăți la ceruri în lumina cea neînserată a Preasfintei Treimi. Despre ei zice Domnul: „*Slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor*” (Ioan 17, 22), iar Biserica îi laudă și îi mărește cu cântări, urmând cuvântului celui de Dumnezeu insuflat al Psalmistului David: „*Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, că foarte s-a întărit stăpânirea lor.*” (Psalmul 138, 17).

Un astfel de „*prieten al Mirelui ceresc*”, ales de Dumnezeu și sfințit pentru viața sa duhovnicească, a fost și Cuviosul Gheorghe de la Cernica. Fericitul Gheorghe s-a născut în Transilvania, într-o familie de buni creștini ortodocși. Dorind viața pustnicească, a urmat calea Sfinților Părinți în Munele Athos și apoi a intrat ca ucenic la școala duhovnicească a Sfântului Paisie de la Neamț. Viața lui, strălucită în fapte și învățături, s-a arătat în mare cinste la Dumnezeu, faima ducându-i-se dincolo de hotarele mănăstirilor Căldărușani și Cernica. Cuviosul Gheorghe, iubind din tot sufletul pe Mântuitorul Hristos, s-a arătat nevoitor în rugăciune și-n organizarea vieții călugărești. În preajma lui și-au aflat liman duhovnicesc și pildă de sfințenie nenumărați părinți, printre care la loc de cinste este Sfântul Ierarh Calinic (1787-1868). Pentru aceasta, Dumnezeu l-a preamărit încă de pe pământ cu darul rugăciunii neîncetate și al sfătuirii duhovnicești. Și după cum viața i-a fost sfântă așa și sfârșitul s-a arătat minunat, fiindu-i vestit de Dumnezeu de mai-nainte.

Având în vedere viața pilduitoare a Cuviosului Gheorghe, evlavia sa călugărească și înțelepciunea sa sfântă în păstrarea dreptei credințe, în organizarea vieții călugărești și în formarea părinților duhovnicești;

Luând aminte că toate acestea au fost încă din viața sa cunoscute ca lucrări ale Duhului Sfânt, bucurându-se de cinstirea monahilor, preoților și credincioșilor;

Urmând învățătura Bisericii și rânduiala sinodală și chemând în ajutorul nostru puterea lui Dumnezeu, Celui închinat și preamărit,

Noi, ierarhii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

H O T Ă R Ă M :

1. De acum înainte și în veci **Cuviosul Gheorghe de la Cernica** să fie numărat între sfinții Bisericii și să fie pomenit și cinstit cu cântări de laudă în ziua de 3 ale lunii decembrie.

2. Poruncim de asemenea, în Duhul Sfânt, ca viața, slujba, cinstitele moaște și icoana Sfântului să fie primite cu evlavie de preoții, monahii și credincioșii ortodocși.

Spre deplina statornicire celor pe care le-am hotărât în chip sinodal și canonic, întărim cu semnăturile noastre acest **TOMOS SINODAL** de canonizare a **SFÂNTULUI CUVIOS GHEORGHE**, aducându-l la cunoștința clerului și a tuturor dreptcredincioșilor din cuprinsul Patriarhiei Române.

Dat în București, anul mântuirii 2005, luna octombrie, ziua a douăzecea”.

După citirea Tomos-ului, Prea Fericitul Părinte Patriarh a stropit cu apă sfințită icoana și racla cu moaștele Sfântului Cuvios Gheorghe, în care timp s-a cântat troparul Sfântului. Apoi, Prea Fericitul Sa a citit rugăciunea specială către Sfântul Cuvios Gheorghe, după care ierarhii prezenți, urmați de preoții slujitori, au sărutat pe rând icoana și moaștele Cuviosului.

Cuvântul de învățătură al Prea Fericitul Patriarh Teoctist

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cuvânt de învățătură, în care a evidențiat însemnătatea și rolul sfinților în viața creștină, spunând următoarele:

**Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși Părinți din Mănăstirea Cernica,
Prea Cucernici Părinți Protopopi,
Frați creștini,**

„N-am bucurat și ne bucurăm în sufletele noastre de aceste prea minunate și sfinte mărturii cu care Dumnezeu ne mângâie viața, mângâie neamul nostru românesc, când acesta însetează mai mult după lumina lui Hristos și după cuvântul adevărului Său. Anul acesta a fost și pentru țara și neamul nostru românesc „anul bineprimit al Domnului” (Isaia 61, 2), după cum spunea marele Prooroc Isaia în Vechiul Testament, an în care Sfânta noastră Biserică a împlinit 120 de ani de Autocefalie și 80 de ani de Patriarhat.

Ca și în această binecuvântată împlinire de astăzi, când în sobor de Ierarhi, cler, credincioși și monahi, ne-am învrednicit să proclamăm un sfânt în calendarul nostru ortodox, tot astfel au fost dobândite și titlurile de Autocefalie și Patriarhat, ca urmare a păstrării credinței dreptmăritoare - datorată râvnei clerului nostru de la mănăstiri și parohii, a pregătirii lor teologice de către profesorii de Teologie de la școlile bisericești de grad universitar.

Cu asemenea binecuvântări ne-a găsit anul acesta, anul binecuvântărilor dumnezeiești, deși am trecut prin încercări grele, prin revărsarea apelor, care au acoperit și distrus numeroase localități. Și în suferințe Dumnezeu își arată fața Sa, își arată iubirea Sa față de noi! Anul acesta, o parte din frații noștri au suferit de pe urma inundațiilor și au rămas fără adăpost, fără

acoperiș, dar n-au rămas fără acoperișul cel ceresc, fără credința în Dumnezeu. Îndemnați de iubirea de frați, noi, ceilalți, împreună cu credincioșii, împreună cu autoritățile de stat și cu întreg poporul român de pe vatra strămoșească și de pretutindeni, i-am ajutat să-și refacă locuințele și viața sufletească, știind că suntem alături de ei. Sunt și acestea revărsări de bucurie, de mângâiere și de nădejde pentru depănarea vieții și existenței noastre care, așa cum ne talmăcește acum Cuviosul Părinte Gheorghe din Mănăstirea Cernica și Căldărușani, proclamat astăzi sfânt, valorează atât cât aduce ofranda cea bineplăcută lui Dumnezeu, ofranda rugăciunilor, a iubirii între frați și mai ales a zidirii credinței în Dumnezeu, pe toate căile și prin toate mijloacele.

Cu asemenea fapte, încălzite de căldura Duhului Sfânt, au răsărit sfinții care ne-au mângâiat în anul acesta binecuvântat de Dumnezeu: Mitropolii Dosoftei al Moldovei, părintele poeziei românești, mare teolog și dascăl din școala de spiritualitate a Mănăstirii Neamț, și Grigorie al IV-lea Dascălul, de la Căldărușani, Mitropolitul Țării Românești. Trecuți împreună de către Sfântul Sinod în rândul sfinților români, împreună cu doi vestiți duhovnici: Cuviosul Onufrie de la Mănăstirea Sihăstria Voronei și Cuviosul Stareț Gheorghe, proclamat astăzi în rândul sfinților, prin glasul și lucrarea nevredniciei noastre. Pe acești prieteni ai lui Dumnezeu, însuși poporul credincios, preoți și monahi, i-au cinstit încă din viața lor pământească, păstrându-le și cinstindu-le sfintele lor Moaște prin rugăciuni și cântări. Îi cântăm împreună, acum, așa cum ați auzit și în cântarea de slavă a Sfântului Cuv. Gheorghe, din a cărui viață aflăm că dorul după Dumnezeu și după știința cea duhovnicească i-a purtat pașii la Mănăstirea Neamț, izvor de spiritualitate în viața monahală și românească. De altfel, Moldova adăpostea în mănăstirile ei, încă din timpul domnitorilor, mulți sihăstri, ajungând la o înflorire deosebită pe timpul Sfântului Cuvios Paisie și al Cuviosului Gheorghe. Sfintele locașuri monahale au fost izvoare de credință și de lumină ale poporului nostru românesc, care și-a hrănit sufletul, și-a alimentat nădejdea de mai bine, și-a sădit în inima și sufletul lui credința în Dumnezeu, dându-i valoare prin faptele credinței creștine. Din această învățătură, înaintașii și strămoșii noștri au știut să dea valoare vieții, să dea valoare omului în viața aceasta, așa cum le-au citit ei în scrierile acestor mari dascăli ai Bisericii noastre.

Această chemare de a se apropia de Dumnezeu a avut-o și tânărul Gheorghe, de numai 19 ani, când a venit de la Săliștea Sibiului la București, unde un Părinte al său duhovnicesc, un mitropolit de la Constantinopol, l-a luat cu sine și l-a dus, după dorința sa, la Sfântul Munte Athos. Acolo a găsit pacea deplină, a găsit ceea ce un tânăr caută cu înfrigurare și în zilele noas-

tre. La Muntele Athos a fost călugărit de Cuviosul Paisie și tot cu el s-a întors în Țara Românească. Aflând despre disponibilitatea sufletească a tânărului monah Gheorghe și despre viața sa de rugăciune, Mitropolitul Țării Românești, Grigorie al II-lea (1760-1787), l-a chemat și i-a încredințat metocul Cernica, ctitoria vornicului Cernica Știrbei, de la 1608 și care era în părăsire. Atunci, Schitul Cernica cuprindea numai ostrovul Sfântul Nicolae și era metocul Mitropoliei, cu ruina bisericii închinată aceluiași sfânt, părăsită de călugări în mlaștinile lacului Colentina, care se întindeau până la Cernica.

Acolo, Cuviosul Gheorghe a pătruns cu greu prin stufulișurile care acopereau ruinele sfintei biserici, și însoțit de doi frați tineri s-a așezat la muncă. Găsind pe zidurile ruinate ale bisericii icoane vechi ale Sfântului Ierarh Nicolae, căruia îi închinase vornicul Cernica ctitoria sa, Cuviosul Gheorghe s-a rugat Sfântului Nicolae să-l ajute. Și Sfântul Ierarh Nicolae l-a ajutat. Cu nespuse nevoițe, cu multă răbdare, cu nădejde și tărie în lucrarea pe care i-a încredințat-o Mitropolitul, Cuviosul Gheorghe a adunat frați pe lângă el, ceea ce a atras atenția Mitropoliei și creștinilor din București, care i-au sărit în ajutor cu dărnicie, și mănăstirea din ostrovul Sfântul Nicolae a devenit înfloritoare, cu peste o sută de călugări în câțiva ani.

Faima acestui Cuvios pentru viața sa duhovnicească de atunci a fost atât de impresionantă, încât părinții de la Căldărușani au cerut binecuvântarea Mitropolitului Filaret al II-lea (1792-1793) ca Părintele Gheorghe să le fie și lor stareț. Și astfel, o bucată de vreme a păstorit aceste două mănăstiri, Cernica și Căldărușani, cu fapte și lucrări minunate, pe care le-a consemnat ucenicul și biograful său, ieromonahul Protasie. Și alte documente rămase de la Starețul Gheorghe ne arată că a săvârșit fapte minunate de tămăduiri de boli, de îndreptare, de chemare la credința cea adevărată, de încurajare a credincioșilor, a tinerilor, pentru a urma credința în Hristos și pentru a-și întocmi o viață morală corespuzătoare.

Obosit de ani și de ascultare grea, pentru că nu și-a dat cruțare sănătății până la ultima lui clipă, când a văzut că nu mai poate, a așezat întâistătători din cei mai harnici și apropiați ucenici de-ai săi, și la Căldărușani și la Cernica, rânduind să se continue lucrarea sa. În anul 1806, în ziua de 3 decembrie, Cuviosul Gheorghe a fost chemat la Dumnezeu și înmormântat la ușa bisericii, în chip de smerenie, cum a dorit. Acolo, cu prilejul restaurărilor din anii anteriori, dar și din zilele noastre, s-a găsit trupul său, în locul unde a fost înmormântat, în biserica veche a lui Cernica Știrbei, nu cea mare de astăzi, ridicată mai târziu pe locul acesteia, pe care el a reparat-o, și ale cărei temelii sunt însemnate în interiorul bisericii mari. De asemenea, prin minune dumnezeiască, s-a găsit capul Cuviosului Gheorghe, care s-a identificat cu

mărturii vrednice de crezare, și îl avem acum ca pe un odor scump ale acestei Sfinte Mănăstiri Cernica, izvor de tămăduire, izvor de credință, izvor de îmbărbătare în puținătatea noastră, care ne încearcă uneori și ne îndepărtează de adevărul lui Hristos. Sfinții ne ajută din Împărăția lui Dumnezeu, unde se află ei, cu dragostea lor, care i-a stăpânit întreaga viață și acum se respiră și se oglindește în viața Bisericii noastre.

De aceea, spuneam la început, că acest an este binecuvântat de Dumnezeu pentru Biserica noastră și pentru neamul nostru românesc, care s-a împodobit cu încă patru sfinți, cu patru martori ai Săi, patru mari mijlocitori, care au știut ce înseamnă viața în Hristos, care au învățat ce este viața - ca dar al lui Dumnezeu și cum trebuie trăită și valorificată viața aceasta ca să fie plăcută lui Dumnezeu și să fie, apoi, viață veșnică, pentru care ne-a creat Dumnezeu pe toți, după chipul și asemănarea Lui. Sfântul Grigore Palama, unul din marii teologi ai Bisericii și izvor de învățătură pentru teologii zilelor noastre, învață despre valoarea harului și luminii dumnezeiești și a faptelor în viață, spre desăvârșire, până la îndumnezeire, de care era însetat pururea Cuviosul Părinte Gheorghe.

Așadar, iubiți părinți și frați din Mănăstirea Cernica, iubiți preoți din Arhiepiscopia Bucureștilor și iubiți frați și surori în Domnul, iată cum ne-a ajutat Dumnezeu să avem ocrotitori și mijlocitori pentru mântuire, deci nu suntem singuri. Psalmistul David și alți prooroci îndreptau rugăciuni calde către Dumnezeu și strigau: „Arată-Ți, Doamne, fața Ta și ne vom mântui”. Dar Dumnezeu nu s-a arătat celor din Vechiul Testament decât prin poruncile Sale. Arătarea Sa s-a împlinit prin întruparea Fiului Său Cel iubit, Domnul nostru Iisus Hristos, din dragostea Tatălui ceresc pentru lume și pentru noi toți, și pentru mântuirea noastră. Suntem convinși, deci, dacă mai trebuie să ne convingă cineva, de adevărul că Hristos este cu noi, că „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui” (Psalm 67, 36). Sfinții apar în locuri și în timpuri necunoscute de noi, numai de Duhul Sfânt știute, și apar în calea vieții noastre tocmai când avem mai mare nevoie de călăuze spre mântuire. Acum, când lumea și sufletele noastre sunt zbuciumate și Adevărul nu poate răsări de oriunde, ci numai din izvorul cel dumnezeiesc, iată, sfinții ne vin în ajutor, ne întâmpină și ne arată că Dumnezeu este minunat, că Dumnezeu este cu noi. Numai noi trebuie să fim convinși de aceasta.

Sfântul Sinod a proclamat sfinți români, despre care am amintit cu smernie și în acest an, spre a mijloci pentru noi să avem multă credință și iubire între noi. Celor credincioși sfinții le întăresc voința pentru fapte bune, celor îndoielnici le oferă mărturii de pocăință și îndreptare, celor îndepărtați de la credință le arată calea și lumina lui Hristos care luminează tuturor. Sfinții

predică continuu pe Hristos, Cel ce a biruit moartea, a biruit stricăciunea și ne-a dăruit viața veșnică tuturor celor care purtăm numele de creștin și ne împărtășim cu dumnezeiescul har prin sfințele Taine ale Bisericii. Ei ne arată că rostul nostru este să dobândim viața cea veșnică, stăpâniți de credință, de iubirea desăvârșită față de Dumnezeu, față de semenii și chiar față de dușmani. Pilda Cuviosului Gheorghe a fost viața sa, o dăruire permanentă pentru Hristos, o jertfă neîncetată pentru Biserica Sa, atât ca învățătură, cât și ca locaș sfânt. Așadar, pilda sfinților trebuie să ne fie tuturor călăuză în viață, tinerilor, mai ales, din vremea noastră și de totdeauna, de a prețui tinerețea și de a-și înnobila viața din punct de vedere al cunoștințelor și moral.

Cu această nădejde, iubiți Părinți și frați, am îndeplinit această lucrare sfântă și dumnezeiască pentru Mănăstirea Cernica, dar și pentru toți credincioșii din țara noastră și pentru toți credincioșii din Bisericele surori. După cum se știe, înscrierea unui nou sfânt în Biserica națională se comunică tuturor Bisericii Ortodoxe Surori și în felul acesta orice sfânt este cinstit în întreaga Biserică Ortodoxă Universală. Așa s-a procedat și cu sfinții români canonizați în 1950-1955, când Patriarhul de vie pomenire, Justinian, împreună cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe surori, s-a rugat în această biserică și a proclamat sfânt pe Sfântul Ierarh Calinic, unul dintre primii sfinți români canonizați în Biserica noastră. Dumnezeu ne-a ajutat și nouă celor de astăzi, pentru care se cuvine să-I aducem mulțumiri. Să luăm aminte, să stăm bine și să gândim cu frică la cele dumnezeiești și la cele care privesc viața noastră și viața Bisericii noastre. Numai așa putem să ne mântuim în corabia Sfintei noastre Biserici, aflată în comuniune cu întreaga Ortodoxie. Sfântul Cuvios Gheorghe și ceilalți sfinți români, vor fi, deci, cinstiți și de celelalte Biserici Ortodoxe Surori, care îi vor avea în cinstirea lor, în calendarele lor. Iată că ei ne adevăresc că sfințenia și slujirea Bisericii este universală, că adevărurile noastre bisericesti sunt universale și de aceea „credem întru Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică”. Sfinții ne deschid ferestrele sufletului către Împărăția lui Dumnezeu, dar și către semenii noștri și către noi înșine, făptura noastră cea lăuntrică.

Să ne ajute, frații mei, Bunul Dumnezeu și Sfinții Săi, mijlocitorii noștri, Sfântul Ierarh Calinic și Cuviosul Gheorghe din această mănăstire, în îndreptarea vieții noastre și a gândului nostru către slujirea lui Dumnezeu și slujirea semenilor noștri. Amin!”

După cuvântul de învățătură al Prea Fericitului Părinte Patriarh, slujba Sfintei Liturghii a continuat până la sfârșit, fiind ascultată cu evlavie de credincioșii din biserică și de cei aflați în curtea mănăstirii.

Icoana Cuviosului Gheorghe dăruită ierarhilor slujitori

La sfârșitul slujbei, Prea Fericirea Sa a mulțumit membrilor Sfântului Sinod și tuturor celor prezenți la proclamarea canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe.

În semn de dragoste și de aducere aminte a acestei zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți prezenți la slujbă câte o frumoasă icoană, pictură pe lemn, a Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica, spunând cele următoare :

„Să ne aducem aminte întotdeauna că am fost părtași cu toții la această proclamare a unui prieten al lui Dumnezeu și al nostru, că Însuși Domnul nostru Iisus Hristos este prietenul nostru în Preasfânta Treime, unde noi suntem prezenți după har, iar prin sfinții Lui, iată, suntem aici împreună cu cele sfinte, dumnezeiești.

Am și personal bucuria de a avea un nou sfânt în mănăstirea aceasta, căreia îi trebuia o lumină puternică, dumnezeiască, să iasă din încercările și ispitele în care s-a aflat de o bucată de vreme, de când, pe de o parte, creștinii au umplut biserica, cimitirul și chiar chiliile călugărilor, aducând, pe lângă cele bune și frumoase, și unele nedorite și grele de purtat. Dar peste toate, iată, văpaia Duhului Sfânt vine și luminează peste tot. Așa este Sfântul Cuvios Gheorghe, care, în vremea aceasta grea din punct de vedere duhovnicesc, dar și din punct de vedere material, vine să ne ajute și să ne spună că și el a avut vârsta noastră, și el s-a născut din părinți creștini dreptcredincioși, apărători ai credinței, atunci când credința era în pericol în Transilvania. A venit la București, ca frate, pe la 1730, de la Săliștea Sibiului, de unde au ieșit nu numai slujitori ai altarului și sfinți ai Bisericii noastre, dar și ierarhi, cărturari și învățați, și a adus cu el toată frumusețea credincioșilor de acolo, păstrători ai Ortodoxiei, atunci când Ortodoxia era prigonită în Transilvania.

Să păstrăm împreună această zi deosebit de frumoasă, frații mei, cum am spus la început, pentru că rugăciunile rostite aici au izvorât din inimile și din mărturisirea credinței dumneavoastră, a credincioșilor, care sunteți iubitori de Hristos și de biserică și ne înconjuțați pretutindeni, ca și astăzi aici.

Avem astăzi bucuria să se află aici ierarhii Bisericii noastre și de dincolo de munți și de dincolo de Milcov, căci Sfântul Cuvios Gheorghe, cum ați auzit, a venit din Transilvania, dar și-a luat izvorul entuziasmului de a sluji Biserica, de a se nevoi, de a posti și a se ruga, de la Mănăstirea Neamț, o universitate a spiritualității noastre străbune, cum a fost mănăstirea aceasta atunci și Moldova toată, cu mănăstirile ei bătrâne, mănăstiri istorice, pline de artă. Și ne-a bucurat să fie astăzi cu noi IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și IPS Mitropolit Laurențiu al Ardealului, dar și ceilalți Înalt Prea

Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, a căror prezență s-a împletit astăzi cu rugăciunea dumneavoastră.

Drept semn de aducere aminte și de dragoste, dăruim Înalt Prea Sfinților și Prea Sfințiților Părinți câte o icoană a Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica, cel care, în ziua de 3 decembrie 1806, a trecut pragul vieții acesteia dincolo, în ceruri. Oferim, așadar, IPS Mitropolit Daniel icoana Sfântului Cuvios Gheorghe, ca să o poarte iarăși în Moldova, spre starețul său, Cuviosul Părinte Paisie, care și-a făcut ucenici până în zilele noastre. Oferim aceeași icoană și IPS Laurențiu, Mitropolitul Ardealului și Arhiepiscopul Sibiului, urmașul marelui mitropolit Andrei Șaguna. Înalt Prea Sfinția Voastră, Laurențiu, purtați strălucirea marelui Ierarh al Bisericii și istoriei noastre, Andrei Șaguna, și pe aceea a înaintașilor a înaintașilor și urmașilor săi, până la Î.P.S. Voastră, mergând din treaptă în treaptă, spre lumina cea dumnezeiască.

În semn de dragoste și aducere aminte oferim această icoană și Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, unde s-a nevoit Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana, mai înainte de Cuvioșii Paisie și Gheorghe, care au luminat bisericile noastre și au dus această lumină până departe, la malul mării, unde a predicat Sfântul Apostol Andrei și unde slujește astăzi Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie. De asemenea, oferim icoana și Î.P.S. Arhiepiscop Nifon, ca să o ducă în cetatea Târgoviștei, oferindu-o și celorlalți Prea Sfințiți Părinți prezenți astăzi aici, PS Episcop Gherasim al Râmnicului, PS Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, PS Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, PS Episcop Casian al Dunării de Jos, PS Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, PS Episcop Sofronie al românilor ortodocși din Ungaria, precum și Prea Sfințiților Episcopi Vicari și Arhieri Vicari care se află împreună cu noi.

Vă dorim ani mulți, cu sănătate și binecuvântarea sfinților să ne ajute tuturor!”

Cu aceasta, Prea Fericitul Părinte Patriarh și ierarhii Sfântului Sinod au condus icoana și racla cu moaștele Sfântului Cuvios Gheorghe, purtate de călugări, l-a locul rânduit să rămână definitiv, în biserica Sfântul Gheorghe, lângă peretele din dreapta naosului, în rând cu moaștele Sfântului Ierarh Calinic, în timp ce corul a cântat troparul Sfântului.

După ieșirea din biserică a soborului de slujitori, au intrat în sfântul locaș și credincioșii de afară, pentru a se ruga și săruta sfințele moaște ale Sfântului Cuvios Gheorghe și Sfântului Ierarh Calinic. De altfel, credincioșii s-au perindat prin fața sfințelor moaște până seara, când Prea Sfințitul Episcop

Varsanufie a oficiat slujba de priveghere și s-a cântat pentru prima dată slujba Sfântului Cuvios Gheorghe.

Întâlnirea de la trapeza mănăstirii

Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de ierarhii Sfântului Sinod, s-a întâlnit la trapeză cu părinții și frații din mănăstire, cărora le-a vorbit despre îndatoririle sporite ce le revin, în lumina rânduielilor vieții de obște satornicite aici de Sfântul Cuvios Gheorghe și Sfântul Ierarh Calinic. Arătând că se simte o lipsă mare de frați tineri în mănăstire, în condițiile secularizării de astăzi, Prea Fericirea Sa a spus că „cine nu iubește biserica, nu iubește pe Dumnezeu, nici pe semeni”, și a evidențiat însemnătatea voinței și a râvnei proprii, călăuzită „de răbdare, înțelepciune, bunătate, iubire și iertare între frați, fără de care nu se poate să fie viață de obște, care să-l ducă pe călugăr în fața lui Hristos și alături de Sfântul Cuvios Gheorghe și de Sfântul Ierarh Calinic”.

În încheiere, Părintele Arhimandrit Macarie Ciolan, starețul Mănăstirii Cernica, după ce a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru îndemnul adresat obștei monahale și ierarhilor Sfântului Sinod pentru înalta slujire la această sărbătoare înălțătoare, între altele, a spus: „Considerăm că ziua de astăzi este pentru noi, monahii și credincioșii, o zi a bucuriei roadelor duhovnicești împlinite, o zi care ne cheamă să redescoperim în manieră athonito-paisiană frumusețile duhovnicești filocalice pe care să le împărtășim și altora, așa cum a făcut-o și alți Sfinți Cuvioși Părinți. Urmând modul de viață spirituală marcat de dragoste, smerenie, blândețe și înțelepciune al acestui mare plăcut lui Dumnezeu, Sfântul Cuvios Gheorghe, vom redescoperi și noi cu toții sensul adevăratei vieți spirituale”.

Inaugurarea Casei Sfântului Cuvios Gheorghe și Casei Sfântului Ierarh Calinic

Înainte de plecare, Prea Fericitul Părinte Patriarh și ierarhii Sfântului Sinod au inaugurat Casa Sfântului Cuvios Gheorghe, o căsuță cu două chilii și un mic paraclis. Amenajată ca o casă memorială, prezintă obiecte care au aparținut Cuviosului Gheorghe și pe care le-a folosit în timpul vieții și stăreției sale la Cernica. Între acestea se numără toiagul de stareț, cu două brațe la capătul de sus, apoi veșminte preotești, cărți de cult, de rugăciuni, icoane vechi și obiecte pentru slujbă (candele, sfinte vase, cădelnițe, cruci), mai toate din timpul vieții sale, adică de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Paraclisul, îndeosebi, de mici dimensiuni, se remarcă prin frumusețe și

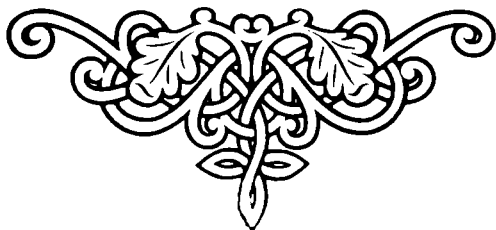

intimitate, cu pictură pe toți pereții. catapeteasmă, icoane, și tot ce trebuie pentru slujbă și rugăciune.

S-a inaugurat și Casa Sfântului Ierarh Calinic. Frumos restaurată și extinsă în anii din urmă, a fost și ea amenajată ca o casă memorială, cu mobilier și obiecte de epocă. Cele două case memoriale și muzeul mănăstirii, reorganizat cu acest prilej, vor fi de acum înainte permanent deschise pentru vizitatori.

A fost o zi însemnată pentru Mănăstirea Cernica și pentru Arhiepiscopia Bucureștilor și Mitropolia Munteniei și Dobrogei, dar și pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română, căci un nou sfânt a intrat în coroana sfinților români, a sfinților care mijlocesc cu rugăciunile lor către milostivul Dumnezeu și ocrotesc țara și Biserica noastră românească și pe credincioșii ei. Proclamația oficială a canonizării unui nou sfânt este un moment de bucurie și pentru Ortodoxia Universală. Sfinții ne arată că adevărurile de credință și slujirea Bisericii sunt universale. Ei ne deschid ferestrele către Împărăția lui Dumnezeu, dar și către semenii noștri și către noi înșine, către sufletul nostru.

Gheorghe Vasilescu

SĂRBĂTOAREA SFÂNTULUI CUVIOS DIMITRIE

Între marile sărbători ale Bisericii Ortodoxe Române, care ne înfățișează alese chipuri de sfinți, se înscrie și prăznuirea, la 26 octombrie, a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, și a doua zi, la 27 octombrie, a Sfântului Cuvios Dimitrie, ocrotitorul Bucureștilor, ale cărui sfinte moaște se păstrează în Catedrala Patriarhală.

Despre Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou, numit așa pentru a se deosebi de Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, ale cărui moaște se află în Catedrala din Tesalonic, se știe că a trăit în secolul al XIII-lea, în satul Basarabov, în apropiere de Russe (Bulgaria), într-o familie umilă de țărani, dar cu adâncă credință în Dumnezeu. Viețuirea sa a fost pe cât de simplă pe atât de înaltă. Mai întâi, a fost păstor, apoi s-a călugărit în mănăstirea din vecinătatea satului său, după care s-a retras într-o peșteră săpată în stâncă din preajma râului Lom, unde a petrecut în post și rugăciune tot restul vieții. Nu se cunoaște cât timp s-a nevoit acolo și nici anul mutării sale la Domnul. Se știe, însă, că încă din timpul vieții Cuviosul Dimitrie s-a învrednicit să fie făcător de minuni, datorită sfințeniei la care a ajuns, cunoscându-și chiar sfârșitul călătoriei sale pământești.

După trecerea unui anumit timp de la moartea lui, Dumnezeu care se preaslăvește prin Sfinții Săi, dorind ca acest Cuvios să fie cunoscut de creștini spre pildă și ajutor, a făcut ca, în urma unor ploii puternice, lespezile care-i acopereau mormântul să se disloce și să alunece împreună cu trupul neputrezit al Sfântului în apa Lomului. Creștinii au așezat sfintele sale moaște în biserica satului Basarabov, unde au rămas până în anul 1774, când generalul rus Petru Saltâcov le-a luat de acolo cu intenția de a le duce în Rusia. Trecând cu moaștele Cuviosului Dimitrie prin Țara Românească, în luna iulie, 1774, Mitropolitul Grigorie al II-lea (1760-1787) și credincioșii bucureșteni l-au înduplecat pe general să le lase lor acest odor de mare preț. Sfintele sale moaște au fost depuse, spre cinstire și închinare, în actuala Catedrală patriarhală, iar nu peste mult timp el a fost proclamat ocrotitorul Catedralei și patronul orașului București.

Pelerinajul la moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie

Evlavia creștinilor bucureșteni pentru Cuviosul Părinte Dimitrie a sporit an de an, căpătând intensitate mai ales în preajma sărbătoririi Sfântului. În aceste zile, orașul București devine centrul celui mai mare pelerinaj din sudul țării, când sute de mii de credincioși, de toate vârstele și stările, tineri și bătrâni, bărbați și femei, urcă în pelerinaj Dealul Patriarhiei ca să se roage cu evlavie și să respire adânc același aer încărcat de credință și de nădejde în puterea lui Dumnezeu și ajutorul Sfinților pentru viața lor.

Și anul acesta, potrivit tradiției, în dimineața zilei de marți, 25 octombrie, moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie au fost scoase în procesiune din Catedrala Patriarhală și așezate sub baldachinul special amenajat pe Dealul Patriarhiei, unde au rămas până vineri, 28 octombrie, pentru a fi venerate de credincioșii bucureșteni și de pelerinii veniți din toată țara. În tot acest timp, în fiecare seară, s-au oficiat slujbe de priveghere, iar dimineața s-a săvârșit Sfânta Liturghie. Marți, 25 octombrie, slujba Sfintei Liturghii a fost oficiată, în prezența pelerinilor, pe un podium ridicat lângă altarul catedralei, de PS Episcop Varsanufie Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de preoți și diaconi.

În această atmosferă duhovnicească, sute de mii de pelerini, cu flori în mâini și în inimi cu credința în puterea lui Dumnezeu, s-au perindat zi și noapte prin fața raclei Cuviosului Părinte Dimitrie, rugându-se să le vină în ajutor și să-i ferească de primejdii și răutăți. Cei mai mulți dintre ei au așteptat cu răbdare ore în șir ca să le vină rândul să se atingă de sfintele sale moaște și să dobândească harul sfinților. Anul acesta, la frumusețea sărbătorii a contribuit și vremea frumoasă, credincioșii înșiruindu-se pe Dealul Patriarhiei pe o distanță de un kilometru, numărul lor, în cele patru zile de pelerinaj, după unele estimări, atingând cifra de un milion.

Sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie

Ziua de miercuri, 26 octombrie, când întreaga Biserică Ortodoxă îl sărbătorește pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, marchează, prin tradiție, începutul marelui pelerinaj de la Patriarhie, care adună în fiecare an sute de mii de credincioși la moaștele celui alt sfânt, Cuviosul Dimitrie cel Nou, prăznuit a doua zi.

Sfântul Mare Mucenic Dimitrie a trăit pe vremea împăraților Dioclețian și Maximian Galeriu și era fiul prefectului cetății Tesalonic. Botezat în taină de părinții săi, de frica prigoanei împotriva creștinilor, el a crescut în cunoașterea Sfintei Scripturi și a credinței în Hristos. Murindu-i părinții, tânărul Dimitrie a moștenit nu numai averea, ci bunul lor renume. Cu-

noscându-i înțelepciunea, împăratul l-a numit mare dregător în locul tatălui său. Ca prefect al Tesalonicului, el a cârmuit cu multă vrednicie poporul, propovăduind pe față învățătura lui Hristos și aducând pe mulți la credința creștină. Aflând că Dimitrie este creștin, împăratul a poruncit să se aducă ofrande zeilor și s-a deplasat special la Tesalonic. Pentru că și-a mărturisit cu îndrăzneală credința creștină în fața împăratului și a refuzat închinarea păgânească la idoli, el a fost întemnițat și decapitat.

Sfânta Liturghie a fost oficiată în această zi, pe podiumul amenajat lângă altarul Catedralei, de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, PS Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar patriarhal, și PS Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurați de preoți și diaconi. Spațiul dintre catedrală și clopotniță era plin de credincioși.

În cuvântul de învățătură, Prea Fericitul Părinte Patriarh a subliniat mesajul iubirii care se desprinde din pericopa evanghelică citită în această zi, îndemnând la iubirea aproapelui, după cuvântul Mântuitorul Hristos, care ne poruncește: „*Să vă iubiți unul pe altul*” (Ioan 15,17)”. Totodată, Prea Fericitul Sa a evidențiat însușirile de bun creștin ale Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, care este pentru noi o pildă de credință în Hristos, un exemplu de cum trebuie să ne întocmim viața.

Iubiți credincioși și credincioase,

„Dumnezeiasca Evanghelie pe care am ascultat-o acum, scrisă de Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan, ne înfățișează gândirea profundă a Mântuitorului Iisus Hristos și cuvântul Său plin de învățătură și de îndrumare a Sfinților Apostoli. Mângâindu-i neîncetat și având grijă ca ei să nu slăbească în misiunea pe care avea să le-o încredințeze în curând, aceea de a predica Evanghelia în toată lumea și de a răspândi însemnătatea virtuții iubirii și bunăvoirea între toți oamenii, Mântuitorul le spune: „*Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiți unii pe alții! Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții*” (Ioan 13, 34). Trebuie să reținem de aici însemnătatea iubirii. Mântuitorul îi îndemnă pe Apostoli să se iubească unii pe alții și adaugă: „*În lume necaz veți avea*” (Ioan 16, 34). Dacă lipsește iubirea de Hristos, iubirea de Dumnezeu, lipsește și curajul, și statornicia în credință, și iubirea semenilor. Sunt legate aceste două învățături ale Mântuitorului, pe de o parte, iubirea, care le biruie pe toate, pe de altă parte, necazurile pe care Apostolii aveau să le întâmpine, cum le întâmpinăm și noi astăzi. Ce învățătură luminoasă, frații mei, plină de bogăție sufletească, această poruncă nouă

a Mântuitorului, porunca iubirii care le topește pe toate, topește și necazurile și ura și pe cei care produc tulburări în viața noastră.

Sărbătoarea de astăzi, a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, aduce în fața noastră un tânăr nespus de învățat, pregătit pentru viață, dar pregătit și sufletește pentru a-L iubi pe Dumnezeu și pentru a-și iubi semenii. Așa cum cunoașteți, acest tânăr învățat, crescut în familia guvernatorului cetății Tesalonic, urma să preia conducerea acestei vestite cetăți când tatăl său s-a stins din viață. Pentru aceasta trebuia să întâmpine încercări, să înfrunte necazuri, despre care vorbește Mântuitorul Iisus Hristos, în Sfânta Evanghelie de astăzi, Apostolilor Săi, când le dă această învățătura minunată, această poruncă nouă, cum o numește El, aceea de a se iubi unii pe alții. Dar acest adevăr, de a ne iubi unii pe alții, nu se poate împlini fără a-L iubi și pe Dumnezeu. Nu se poate să-L iubești pe Dumnezeu, pe de o parte, și să urăști pe fratele tău, oriunde s-ar găsi și în orice rang s-ar afla, pe de altă parte. Iubirea cuprinde acești doi poli, care, în aparență, se exclud, dar Mântuitorul Iisus Hristos, în cuvântul Său, îi unește. Această virtute l-a stăpânit pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie și pe toți sfinții, cărora le-a prisosit, să spunem așa, iubirea de Dumnezeu și iubirea de semenii. Pentru că îndemnul Mântuitorului Iisus Hristos: „*Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții*”, înseamnă iubirea lui Dumnezeu și, în același timp, iubirea semenilor.

Acest Sfânt Mare Mucenic Dimitrie este chip și pildă de viețuire pentru noi, pentru tineri, îndeosebi, chemați să învețe, să se pregătească pentru viață, care trebuie să știe că atunci când lipsește credința, când lipsește iubirea de Dumnezeu, lipsește și iubirea de oameni. Această bogăție de învățătură ne-o aduc sfinții cu fiecare zi. În fiecare zi avem asemenea pilde, după statura, posibilitatea și înțelegerea noastră. Cu așa înțelepciune a rânduit Biserica noastră ca viața creștină să se desfășoare între sfinți, între iubitorii lui Dumnezeu, făcătorii iubirii de Dumnezeu, și iubitorii de oameni, spre deosebire de cei care, urându-se între ei, urăsc și pe Dumnezeu. Mântuitorul Iisus Hristos, cum ați auzit, îi înzestrează sufletește pe Apostoli cu o seamă de daruri personale, cu răbdare, tărie, înțelegere, nădejde, căci – le spune El – „*în lume necazuri veți avea*”, dar să nu rămâneți copleșiți, pentru că, dacă aveți iubire între voi, sunteți un tot, un suflet, și atunci biruiți toate necazurile. Dacă în familie există iubirea lui Dumnezeu, există și iubirea familiei, care devine statornică, roditoare de prunci, roditoare de fapte bune, de credință în Dumnezeu.

Aceste lecții ni le oferă cu fiecare zi, cum am spus, Sfânta Biserică, pilde de viețuire, ca Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir. Credința

și virtuțile iubirii creștine, învățate de la tatăl său și de la mama sa, atât de mult au rodit în sufletul său și l-au întărit încât, atunci când trebuia să fie înălțat la rangul de guvernator și așezat în fruntea cetății Tesalonic, a refuzat închinarea la idoli, n-a mărturisit cultul împăratului, cum i se cerea, spunând că numai Dumnezeuului Celui adevărat se cuvine să ne închinăm, pe El trebuie să-L iubim și să-L slăvim, nu idolii și pe cei necredincioși, în ordinea împărătească. Și astfel, înfruntându-i pe aceștia, a fost închis, torturat și în chinuri îngrozitoare și-a dat viața în mâinile Mântuitorului Iisus Hristos. Sunt pilde, iubiți frați și surori, pe care ni le dau strămoșii noștri, înaintașii noștri, iar de curând, în zilele revoluției, tinerii care au mărturisit pe străzile Bucureștiului: *Vom muri și vom fi liberi și Adevărul ne va face vii*, ca noi să alegem cum să ne ducem viața, fie vârstnici, fie mai puțin vârstnici.

Cum vedem, omul pe pământ, de la naștere, de când începe școala, învățătura, meșteșugul sau pregătirea universitară, și până la moarte luptă pentru existență. Dar este greșit a înțelege existența omului doar în sens material, adică frântă, înjumătățită, căci omul are nu numai cerințe trupești, ci și sufletești. Omul are nevoie de hrana cea de toate zilele pentru sine și pentru familia și copiii săi, dar are și nevoi sufletești. Iar sufletul omului, ca și trupul, își cere drepturile lui, cere iubire, cere lumină, cere bunătate, cere iertare, îndelungă răbdare. Așa trebuie privită lupta omului pentru existență, nu doar pentru existența unei părți, ci a întregului, pentru că ființa omenească este un tot, ea este întreagă numai din trup și suflet. Și sufletul omului se exprimă tocmai prin aceste virtuți recomandate de Mântuitorul Iisus Hristos, și în primul rând prin iubire. Biserica Ortodoxă este Biserica iubirii. Creștinul, fiul și fiica Bisericii, trebuie să fie fiul și fiica iubirii celorlalți, căci atunci Îl iubești pe Dumnezeu când iubești și pe frații și surorile tale, când îți iubești semenii cu care îți împarți existența. Nimeni nu are dreptul la o existență egoistă, bazată pe lăcomie, pe dorința de a lua, câteodată, și din dreptul celorlalți, de a nu arăta îngăduință semenilor, fie mici, fie mari.

Pildă tuturor de cum trebuie să fie existența omului în plinătatea ei ne-o dă Biserica prin viața sfinților pe care noi îi sărbătorim în fiecare zi. Sărbătorile lor înseamnă și implicarea noastră, iubiți frați și surori în Domnul, pe drumul acesta al slujirii semenilor, al iubirii aproapelui, al răbdării și iertării. Cea mai mare poruncă, poruncă nouă, care ne-a lăsat-o Mântuitorul Iisus Hristos, este iubirea și a vrăjmașilor, a celor care ne fac neazuri și nedreptăți: *„Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blesteamă, faceți bine tuturor celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc”* (Matei 5, 44) Pe aceștia, Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: *„Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”* (Romani 12, 14). Iar în Evanghelia

de astăzi, cum ați auzit, Mântuitorul Iisus Hristos le recomandă Apostolilor: „Iubiți-vă unii pe alții”. Dar recomandarea iubirii nu se limitează doar la ceata celor 12 Apostoli, câți erau atunci, ci la întreaga Biserică. Iubirea topește ura, topește nedreptatea, topește lăcomia, topește setea după avuție. Atât de mult și-au însușit strămoșii și părinții noștri virtutea iubirii creștine că au fost așa de buni, de blânzi și iertători încât îi vedem alături de sfinți.

Noi nu ne rugăm sfinților cum ne rugăm lui Dumnezeu. Lui Dumnezeu ne închinăm și cerem darurile Sale de viață dătătoare, cerem iertare și iubire. Sfinților ne rugăm să mijlocească pentru noi la Dumnezeu. Ei sunt fiii lui Dumnezeu și sunt părinții și frații noștri mai mari și pildă pentru noi, pildă de cum Dumnezeu face din pescari apostoli și din păcătoși face martiri, din tâlhari face moștenitori ai Împărăției lui Dumnezeu. Este taina credinței noastre, frați și surori în Domnul. De aceea, este atât de prețioasă sărbătoarea creștină, lumina aceasta care se revarsă peste noi cu învățătura Mântuitorului Iisus Hristos și cu pilda sfinților, cu sângele lor, cu care ei și-au pecetluit mărturia iubirii față de Hristos. Noi îi sărbătorim pe sfinți ca să ne ajute, să ne dea putere să-i urmăm în fapte bune, în iubire, mai ales, și în colaborare între noi. Ce tristă este familia creștină când lipsește iubirea, cât de mult ne înstrăinăm între noi pentru că nu ne iubim unii pe alții. Vrajmașul nu încetează a ne amăgi în felurite chipuri ca să ne abată din calea noastră de la credință și de la urmarea pildei de viață a sfinților, a tăriei cu care ei au iubit pe Dumnezeu și au iubit pe semenii. Lucrul acesta este tot mai evident în lumea de astăzi, când globalizarea, îndeosebi strădaniile pentru adunarea bunurilor materiale și împărțirea lor atât cât se poate și cât se cuvine, aduce după sine și secularizarea, înstrăinarea de Dumnezeu și de semenii.

Este foarte importantă și foarte necesară mărturia noastră cu prilejul acestor sărbători, exprimată și prin acest pelerinaj, unic în felul lui, ce adună, an de an, mii de credincioși pe această colină care a înscris în istoria ei fapte minunate de tot felul. Este un pelerinaj la cei doi Sfinți Dimitrie, un ostaș, Sfântul Mucenic Dimitrie, pe care-l sărbătorim astăzi, încărcat cu fel de fel de demnități ce-i deschideau calea de a ajunge în fruntea cetății Tesalonic, și un pustnic smerit, Sfântul Dimitrie cel Nou, prăznuit mâine, chip de nevinovăție, de inimă curată, care vede pe Dumnezeu, podoaba Catedralei și a colinei acesteia, nădejdea și coroana Capitalei noastre. Avem, așadar, pilde de nădejde și de iubire creștină, frații mei, și trebuie să le urmăm, să-l rugăm cu căldură pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, ca zelul lui, credința lui să se reverse și în sufletele noastre, ale fiilor și fiicelor Bisericii și poporului român, ca să putem să întâmpinăm necazurile în viață.

Prin iubire putem întâmpina necazurile în viață, așa cum spune Mântuitorul Hristos apostolilor Săi în Sfânta Evanghelie de astăzi.

Cu această nădejde, noi întâmpinăm această sărbătoare, care este o tradiție sfântă a Capitalei noastre, o sărbătoare a credincioșilor noștri de aici și a celor care vin din alte părți. În fața lui Dumnezeu toți suntem egali. Dumnezeu nu se uită nici la uniformă, nici la rang, nici la învățătură și nici la bogăție, mai ales, ci ia aminte la valoarea sufletului, la omul care Îl iubește pe Dumnezeu și își iubește frații săi, familia, neamul, țara și lumea întregă. Creștinul este dator să odrăslească și să transfere numai iubire, mai ales noi, slujitorii altarului, trebuie să dăm această pildă de iubire, de îngăduință și de iertare în viața noastră, ca Sfânta Biserică să-și continue drumul ei, cum vedeți, drum anevoios, greu câteodată. Dar vin în fața noastră, de dincolo de zarea aceasta pământească, sfinții care ne ajută, cu tragere de inimă, de suflete, ne atrag atenția cu frumusețea vieții lor, a credinței lor. Este de ajuns să mergi o dată la Sfânta Liturghie, la o slujbă într-o sărbătoare, și ești prins în mreaja pe care o mânuiau Sfinții Apostoli pe malul lacului Galileea la porunca Mântuitorului Iisus Hristos, când le-a zis: „*Veniți după Mine și vă voi face pescari de oameni*” (Matei, 4, 19). Fiecare dintre noi putem fi cei care să arătăm lumina, adevărul, iubirea, dreptatea cea dumnezeiască, nu omenească

Așadar, să ne rugăm astăzi Sfântului Mare Mucenic Dimitrie să mijlocească pentru noi în fața Preasfintei Treimi, ca să lumineze inimile tinerilor, mintea lor, să le întărească credința, să cimenteze familia noastră românească, să reverse pace și înțelegere în lume, prin iubirea și prin respectul pe care îl datorăm unii altora. Cu această nădejde ne luăm osteneala să ascultăm slujba și să ne bucurăm de roadele ei în viața noastră de creștini și fii buni ai Sfintei noastre Biserici.

De pe această colină sfântă a Patriarhiei noastre, tuturor vă împărtășim și astăzi prețuirea și dragostea noastră, și rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă lumineze viața, să vă încălzească sufletele și să vă sporească virtuțile creștinești și strămoșești, spre a face față cerințelor lumii contemporane. Amin!”

Părțile din moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie dăruite Bisericii Ortodoxe Bulgare

La sfârșitul Sfintei Liturghii din această zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a anunțat credincioșii prezenți la slujbă că Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de Pr. Manole Marcel, secretar eparhial, și Pr. Petru Totev, parohul bise-

ricii bulgare din București, vor pleca în cursul după amiezii către orașul Ruse (Bulgaria) spre a oferi în dar Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Neofit de Ruse un fragment din moaștele Cuviosului Părinte Dimitrie, încrustate într-o icoană a sa, pentru a fi așezate în biserica Mănăstirii Basarabov, locul de sihăstrie al Sfântului.

Despre acest dar oferit credincioșilor din sudul Dunării, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus:

„Sărbătorile vin cu multe daruri, iubii frați, cu multe frumuseți ale creștinței noastre. Sărbătoarea de astăzi crește în frumusețe și cu această icoană, a Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou, făcătorul de minuni, pe care o vedeți aici. Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, vecinul nostru din sudul Dunării, cu care Biserica Ortodoxă Română se află într-o prietenie străveche de iubire și respect și de colaborare în Duhul Sfânt, ne-a rugat ca o părticică din sfintele moaște ale acestui cunoscut Părinte Cuvios Dimitrie, care s-a nevoit la o mănăstirea de pe valea Lomului, să le dăruim mănăstirii de acolo, la cerea plină de recunoștință a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Neofit de Ruse.

Împreună cu Consiliul eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor am apreciat că această rugămintă este foarte frumoasă, căci sfinții au darul de a fi prezenți oriunde noi îi chemăm. În clipa aceasta, Sfântul Cuvios Dimitrie, ca și Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, sunt prezenți pe tot globul pământesc, acolo unde credincioșii se roagă și îi invocă în rugăciunile lor. Tot așa și moaștele lor îndumnezeite au aceeași putere de a mângăia și tămădui, fie că sunt întregi, cum le avem noi pe ale Sfântului Cuvios Dimitrie, fie că sunt o părticică din ele, cum doresc să le aibă frații noștri creștini ortodocși de la sudul Dunării, pe de valea Lomului, unde a trăit și s-a sfințit acest Cuvios Părinte Dimitrie.

Noi am satisfăcut această dorința a Sanctității Sale, Patriarhului Maxim, și a credincioșilor de acolo și le oferim această icoană a Cuviosului Părinte Dimitrie, pe care este încrustată, după cum se vede, o părticică din sfintele sale moaște. Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, este delegat de noi, ca împreună cu Părintele Manole Marcel, secretar eparhial, și cu Părintele Petru Totev, parohul bisericii bulgare din București, să ducă această icoană, cu sfintele moaște ale Cuviosului Dimitrie, peste Dunăre, la Ruse, ca la Vecernia din seara aceasta să le ofere credincioșilor, preoților și Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Neofit. Este un act de mare însemnătate pentru Biserica noastră, fiindcă nu numai la noi vin moaște de sfinți din alte părți, cum avem aici, în Catedrală, părțile din moaștele Sfinților Împărați Constantin și Elena pe care le-am

dobândit de la Arhiepiscopia Ciprului, ci Dumnezeu a rânduit ca și noi să oferim din darul nostru, în semn de bucurie și unitate în rugăciune, părțile din moaștele Cuviosului Dimitrie, o dată cu icoana sa. Iar Prea Sfințitul Episcop Varsanufie le va duce acolo și le va oferi Înalt Prea Sfințitului Neofit, eparhiotul locului, ca dar din partea Bisericii Ortodoxe Române, deci și din partea dumneavoastră. Toți cei care sunteți acum aici, după nume, după credință și după sufletul dumneavoastră, veți fi prezenți mâine la Liturghia arhierescă ce va fi oficiată la mănăstirea de pe valea Lomului de Înalt Prea Sfințitul Neofit și Prea Sfințitul Varsanufie, delegatul nostru, încât vom fi și noi acolo.

Să ne ajute sfinții cu sănătate și pace, pentru că noi vom merge acum să ne închinăm la sfânta raclă cu moaștele Cuviosului Părinte Dimitrie, iar dâșii vor porni spre Dunăre, pentru a-și împlini misiunea aceasta. Le urăm drum bun.

Din partea noastră, felicit pe credincioșii care s-au împărtășit astăzi. Este cea mai frumoasă jertfă a unui creștin, ca în cinstea sfântului pe care-l sărbătorim, să postească, să se spovedească și să se împărtășească. Este jertfa cea bineprimită de Dumnezeu. În același timp, mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, care ne-a bucurat și de data aceasta, fiind alături de noi. Și mâine, de asemenea, vom fi împreună.

Să ne ajute Bunul Dumnezeu și cei doi sfinți, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie și Sfântul Cuvios Dimitrie, să fie în sufletele și în inimile noastre, ale tuturor. Amin!"

În seara aceleași zile de miercuri, Prea Sfințitul Episcop Varsanufie și însoțitorii săi au ajuns la Ruse, de unde, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Neofit de Ruse, s-au deplasat în localitatea Basarabov și au așezat icoana Cuviosului Dimitrie, cu sfintele lui moaște, în biserica mănăstirii, în cadrul unei slujbe de priveghere. În dimineața zilei de joi, când se face praznuirea Sfântului Cuvios Dimitrie, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Neofit de Ruse și Prea Sfințitul Episcop Varsanufie au oficiat Sfânta Liturghie arhierescă la Mănăstirea Basarabov, în prezența soborului călugărilor și a credincioșilor.

Zi de mare praznic pe Dealul Patriarhiei

Joi, 27 octombrie, sărbătoarea Sfântului Dimitrie cel Nou, a fost zi de mare praznic pe Dealul Patriarhiei. În această zi, pe podiumul de lângă altarul catedralei, având deasupra icoana de mari dimensiuni a Cuviosului Părinte Dimitrie, Sfânta Liturghie a fost oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu IPS Teofan, Mitropolitul Olteniei, IPS

Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, IPS Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, PS Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, PS Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, PS Casian, Episcopul Dunării de Jos, PS Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, PS Ambrozie Sinaitul și PS Ciprian Câmpineanul, Episcopi Vicari Patriarhali, PS Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, și PS Iustin Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, având alături un sobor de preoți și diaconi. Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de Corala Patriarhiei, dirijată de preot profesor Constantin Drăgușin.

La slujba Sfântei Liturghii, care s-a putut auzi prin difuzoare până la poalele dealului, în Piața Unirii, au participat numeroși credincioși, care au umplut spațiul dintre catedrală și clopotniță, în timp ce la racla cu moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie, așezată sub baldachinul de alături, s-au închinat în liniște vârstnici și copii, după ore lungi de așteptare. Ușurați și împăcați sufletește, cu speranța împlinirii năzuințelor lor spirituale și materiale, rând pe rând, ei s-au alăturat celorlalți pelerini și au luat parte la Sfânta Liturghie.

În cuvântul de învățătură adresat credincioșilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh a scos în evidență valorile creștine care se desprind din pericopa evanghelică a zilei și a vorbit despre virtuțile creștine pe care și le-a însușit din tinerețe Sfântul Cuvios Dimitrie, amintind că, prin sfintele sale moaște, el este ocrotitorul catedralei patriarhale și al orașului București.

**Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși Părinți și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,**

„Cu adevărat, an după an de când am fost chemat la slujirea sfântului altar ca diacon, preot sau arhiereu, iar acum în slujirea de Patriarh, am văzut cum se adeverește acest psalm al Sfântului Prooroc și rege David. Ziua de cinstire a Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou a chemat tot mai mulți credincioși, dornici să se îndestuleze sufletește din mireasma sfințeniei, care radiază din sfintele sale Moaște, care străjuiesc de aproape trei sute de ani această catedrală. Cum să nu simțim lucrarea harului dumnezeiesc, când, iată, de trei zile și de trei nopți, șirul lung de credincioși așteaptă zi și noapte cu lumânările și sufletele aprinse de bucuria apropierii și închinării la racla cu sfintele sale Moaște?

De aceea, acest psalm inspirat de Duhul Sfânt ne luminează tot mai limpede slaba noastră înțelegere că cinstirea sfinților este bineplăcută lui Dumnezeu. Acest adevăr de credință îl găsim și în numeroase texte din Sfânta Scriptură a Vechiului Testament.

Trimițându-i pe sfinții Săi ucenici și apostoli la propovăduire, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cum am auzit acum din Sfânta Evanghelie, le-a dat cu grijă sfaturi cum să întâmpine și unele necazuri și greutăți, zicând: „Fiți dar înțelepți ca șerpii și blânzi ca porumbeii” (Matei 10, 16). Între alte virtuți, nevoițe și vrednicii, cu care Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou a dobândit harul sfințeniei, ca rugăciunea, bunătatea, milostenia, etc., viața sa pământească, împletită cu cea a semenilor săi, a strălucit printr-o înțelepciune și blândețe cu ajutorul cărora el a devenit trăitor în Hristos și iubit de toți cei din jur.

Aceste valori trebuie să constituie călăuze ale călătoriei noastre spre împlinirea darului vieții, care este strădania pentru desăvârșire către dobândirea vieții celei veșnice. Pe aceste două virtuți, recomandate de Mântuitorul Iisus Hristos, se întemeiază iubirea și orice faptă bună. Împreună cu acestea, înțelepciunea și blândețea alcătuiesc coroana de virtuți a creștinilor, moștenirea cea scumpă din învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. De acestea avem mare trebuință și noi, slujitorii sfântului altar, chemați să îndeplinim neîncetat voia lui Dumnezeu. În necazuri și supărări, dacă îți pierzi cumpătul, atunci nu poți împlini cum se cuvine misiunea preotească, după cum recomandă Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Cel care n-are înțelepciunea și blândețea în situațiile dificile, în raporturile cu semenii, cele din familie, din societate chiar, remediate în duhul învățăturii Sfintei Evanghelii, personalitatea unuia ca acesta se descompune și nu mai este în stare să atingă desăvârșirea misiunii lui sfinte. De altfel, această coroană de virtuți sunt de o mare însemnătate și în viața creștinilor, întrucât necazurile și suferințele nu ocolesc pe nimeni. Blândețea și înțelepciunea sunt virtuți care ne călăuzesc pe toți spre țelul vieții, care este mântuirea.

Iată, frați și surori în Domnul, că aceste virtuți și le-a însușit și le-a trăit Cuviosul Părintele nostru Dimitrie cel Nou pe care îl sărbătorim astăzi și ale cărui sfinte Moaște ocrotesc catedrala aceasta, Bucureștiul și pe fiii săi. De când sfintele sale Moaște se află în această catedrală, acestea mângâie și alină suferințele tuturor celor care se apropie cu evlavie de cinstitul și prea sfântul său trup care se găsește în racla de argint pregătită în acest scop. Izvor de mângâiere, izvor de îmbărbătare, izvor de răbdare, izvor de înțelepciune și de pace revarsă Cuviosul Părinte Dimitrie, ocrotitor al catedralei acesteia și al Capitalei noastre, cum am spus. Sf. Cuvios Dimitrie s-a arătat și se arată neîncetat apărător al sufletelor credincioșilor tineri și vârstnici, care vin în valuri pentru a-i cere mijlocirea sa către Mântuitorul Iisus Hristos și pentru a le împlini rugăciunile făcute cu o înfiorare sfântă în sufletul lor. Sfinții, iubiți credincioși, se bucură de puterea Duhului Sfânt, mijlocesc pentru noi în fața lui Dumnezeu și ni-L arată că „este minunat întru sfinții Lui” (Psalm 67, 35).

De aceea, Moaștele sfinților, adică fie trupul întreg, fie părți din trupul sfântului, iubiți frați și surori în Domnul, constituie un tezaur prețios al creștinătății, al creștinătății de pretutindeni. De la începuturile Bisericii, dar chiar din Vechiul Testament, Moaștele dreptilor și ale sfinților erau căutate și așezate cu cinste la loc convenit. Martirii și mucenicii, îndeosebi, pe vremea persecuției creștinilor, erau sfârtecați și aruncați fiarelor sălbatice pentru a nu rămâne nimic din trupurile lor, dar creștinii le căutau, le găseau și le păstrau, ca cele ale Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, de la Tesalonic, pe care l-am prăznuit ieri, și ca atâtea multe altele. În diferite chipuri, așadar, Dumnezeu se arată minunat întru sfinții Săi (Ps. 67, 35).

Trupul întreg și neputrezit al Sf. Cuv. Dimitrie cel Nou l-a descoperit o ploaie torențială, așa cum au fost descoperiți și cei patru martiri de la Niculițel, de unde înțelegem adevărul cunoscut, de altfel, că natura, cosmosul este în mâna lui Dumnezeu, fiind creația Lui, și urmează legile stabilite de El. Toate elementele naturii: pământul, apa, aerul, regnul vegetal, cel animal, și omul parcurg drumul pe care Dumnezeu l-a hărăzit lor. Apa, de pildă, se revarsă pe pământ sub forma ploii binefăcătoare, dar atunci când se abate de la legile ce i-au fost rânduite de Dumnezeu, când nu mai are stavilă, ploaia devine o stihie care bântuie omenirea cu pagube incalculabile. În acest an, cum știți, țara noastră și lumea întreagă au fost lovite într-un mod pustiitor de apele care și-au ieșit din matcă, turburate și înfuriate, parcă, de păcatele noastre. Zbuciumul naturii, prin schimbările neașteptate ale manifestărilor ei, care depășesc limitele cunoscute ale anotimpurilor, arată tulburarea din sufletul omului pradă păcatelor grele, însetat de lăcomie, egoism și ură și îndepărtat de Dumnezeu și de semenii. Podoaba omului creat de Dumnezeu, hărăzit să ajungă prin har asemenea Creatorului său, pentru care S-a întrupat Fiul Său Cel prea iubit, podoaba noastră a creștinilor se cuvine să fie iubirea, blândețea și înțelepciunea dătătoare de mântuire, pe care le recomandă atât de stăruitor Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Această manifestare a naturii - prin inundații, dă la iveală, deci, sufletul zbuciumat al omului, aflat sub povara păcatelor, bântuit de ură, de lăcomie, de vicii și de rele. Apăsător sufletește de asemenea stări înjosoare, care îl robesc, omul foarte rar își mai aduce aminte de Mântuitorul Hristos, de învățătura Sa sau chiar de Biserică și de rolul sfinților în mântuirea noastră. Iată, ploaia, atât de furioasă cu noi, când se manifestă ca o bincuvântare, devine ajutoare a minunilor lui Dumnezeu, în rânduiala firii, a Creației și a omului, pentru că ea ne-a descoperit în istorie Moaște de sfinți, ca la Niculițel, în Dobrogea, aducându-ne mărturia incontestabilă că, în secolele III-IV, Biserica din ținuturile dintre Dunăre și Mare avea biserici, avea sfinți și martiri de aceeași însemnătate ca în întreaga creștinătate.

Revenind acum la descoperirea Moaștelor, a trupului neputrezit al Cuviosului Părinte Dimitrie, sărbătorit astăzi, tot apa, pârâul Lom, din sudul Dunării, ieșindu-și din matcă, a săpat și a descoperit trupul întreg al acestui Cuvios Părinte, care, stăpânit de gândul smereniei că după moarte trece dincolo de lumea aceasta pământescă, la o viață mai frumoasă, mai luminată, la dorința sa a fost înmormântat sub o lespede de piatră, pe malul Lomului, un mic afluent al Dunării. Și când apa Lomului s-a revărsat, a dislocat această lespede de piatră și a dat la iveală trupul neputrezit al Cuviosului Dimitrie. Ca smerit monah, trăitor într-o mănăstire de pe valea Lomului, aproape de Ruse, vis a vis de orașul Giurgiu din stânga Dunării, această descoperire a ajuns la cunoștința celor din nordul Dunării și astfel, cinstitorilor Moaștelor sale din dreapta Dunării, care și până acum vorbesc românește, li s-au adăugat credincioșii din stânga Dunării.

Deci, în acest schit de pe valea Lomului s-a nevoit Cuviosul Dimitrie, sub razele de lumină ale Duhului Sfânt, cum ni-l arată viața sa descrisă atât de frumos de hagiografii săi. Cuviosul Dimitrie, cel mai smerit dintre toți frații, înțelept și blând, nu deranja pe nimeni, nu scotea o vorbă deșartă, și pe toți și pe toate le iubea ca pe Dumnezeu. Știa că toate, până la ultimul fir de iarbă și până la petalele firave ale unei flori, sunt lăsate pentru a ne mângâia privirile și pentru a ne însenina sufletul atunci când vedem frumusețea florilor și câmpul înverzit, așa cum le vedea el pe unde își petrecea zilele, pentru că el, în mintea lui curată, știa că sunt de la Dumnezeu. De aceea, Sfânta Biserică a rânduit ca astăzi, când i se face pomenirea, să fie citită această prea frumoasă Evanghelie, care ne vorbește despre înțelepciune și blândețe, virtuți creștine ce cresc, câteodată, asemenea florilor, asemenea câmpului înverzit primăvara, pe care le iubea mult Cuviosul Părinte Dimitrie și care vedea pe Dumnezeu în fiecare zidire a Sa. Îi era milă de copii, de bătrâni, de săraci, și cu toate că era și el sărac, ajuta cu ce putea săracii, dar mai ales le arăta tuturor bunătatea sufletului său.

Aceasta este icoana sufletească a Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou, iubii frați și surori în Domnul, care ne-a adunat pe noi, în aceste zile, la sfințele sale Moaște, ca să ne reverse mângâieri, tămăduiri, pace și liniște în suflete. Acesta este, de altfel, darul sfinților, dat de Dumnezeu ca să se împlinească cuvântul Psalmistului, cum am spus mai înainte, că Dumnezeu se arată minunat întru sfinții Lui, de-a lungul istoriei, în viața înaintașilor. Ortodoxia are în tezaurul ei de credință și sfinte Moaște, trupurile neputrezite ale celor ce s-au învrednicit de o viață curată, de o credință dreaptă, de o iubire neșovăitoare și de împărtășirea cu sfințele Taine ale Bisericii sau care au dobândit cununa martirică pentru Hristos, încât trupurile lor n-au fost date stricăciunii, fiind păstrate prin harul dumnezeiesc, spre folosul nostru sufletec. Prin credința lor lucrătoare de fapte bune, sfinții ajung în viața

aceasta până la desăvârșire, prin rugăciune continuă, prin strădania permanentă de a întruchipa învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ei sunt pildă de viață pentru noi toți, pentru tineri mai ales, cum spuneam și ieri, când l-am sărbătorit pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, și, repet și astăzi, la praznicul acestui Cuvios Părinte Dimitrie, un sfânt aproape necunoscut, cum sunt și alții ca el.

Noi nu-i cunoaștem decât în parte pe cei aleși de Duhul Sfânt spre a fi trecuți în rândul sfinților. Pe unii dintre ei îi descopereau credincioșii care le erau contemporani. Faptele și vredniciile rămăneau vii în suflete și se transmiteau din neam în neam. Anul acesta, de pildă, Sfântul Sinod al Bisericii noastre, prin lucrarea Duhului Sfânt, l-a proclamat în rândul sfinților pe Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, părintele poeziei românești, primul care a tipărit Liturgia în limba română, în secolul al XVII-lea. De asemenea, tot anul acesta, Sfântul Sinod a mai trecut în rândul sfinților pe Cuv. Onufrie de la Sihăstria Voronei, un vestit pustnic de la schitul cu același nume din ținutul Botoșanilor, făcând parte din școala de scriitori, de copişti de manuscrise și mari duhovnici de la Mănăstirea Neamț. Asemenea duhovnici și înțelepți sunt menționați la curțile domnești, începând cu Alexandru cel Bun, până la Radu cel Mare sau Constantin Brâncoveanu. Fiecare domnitor avea pe lângă sine câte un duhovnic învățat, cu care se sfătuia la vreme de cumpănă, așa cum s-a sfătuit Ștefan cel Mare al Moldovei cu Sf. Cuvios Daniil Sisastrul. Am avut, așadar, o ceată de sfinți înaintea noastră. Între ei s-a numărat și Cuviosul stareț Gheorghe de la Cernica și Căldărușani (1730-1806), pe care Sfântul Sinod l-a trecut, de asemenea, în rândul sfinților și pe care îl vom proclama în 2 decembrie, anul acesta, la Mănăstirea Cernica. La fel și marele Ierarh Grigorie IV Dascălul, Ierarh învățat și cu experiență duhovnicească de la Muntele Athos, care a lucrat împreună cu ieromonahul Gherontie, prietenul său, la Mănăstirea Neamț, la traducerea în românește a unor scrieri ale Sfinților Părinți. Chemat de la Mănăstirea Căldărușani de către domnitorul și divanul Țării Românești pentru a fi Mitropolit, el a suferit exilul la Chișinău, în vâltoarea războaielor, fiind nevoit să se retragă la Mănăstirea Căldărușani, de unde, în anul 1834, a fost chemat la Domnul. Proclamarea sa ca sfânt ne ajută Dumnezeu să o împlinim în anul 2006, la 28 iulie, când a trecut la Domnul din viața aceasta pământească. Aceste proclamări de sfinți sunt pentru Biserica și credincioșii noștri o mare bucurie și ne arată nespusa purtare de grijă a lui Dumnezeu, ne arată că există sfinți pe care noi nu i-am cunoscut până acum. Alături de cei din icoane, ei ne veghează cu rugăciunile și iubirea lor. De aceea, trupurile sfinților, Moaștele lor sunt pentru noi izvoare de mângâiere, izvoare de sfințire, iar viața lor ne este pildă de cum trebuie să ne valorificăm viața noastră, după voia Mântuitorului Hristos, spre a înainta pe scara virtuților până la desăvârșire. Câtă bogăție de învăț-

tură ne aduc sfinții în viața noastră și cât ne-ar folosi dacă le-am urma exemplul de viață în familie, în școală, în societate, dacă ne-am însuși virtuțile lor și am urma cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos, care ne cheamă pe toți, preoți și credincioși, la slujirea creștină, fie la altar, fie la catedrală, fie în altă parte!

Astăzi, gândul nostru se îndreaptă spre acest Cuvios Părinte Dimitrie, bunătatea întruchipată, pildă de înțelepciune, blândețe și răbdare, încât Dumnezeu a arătat trupul său neputrezit, păstrat în această catedrală spre binecuvântarea noastră, a poporului român dreptcredincios. Nu spun acum o noutate și nici nu-mi atribui vreun merit, dar am fost martorul unor minuni săvârșite de Cuviosul Dimitrie când, în aprilie 1944, Bucureștiul și țara noastră erau ținta bombardamentelor. Cei de vârsta mea și chiar mai tineri își aduc aminte de suferințele prin care au trecut atunci bolnavii în spitale, copiii din școli și, în general, locuitorii Capitalei bombardată de avioanele venite și dintr-o parte și din alta. A fost atinsă și această colină, pe care într-o noapte s-au lansat trei bombe. Acestea au căzut chiar aici, unde ne aflăm acum, între altarul catedralei și clopotnița – fără a le atinge, fără efect, decât o groapă în pământ. Alta a căzut între pridvorul catedralei și clădirea de alături, pe atunci Parlamentul, iarăși fără stricăciuni. A treia bombă a căzut pe șoseaua dintre cancelaria Arhiepiscopiei, spațiu aflat la ieșirea de pe acest deal, unde se vede încă o denivelare. În aceste împrejurări, împreună cu alți părinți și credincioși ne-am adăpostit în pridvorul catedralei. Iată, numai un exemplu dintre cele multe, cum se arată folosul rugăciunilor sfinților către Dumnezeu. La rugăciunile pe care le înălțase înainte veșnicul de pomenire Patriarhul Nicodim au fost scoase din biserică sfințele Moaște, ocolindu-se sfântul locaș cu rugăciuni și lacrimi. Ca diacon pe atunci la catedrală, am reținut că deși unii consilieri făcuseră stăruitoare propuneri pentru transferul sfințelor Moaște la Mănăstirea Ciorogârla, pentru a le feri de bombardamente, înțeleptul Patriarh Nicodim a decis ca Sf. Cuv. Dimitrie să rămână în catedrală, la locul său, ca să ne ocrotească pe toți.

Iubiți frați și surori în Domnul, aceste binefaceri sufletești ne aduc aici, Ierarhi, preoți, monahi, mulți tineri din toată țara și din afara hotarelor ei, spre a ne ruga Sf. Cuv. Dimitrie ca unui bineplăcut lui Dumnezeu. Rămâne ca noi să luăm aminte la modul cum ne întocmim viața, la păstrarea credinței noastre, la foloasele învățaturii Mântuitorului Hristos, pentru a putea, în vremurile acestea atât de grele, să dăruim și celor din jurul nostru blândețe, înțelepciune, iubire și pace, care sunt podoabe ale vieții acestui Cuvios văzător de Dumnezeu. Din aceste podoabe netrecătoare vor cunoaște ceilalți semeni ai noștri că suntem creștini ortodocși români, așa cum vechii creștini erau admirați pentru bunătatea, blândețea, iubirea și ascultarea lor de cuvântul lui Dumnezeu. Omenirea are nevoie de aceste valori, iubiți frați și

surori în Domnul, Europa, îndeosebi, cu rădăcinile ei creștine, apostolice, este preocupată ca învățătura lui Hristos să odrăslească și să rodească în sufletele tuturor: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6), spune Mântuitorul Iisus Hristos și adevărul Lui ne va mântui. De aceea, urmând acest adevăr și urmând pilda sfinților vom agonisi în suflet bogăție de virtuți, de viață frumoasă, creștinească, spre slava Sfintei noastre Biserici, binele familiei creștine românești și slava lui Dumnezeu, de care să ne facă parte și nouă tuturor.

Încredințați că Sfântul Cuvios Părinte Dimitrie se bucură de trecere în fața Prea Sfintei Treimi, să ne rugăm ca Dumnezeu să ne ajute la construirea sfintei Catedrale a Mântuirii Neamului nostru. Toți cei ce s-au învrednicit să sărute Moaștele Cuviosului Dimitrie au adăugat în viața lor un bine, un spor pe drumul sfințeniei, al iubirii și slujirii semenilor și al țării. Din adâncul inimii să repetăm scurta rugăciune către sfântul nostru Ocrotitor: Cuvioase Părinte Dimitrie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi păcătoși. Amin”.

La sfârșitul slujbei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit tuturor credincioșilor care au venit în aceste zile în pelerinaj la moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie și a subliniat importanța acestei sărbători duhovnicești, care a adunat atât popor pe Dealul Patriarhiei în numele credinței și al valorilor noastre nemuritoare, moștenite și păstrate cu evlavie de la vrednicii noștri înaintași. De asemenea, Prea Fericirea Sa a mulțumit ierarhilor participanți la Sfânta Liturghie, preoților slujitori și tuturor celor care s-au implicat în buna desfășurare a pelerinajului.

Iubiți frați și surori în Domnul,

„Dumnezeu ne-a ajutat astăzi și cu lumina soarelui ca să împlinim această sărbătoare cum se cuvine. Și noi, ca și dumneavoastră, am trăit clipe de neuitat în zilele acestea de slăvită pomenire a Sfântului Cuvios Părinte Dimitrie. Dumneavoastră credincioșii, împreună cu Înalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții Părinți pe care îi vedeți, ne-ați adus aici raiul cel duhovnicesc, raiul lui Dumnezeu. Ne-am adunat cu toții în numele credinței, în numele valorilor noastre nemuritoare, și de aici, din acest loc, și cu această împrejurare, asemănătoare cu altele din cursul anului, noi repetăm totdeauna bucuria și lumina cea neînserată a sfintei lumini taborice. Acest deal, această colină a capitalei noastre, este mai mult decât istorică, este sfântă, pentru că aici s-au petrecut lucruri sfinte, minunate și grăitoare de Dumnezeu în decursul anilor. Și vrednicia înaintașilor noștri ne adună pe acest deal, pentru că, prin grija lor, avem aici sfintele moaște, datorită lor avem clădirea de alături, fostul Parlament al țării, acum a Bisericii noastre Ortodoxe Române, prin strădaniile lor păstrăm datina aceasta atât de frumoasă a sărbătorilor nous-

tre ortodoxe și românești, care poartă pecetea credinței și generozității sufletești a strămoșilor noștri.

Ne-ați făcut astăzi această mare bucurie, iubiți frați și surori în Domnul, prin acest șir interminabil de credincioși care așteaptă la rând să sărute sfintele moaște ale Cuviosului Dimitrie, aducându-ne raiul aici, cu copilașii dumneavoastră, cu tinerii dumneavoastră, cu chipurile dumneavoastră, cu satornicia dumneavoastră în credință. Vă mulțumim tuturor și rugăm pe Sfântul Cuvios Dimitrie să vă aibă în rugăciunile sale, pentru că fiecare, chiar dacă nu se atinge de sfintele moaște, auzind cântările și participând la aceste momente, se împărtășește, de fapt, din lumina harului dumnezeiesc pe această colină și lângă acest sfânt altar atât de istoric și de sfințitor pentru noi toți.

N-a fost ușoară organizarea acestor momente. Cum ați văzut, ne-au ajutat și cei cu ordinea și disciplina. Adresăm mulțumiri călduroase și binecuvântarea noastră tinerilor care ne-au străjuit zilele acestea păstrând rânduiala între noi. A fost, prezentă, de asemenea, Crucea Roșie pentru toată întâmplarea, ca să ne ajute în această lucrare. După cum ați observat, atât postul național de televiziune, cât și Radio România Cultural au acordat atenție deosebită sărbătorii noastre de la București, vestind-o peste tot în țară. Au onorat această sărbătoare și Radio Trinitas, al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, și televiziunea Senso, care transmite slujba dumnezeieștii Liturghii în fiecare duminică de la catedrală, ca o rugăciune, ca o jertfă din partea celor care conduc această instituție. Altă mulțumire pentru toți, decât rugăciunea și recunoștința noastră nu poate fi mai prețioasă.

Ajungând la sfârșitul acestei sărbători, adresez mulțumiri recunoscătoare Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan al Olteniei, care, cu câțiva ani în urmă, a fost vicarul nostru aici, la Patriarhie, și a venit din proprie inițiativă, pentru că la hramul unei biserici nu se invită, cum nu se invită la sărbătoarea de familie. Cine are plăcere vine, cine nu poate, nu are scuze, dar nu se invită, și cu atât este mai prețioasă este prezența Înalț Prea Sfințiților și Prea Sfințiților pentru mine și pentru colaboratorii mei. Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodosie de la Constanța, Tomisul nostru creștin și izvorător de creștinătate, de asemenea, ne-a făcut bucuria și surpriza că a venit și ieri, la sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie. A stat toată noaptea aici și s-a rugat. Și Înalț Prea Sfințitul Nifon de la Târgoviște, colaboratorul nostru la Patriarhie de acum câțiva ani, a venit astăzi și ne-a adus de la Târgoviște atmosfera voievozilor și a vechii Mitropolii a Țării Românești. La fel, Prea Sfințitul Episcop Calinic de la Argeș, ne-a adus lumina sfântă a candeliei aprinsă acolo de Sfântul Iachint, primul mitropolit al Țării Românești. Este împreună cu noi și Prea Sfințitul Episcop Epifanie de la Buzău, una din cele mai vechi episcopii ale noastre, ctitorită de Sfântul Mitropolit Nifon al II-lea al Țării Românești. Prea Sfințitul Epifanie ne-a adus înțelepciunea credin-

cișilor buzoieni și durerea celor din Vrancea, Ioviți crunt de recentele inundații. Se află cu noi și Prea Sfințitul Episcop Casian de la Galați, care s-a străduit mult să ducă la îndeplinire pe teren lucrările grele de refacere a caselor distruse de inundații, așa cum s-a zbatut și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului pentru a sprijini această lucrare. Și noi, Patriarhia, după puterea noastră, împreună cu televiziunea română, cum știți, continuăm încă colecta pentru ajutorarea sinistraților. Chiar zilele acestea s-a adunat o sumă importantă de la credincioșii noștri care au participat la diferite manifestații televizate, care a fost depusă în contul Patriarhiei și la locul convenit. Mai este prezent și Prea Sfințitul Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului, eparhie îndrăgită de mine personal, pentru că, episcop vicar fiind aici la București, acum cinci decenii și mai bine, am fost deseori în acele locuri, unde aveam atunci protopopiat și am văzut că acolo se cuvine să fie o episcopie. Cum vedeți, au participat Prea Sfinții din Mitropolia noastră a Munteniei și Dobrogei, și am prilejul acum să vi-i prezint și dumneavoastră. Îl avem cu noi și pe Prea Sfințitul Iustin Sigheteanul, Arhiepiscop Vicar al Prea Sfințitului Episcop Justinian al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, aflat cu diferite treburi la București, care ne-a făcut bucuria să vină astăzi aici.

Cum vedeți, soarele nu ne cruță în această zi. Suntem pe un loc sfânt, iubiți mei, și totdeauna când aveți greutăți, când aveți necazuri în familie pe care nu le puteți tămădui, un pas către Sfântul Cuvios Dimitrie, un pas către biserică și rugăciune, vă ușurează și vă ajută să găsiți soluții la cele mai grele și mai încurcate situații din viață. Să ne ajute Bunul Dumnezeu. Vă doresc tuturor sănătate, pace, liniște, ca și la anul și la mulți ani să ne întâlnim cu deplină credință și bucurie în fața raclei Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou. La mulți ani cu sănătate celor care purtați numele Dimitrie. Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin! "

Și anul acesta, praznicul Sfântului Cuvios Dimitrie a adus o revărsare de har și de lumină în sufletele credincioșilor, întărindu-le nădejdea în puterea lui Dumnezeu și în ajutorul sfinților pentru întâmpinarea greutăților care se ivesc în viața lor.

„Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi” (Psalm 67, 35).

Gheorghe Vasilescu

SFINȚIREA BISERICII ȘI INAUGURAREA CĂMINULUI DE BĂTRÂNI DE LA MĂNĂSTIREA CHRISTIANA

Mănăstirea de călugărițe Christiana, cu profil medico-sanitar, este situată la ieșirea din București, la capătul unui drum secundar care se deschide pe stânga șoselei ce duce la Pipera și trece pe lângă o instalație de preparat betoane, în prezent dezafectată, folosită cândva la ridicarea blocurilor de locuințe din cartierul Aviației.

Inițiativa întemeierii unui Centru de medicină socială în București aparține unui grup de medici și preoți ortodocși, între care doctorul Pavel Chirilă și regretații părinți Constantin Galeriu, decedat în 2003, și Constantin Voicescu, decedat în 1997, care au înființat în 1990 Asociația filantropică medical-creștină Christiana. Asociația a proiectat să ridice, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe un teren de opt hectare, oferit în acest scop de Primăria sectorului 2 în zona Pipera, un ansamblu de clădiri cuprinzând patru clinici medicale, o policlinică și o mănăstire de călugărițe, cu anexele trebuitoare. Lucrările au demarat în anul 1992 la clădirea policlinicii. Tot atunci s-a sfințit locul și s-a pus piatra de temelie pentru așezământul mănăstiresc. Proiectul nu s-a împlinit. Însă, din lipsă de fonduri. Clădirea policlinicii, ridicată până la etajul al doilea, în colțul de nord-vest al incintei, a fost abandonată și așteaptă, tristă și părăsită, cum se vede din șosea, să fie terminată.

Construirea complexului mănăstiresc

Din proiectul inițial numai mănăstirea s-a realizat, datorită purtării de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a intervenit, a controlat și stăruit ca lucrările să se desfășoare temeinic și potrivit graficului întocmit. O contribuție directă a avut și Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, delegat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu supravegherea șantierului și îndrumarea constructorilor, pe care i-a încurajat, sfătuit și ajutat cu pricepere și tact pe toată durata lucrărilor.

Treptat, începând din anul 2001, s-a ridicat un corp de chilii, cu parter, etaj și mansardă, pentru călugărițe, apoi, biserica, iar în anul 2003 au demarat lucrările la căminul social, care s-au încheiat în toamna acestui an, și se află în construcție al doilea corp de chili și mai multe dependințe.

Căminul social, destinat pentru bătrâne, este o construcție modernă cu parter și etaj, cu 30 de locuri, în camere de câte două și trei paturi, mobilate corespunzător, și este dotat cu bucătărie, sală de mese, cabinet medical, baie și alte amenajări necesare pentru îngrijirea unor persoane vârstnice și suferinde, care au nevoie de asistență sanitară și tratament medical.

Pe latura de nord a căminului este amplasată biserica, cu hramul Pogorârea Sfântului Duh, Nașterea Maicii Domnului și Sfinții Apostoli Petru și Pavel, cum se spune în pisania aflată în pridvor, deasupra ușii de intrare. Biserica, o construcție în plan treflat, are altarul și naosul încorporate în clădirea căminului, iar pronaosul și pridvorul lăsate în afară. Naosul este acoperit de o boltă în leagăn, iar la intersecția cu absidele se deschide o boltă semisferică, cu diametrul de 2,5 metri, rezemată pe pandativi și arce. Absida altarului și absidele laterale sunt acoperite cu semicalote sferice. Bolțile sunt realizate din cărămidă, în sistem tradițional. Pridvorul se sprijină pe două perechi de stâlpi cilindrici, pe care se află un fronton triunghiular cu cruce, având într-o nișă icoana hramului principal: Pogorârea Sfântului Duh. Singura turlă, care se vede deasupra altarului, este falsă. În naos, pe tavanul din fața altarului, este pictat Iisus Pantocrator. Interiorul este frumos zugrăvit în frescă de pictorul Mircea Petrișor. Catapetasma și mobilierul sunt din lemn sculptat. În pronaos, deasupra ușii de intrare, este și un mic cafas, unde se ajunge pe o scară de lemn.

Complexul este împrejmuit, pe latura dinspre șosea, cu gard de zid, iar pe celelalte laturi cu plasă de sârmă. Incinta este îngrijită și amenajată cu peluze de iarbă și flori, circulația între clădiri făcându-se pe alei asfaltate și trotuare pietruite. Pe alea principală, în centrul complexului, este plasată o cruce înaltă din fontă, luminată noaptea cu becuri de neon, care se văd de departe.

Lucrările de construcție s-au realizat după proiectul arhitectei Gabriela Iamandi, calculul structurii de rezistență a clădirilor a fost făcut de inginerul Victor Nedriță, iar constructori au fost meșterii suceveni conduși de Mircea Irimia. La ridicarea și amenajarea complexului într-un timp scurt și cu rezultate așa de frumoase au contribuit nemijlocit, cu munca și rugăciunea lor, călugărițele din sobor, în frunte cu monahia Benedicta Chirobocea, stareța mănăstirii, prezentă permanent la fața locului.

Desigur, toate aceste împliniri au cerut fonduri importante. Cea mai mare parte a sumelor cheltuite au provenit de la Doamna Maria-Liliana Vasilescu, din Bruxelles, Belgia, care a donat averea moștenită de la părinții săi, generalul Petre și Eugenia Vasilescu, spre veșnica lor pomenire, considerați ctitori principali, cum se menționează în pisania bisericii. Au mai contribuit familiile Ioan și Viorica Buzincu și Ioan și Adriana Cheșa, precum și alți buni creștini din București. Un sprijin substanțial s-a primit și de la Fundația „*Sfânta Ecaterina*” din Elveția, reprezentată prin Doamnele Bernadette, Barberini și Beatrice, care au venit special la București pentru a lua parte la ceremonia de inaugurare a așezământului.

În urma atâtor eforturi, făcute cu dragoste și dăruire, terenul viran, cu vegetație sălbatică, din zona Pipera, unde altădată se adunau gunoaie, s-a transformat într-un loc frumos, curat și liniștit, un adevărat „*colț de rai*”, pe care se înalță acest așezământ monahal cu vocație de rugăciune și slujire socială, numit Mănăstirea Christiana. În prezent, personalul monahal este format din 16 călugărițe și surori, dintre care 12 au pregătire teologică-medicală, două fiind medici și zece asistente medicale, și lucrează la diferite spitale și fundații de ocrotire socială și de binefacere din București. De bunul mers al mănăstirii și de căminul social se îngrijește stareța Benedicta Chirobocea, preot slujitor la biserică fiind ieromonahul Ghenadie Joița, care este și duhovnicul maicilor și al bătrânelor din cămin.

Slujba de sfințire

Biserica a fost sfințită în ziua de duminică, 2 octombrie 2005, la primele ore ale dimineții, pe o ploaie torențială, de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanu, delegat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, între care s-au numărat Pr. Ion Rădulescu, protoiereul protoieriei 2 Capitală, Pr. prof. Gheorghe Ispas, consilier patriarhal, Pr. Paul Chiru, consilier eparhial, Arhimandrit Macarie Bogus, starețul Mănăstirii Sinaia, Arhimandrit Ilarion Urs, starețul Mănăstirii Sâmbăta de Sus, Protosinghel Irineu Dogaru, slujitor la Catedrala Patriarhală, și Ieromonah Ghenadie Joița, preotul mănăstirii.

În pofida ploii care n-a conținut toată ziua, căzând în rafale și cu debit mare de apă, la slujbă au asistat câteva sute de credincioși din București - bărbați, femei, tineri și vârstnici - adăpostiți sub umbrele și cu hainele ude. Între cei prezenți s-au aflat și starețele Pelaghia Tudor, de la Ghighiu, Irina Călin, de la Pissiota, Lucia Bostan, de la Samurcășești, și Josefina Răduinea, de la Zamfira. Au mai participat Dl. doctor Pavel Chirilă, Dl. Nicolae Onțanu, primarul Sectorului 2, Dl. Silviu Gheorghe, primarul orașului Otopeni,

alți reprezentanți ai autorităților locale, precum și directori de întreprinderi și patroni de firme care au ajutat mănăstirea, executând gratuit unele lucrări.

După sfințirea apei în pridvorul bisericii, sub privirile celor prezenți, Prea Sfințitul Episcop Sebastian a stropit cu aghiasmă și a uns cu Sfântul și Marele Mir biserica la exterior, apoi a intrat în Sfântul Altar, urmat de soborul slujitorilor, și a depus Sfintele Moaște în piciorul Sfintei Mese, împreună cu hrisovul de sfințire, acoperindu-le cu mirodenii. A urmat așezarea lespedei de piatră pe piciorul Sfintei Mese, spălarea și ungerea ei cu Sfântul Mir, lipirea în cele patru colțuri a icoanelor celor patru Evangheliști, îmbrăcarea Sfintei Mese și așezarea Antimisului și a celorlalte obiecte sfinte care trebuie să stea pe Sfânta Masă. În continuare, Prea Sfinția Sa a uns cu Sfântul și Marele Mir și a stropit cu aghiasmă pereții altarului, pictura interioară, icoanele și catapeteasma, rostind cuvenitele rugăciuni, după rânduială tipiconală.

Încheindu-se sfințirea, Prea Sfințitul Episcop Sebastian și soborul slujitorilor au ieșit din biserică și au urcat pe un podium acoperit cu o prelată, amenajat în curte, lângă zidul chiliilor, pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, în timp ce credincioșii și credincioasele, potrivit tradiției noastre bisericești, au trecut pe rând prin Sfântul Altar și au sărutat Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de pe Sfânta Masă, primind la ieșire câte un pliculeț cu o bucăciacă pânăză înmuiată în târnoseală, pentru a o duce la casele lor.

Către sfârșitul Sfintei Liturghii, când ploaia se întetise, a venit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, spre bucuria și întărirea credincioșilor, uzi până la piele, și a urcat pe podium, lângă soborul slujitorilor, de unde a luat parte la slujbă.

La sfârșitul slujbei s-au rostit scurte cuvântări.

Cel dintâi a vorbit Prea Sfințitul Episcop Sebastian, care a scos în evidență bucuria acestei zile, când s-a sfințit biserica închinată Pogorării Duhului Sfânt și s-a pus la dispoziția bătrânilor suferinzi și neajutorați un cămin unde să-și petreacă restul vieții, sub îngrijirea maicilor din această mănăstire care stăruiesc în slujirea semenilor și în rugăciune.

***Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Prea Cuvioasă Maică stareță, Prea Cuvioase maici,
Iubiți credincioși,***

„Mănăstirea Christiana trăiește astăzi o bucurie deosebită, pentru că, pe de o parte, și-a văzut sfințită biserica acestui așezământ monahal, închinat Pogorării Sfântului Duh, iar pe de alta, își inaugurează Căminul social, ame-

najat pentru bătrânii ajunși singuri și neajutorați, în dorința de a le oferi acestora un loc unde să-și petreacă ultima parte a vieții lor în atmosferă de mănăstire și, mai ales, îngrijiți de maicile care stăruie aici în rugăciune și slujire.

Aș vrea să-mi îngăduiți, Prea Fericite Părinte Patriarh, pentru credincioșii aflați, poate, pentru prima oară în această Sfântă Mănăstire, câteva repere istorice. Totul a început în anul 1990, când un grup de preoți și de medici s-au înfățișat la Prea Fericirea Voastră și au solicitat binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii noastre pentru înființarea unei mănăstiri de maici în București, unde, pe lângă slujirea monahală tradițională, să se practice și slujirea medicală. Se află și astăzi între noi domnul doctor Pavel Chirilă, care, împreună cu preoții vrednici de pomenire Constantin Galeriu și Constantin Voicescu, au gândit această mănăstire cu dublă vocație: monahală și socio-medicală. Proiectul a fost mare: patru clinici medicale, o policlinică și o mănăstire, dar vremurile au fost vitrege, rămânând din el doar ceea ce vedem cu toții astăzi.

Au trecut de atunci cincisprezece ani! Timp în care, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, s-a ridicat corpul de chilii pentru locuința maicilor, s-a construit și amenajat căminul de bătrâni, s-a zidit și împodobit biserica pe care am sfințit-o astăzi, la care se adaugă diferitele dependințe. Cele 18 călugărițe care viețuiesc aici au stăruit în tot acest timp în rugăciune și au cerut ajutorul lui Dumnezeu pentru dubla lor slujire: monahală și medicală. Pentru că, pe lângă canonul serviciului divin zilnic, cea mai mare parte a măicuțelor de aici sunt și asistente medicale, iar două chiar medici, și lucrează în diferite spitale din București (Spitalul Sfântul Pantelimon, Spitalul de Urgență) și la Fundația de copii unde Prea Fericirea Voastră ați găsit, când ați vizitat-o, trei măicuțe din mănăstirea aceasta, care îngrijesc acolo copiii ce suferă de boli incurabile.

Este o mare bucurie pentru noi toți, Prea Fericirea Voastră, că am ajuns să sfințim așezământul acesta, chiar dacă ploaia ce a căzut astăzi în torente atât de puternice ne-a încercat grozav! Ne-a uimit însă, pe noi, cei care ne-am adăpostit sub acoperișul acesta, credința și stăruința credincioșilor, prezenți aici în număr atât de mare, și care ne ascultă acum uzi până la piele, pentru că au dorit să rămână alături de noi până la final! Și nu numai astăzi, căci mulți dintre ei au venit toată săptămâna și au ajutat la pregătirea darurilor pe care le vom oferi astăzi celor prezenți, ca fiecare să plece la casa sa cu o mângâiere și cu un dar din partea sfintei mănăstiri.

Mulțumesc tuturor celor care, în diferite chipuri au ajutat la zidirea și împodobirea acestei mănăstiri, făcând astăzi posibilă sfințirea bisericii și inaugurarea căminului de bătrâni. În curând, chiar zilele acestea, căminul

social va fi gata să primească primele persoane vârstnice, pe care măicuțele le vor sluji cu dragoste și dăruire, așa cum. în istoria noastră, la vreme de război, răniții de pe front erau îngrijiți de călugărițe, care înțelegeau să-și dubleze vocația lor monahală cu cea de îngrijire a celor suferinzi.

Vă mulțumesc în chip special, Prea Fericirea Voastră, pentru că ați venit, în pofida acestei ploii necruțătoare. Vă mulțumesc că ați venit în mijlocul nostru să ne binecuvântați și să ne îmbărbătați, ca un căpitan pe corabia amenințată de valuri, și vă rog să adresați cuvânt de folos credincioșilor acestora, care ne-au uimit cu dragostea, jertfa, dăruirea și stăruința lor în credință, rămânând la slujbă până la sfârșit, pe o vreme ca aceasta.

Vă sărutăm mâna, Prea Fericirea Voastră, pentru binecuvântarea și grija cu care ați ocrotit această sfântă mănăstire de la înființarea ei, și vă încredințez de dragostea și de ascultarea acestor măicuțe care înțeleg să slujească pe Dumnezeu prin viață monahală, iar pe semeni prin îngrijire socio-medicală. Rog pe Bunul Dumnezeu să vă întărească, dăruindu-vă în continuare sănătate și putere multă, ca să ne păstoriți încă ani mulți și rodnici în slujba Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Amin!”

A luat, apoi, cuvântul stareța Benedicta, care, după ce și-a exprimat bucuria pentru sfințirea bisericii, unde se vor ruga maicile și credincioșii, și pentru deschiderea căminului social, a mulțumit ctitorilor și binefăcătorilor pentru ajutorul acordat sfintei mănăstiri, spunând următoarele:

***Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Sfințite Părinte Episcop,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Domnilor primari, Domnilor directori,
Prea Cuvioase Maici,
Iubiți credincioși!***

„Sfânta Mănăstire Christiana trăiește astăzi o îndoită bucurie: pe de o parte bucuria dobândirii unui locaș sfințit, pentru măicuțele și credincioșii care viețuiesc ori vin adesea să se roage aici, pe de altă parte bucuria deschiderii Căminului de bătrâni, pe care dorim de atâta vreme să-l punem în slujba celor neajutorați.

Ne-a fost greu, Prea Fericirea Voastră, dar, am înțeles în tot acest timp să prețuim ajutorul și mângâierea lui Dumnezeu Care, atunci când ni se părea mai greu de purtat Crucea ne-a trimis darul și sprijinul Său.

Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, pentru binecuvântarea și dragostea părintească pe care le-ați arătat în toți acești ani mănăstirii noastre și

că, nu de puține ori, aflate în neputința de a mai continua lucrările, ne-ați încurajat și ne-ați sprijinit în mai multe rânduri chiar și financiar.

Vă mulțumim și pentru un alt sprijin, de mare preț — pentru Prea Sfințitul Episcop Sebastian — căruia i-ați cerut să se îngrijească în mod direct de noi, soborul Mănăstirii Christiana, și care, în ultimii ani, dar cei mai rodnici, a ostenit alături de noi.

Îngăduiți-mi, Vă rog, Prea Fericirea Voastră, pentru că binevoitorii și ctitorii mănăstirii noastre sunt foarte mulți, să mulțumesc măcar unora dintre ei:

Domnului Dr. Pavel Chirilă, care a și avut inițiativa construirii acestei mănăstiri, unică prin vocația sa dublă: monahală și medico-socială, și care, ani de zile a lucrat împreună cu noi pentru a dovedi că este posibilă o mănăstire de acest fel;

Mulțumesc, în numele soborului Mănăstirii Christiana, Doamnei Maria Liliana Vasilescu din Belgia care, o bună parte din averea moștenită de la părinți a dăruit-o mănăstirii noastre, pentru construcția bisericii și a Căminului de bătrâni;

De asemenea, nu pot să nu evoc aici numele a două familii care au sprijinit substanțial lucrările de la mănăstirea noastră: familia Buzincu și familia Cheșa din București, precum și sprijinul Fundației *Sfânta Ecaterina* din Elveția, reprezentată astăzi aici prin Doamnele Bernadette, Barberini și Beatrice, venite special pentru a lua parte la acest moment sfânt.

Mulțumesc Secretariatului de Stat pentru Culte mai ales, în timpul Domnului Secretar de Stat Laurențiu Tănase, și acum Domnului Secretar de Stat Adrian Lemeni care au sprijinit cu atâta generozitate mănăstirea noastră; Primăriei de sector — Domnului Neculai Onțanu, Domnului Silviu Gheorghe — Primarului orașului Otopeni, Domnilor directori ai diferitelor instituții și întreprinderi care ne-au sprijinit ori ne-au executat în dar o serie întreagă de lucrări;

Mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, tuturor acelora — foarte mulți, și îmi cer iertare că nu îi voi nominaliza pe toți — care au fost alături de noi în toți acești ani și care și astăzi sunt aici de față, bucurându-se împreună cu noi.

Mulțumesc Maicii Pelaghia Tudor, Stareța Mănăstirii Ghighiu, care m-a format pe mine și pe Maica Irina Călin, stareța Mănăstirii Pissiota și, în același timp, maicilor și surorilor din această mănăstire, care au ostenit în toți acești ani împreună cu mine și cărora le datorez atât de mult.

Prezența Prea Fericirii Voastre astăzi aici, slujirea Sfintei Liturghii și cuvântul de învățătură și încurajare sunt pentru noi impuls sfânt de a ne purta Crucea cu și mai multă strădanie întru rugăciune și slujire socială — cele două vocații ale noastre, ale maicilor de la Mănăstirea Christiana. Așa am

înțeles și așa interpretăm această cruce, pe care Mântuitorul Hristos ne-a chemat să o purtăm fiecare dintre noi încă din momentul tunderii în monahism și Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, ca binecuvântându-ne, să ne purtați în rugăciunile Prea Fericirii Voastre, ca să ne ajute Bunul Dumnezeu nouă, soborului Sfintei Mănăstiri Christiana, să ne purtăm această Cruce cu vrednicie și cu biruință, pentru slava numelui Său cel Sfânt!”

La rugămintea maicii starețe de a rosti un cuvânt de binecuvântare și învățătură pentru obștea monahală și pentru credincioșii prezenți la acest moment sărbătoresc, Prea Fericitul Părinte Patriarh a spus:

***Prea Sfințite Părinte Episcop Sebastian,
Prea Cuvioasă Maică Stareță Benedicta,
Domnule Primar,
Prea Cuvioase Maici,
Iubiți credincioși și credincioase,***

„Am venit de mai multe ori aici, când acest loc se afla ca un deșert, fără a fi fost începută vreo construcție. Dar, în scurt timp, maica Benedicta a început să aducă specialiști cu care apoi, de la primele măsurători și proiecte, au apărut rând pe rând ceea ce vedem aici. Mare bucurie am trăit cu Prea Sfințitul Sebastian care îmi comunicase că a terminat biserica închinată „Pogorării Sfântului Duh”. Venind aici, am luat cu mine icoana Maicii Domnului, pe care se află încrustată o părticică din Moaștele Sfântului Cuvios Antipa de la Calapodești. Mare bucurie pentru mine și mare mângâiere pentru soborul mănăstiresc și pentru credincioși! Sfântul Cuvios Antipa este român și și-a sfințit viața prin rugăciune și suferință pentru Biserică. Este, deci, ocrotitorul acestei mănăstiri.

Mă bucur că maica stareță Benedicta a amintit în cuvântul său, și nu se putea altfel, de preocuparea bunului fiu al Bisericii noastre, Dl. dr. Pavel Chirilă, care, încă din 1990, la sfințirea capelei de la Spitalul Christiana, la inițiativa sa, am înfiripat gândul de a avea o mănăstire de maici în București cu numele Christiana, cu misiunea sfântă ca maicile, pe lângă programul lor de rugăciune, să slujească la căpătâiul bolnavilor, al suferinzilor și al bătrânilor, având pentru aceasta pregătirea necesară. Gândul acesta s-a împlinit astăzi, cu darul și cu ajutorul lui Dumnezeu, prin sfințirea bisericii și a căminului din fața noastră. Ceea ce vedeți, deci, și ceea ce ați auzit acum din predica Prea Sfințitului Episcop Vicar Sebastian și din cuvântul maicii Benedicta, am putea spune că împlinește cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos, Care spune: „Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici acolo!, și se va muta și nimic nu va fi vouă cu nepuțință” (Matei 17,20).

Împlinirea acestui cuvânt îl vedem acum, aici. Precum o vedeți, maica stareță Benedicta, deși o ființă gingașă, Duhul Sfânt i-a dăruit tărie să muncească atâția ani, zi de zi, ca să ne invite acum la această dumnezeiască împlinire. Astfel, ne învrednicim de bucurii netrecătoare ca cea trăită astăzi sub torentul ploii, când ne străduim să dăm valoare binecuvântării Bisericii, precum a ascultat și s-a ostenit maica stareță împreună cu micul sobor să aducă la îndeplinire dorința și aprobarea noastră. Am prețuit că și Prea Sfințitul Episcop Sebastian, căruia i-am dat delegație să facă demersurile și intervențiile necesare, a invitat aici diferiți demnitari de stat care ne-au ajutat să putem sfinți acum locul acesta. Este un model de cum omul sfințește locul, cu darul Duhului Sfânt. Este un dar al Duhului Sfânt de a-L primi pe Hristos sub chipul holnavilor, bătrânilor, suferinșilor și săracilor. În această zi, când frații noștri din diferite părți ale țării își pierd bunurile lor în inundații, noi suntem aici în inundația Duhului Sfânt, a darurilor lui Dumnezeu care s-au împlinit în locul acesta, în această mănăstire de maici, am putea spune, singura din lumea creștină, nu numai din Biserica Ortodoxă, care închină viața fiilor ei rugăciunii și slujirii aproapelui, Mănăstirea Christiana.

Asemenea activități filantropice sunt în preocupările Sfântului Sinod al Bisericii noastre și ne bucurăm că ele prind viață, din ce în ce mai mult, și la nivelul parohiilor. Așa, de pildă, la Parohia Precupeții Vechi din București, a luat de curând ființă, pe lângă biserică, un cămin pentru preoți bătrâni și neajutorați. De asemenea, la Mănăstirea Pasărea funcționează un cămin pentru bătrâne, unde cele 50 de persoane se află sub îngrijirea maicilor. Vizitând acest cămin vezi bucuria din sufletele lor. Și iată cum cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos, Care îi numește pe săraci, orfani și holnavi frați ai Săi, slujirea și ajutorul lor revarsă bucurie în suflete. Cu această adevărată operă m-a întrecut și pe mine maica Benedicta, deoarece n-am reușit până acum să pun temeliiile Catedralei Mântuirii Neamului. Aici, o ceată de maici au adus muniți de materiale și au ridicat clădiri prețioase, o biserică frumoasă, chilii și un cămin modern, în locul acesta sfințit de iubirea lui Dumnezeu și iubirea de aproapele, pe care, când veți avea timp, le veți vedea și dumneavoastră pe îndelete. Sunt recunoscător Bunului Dumnezeu că mi-a ajutat să văd cu ochii această împlinire, care a pornit atât de modest în urmă cu cincisprezece ani. Biserica a fost sfințită astăzi de Prea Sfințitul Episcop Sebastian, iar căminul va fi gata zilele acestea să primească pe cei care Mântuitorul Hristos îi numește frații Lui și ai noștri. Ei vor veni aici ca să fie îngrijiți și ajutați.

Să fii binecuvântată, Prea Cuvioasă maică stareță, și Dumnezeu să-ți răsplătească răbdarea pe care ai avut-o și cu soborul de maici care te încon-

joară. A daug și eu mulțumirile mele tuturor celor care au ajutat această mănăstire, ca să putem ajunge la împlinirea de astăzi. Ca și altă dată, și astăzi prețuiesc prezența dumneavoastră, a credincioșilor, și a reprezentanților autorităților de stat, care ne ajută în lucrarea noastră de asistență socială și filantropică. Vă adresez mulțumiri și Dumnezeu să ne dăruiască tuturor pace, liniște și sănătate.

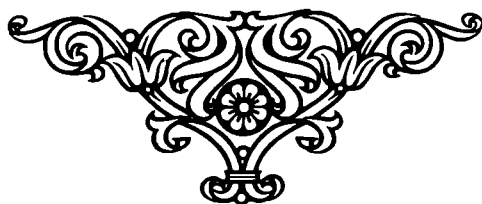
Pentru a avea un semn de cinstire a zilei de astăzi, am adus maicii starețe această icoană a Maicii Domnului, pe care o păstrez de mult, ca să binecuvânteze soborul mănăstirii și pe toți cei care au participat la această slujbă, să ne fie ocrotitoare, ajutătoare și biruitoare a necazurilor noastre. În același timp, oferim maicii starețe *Benedicta Sfânta Cruce*, pentru că, după atâtea eforturi, după atâtea intervenții, a ajuns la ziua de astăzi, cu biserică frumoasă, cu chilii, cămin și cu această împrejmuire ca de rai. *Sfânta Cruce* ne ajută să biruim greutățile pe care le avem în viață. Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți, cu darul și cu iubirea Sa de oameni, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!"

Așadar, în semn de prețuire a muncii depuse, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a acordat monahiei *Benedicta*, stareța mănăstirii, rangul de stavroforă și sfânta cruce, însemnul acestui rang.

Încheindu-se ceremonia, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Sebastian, a intrat în biserică, s-a închinat la Sfânta Masă din Sfântul Altar și a semnat în Sfânta Evanghelie, apoi a vizitat căminul social, cameră cu cameră, unde zilele următoare se vor instala primele bătrâne.

Așteptat cu răbdare și cu bucurie în curtea mănăstirii de credincioșii care au avut puterea să înfrunte ploaia, Prea Fericirea Sa i-a binecuvântat pe toți și le-a adresat cuvinte de încurajare, dorindu-le sănătate și pace, după care s-a îndreptat spre reședință.

Gheorghe Vasilescu

ÎNTÂLNIREA PĂRINTELUI PATRIARH TEOCTIST CU STUDENȚII ȘI PROFESORII UNIVERSITĂȚII CREȘTINE „DIMITRIE CANTEMIR” DIN BUCUREȘTI

În ziua de 8 noiembrie 2005, de sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, s-a sfințit capela din incinta Universității creștine “Dimitrie Cantemir” din București. Slujba de sfințire a fost oficiată, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de preoți și diaconi.

Trebuie spus că Universitatea Creștină “Dimitrie Cantemir” a fost înființată în octombrie 1990, sub egida marelui enciclopedist al civilizației românești din secolul al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei. În cei aproape 15 ani de existență, Universitatea a reușit să formeze 14 facultăți cu 17 specializări, în centre cu tradiție (București, Brasov, Cluj-Napoca, Sibiu, Timișoara și Constanța), având în prezent peste 20.000 de studenți și un corp profesoral de înaltă competență.

Capela, cu hramul Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, este instalată la primul etaj al clădirii universității, într-o toasă sală de curs, adaptată și amenajată în acest scop. Lucrările au început în anul 2000, la inițiativa rectorului fondator, dl. prof. univ. dr. Momcilo Luburici, care, prin contribuția materială, este și ctitorul capelei. Interiorul este zugrăvit în frescă de pictorii Andrei Berega și Nicoleta și Adi Voicu. La frumusețea interiorului contribuie și catapeteasma și mobilierul de lemn sculptat. Capela este dotată cu toate cele necesare serviciului divin. Preotul slujitor este părintele Manu Dănuț.

După sfințirea capelei, care s-a făcut potrivit rânduielilor tipiconale, PS Episcop Sebastian a oficiat Sfânta Liturghie, în prezența profesorilor și studenților. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup de studenți de la Conservatorul de Muzică din București. Capela fiind mică și neîncăpătoare pentru sutele de studenți veniți la sfințire, mulți dintre ei au rămas pe holurile universității și au ascultat slujba la difuzoare.

Către sfârșitul Sfintei Liturghii a sosit și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și a asistat la slujbă din strana arhierescă. După slujbă, Prea Fericirea Sa a semnat în Sfânta Evanghelie și a binecuvântat pe cei prezenți, spunând: “În această capelă care s-a sfințit acum vedem credința întrupată. Biserica, prin chipurile sfinților, rugăciunile preotului slujitor, cântările liturgice și tot ce ține de serviciul divin, este o carte de credință, o realitate vie pentru noi. Iar când această carte vie a înțelepciunii dumnezeiești e deschisă într-o instituție universitară, unde tinerii însetează după diferite specialități, ea pătrunde mult mai adânc în sufletele lor decât paginile unei cărți obișnuite. Să fie această candelă permanent aprinsă în sufletele noastre, pentru mântuirea noastră și pentru slava lui Dumnezeu și a lumii întregi”.

În continuare, în Aula Magna a universității, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a întâlnit cu studenții și profesorii. Au fost prezenți rectorul și prorectorii, membrii Senatului universitar și decanii de facultăți. Se cuvine de spus că Prea Fericirea Sa este *Doctor honoris causa* al Universității creștine „Dimitrie Cantemir” din 30 mai 2003 și nu vine pentru prima dată în această Universitate.

Întâlnirea a fost deschisă de dl. prof. univ. dr. Momcilo Luburici, rectorul fondator al universității, care a spus: „Trăim o zi minunată din istoria acestei Universități. Pentru a doua oară, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist, se află în mijlocul nostru. Este o mare cinste pentru noi și îl rugăm pe Prea Fericirea Sa, în numele dumneavoastră al tuturor, să ne adreseze un cuvânt de binecuvântare”.

La rugămintea domnului rector, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un pilduitor cuvânt de învățătură și zidire sufletească.

***Exceleța Voastră, Domnule Rector,
Onorați și venerați membri ai Senatului Universitar,
Iubiți studenți și studente, frați în Hristos,***

„Cu multă bucurie particip și astăzi aici, oarecum cu o vechime de câțiva ani de când am pășit pragul acestei Universități. Exceleța Sa, Domnul Rector și Senatul Universitar apreciind valoarea Bisericii noastre, căreia mi-am închinat viața, mi-au acordat titlul academic de Doctor Honoris Causa. Am prețuit mult acest gest și nu uit cuvintele rostite de D-l Decan Dumitru Mazilu cu acel prilej, solemnitate care își are importanța sa în sine, dar care se răsfrânge totuși și asupra slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, iar faptul acesta valorează foarte mult pentru ordinea gândirii și pentru sensul vieții noastre, în general.

Am trăit astăzi cu toții, la sfințirea capelei ctitorită atât de generos de Excelența Sa, Domnul Rector, o sfințire de biserică, un moment unic în viața acestei universități, locaș care va transmite peste veacuri, pe lângă lumina științei, a culturii și a celorlalte specialități ale acestei universități și lumina lui Hristos din sufletele generațiilor de tineri care studiază aici. Faptul că universitatea are și un sfânt altar, o biserică, locaș al lui Dumnezeu, este foarte important pentru formarea spirituală a tinerilor studenți. Dar sfântul locaș este important și pentru ceea ce noi cu toții căutăm în viață: sensul vieții, modul de a gândi și a stabili echilibrul între noi, în familie, în societate. Cum ni se pare ceva cu totul banal să întâlnim pe stradă atâția trecători anonimi, lucrul acesta însă nu este lipsit de însemnătate. Mai straniu ni se pare că chiar și în universitate nu izbutiți să vă cunoașteți unii pe alții. Sfântul locaș, unde se aude Sfânta Liturghie, ne scoate din anonimat și face din fiecare dintre noi un prieten și un cunoscut al celorlalți colegi, în care vedem prieteni, salutându-ne reciproc cu bucurie. Universitatea pregătește în cultură și tehnică generații după generații de tineri care să întâmpine viitorul cu mai multă siguranță, întemeiați pe o pregătire științifică, cu numeroasele ramuri ale științei care au apărut, fără număr aproape, privind dezvoltarea omenirii în cercetări de tot felul.

Cei mai mari învățați, care și-au topit energia studiind și căutând taina vieții omului, taina originii vieții pe pământ, taina continuității în lume a unor valori, au rămas cu convingerea că din punct de vedere științific nu se poate vorbi de un reper, de un indiciu, un interval de timp care să-l încredințeze pe omul de știință despre izvorul vieții pe pământ, despre această taină care este omul, creația lui Dumnezeu, înzestrat cu atâtea daruri, cu atâtea frumuseți. Cărei taine i se datorează faptul că, generație după generație, omul se desăvârșește prin cultură? Nu în zadar cultura își are valoarea ei. În miezul științei, la căutarea tainei vieții, se află o aspirație și un efort cultural, asemenea dorinței de a-L vedea pe Dumnezeu cu ochii, ceea ce nu se poate niciodată. Aș mai adăuga că dintre învățații care au ajuns la concluzia că din punct de vedere al cercetării și științei omeneste, nu se poate ajunge la descoperirea începutului vieții în univers, dintre aceștia, patru au obținut Premiul Nobel susținând că originea vieții o găsim prin credință citind primul capitol al Sfintei Scripturi.

De curând a avut loc la București un congres al acestor oameni aleși din mai multe țări, de dincolo și de dincoace de ocean, cu acest subiect: Știință și Religie. Atât din cărțile pe care le-am primit la acest congres, cât și din

comunicările pe care participanții le-au dezvoltat și la Palatul Patriarhiei și la Academia Română, a reieșit, ca mărturie la îndemâna tuturor, adevărul că omenirea este chemată să stabilească pe baza înțelepciunii credinței un mod de a gândi și de a trăi, de a prețui familia, de a prețui viața, cu convingerea că Dumnezeu este Creatorul cerului și al pământului, deci al nostru, al tuturor.

Biserica predică acest adevăr de mai mult de două mii de ani, care liniștește sufletul omului aflat în zăbucium permanent. Nu ne sunt străine luptele care s-au dat în decursul istoriei și luările de atitudine contra existenței lui Dumnezeu și din partea unor învățați și filosofi, pe lângă prigoanele religioase din trecut. Dar nu numai acestea toate s-au perimat, ci și teoriile zise științifice privind evoluționismul. Au ieșit la suprafață alte valori, cele creștine, cu care este înzestrat omul și care consolidează viața lui ca dar al lui Dumnezeu. Biserica ne oferă o zestre foarte importantă din aceste valori păstrate cu jertfe. Din acest punct de vedere, din primele secole ale creștinătății, de la acei martiri și de la acei Sfinți Părinți și mari teologi pe care îi vedeți pictați în capela de aici, aceste valori ale Bisericii au fost păstrate cu prețul vieții și prin scrieri de o mare însemnătate. Între ei, Sfântul Grigorie Teologul, mare gânditor și patriarh al Constantinopolului, Sfântul Vasile cel Mare, eminent om de știință al vremii sale, Sfântul Ioan Gură de Aur, celebru orator și predicator al cuvântului lui Dumnezeu, și mulți alții care au formulat și au precizat adevărurile de credință la cele șapte sinoade ecumenice, începând cu Sinodul de la Niceea, din anul 325, convocat de Sfântul Constantin cel Mare și până la cel de-al șaptelea sinod al Sfințelor Icoane. La Niceea s-a reunit Europa pentru prima dată, cum scrie Constantin Noica, filosoful nostru, pentru că la Niceea au participat reprezentanții tuturor Bisericilor, și din Apus și din Răsărit, deopotrivă. Din cauza slăbiciunii noastre, ca purtători de trup și grabnici alunecători spre rele, cum cunoașteți, credința s-a destrămat din cauza înțelesului greșit al învățăturii, încât acum există în Consiliul Mondial al Bisericilor peste 300 de denominațiuni și asociații creștine din 145 de țări, reprezentând milioane de credincioși de toate confesiunile, tradițiile și culturile. Biserica noastră ortodoxă, cu gândirea și învățătura lui Hristos - adusă la noi de Sfântul Apostol Andrei, ne-a lăsat o moștenire sfântă; avem o Biserică drept măritoare care ne călăuzește pe drumul iubirii și înțelegerii omului în deplina lui importanță și dezvoltare.

De aceea, este important să spun că biserica pe care o avem acum și în această universitate, prin participarea și dăruirea Domnului Rector, este locașul lui Dumnezeu, este fereastra către împărăția lui Dumnezeu, acolo

unde nu putem ajunge decât cu gândul și cu mintea noastră curată, preocupată de aceste adevăruri mari și veșnice. Sfântul Apostol Pavel, care s-a încreștinat mai târziu decât ceilalți Apostoli, prin minunea de pe drumul Damascului, a devenit misionarul creștinătății, făcând de la Ierusalim, până la Roma și în Spania, după părerile unora, patru călătorii pe mare, descrise în cartea Faptele Sfinților Apostoli din Noul Testament. Cu o pregătire teologică profundă, dobândită în universitățile iudaice, acest apostol al neamurilor a scris epistole de o rară profunzime de gândire despre Mântuitorul Hristos, de o mare frumusețe literară, în care afirmă valoarea vieții, valoarea omului pe pământ. Aceasta face Biserica și creștinătatea pretutindeni și lucrează pentru devenirea omului, pentru frumusețea lui sufletească și trupească.

Mă bucur că am răspuns pentru a doua oară invitației Excelenței Sale, Domnului Rector, de această dată chiar de hramul bisericii, pentru a fi alături de membri Senatului Universității dumneavoastră, de tinerii studenți, de dumneavoastră toți.

Am bucuria să-i acord astăzi Domnului Rector o distincție din partea Patriarhiei noastre, care constă din Crucea Patriarhală pentru credincioși, cum este numită, instituită de cel dintâi Patriarh al nostru, Miron Cristea, în anul 1925, pentru a răsplăti, omenește și bisericeste vorbind, râvna credincioșilor pentru Biserică. Această râvnă, Domnule Rector, aici a prisosit, prin activitatea pe care ați depus-o ca ctitor al acestei capele, dar și ca rector fondator al acestei Universități Creștine, într-o vreme când se cereau împlinite multe lucrări, care, dacă nu se făceau atunci, întârziiau și puteau fi date uitării. M-am bucurat auzind numărul de studenți care au îmbrățișat această universitate. Mulți ani cu sănătate!

Vă felicit pe toți, tineri frați și surori în Domnul, pentru că acum auziți și vedeți în această universitate ceea ce nu se poate vedea în alte universități. Aveți acum posibilitatea să pătrundeți în Sfânta Sfințelor, în biserică, atunci când doriți, ca să șoptiți lui Dumnezeu greutățile și necazurile care vă năpădesc la fiecare pas în viață. Mântuitorul Iisus Hristos este împreună cu noi.

Se apropie sărbătoarea Nașterii Domnului, când Mântuitorul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, s-a întrupat și a luat chipul nostru omenesc. Aceasta a făcut ca omul să se înrudească cu Sfânta Treime, cu Dumnezeu. Luând chipul nostru, Domnul Iisus l-a cinstit pe om, ca omul, cum scrie Sf. Atanasie cel Mare, să se ridice prin fapte bune, prin bunătate și iubire, până la Dumnezeu. Nici o credință din lume nu are un întemeietor care să fi trăit între oameni, pe

care ei să-l vadă, să predice, să împărtășească soarta celor săraci, celor neputincioși, așa cum a fost Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Întemeietorul Bisericii creștine.

Străduiți-vă, iubiți tineri, și aplecați-vă și asupra paginilor Sfintei Scripturi. Avem acum Biblia, numită ediția jubiliară a Sfântului Sinod, tradusă pe graiul nostru românesc de Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, un teolog literat și bun cunoscător al frumuseților literaturii. Este un text aprobat de Sfântul Sinod și are comentarii și îndrumări foarte importante pentru înțelegerea adevărurilor Noului și Vechiului Testament. Puneți, așadar, credința la inima dumneavoastră curată și bună, cum am văzut pe unii colegi ai dumneavoastră rugându-se în sfânta biserică, unde nu-i loc pentru a încăpea toți deodată. Dar timpul binecuvântat fiecare îl poate afla ca în taina sf. locaș și a inimii dumneavoastră să intre înăuntru și să vă regăsiți sub privirile chemătoare ale lui Iisus și ale sfinților Săi. De veți încerca să faceți lucrul acesta, veți dobândi o experiență unică în viață. Întâlnirea tainică și sfințitoare cu Dumnezeu – care „este minunat întru sfinții Lui” (Psalm 67, 36), vă va prilejui vederea cu ochii minții și ai credinței a ceea ce nu putem vedea. Căci, atunci când ai dobândit iubire față de Dumnezeu și de sfinții Lui, atunci dobândești și darul sfânt al iubirii semenilor și al slujirii lor, ceea ce constituie pentru fiecare dintre noi, bucuria frățească a întâlnirii cu ei, ca fii ai aceluiași Părinte ceresc. Această conștiință de comuniune în duh și adevăr cu ei ne scoate din singurătate, din egoism și indiferență, dând sens vieții și modului nostru de a gândi și de a ne împlini personalitatea. Rog pe Bunul Dumnezeu să vă ajute întru dobândirea acelor valori sufletești care să vă călăuzească pașii pe culmile științei. spre bucuria părinților voștri. a profesorilor și a Bisericii noastre strămoșești”.

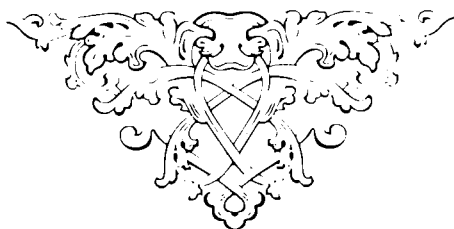
Dl. prof univ. dr. Momcilo Luburici a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh atât pentru distincția acordată, spunând că ea este „o înaltă cinstire arătată întregii noastre universități, studenților. absolvenților și cadrelor didactice”, cât și pentru „onoarea ce ne-ați făcut de a veni în ziua Sfinților Mihail și Gavriil la slujba de sfințire a capelei noastre”. Totodată, dl. rector a subliniat că Biserica și Școala sunt stâlpii societății românești, zicând: „Școala românească a fost clădită de la început de oameni ai Bisericii. De-a lungul secolelor, Biserica noastră Ortodoxă, care a fost călăuză spirituală al poporului român, a luptat pentru ființa națională și are un merit uriaș în păstrarea ființei naționale. Școala, prin educația tineretului, a jucat și ea un rol important. Aceste două mari forțe ale societății noastre, Biserica și Școala,

au mers totdeauna împreună”. Dl. prof. univ dr. Luburici a mai spus că „Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost rectorul Institutului Teologic din București și s-a preocupat totdeauna educația tineretului. În mai multe convorbiri pe care le-am avut cu Prea Fericirea Sa am aflat de interesul pe care-l are pentru școala noastră. Ne-a ajutat încă din momentul când ne-am adoptat denumirea de Universitate creștină și de atunci ne-am bucurat de sprijinul spiritual al Bisericii”.

În final, Dl. prof. univ. dr. Ion Velcea, prorector și decan al Facultății de Geografie - Turism, a exprimat bucuria profesorilor și studenților pentru acordarea Crucii Patriarhale d-lui rector fondator Momcilo Luburici și l-a informat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh că “această universitate, după ce și-a schimbat denumirea, în 1994, în Universitate creștină, s-a afiliat la universitățile creștine din Europa și a intensificat foarte mult relațiile cu aceste universități”.

La plecare, tinerii studenți s-au înșiruit pe holurile universității pentru a primi binecuvântarea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române. Conferirea Crucii Patriarhale rectorului acestei universități a fost un eveniment de excepție și cu mare rezonanță în mediul universitar, căci ea se acordă de Patriarhia Română „pentru râvna cu care oamenii de cultură propovăduiesc valorile creștine”.

Redacția

“CONȘTIINȚA VIE A SLUJIRII PREOȚEȘTI TRADIȚIE, RESPONSABILITATE ȘI ÎNNOIRE”

(Conferința preoțească semestrială din toamna anului 2005)

În perioada 01-10 noiembrie 2005 a avut loc cea de-a doua Conferință preoțească semestrială a clerului din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Desfășurată pe protoierii sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, cât și a delegaților chiriarihali, Conferința a avut o înrârire deosebită asupra slujitorilor Sfântului Altar.

Tema dezbătută, „Conștiința vie a slujirii preoțești, tradiție, responsabilitate și înnoire“ a însemnat o mai bună înțelegere a misiunii preoțești conștientizând în același timp responsabilitate preotului în societatea actuală, societate supusă schimbării și secularizării.

În această situație creată, numai Biserica este în măsură să stăvilească rătăcirile și decăderile morale asigurând o renaștere și o înflorire sufletească a națiunii. Așa cum afirma Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, „în vremurile acestea, noi toți slujitorii Bisericii și credincioșii – pentru că suntem una în Hristos – avem șansa să ducem lumină acolo unde este întuneric, nădejde acolo unde este îndoială, încredere acolo unde este nesiguranță... slujind pe aproapele nostrum ca pe Însuși Mântuitorul Iisus Hristos („Conștiința vie a slujirii preoțești“, București, 2005, p. 265)“.

Cu aceste nădejdi, în ziua de 03 noiembrie 2005, în Aula Palatului Patriarhal s-a desfășurat Conferința sus menționată, sub Președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, cu preoții din Protoieriile I, II, III Capitală și Ilfov.

După săvârșirea Sfintei Liturghii în Catedrala Patriarhală, de către Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi, la orele 10.00, în Aula Palatului Patriarhal, sub președinția Părintelui Patriarh Teoctist au început lucrările Conferinței.

După rostirea rugăciunii Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a deschis lucrările Conferinței rostind bogat cuvânt de învățătură:

**Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici Părinți,**

Întâi de toate, mărturisesc bucuria mea că ne întâlnim aici, în această aulă a Palatului Patriarhiei, cu prilejul desfășurării conferinței preoțești, având ca temă: „Conștiința vie a slujirii preoțești: tradiție, responsabilitate, înnoire”. Bucuria aceasta izvorăște, cum e și firesc, din importanța temei și din prezența impresionantă a preoțimii capitalei, din rândurile căreia vor urca la această tribună preoții rânduți pentru expunerea temei, în vederea luărilor de cuvânt. Cât de recunoscători trebuie să fim Bunului Dumnezeu că avem un asemenea spațiu favorabil împărtășirii gândurilor îndreptate spre o slujire cat mai apropiată de sfânta noastră slujire a Bisericii. De câte ori mă aflu aici împreună cu frațiiile voastre, văd acest spațiu ca pe o fereastră deschisă spre Dumnezeu și spre lume, spre întreaga creștinătate. Nu numai în această aulă, ci și în alte săli se pot desfășura la nevoie tot felul de preocupări care privesc prezența și lucrarea clerului și credincioșilor Bisericii noastre în societate, în domeniul culturii și artei, precum și în alte preocupări ale societății de astăzi. Sălile sunt folosite după numărul participanților și după specialitatea conferințelor. Prin aceasta, ca și prin birourile cancelariei patriarhale rânduite în această clădire, privind relațiile externe cu celelalte Biserici din lume, toate au fost rânduite în așa fel încât prin noi activități puse în slujba Bisericii noastre să se ușureze comunicarea între responsabili atât în interior, cât și cu cei din exterior. De aceea, mă bucur mult să ne întâlnim, din când în când, revenind acum la scopul acestei conferințe.

Tema conferinței vă este cunoscută, pentru că îi dați viață în diferite forme din anii tinereții și până acum. Ne-am obișnuit a concepe și îndeplini chemarea noastră la slujirea celei mai mari taine creștine ca pe însăși viața și existența noastră. Conștiința slujirii preoțești, acest dar dumnezeiesc, dă sens și valoare sfintei noastre misiuni, rugăciunilor, râvnei și faptei noastre de zi cu zi. De aceea, conferința noastră, prin tema cunoscută nouă, tuturor, venită de la Sfântul Sinod, este tot atât de prețioasă ca și învățătura slujirii Sfintei Liturghii la care ați participat astăzi de dimineață și care a precedat ședința noastră. Este o foarte frumoasă și bună rânduială de a participa mai întâi la dumnezeiasca Liturghie și apoi la ședință, deoarece Sfânta Liturghie constituie miezul lucrării bisericesti, miezul învățaturii și credinței noastre. Odată cu trecerea timpului, a desfășurării faptelor și a vieții lumii, dumnezeiasca Liturghie are pentru Biserica Ortodoxă o valoare nespusă, cu frumusețile ei și cu darul ei de a lega credincioșii de sfântul altar și de Mântuitorul Iisus Hristos. Iar conferințele preoțești, prin tematica lor de

deschidere și de slujire în toată plinătatea Sfintei Liturghii, vin să întărească nădejdea și privirea noastră spre viitor, spre lume, spre viață.

Mă bucur că și părinții profesori sunt aici, în frunte cu P.C. părintele Decan Nicolae Necula, care îmbină fericit Sfânta Liturghie cu catedra de profesor. Deși legiuirile noastre bisericești, în viitor, vor fi mai precise, cerând ca părinții profesorii să predea numai la catedră, cum era altădată, acum Sfântul Sinod reglementează ca profesorii de Teologie să aibă și parohie, pentru a nu se desprinde Teologia de sfântul altar. Astfel, un profesor de Teologie nu se rupe de viața Bisericii, de viața de parohie și de celelalte lucrări bisericești. Suntem bucuroși să-i avem prezenți pe părinții profesori nu numai la catedră, ci și la parohie, și să facem astfel legătură cu tineretul care se pregătește pentru preoție. Ținta noastră permanentă trebuie să rămână cea a apropierii și menținerii tineretului lângă Biserică. Și constatăm că lucrarea aceasta se desfășoară cu roade frumoase și se continuă cu aceleași roade.

Cu aceste cuvinte, vă binecuvintez din toată inima și deschidem lucrările conferinței noastre, cu nădejdea că ea va constitui un pas important în viața fiecăruia dintre noi. Primul câștig al acestor conferințe este întâlnirea noastră și privirea față către față, care este un bun neprețuit al învățaturii Mântuitorului Hristos, folositor peste tot în lume, în toate straturile vieții sociale. Cu atât mai mult noi, slujitorii sfântului altar, se cuvine să ne vedem cât mai des și să ne împărtășim gândurile, sentimentele și râvna pentru slujirea Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a neamului nostru românesc.

Nădăjduim că vom avea și astăzi aceleași rezultate îmbucurătoare ca și în trecut!

Apoi s-a dat citire referatului principal prezentat de către P.C.Pr. Hangu Marian, Parohia Mihai Bravu, Protoieria III Capitală.

Au participat la discuții următorii preoți: Pr. Nicolae Pușcaș, Parohia Buna Vestire, Protoieria III Capitală, Pr. Dumitrașcu Cezar, Parohia Tudor Vladimirescu, Protoieria I Capitală, Pr. Ardeleanu Iustin, Parohia Vintilă-Vodă, Protoieria Ilfov, Pr.Prof. Dr. Nicolae D. Necula, Parohia Icoanei, Protoieria II Capitală, Pr. Ilie Costescu, Parohia Înălțarea Sfintei Cruci, Protoieria III Capitală, Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, Parohia Parcu Călărași, Protoieria III Capitală, Pr. Prof. Dr. Gheorghe Drăgulin, Parohia Adormirea Maicii Domnului, Protoieria II Capitală.

În încheierea lucrărilor, a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, care a făcut o succintă analiză a ceea ce înseamnă responsabilitatea slujirii preoțești astăzi.

Timpul rezervat pentru reflectarea în sufletele noastre a temei conferinței de astăzi a fost cred suficient. Cum știți, pentru conferințele generale preoțești, eparhiile propun anumite teme din care Sfântul Sinod alege și aprobă tema ce se tratează de preoți în aceste conferințe. În schimb, conferințele administrative ale preoților își au autonomia lor și le completează pe cele generale. Apreciez și personal conștiinciozitatea cu care părinții referenții au prezentat tema acestei conferințe. Dar așa cum se întâmplă, din idee în idee, care evoluează și influențează gândirea participanților, discuțiile au căpătat și alte sensuri, tot valoroase, bineînțeles, unele, însă, îndepărtate de tema conferinței de astăzi. Această temă: „Conștiința vie a slujirii preoțești: tradiție, responsabilitate, înnoire”, trebuie să ne adâncească gândirea în cea mai profundă responsabilitate față de faptul cum traducem în fapte ceea ce am învățat la catedra de liturgică despre îndatoririle preotului de a-L purta pe Iisus în brațele Sale și de a-L oferi credincioșilor. Conștiința aceasta îi înfricoșă pe Sfinții Părinți și chiar pe marii teologi, văzători și gânditori de Dumnezeu. Spre exemplu, înfricoșătoarea fâgăduința pe care candidatul rostește momentul hirotoniei înaintea Mântuitorului Hristos, înconjurat de sfinții îngeri, care slujesc împreună cu noi, dar și în fața credincioșilor, ar trebui recitită de fiecare preot înaintea Sfintei Liturghii, acasă, la pravila sa. Ce minunat mijloc de a păstra conștiința vie! Tot astfel este și momentul de o rară frumusețe și de dumnezeiască încredere a arhierelui slujitor, a Bisericii, când arhierul, după hirotonia preotului și după prefacerea Preasfintelor Daruri, oferă noului preot Sfântul Agneț, zicând: „Primește acest Odor și-L păstrează până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos când are să-l ceară de la tine!” Iată de câtă cinste ne învrednicim noi din partea Bisericii, chiar din clipa hirotoniei! Aceste momente, ca și întreaga slujire preoțească, constituie conștiința vie a slujirii noastre.

Tema conferinței de astăzi s-a dorit să fie astfel analizată încât să ilustreze roadele slujirii preoțești, în multiple forme și în iubirea semenului, cum și părinții referenți au arătat, activități care s-au împlinit și se împlinesc în București. Conștiința preoțească se încadrează în domeniul liturgic și are în vedere pregătirea interioară a slujitorilor sfântului altar. Conștiința este, deci, darul lui Dumnezeu în sufletul nostru și ne ține strâns legați de idealul căruia ne-am închinat viața. Slujirea preoțească nu este doctrină, ci este sau, mai bine zis, trebuie să fie conștiința acestei slujiri. Cunoștințele de doctrină au mare însemnătate, căci ne ajută să ne dăm seama că am ales în mod liber slujirea preoțească, liberi am ascultat chemarea de a-L urma pe Mântuitorul Iisus Hristos. Conștiința slujirii sfinte preoțești, conștiința vie, limpede, curată, câteodată se moștenește tot prin lucrare dumnezeiască de

la părinți, sau prin cuvântul unui duhovnic și, în multe cazuri, dragostea de slujire a sfântului altar, este rodul rugăciunilor mamelor credincioase. Asemenea cazuri ni le oferă pildele Sfinților Părinți. Dar, conștiința slujirii se dobândește și prin rugăciunile înălțate de către fiecare în parte, iar în școală printr-o continuă muncă de însușire a cursurilor, de participare la programul liturgic al școlii, dar mai ales prin spovedanie și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos. În felul acesta se ajunge la aceea stare de bucurie, încât, atunci când rostești ectenia: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm!”, să simțim că ne dăruim total lui Mântuitorului Hristos, ceea ce ne determină să nu ne răsfirăm gândirea și să privim teoretic spre alte deșertăciuni ale lumii sau fenomenelor societății de astăzi, aflată în capcana secularizării, globalizării și a altor înșelăciuni asemenea acestora care s-au amintit. Forța de a le învinge, de a le respinge, în primul rând, izvorăște din această conștiință a slujirii noastre preoțești, care, dacă este vie, este și lucrătoare, și prin ea biruim greutățile. Căci nu sunt atât de periculoase aceste fenomene care năvălesc acum din Occident, sub forme diferite, cum le cunoașteți, dar nu vom putea să le stăvilim numai cu puterile noastre omenești, ci tot cu harul Mântuitorului Iisus Hristos, cu acel cuvânt al Său, care spune: „Îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16, 33).

Așadar, din expunerea acestei teme, din cunoașterea și trăirea ei, înțelegem mai bine responsabilitatea noastră, a tuturor, a preoților tineri, îndeosebi, dar și a celor vârstnici, cât de frumoasă este slujirea sfântului altar și câtă prospețime și reîmprospătare revărsă ea în suflete. Vă mărturisesc că atunci când aud aprecieri, cum le-am auzit și astăzi, din partea preoților tineri, și când îi văd slujind la fața locului, fie la parohie, fie în armată, în penitenciare, în spitale, îi admir și prețuiesc modul în care ei pun în aplicare conștiința slujirii preoțești. Avem în parohiile noastre activități pilduitoare, cum s-a menționat și în conferință, care merită să fie cunoscute. Este un lucru minunat să mergi la fața locului și să vezi ce plănuiește preotul, cum folosește spațiile bisericii, puține câte sunt, ca să ofere, de pildă, asistență școlară unor elevi fruntași sau codași la învățătură, fiind prezentă în această lucrare, alături de preot, și doamna preoteasă. Acești copii, pe care Biserica îi asistă, cresc și vor rodi și ei, la vremea lor, lucruri frumoase pentru Biserică. Știind activitățile sociale din Biserică, nu mă înspăimântă atacurile la adresa Bisericii venite din partea celor care nu sunt ortodocși și nici nu sunt credincioși. Un dialog loial presupune ca cel care își exprimă o nemulțumire față de slujitorii Bisericii noastre Ortodoxe să fie fiul acestei

Bisericii. Atunci poate să fie luat în seamă. Dar dacă e fiul altei Biserici și judecă pe nedrept slujitorii Bisericii, nu trebuie să ne înspăimânte.

Am observat la credincioșii tineri un curaj și o credință pilduitoare în a-și arăta evlavia lor. Ca să aștepte la rând patru-cinci ore, noaptea, să le vină rândul să se apropie de sfintele moaște ale Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou de la Catedrală, de pildă, depășește orice așteptare și atrage admirația noastră. Anul acesta, majoritatea pelerinilor erau tineri și se arătau respectuoși față de vârstnici. Când am fost ales aici, m-a impresionat prezența numeroasă a preoților din București la acest pelerinaj, văzându-i rânduși de jur-împrejurul catedralei. Așa era tradiția de la Prea Fericitul Patriarh Justinian și m-a impresionat această prezență. Dar, încet, încet, numărul preoților s-a împușinat. Sfătuindu-mă și cu Prea Sfințiții Episcopi Vicari, am decis să nu mai insistăm să vină. Dacă o invitație frățească nu este onorată, n-are rost să stăruim.

Învățăm foarte multe de la credincioși, de la tineri. Privesc duminica cum participă la Sfânta Liturghie tinerii, copiii, părinții lor, intelectuali, funcționari, cum își fac semnul crucii, cât de frumos se pleacă și se închină la icoane, ca la mănăstire. Acestea sunt semnele credinței, iubiți părinți, așa că trebuie să ne îngrijim și mai mult pentru a-i oferi cunoștințe și educație religioasă, spre a nu se răci văpaia harului Duhului Sfânt, care îi atrage la biserică. Printr-o atentă slujire a lor să ținem caldă în suflete această iubire față de Biserică. Această văpaie din interiorul credincioșilor ține Biserica și pe noi în slujirea credincioșilor. Biserica este veșnică, așa cum este și învățătura ei și misiunea noastră preoțească, mai cu seamă când ne-o îndeplinim cu conștiință vie, după cum ne spune și Sfântul Apostol Pavel: „Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este Același” (Evr. 13, 8).

Se cuvine, deci, a nu merge la biserică și a nu intra în sfântul altar ca la birou, de exemplu, adică nepregătiți sufletește, fără rugăciune și pravilă, fără un program liturgic, catehetic, la care am făcut apel de multe ori. O astfel de situație arată că ne lipsește conștiința preoțească. Ne atrag atenția unele ecouri din țară asupra unor biserici din București, situate pe marile bulevarde intens circulate, văzute închise sâmbătă seara și duminica după-amiază, pe unele văzându-se chiar lacătele pe ușă, ceea ce este de-a dreptul o sfidare a conștiinței preoțești.

Cu multe decenii în urmă am trăit bucuria să văd biserica Zlătari, de pildă, totdeauna deschisă, nu numai de sărbători, și pe Părintele Petre Chiricuță, care o împodobește prin prezența sa, prin predica sa și prin respectarea programului liturgic, pe care credincioșii îl puteau vedea afișat la intrarea în biserică.

Este vorba de pregătirea noastră interioară, de simțirea noastră interioară cu care ne pregătim, despre care se vorbea aici mai înainte. Nu prin inovații liturgice sau prin rostirea unor formule vom putea stăvili valorile de care amintea părintele prof. Gheorghe Drăgulin. Nu vom putea lămuri credincioșii și mai ales tineretul, decât numai cu învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, Care ne-a chemat la slujire, și cu scrierile Sfinților Părinți. Numai El, Mântuitorul Hristos, ne ajută și ne oferă mijloacele de slujire, pe care noi suntem datori să le împlinim cu conștiința vie a ființei noastre. Or noi nu mai știm de duhovnic, de rolul lui în viața noastră de preot, de tată de familie, etc. Slujim ani de-a rândul fără spovedanie, frații mei, ceea ce în viața creștină nu se întâmplă, cum ne arată tinerii, credincioșii care stau ore în șir să ajungă să se închine la sfintele moaște sau să se mărturisească. Avem datoria să devenim noi înșine vâpăi de lumină și de zel, și în parohie, și în societate, la amvon, la catedra universitară sau seminarială. Noi trebuie să fim mereu izvor de viață duhovnicească, cum frumos i-am auzit vorbind aici pe tinerii preoți. Dar dacă rămânem numai la declarații, dacă biserica rămâne fără credincioși, sau dacă sâmbătă seara și în ajun de sărbători ea nu luminează și nu i se aude clopotul, atunci nu mai suntem izvorul de „apă vie”.

Pe vremuri erau duminici închinare credincioșilor, la unele biserici, unde vorbeau mireni, ca de pildă Lascarov Moldoveanu, scriitor, care vorbea atât de frumos, de cuceritor, încât biserica devenea neîncăpătoare. Câteodată veneau asemenea personalități și la Seminarul nostru de la mănăstirea Cernica: preoți, profesori laici, ziariști chiar, și ne vorbeau foarte frumos despre formarea noastră, despre rolul isihasmului, despre filocalie, etc. Dar, fie preot sau monah, teolog sau credincios, fiecare are nevoie de duhovnic. Duhovnicul ne temperează sau ne aprinde ori ne întreține aprinsă conștiința slujirii Bisericii. Aceasta este conștiința care trebuie analizată cu minuțiozitate spre a i se descoperi izvoarele ei nesecate spre a săvârși lucrul nostru deplin. Din interiorul nostru, adică din conștiința luminată de Duhul Sfânt izvorăște rugăciunea, izvorăște dragostea de aproapele, iubirea între frați, topind invidia, dușmănia și alte rele. Iubirea, respectul și ascultarea, cum a spus părintele decan, sunt valoarea noastră, dar nu formală, ci o ascultare ca de Domnul Hristos, cum a ascultat Sfânta Fecioara Maria glasul Arhanghelului Gavriil la Buna Vestire.

Permanent învățăm și permanent ne înnoim sufletește, iar aceasta trebuie să se vadă din faptele noastre, fapte frumoase, care izvorăsc din conștiința slujirii noastre preoțești. Cum nu poți să trăiești fără hrană, fără aer,

tot așa nu poți să fii preot fără Sfânta Liturghie, fără Vecernie, fără pregătirea prediciei, a catehezei pentru credincioși, fără prezența tineretului în viața parohiei, care să fie asociat fie la cântare, fie la lucrarea social-filantropică sau la alte activități. Cât privește năvălirea celorlalte culte, despre care s-a vorbit aici, cea Catolică, de pildă, își are tinerii ei grupați în jurul preoților, în jurul episcopilor, și nu sunt teologi ori seminariști, ci sunt laici. Avem cu toții această misiune, care izvorăște din conștiința slujirii noastre. Lipsa rugăciunii din viața noastră ne face să ne mirelizăm, să mergem la biserică, repet, ca la birou. Dar până și prezența la birou cere o anumită pregătire. Când eram episcop-vicar la București, veneam la birou cu respect deosebit față de atribuțiile stabilite de Patriarhul de veșnică pomenire Justinian. Am lucrat împreună atâți ani și în situații foarte grele, dar Dumnezeu ne-a ajutat.

Așa văd cerințele slujirii preoțești, le-am mai spus de multe ori, le repet și astăzi. Să începem, părinți protopopi și frați părinți mai tineri, cu lucrarea de asistență socială, care este foarte importantă. Sunt impresionat de căminul de bătrâni de la parohia Precupeții Vechi și de părintele Tudor Gheorghe, care s-a gândit să-l aibă pe Domnul Hristos oaspete permanent acolo. Când am inaugurat acest cămin, părintele Sergiu Roșca, basarabean, bun condeier, arestat de comuniști și internat în lagăr, trecut acum de 90 de ani și găzduit acolo împreună cu soția, a cerut îngăduința să spună un cuvânt de mulțumire și, furându-l vorba, a zis: „Iată, Părinte Patriarh, mă găsesc acum internat aici”. I-am răspuns că nu este internat, ci oaspete al părintelui paroh și al credincioșilor acestei parohii, oaspete împreună cu Domnul Hristos.

Rămânem încă tributari acestor cerințe. Ortodoxia ne îngăduie, prin frumusețile ei, să depunem stăruință și să contribuim mai mult la iubirea aproapelui, așa cum, când slujim Sfânta Liturghie, slujește și Domnul Hristos cu noi, înconjurat de sfinții îngeri. Insist asupra acestor aspecte! Este foarte necesar! Intrăm într-o perioadă, cum s-a spus pe bună dreptate, când va fi greu pentru Biserică, cu această secularizare și globalizare care se reflectă în toată viața noastră. Dar noi, păzindu-ne statura interioară, nu avem a ne teme. Ai o mulțumire sufletească atunci când ai duhovnicul tău, atunci când te împărtășești cu fratele preot și zici împreună cu el: „Hristos în mijlocul nostru. Este și va fi!”. Dar trist este că, de multe ori, aceste cuvinte nu exprimă adevărul pentru cel care le rostește. Când ești om de rugăciune și om al Evangheliei și ai conștiința vie că Hristos este prezent și lucrează cu noi prin aleșii Săi, ierarhia și preoțimea, atunci dobândești o

mulțumire de negrăit că te afli în corabia minunată, în care Mântuitorul Hristos nu dă voie să intre furtunile și să nimicească sufletele noastre.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

În ziua de 1 noiembrie 2005, s-a desfășurat Conferința proețască semestrială la:

1. Protoieria Giurgiu-Sud

A prezidat Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, însoțit de P.C.Pr. Mihai Hau, Consilier Cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema a fost prezentată de către P.C.Pr. Anton Liviu Adrian, Parohia Toporu. Au luat parte la discuții: Pr. Balaban Mihai, Parohia Meletie, Pr. Dima Tănase, Parohia Dobreni, Pr. Cârstea Ștefan Ciprian, Parohia Stănești II.

2. Protoieria Giurgiu-Nord

A prezidat Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema conferinței a fost prezentată de către P.C.Pr. Andrei Ionel, Parohia Cartojani. Au luat parte la discuții, Pr. Pisculungeanu Florin, Parohia Dealu și Pr. Brăslășu Mihail, Parohia Letca Veche.

3. Protoieria Urlați

A prezidat Prea Sfințitul Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, însoțit de P.C.Pr. Tănăsioiu Nicolae, Inspector Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema conferinței a fost prezentată de către P.C. Pr. Paraschivescu Viorel, Parohia Conduratu. Au luat parte la discuții: Pr. Potop Ștefan, Parohia Cireșanu, Pr. Joița Constantin, Parohia Rotari, Pr. Lazăr Dumitru, Parohia Cioceni.

În ziua de 3 noiembrie 2005, s-a desfășurat conferința preețască semestrială la:

1. Protoieria Câmpina

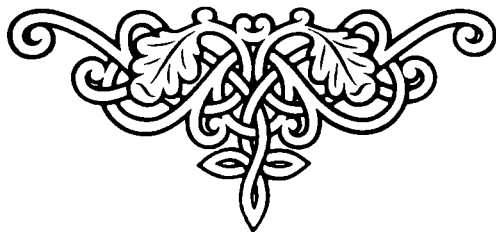
A prezidat Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema conferinței a fost prezentată de către Pr. Vasiliu Ștefan Vlăduț, Parohia Sinaia I. Au luat parte la discuții Pr. Liță Gheorghe, Parohia Sat Minieri, Pr. Miu Marius, Parohia Plopeni, Pr. Chivu Mihail, Parohia Hăbud, Pr. Mozgoreanu Florin, Parohia Poiana Comarnic, Pr. Albu Ion, Parohia Trăisteni, Pr. Rotar Liviu, Parohia Sinaia II, Pr. Ștefan Marius, Parohia Telega.

2. Protoieria Vălenii de Munte.

A prezidat Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, însoțit de P.C.Pr. Tănăsoiu Nicolae, Inspector Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Tema conferinței a fost prezentată de către P.C. Pr. Niga Florin, Parohia Prăjeni. Au luat cuvântul: Pr. Vlăescu Ovidiu, Parohia Chiojdeanca, Pr. Tărlungeanu Cătălin, Parohia Slon, Prof. Ana Ciprian, Parohia Podenii Vechi, Pr. Albescu Ion, Parohia Mănăstirea Văleni, Pr. Anghel Cristian, Parohia Nucșoara.

În ziua de 10 noiembrie 2005 s-a desfășurat conferința preoțească semestrială la Protoieria Ploiești. A prezidat Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal. Tema conferinței a fost prezentată de către P.C.Pr. Ștefănescu Laurențiu, Parohia Găgeni. Au luat cuvântul: Pr. Dogărel Constantin, Parohia Întâmpinarea Domnului, Pr. Vlad Sergiu Marcel, Parohia Malamuc, Pr. Simion Grigore, Parohia Balaca, Pr. Șerban Marian, Parohia Sfântul Vasile, Pr. Enea Claudiu, Capela Spitalului Județean Prahova, Pr. Dinu Mihai, Capela Penitenciarului Ploiești.

Pr. Dorin Zarioiu

HRAMUL BISERICII SFÂNTUL IERARH NICOLAE BRĂNEȘTI, PROTOIERIA ILFOV

Marile noastre praznice bisericești sunt minunate prilejuri de bucurie duhovnicească pentru preoți și credincioși, căci ei, unindu-și cugetele și inimile în rostiri și cântări de slavă lui Dumnezeu și de cinstire a sfinților, își îmbogățesc chipul sufletesc și strâng legătura dragostei între dânsii, spre folosul obștii dreptmăritoare, a marii familii creștine.

Un asemenea prilej îl oferă în fiecare an, la 6 decembrie, enoriașilor și preoților parohiei Brănești, județul Ilfov, sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, când ei se adună în număr mare pentru a prăznui împreună hramul bisericii lor.

Biserica din Brănești, are hramul Sfântul Nicolae, cum s-a arătat, și s-a zidit din temelie în anul 1859, de către Sfântul Ierarh Calinic, pe când era stareț al Mănăstirii Cernica, prin contribuția credincioșilor. Pictura în ulei, realizată între anii 1914-1915, de către pictorul I. Simionescu, a fost restaurată în 1950, de către pictorii Gh. Vânătoru și I. Călinescu.

La cutremurul din 4 martie 1977 biserica a fost grav avariata și în anul 1979 s-au făcut reparații capitale, îndeosebi la turlă și la pridvor, iar între anii 1983-1985 s-a restaurat pictura care se deteriorase, în unele locuri pictându-se din nou, de către pictorul Nichita Ion. Toate aceste lucrări s-au realizat cu inițiativa și stăruința preotului paroh Petrescu Mihai, ajutat de preotul conslujitor Dinescu Gheorghe, trecut la cele veșnice în 1983 și înlocuit de preotul Căruntu Marian în 1984, cărora le-au dat tot sprijinul membrii comitetului și consiliului parohial, cheltuielile fiind suportate de către bunii enoriași.

Resfințirea sfântului locaș, după încheierea acestor lucrări, s-a săvârșit în ziua de duminică, 6 octombrie 1985, cu binecuvântarea patriarhului Iustin Moisescu, de către episcopul Roman Ialomițeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, împreună cu un sobor de preoți din parohiile vecine, precum și diaconi de la Catedrala Patriarhală din București.

Biserica este o construcție frumoasă și încăpătoare, în formă de cruce, cu pronaosul lărgit și turlă pe naos, pridvorul deschis, sprijinit pe stâlpi de

beton, protejat cu ferestre. Pereții pridvorului, la intrare, în dreapta și stânga, sunt împodobiți cu chipurile Sfinților Apostoli Petru și Pavel, lucrate în mozaic. Pictura interioară, în ulei, este în stil neorealism și culori vii. Scenele biblice sunt cadrate în panouri mari, iar sfinții sunt reprezentați în mărime naturală. Tâmpla, din lemn de stejar, fără ornamentații, datează de la zidirea bisericii, la fel și icoanele frumoase prinse în catapeteasmă. Mobilierul de stejar (străni, jilț arhieresc, mese, scaune) este nou și bine întreținut, la fel și lambriurile din sfântul altar. Sfântul locaș este înzestrat cu sfinte vase și cărți noi de cult, veșminte și covoare. Un candelabru masiv de metal, cu mai multe becuri, coboară de sub turla-Pantocrator și luminează puternic interiorul. Biserica are instalație de radioficare, cafas și un cor, dar credincioșii participă și ei la Sfânta Liturghie prin cântarea omofonă. Totul este curat și îngrijit, atât în interior, cât și în exterior.

Clopotele sunt montate în turnul clopotniței, care servește și drept poartă de intrare. Clopotnița este tencuită la exterior în praf de piatră, iar în partea din față a bisericii s-a montat în ultimii ani un gard din fier de 30 metri lungime. În curtea bisericii, în dreapta cum se intră pe sub clopotniță, se află un monument dedicat ostașilor căzuți în primul război mondial, iar alături o cruce din marmură neagră închinată eroilor jertfiți la București, în zilele revoluției din decembrie 1989.

În anul 1981, s-a construit o cancelarie parohială, dotată cu tot mobilierul necesar, iar în 2005 s-a ridicat în curtea bisericii, în partea stângă cum se intră pe sub clopotniță, o clădire frumoasă, în curs de finisare, destinată a servi ca așezământ social (cantină pentru săraci, cu bucătărie și sală de mese), care poate servi și altor activități caritabil-filantropice. Construcția s-a realizat la inițiativa preotului paroh și prin contribuția unei familii de buni enoriași, și este pictată în tehnica ulei de pictorul Oana Nicolae, urmând să fie sfințită. De asemenea, la cimitir s-a executat o alee centrală asfaltată de circa 400 metri lungime, o clopotniță din fier și două fântâni.

La hramul bisericii, din 6 decembrie 2005, sărbătoarea Sfântului Ierarh Nicolae, Sfânta Liturghie a fost săvârșită, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de preotul Mihai Petrescu, parohul bisericii, preotul conslujitor Căruntu Marian, preotul Grigore Melinte, parohul bisericii din comuna Cernica, și diaconi de la Catedrala Patriarhiei. Au participat la slujbă un mare număr de credincioși din parohie: bărbați și femei, tineri și vârstnici, mame cu copilași în brațe, pe care i-au și împărțit. Au mai fost prezenți membrii consiliului parohial, primarul comunei și alți reprezentanți ai autorităților locale. Răspunsurile litur-

gice au fost date de corul parohiei, la care s-a alăturat un grup de eleve de la Seminarul monahal Pasărea.

După citirea pericopei evanghelice a zilei, Prea Sfințitul Episcop Varsanufie a rostit un cuvânt de învățătură: „Despre viața Sfântul Ierarh Nicolae, sărbătorit în această zi de 6 decembrie, dumneavoastră, cei care sunteți păstoriți în această parohie de așa preoți vrednici, care au împodobit biserica nu numai cu pictură, nu numai cu icoane, dar care se gândesc și la partea socială a misiunii lor și au ridicat aici, lângă biserică, cu ajutorul enoriașilor, un așezământ social, cunoașteți cu siguranță multe lucruri. Sfântul Nicolae s-a născut în anul 270 în orașul Patara din Lichia (sau Licia) din Asia Mică. Părinții săi, oameni temători de Dumnezeu, l-au crescut pe fiul lor în duhul învățaturii și al evlaviei creștine. De aceea, de mic a cunoscut credința creștină, ducând o viață plăcută lui Dumnezeu. După moartea părinților, moștenindu-le averea, Nicolae a început să facă fapte de milostenie, ajutând numeroși oameni săraci, orfani și văduve. Este cunoscută fapta ajutorării a trei fete sărace din orașul său natal, al căror tată nu avea cu care să le facă zestre, dăruindu-le trei pungii cu bani. Deși voise ca această faptă să rămână necunoscută, până la urmă s-a aflat și astfel a ajuns din ce în ce mai iubit de toți. Mulți credincioși doreau să-l vadă preot și chiar episcop, dar el le arăta că nu este vrednic de asemenea slujiri. Cu o parte din averea rămasă de la părinții săi, Sfântul Nicolae a întemeiat Mănăstirea Sion, în apropiere de capitala provinciei, unde s-a și călugărit. Tot din tradiție se mai știe că Sfântul Nicolae a mers în pelerinaj la Locurile Sfinte, întorcându-se apoi în patria sa”.

Cu privire la împrejurările în care Sfântul Nicolae a ajuns ierarh, Prea Sfințitul Varsanufie a subliniat: „S-a întâmplat ca în vremea aceea să moară arhiepiscopul din orașul Mira, din provincia Lichia. Clerul și credincioșii și-au îndreptat atunci gândurile către Dumnezeu, rugându-L să le lumineze mințile spre a putea să-și aleagă un vrednic arhipăstor. În cele din urmă, s-a luat hotărârea să fie ales acela care în ziua rânduită va intra primul în biserică să se roage. Și a fost voia lui Dumnezeu ca acel prim închinător să fie Nicolae. Cu toate că el arătase alegătorilor săi că nu se socotește vrednic pentru această slujbă, a fost totuși așezat în scaunul de întâistătător al Bisericii din orașul Mira Lichiei. Ca arhipăstor al credincioșilor din Mira, Sfântul Ierarh Nicolae și-a închinat viața pentru binele credincioșilor, el fiind un adevărat mângâietor al săracilor, părinte al orfanilor și apărător al văduvelor. Spre sfârșitul persecuției lui Dioclețian (284-305) a fost întemnițat, fiind eliberat din închisoare probabil după Edictul de la Milan (313). De la Sfântul Nicolae nu s-a păstrat nici o scriere teologică. El rămas cunoscut pentru

sfințenia vieții sale, dar și prin binefacerile pe care le-a făcut, ajutându-i pe toți cei nedreptățiți”.

Prea Sfinția sa a mai spus: „Nu se cunoaște când a trecut la cele veșnice. Se știe, însă, că a fost înmormântat la Mira, probabil în biserica pe care o ctitorise. La scurt timp, mormântul său a devenit făcător de minuni, vestea răspândindu-se cu repeziciune. Oamenii se tămăduiau de diferite boli sau aflau un răspuns la problemele lor. În plus, o substanță frumos mirositoare, numită manna (mir), a început să izvorască în acel loc. În sec. al VI-lea, împăratul Iustinian a construit în Constantinopol o biserică dedicată Sf. Nicolae, contribuind astfel la popularizarea cultului său. Tot el a restaurat biserica din Mira, în care se afla mormântul Sf. Nicolae, grav deteriorată în urma unui cutremur din 529. Această biserică a rezistat atacurilor arabe, dar nu și celor cruciate. Căzută în paragină, a fost acoperită de pământ, fiind redescoperită în 1956. În urma lucrărilor inițiate în 1959 a fost descoperit și mormântul Sf. Nicolae, la care vin numeroși pelerini. Sf. Nicolae era cunoscut atât în Răsărit, cât și în Apus, fiindu-i închinată biserici, pictându-se icoane cu chipul său și alcătuindu-i-se panegirice (cuvinte de laudă). În anul 1087, moaștele sale au fost luate de neguțătorii italieni și duse la Bari, fiind așezate în Catedrala „Sf. Nicolae“, construită în doar trei ani de zile. Ele se află acolo și astăzi, constituind un izvor de minuni pentru toți cei ce se roagă Sf. Nicolae. Se spune că din moaștele sale izvorăște aceeași substanță frumos mirositoare, numită Manna di San Nicola. Câteva părțile au rămas în Mira, fiind așezate într-o casetă de lemn”.

În încheiere, Prea Sfințitul Varsanufie a adăugat: „Cei ce doresc să se închine moaștelor Sfântului Nicolae, dar nu pot ajunge la Bari, o pot face la București. Biserica Sfântul Gheorghe Nou, una dintre cele mai vechi biserici ale capitalei noastre, adăpostește mâna dreaptă a Sfântului Nicolae, îmbrăcată în argint poleit și împodobită cu diamante, dăruită de Mihai Viteazul și Doamna Stanca, în anul 1600, pe vremea mitropolitul Eftimie. Domnitorul o primise în dar de la Cardinalul din Bari, cu doar câteva luni înainte de uciderea sa. De patru sute de ani, această neprețuită relicvă îi ocrotește pe bucureșteni, săvârșind nenumărate minuni. Cultul Sfântului Nicolae este foarte popular în rândul românilor. Mărturie în acest sens stau numeroasele biserici cu hramul Sfântul Nicolae, unele foarte vechi. Un alt semn al evlaviei poporului român față de Sfântul Nicolae este popularitatea de care se bucură numele Nicolae”.

La sfârșitul slujbei, preotul paroh Mihai Petrescu a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Varsanufie „pentru Liturghia arhierescă oficiată la hramul bisericii și pentru frumoasele aprecieri privind evlavia credincioșilor și

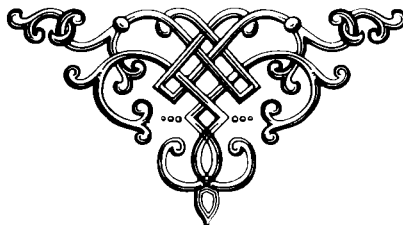
lucrarea preoților acestei parohii”. Părintele paroh a mai arătat amploarea și valoarea lucrărilor executate și greutatea întâmpinate până le-a văzut încheiate și a mulțumit călduros „tuturor ostenitorilor, îndeosebi familiilor de donatori din parohie, pentru obolul și dragostea lor pentru sfântul locaș”. Totodată, părintele paroh l-a rugat pe Prea Sfințitul Varsanufie să transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist „sentimentele de dragoste și prețuire ale enoriașilor și să-l încredințeze de râvna și devotamentul preoților acestei parohii în slujirea credincioșilor și a Bisericii”.

În continuare, Părintele Mihai Petrescu a invitat pe cei prezenți să participe la slujba de sfințire a troiței de lemn de pe locul unde Șoseaua națională traversează comuna Brănești. Troița a fost ridicată din inițiativa preoților și contribuția unei familii de credincioși din parohie. Deplasarea de la biserică s-a făcut în procesiune, pe o distanță de un kilometru și jumătate, parcurși pe jos de slujitori și credincioși. Prea Sfințitul Episcop Varsanufie a citit rugăciunile convenite și a stropit troița cu apă sfințită.

Sărbătoarea hramului s-a încheat cu o agapă frățească, oferită de consiliul parohial tuturor celor prezenți la biserică în această zi, de la care n-au lipsit copiii și bătrânii din parohie.

Prezența unui ierarh, slujba frumoasă în sobor de preoți și diaconi, melodiile psalmodieri de la strană ale grupului de eleve de la Seminarul monahal Pasărea și răspunsurile liturgice date de corul bisericii, cărora li s-au alăturat rugăciunile credincioșilor, precum și bucuria sfințirii troiței, au creat o atmosferă de înălțare duhovnicească, vie și lucrătoare, care va rămâne întipărită pentru multă vreme în inimile participanților. Cu bucuria în sufletele pentru darul primit de la Dumnezeu, de a avea o biserică parohială restaurată și frumos împodobită, credincioșii au plecat de la sărbătoarea hramului cu nădejde în ajutorul Sfântului Nicolae și cu încredere în păstoria lor duhovnicești.

Pr. Mihai Petrescu

PRILEJ DE MARE BUCURIE DUHOVNICEASCĂ PENTRU CREDINCIOȘII BISERICII CĂLDĂRARU CU HRAMUL SFINȚII VOIEVOZI MIHAIL ȘI GAVRIIL

30 brumărel 2005

La confluența râurilor Dâmbovița și Colentina, pe un mal trufaș, la o depărtare de aproximativ 9 km de marginea de răsărit a cetății legendarului Bucur este situată parohia Căldăraru, cu cca. 350 de familii, având o frumoasă biserică albă, în formă de cruce, tivită cu chenare azurii, care văzută de departe cu cele trei turle ale ei, ne cheamă la smerită rugăciune.

Șirul preoților deservenți la acest sfânt locaș începând cu anul 1937, când s-a sfințit această Biserică începe cu evlaviosul părinte Cruceanu, părintele Bădie Ilie din Cernica, continuă în 1938 cu părintele Mihai (cu dulce grai moldovenesc), apoi vine gospodarul părinte Anghel, care electrifică satul, urmează pentru o scurtă vreme părintele Murea Ion, părintele Rentea din Oltenița, blajinul părinte Dan, părintele Feraru Gheorghe decedat la 42 de ani, care a început lucrările de consolidare ale bisericii zdruncinate de cutremurul din 1977. Părintele Gherman Alexandru, care reface fresca bisericii și din iarna anului 1986, preotul Guțea Vasile un bun păstor și un grabnic ajutător al celor în suferință.

Cine ar fi crezut că eu, cel botezat în cristelnița bisericeței Sfântul Lazăr din cimitirul Mănăstirii Cernica, îmi va fi menit să fiu preot într-un sat ctitorit de unul dintre vrednicii stareți ai mănăstirii: Părintele Zosima Pârvulescu – nu zic decât că toate se fac cu binecuvântarea divină, pronia-toare. Și este în firea omului să îndrăgească ori să se lege de locul unde a răsădit o floare, un copac și a zidit o casă; așa și eu m-am ostenit în a păstra cât mai frumoasă Sfânta biserică, cu hramul Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil, am cunoscut oamenii de aici cu toate ale lor, bune și rele, păstrându-i în sufletul meu.

În cei 20 de ani de când mă petrec în acest sat am ridicat o casă parohială dimpreună cu o trapeză pictată, clopotniță, grup sanitar, garaj restaurat, pic-

tura bisericii, geamuri termopan, străni sculptate din fag fiert, căutând a reda strălucirea firească a frumoasei noastre biserici.

Eforturile financiare și materiale au depășit cu mult posibilitățile limitate ale parohiei, obligându-ne la chibzuite prevederi.

Astfel consolidată de jos până sus și frumos înveșmântată, biserica noastră parohială din Căldăraru, comuna Cernica, județul Ilfov a fost gata de sfințire în ziua de 30 octombrie 2005, de către P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, P.C. Pr. Protoiereu Popa Ștefan, P.C. Pr. Melinte Grigore, P.C. Pr. Iustinian Guțea și P.C. Pr. Badea Viorel.

La orele dimineții într-o zi însorită de toamnă, pe un covor de flori târzii, în sunet de clopot și toacă, am întâmpinat cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, pe cel ce avea să ne sfințească Sfânta biserică, cu aghiazmă și Sfântul și Marele Mir, pe P.S. Episcop vicar Sebastian Ilfoveanul, dimpreună cu diaconii.

După ce a binecuvântat credincioșii, a intrat în biserică, începând pregătirile pentru ceremonia de sfințire. În fața bisericii s-a făcut sfințirea apei după care s-a ocolit biserica stropindu-se pereții cu agheasmă și ungându-se cu Sfântul și Marele Mir.

Săvârșindu-se toate acestea, s-a început Sfânta Liturghie cu bucurie așteptată, ca o împlinire a binecuvântării lucrărilor mâinilor noastre.

La sfârșit, P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul a adresat bunilor enoriași ai parohiei noastre, cuvânt de învățătură și zidire sufletească din Evanghelia citită despre Bogatul nemilostiv și Săracul Lazăr.

Astfel a spus că:

„Păcatul bogatului nu constă în avuția sa, aceasta nefiind o piedică în calea mântuirii lui, ci în faptul că între bogăție și Hristos a ales vremelnicia celor pământești, nefiind pregătit de a urma pe Hristos. El este nemilostiv, nepăsător, disprețuitor față de cei săraci, încât nici fărâmiturile de la masa sa nu se gândește să le dea săracului Lazăr.

Despre Lazăr a spus că nu sărăcia l-a făcut să intre în Rai, ci îndelunga lui răbdare în suferință, smerenia lui i-a făcut cale la cer, pregătindu-l pentru întâlnirea cu Hristos”.

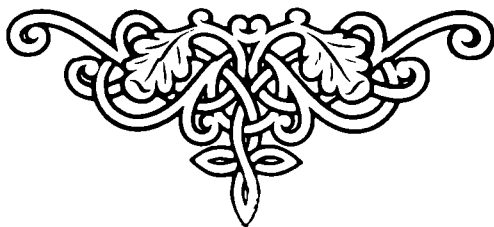
Am mulțumit P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul pentru participarea la slujba de sfințire a bisericii, pentru săvârșirea Sfintei Liturghii, precum și pentru cuvintele de mângâiere sufletească și de întărire duhovnicească adresată credincioșilor, îndemnându-i la neostoită milostenie.

În semn de mulțumire și recunoștință am dăruit P.S. Episcop Sebastian, în numele Consiliului Parohial și a enoriașilor parohiei o icoană ce reprezintă pe Mântuitorul Iisus Hristos rugându-se în grădina Ghetsimani, dorindu-i sănătate, putere de muncă și încredințându-l de permanentă comuniune a credincioșilor cu ierarhii, prin rugăciune.

După 28 de ani de slujire preoțească, din care 20 în această parohie, la sfârșitul slujbei, Prea Sfinția Sa, m-a distins cu rangul de iconom stavrofor, pentru munca deosebită depusă în înfrumusețarea bisericii, ridicând-o la înălțimea celor mai frumoase din Ilfov.

Sfințirea bisericii noastre a fost un moment unic și înălțător, prilej de bucurie duhovnicească, atât pentru slujitori, cât și pentru sluiți, care avem nădejdea că au înțeles că, „nu pot avea pe Dumnezeu de Tată, dacă nu au Biserica de Mamă” (Sfântul Ciprian).

Pr. Guțea Vasile

BISERICI TÂRNOSITE, SFINȚITE ȘI RESFINȚITE ÎN ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR, ÎN ANUL 2005

- Târnosirea bisericii cu hramul Sf. Ioan Botezătorul, Academia Națională de Informații – București, pe data de 8 ianuarie 2005, de către P.S. Episcop *Varsanufie Prahoveanul*.
- Târnosirea bisericii parohiale „Sfântul Gheorghe – Giurgiu”, Protoieria Giurgiu Sud pe data de 23 aprilie 2005, de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Punerea pietrei de temelie pentru noua biserică a parohiei nou înființată „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” București, pe data de 15 mai 2005 de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Sfințirea picturii capelei la biserica Spitalului de Geriatrie „Ana Aslan” din București, pe data de 15 mai 2005, de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Punerea pietrei de temelie pentru noua biserică cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie” filiala parohiei Brebu I, Protoieria I Capitală, pe data de 2 iunie 2005;
- Sfințirea bisericii parohiale „Sfântul Atanasie și Chiril” din Ploiești, Protoieria Ploiești pe data de 5 iunie 2005, de către P.S. Episcop *Ciprian Câmpineanul*;
- Târnosirea bisericii parohiei Ostrovul, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 26 iunie 2005 de către P.S. Episcop *Ciprian Câmpineanul*;
- Sfințirea Așezământului Social de la parohia Precupeții Vechi, Protoieria II Capitală pe data de 26 iunie 2005, de către P.S. Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;
- Punerea pietrei de temelie pentru noua biserică din parohia Constantin Brâncoveanu, Protoieria III Capitală, pe data de 25 mai 2005, de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Sfințirea locului pentru reconstituirea bisericii din satul Buda, comuna Cornetu, Protoieria Ilfov;

- Sfințirea locului pentru construirea bisericii cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, din parohia Buda, Protoieria Câmpina, pe data de 29 iunie 2005 de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Sfințirea locului pentru construirea noii biserici cu hramul „Sfânta Treime” din București, b-dul Iuliu Maniu, nr. 194 de către *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*;
- Târnosirea capelei din cimitirul parohial Măgurele II, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 8 septembrie 2005, de către P.S. Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;
- Târnosirea capelei Parohiei „Teiul Doamnei Ghica”, Protoieria II Capitală, pe data de 8 septembrie 2005 de către I.P.S. *Teodosie*;
- Resfințirea bisericii Bumbăcari, Protoieria I Capitală, pe data de 18 septembrie 2005, de către P.S. Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;
- Sfințirea Troiței din parohia Aricești Zeletin, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 25 septembrie 2005;
- Sfințirea bisericii Surlari, Protoieria Ilfov, pe data de 11 septembrie 2005, de către P.C. Pr. Protoiereu *Popa Ștefan*;
- Sfințirea locului pentru construirea noi bisericii cu hramul „Așezământul Maicii Domnului”, Protoieria I Capitală, pe data de 1 noiembrie 2005 de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Resfințirea bisericii parohiei Militari I, Protoieria I Capitală pe data de 13 noiembrie 2005, de către P.S. Episcop *Varsanufie Prahoveanul*;
- Târnosirea bisericii parohiale Valea Plopului, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 23 octombrie 2005, de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Sfințirea Bisericii parohiei Căldăraru, Protoieria Ilfov pe data de 30 octombrie 2005 de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Târnosirea Capelei de la Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir – București, pe data de 8 noiembrie 2005 de către P.S. Episcop *Sebastian Ilfoveanul*;
- Sfințirea Capelei din curtea bisericii „Sf. Gheorghe” Grivița, Protoieria I Capitală, pe data de 6 decembrie 2005 de către P.S. Episcop *Ciprian Cămpineanul*.

Ref. Camelușa Ichim

TINERI TEOLOGI CARE AU PRIMIT SFÂNTA TAINĂ A HIROTONIEI ÎN ANII 2004-2005

1. *Diacon Lazăr Laurențiu* - Capela cimitirului Iancu Nou Bălăneanu, București – hirotontit preot la data de 28 noiembrie 2004 de către Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie Sinaitul**;

2. *Gaiță Aurel* – Parohia Trenu, Protoieria Vălenii de Munte, hirotontit diacon – 25 decembrie 2004 și preot – 26 decembrie 2004, de către Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie Sinaitul**;

3. *Milea Liviu* – Schitul Darvari, Protoieria II Capitală – hirotontit diacon la data de 6 decembrie 2004 de către Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie Sinaitul**;

4. *Vișoiu Mihai Ciprian* – Parohia Daia, Protoieria Giurgiu Sud – hirotontit diacon – 19 decembrie 2004 și preot la data de 25 decembrie 2004 de către Prea Sfințitul Episcop **Ciprian Câmpineanul**;

5. *Groparu Ionuț Cătălin* – Parohia Surani, Protoieria Vălenii de Munte – hirotontit diacon - 24 decembrie 2004 și preot la data de 1 ianuarie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

6. *Dumitrache Doru Marian* – Parohia Chitila II, Protoieria Ilfov – hirotontit diacon – 1 ianuarie 2005 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** și hirotontit preot la data de 5 ianuarie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

7. *Azoitei Ionuț Constantin* – Parohia Dumitru Apostol Ploiești, Protoieria Ploiești – hirotontit diacon la data de 19 decembrie 2004 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

8. *Niță Adrian* – Mănăstirea Antim – hirotontit diacon la data de 20 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**;

9. *Vlad Sergiu Marcel* – Parohia Malamuc, Protoieria Ploiești – hirotonit diacon la data de 20 martie 2005 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** și hirotonit preot la data de 27 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie Sinaitul**;

10. *Dobrică Marian* – Leagănul de copii nr. 5 București – hirotonit diacon – 20 martie 2005 și preot la data de 27 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

11. *Stoian Răzvan Andrei* – Spitalul de Psihiatrie Voila-Câmpina – hirotonit diacon – 13 martie 2005 și preot la data de 20 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

12. *Costache Florin Răzvan* – Parohia Cocoșești, Protoieria Ploiești – hirotonit diacon – 20 martie 2005 și preot la data de 27 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

13. *Nica Marius* – Spitalul de copii Ploiești – hirotonit diacon – 20 martie 2005 și preot la data de 25 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Ciprian Câmpineanul**;

14. *Cristescu Gabriel Alexandru Florin* – Parohia Sf. Antonie Colentina, Protoieria II Capitală – hirotonit diacon la data de 20 martie 2005 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**;

15. *Diacon Bârnea I. Bădiță* – Parohia Sf. Ioan Piață, Protoieria III Capitală – hirotonit preot la data de 10 aprilie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

16. *Dobre Marian Orlando* – Spitalul de copii Victor Gomoiu București – hirotonit diacon – 14 octombrie 2004 și preot la data de 24 octombrie 2004 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

17. *Cojocar Constantin Daniel* – Spitalul de Reumatologie București – hirotonit diacon – 18 martie 2005 și preot la data de 25 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

18. *Dumitrescu Alexandru Marius* – Paraclisul Sfânta Ecaterina – hirotonit diacon la data de 25 martie 2005 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**;

19. *Curelea Marius Dragoș* – Parohia Podul Văleni, Protoieria Ploiești – hirotonit diacon – 13 martie 2005 și preot la data de 20 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**;

20. *Ștefănescu Dumitru* – Parohia Mierlari, Protoieria Ilfov – hirotonit diacon – 17 aprilie 2005 și preot la data de 24 aprilie 2005 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**;

21. *Chețe Sorin Silvan* - Parohia Vidra, Protoieria Giurgiu Nord – hirotonit diacon – 17 aprilie 2005 și preot la data de 24 aprilie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

22. *Tudose Silviu* – Parohia Sfântul Ilie Gorgani, Protoieria I Capitală – hirotonit diacon la data de 24 aprilie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

23. *Covercă I. Ion* – Parohia Militari III, Protoieria I Capitală – hirotonit diacon la data de 25 martie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

24. *Brăslășu Mihail Corneliu* – Parohia Letca Veche, Protoieria Giurgiu Nord – hirotonit diacon – 17 aprilie 2005 și preot la data de 24 aprilie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

25. *Diacon Niță Adrian* – Capela Aeroportului Otopeni – hirotonit preot la data de 24 iunie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**;

26. *Moga Ioan* – Parohia Sf. Nicolae-Câmpina, Protoieria Câmpina – hirotonit diacon – 2 iulie 2005 și preot la data de 3 iulie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sofian Brașoveanul**;

27. *Dinu Dimitrie Aurelian Liviu* – Parohia Prundu, Protoieria Giurgiu Sud – hirotonit diacon la data de 3 iulie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul** și hirotonit preot la data de 17 iulie 2005 de către Înalt Prea Sfințitul Episcop **Teofan** – Mitropolitul Olteniei;

28. *Diacon Dumitrașcu Cezar Antonio* – Parohia Tudor Vladimirescu I, Protoieria I capitală – hirotonit preot la data de 10 iulie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**;

29. *Cotorceanu Leonard Adrian* – Parohia Drăgăneasca, Protoieria Giurgiu Nord – hirotonit diacon la data de 10 iulie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**;

30. *Burlacu Costel* – Paraclisul Seminarului Teologic București – hirotonit diacon – 7 iunie 2005 și preot la data de 14 iunie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

31. *Rotar Florin Vasile* – Parohia Sinaia II, Protoieria Câmpina – hirotonit diacon la data de 31 iulie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

32. *Dabu Florin Cătălin* – Schitul Darvari, Protoieria II Capitală – hirotonit diacon la data de 8 septembrie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Ambrozie Sinaitul**;

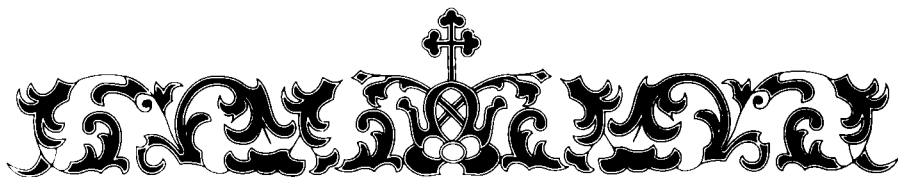
33. *Voicu Dorin Tudorel* – Parohia Chitila III, Protoieria Ilfov – hirotonit diacon la data de 27 noiembrie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Ciprian Câmpineanul** și hirotonit preot la data de 4 decembrie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Irinu Slătineanul**;

34. *Mihăescu Bogdan Petruț* – Parohia Sfinții Trei Ierarhi-Ploiești, Protoieria Ploiești – hirotonit diacon la data de 27 noiembrie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**;

35. *Popa Ionuț* – Parohia Tăriceni, Protoieria Câmpina – hirotonit diacon – 27 noiembrie 2005 și preot la data de 30 noiembrie 2005 de către Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie Prahoveanul**;

Ref. Camelușa Ichim

X. OFICIALE

AL II-LEA CONGRES NAȚIONAL AL FACULTĂȚILOR DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN ROMÂNIA

Mănăstirea Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus, jud. Brașov,
25-28 septembrie 2005

Document final

Urmând proceduri aprobate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la inițiativa Facultății de Teologie Ortodoxă "Andrei Țaguna" a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu, cu Înalta binecuvântare a Preafericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în perioada 25-28 septembrie 2005, s-au desfășurat, la Mănăstirea Brâncoveanu - Academia Sâmbăta, lucrările celui de al II-lea Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, având tema generală: *Facultatea de Teologie în viața și misiunea Bisericii.*

Congresul a fost organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă "Andrei Țaguna", cu sprijinul Arhiepiscopiei Sibiului, al Mănăstirii Brâncoveanu din Sâmbăta de Sus, stareț fiind PC Arhim. Ilarion Urs, cu susținerea financiară a Secretariatului de Stat pentru Culte din Ministerul Culturii și Cultelor.

La lucrările Congresului au participat membrii Comisiei teologice și liturgice a Sfântului Sinod, prezidată de IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei

și Bucovinei, și 70 de cadre didactice reprezentând cele 11 Facultăți de Teologie Ortodoxă și cele patru Departamente de Teologie Ortodoxă care își desfășoară activitatea în Universități din România.

Din partea Secretariatului de Stat pentru Culte a participat Domnul Dr. Adrian Lemeni, Ministru Secretar de Stat.

În deschiderea lucrărilor Congresului, luni, 26 septembrie, ziua de pomenire a Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan Teologul, s-a săvârșit Dumnezeiasca Liturghie în biserica mare a mănăstirii de către PS Visarion Rășinăreanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, împreună cu un sobor de preoți și diaconi format din reprezentanți ai Facultăților de teologie. În cadrul Sfintei Liturghii s-a săvârșit o slujbă de pomenire a Mitropolitului Antonie Plămădeală, trecut la Domnul cu puțin timp în urmă, urmat de un parastas la mormântul său. Pentru a cinsti memoria vrednicului Mitropolit Antonie Plămădeală, Congresul a propus ca numărul următor din revista *Studii Teologice* să fie dedicat vieții, activității și operei teologice a acestuia.

Sesiunea inaugurală a fost prezidată de IPS Arhiepiscop Andrei de Alba Iulia și moderată de Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea, decanul facultății organizatoare. Au fost prezentate Congresului mesaje din partea Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de PC Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal; din partea Domnului Mircea Micălea, Ministrul Educației și Cercetării (MEC), de Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Andrei Șaguna" din Sibiu, de Domnul Secretar de Stat, Adrian Lemeni, și de către PS Episcop Visarion Rășinăreanul, al Sfintei Arhiepiscopii a Sibiului.

În continuare, Pr. Decan Dorin Oancea a prezentat programul Congresului. A fost ales secretariatul Congresului, format din: Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, Pr. Prof. Dr. Vasile Leb de la Facultatea de Teologie a Universității din Cluj, Pr. Conf. Dr. Constantin Pătuleanu de la Facultatea de Teologie a Universității din Craiova, Pr. Prof. Dr. Ioan Teșu de la Facultatea de Teologie "Dumitru Stăniloae" a Universității din Iași și Pr. lector dr. Irimie Marga de la Facultatea de Teologie a Universității din Sibiu.

Prima sesiune de lucru, prezidată de IPS Andrei de Alba Iulia și moderată de către Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de teologie din București, a fost rezervată prezentării referatului principal cu tema:

Facultatea de teologie în viața și misiunea Bisericii, susținut de Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea.

A doua sesiune de lucru, prezidată de PS Episcop Casian al Dunării de Jos și moderată de Pr. Prof. Dr. Dorin Oancea, a fost consacrată prezentării referatului intitulat: *Misiunea prin formare pastorală*, susținut de Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă, prodecan al Facultății de teologie din București.

A treia sesiune de lucru a fost prezidată de IPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, și moderată de Pr. Prof. Dr. Gheorghe Popa, decanul Facultății din Iași. Pr. Prof. Dr. Ioan Chirilă, decanul Facultății din Cluj, a prezentat referatul cu tema: *Misiunea prin activitatea didactică*.

A patra sesiune de lucru a fost prezidată de PS Episcop Laurențiu al Caransebeșului și a fost moderată de Pr. Prof. Dr. Ștefan Resceanu. Din partea Facultății de Teologie din Iași a fost prezentat, de către Doamna Conf. Dr. Nicoleta Melniciuc-Puică, referatul cu titlul: *Misiunea prin promovarea artei sacre*.

A cincea sesiune de lucru a fost prezidată de PS Episcop Ciprian Câmpineanul, vicar patriarhal, și moderată de Pr. Prof. Dr. Ioan Chirilă, decanul Facultății de Teologie a Universității din Cluj. Domnul Lector Dr. Picu Nelu Ocoleanu a prezentat, din partea Facultății de Teologie a Universității din Craiova, referatul intitulat: *Misiunea prin promovarea eticii sociale creștine*.

Sesiunea a șasea, prezidată de PS Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor și moderată de Pr. Prof. Dr. Constantin Rus, a avut ca invitat pe PC Arhim. Teofil Pârâian, care a susținut conferința cu tema: *Studiile teologice - avantaje și dezavantaje*.

Referatele au fost urmate de ample discuții și dezbateri în urma cărora au fost formulate numeroase propuneri cu privire la rolul facultăților de teologie în viața și misiunea Bisericii.

În ziua a treia, lucrările Congresului au continuat cu o sesiune de lucru pe grupe. Fiecare grupă a dezbătut una din subtemele prezentate și a redactat câte un document. Propunerile grupelor de lucru au fost supuse analizei plenului și sunt incluse în prezentul document final.

Din numeroasele probleme abordate în timpul dezbaterilor au fost reținute următoarele observații, comentarii și propuneri de ordin general:

1. Misiunea învățământului teologic universitar și relația sa cu autoritatea bisericească

1. Congresul Facultăților de teologie s-a desfășurat în duhul conlucrării dintre învățământul teologic universitar și autoritatea bisericească. Învățământul este funcție și slujire a Bisericii, profund ancorat în întreaga ei lucrare misionară, sub îndrumarea Sfântului Sinod.

2. Învățământul teologic universitar se desfășoară sub dubla jurisdicție a Patriarhiei române și a MEC. Facultățile de Teologie se organizează și funcționează după legislația de stat privitoare la învățământul universitar, bucurându-se de autonomie universitară pentru a-și păstra specificul său.

3. În raport cu autoritatea bisericească, autonomia universitară nu trebuie înțeleasă ca izolare, lipsă de comunicare și conlucrare.

4. Dubla subordonare nu comportă suprapunere de competențe între Ministerului de resort, Universități și Centre eparhiale, ci delimitări precise și responsabilități distincte ale domeniilor de activitate ale facultăților, conform legislației umversitare și regulamentelor în vigoare.

5. Întrucât Facultățile de teologie sunt instituții în slujba activităților misionare ale Bisericii, este necesar ca eparhiile să susțină facultățile și din punct de vedere financiar, completând subvenția bugetară din partea MEC.

6. Pentru a-și putea exercita eficient vocația sa misionară și profetică în societatea românească, afectată de grave maladii morale, facultățile de teologie și alte instituții ale Bisericii trebuie să-și asume o atitudine morală fermă din interior care să vizeze eliminarea fenomenelor negative (corupția, impostura academică, incompetența etc.), care conduc la scăderea calității învățământului.

7. Se propune instituirea și funcționarea unei *Comisii pentru deontologie universitară* compusă din cadre didactice universitare de maximă competență științifică și probitate morală pentru a analiza eventualele aspecte negative din activitatea didactică și de cercetare universitară.

Comisia pentru deontologie universitară va fi aprobată de Sfântul Sinod la propunerea Comisiei teologice și liturgice, în consultare cu Conferința Decanilor. Comisia va elabora un cod deontologic, care va fi aprobat de Sfântul Sinod.

8. Pentru o mai bună și directă cunoaștere a realităților pastoral misionare, profesorii de teologie să fie implicați în viața parohială prin numirea lor în posturi de preoți la parohii.

9. Dată fiind complexitatea contextului național și internațional (diaspora) în care-și desfășoară activitatea misionară și pastorală Biserica Ortodoxă Română, profesorii de teologie trebuie să se concentreze cu precădere în cercetarea lor asupra fenomenelor sociale actuale și a mutațiilor pe care acestea le suferă.

10. Profesorii de teologie, care se remarcă în activitatea lor, trebuie evidențiați și prin acordarea de distincții și premii bisericești, la propunerea Consiliilor facultăților.

11. Este de bun augur și necesară participarea tuturor membrilor Comisiei teologice și liturgice a Sfântului Sinod la lucrările Congresului Facultăților de Teologie.

12. Pentru organizarea celui de al III-lea Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, se propune, ca perioadă de desfășurare a lucrărilor, luna septembrie 2007, în jurul zilei de pomenire a Sfântului Ioan Teologul (26 septembrie), urmând ca locul desfășurării, facultatea organizatoare și tema Congresului să fie propuse de Comitetul de organizare a Congresului în Consultare cu Comisia teologică și liturgică a Sfântului Sinod și Conferința Decanilor. Propunerile pentru teme vor fi trimise Facultății de Teologie din București.

II. Optimizarea activităților didactice universitare pentru a corespunde exigențelor misionare actuale ale Bisericii și reformelor structurale din învățământul universitar

1. Armonizarea planurilor de învățământ și a programelor analitice astfel încât învățământul să răspundă, pe de o parte, nevoilor misionare actuale ale Bisericii, iar, pe de altă parte, reglementărilor europene ale procesului Bologna.

2. Pentru a contracara efectele negative ale secularizării din societate și pentru a evita secularizarea în interiorul Bisericii, trebuie acordată o atenție deosebită formării liturgice și duhovnicești, în spiritul tradiției ortodoxe, astfel încât facultățile de teologie să-și îndeplinească menirea lor misionară.

3. Teologia academică nu trebuie separată de experiența eclesială. Profesionalismul academic al profesorilor și studenților trebuie să fie dublat de experiență duhovnicească. Având în vedere aspectul său formativ, învățământul teologic trebuie să dobândească o mai accentuată orientare practică.

4. Se recomandă implementarea unui nou profil duhovnicesc al studentului teolog, fidel tradiției dar ancorat în realitatea de astăzi. Învățământul teologic trebuie să identifice mijloacele cele mai eficiente pentru formarea personalității spirituale a viitorilor slujitori și misionari ai Bisericii.

5. Revigorarea instituției duhovnicului sau a părintelui duhovnicesc (tutore) în cadrul facultăților trebuie să fie o prioritate. Unde este nevoie de mai mulți duhovnici, de preferință preoți de mir, facultățile trebuie să fie susținute financiar de centrele eparhiale.

6. Pregătirea viitorilor preoți trebuie să aibă în vedere combaterea formelor de fundamentalism mistic, sectarismul în Biserică etc. Se recomandă abordarea, în cadrul cursurilor de misiologie, a unor fenomene negative care afectează viața Bisericii ("Biserica-secretă", paralelismul și sincretismul liturgic, fenomene pseudo-religioase și devieri de la dreapta credință și de la rânduiala liturgică și canonică a Bisericii etc.).

7. Întrunirea Conferinței Decanilor Facultăților de teologie, cel puțin odată sau de mai multe ori pe an, în funcție de necesități, prin rotație, la fiecare facultate.

Propuneri ale grupelor de lucru:

I. Misiunea prin formare pastorală

1. Se propune înființarea, de către eparhii, a unor centre de prognoză social-pastorală, ținând cont de mutațiile din societate și mai ales de fenomenul migrației credincioșilor din parohii în străinătate.

2. În aceste centre să fie cooptate și cadre didactice universitate de specialitate și absolvenți ai facultăților de teologie. În acest sens este necesară introducerea unui modul psiho-pastoral în planul de învățământ al specializării Teologie pastorală.

3. Regândirea strategiei de cercetare teologică prin munca individuală sau în echipe, în vederea elaborării unor lucrări reprezentative (lucrări standard, tratate, cursuri universitare, enciclopedii, dicționare etc.), susținute de programe finanțate de MEC, de UE și de centrele eparhiale.

4. Este necesară continuarea traducerilor din Sfinții Părinți în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*.

5. Să fie aplicată hotărârea Sfântului Sinod privind dotarea bibliotecilor facultăților de teologie cu revistele teologice și bisericești de pe cuprinsul Patriarhiei Române.

6. Centrele eparhiale să sprijine publicarea lucrărilor profesorilor de teologie în cadrul editurilor eparhiale.

7. Pentru ca activitatea de cercetare cu caracter educativ-misionar a profesorilor de teologie să fie recunoscută de către MEC, este necesar ca eparhiile să facă toate demersurile în vederea acreditării propriilor edituri și publicații periodice.

8. Conferința decanilor va înainta Sfântului Sinod metodologia de organizare a doctoratului în lumina noilor legi.

II. Misiunea prin activitatea didactică religioasă

1. Facultățile de teologie vor reformula planurile de învățământ ale specializării Teologie didactică, în vederea orientării formativ-misionare a studenților săi, în conformitate cu exigențele misionare ale Bisericii și cu cerințele societății contemporane.

2. În perspectiva procesului de reformă a învățământului, promovat de Declarația de la Bologna, se va urmări introducerea unor cursuri care să ofere cunoștințe metodologice de cercetare, de realizare a interdisciplinarității și a dialogului cu laicul ortodox, influent în societatea civilă românească.

3. Se afirmă nevoia ocupării postului de inspector general pentru disciplina Religie din MEC și a posturilor de consilieri eparhiali cu învățământul de cadre didactice universitate cu pregătire și experiență adecvate.

4. Facultățile de Teologie solicită exprimarea clară a modului de implicare bisericească a profesorului de religie, a modului concret de cooperare cu preotul paroh, cu forurile parohiale și cu întregul comunității de credincioși, prin coresponsabilizare în actul slujirii creștine.

5. Toate posturile sau jumătățile de normă, care acoperă disciplina Religie din școlile rurale și urbane, vor fi repartizate doar profesorilor de religie care au binecuvântarea (acordul) chiriarhului, în conformitatea cu Statutul personalului didactic.

6. În cazul comisiilor de evaluare a manualelor școlare, nu se vor numi profesorii care fac parte din colectivele de redactare a acestora. Ei au obligația de a se recuza în cazul unei eventuale numiri.

7. Patriarhia Română va interveni pe lângă MEC ca organele competente ale acestuia să elucideze următoarele probleme:

- a. încadrarea inspectorului de religie;
- b. neschimbarea sa din post pe considerente politice;
- c. în nominalizarea sa să se țină cont de acordul chiriarhului;

- d. ocuparea postului se va face prin concurs;
- e. să se reglementeze modalitatea de acordare a posturilor și a suplimentelor pentru eliminarea actelor de corupție;
- f. reglementarea modului de realizare și finanțare a procesului de formare continuă a profesorilor de religie;

8. În procesul de pregătire formativ-didactică, adresat cu precădere Teologiei Didactice, toți studenții specializării Teologie Pastorală sunt obligați să urmeze modulul pedagogic întrucât ei trebuie ca în pastorație să organizeze și să desfășoare activități menite educării tineretului. Se va realiza revizuirea repartizării disciplinelor din cadrul modulului pedagogic în conformitate cu specificul slujirii profesorilor de religie urmând ca, la nivelul departamentelor de pregătire a personalului didactic, să se facă repartizarea numărului de cursuri și seminarii (2 semestre - didactica religiei, 1 opțional de didactica religiei, un semestru de practică observativă și un semestru de practică efectivă).

9. Introducerea unui modul opțional de consiliere pentru viitorii profesori de religie, în vederea lărgirii competențelor și completării normei didactice acolo unde e cazul.

10. Profesorul de religie să fie susținut în activitatea sa și implicat în activitățile parohiale, protopopești și eparhiale în vederea optimizării și desăvârșirii educației religioase și pentru împlinirea sa ca misionar al Bisericii.

11. Profesorii universitari de *metodica* predării religiei (didactica specialității Religie) vor fi cooptați, alături de ceilalți profesori universitari din facultate, în comisiile de titularizare pentru învățământul preuniversitar.

III. Misiunea prin promovarea eticii creștine

1. Participanții la Congres consideră că, în noul context social și economic, este absolut necesară elaborarea unei gândiri sociale a Bisericii, fundamentată pe Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, pe experiența istorică a Bisericii Ortodoxe în general și a Bisericii Ortodoxe Române în special.

2. Conținutul ariei curriculare a specializării Teologie Socială trebuie să cuprindă trei categorii de cursuri universitare: cele din domeniul teologic propriu-zis, nominalizate de către Sfântul Sinod; cursuri de specialitate din domeniul teologiei sociale care trebuie create : antropologia teologică, psihologie creștină, sociologie creștină, rețeaua de asistență socială a Bisericii,

practica de specialitate, și o a treia categorie care trebuie să cuprindă cursuri consacrate din aria curriculară a asistenței sociale.

3. Este necesar ca absolvenții specializării Teologie socială, prin aria curriculară urmată, la nivel de licență și master, să poată obține și competențe profesionale în domenii precum: comunicare socială bisericească și relații cu mass-media, resurse umane, specialist în managementul conflictelor sociale etc.

4. În vederea absorției absolvenților specializării Teologie Socială, se propune membrilor Sfântului Sinod să întreprindă, în eparhiile lor, demersurile necesare în vederea aplicării *Regulamentului de organizare și funcționare a asistenței sociale în Biserica Ortodoxă Română*, care prevede înființarea de posturi și angajarea de asistenți sociali teologi, nu numai la nivelul eparhiilor și al protopopiatelor, ci și la toate parohiile urbane și rurale de gradul I.

5. De asemenea, se impune ca toate asociațiile și fundațiile cu activități sociale care își desfășoară activitatea cu binecuvântarea Bisericii, să creeze posturi de asistenți sociali teologi.

6. Propunem înființarea unui capitol special în bugetul parohial de venituri și cheltuieli, alocat activităților cu caracter social-filantropic, distinct de colectă pentru Fondul de solidaritate *Filantropia*, care să fie folosit exclusiv pentru activitățile sociale ale parohiei.

7. Propunem membrilor Sfântului Sinod să recomande cadrelor didactice universitare, numite la parohii, să desfășoare programe pilot de asistență socială, la care să fie implicați și studenții acestei specializări pentru efectuarea orelor de practică de specialitate.

8. Având în vedere că asistenții sociali teologi sunt membri în Colegiul Național al asistenților sociali, propunem ca Sfântul Sinod să facă demersurile necesare ca statutul asistentului social teolog să fie asimilat statutului asistentului social laic, cu toate drepturile ce decurg din aceasta, inclusiv cele salariale.

IV. Misiunea prin promovarea artei sacre

Arta bisericească din România s-a remarcat, în spațiul creștin european, prin unicitatea unor creații religioase artistice datorită geniului remarcabil al poporului român, care, prin tehnici specifice spațiului carpato-dunărean, a

permis conservarea și transmiterea unor monumente de artă ce fac astăzi parte din patrimoniul cultural universal.

Congresul Facultăților de Teologie propune următoarele:

1. Întrucât Regulamentul pentru acordarea atestatelor de conservatori și restauratori emise de Ministerul Culturii și Cultelor prin Centrul de Formare, Educație permanentă și management în domeniul culturii, exclude adesea înscrierea pentru atestat a specialiștilor formați în facultățile de teologie, în schimb școlarizează prin cursuri de scurtă durată conservatori și restauratori cu studii medii, *propunem stabilirea unui protocol între Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Ministerul Culturii și Cultelor și MEC prin care să se creeze cadrul legislativ pentru obținerea acestor atestate și a unor locuri de muncă în sistemul muzeal.*

2. Întrucât actele normative, pe care MEC le emite în defavoarea Bisericii, fără consultarea acesteia (de exemplu, absolvenților facultăților de teologie le-a fost anulat dreptul de a preda disciplina desen în învățământul preuniversitar, deși au pregătirea necesară), *propunem stabilirea unui protocol între Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și MEC, prin care orice act normativ, care vizează viața Bisericii și implicit cea a Facultăților de Teologie Ortodoxă, să fie elaborat în consultare cu reprezentanții Bisericii.*

3. Comisia de pictură și centrele eparhiale să încurajeze obținerea atestului de pictor bisericesc și restaurator de către absolvenții specializării Artă Sacră. În acest sens propunem pentru aceștia scurtarea stagiului de *ucenici* și a practicii de șantier, ținând cont de numărul orelor de practică de specialitate prestate în timpul studiilor universitare.

4. Datorită inexistenței unor structuri proprii Bisericii, care să ofere posibilități de angajare a absolvenților specializării Artă Sacră, *propunem înființarea unor centre de restaurare pe lângă fiecare centru eparhial: posturi de conservatori, restauratori, muzeografi, etc. pentru specialiștii pe care Biserica îi formează. Propunem, de asemenea, organizarea unor cursuri speciale pentru absolvenții specializării Artă Sacră și pentru preoți în vederea combaterii laicizării picturii bisericești și a kitsch-ului din biserici.*

Nerezolvarea acestor propuneri va avea consecințe grave pe termen lung, putând duce la dispariția specializărilor de Artă Sacră, datorită nere-

cunoașterii legale a competenței lor. Într-o astfel de situație, Biserica Ortodoxă Română va fi nevoită să apeleze în condiții de monopol la absolenții Universităților de arte plastice, lipsiți de formarea teologică și spirituală necesară.

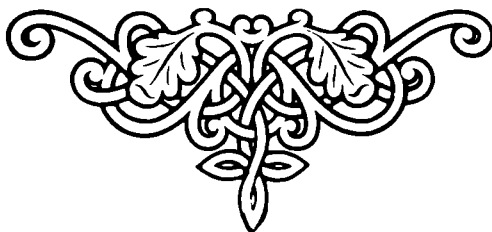
Participanții la Congres apreciază importanța și utilitatea unor astfel de întruniri pentru învățământul teologic universitar românesc, pentru viața și misiunea Bisericii

Totodată, participanții la Congres aduc respectuoase mulțumiri Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Secretariatului de Stat pentru Culte, Arhiepiscopiei Sibiului, Facultății de Teologie Ortodoxă " Andrei Șaguna" a Universității "Lucian Blaga" din Sibiu și Mănăstirii Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus.

† DANIEL,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei,
Președintele Comisiei teologice și liturgice a Sfântului Sinod

Pr. prof. dr. Nicolae D. NECULA,
Președintele Conferinței Decanilor Facultăților de Teologie

Pr. prof. dr. Dorin OANCEA,
Președintele Comisiei de organizare a Congresului

A XIII-A ÎNTÂLNIRE INTERNAȚIONALĂ DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ (11-17 septembrie 2005, Bose, Italia)

În perioada 11 și 17 septembrie 2005, s-a desfășurat, la Mănăstirea Bose – Italia, *A XIII-a Întâlnire Internațională de spiritualitate ortodoxă*. Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Pr. Dr. Mircea Alexă Uță, Consilier Patriarhal la Sectorul Comunități Externe.

Întâlnirea a fost dedicată, în cele două sesiuni ale sale, spiritualității bizantine și celei ruse, având teme: „*Sfântul Ioan Damaschinul. Un Părinte la izvoarele Islamului*” și „*Andrej Rublev și icoana rusă*”. Este vorba de două tematici legate organic între ele: pe de o parte, nașterea înțelegerii creștine a imaginii (a icoanei) și confruntarea între creștinism și islam, studiate prin intermediul operei și personalității Sfântului Ioan Damaschinul (sec. VII-VIII), funcționar la curtea califului din Damasc și apoi monah la Sfântul Saba din Palestina; iar pe de altă parte, extraordinara dezvoltare a artei iconografice ruse (de la Andrej Rublev la Dionisie) și iradierea sa în explorarea teologică, filosofică și artistică contemporană (în gândirea lui Florenskij, în pictura lui Kandinskij și Malevič).

Seria simpozioanelor ecumenice internaționale pe care Comunitatea monastică din Bose le organizează din anul 1993, în colaborare cu Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului și cu Patriarhia Moscovei, a trasat în acest ultim deceniu un amplu itinerar de aprofundare a tradițiilor culturale și religioase ale Răsăritului European în dialog cu cel Occidental și cu modernitatea lui.

Mesajele adresate Conferinței

Acest itinerar a fost subliniat, în deschidere, de mesajele Patriarhului Bartolomeu I al Constantinopolului, citit de către delegatul său, IPS Mitropolit Athenagoras de Sinope, aflat actualmente la Bruxelles, care a amintit urgența reînțoarcerii la izvoarele patristice din partea creștinilor tuturor con-

fesiunilor; și de Eminența Sa Cardinalul Angelo Sodano, Secretarul de Stat al Vaticanului, care, în mesajul citit de către Nunțitul Apostolic în Italia, mons. Paolo Romeo, urează Conferinței „copiase roade a unei tot mai fecunde comuniuni de viață”. Cardinalul Walter Kasper, Președinte al Consiliului Pontifical pentru Unitatea creștinilor, în scrisoarea sa de salut, citită de către monseniorul Johan Bonnz, a subliniat că „aceste întâlniri pot fi interpretate ca și contribuție la acea inițiere a Răsăritului, pe care Bose și-a asumat-o ca o caracteristică a angajării sale ecclesiale și comunitare. Temele alese pentru acest an 2005, în colaborare și cu participarea specialiștilor Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului și ai Patriarhiei Moscovei, au o valență deosebită pentru interpretarea „unei arte care se face teologie a comuniunii”. Întâlnirile din Bose, a concis cardinalul, „au și această finalitate: a exercita și a nutri iubirea reciprocă, unirea minților într-o reflecție care în mod providențial vorbește un limbaj comun unora și altora progresând astfel spre unitatea adevărului”.

Strânsa legătură între frumusețe și viața spirituală, între arta iconografică și asceză, a fost de asemenea, ideea centrală a mesajului Sanctității Sale Alexei II, Patriarhul Moscovei, citit de episcopul Longin de Saratov: „Din primele secole ale creștinismului, pictarea icoanelor a fost privită nu ca o pură și simplă artă figurativă, ci ca expresie a credinței Bisericii, „teologia în culori”. Pentru aceasta, în tradiția ortodoxă, arta și asceza iconografului au fost întotdeauna reținute ca mărturie a modului de trăire, a acelei realități pentru care Dumnezeu va fi „*totul în toți*” (I Corinteni 15,28).

Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, prezentat de către delegatul Patriarhiei Române, a fost primit cu mult interes cu atât mai mult cu cât acesta a avut și o conotație ecumenică reliefând deschiderea spre spiritualitatea ortodoxă a actualului Papă Benedict al XVI-lea. În mesaj s-a arătat printre altele: „Ne este cunoscut faptul că Sanctitatea Sa, Papa Benedict al XVI-lea, are convingerea profundă, că aceste elemente ale spiritualității ortodoxe sunt comune Bisericii nedespărțite a Răsăritului și Apusului”.

Participare deosebită.

La Simpozion au participat, în duh frățesc și ecumenic, delegații la un înalt nivel al Bisericilor Catolică, Ortodoxă și Reformată. Alături de prezențele deja menționate mai sus, au intervenit cardinalul Achille Silvestrini, maestrul Ceremoniilor Liturgice Pontificale, monseniorul Piero Marini, numeroși episcopi ai Conferinței Episcopale Piemonteze, între care secretarul, monseniorul Arrigo Miglio, Episcop de Ivrea și mons. Gabriele Mana de Biella, episcop al locului, de asemenea Excelența Sa Monseniorul

Massimo Giustetti Episcop emerit de Biella și monseniorul Luigi Bettazzi, Episcop emerit de Biella; IPS Mitropolit Emilianos (Timiadis) de Silyvria din partea Patriarhiei Ecumenice. Patriarhia Antiohiei a fost reprezentată de mons. Gattas, vicar patriarhal, de arhim. Ishaq și diaconul Ibrahim; a fost prezent și IPS Mitropolit Georges (Khodr) de pe Muntele Liban; delegația oficială a Patriarhiei Moscovei, condusă de episcopul Longin, cuprindea pe episcopul Ilarion de Viena și Austria, egumenul Luka (Golovkov) de la Lavra S. Serghie, mănăstirea unde Andrej Rublev a pictat celebra *Sfânta Treime*; Biserica Ortodoxă a Greciei a fost reprezentată de către arhim. Chrysostomos (Papathanassiou), secretarul și delegatul Prea Fericitului Hristodulos, Arhiepiscopul Atenei; au fost prezenți și IPS Mitropolit Amvrossios de Kalavryta, arhim. Prokopios (Petridis) din Atena, egumenii Iakovos de la mănăstirea din Petraki (Atena) și egumenul Damaskinos de la mănăstirea Profetul Ilie din Thiras, precum și alți monahi de la mănăstirile Nafpaktos, Preveza, Eghion e Volos. Semnificative au fost și delegațiile Patriarhiei Bulgare, condusă de IPS Mitropolit Kalinik de Vratsa. Au mai participat din Ucraina, prorectorul Academiei Teologice pr. Mykola Makar și pr. Hlib, bibliotecar al Lavrei Grotelor din Kiev, din Armenia, pr. Mkrtych Proshyan, Biserica Anglicană, can. Hugh Wybrev și din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva, a participat Dna Tamara Grzelidze. Au mai participat, de asemenea, călugări și călugărițe ortodoxe de la diferite mănăstiri din Multele Sinai, din Palestina, Siria, Grecia, Rusia, Ucraina, România și Bulgaria, care au putut întâlni călugări catolici din Franța, Belgia și Italia. Între participanți, mai menționam pe Pr. André Louf, Pr. Michel van Parys și cunoscutul filosof ortodox grec Christos Yannaras.

Sesiunea I:

„Sfântul Ioan Damaschinul. Un Părinte la izvoarele Islamului” .

„Islamul pentru Sf. Ioan Damaschinul (sec.VII-VIII)”, a amintit în deschidere fratele Enzo Bianchi, priore al mănăstirii Bose, „este o nouă instanță cu care creștinii nu pot să nu se confrunte. Însă cum? Ioan parcurge două drumuri valabile încă azi: el încearcă să cunoască pe celălalt și în al doilea rând caută să meargă din nou la esența a ceea ce este creștinismul: să ciocănim cu forță, să citim o dată, de două ori, de trei ori, de mai multe ori, scrie Ioan, și vom găsi comoara cunoașterii și ne vom împărtăși din bogăția ei”. Tocmai cunoașterea în iubire a celuilalt, a încheiat Enzo Bianchi, și deplina cunoaștere a ceea ce este creștinismul, adică cunoașterea și contemplarea tainei lui Hristos, Fiul Unul-Născut, care s-a făcut om și și-a dăruit viața Sa pentru întreaga umanitate, trebuie să ne orienteze și pe noi - cum

acum mai bine de o mie de ani îl orientă pe Sfântul Ioan Damaschinul -, în întâlnirea cu islamul, care s-a făcut astăzi urgent și adesea dramatic, însă o întâlnire care pentru creștini trebuie să se întâmple în duhul Evangheliei, a mai subliniat vorbitorul.

Referatele prezentate de mulți specialiști în teologia și spiritualitatea ortodoxă, au abordat opera și viața Sfântului Ioan Damaschinul în cadrul delicatului context istoric, acela de a se așeza față în față cu islamul, într-o epocă crucială, de cotitură, între lumea antică și medievală, însă plină de implicații care ajung până la noi (aprecieri făcute de către Sidney H. Griffith din Washington și Bernard Flusin din Paris). Adevărata întâlnire dintre teologia Sfântului Ioan Damaschinul și islam a fost aprofundată de către Daniel J. Sahas (Atena) și Georges Massouh (Balamand). Gheorghios Martzelos (Tesalonic) a făcut o introducere la gândirea teologică a Sfântului Ioan Damaschinul; opera omiletică și iconografică a Sfântului Ioan Damaschinul au fost studiate de către Vassa Conticello (Paris), Gerhard Podskalsky (Frankfurt), Andrei Louth (Durham), Theocharis Detorakis (Hiraklion). Părintele Michel van Parys a oferit o sinteză a concepției despre opera teologică a Sfântului Ioan Damaschinul ca “recitare a tradiției”, în timp ce icoanei ca “teologie pictată” i-au fost dedicate referatele prezentate de Jean-Michel Spieser (Freiburg) și Nancy Sevchenko (South Woodstock). La sfârșit, PS. Episcop Georges Khodr din Muntele Liban a oferit o reflecție teologico-spirituală despre “materia ca loc al mântuirii”.

Sesiunea a II-a:

“Andrej Rublev și icoana rusă”

A doua sesiune a Conferinței a fost o completare firească a primei părți. “Cum se întâmpla adesea în Răsărit”, a amintit Enzo Bianchi în deschiderea sesiunii, “o epocă de mare înflorire a artei iconografice este precedată și însoțită de o renaștere a vieții spirituale, de o dezvoltare a curentului ascetic și monastic”. Așa și sfântul monah Andrej Rublev, canonizat de Biserica Ortodoxă Rusă în anul 1988, a vorbit despre o “teologie în culori”: “Teologia anticei Rusii este teologia sfinților mijlocitori: teologi tocmai pentru că sunt consacrați artei neconținutei rugăciuni. Însă frumusețea contemplativă a liniștii rugăciunii se descoperă în chipurile sfinților, în formele umplute de har ale sfintelor imagini: teologia anticei Rusii este o teologie a frumuseții”.

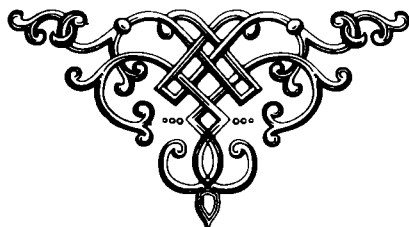
O sinteză a teologiei ortodoxe despre icoană, plecând de la gândirea Sfântului Ioan Damaschinul și până la viziunea mistică a marilor iconografi ruși, a fost prezentată de PS Episcop Ilarion Alfeev de Viena. Studiul despre stilul iconografic și raportul dintre pictura rubleviană și arta bizantină a fost

abordată de către unii dintre cei mai importanți specialiști ai momentului în acest subiect: Olga Popova, Engalina Smirnova, Anna Jakovleva, Elena Ostashenko, Levon Nersesjan.

Ultima zi a Conferinței a fost dedicată reflecției asupra sensului liturgic al icoanei: în icoanele lui Andrej Rublev și în școala sa – s-a mai arătat de către vorbitori – noi contemplăm o exegeză liturgică și spirituală, care ne face să pătrundem în profunzimea tainei lui Hristos. Sensul ultim al icoanei stă în interiorul tainei creștine trăite și celebrate. Basilus Groen (din Graz) a prezentat un studiu despre implicația liturgică a icoanei, în timp ce fratele Dominique Cerbelaud (din Bari) a reflectat despre “perihoreza prezenței” Domnului, care unește într-un multiplu joc de trimiteri evanghelice euharistia și icoana: “Refracția dintre cei trei descoperă un nod ecumenic, întrucât fiecare din cele trei mari tradiții: a Bisericii Ortodoxe, Catolice și Protestante, tinde să privilegieze unul din cei trei suportați ai expresiei proprii pietăți liturgice... Pericolul constă în a ne supra evalua în detrimentul celorlalte două tradiții creștine, s-a mai arătat de către vorbitori. E vorba de o poziție exclusivistă! Realitatea unui Dumnezeu trinitar împiedică un asemenea fel de monism. Iar din punct de vedere ecumenic noi ar trebui să „gândim în trei”, după modelul trinitar, s-a mai arătat. Asta nu înseamnă să ne convertim la practica celuilalt, ci să ne convertim și unii și ceilalți la Hristos.

Anul viitor, Comunitatea monastică Bose își propună să dezbată relativ în aceeași perioadă de septembrie următoarele teme: Nicolae Cabasila și Sfânta Liturghie (pentru secția bizantină) și Biserica Ortodoxă Rusă și misiunile (pentru secția rusă).

Pr. Dr. Mircea Alexă Uță
CONSILIER PATRIARHAL
Sectorul Comunități Externe

XI. MEDALION

PREOTUL PAVEL FLORENSKI SAVANTUL MARTIR

Între cugetătorii ruși ai secolului al XX-lea cu un nume și o operă de o rezonanță universală, un loc aparte îl ocupă preotul savant Pavel Florenski. Acesta, prin originalitatea tratării, stilul definit, manieră literară proprie, dar și diversitatea problemelor analizate a făcut ca opera sa deși, controversată, să contribuie la renașterea vieții și teologiei ruse contemporane.

Rusia imperială era o considerabilă putere în pragul secolului trecut, era un stat absolutist în căutarea unei societăți moderne și a unei identități culturale proprii. Depășirea feudalismului, crearea unei civilizații europene și a unei culturi originale în dialog creator cu tradiția ortodoxă și cu Occidentul, erau imperatiivele fundamentale ale epocii. Un element decisiv în toate aceste evoluții l-a jucat factorul religios. Secolele al XVI-lea și al XVII-lea marcaseeră deja „criza bizantinismului rus”. Secolul al XVIII-lea avea să aducă o eclipsă de proporții tradiției patristice autentice. Pe fundalul religiozității populare ritualiste invadate de literatura apocaliptică și apocrifă, cultura religioasă a elitelor va fi marcată, în absența unei gândiri ortodoxe constituite, de influențele modelelor teologice și eclesiale occidentale: romano-catolice, în secolul al XVII-lea și, respectiv, iluministe și protestante, în secolul al XVIII-lea. Biserica oficială suferea o gravă pierdere de autoritate în urma reformelor petroviene. Sinodul devine un corp de funcționari civili și eclesiastici, iar viața religioasă era influențată de impulsuri venite din exterior¹.

---

1. G. Florovski, *Western influences in Russian theology*, în *Collected Works IV: Aspects of Church History*, Belmont. 1975. p. 172. citat de Diac. Ioan I. Ică jr. în introd. la *Fundamentele vieții spirituale*, de Vladimir Soloviev. p. 6-7.

În aceste condiții, ale marilor frământări și transformări ce au avut loc în societatea europeană, care se vede descătușată de canoanele medievale, apar ca necesare de dezvoltat idealurile epocii Luminilor și ale Renașterii. Omul caută să obțină libertatea și drepturile sale uneori chiar cu prețul unor jertfe. Ceea ce era pentru el „tabu”, acum devine cunoscut, se vede nelimitat în raționamentele sale, iar aceasta îi permite ieșirea de sub tutela Bisericii și încadrarea lui în societatea liberă, deschisă și reorientată nu spre Dumnezeu, ci spre om. Astfel, se făurește o nouă societate autonomă, ce are la bază filosofia, iar nu teologia. În procesul formării noii concepții despre lume și om se dezvoltă și o teologie de tip occidental, secularizată. Toate aceste noi perspective care rezultă din această teologie – deși nefirești scopului ultim, „transfigurarea omului și a creației”- sunt împrumutate și împrumutate de (teologii) gânditorii ruși.

Abandonarea teologiei bizantine, a vieții ascetice și dogmatice, a autenticei spiritualități bizantine a condus, după preotul G. Florovski, la un adevărat „obscurantism” și la o adevărată „neîncredere față de cultură, la o suspiciune încăpățânată față de știința teologică”, la o „gnosimahie”, în ultimă instanță la o veritabilă „afazie teologică”. Locul gol al teologiei desconsiderate a fost luat de ritual și tradiție sau de „sufletul poporului rus”, ceea ce a condus inevitabil la un „populism religios iresponsabil” sau la un pietism psihologist ori moralism utilitarist simplificator².

Ca o consecință a împrumutării formelor occidentale pentru societatea, cultura și teologia rusă Academiiile teologice vor sta, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, sub influența filosofiei idealiste germane (Schelling, Kant, Jacobi) promovând o dogmatică speculativă. Acesteia i-a urmat arida dogmatică, scolastică și istorică a lui Macarie Bulgakov*.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea se vor dezvolta două tipuri de școli principale: cea istorică, cu remarcabile rezultate în recuperarea și valorificarea tradiției ortodoxe autentice, respectiv școala morală. Deci, se dezvoltă un tip de teologie cu accent pe realitatea „vie” a istoriei și a psihologiei. Acum se observă o dezvoltare a dogmelor mai mult psihologic și moral, iar ca urmare a acestui fapt, chiar și ascetismul s-a psihologizat. Ca notă caracteristică a teologiei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul se-

2. ibidem.

* Macarie Bulgakov (1816-1882). Mitropolit al Moscovei și al Kalomenskului, teolog remarcabil și istoric al Bisericii Ruse, autorul *Teologiei Dogmatice Ortodoxe*, în cinci volume (Moscova 1849-1853), scrisă într-un stil „burocratic” și lipsită de vitalitate spirituală.

colului al XX-lea, putem vorbi de transformarea creștinismului într-o „religie a conștiinței”, de monismul moral³.

Aceste transformări de la sfârșitul secolului au dus la revoluția mentală din sânul „intelighenției ruse”, care avea să fie fatală întregii Rusii, revoluție ce a avut loc pe tărâmul cultural, religios și politic.

Un alt curent care s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea este slavofilismul** ce promova idei preluate din romantismul german și francez. Prin acest curent se dezvoltă un „creștinism” romantic, sentimental, spiritualist, naționalist și socialist, care vehicula în mod inconștient o mentalitate antinomistă și o schemă de gândire dualistă de tip gnostic înveșmântată - „printr-un contrasens de proporții” – în haina tradiției patristice ortodoxe⁴.

Din slavofilism apar și se dezvoltă o serie de alte curente ideologice utopice: pietismul, moralismul, teosofia, conservatorismul, revoluționismul, unele chiar spunându-și cuvântul, în cele din urmă prin revoluția bolșevică, ce voia să construiască o nouă societate de tip comunist⁵.

În ciuda acestor transformări sociale, culturale și religioase, Rusia a cunoscut, în perioada secolelor al XVIII-lea – al XIX-lea o serie de mari trăitori mistici, unii din ei calificați drept „nebuni pentru Hristos”. Datorită intensei și puternicei lor trăiri spirituale, ei au depășit individualismul antropocentric, fiind copleșiți de iubirea lui Hristos. E cazul Sfinților Serafim de Sarov (1759-1833), Ignatie Brencianinov (1807-1867), Tihon de Zadonsk (1724-1783), a starețului Ambrozie de la Optina, a Sfântului Teofan Zăvorâtul, a starețului Isidor etc., care au trăit „idealul evanghelic de desăvârșire propus tuturor creștinilor: rugăciunea neîncetată, privegherea, cumpătarea, sărăcia”⁶.

Iată cadrul social, religios și cultural în care apar acei gânditori, filosofi și teologi ruși ca Homiakov, Soloviov, Berdiaev, Florenski, Bulgakov etc.

3. Diac. Ioan I. Ică jr., Introducere la *Fundamentele spirituale ale vieții*, p. VI-VII.

** Școala slavofilă rusă fondată de A. Homiakov (1804-1860) și Kirievski avea ca scop trezirea conștiinței naționale ruse. După ei, poporul rus până la 1812 nu avea nici viață proprie, nici cultură fiind sub dominația spirituală a gândirii occidentale. Această școală avea caracterul unei mișcări religioase, deși ei aveau împrăparate o serie de elemente străine. (Casimir Swiétłdński, *La conception sociologique de l'oecumenicité dans la pensée religieuse russe contemporaine*, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1938, p. 8 și în *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, p. 379.

4. Alain Besançon, *Présent soviétique, passé russe* (coll. Pluriel), Hachette, 1986, p. 33-34; *Originile intelectuale ale leninismului* (Clamann-Levy, 1977), trad. De Lucreția Văcar, Ed. Humanitas, 1993, p. 66-67. apud. Ioan I. Ică jr., introd. cit., p. XI-XII.

5. Ibidem, p. XII.

6. Pr. Boris Babrinsky, *Rugăciunea și viața lăuntrică în tradiția ortodoxă. În Fericita întristare*, E. I.B.M.B.O.R., București, 1997.

Dintre cei amintiți, ne vom opri asupra personalității marcante a preotului Pavel Florenski*.

Figura strălucitului poet, fizician, istoric al filosofiei, teolog, filolog, poliglot, estetician, istoric al artelor, filosof, profesor și preot a fascinat pe contemporanii săi. Cultura preotului Pavel Florenski îl arată ca pe unul din cele mai universale și profunde spirite ale veacului nostru, ca un adevărat „Leonardo da Vinci” rus și „Pascal ortodox”, considerat în cercurile literare, alături de M. Bohtin și A. Losev, cel mai original și creator filosof rus al secolului. „Savantul popă”, cum era numit în cercul intelectualilor anilor '20, s-a născut la 9/21 ianuarie 1882 lângă Evlah în familia inginerului Alexandr Ivanovici Florenski, ce lucra la construcția căii ferate transcaucaziene Tiflis-Batum. Mama sa, Olga Pavlovna, născută Sapiarian, provenea dintr-o veche familie armeană stabilită în Gruzia de la care Pavel a moștenit fizionomia orientală tipică. Situația sa familială a fost modestă, datorită faptului că „duceau o viață retrasă în care distracțiile, ca și musafirii, erau rare. În schimb, preocupările culturale erau intense și multilaterale, fapt oglindit în realizarea profesională ulterioară a copiilor”. Atmosfera religioasă din casa familiei Florenski era imprimată de atitudinea de indiferență sceptică și relativistă, tolerată și neagresivă, ca și de „religia umanității de inspirație pozitivistă (A. Comte) a tatălui (fapt care va influența într-un mod specific evoluția spirituală și formarea gândirii tânărului Pavel, al cărui nerv va fi lupta împotriva scepticismului și a reprimării relativiste a chestiunii Adevărului absolut). Deși erau botezați și educați în spiritul unei dragoste necondiționate de adevăr, copiii erau crescuți într-o izolare aproape totală de reprezentările și chestiunile religioase considerate tabu în casa părintească⁷: „În casa noastră nu se vorbea niciodată despre religie – nici pentru, nici împotriva ei, nici măcar la modul informativ, ca despre un fenomen al vieții sociale; foarte rar se strecura, întâmplător, vreun cuvânt despre cultele arhaice sau despre cele ale egiptenilor, dar și acesta foarte pe scurt. Cu cât o noțiune era mai apropiată de Biserică, cu atât avea mai puține motive de a fi

---

* Nu ne vom opri prea mult la prezentarea biografică a autorului, întrucât informații referitoare la biografia lui Pavel Florenski avem în *Viața părintelui Pavel Florenski*, scrisă de nepotul acestuia, egumenul Andronic Trubaceov, trad. De Elena Dulghera, în *Dogmatică și dogmatism*, de Pavel Florenski, Ed. Anastasia, București, 1998; P. Florenski, *Stălpul și Temelia Adevărului*, trad. De Emil Iordache, pr. Ioan Friptu și Dimitrie Popescu, studiu introd. De Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Polirom, Iași, 1999; Diac. Ioan I. Ică jr., *Părintele Pavel Alexandrovici Florenski (1882-1937), savant, filosof, teolog, preot și martir – schiță biografică, profilul operei* - în *Revista teologică* (R. T.), nr. 5, 6/1991; *În memoria duhovnicului Pavel Florenski*, de V. Nikitin, în *Jurnal Moskovskoi Patriarhii* (J. M. P.), nr. 4/1982 etc.

7. Diac. Ioan I. Ică jr., *Părintele Pavel Alexandrovici Florenski (1882-1937), savant, filosof, teolog, preot și martir – schiță biografică, profilul operei*, în R. T., nr. 5/1991, p. 4.

pomenită la noi în casă; era tolerată, dar și aceasta abia-abia, doar arheologia religioasă⁸.

Copilăria și-a petrecut-o la Batum și Tiflis cu un interes pasionat pentru studiul naturii, a varietății formelor și matematicii. Preocupat de studiu și lecturi diverse, și-a format un sistem de lectură propriu în stil autodidact, orientat încă de la început și în întreaga sa viață de acum înainte cu precădere nu spre abstract, ci spre concret și real. Tânărul Pavel urmează, între 1892-1899, cursurile gimnaziului clasic din Tiflis, având colegi pe viitorii filosofi religioși: pe Al. Elceaninov (1831-1934) și Vl. Ern (1881-1917). Termină primul cursurile gimnaziale obținând „medalia de aur”. La terminarea studiilor gimnaziale, în vara anului 1899, Florenski, trece, însă, printr-o adâncă criză sufletească și spirituală determinată de descoperirea caracterului limitat al științei fizice. De aceea, “caută să-și îmbogățească cunoștințele cu formarea unei viziuni generale asupra lumii care să reveleze Adevărul necondiționat al existenței”. Din această criză a apărut interesul pentru filosofie, teologie și religie. Rezultatul acestei perioade a fost îmbrățișarea credinței în Dumnezeu ca Adevăr Integru și Absolut, pe care trebuie construită întreaga viață⁹.

Se înscrie la Facultatea de matematică și fizică la Universitatea din Moscova, unde îi are ca profesori pe N. V. Bugaev (1837-1903), L. K. Lahtin și pe N. E. Jukovski. E preocupat de ideea discontinuității: teoria funcțiilor și aritmologie, ca și de matematica infinitului a lui G. Cantor*. Acestea îl duc la recunoașterea posibilității formale a întemeierii matematice a unei viziuni generale religioase întemeiată asupra lumii.

Paralel urmează și filosofia, sub conducerea celebrilor profesori S. N. Trubețkoi, L. M. Lopatin, A. I. Vedenski, ia parte intensă la viața intelectuală remarcabilă a Moscovei din acea epocă, a înfloririi simbolismului și a „căutării lui Dumnezeu” în „inteligența rusă” a vremii. Aici se încheagă o strânsă legătură cu Boris Bugaev, cunoscut sub pseudonimul Andrei Belâi. Acum pentru el este perioada de debut în domeniul simbolismului.

În urma acestor frământări și cercetări științifice, observă că viziunea integrală a lumii o găsește în credința și în tainele Bisericii Ortodoxe, singura în stare să depășească platitudinea, finitudinea și relativitatea iremediabilă a adevărilor științifice în practică și în înțelesul pozitivist – materialist al științei, dominant în epocă.

8. Egumenul Andronic. *Viața părintelui P. Florenski*, apud *Scrisori din Soloveki*, Moscova. 1992. p. 279.

9. *Dogmatică și Dogmatism, viața preotului P. Florenski*, p. 17.

* G. Cantor (1845-1918). matematician german, unul din fondatorii matematicii moderne.

La absolvirea Facultății, spre surprinderea colegilor și a profesorilor, se decide să urmeze studiile Academiei Teologice din Lavra Sf. Treimi ascultând îndemnul duhovnicului său episcopul Antonie (Florensov)*¹⁰, „având intenția de a se uni în chip desăvârșit și fără nici un compromis cu Biserica, de a-și însuși întreaga doctrină a Bisericii ca și viziunea științifică și filosofică asupra lumii, inclusiv arta”. Dorea să marcheze unirea sa cu Biserica devenind monah, lucru ce îi este interzis de duhovnic. La Academie continuând să se ocupe de logica simbolică și teoria cunoașterii, aprofundează, pe lângă teologia propriu-zisă, arheologia, ebraica, istoria religiilor și istoria filosofiei, organizând chiar un cerc filosofic. În timpul studiilor, nu rupe legătura cu lumea intelectuală, ci menține contacte, fiind marcat în dezvoltarea sa teologică de „starețismul rus” în persoana starețului Isidor Gruzinski, de la schitul Ghețimani, a cărui viață o va publica după decesul acestuia, în 1908. O influență decisivă în constituirea nemijlocită a gândirii și a viziunii filosofico-religioase asupra lumii a lui Pavel Florenski, așa cum apare ea în teza de doctorat, a avut-o, după propria lui mărturie, din schița inedită de sistem filosofico-religios elaborată de arhimandritul de la Optina, Serapion Mașchin, intitulată : *Sistem de viziune creștină asupra lumii*.

Sub îndrumarea prof. S. Glagolev își redactează teza de licență *Despre Adevărul religios*, ce reprezintă o schiță pentru viitoarea teză de doctorat intitulată: *Stâlpul și Temelia Adevărului* – în 12 scrisori. Prin felul întocmirii diferă de lucrările tradiționale, iar datorită bogatei documentări și tratării a Adevărului într-o viziune personală, a făcut ca unii să-i conteste valoarea teologică, iar alții să o considere o adevărată „teodicee” ortodoxă.

Tematica abordată a făcut ca de-a lungul timpului cartea să aibă o relevanță deosebită în rândul contemporanilor, chiar abordarea personalistă științifică determinând pe unii dintre filosofii ruși să primească preoția (cazul Bulgakov).

Problemei gnoseologice îi găsește rezolvarea în dogma Sfintei Treimi. Printr-o serie de concepte și operațiuni matematice argumentează logico-matematic Trinitatea, făcându-și o viziune integrală asupra lumii și a vieții spirituale. Sfânta Treime, revelată în credința și cultul Bisericii, este „*Treimea Persoanelor și unimea Ființei*” (ομοουσιος). „Aceasta e sursa întregii rațiuni și ființe, a întregii existențe și ființe ca una ce revelează legea supremă și ultimă a lor: legea identității concrete, prin care fiecare Persoană treimică își afirmă identitatea de Sine prin dăruire de Sine și afirmare de

* Cu episcopul Antonie face cunoștință în martie 1904. acesta l-a îndemnat să urmeze cursurile Academiei Teologice, ghidându-l în urcușul său duhovnicesc.

10. Ierod. Andronic, *Episcopul Antonie Florensov duhovnicul părintelui P. Florenski*, în J. M. P. Nrto, 1981.

către Celelalte și care este de fapt legea iubirii. Acesteia i se opune legea identității abstracte în care persoanele și lucrurile se afirmă izolat și egoist prin sine și pentru sine, scindându-se din unitatea lor originară, echivalentul în plan trinitar al Homoiousiei ariene (omoiousioV), scindare care duce la păcat, moarte și gheenă. Rațiunea, deci, este cu puțință numai prin deschiderea ei în uitarea de sine, adică prin credință spre afirmarea ei nu prin sine însăși, ci de către Sf. Treime¹¹. „Teodiceea” era deci un discurs gnoseologic centrat, teologic vorbind, pe pnevmatologie și dogmă.

P. Florenski, în urma căsătoriei, primește hirotonia și slujește ca diacon, apoi ca preot, din 1911, iar din 1912 este numit preot la capela surorilor de Cruce Roșie din Sergheev Posad. După absolvirea Academiei, deține mai multe funcții în învățământul teologic, între 1908-1919, ținând cursuri de istoria filosofiei; a fost numit chiar profesor după susținerea lucrării de doctorat, *Stâlpul și Temelia Adevărului*, în 1914.

Prin această lucrare, după părerea mai multor cercetători, „nu aduce o credință nouă”, ci face o încercare originală de a apropia credința părinților de conștiința omului modern. Prin ea inima vieții bisericești a fost efectiv apropiată de gândirea omului, de cultura modernă. În aceasta constă meritul ei principal, spune prințul Trubețkoi. În discursurile sale pune accentul pe Platon și Kant, ceea ce-l va influența în formarea sa. Platon era considerat „Părintele filosofiei și teologiei ruse, strămoșul Academiei duhovnicești” și filosoful „idealismului concret”. Kant era polul opus – reprezentantul idealismului abstract subiectivist și iluzionist dezontologizat¹².

Între 1912-1917 a fost redactor la „Bogoslovskii vestnik” fiind responsabil de această publicație teologică în care va promova o literatură folositoare, a teologilor contemporani, dar și a înaintașilor¹³.

După Revoluție, ocupă o serie de funcții, mai ales că se făcea o propagandă antireligioasă, iar Academiiile se desființează. În ciuda condițiilor istorice grele, când devine ținta ideologiei comuniste, va continua să poarte reverenda și Crucea (ținuta clericală) la conferințele ținute în diferitele sec-toare ale vieții în care a fost implicat.

În 1933 a fost arestat și condamnat la zece ani închisoare. A fost deportat în Siberia, apoi la Solovki, unde își găsește sfârșitul, fiind condamnat, de „troica” N.K.V.D., la moarte prin împușcare, la 8 decembrie 1937*.

11. Ioan I. Ică jr., *art. cit.*, în R. T. Nr. 5/1991, p. 7.

12. Ibidem

13. Ibidem. p. 10.

* Act nr. 694. Sentința Troikăi VNKVD – LO: nr. de protocol 199 din 25 noiembrie 1937 cu privire la condamnatul la pedeapsa maximă Florenski Pavel Alexandrovici. Sentința a fost executată la 8 decembrie 1937, dată la care s-a întocmit prezentul act. în *Stâlpul...*, p. 29.

În domeniul matematicii s-a remarcat prin lucrările: „Teoria mulțimilor și teoria funcțiilor cu variabilă reală”, „Mărimi imaginare în geometrie”, „Individualitatea numerelor”, „Metodica studiului formelor”; în Filosofiei și istoriei filosofiei: „Rădăcinile cultice ale începuturilor filosofiei”, „Antinomiile raționalității”, „Fundamentele materiale ale antropologiei”, „Realitatea spațiului și timpului”; în Istoria Artei: „Spațialitatea în operele de artă”; în electrotehnică: „Studiul câmpurilor”, „Importanța structurii materialelor electrice” etc. Dar, cele mai importante opere, care l-a făcut unul dintre reprezentanții de seamă ai teologiei ruse, sunt cele teologice: „Stâlpul și Temelia Adevărului”, „Dogmatică și dogmatism”, „Perspectiva inversă” etc.

Datorită patriotismului său a rămas în țară, deși s-au făcut mai multe demersuri pentru eliberarea lui. În 1934, s-a făcut o intervenție, oferindu-i-se azil în Cehoslovacia, însă preferă să rămână în țară. S. Bulgakov îl descrie ca pe cel mai mare filosof și savant preot pe care l-a martirizat regimul stalinist, dintre persoanele de cultură. N-a refuzat să-și poarte haina preotească, chiar pentru prețul dobândirii libertății. Florenski spune că: „*toată viața mi-am consacrat-o muncii științifice și filosofice; nu am cunoscut niciodată nici odihna, nici distracțiile, nici plăcerile. Acestei slujiri a umanității îi reveneau nu numai întregul meu timp și toate puterile mele, ci și modestul meu salariu, folosit pentru cumpărarea cărților pentru fotografii și corespondență*”¹⁴. Se observă înclinația sa de om de cultură, care n-a făcut decât să muncească pentru folosul umanității: „*sarcina vieții nu e aceea de a-ți petrece viața în liniște, ci de a o trăi demn și de a nu fi inutil și un balast pentru țara ta. Când intri într-o fază tumultoasă a vieții istorice a țării tale sau chiar a lumii întregi, când se decid probleme mondiale, firește că e greu, e nevoie de suferințe, de eforturi, dar tocmai aici trebuie să te arăți om și să-ți dovedești demnitatea...*”, iar în retrospectivă, privindu-și viața, spune: „*totuși, când privesc mediul înconjurător, istoric al vieții mele, nu simt nici o remușcare în conștiința mea pentru viața mea, dimpotrivă*”¹⁵ (4 ianuarie 1937). Era de altfel conștient că nu trebuie să întrerupă munca: „*am totuși ferma convingere că în lume nimic bun sau rău nu se pierde și, chiar dacă rămâne ascuns mai mult sau mai puțin, el va ieși la iveală mai curând sau mai târziu*”¹⁶ (23 februarie 1937). După trecerea regimului stalinist mai multe tribunale îl reabilitează pe Florenski, iar în 1958, anulează sentința din 1933.

14. Idem, studiu introd. la *Stâlpul ...*, p. XXIV.

15. Ibidem, p. XXVI.

16. Ibidem, p. XXVII.

Ca reprezentant de frunte al „filosofiei religioase ruse” din istoria culturii moderne din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea, el se impune drept figura ei cea mai profundă și actuală; gândirea sa e încă fragmentar cunoscută până astăzi, în absența unei ediții a operei complete.

El rămâne unul din reprezentanții de seamă ai filosofilor ruși existențialiști sau sofiologi. Intrând în contact cu filosofia lui Soloviov, preia de la acesta ideea *panunității* lumii și cea sofiologică pe care Soloviov o prelucrase de la profesorul de filozofie de la Academia duhovnicească pr. Fiodor Golubinski, în anii 1873-1874, pe când era student. Florenski a încercat să o fundamenteze în unul din capitolele lucrării sale *Stâlpul și Temelia Adevărului*, folosindu-se de materialul liturgic iconografic și patristic existent. Alături de Bulgakov, M. A. Novoselov, V. F. Ern, prof. M. D. Muretor și Vl. A. Kojenikov a luat atitudine fermă în favoarea recunoașterii dogmatice a divinității Numelui lui Iisus Hristos în disputa teologică iscată în Rusia ca urmare a controversei intervenite între anii 1900-1913 la Athos între adepții cinstirii Numelui lui Iisus (onomatodocși, imioslovți) și adversarii lor (îmiaborti), care-i acuzau de onomatolatrie susținuți teologic în Rusia de mitropolitul Antoni Hrapovițki și prof. Serghie V. Troțki. Chestiunea ce urma să fie pusă în discuția sinodului local al Bisericii Ortodoxe Ruse din 1917, în baza referatului redactat de secretarul subcomisiei respective, Serghei Bulgakov, n-a mai putut fi abordată datorită izbucnirii revoluției bolșevice, în noiembrie 1917¹⁷.

Florenski, Bulgakov și ceilalți de mai sus erau adepții unei concepții ontologice și simbolice („naturale” în sens platonice) despre limbaj și cuvânt, respectiv nume, și adversari ai concepției convenționale, artificiale, a lingvisticii moderne”¹⁸. În urma unui studiu asupra operei lui Florenski, părintele diacon Ioan I. Ică jr. afirmă că: “Florenski se singularizează în peisajul filosofiei religioase ruse, prin ontologia sa Trinitară, homoousiană, sofiologică și antinomică în același timp, diferit de Soloviov sau Bulgakov, care au încercat să concilieze metafizica eternității, preluată prin intermediul noilor sisteme ale idealismului german (Schelling și Hegel) cu dogma divino-umanității interpretată în cheie sofiologică. Diferența esențială stă în refuzul lui Florenski de a accepta modelul dialectic al reconcilierii, în locul căruia afirmă riguros menținerea și chiar radicalizarea antinomiilor în toate planurile cunoașterii și existenței, și în primul rând în religie „unde nu e anti-

17. Diac. Ioan I. Ică jr., *art. cit.* în *R.T.*, nr. 5, 1991, p. 11.

18. *Ibidem*.

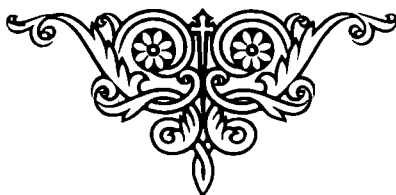
nomie, nu e credință”. Antinomia nu este rezolvată logic sau dialectic, ci trăită practic printr-o viață spirituală alcătuită din antinomii exasperante”¹⁹.

În *Operele sale*, ideea matematică a discontinuității, ideea filosofică a antinomiei și ideea teologică a homoousiei sunt coloanele ce susțin edificiul „teodiceei ortodoxe” florenskiene, încoronat de cele două turle reprezentate de teoriile Sofiei și Filiei, reprezentând explicitarea cosmologică și antropologică a ontologiei trinitare și eclesiale, așa cum se prezentau ele unui matematician teolog rus la începutul secolului al XX-lea²⁰.

Dintre teologii din emigrație, unii l-au urmat, chiar continuat (Bulgakov), alții l-au condamnat (G. Florovski, V. Lossky), în special, reprezentanții teologiei ortodoxe neopatrifice din emigrație. După Florovski, cartea *Stâlpul...* este abordată subiectiv, ea “expune experiențe personale, uneori sceptice și nefolositoare cititorului neavizat, fiind plină de aporii”²¹.

În pofida criticilor drastice care i s-au adus, Pavel Florenski rămâne unul din marii teologi ai secolului al XX-lea, care a știut să mărturisească pe Hristos atât la catedră, la Academie, în închisoare, dar și în fața celor care i-au cerut să renunțe la Ortodoxie sau chiar să emigreze, a preferat, cu prețul vieții, să rămână în Biserica și țara sa, lăsând posterității o imensă operă teologică, filozofică, matematică etc. O bună parte dintre operele sale le avem astăzi traduse în limba română, iar lecturarea lor ne ajută să înțelegem structura sufletească a autorului, credința lui profundă, tăria de caracter etc., trăsături care pot fi luate drept modele pentru teologii și preoții contemporani.

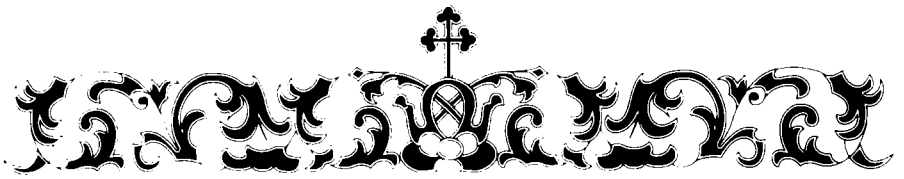
Drd. Veaceslav Goreanu

19. Idem, studiu introd. la *Stâlpul ...*, p. XLII.

20. Ibidem, p. XLIII.

21. G. Florovski, *Căile teologiei ruse*, p. 496.

XII. MELOS

PROCESUL “ROMÂNIRII” CÂNTĂRILOR IRMOLOGICE ÎN CONCEPȚIA EPISCOPULUI GHENADIE ȚEPOSU

- 125 de ani de la moartea sa (1813-1877)

Cercetând răbojul vremurilor aflăm cum unii dintre Ierarhii bisericii noastre s-au ocupat, în afară de îndatoririle sacerdotale și pastorale, și cu multe alte îndeletniciri. Au alcătuit, au tradus, ori au tipărit cărți bisericești, multe din ele văzând lumina tiparului. Au fost renumiți tipografi și iscusii făuritori de tipare. Alții și-au dăruit din timp pentru migala caligrafiei și a miniaturii, împodobind manuscrise și cărți bisericești. Unii și-au lăsat numele lor, spre pomenire, ca ctitori de locașuri sfinte sau de școli bisericești. Alții, au înființat sau au sprijinit din avutul lor, opere culturale sau filantropice. Unii au luptat pentru introducerea și unificarea limbii românești. Alții, au pus început versificației românești.

Au scris cronici, cărți de învățătură și zidire sufletească. Au mers în fruntea soliilor domnești, în misiuni diplomatice, semnând chiar tratate încheiate între noi și alte țări. Adesea au stat în fruntea sfaturilor domnești; au sfătuit pe domnitori sau au fost duhovnicii lor. Au fost președinți ai Eforiei școlilor românești, etc.

Între aceștia au fost câteva figuri de Ierarhi care în trecutul vremii au fost traducători, prelucrători, buni cunoscători și interpreți ai muzicii românești de tradiție bizantină, precum și sprijinitori sau ocrotitori ai muzicii noastre psaltice, contribuind cu obolul lor la susținerea și dezvoltarea acestei muzici

care a fost în trecut “cel mai puternic factor de răspândire al culturii în masele credincioșilor și a înlesnit pasul către valorificarea limbii românești”¹.

În studiul de față ne ocupăm de unul din acești ierarhi, Episcopul Ghenadie Țeposu de la Curtea de Argeș singurul dintre toți românii clerici (arhieri, preoți și diaconi) monahi și laici care a avut o concepție strict personală cu privire la *stilul irmologic* al cântărilor psaltice românești.

Pentru cei care s-au ocupat mai amănunțit sau în treacăt de viața și opera literară și muzicală a Episcopului *Ghenadie Țeposu-Argeșiu*, în ordine cronologică cităm: St. Călinescu², V.Pocitan³, Lucian Predescu⁴, N. Șerbănescu⁵ George Dincă⁶, Mircea Păcurariu⁷, Gabriel Cocora⁸, Gheorghe Ionescu⁹, Mircea Păcurariu¹⁰, etc.

Vom spicui câteva date biografice ale lui Ghenadie Țeposu înainte de a ne ocupa de opera sa muzicală.

Ghenadie Țeposu (Gheorghe – după numele de botez) s-a născut în anul 1813 în satul **Potoceni** – Buzău, unde tatăl său era preot. Rămânând orfan, de tânăr s-a dus la Schitul Nifon, unde a primit cinul monahal în anul 1833 cu numele de Ghenadie și unde a început a învăța grecește. Este hirotonit diacon, pe seama mănăstirii Sfântului Ioan, din Focșani. Curând, după aceea se mută la biserica Udricani din București, metoc al Mănăstirii Sfântul Ioan din Focșani, unde era egumen arhiereul care-l hirotonise: Timotei Troadas. Câțiva ani după aceea, la 1837 îl aflăm în postul de cântăreț la Mănăstirea Mărgineni, județul Dâmbovița. După trei ani, (1840-1841) vine în București, fiind numit în postul de diacon și cântăreț la Biserica *Ioan cel Mare*, unde se vorbea grecește și unde slujba se făcea în limba greacă și română, învățând aici mai cu temei limba greacă de la vestitul psalt și profesor Feri. Funcționează apoi ca psalt la Biserica *Sfântul Ilie Gorgani* din București,

1. Diacon George Dincă, *Chipuri de Ierarhi: compozitori, traducători, prelucrători și mari cântăreți ai muzicii bisericești în Glasul Bisericii*, anul XXXIV (1975), nr. 7-8, (iulie-august), p.812-813, apud. Nifon, Episcopul Dunării de jos. *Dare de seamă asupra mersului școlii de cântăreți bisericești din Galați*, București, 1912, p.7.

2. Diacon Călinescu, *St.Despre Prea Sfințitul Ghenadie fost Episcop de Argeș*, în B.O.R., nr.4, 1878, p.238-240.

3. Pr.Pocitan, V., *Capela românească din Lipsca*, în B.O.R. nr.7, iulie, 1927, p.415.

4. Predescu Lucian, *Enciclopedia Cugetarea*, București.1940, p.325.

5. Preot Șerbănescu N., *Episcopii Argeșului*, în:M.O., an XVIII (1965), nr.7-8, p.614-615.

6. Diacon Dincă, George, *Chipuri de ierarhi, op.cit.*, p 813-816.

7. Preot prof.dr.Păcurariu Mircea, *Istoria Bisericii Române*, București, 1981, p.160.

8. Pr.Cocora Gabriel, *Șirul episcopilor Buzăului*, în volumul *Spiritualitate și istorie la întorsătura Carpaților*, vol.II., Buzău, 1985, p.47.

9. Ionescu Gheorghe, C., *Lexicon al celor care de-a lungul veacurilor s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, București, 1994, p.150.

10. Preot prof.univ.dr.Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, p.463-464.

unde în anul 1852 este hirotonit preot, cinstit cu rangul de arhimandrit și trimis preot la capela română din Lipsca (Leipzig), unde slujba era oficiată – până la venirea lui – în limba greacă și română. Chiar după oficierea primei slujbe în limba greacă “grecii care erau de față l-au întrebat dacă nu este grec de origine” – atât de bine știa grecește. El le-a răspuns că este român, a trăit numai în țară și că nici Dunărea nu a văzut-o.¹¹

Și astfel arhimandritul Ghenadie a fost primul preot român și superior al Capelei române din orașul Lipsca.

Mai târziu, înainte de a se întoarce în țară, el pune începutul capelei românești din Lipsca laolaltă cu cea grecească slujind în ambele limbi. În statutul de organizare și funcționare al Capelei – alcătuit de el stipulează că: “limba slujbelor să fie cea națională, preotul va fi român, din Țara Românească, fiind ales de epitropii Capelei și recunoscut de mitropolitul din București, iar cântăreții vor fi recrutați dintre tineri (români) fără mijloace, obligați să cânte la capelă și să studieze o (la) școlile din Lipsca”.¹² Cât timp a funcționat, arhimandritul Ghenadie, ca preot și superior al bisericii române din Lipsca, a studiat teologia și filosofia și a învățat limbile: germană, franceză, latină, greacă modernă și clasică și limba ebraică.¹³

Întorcându-se în țară – în anul 1862 (sau 1863)¹⁴, este numit superior și predicator la biserica Sfântul Gheorghe Nou, din București, unde prin vocea lui “puternică, sonoră și penetrantă” și prin predicile sale câștigă admirația multora.¹⁵

În anul 1864 Ghenadie este numit locotenent al Episcopiei din Buzău, tot cu rangul de arhimandrit.¹⁶

La 19 mai este hirotonit arhiepiscop al Romanului¹⁷ funcție care a păstrat-o numai câteva zile, căci demisionând Neofit Scriban episcop la

11. Diacon George Dincă, *art.cit.*, p.813

12. Pr.Pocitan V., *Iart.cit.*, p.415.

13. Diacon Călinescu. St., *art.cit.*, p.239.

14. Călinescu ST., *art.cit.*, p.239. N.Șerbănescu, *art.cit.*, p.614 și Gabriel Cocora, *art.cit.*, p.47 spun “anul 1862”. Lucian Predescu, *op.cit.*, p.352 și Mircea Păcurariu spun “anul 1863”.

15. Arhivele Statului București, Minist. Cultelor și Instr.Publ., Țara Românească. Dosar nr.1059/1863 (“Dosar cu inventarul de obiecte din dota Mănăstirii Sf.Gheorghe Nou din Capitală. format cu ocaziunea instalării Arhim.Ghenadie ca curator al ei”).

16. În articolul citat p.47 al lui Gabriel Cocora s-a structurat o dublă greșală și anume: Scaunul vacant de Buzău este girat de “arhimandritul arhiepiscop (sic) Dionisie Romano de la 3 februarie 1862 până la 10 martie 1862 (în loc de 1864 n.n.) când este destituit pentru motivul că s-a opus introducerii noului calendar”. “De la 10 martie 1862 (în loc de 1864 n.n.), până la 10 mai 1865 locțiitor de episcop este arhimandritul Ghenadie Țeposu.

17. *Condica Sfântă, II, f.95*

Argeș, Ghenadie este numit de Domnitor, prin Decretul nr. 784 din 31 mai 1865 în locul lui Neofit.

Păstorește la Argeș până la 19 iulie 1868, când, “din cauza unor împrejurări grele”, prilejuite de “învălmășelile ce ocazionase lupta pentru canonicitate”, a fost suspendat,¹⁸ retrăgându-se la București. De la această Episcopie i-a rămas și numele de “Argeșiu”.

La 1 octombrie apare la București Revista “Biserica Ortodoxă Română” ca organ oficial al Sfântului Sinod. Ghenadie Argeșiu, delegat de înaltul for bisericesc, face parte din primul comitet de redacție, ca președinte, având colaboratori pe Ghenadie Enănescu și Silivestru Bălănescu, viitori episcopi. În anul 1875, este delegat de Sfântul Sinod, ca împreună cu Episcopul Melchisedec, al Romanului, să ia parte la Congresul de la Bonn, unde catolicii aveau să dezbată unirea vechilor catolici și a anglicanilor cu Biserica Ortodoxă a Răsăritului.¹⁹

În aprilie 1877 când arhiepiscopul Calist demisionează din postul de vicar, a fost numit vicar la Mitropolia Ungro-Vlahiei în locul acestuia episcopul Ghenadie Argeșiu care funcționează scurt timp în acest post căci la 30 noiembrie același an, a încetat din viață și a fost înmormântat la Mănăstirea Cernica în ziua de 2 decembrie 1877.²⁰

Episcopul Ghenadie Țeposu a sprijinit cultura, artele și știința. În paginile Revistei “Biserica Ortodoxă Română” a publicat unele studii și mai ales o parte din predicile sale. A publicat lucrări teologice cu caracter doctrinar, moral și de popularizare ca: Explicațiile Evangheliei (București 1864); Evanghelia populară sau Sacra Scriptură a Noului Testament, București 1868 (A doua carte pastorală – 1876); Liturgica sau explicație serviciului divin, București 1877.

În afară de faptul că Episcopul Ghenadie Argeșiu a fost un teolog apreciat, un predicat de excepție și un adevărat poligot, a fost și un bun cunoscător al cântărilor noastre bisericești.

Starea de decadență a muzicii bisericești de după secularizarea averilor mănăstirești de către Alexandru Ioan Cuza l-a îndemnat pe episcopul Ghenadie să elaboreze o colecție de muzică unică în felul ei, al cărui titlu este:

18. A se vedea pr.Șerbănescu N.art.cit., p.615.

19. A se vedea Biserica Ortodoxă Română, I (1874-1875), p.942-946; arh.St.Buc..Minist.Cult.și Instr.Publ.Țara Românească, Dosar nr.330-1875 (Mergerea episcopilor Melchisedec și Ghenadie la Congresul de la Bonn, cf.pr.N. Șerbănescu, art.cit.,p.615).

20. Arhiepiscopul dr.Veniamin Pocitan Ploieșteanu, *Arhiepiscopii vicari în Biserica Ortodoxă Română, Vicarii Arhiepiscopiei Bucureștilor, Mitropolia Ungro-Vlahiei și Patriarhiei Române*, București, 1837, p.36.

Albina muzicală cuprinzând în sine / tipurile cele mai uzitate ale prosomiilor (podobiilor) celor opt glasuri făcute a se cânta întocmai ca în grecește, și cântări serbătoreale din Triod, Penticostar, Octoih și Minee, aplicate la tipuri întocmai ca în grecește de **Arhiepiscopul Ghenadie** fost episcop de Argeș.

Cu binecuvântarea Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, primat al României și președinte al Sfântului Sinod, D.D.Calinic Miclescu 1875, București, Tipografia Toma Teodorescu Mântuleasa, strada Plantelor, nr.9.

În prefață – către cititori, pe care o reproducem în întregime²¹(p.III-VII), se arată deslușit scopul și motivația pentru care Episcopul Ghenadie s-a împovărat cu această grea și dificilă misiune.

21. "Este cunoscut, că muzica este acea putere magică, care atrage și ține pe creștini în Biserică; ea zdrobește și umilește inima, și totodată o înveselește și o înalță către Dumnezeu. Sfinții Părinți chiar de la începutul Bisericii creștine au simțit neevitabilă trebuință de muzică în Biserică, și în lipsă de cântări proprii, au adoptat a se cânta în Biserică psalmii lui David, care s-a urmat până în suta a opta după Hristos. Atunci a trimis Dumnezeu Bisericii Sale pe cei doi corifei ai poezilor bisericești, pre Ioan Damaschin și pre Cosma fratele său adoptiv, care au stat cei întâi și mai mari preoți ai Bisericii Ortodoxe, și ale căror imnuri și ode, mai dulci decât mierea și fagurul, ormează toate praznicile Împărătești și ale Maicii Domnului de peste an. Acești doi mari luminători muzicali au inventat și sistematizat muzica bisericească în limba Ellenă. După acești au venit și alți scititori de cântări; toți însă au urmat întocmai după modelul dat de dânsii, până ce s-au completat marea și armonioasă bibliotecă a cântărilor bisericești precum se află astăzi în Biserica Ortodoxă.

Toate aceste cântări bisericești s-au tradus și în limba noastră română, însă în *proză liberă (subl.n)* iar nu cu măsurile în care sunt compuse în (pag.IV) originalul Ellenesc, și de aceea nu se poate cânta tehnic ca în grecește, afară de însăși *glasnicile (cântările stihirice)*, (*subl.n.*) care nici în grecește nu au măsuri; iar cele măsurate, în românește se cântă numai nesemuite. Notele de psaltichie după metoda cel nou s-au tradus și predat în românește de răposatul Dascălul Macarie, care a înauțit literatura bisericească cu mai multe cărți de muzică foarte bine lucrate, dar care n-a atins ramura cântărilor *prosomiace (podobiile)* și *irmologice* celor numite, *sindoma (scurte, concise, silabice)*; căci acele câteva prosomii sau podobii din Anastasimatar nu le putem zice că sunt lucrate, deoarece răposatul, în loc de constrângere proza neregulată, să calce regulat după melodie el din potrivă, a constrâns melodia să se plece după toate neregulăritățile prozei, în cât melodia originală abia se poate descifra numai în trăsuri generale.

Cel dintâi român care a încercat această cale scabroasă și dificilă, a fost Ioan Pralea din Iași care, între altele a tradus și amândouă prohoadele, al Domnului și al Maicii Domnului, cu măsurile originalului grecesc; dar limbajul său fiind un țerg ridicol, ce nu s-au putut adopta să se cânte în Biserică. Mai în urmă Dascălul Macarie, după cererea răposatului Episcop de Buzău Chesarie, a prefăcut Prohodul Domnului într-un limbajiu serios și cuviincios unei asemenea cântări, și acela este care se cântă până azi în biserici, și este singura cântare măsurată în românește, și care eu l-am refăcut din nou.

După aceștia (pag.5), Dascălul Anton Parnn, cântăreț și rimator de anecdote populare între altele, a făcut pe psaltichie și prosomiile celor opt glasuri, însă tot precum erau lucrate cele ale Dascălului Macarie încât și de astă dată melodia originală rămase tot ascunsă printre rânduri. Cu toate acestea, masa cântăreților români și seminariști, necunoscând limba greacă, pe acestea le au de normă, și încă și din acestea abia învață numai câte una două de la fiecare glas; astfel că încet încet, cei mai mulți dintre dânsii s-au depărtat cu totul de la adevăratele melodii eclesiastice, și cântă care cum vine, încât putem zice, că aceasta este prima cauză, care a răcit și depărtat pe popor de la biserică; și probă la aces-

La început arată importanța muzicii în biserică cu argumente din Sfinții Părinți, vorbind apoi despre imnografie și imnografi care au „completat marea și armonioasa bibliotecă a cântărilor Bisericii de Răsărit.”

„Toate aceste cântări s-au tradus și în limba română, însă în proză liberă (*subl. n.*), iar nu cu măsurile în care sunt compuse în originalul elenesc, și de aceea nu se poate cânta tehnic ca în grecește, afară de însăși glasnicele (cântările stihirice n.n.) care nici în grecește nu au măsuri.” Mai departe arată că „dascălul Macarie, (și cei după el) care a învațat literatura bisericească... n-a atins ramura cântărilor prosomiacice (podobice) și irmologice celor numite sindoma (scurte, concise, silabice) și „repositul, în loc d-a constrânge proza neregulată, după melodie, el dimpotrivă a constrâns melodia să se plece,

---

tea este că bisericile care au cântăreși buni chiar și astăzi sunt mai frecventate de popor, decât cele ce au cântăreți proști.

Această necalculabilă pagubă sufletească văzând eu, și tot odată văzând că nimeni nu ia inițiativă de a umple această mare lacună în sistemul cântărilor noastre bisericești, am zis: Cruce-ajută! Și apucând pana în mână, m-am pus pe lucru; și cu ajutorul Sfintei Cruci, și cu ostenele nu puțin, am izbutit a face tipurile *prosomilor* celor opt gasuri a se cânta întocma ca în grecește. Dar îndată am văzut că aceste tipuri puțin vor folosi, dacă celelalte cântări așa cum sunt nu se pot aplica la acestea, și m-am decis a face toate stihirile prosomiacice (pag.6) ale Duminicilor și sărbătorilor de peste an, ca să se cânte regulat după tipuri ca și în grecește. Și luptând cu dificultăți enorme, am terminat în acest volum cântările cele mai indispensabile din *Triod, Penticostar și Octoih și câteva din Minee*.

Și dacă această lucrare va fi bine primită, eu voi continua în același *mod* de a lucra și alte cântări sărbătorale.

În această cale încă ne mai calcă întru atâta întindere de veri un alt român, am întâmpinat dificultăți foarte mari la fiecare pas, atât din cauza lipsei de accent la silaba propenultemă, cât și mai mult din cauza prilescității limbii române, provenită din necapacitatea ei de a o forma vorbe compuse ca cea grecească; căci vorbele compuse în grecește, dau în românește cantitate de silabe în scurtul spațiu al melodiei, și a trebuit să aleg numai vorbele câte încăpeau și care da, și accentul cerut de nota melodiei și înțelesul textului. Cei cunoscători de ambele limbi vor vedea cât de scrupulos am fost de a da înțelesul originalului în această traducție metrică, adesea mai inteligibil și decât în prosa veche.

Însă cu toată silința mea de a face cât s-ar fi putut mai bine, totuși recunosc că am trebuință de multă indulgență din partea celor competenți pre carii îi rog frățește (pag. 7) să trecă cu vederea oare care inversiuni de sintaxă și transpozițiuni de vorbe pe care nici un chip nu le-am putut încongiura.

Avem o deplină convicțiune, că această carte va da o nouă impulsune muzicii bisericești și o va deștepta din amorțirea în care zace. Albina muzicală va fi lira indispensabilă a fiecărui cântăreț ce-și respectă sacra sa profesiune, și sperăm că încet încet ea îi va deprinde cu regula și-i va scoate din anarhia neregulei, cu care s-au desprins din copilărie și care a produs degradarea muzicii bisericești. Această carte va fi încă și mai mult indispensabilă seminaristilor, carii, după ce vor cunoaște cele opt glasuri principale, întrân-sa ei vor învăța variile flexiuni, care decorează pe fiecare din glasuri; ele se pot învăța și reținea cu multă înlesnire, fiind compuse cu acea simplitate antică, care farmecă auzul. În fine, sperăm această primă operă în felul său va fi bine primită și susținută de toți cei cunoscători de muzica cea dulce și venerabilă a Bisericii noastre, cu aceeași bunăvoință, cu care eu am lucrat-o, neavând alt sprijin și conducător, decât numai pre Sfânta Cruce, al cărei ajutor l-am invocat de la început și căreia pururea cu respect închinându-mă, în genuchi ador pre Hristos Cel ce s-a răstignit pre dânsa.

Scris-am în București la anul mântuirii 1875, Autorul ”

după toate neregularitățile prozei, încât melodia originală, abia se poate descifra numai în trăsături generale”.

„Singura cântare în românește” este „Prohodul Domnului” tradus de „Macarie după cererea răposatului episcop de Buzău, Chesarie, „într-un limbaj serios și cuviincios”.

Și într-adevăr cântările irmologice care au la început indicația unei podobii nu pot fi cântate bine de majoritatea cântăreților, căci podobia model este ascunsă printre rânduri și din cauza textului neritmat, până și cel mai iscusit cântăreț nu poate potrivi bine textul tradus liber în proză pe melodia podobiei respective.

De aceea- zice Ghenadie Argeșiu- „apucând pana în mână m-am pus la lucru; și cu ajutorul Sfintei Cruci, și *cu ostenele nu puțin (subl n.)*, am izbutit a face tipurile prosomiilor celor opt glasuri a se cânta întocmai ca în grecește, dar îndată am văzut că aceste tipuri puțin vor folosi dacă celelalte cântări așa cum sunt nu se pot aplica la acestea și m-am decis a face toate stihirile prosomice ale Dumnicilor și sărbătorilor de peste an, ca să se cânte regulat după tipuri ca și în grecește.

Și luptând cu dificultăți enorme (subl n.) am terminat în acest volum cele mai indispensabile din *Triod, Penticostar și Octoih și câteva din Minee*”, alcătuit pe măsuri metrice, având VII-216 p.

Pentru a demonstra cu prisosință în ce a constat imensa strădanie a episcopului Ghenadie Țeposu traducând din nou textele grecești și potrivit textul român întocmai după metrul silabic al textului original al *melodiei podobiiilor* sau al altor *melodii prototip*, redăm un număr de Prosomii ²² și alte cântări, după cum urmează:

Exemplele muzicale numărul 1-15 și după fiecare exemplu urmează explicația numărul 1, nr. 2, nr. 3, etc.

---

22. **Prosomie asemănândă** sau *podobie*, stihiră cu melodie tip pentru unele cântări. Psosomia poate vehicula și texte diferite cu condiția ca acestea să aibă aceeași construcție cu textul original (să fie izosilabice și omotonice). Fiecare din cele opt ehuri își are podobiiile sale care se însemnează deasupra imnelor ce trebuie cântate întocmai cu podobia indicată. Până la notarea lor, melodia fiind cunoscută din tradiție, podobiiile erau un mijloc nemotehnic de cântare a stihirilor. La noi I. Popescu-Pasărea a colectat și tipărit într-un mic volum *podobiiile celor opt glasuri*, scrise după A. Pann (București, 1940). A se vedea Arhid. Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, articol în volumul *Dicționar de termeni muzicali*; coordonator științific Prof. Univ. Zeno Vancea, redactor coordonator Dr. Gheorghe Firca, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 395-396.

Prohodul starea I: *In mormânt viața*, și cele 74 de stihuri se află la p.91-102.

Manuscrisul “Psaltichie rumânească” – terminat de scris la anul 1713 de către Filothei sin Agăi Jipei, constituie prima colecție de cântări de cult cu text în limba română.²³ În acest manuscris este atestată prima informație privind cântarea Prohodului în limba patriei.

Filothei redă numai primul stih din fiecare stare – muzică și text – deoarece prezentarea integrală a Prohodului (care cuprinde 185 stihuri), ar fi ocupat prea mult spațiu în Psaltichia sa.²⁴

Pentru a ne da seama de imensa strădanie și pricepere a lui Ghenadie Țeposu în această grea și dificilă inițiativă, vom reda în paralel textul grecesc²⁵ al stării întâi din Prohod (anul 1620 și 1960) textul lui Filothei Ieromonahul (sin Agăi Jipei) (1713) și pe cel al Episcopului Ghenadie (1875):

“Viața în mormânt / pusu – Te – ai Hristoase / = 6 + 6

“În mormânt viața / vrând Hristoase Te-ai pus / = 6 + 6

Și oștile ceale îngerești s-au înspăimântat / = 13

Și oștile cerești spăimântatu – s-a / = 12

plecăciunea Ta proslăvind-o” = 10

plecăciunea Ta cea multă preaslăvind” = 11

În ceea ce privește structura acestora, textul grecesc de la care pornește traducerea este conceput în forma poeziei imnografice bizantine, în versuri ritmate, cu stihuri alcătuite din câte patru versuri însumând 35 de silabe distribuite în formula: 6+6+12+11 = 35 în varianta grecească și în cea a Episcopului Ghenadie și: 6+6+13+10 = 35 în cea a lui Filothei Ieromonahul.

Celelalte două stări “*Ca să te mărim*” și “*Neamurile toate*” au în varianta lui Ghenadie Țeposu următoarea structură: 5+10+12+11 = 38 și 6+6+7 = 19, exact ca în textul grecesc, pentru toate cele 61, respectiv 47 stihuri.

23. B.A.R., ms. Rom., nr.61, fol.25.

24. Transcrierea stihului din starea I, a-II-a și a III-a este făcută de Sebastian Barbu-Bucur în Filothei sin Agăi Jipei, vol.I.

25. A se vedea TRIUȚIION B.A.R., II, 518072 (anul 1620) și B.A.R. III, 836, (anul 1960).

Deși studierea prohodadelor nu face obiectul studiului de față, trecând în revistă mai multe Prohoadе începând cu cel al lui Macarie Ieromonahul din anul 1836 și terminând cu cel tipărit de Institutul Biblic al Bisericii Ortodoxe Române din 1982²⁶ observăm inconsecvența ce există de la un prohod la altul în privința structurii – a picioarelor metrice.

Și din punct de vedere dogmatic vedem că varianta lui Filothei și cea a lui Ghenadie diferă de majoritatea variantelor în primul stih din Starea I. La Filothei (1713) citim: “în mormânt **pusu-Te-ai Hristoase**” iar Ghenadie și mai precis: “**vrând Hristoase Te-ai pus**” în timp ce în majoritatea edițiilor tipărite – începând cu cea a lui Macarie Ieromonahul din anul 1836 și terminând cu cele tipărite după anul 1990 ce citim “În mormânt viață, **pus ai fost Hristoase**”.

“În această cale încă nemaicălcată întru atâta întindere de veri un alt român – zice Episcopul Ghenadie în prefață, am întâmpinat dificultăți foarte mari la fiecare pas, atât din cauza lipsei de accent la silaba propenultemă, cât și mai mult din cauza proliscității limbii române, provenită din necapacitatea ei de a forma vorbe compuse ca cea grecească; căci vorbele compuse în grecește dau în românește cantitate de silabe în scurtul spațiu al melodiei, și a *trebuie să aleg numai vorbele câte încăpeau (subl. l.)* și care da și accentul cerut de nota melodiei și înțelesul textului”.

Dacă moartea prematură a ierarhului Ghenadie nu s-ar fi întâmplat la frumoasa vârstă de numai 64 de ani, la doi ani de la tipărirea acestui opus (1877), el ar fi continuat probabil această uriașă muncă așa cum mărturisește în prefață: “Și dacă această lucrare va fi bine primită, eu voi continua în același mod de a lucra și alte cântări sărbătorale”.

De altfel, însuși autorul avea unele temeri când spunea: “Cu toată silința mea de a face cât s-ar fi putut mai bine, totuși recunosc că am trebuință de multă indulgență din partea celor competenți, pe care îi rog frățește să treacă cu vederea oarecare inversiuni de sintaxă și transpozițiuni de vorbe, pe care nici cu un chip nu le-am putut încongiura”.

După patetica rugămintă a Episcopului Ghenadie Țeposu adresată “celor competenți” pe care îi roagă “să treacă cu vederea” cele neîmplinite, n-au fost reacții nici pentru și nici contra. Muzicienii vremii din a doua jumătate a secolului XIX-lea – Dimitrie Suceveanu (1816-1898), Ștefan (Ștefanache) Popescu (1824-1911), Oprea Demetrescu (1831-1919) și Neagu Ionescu

---

26. Prof.univ. Sebastian Barbu-Bucur, în studiul: *Bibliografia tipăriturilor muzicale psaltice românești, secolul XIX*, publicat în Mitropolia Moldovei și Bucovinei, *Teologie și Viață*, anul IV, (LXX) nr.7-10 (1994) p.54-70 și în Idem secolul XX, anul V (LXXI) nr.7-9/1995 dă un număr de 87 de prohoadе.

(1836-1917) – n-au aderat la temerara acțiune a autorului: “*Albina muzicală*”.

După șase ani (1881), de la apariția lucrării “*Albina muzicală*”, Episcopul Melhisedec al Romanului, prezintă Sfântului Sinod un “*Memoriu pentru cântările bisericești în România* (28 p.) arătând cauzele decăderii acestor cântări, propunând soluții pentru îmbunătățirea lor. “Cu acest prilej, face și o analiză asupra cântărilor din “*Albina muzicală*”, spunând:

“Autorul menționând în totul și fără nici o schimbare notele muzicale ale textului original elin, s-a cercat a modifica și crea textul român întocmai după metrul silabic al textului original. Încercarea este foarte lăudabilă și ar avea drept rezultat a înlesni mult cântarea și învățarea prosomiilor precum este aceasta și în grecește” dar, spune el mai departe că “această încercare n-a reușit și osteneala a fost mai puțin prețuită, pe deoparte, pentru că textul cântărilor din această carte nu mai este cel din cărțile, de pe care se cântă și se citește în biserică. Această reformă muzicală a prosomiilor și-ar avea locul numai atunci când textul metric s-ar introduce în cântările prosomiace, la revizia ce are a se face cărților noastre bisericești. Atunci ideea răposatului nostru arhieru s-ar realiza și osteneala muzicală va fi binecuvântată²⁷..

Mai târziu la 1908 Nicolae Popescu vorbind despre Prohodul Ieromonahului Macarie – de la 1836 – amintește și de Prohodul lui Ghenadie Argeșiu publicat în “*Albina muzicală*”, “unde se găsesc încercările lui de a reface textul cântărilor noastre bisericești în așa fel ca să se poată cânta întocmai după melodiile grecești. Aici se găsește tipărit și Prohodul lui Macarie <<reformă din nou>> de fostul episcop.

În reforma sa – zice mai departe marele istoric și muzician Nicolae M. Popescu – Arhieruul Ghenadie introduce cuvinte ca: *mediu, obroc, sudariu* pentru *mahramă, profeto-ucigași, popul* și altele, cum și construcții, care nu se potriveau cu felul limbii bisericești. Sunt însă și tropare care la el sunt mai clare la înțeles decât la Macarie. Această <<reformă>> n-a avut nici o urmare.²⁸

Motivația lui Nicolae Popescu, că “această reformă n-a avut nici o urmare” pentru că a introdus cuvinte nepotrivite, nu are - credem - relevanță în această problemă atât de importantă, căci până și astăzi întâlnim în literatura noastră de strană o mulțime de cuvinte care ar trebui înlocuite cum ar fi de pildă: “mozoviria șarpelui” în loc de îngâmfarea șarpelui (Minei 1977); “*spășenie*” în loc de “*mântuire*”, “*întristăciuni*” – în loc de “*întristări*”;

27. Episcopul Melhisedec, *Memoriu pentru cântările noastre bisericești în România*, 1882, p.27-28.

28. Popescu Nicolae M., *Ediția Prohodului Ieromonahului Macarie și edițiile altora* în B.O.R. anul XXXIII nr.4, 1908, p.438

“*însuflețită polată*” – în loc de “*locăș însuflețit*”, etc. Motivul nereușitei este credem cu totul altul așa cum vom arăta la sfârșitul acestui studiu.

Ultimul reprezentant de seamă al muzicii românești de tradiție bizantină mult mai târziu - în 1910 – I. Popescu-Pasărea spune: “Aceste imne (podobii și cântări irmologice), în biserica greacă sunt scrise măsurat (ritmat) așa că se pot cânta întocmai cu prosomia propusă. La noi însă când s-au tradus aceste imne, nu s-a păstrat aceeași măsură, ci s-a făcut o traducere liberă; *de aceea imnele ce au destinația a se cânta după podobie, nu se pot cânta* (ca la greci) *întocmai cu podobia ci asemenea cu podobia*”. Este pentru prima dată în Istoria muzicii românești de tradiție bizantină când înțelegem că termenul de “*asemănândă*” – în loc de *podobie* sau *prosomie* desenează o melodie creată de fiecare psalt, aproximativ după *podobie* – “Pentru a putea cânta dar aceste imne asemenea cu podobia, trebuie să se memoreze podobiile celor opt glasuri, studiind în același timp cadențele și formulele cadențelor, precum și figurile sau facerile particulare ale lor. În literatura bisericească există o lucrare numită *Albina muzicală* scrisă la 1875 de Arhiepiscopul Ghenadie, fost episcop de Argeș, care a încercat a ritma toate imnele de peste an, spre a se putea cânta ca la greci întocmai cu podobia. Lucrarea n-a reușit deoarece aceste imne n-au fost adoptate de biserică. Un singur exemplu însă avem în acest fel: Prohodul Domnului și al Maicii Domnului ale căror melodii sunt popularizate în Biserica noastră”²⁹

La sfârșitul acestui demers al “românirii” cântărilor românești de tradiție bizantină în concepția lui Ghenadie Țeposu ilustrată în lucrarea sa “*Albina muzicală*” vom încerca să răspundem la câteva întrebări și anume: De ce această acțiune – care ar fi fost benefică pentru Biserica noastră – n-a reușit? De ce muzicienii contemporani sau de mai târziu – care recunosc deschis faptul că stihirile irmologice cu indicația “*după podobia x sau y*” nu pot fi cântate aidoma din motivele arătate pe larg mai sus – n-au luat o atitudine pro sau contra? Și dacă, astăzi mai este sau nu o problemă de actualitate.

“Românirea” cântărilor noastre de tradiție bizantină este un proces îndelungat. El începe din trecutul îndepărtat, pierdut în negura vremurilor reprezentat sporadic în: *Psaltirea Șcheiană* din secolul al XV-lea, în *Psaltirea slavo-română* a lui Coresi din secolul al XVI-lea (1577), în *Paraclisul Născătoarei de Dumnezeu* (Iași 1645), în *Psaltirea Slavo-română* a lui Dosoftei (Iași 1680), etc.

Fenomenul cultural al apariției și instaurării definitive a scrisului și cântării în limba română s-a desfășurat pe un răstimp de două veacuri.

29. Popescu, Pasărea I, *Principii de muzică bisericească orientală*, București, 1910, p.65.

Traducerea era dificilă, căci se cerea ca textele din originalele slavonești sau elinești să fie “prepuse” ori “întoarse” “tocmai drept și deplin după puterea lor”, după cum se spune în postscriptul Liturghierului de la Iași din 1759”³⁰.

Traducerea primelor cărți liturgice în limba română începe în prima jumătate a secolului al XVI-lea iar tipărirea lor, în a doua jumătate a aceluiași secol. *Traducerea cărților de strană* după care se cântă, cu excepția *Octoihului* s-a început cu un secol mai târziu³¹.

Ultimele cărți de strană traduse sunt cele *12 Minee* tipărite pentru prima dată la Râmnic, șase de către Episcopul Cherasie între anii 1776-1779 și șase de Episcopul Filaret, în anul 1780 cu care de fapt limba română se instaurează definitiv în Biserica Ortodoxă Română.

Opera de traducere din grecește a *cărților de strană* a început cu un secol mai târziu pentru că această acțiune era legată de dificultatea potrivirii textului românesc la melodia bizantină tradițională, care nu putea fi schimbată. Aceasta impunea rânduirea cuvintelor românești în așa fel încât să aibă ritmul cerut de necesitățile melodice ale muzicii.

Căutarea continuă de a *pune de acord linia melodică* – în cazul traducerilor – *cu prozodia și topica limbii române*, a dus la apariția unor trăsături muzicale românești. Anton Pann referindu-se la “ifosul vechi românesc” afirmă că această muzică și-a dobândit de mult caracterul național³².

Din vremea când Ghenadie Țeposu scrie și publică *Albina muzicală* (1875) muzica românească de tradiție bizantină suferise deja localizare prin “introducerea caracteristicilor expresive proprii fiecărui popor, fără a se distruge esența originală.” “Factorul principal, determinant în procesul <<românirii>> cântărilor este **limba** care generalizându-se a imprimat muzicii psaltice specificul melosului autohton și valențe necunoscute veacurilor anterioare”, așa cum deslușit arată Sebastian Barbu-Bucur: “Cântarea continuă de a pune de acord linia melodică – în cazul traducerilor – cu prozodia și topica limbii române, a dus la apariția unor trăsături românești, la un caracter național al muzicii bizantine. Specificul național provine atât din elementele structurale cât și din stilul de interpretare, ceea ce constituie punctele firești de integrare a muzicii bizantine în cultura românească. În această

30. Sebastian Barbu-Bucur, *Filotei sin Agăi Jipei Psaltichie rumânească*, I Catavasier, Editura muzicală, București, 1984, p.48

31. Sebastian Barbu-Bucur, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României, în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea și aportul original al culturii autohtone*, Editura Muzicală, București, 1989, p.92

32. Anton Pann, *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică*. București, 1845, p XXXVIII.

muzică s-a contopit o frumoasă tradiție preluată din Bizanț cu accente specifice simțirii românești, cristalizându-se astfel în cântarea psaltică autohtonă”.³³

Așadar, pe vremea când Episcopul Ghenadie Țeposu scrie *Albina muzicală*, <<procesul românirii cântărilor>> era foarte înaintat datorită *clasicilor muzicii noastre psaltice*: Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ghelasie Basarabeanu și Dimitrie Suceveanu. Tradiția era din plin împământenită. Dăm ca exemplu Podobiile: *Ce vă vom numi*, gl.VIII din ms. Rom. nr.551 fol.83^v – b4^r și *Casa Efratului*, gl.II din ms. Rom. nr.578 fol.24 (B.A.R.) manuscrise copiate după **Anastasimatarul** lui Mihalache scris la anul 1767 (ms.original descoperit de Sebastian Barbu-Bucur la marea Lavră-Athos) care sunt identice cu similarele lor din Podobierul lui I.Popescu – Pasărea tipărit în anul 1904.

Greșeala fundamentală a lui Ghenadie Țeposu – după părerea noastră – constă în aceea că a privit acest fenomen invers. În loc să continue “*procesul românirii cântărilor*” așa cum l-au conceput clasicii noștri, el a adaptat textul tradus de el ritmat cu picioare metrice fixe, la melodia grecească. Și Filothei Ieromonahul – Psaltichia “rumânească” scrisă în pragul anului 1700 a făcut acest lucru într-o anumită măsură, fără ca textul să fie ritmat pentru că pe vremea aceea se credea că nu numai textul este insuflat de Duhul Sfânt ci și muzica, rezultând de aici, multe accente ale cuvintelor pe dos, ca și la Ghenadie Țeposu.

Dacă Ghenadie Țeposu ar fi păstrat *podobiile* așa cum le-a creat tradiția încă de pe vremea lui Mihalache Moldovlahul (1767) fixate în scris de Anton Pann și tipărite I. Popescu-Pasărea în anul 1904 și ar fi tradus și potrivit textele celelalte pe picioarele metrice existente ale *podobiilor* în mod sigur, acțiunea sa ar fi fost bine primită și el - ca și alții poate – ar fi continuat să lucreze așa cum își propusese inițial.

În programa analitică a disciplinei: *Muzică bisericească și ritual* din cadrul Seminariilor și Școlilor de cântăreți este prevăzută memorarea *podobiilor* celor opt glasuri pentru ca melodia acestora să fie aplicată la stihirile irmologice ale praznicelor și sfinților cu polieleu, în <*cântarea practică*> (fără note muzicale). Din cauza picioarelor metrice foarte diferite dintre *podobiile* și stihirile mai sus amintite melodia stihirilor este realizată cu *aproximație*. Până și ultimul mare reprezentant al muzicii bisericești

33. Sebastian Barbu – Bucur, *Acțiunea de “românire” a cântărilor psaltice și determinările ei social-patriotice. Fifei și Agăi Jipei și alți autori din secolul al XVIII lea*, în: B.O.R., anul XCVIII, nr.7-8, iulie-august, 1980, pp. 837-856; Idem, *Cultura muzicală ...*, p.154; Idem, Dimitrie Suceveanu, *Idiomelar*, vol.I, Editura Mănăstirii Sinaia, 1992, Prefață, p.XII

I.Popescu – Pasărea (1943) recunoaște că: “stihirile prevăzute a se cânta ca podobia x sau y” nu se pot cânta întocmai ca podobia (ca la greci n.n.) ci, *asemenea* cu podobia”.

Ca stihirile să se poată cânta *întocmai* cu podobiile propuse ar fi necesar ca o comisie competentă de specialiști – teologi și muzicieni – numită de Sf. Sinod, să alcătuiască măcar *stihirile irmologice* ale **slujbelor sfinților români** (noi canonizați) respectând picioarele metrice ale podobiilor indicate, și în felul acesta într-o mică măsură dezideratul Episcopului Ghenadie Țeposu va fi împlinit.

La întrebarea dacă astăzi, în Biserica Ortodoxă Română fixarea imnografiei în picioare metrice fixe mai este sau nu de actualitate, vom răspunde că nu este și nici nu ar fi posibil. *Nu este posibil* întrucât imnografia ortodoxă tradusă în limba română este imensă și pentru a o reazeza în picioare metrice fixe după podobii ar fi nevoie de o armată de teologi-poeți și muzicieni-psalți. *Nu este necesar*, întrucât imnografiile ortodoxe începând cu Coresi (sec.XVI) și terminând cu Chesarie și Filaret ai Râmnicului au urmat numai “*înțelesul deplin*” al textului după cuvintele Sf. Apostol Pavel care zice: “decât cinci mii de cuvinte fără folos mai bine cinci cu folos.” Muzica în concepția Sfinților Părinți nu este un scop în sine ci este doar un mijloc prin care se vehiculează mai ușor și mai pe înțeles ideile dogmatice, exemplele de viață duhovnicească ale sfinților și mucenicilor și întreaga învățătură a Bisericii Ortodoxe.

Pr. lect. dr. Ion Isăroiu

TOATĂ SUFLAREA SĂ LAUDE PRE DOMNUL

O inspirată colecție de zece *Podobii și Chinonice pentru cor mixt* este rodul talentului și dragostei față de "cântarea - model de strană" dovedită, de-a lungul timpului, de către dirijorul profesionist din Craiova, Alexandru Racu. Înveșmântate într-o haină sonoră bine aleasă, împodobite cu ritmuri și undiri de voci adecvate melosului bisericesc tradițional, sumarul acestei noi colecții pune în evidență cântări precum: *Doamne strigat-am!*, *Pre Tine, Dumnezeule, Te lăudăm, Laudă de seară, Mare este Puterea Crucii Tale, Ceea ce este bucurie, Ce vă vom numi pe voi sfinților, Dat-ai semn, Ceea ce ești izvorul milei, Toată suflarea să laude pre Domnul și Troparul Înălțării Sfintei Cruci* (Mântuiește Doamne poporul Tău).

Elaborate din punct de vedere al cântului coral armonice, între anii 1977-1991, compozitorul Alexandru Racu își demonstrează măiestria lucrului său între parametrii și specificul ehurilor/glasurilor bisericești: I și II irmologic, III și V, VIII etc. precum și a relațiilor lor acordice cu atmosfera generală a modalismului creației autohtone. Particularizate prin prezența *isonului, a mersului paralel și dialogat* al vocilor, prin *desfășurări polifonice* și unele *câmpuri cu țesătură eterofonică, recitativ și alternanță ritmică*, paginile corale semnalate merită a fi studiate și cunoscute de către dirijorii corurilor noastre bisericești, de formații a cappella cu bună pregătire practică și interpretativă pentru acest gen repertorial.

Prin cuvântul de introducere, de o profundă analiză stilistică, semnat de muzicologul și compozitorul Gheorghe Firca, ni se subliniază ideea că, Alexandru Racu este "un compozitor nu doar avizat ci și hărăzit de

Dumnezeu cu talent, ce continuă linia creatorilor noștri în egală măsură păstrători de tradiții, dar și inovatori în această de Duhul Sfânt inspirată, îndeletnicire artistică".

Apărută în Editura Mitropolia Olteniei (2005), cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Teofan, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, colecția corală *Podobii și Chinonice* devine, iată, un reper stimulator pentru creația și interpretarea muzicii corale, a celor care practică, studiază și iubesc, desigur, melosul psaltic din Biserica Ortodoxă Română.

Prof. dr. Constantin Catrina

XIII. DIN ÎNVĂȚĂTURA DE CREDINȚĂ A SFINTEI NOASTRE BISERICI

ASCULTAREA - CONDIȚIE „SINE QUA NON“ PENTRU MÂNTUIREA MONAHULUI

Preliminarii. Când un om dorește să învețe o artă sau o meserie, el primește să fie învățat și să se supună unor îndeletniciri specifice uceniciei și are nevoie de cel mai potrivit învățător, maestru în arta sau meseria respectivă. Iar dacă cel care se consacră unei meserii nu-l contrazice de loc pe acesta în dispozițiile lui, nici chiar când ar lipsi puțin din apropierea lui, ci tot timpul este cu ochii la maestru și primește mâncarea și băutura și felul de viață pe care acela i-l hotărăște, cu atât mai mult cei care vin să învețe pietatea, după ce se conving pe ei înșiși că vor putea să dobândească de la stareț această cunoaștere, vor oferi superiorilor disciplină deplină și ascultare absolută în orice, și nu vor cere explicații pentru porunci, ci vor îndeplini lucrul care li s-a poruncit¹.

Viața în Hristos este o artă a artelor. La întrebarea: Ce trebuie să fac ca să mă mântuiesc? „Ce să fac ca să am viața veșnică?”, Mântuitorul a răspuns: „Dacă voiești să fii desăvârșit... vino și urmează-Mi Mie!” (Matei XIX, 16, 21; Marcu X, 17, 21). Adevăratul ucenic are dorința sinceră de a învăța și are conștiința că are totul de învățat și de primit. Nu se va duce niciodată în mănăstire cu gândul să explice și să dea el învățături². Întregul cuprins al Patericului cuprinde ideea că ucenicul trebuie să renunțe la toate ideile sale,

1. Sfântul Vasile cel Mare, *Constituțiile ascetice*, XIX, în Sfântul Vasile cel Mare, *Asceticele*, trad., introd., și note bibliografice de Prof. Iorgu D. Ivan, *PSB* 18, Ed. IBMBOR, București, 1989, pag. 503.

2. Părintele Mare - Antoine Costa de Beauregard, *Rugăți-vă neîncetat*, trad. din lb. franceză de Rodica Buga și Pr. Prof. Nicolai Buga, Edit. Institut. Biblic, București, 1998, pag. 46-47.

ajungând să facă lucruri uneori potrivnice chiar rațiunii omenești, ca de pildă să ude un băț uscat înfipt în pustie, până înverzește, sau să răsădească legumele cu rădăcina în sus pentru a da rod.

Până la urmă este alegerea ucenicului. Nu „Bătrânul” te-a chemat, ci tu ai venit la el să-l cauți; aceasta înseamnă că ai două alternative: accepți sau nu accepți să renunți la principiile ce ți le-ai format. Căci nimic nu învață cel ce dorește să deprindă o artă sau o meserie, dacă n-are încredere în instructorul său, ori comentează întotdeauna când i se face observație. Ori părăsește repede pe învățător, ori învățătorul va renunța la el. Chiar dacă nu întotdeauna înțelege sensul sfatului sau al purtării părintelui duhovnicesc, este bine să se conformeze acestora. Ca într-o artă, unde ucenicul trebuie întâi să învețe anumite exerciții mecanic, urmând ca apoi să le descifreze rostul, cel ce înaintează în ascultarea de cuvintele „bătrânului”, va putea să pătrundă, după un timp, motivul ce l-a făcut pe acesta să-l îndemne într-un anumit fel³.

Ascultarea este temelia monahismului. Este foarte greu să vorbim despre ea, căci pare a fi potrivnică firii noastre și, ca urmare, de neînțeles. Omul, creat după chipul lui Dumnezeu, are libertate de voință. Dumnezeu a pus omului înainte binele și răul, viața și moartea, dar îi zice: Alege binele și alege viața!

Mărturii scripturistice. Sfânta Scriptură promovează libertatea personală, dar, pe deasupra, pentru a ocroti familia și societatea, îndeamnă la ascultare de autoritățile omenești. „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu” (Matei XX, 21), spune Mântuitorul; iar Sfântul Apostol Pavel îndeamnă: „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu, iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite... De aceea este nevoie să vă supuneți, nu pentru mânie, ci pentru conștiință” (Romani XIII 1, 5), sau: „Ascultați pe mai-marii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, având să dea de ele seamă (ca să facă aceasta cu bucurie și nu suspinând, căci aceasta nu v-ar fi de folos)” (Evrei XIII, 17)⁴. Apostolul Pavel vorbește însă de o supunere nu numai față de „înaltele stăpâniri”, ci și între femeie și bărbat: „Supuneți-vă unul altuia, întru frica lui Hristos. Femeile să se supună bărbaților ca Domnului” (Efeseni V, 21 - 22), ori: „Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, precum se cuvine, în Domnul. Bărbaților, iubiți pe femeile voastre și nu fiți aspri cu ele”; a copiilor față de părinți și a slugilor față de stăpâni: „Copiilor, ascultați pe părinții voștri întru toate, căci aceasta este bine-plăcut Domnului. (Părinților, nu ațâțați la mânie pe copiii voștri, ca să

3. Părintele Mare - Antoine Costa de Beauregard, *Rugăți-vă neîncetat*, pag. 47-48.

4. v. de asemenea și I Petru II, 12-15; Tit III, 1; II, 9.

nu se deznădăjduiască). Slujilor, ascultați întru toate pe stăpânii voștri cei trupești, (nu slujind numai când sunt cu ochii pe voi, ca cei ce caută să placă oamenilor, ci în curăția inimii, temându-vă de Domnul)” (Coloseni III, 20- 22)⁵.

Osteneala ascultării. La prima vedere, renunțarea la libera alegere și, prin urmare, și la judecata liberă a faptelor, ar putea să pară, cum am remarcat, o călcare a libertății asemănătoare cu a lui Dumnezeu, cu care a fost înzestrat de la creare. Ar putea părea o sfărâmare a personalității, o predare de sine în robie. Dar dacă predă cu încredere, voința și toată judecata asupra sa, părintelui său duhovnicesc, ucenicul⁶ se eliberează de greua povară a grijilor pământești și poate deveni „monotropos”. cunoscând „curăția minții în Dumnezeu”⁷.

Și pentru că este vorba de o relație dintre părintele duhovnicesc și fiul său, ce nu este de ordin juridic și în care „bătrânul” se bucură de încredere totală și de dragostea ucenicului, acesta își poate supune total judecata, îl poate urma orbește, fără să reflecteze prea mult asupra corectitudinii poruncii primite, supunându-și astfel și mintea. Apoi, cine va asculta „orbește” va deveni „văzător”. căci va înțelege voia lui Dumnezeu prin virtutea ce o va dobândi, spre deosebire de creaturile neraționale, care nu o înțeleg⁸. Iar ascultarea trebuie să se facă și cu mintea, nu numai cu trupul.

Înaintarea duhovnicească spre o ascultare deplină nu se face cu ușurință. „Începutul omorării mădularelor trupului și a voii sufletului se face cu durere. Mijlocul e când cu durere, când fără durere. Iar sfârșitul se arată în nemișcare și în nesimțirea durerii. Acest fericit mort viu (adică monahul - n.n.) numai atunci se simte suferind osteneală și durere, când se vede pe sine făcând voia sa, temându-se de povara judecării sale”⁹. Monahii sunt supuși astfel unui fel de „martiriu al ascultării”, dar după cuvintele Mântuitorului Care zice: „Jugul Meu este bun și povara Mea este ușoară” (Matei XI, 30), ei sunt gata să mărturisească oricând că această viață este fericită.

Cum nota însă Sfântul Ioan Scărarul, atunci când monahul face voia sa proprie, suferă „osteneală și durere”, pentru că fără de ascultare nu poate

5. Drd. Ioan Cârstoiu, *Temeluri neotestamentare pentru voturile monahale*, în G.B. XI,IV, nr. 1-2, 1985, pag. 66-67.

6. Ucenic poate fi fratele începător sau un monah deja consacrat sau chiar orice creștin ce are un părinte duhovnicesc.

7. Arhimandritul Sofronie, *Fericirea de a cunoaște calea*, Ed. Pelerinul, Iași, 1997, pag. 73.

8. Thomas Spidlik, *Spiritualitatea răsăritului creștin - III. Monahismul*, trad. De diac. Ioan Ică Jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000, pag. 71-72.

9. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș*, IV, 5, trad., intr. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Staniloae, în „Filocalia”, vol. IX, Ed. IBMBOR, București, 1980, pag. 79-80.

exista monahism; cel ce nu face ascultare, își pierde calitatea de monah. Iar cel ce va cârți în lucrurile mici, va cârți și în cele mari, aflându-se într-o totală neascultare și pierzând astfel mântuirea.

Pentru ucenic ascultarea de părintele duhovnicesc este cea care îl inițiază în a cunoaște voia lui Dumnezeu, pentru a îndeplini această voie și a se face astfel părtaș vieții dumnezeiești. Când un ucenic s-a dus la un avvă să ceară sfat, acela nu i-a spus nici un cuvânt, iar la insistența fratelui, a răspuns: „Nu mai este cuvânt! Pentru neascultarea fiilor a luat Dumnezeu cuvântul din gura părinților”.

Iar starețul, „avva”, este îndrumătorul ucenicului, prin rugăciune și îndemn, spre trăirea unei vieți în Hristos. Niciodată părintele duhovnicesc nu dorește să supună voia începătorului propriei sale voi „omenești”, dar în viața practică, în comun, există posibilitatea apariției unor situații în care starețul să trebuiască să insiste ca ucenicul să îndeplinească poruncile sale, stare la care cel ascultător cu adevărat nu ar trebui să-l aducă niciodată. Starețul va avea o mare răspundere înaintea lui Dumnezeu, pentru sufletul fratelui ce i s-a încredințat, însă doar dacă acesta din urmă îl ascultă fără șovăială; dacă nu se supune, ucenicul poartă el însuși greutatea faptelor sale¹⁰.

Pe de altă parte, „bătrânul” nu va avea aceeași cerință pentru toți, ci un cuvânt diferit pentru fiecare; el nu folosește niște reguli abstracte, ci va trebui să dea răspunsuri în situații concrete. În această relație duhovnicească, părintele evită orice fel de constrângere și violență spirituală în relația cu ucenicii săi. El vorbește și acționează cu autoritate, dar aceasta decurge dintr-o iubire smerită. De aceea de multe ori evită chiar să le dea o regulă și îi călăuzește prin viața sa¹¹.

„Un frate l-a întrebat pe avva Pimen, zicând: Niște frați locuiesc cu mine, voiești să le poruncesc lor? l-a răspuns bătrânul: Nu, ci fă tu întâi aceasta, și de voiesc să trăiască, ei singuri vor vedea, l-a zis lui fratele: Voiesc și ei, părinte, să le poruncesc. Zis-a lui bătrânul: Nu, ci te fă lor pildă, iar nu dătător de lege”¹², după cuvintele Mântuitorului: „Știți că ocârmuitorii neamurilor domnesc peste ele și cei mai mari le stăpânesc. Nu tot așa va fi între voi, ci care între voi va vrea să fie mare să fie slujitorul vostru. Și care între

10. Arhimandritul Sofronie, *Fericirea de a cunoaște calea*, pag. 73-74.

11. Kallistos (Ware) al Diokleei, *Paternitatea spirituală în ortodoxie*, prefață la Irenée Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, trad. de Mihai Vladimirescu, Edit. Deisis, Sibiu, 1999, pag. 18-20

12. *Patericul -- ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale sfinților băvrani*, Episcopia Ortodoxă Română a Alba Iuliei, 1993, Pimen, 173, pag. 188

voi va vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă, după cum și Fiul Omului n-a venit ca să I se Slujească, ci ca să slujească El ...” (Matei XX, 25 - 28).

Părintele duhovnicesc. Acest „avvă”, „bătrân” nu neapărat cu viața, cât cu mintea, ca un păstor și învățător ce a fost socotit vrednic să conducă unul sau mai mulți călugări (o obște călugărească) „trebuie mereu să-și amintească de numele ce-l poartă: «părinte»; și să caute a dovedi prin fapte că este cu adevărat un părinte pentru obștea ce conduce și pentru frații ei. El este socotit că ține locul Mântuitorului în obște și, deci, nimic nu trebuie să învețe, nimic să rânduiască, ceea ce ar fi potrivit învățaturii Domnului”¹³.

Dacă părintele stareț este bun și în mănăstire toate merg bine; dacă el este nepăsător, nici în mănăstire nu poți căuta rânduială sau ceva bun. De aceea Sfântul Vasile cel Mare se îngrijește de stareț în mod deosebit, iată cum trebuie să fie starețul, în viziunea lui: „un bărbat, care fără de greșală ar merge înainte în chipul viețuirii, ținând a îndruma bine pe cei ce merg către Dumnezeu, împodobit cu virtuți, având în faptele sale mărturia dragostei către Dumnezeu, cunoscând dumnezeieștile Scripturi, să nu fie nebagător de seamă, ori iubitor de argint, ori prea îngrijorat de multe, tăcut, iubitor de Dumnezeu, primitor de străini, nemânios, neaducător aminte de rău, întărit în ce privește povățuirea celor ce se apropie de el, neiubitor de mărire deșartă, neîngâmfat, nemăgulitor, nestrămutat, nimic având mai scump decât pe Dumnezeu”¹⁴.

Apoi el „trebuie să fie încercat nu atât în privința vârstei sale înaintate - căci îmbătrânind și având fața plină de zbârcituri poate să aibă și apucături tinere, cât mai ales în privința bătrâneții obiceiurilor și a purtării lui în viața cea bine așezată, ca orice ar face sau ar zice să poată fi pentru obște ca lege sau pravilă”¹⁵. El le arată în viața sa pildă în împlinirea oricărei porunci a Domnului, astfel încât ucenicii să nu aibă nici o dezvinovățire, socotind porunca Domnului cu neputință de îndeplinit sau demnă de disprețuit¹⁶.

El este și blând și sever îndurător și răbdător față de cei care, din lipsă de experiență, ar neglija ceva din îndatoririle lor, el nu trece cu vederea păcatele, ci tratează cu blândețe pe cei ce ar uita de îndatoriri și trebuie să găsească metode de îngrijire corespunzătoare fiecărei boli, fără să doje-

13. *Îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, prelucrare după vechile scrierile Arhiepiscopului Eftrem Tighineanul, Cartea a doua, „Tiparul moldovenesc”, Chișinău, 1940, pag. 21-22

14. *Dreptarul Sfântului Vasile cel Mare, cuprinzând teoria și practica monahismului indeobște*, în *Vechile rânduieli ale vieții monahale*, trad. după ediția rusă a episcopului Teofan, apărută la Moscova în 1892, Ed. Mănăstirii Dobrușa, Jud. Soroca, Basarabia, 1929, pag. 309-310

15. *Dreptarul Sfântului Vasile cel Mare, cuprinzând teoria și practica monahismului indeobște*, în *Vechile rânduieli ale vieții monahale*, pag. 309-310

16. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari*, 43, l. în *Asceticile*, pag. 287

nească cu asprime, ci muștrând cu blândețe¹⁷. Va trebui astfel să unească iubirea cu certarea, arătând față de ei, când asprimea de conducător, când duioșia de părinte: iar pe cei tulburători și nedisciplinați îi va muștra fără cruțare. Obiceiurile urâte ale fraților, el le descoperă încercând să le smulgă din rădăcină, ca pe niște bălării otrăvitoare, pentru a nu suferi întreaga obște din pricina lor. Pentru cei ascultători și înțelegători, este de ajuns sfatul și îndemnul. Astfel, unul are trebuință numai de îndemn, altul de certare, iar altul de convingere. În toate acestea starețul trebuie să țină seama de puterea de pricepere a fiecăruia și de dragostea lui pentru viața îmbunătățită¹⁸. Iar „bunătatea starețului atunci se cunoaște, când el cu dragostea lui biruiește și pe acei care nu au către dânsul dragoste. Dar la aceasta este și dator, căci atunci urmează lui Dumnezeu. Care "face să răsară soarele peste răi și peste buni, și trimite ploaie peste drepti și peste nedrepti" (Matei 5, 45)¹⁹ Oricare ar fi însă greșeala fratelui, starețul trebuie să certe fără de patimă, căci cel ce înfruntă pe fratele cu răutate și mânie, nicidecum nu-l face slobod de păcate, ci pe sine însuși se afundă în greșeli. Aceasta, după cuvântul Apostolului: „certând cu blândețe pe cei ce stau împotriva, ca doar le va da Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului” (II Timotei II, 25)²⁰. Iar pe acela care, după multe sfaturi nu se rușinează și cu însăși fapta nu se îndreptează - spune Sfântul Vasile - ca pe unul ce este ucigaș de sine, precum zice pilda, de ar și plânge cu lacrimi, însă ca pe un mădular stricat și cu totul netrebnic, după exemplul doctorilor, să-l taie și să-l arunce de la trupul cel de obște...”²¹, așa cum învață Apostolul: „Să vă feriți de orice frate, care umblă fără de rânduială” (II Tesaloniceni 3, 6)²².

Cuviosul Benedict de Nursia îndeamnă, în același fel ca Sfântul Vasile, ca „avva să nu scape din vedere nici o greșeală și nici o abatere, ci abia de vor încolți ele, cu rădăcină cu totul să le smulgă, ca să nu se întărească, aducându-și aminte de cele ce s-au întâmplat arhierelui Eli” (I Regi cap. II și IV). Pe cei cinstiți și înțelepți cu întâia și a doua sfătuire să-i înțeleptească

17. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari*, 10, I - II, în *Asceticele*, pag. 288

18. *Îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, preluare după vechile scrieri de Arhierul Eftrem Tighineanul, Cartea a doua, „Țiparul moldovenesc”, Chișinău, 1940, pag. 22-23

19. *Îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, preluare după vechile scrieri de Arhierul Eftrem Tighineanul, Cartea a doua, „Țiparul moldovenesc”, Chișinău, 1940, pag. 27

20. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari*, 50, în *Asceticele*, pag. 294; *Vechile rânduieli ale vieții monahale*, pag. 315

21. *Apud îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, preluare de Arhierul Eftrem Tighineanul, pag. 36

22. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mici*, 9, pag. 320

prin cuvânt. În ceea ce-i privește „pe cei neînvățați și potrivnici cu inima, pe cei trufași și răzvrătiți” este mult mai drastic și sfătuiește chiar ca „de la început să-i astâmpere chiar cu pedeapsa trupească, amintindu-și de cele scrise: «Nu cruța pe feciorul tău de pedeapsă; chiar dacă îl lovești cu varga, nu moare. Tu îl bați cu toiagul, dar scapi sufletul lui din împărăția morții» (Pilde XXIII, 13-14)”²³.

Sfântul Teodor Studitul se adresează cârmuitorului obștii monahale:

„Nu trece cu vederea lucrurile care trebuiesc îndreptate. Chiar lucrurile mici nu le lăsa necercetate, crezând ca sunt bune, căci pot aduce mare răzvrătire între frați. Așa de pildă, de mănâncă cineva în ascuns, să fie pus la canon. De are ceva deosebit, un lucru cât de mic, ia-l de la dânsul. De nu vrea să lucreze, oprește-l de la mâncare. De pârăște sau fură cineva, scoate-l pe poartă afară, așa cum orânduiește pravila”. Dar adaugă apoi, arătându-și dragostea pentru cei certați: „Voi, fraților și fiii mei, auzind acestea să nu vi se pară aspre și să nu credeți că le spun fără milă. Eu le spun cu durere și din dragoste pentru mântuirea sufletului vostru, de care voi răspunde, precum și pentru marele păcat pe care l-aș avea, dacă nu vă spun acestea, dacă nu vă întăresc și nu vă sfătuiesc. Căci slujba părintelui bun este să nu-și lase feciorii nepedepsiți, ci să-i povățuiască, cu mici înfricoșări și cu certări, la câștigarea vieții veșnice”²⁴.

Dar pentru ca părintele duhovnicesc să poată ocârmui sufletele fraților cu atâta pricepere și înțelepciune, el are nevoie de acea virtute sau dar al lui Dumnezeu ce îl numim **dreaptă socoteală** sau **discernământ** (gr. diakrisis). De ce este atât de necesară această virtute celui ce conduce? Fiindcă cei ce urmează calea ascezei și nu sunt conduși de dreapta socoteală sau cu dreaptă socoteală, sunt supuși multor primejdii.

Referitor la aceasta, este cunoscută relatarea avvei Moise către Sfântul Ioan Casian: „Mi-aduc aminte că odată, în anii copilăriei, pe când mă găseam în părțile Tebaidei, unde locuia fericitul Antonie, bătrânii se adunaseră la el să le vorbească despre desăvârșire. Convorbirea a durat de seara până dimineața, aproape tot timpul nopții fiind consumat cu această chestiune. S-a discutat foarte mult ce virtute sau faptă ar putea ajuta pe monah nu numai să se ferească întotdeauna de cursele și ispitele diavolului, dar chiar să meargă cu pași siguri și fără greșală spre culmile desăvârșirii. Fiecare-și dădea cu părerea după puterea minții sale. Unii socoteau că se poate ajunge la aceasta prin post și priveghere, fiindcă mintea limpezită prin ele aduce curăția

23. *Vechile rânduieli ale vieții monahale*, pag. 676

24. *Cuvintele Sfântului Teodor Studitul*. 22. Edit. Episcopiei Ortodoxe Alba - Iulia, 1994, pag.

inimii și corpului, putându-se astfel mai ușor uni cu Dumnezeu. Alții spuneau că desăvârșirea constă în disprețul tuturor celor pământești, căci, dacă mintea ar fi complet despovărată de acestea, ar ajunge mai ușor la Dumnezeu, nefiind reținută de nici o piedică. Alții considerau necesară anahoreza, adică retragerea în singurătățile pustiului, unde rămânând cineva poate să vorbească mai familiar cu Dumnezeu și să i se dăruiască mai de aproape. Unii propuneau să fie îndeplinite cu sfințenie datoriile milosteniei, adică ale dragostei față de oameni, fiindcă prin aceasta Domnul promite în Evanghelia împărăția cerurilor, când spune: "Veniți, binecuvântații Tatălui Meu și stăpâniți împărăția pregătită vouă de la începutul lumii. Căci înfometat am fost și Mi-ați dat să mănânc, însetat și Mi-ați dat să beau"²⁵. S-au mai spus și alte păreri și în acest mod prin diferite virtuți credeau ei că se poate pregăti apropierea mai ușoară de Dumnezeu. După ce s-a consumat astfel în schimbul de păreri cea mai mare parte din timpul nopții, a luat cuvântul fericitul Antonie: «Toate, pe care le-ați spus sunt necesare celor însetați de Dumnezeu și dornici să ajungă la El. Dar experiența și insuccesul multora în practicarea acestora nu ne permite să le considerăm ca mijloace principale. Căci am văzut prea adesea că aceia care se aștern cu strășnicie pe post și veghe, ori se retrag într-o desăvârșită singurătate, căutând să se lipsească în așa măsură de cele mai mărunte lucruri trebuitoare, încât n-au nevoie nici măcar de un divan pentru trai, ori s-au dedicat în întregime actelor de milostenie, toți aceștia au rămas deodată atât de dezamăgiți, încât totul a fost pentru ei zadarnic, fiindcă n-au putut să-și încheie viața așa cum era de așteptat, ci dimpotrivă, după atâtea renunțări și osteneli, au ajuns la un sfârșit demn de dispreț. De aceea vom putea cunoaște limpede drumul principal care ne conduce la Dumnezeu numai după ce vom stabili cu precizie cauza prăbușirii și a dezamăgirii lor. Chiar dacă există din belșug virtuțile arătate mai sus, este destul să lipsească dreapta judecată pentru a ale slăbi puterea celorlalte. Singura cauză a nereușitei lor este faptul că, neformați îndeajuns de către cei mai bătrâni decât ei, nu și-au putut însuși spiritul dreptei judecăți care, ferindu-i de extremități, îl învață pe monah să meargă întotdeauna pe calea de mijloc, care este cu adevărat împărătească și nu-i permite nici să se urce la dreapta virtuților, adică din exces de zel și din trufie deșartă să depășească măsura dreptei credințe, dar nici să alunece la stânga viciilor prin delăsare și neglijență, adică sub pretextul ocrotirii trupului să ajungă la situația contrară, aceea a lenevirii sufletului. Dreapta judecată este ochiul și luminătorul corpului, după cum spune Mântuitorul în Evanghelia: «Luminătorul corpului tău este ochiul tău. Dacă ochiul tău a fost curat, tot

25. Matei XXV, 34-35.

corpul tău va fi luminat. Iar dacă ochiul tău este rău, tot corpul tău va fi întunecat»²⁶, prin aceea că, deosebind între ele toate gândurile și faptele omului, vede și luminează tot ceea ce trebuie făcut. Dacă acesta a fost rău în om, adică neîntărit cu adevărata judecată și știință, ori a fost amăgit de vreo rătăcire sau deșertăciune, va întuneca tot corpul nostru, adică va face fără lumină tot ascuțișul minții noastre și toate faptele noastre, învăluindu-le desigur în orbirea viciilor și în întunericul rătăcirilor. «Dacă lumina care este în tine – zice El – este întuneric, cât de mare va fi întunericul»²⁷. Fără îndoială, că dacă judecata inimii noastre rătăcește în noaptea ignoranței, atunci și gândurile și faptele noastre, cărora le lipsește cântarul dreptei judecăți, sunt învăluite în marele întuneric al păcatelor»²⁸.

Din cauza acestor primejdii care amenință atât pe părinți, cât și pe ucenici atunci când lipsește discernământul, începătorii trebuie să caute îndrumători care să aibă această virtute, căci atunci când un orb conduce pe alt orb, amândoi vor cădea în groapă. Un om lipsit de dreaptă socoteală poate face foarte mult rău, în afara cazului în care intervine un alt părinte cu dreaptă socoteală²⁹.

O altă problemă care se pune este **dacă părintele duhovnicesc trebuie să fie starețul** sau poate fi și un alt „bătrân”. Rânduielele monahale pendulează permanent între „două orientări: unicitatea părintelui duhovnicesc, identificat cu egumenul, și libertatea alegerii lui, mai mult sau mai puțin lăsată la dispoziția fiecăruia”³⁰ Sfântul Vasile asociază egumenului câțiva „bătrâni”¹ care să-l controleze și să-l ajute în sarcina sa. Unul din ajutoarele ce se dau este tocmai în privința mărturisirii. Sfântul Vasile lasă ucenicului libertatea de a-și alege el însuși un povățuitor dintre cei ce îndeplinesc condițiile necesare, stabilite de cel mai mare. Dacă povățuitorul este ales în mod liber, ucenicul își poate descoperi cu mai multă ușurință toate cele ascunse ale sufletului.

Iată însă că în Tipicuri, găsim cel mai adesea ideea că: „toți trebuie să aibă părinte duhovnicesc pe egumen” (Typikon-ul Mănăstirii Sfântul Mamas). Există și excepții, ca o îngăduință extremă: „Dacă din întâmplare

26. Matei VI, 22-23.

27. Matei VI, 23.

28. Ioan Casian, *Convorbiri duhovnicești*. II, 2, trad. Din limba latina de Prof. David Popescu, prefață, studiu introductiv și note de prof. Nicolae Chițescu, în vol. Sf. Ioan Casian, „Serieri alese”, PSB, 57, Ed. IBMBOR, 1990, pag. 328.

29. Irenae Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, prefață de Kallistos (Ware) al Diokleei, postfeță de P. Thomas Spidlik, trad. de Mihai Vladimirescu, Ed. Deisis, Sibiu, 1999, pag. 95-98.

30. Irenae Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, pag. 124

cineva ajunge la atâta lipsă de încredere, încât nu va mai voi să se mărturisească egumenului, egumenul va avea grijă de mântuirea lui cum va putea; îi va îngădui slăbiciunea și va însărcina pe unul din bătrânii mănăstirii, bărbat chibzuit și în stare să deosebească gândurile, să primească mărturisirile acestui frate”³¹.

Typikon-ul de la Mănăstirea Fecioarei Binefăcătoarea (Evergetis) din Constantinopol reglementează astfel: „1. Egumenul trebuie să asculte mărturisirea monahilor săi de două ori pe săptămână; 2. El se poate ajuta de alții, preoți sau diaconi sau chiar frați, care vor părea în stare să primească mărturisirea gândurilor; 3. Dar toți aceștia vor avea putere doar asupra gândurilor mai ușoare, cele mai grele trebuind mărturisite egumenului; 4. Prima spovedanie trebuie făcută în fața egumenului, înaintea tunderii, ca el să-i poată cunoaște mai bine pe toți și să împartă leacurile cuvenite fiecăruia; 5) Cine nu se spovedește, ar trebui de drept alungat din mănăstire; dacă este tolerat, aceasta este în vederea îndreptării sale. În așteptarea ei este îndepărtat de la Sfânta împărtășanie”. Deși se permite, pentru păcate mărunte un alt părinte ca să primească descoperirea gândurilor, în același Typikon găsim un capitol intitulat: „Despre aceea că toți frații trebuie să se mărturisească egumenului și că nimeni dintre ei nu trebuie să aibă un alt părinte duhovnicesc”³².

Motivul principal pentru care multe rânduieli stabilesc ca toți din obște să se mărturisească egumenului, este acela că acesta trebuie să cunoască gândurile ascunse și faptele tuturor. Cel ce refuză să-și deschidă sufletul egumenului va face opinie separată, din voia proprie. Nu vor mai exista oricum relații paterne și filiale.

Este adevărat că viața monahului din obștile bizantine este legată așa de mult de părintele duhovnicesc - egumenul său, încât neînțelegerea cu acesta din urmă o făcea să fie greu suportabilă. În cazul acesta însă, se repetă neîncetat că este de vină numai și numai voia proprie a ucenicului. Se poate să fie un motiv al instabilității constatate uneori la monahii răsăriteni, care tind să-și caute, asemenea anahoreților, un „avvă”. O soluție ar putea fi considerată libertatea lăsată monahilor dintr-o mănăstire de a-și încredința grija sufletului altui „bătrân”, decât egumenul. Totuși, cu siguranță că practica, devenită tradiție, ca egumenul să fie singurul care mărturisește pe frați (atunci când e posibil), are o importanță deosebită prin faptul că este firesc ca aces-

31. Typikon de la mănăstirea Pantocrator din Constantinopol, după Dmitrievsku. *Opisanie*. apud Irenee Hausherr. *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească*, pag. 124.

32. Apud Irenee Hausherr. *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească*, pag. 125.

ta să-i cunoască îndeaproape pe cei de sub ascultarea sa, stabilindu-se în felul acesta o relație filială³³.

Viața închinată lui Dumnezeu impune, pentru a putea obține progrese duhovnicești, rugăciunea. Prin rolul său, „bătrânul” trebuie să se roage pentru fiii săi duhovnicești. Cu siguranță că un părinte duhovnicesc trebuie să se roage și pentru ceilalți, însă îndeosebi pentru cei de care Providența l-a legat într-un mod deosebit. Rugăciunile părintelui duhovnicesc însoțesc astfel ucenicul în toate faptele lui. Datorită lor, acesta scapă de primejdii în care, fără ele, ar pieri³⁴. Patericul ne istorisește că „un frate a venit de la Schit la avva Ammun și i-a zis: Mă trimite părintele meu la slujbă și mă tem de curvie. I-a zis lui bătrânul: Ori în ce ceas îți va veni ispita, zi așa: Dumnezeuul puterilor, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă! Deci într-una din zile o fată a încuiat ușa după dânsul. Iar el, strigând cu glas mare, a zis: Dumnezeuul puterilor, pentru rugăciunile părintelui meu, scapă-mă! Și îndată s-a aflat pe calea către schit³⁵.

Ucenicul are și el îndatoriri față de părintele său duhovnicesc.

„Sunt două categorii de călugări: unii au darul unei credințe spontane și ei intră cu ușurință pe calea ascultării; alții, cu toate că au o aspirație fierbinte către Dumnezeu și o râvnă mare să trăiască potrivit poruncilor Sale, se eliberează cu osteneală de încrederea pe care o au în ei înșiși și nu învață ascultarea decât cu mare greutate”.

Un frate ascultător nu trebuie să întreprindă nici o faptă (nici chiar să bea un pahar cu apă - spun unele îndemnuri din Pateric) fără binecuvântare, deoarece bucuriile mici, ca și cele mari, au nevoie de cunoașterea voinței lui Dumnezeu, căci „în viața omului, totul este important”. Totul ia astfel, în viața acestuia, un caracter sfințit, ascultătorul simțind prezența Duhului lui Dumnezeu³⁶. Zis-a Avva Antonie: „de este cu puțință, câți pași face călugărul, sau câte picături bea în chilia sa, trebuie cu îndrăzneală să le vestească bătrânilor, ca nu cumva să greșească întru dânsule”³⁷.

Acastă mărturisire, nu era neapărat o spovedanie a păcatelor, cât era o descoperire a gândurilor, a tot ceea ce tulbură sufletul, fiind un mod de a verifica cum anume trăim și la ce trebuie să fim atenți. Practica descoperirii gândurilor cât mai des (chiar în fiecare zi, cum se petrecea la chinovia Sfân-

33. Irenee Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească*, pag. 126-127.

34. Irenee Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, pag. 138-141

35. *Pateric*, Ammun 3, pag. 34.

36. Arhimandritul Sofronie, *Fericirea de a cunoaște calea*, Edit. Pelerinul, Iași, 1997, pag. 76-79

37. *Pateric*, Antonie 40, pag. 14.

tului Eftimie, la Studion, la Evergetis și în alte multe mănăstiri) nu ducea însă la un „infantilism spiritual”, ci trebuia să ducă pe ucenic la a învăța să asculte glasul lui Dumnezeu în propria conștiință devenită curată. De aceea, părintele duhovnicesc nici nu contrazice din principiu tot ceea ce îi descoperă ucenicul, ci caută numai să reprime „voia proprie” și toate înclinațiile rele. E greu de spus când anume nu mai avem nevoie să ne descoperim gândurile proprii unui om duhovnicesc, adică când conștiința noastră a devenit atât de curată încât să cunoască desăvârșit voia lui Dumnezeu³⁸.

Un aspect ce trebuie semnalat este că ucenicul trebuie să rămână fidel duhovnicului ales care este preferabil să fie egumenul. „Ai grijă să rămâi credincios până la moarte duhovnicului căruia te mărturisești de la bun început - spune Sfântul Simeon Noul Teolog. Nu te sminti niciodată de el, chiar că l-ai vedea desfrânând. Astfel nu vei suferi nici o pagubă. Însă, dacă-l disprețuiești și mergi la altul, te vei face pricină a multor certuri și îi vei învinui la fel pe toți ceilalți; și astfel îți vei deschide căile pierzaniei, pentru că te vei obișnui să-i schimbi unul după altul și nu vei înceta niciodată să cunoști stâlpnici, zăvorâți, isihaști, pentru a merge să te mărturisești lor și apoi îți vei pierde încrederea în toți, rămânând fără nici un sprijin”³⁹.

În viața de obște, toți frații, de la cel dintâi până la cel de pe urmă, trebuie să aibă dragoste față de starețul mănăstirii lor și să se supună lui. Și când starețul ar părea că nu este atent față de ei, prin dragostea lor fiască îl vor îndupleca să le fie ca un adevărat părinte. Dacă măhnește cineva pe stareț, cu cuvinte, sau cu fapte potrivnice, acela arată că nu are față de el adevărata dragoste fiască, ci este plin de mândrie. Aceștia se arată potrivnici și lui Dumnezeu, fiindcă „celor trufași Dumnezeu le stă împotrivă, dar celor smeriți le dă har” (I Petru V, 5)⁴⁰.

Sfântul Ioan Casian îndeamnă ca ascultarea să fie pe primul loc. Dacă frații ar fi în chilie, ocupându-se cu lucrări și cu meditații, dacă ar fi chemați la rugăciune sau altă treabă obștească, să se grăbească atât de tare încât, dacă de exemplu s-ar ocupa cu copieri de cărți, „să nu zăbovească nici măcar atât cât îi trebuie pentru terminarea semnului (literei) pe care a început să-l scrie”⁴¹. Aceasta pentru că virtutea ascultării este mai presus de toate cele-

38. Thomás Spidlik, *Spiritualitatea răsăritului creștin - III. Monahismul*, pag. 76-78.

39. Vie de Simeon le Nouveau Theologien. Roma. 1928. pag. XLIX și urm. apud Irenee Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, pag. 190-191.

40. *Îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, prelucrare după vechile scrieri de Arhiepiscopul Eftimie Tighincanul, Cartea a doua. „Țiparul moldovenesc”. Chișinău, 1940. pag. 39-41

41. Vezi și pilda din *Pateric. Anonime I*, pag. 147

lalte virtuți, încât trebuie să fie gata a îndura orice pagubă, numai să nu se calce această singură „lege prea bună”⁴².

Pentru fiecare lucru, ucenicul trebuie să ia blagoslovenie de la stareț și apoi să-l săvârșească cu cuget curat. Căci „ascultarea numai atunci este bineplăcută lui Dumnezeu, când cele poruncite se împlinesc nu cu întristare, nici cu zăbavă, nici cu răceală sau cărtire și nici cu scuze. Ascultarea, ce se arată celui mai mare, lui Dumnezeu i se dă. Dacă ucenicul se supune nu cu voie bună, ci numai cu buzele, dar în inima sa va cărti, chiar dacă va împlini porunca dată, lucrul acela nu va fi plăcut lui Dumnezeu, Care vede inima celui care cârtește. Pentru un astfel de lucru el nici o răsplată nu va primi, ba încă se va supune pedepsei, împreună cu cei ce cărtesc, dacă nu se va îndrepta, împlinind canonul cuvenit”⁴³ Sfântul Vasile spune chiar că „acela care cârtește s-a înstrăinat de adunarea fraților și lucrul lui nu mai poate fi folosit de aceștia”⁴⁴

Iar dacă am văzut că adeseori starețul trebuia să mustre ca să poată vindeca, apoi cu siguranță că acela ce e muștrat nu trebuie să cârtească ci să accepte certarea ca de la Dumnezeu. Căci „cel ce a respins de la sine muștrarea dreaptă sau nedreaptă, a respins însăși mântuirea sa. Iar cel ce o primește cu durere, sau fără durere, va dobândi degrabă iertarea păcatelor sale” (Sfântul Ioan Scărarul)⁴⁵. Muștrarea aceasta trebuie să te facă atent la tine însuși, pentru a-ți da seama că greșești cu ceva sau cel puțin faci altuia impresia că greșești într-o anumită privință. Deci te silești să te vindeci și să te schimbi și în acea privință, pentru câștigarea mântuirii. Apoi însăși primirea muștrării, pentru că pricinuieste pocăință, aduce iertarea greșelilor⁴⁶.

Se poate ivi, însă, din lucrarea vicleanului „ucigaș de oameni”, ca cineva să se mânie pe stareț, ori pentru muștrare sau dojana, ori pentru alte nemulțumiri. Acesta nu trebuie să tăinuiască mânia sa, dar nici s-o descopere la cine nu se cuvine, spre vătămarea sufletului aceluia. El este dator să arate pricina mâniei sale starețului sau părintelui său duhovnicesc (dacă este altul) și să caute să se liniștească până la apusul soarelui, după cuvântul care zice: „Soarele să nu apună peste mânia voastră. Nici nu dați loc diavolului” (Efeseni IV, 26-27). Iar cel ce aude pe cel cuprins de mânie că „după a sa ne-

42. *Rânduiala Cuviosului Ioan Casian* IV, 12 în *Vechile rânduieli ale Vieții monahale*, pag. 635-636

43. *Rânduiala Cuviosului Benedict* (de Nursia), cap. 5, în *Vechile rânduieli ale Vieții monahale*, pag. 682-683

44. *Regulile mici*, 39, pag. 332

45. *Scara dumnezeiescului urcuș*, IV, 38, pag. 105

46. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș*, IV, 38, pag. 105, nota 174

socotință și ca un slab de suflet, cârtește împotriva starețului, adică îl judecă și îl grăiește de rău, acela trebuie să-i dea cuvânt folositor de suflet prin care să-l facă să-și înțeleagă greșeala. Iar de nu reușește să-l întoarcă de la tulburarea sa. să se roage pentru el către Dumnezeu⁴⁷. Cel ce nu primește hotărârile starețului, trebuie - după Sfântul Vasile - să-și expună obiecțiile sale acestuia, „dacă are vreun motiv puternic, în sensul Scripturii, sau să tacă și să împlinească porunca”. Dacă porunca ar fi greșită s-ar scăpa frații din greșeală, iar „dacă se va dovedi că porunca e dată cu dreaptă rațiune se va elibera el însuși de îndoiala cea deșartă și periculoasă”. Însă „dacă unii stăruie în neascultare, criticând în ascuns, nedându-și pe față nemulțumirea lor, să se îndepărteze din comunitate, pentru că provoacă îndoială între frați, zguduie autoritatea poruncilor și se fac învățători ai neascultării și răzvrătirii, pentru că "puțin aluat dospește toată frământătura" (I Corinteni V, 6)⁴⁸.

Se întâmplă uneori și ca ucenicul să-l întreacă pe „avva” în înțelepciune și atunci „avva” să ceară a intra ucenic. Citim în *Pateric* că „un bătrân oarecare avea un ucenic iscusit și foarte înțelept. Iar odată, mâniindu-se pe el, l-a gonit de la sine. Acela fiind gonit și ieșind din ograda și chilia bătrânului său, ședea afară, răbdând bărbătește. După aceea, ieșind bătrânul afară din chilie și văzându-l pe dânsul șezând și plângând, s-a umilit cu inima și s-a bucurat foarte de acesta, căci el socotea că dacă l-a gonit se va fi dus și de aceea nu mai avea nădejde să-l mai vadă vreodată, știind că fără nici o vină, cu mânia sa. l-a gonit și-i părea foarte rău de el. Iar dacă l-a văzut, de bucurie i s-a închinat până la pământ, zicând: O, slugă bună și ucenic al lui Hristos, iată, smerenia și răbdarea ta a biruit mânia, iuțimea și neputința mea! Mergi, frate, în chilie și de acum înainte tu să-mi fii mie bătrân și eu voi fi ție ucenic, de vreme ce tu cu smerenia și răbdarea ta ai întrecut bătrânețile mele”⁴⁹.

Părinți și ucenici. Nu trebuie să uităm că părintele și ucenicul se întăresc și se ajută unul pe altul pe calea mântuirii, căci părintele trebuie să-și iubească ucenicul, iar ucenicul să-și iubească „bătrânul”; părintele trebuie să se roage pentru ucenic, ca el să dobândească virtuțile necesare mântuirii, iar ucenicul să se roage pentru „bătrânul” său, ca Dumnezeu să-l îndrume spre buna cârmuire a celui de sub ascultare. În această relație personală, părintele

47. *Îndrumări în viața de obște monahicească și cuvinte de folos pentru monahi*, prelucrare după vechile serii de Arhiepiscopul Efrem Tighineanul, pag. 45-46

48. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari*, 47, pag. 292

49. *Pateric*, pag. 343

duhovnicesc crește și se schimbă împreună cu ucenicul său, fiindcă Dumnezeu îi călăuzește neconținut pe amândoi.

Ar putea părea ca un lucru firesc faptul că ucenicii, crescând în virtute, devin la rândul lor „bătrâni”, duhovnicește vorbind. Și ni se pare așa pentru că vedem acest lucru pe plan trupesc, cum un tânăr, înaintând în vârstă, devine bătrân. Însă nu toți ucenicii pot ajunge la acea măsură duhovnicească ce i se cere unui bătrân, ori pentru că nu s-au străduit destul în dobândirea virtuților, ori pentru că nu sunt înzestrați de Dumnezeu cu acele daruri esențiale pentru un „avvă”. Unii dintre ei însă fug de această responsabilitate a cârmuirii sufletelor și întâlnim în Pateric monahi care -printr-o măsură extremă - chiar s-au mutilat pentru a nu fi făcuți, fără voia lor, episcopi.

Sfântul Ioan Casian descrie petrecerea starețului Pinufius. Acesta fusese preot într-o mare mănăstire din Egipt, unde era cinstit și venerat de toți pentru viața, vârsta și preoția lui. Văzând el că nu mai poate trăi în umilința și în supunerea ce le dorea sufletul său, a fugit pe ascuns în îndepărtata mănăstire a tabenesioților, în haine de mirean, cerând să fie primit. După multă așteptare în fața porții, căci era socotit ca „un bătrân prăpădit care, ajuns la capătul vieții, cere să intre în mănăstire”. Împlinind el acolo muncile cele mai de jos ca un frate începător, timp de trei ani, prin vrerea lui Dumnezeu, a fost recunoscut de un frate din mănăstirea sa, pe când săpa, într-o „îmbrăcăminte ticăloasă”, pământul în jurul zarzavaturilor. Fiind descoperit, a fost adus de frați, fără de voia sa, în mănăstirea lor. „Aici plângea amarnic că a fost despuiat, din pizma diavolului, de traiul vrednic în umilință, de care, îndelung căutat, se bucurase a-l fi aflat în sfârșit, și că nu s-a învrednicit să-și sfârșească viața în supunerea ce și-o asigurase. Acum frații erau mai vigilenți ca el să nu fugă și de la ei la fel. Dar iată, că după puțin timp iar a fugit, de data asta mai departe, în ținuturile Palestinei, la mănăstirea Betleem; după puțin timp iar a fost descoperit și chemat înapoi în mănăstirea sa, cu foarte stăruitoare rugăminți”⁵⁰. De ce a renunțat starețul Pinufius la sarcina de părinte pentru cea de ucenic? Nu pentru a fugi de răspundere, cât pentru a fugi de slava deșartă și conștient fiind că numai prin viața sub ascultare poate să rămână neîmpărțit, fără voie proprie și fără de griji.

Istoric vorbind, problema lepădării de propria voință, prin supunerea față de obște sau față de un avvă, nu s-a pus în mod suficient de clar, cum vom

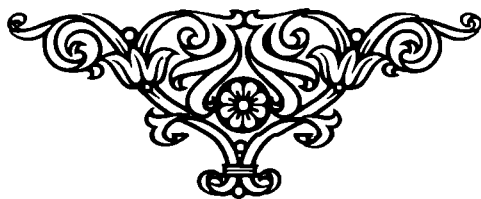
50. Sfântul Ioan Casian, *Despre așezăminte mănăstirești* ..., IV, 30-32, pag. 155-157

vedea că s-a pus problema celorlalte două voturi, decât în cadrul vieții cenobitice sau chinoviale⁵¹, dar nici chiar aici deplin.

În cadrul rânduielilor Sfinților Pahomie, Teodor, Vasile, Casian și Benedict, unde sunt tratate castitatea și sărăcia ca promisiune făcută înaintea mai multor martori și a Părintelui spiritual, ascultarea este tratată tangențial și nu formează un vot, o făgăduință. În schimb, „smerenia este privită ca o coroană a castității și sărăciei”. Cu siguranță, cine e smerit este și supus⁵².

Firește ar fi să vorbim și despre smerenie, ca una ce este legată atât de strâns de făgăduința ascultării, căci se condiționează reciproc, mai ales că în primele veacuri ceea ce înlocuia votul ascultării era necesitatea pentru un călugăr de a fi supus. Însă dimensiunea lucrării nu ne permite, acum, aceasta.

† **Varsanufie Prahoveanu**
Episcop-Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

---

51. Pr. prof. Liviu Stan, *Recenzie la Karl Heussi. Originea monahismului*, Tubingen, 1936. (în lb. germană), în rev. *Ortodoxia*, anul VII, nr. 2, 1955, pag. 280

52. Arhim. Atanasie Gladcovschi, *Psihologia monahilor*, partea I, Edit. România Creștină, col. „*Glasul monahilor*”, București, 1999, pag. 81

“CARTE FRUMOASĂ, CINSTE CUI TE-A SCRIS”

Noutăți editoriale

“Pe treptele slujirii creștine”

Volumul al XVI-lea

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

București, 2005, 615 p.

„Apariția celui de-al XVI-lea volum din seria ce poartă genericul „Pe treptele slujirii creștine” este marcată de ceasul aniversar pe care l-a trăit Întâistătătorul Bisericii Românești, Prea Fericitul Părinte Teoctist. A fost un prilej de alese bucurii și de luminare sufletească pentru toți românii pe care îi păstorește cu harul înțelepciunii, cu iubirea pentru Dumnezeu și cu cunoștința înaltă a tuturor îndatoririlor pe care le presupu-

ne Biserica Românească. O mărturie plină de gândurile împăcate ale împlinirii este doveditoare în acest sens: „Mărturisesc că numai Dumnezeu știe cu câtă dragoste și iubire mi-am împlinit în viața mea, din tinerețe și până astăzi, îndatoririle legate de Biserica noastră strămoșească.”

Academician Mihai Cimpoi

“Prea Fericitul Părinte Teoctist Patriarhul României”

Autor: Dr. George Stan

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

București, 2005, 267 p. +16 p. Color

„Pentru rodnica și îndelungata slujire arhierască și patriarhicească, pentru permanenta Sa dăruire slujirii Sfântului Altar al Bisericii noastre strămoșești, neamul nostru românesc, unității pan-ortodoxe și refacerii unității creștine, pentru înțelepciunea și bunătatea Sa, pentru neobosita strădanie de a găsi fericiți rezolvare a proble-melor care se ivesc într-o lume secularizată, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist – păstor după pilda Mântuitorului este înconjurat cu dragoste și respect de clerul și credincioșii Sfintei noastre Biserici”

(Dr. George Stan)

„Lucrarea de față a Domnului Dr. George Stan constituie un prinos de recunoștință adus Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru tot ceea ce a reprezentat și reprezintă pentru viața și misiunea Bisericii noastre ”

Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu

“Glasul Bisericii”

Revista Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei

Anul LXIV, Nr. 5-8, mai-august 2005

Continuându-și tradiția, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist editează revista teologică „Glasul Bisericii” care își propune ca la fiecare apariție să se îmbogățească în calitate dar și în imagine pentru o mai bună cunoaștere a învățăturilor de credință ale Sfintei noastre Biserici.

În cuprinsul acestui număr, alături de cuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și ale Înalț Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Episcopi ai Sfintei noastre Mitropolii, colegiul redacțional prezintă știrile și evenimentele de pe cuprinsul întregii Mitropolii. Cu această ocazie Colegiul redacțional mulțumește

tuturor colaboratorilor și prietenilor revistei noastre mitropolitane pentru dragostea de a fi alături de noi în propovăduirea și aprofundarea credinței noastre ortodoxe românești.

„Omilia la săracul Lazăr.”

Despre soartă și providență. Despre rugăciune. Despre viețuirea după Dumnezeu.

Autor: Sfântul Ioan Gură de Aur

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

București, 2005, 377 p.

„Într-adevăr, doar din aceste cărți putem învăța cum trebuie să ne fie credința, pentru ca să nu ne amăgim cu o închipuită evlavie, cum se cuvine să ne rugăm pentru a fi ascultați de Dumnezeu cum să ne încredințăm purtării de grijă dumnezeiești, cum să viețuim ca să bineplacem lui Dumnezeu.

Cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur ar trebui să aibă un răsunet deosebit pentru omul acestui veac, care – copleșit de mulțimea și felurimea cărților cu care este îmbiat la tot pasul – nu mai pare să se preocupe de caracterul duhovnicesc, sau cel puțin moral al acestora.[...]

De aceea, binecuvântând cu părintească bucurie apariția editorială a acestei noi tipărituri a Editurii Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, le dorim tuturor celor care o vor citi ca învățăturile dumnezeiești din aceste gagini să-i facă să umble „cu vrednicie întru Domnul, plăcuți Lui întru toate, aducând roadă în orice lucru bun și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu”(Coloseni 1,10)

**“Slujba și Acatistul Sfântului Ierarh Grigorie Dascălul
Mitropolitul Țării Românești”**

**Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor,
București, 2005, 56 p.**

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor a scos la lumina tiparului slujba și acatistul Sfântului Ierarh Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești. Cartea conține slujba Vercerniei mici, a Vecerniei Mari, slujba Utreniei și Acatistul Sfântului Ierarh Grigorie Dascălul

Slujba Sfântului Ierarh Grigorie Dascălul a fost alcătuită de P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, după texte puse la dispoziție de P. Cuv. Protos. Savatie Baștovoi și P. Cuv. Protos. Damaschin Ștefan și revizuit de P.S. Irineu, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului.

**“Grigorie Dascălul
Mitropolitul Țării Românești”
(1765-1834)**

Argumente pentru canonizare

**Text alcătuit de Pr. Dr. Florin Șerbănescu, Consilier
Patriarhal**

**Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor,
București, 2005, 49 p.**

„Percept și păstrat în memoria Ortodoxiei Românești în lumina credinței, a faptelor sale cărturărești și de cârmuire cu totul deosebite, precum și în lumina vieții sale sfinte, așezat fiind la loc de cinste în Patericul Românesc, mitropolitul Grigorie Dascălul apare ca o personalitate bisericească de primă însemnătate, vorbindu-se adeseori despre așteptata sa așezare în ceata sfinților acestui pământ românesc.

El ne grăiește întru sfânta rugăciune de dincolo de zare, trăind mereu în inimile noastre, prin jertfelnica-i viață, întru toate dăruită Bisericii și poporului român, dăruită spre nemurirea în înălțătoarele-i cuvinte testamentare: „Numai atât voesc să trăiesc cât să ajuterez Pravoslaviei și neamului și fraților, ca să poată cu înlesnire, prin învățăturile sfinților, să dobândească bunățile cele veșnice. ”

Pr. Dr. Florin Șerbănescu

“Slujba și Acatistul Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica”

**Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor,
București, 2005, 51 p.**

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor a scos la lumina tiparului slujba și acatistul Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica. Cartea conține slujba Vecerniei mici, a Vecerniei Mari, slujba Utreniei și Acatistul Sfântului Cuvios Gheorghe.

Slujba și Acatistul Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica au fost alcătuite de P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, după texte puse la dispoziție de P. Cuv. Protos. Teofil Anăstăsoaie, P. Cuv. Protos. Savatie Baștovoi și P. Cuv. Ierod. Ignatie Grecu

și revizuit de P.S. Irineu, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Râmnicului

“Cuviosul Părinte Gheorghe de la Cernica și Căldărușani” (1730-1806)

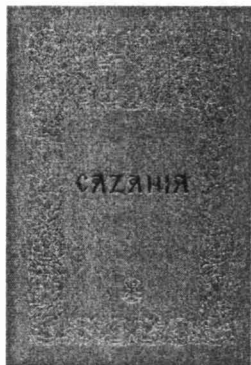
Argumente pentru canonizare

**Text alcătuit de Pr. Dr. Florin Șerbănescu, Consilier
Patriarhal**

**Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor,
București, 2005, 45 p.**

„Textul cărții alcătuit de Părintele Florin Șerbănescu cuprinde o parte dintre mărturiile cinstirii deosebite de care s-a bucurat starețul Gheorghe în conștiința Bisericii Ortodoxe Române de-a lungul a două secole, care dovedesc o pregnantă și luminoasă imagine a cuviosului părinte ce înmiresmează bogat filele Patericului românesc și care a fost și este chemat, să se adauge cetei binecuvântate a sfinților Ortodoxiei Românești.”

„Tâlcuirea Evangheliilor și Cazanii la toate duminicile”
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române

București, 2005, 690 p.

„În Biserica noastră dreptmăritoare a fost rânduiala ca în cursul Sfintei Liturghii din Duminicile de peste an, rostirea pericopei evanghelice să fie urmată și de o limpezitoare tâlcuire, pentru ca nu cumva învățăturile din dumnezeiescul text să fie înțelese „după socotința fiecăruia” (II Petru 1, 20) [...] Unei lucrări asemănătoare – de zidire duhovnicească și morală și de întărire a conștiinței creștin-ortodoxe -, îi este destinată și această nouă ediție a Cazaniei. Prin ea se restaurează totodată și înțelesul original al cuvântului

„cazanie”, denumind nu o didahie searbădă, ci o înălțătoare învățătură dumnezeiască, împărtășită credincioșilor după canoanele unei gândiri bisericești și într-un grai românesc de neasemuită limpezime și neîntrecută încântare.

De aceea, cu părintească dragoste binecuvântăm această nouă tipăritură a Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, oferind-o spre folosință slujitorilor sfințelor noastre altare și îndreptând către fiecare dintre aceștia cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „*la aminte la tine însuși și la învățătura ta; stăruie în ele, căci făcând aceasta te vei mântui – și pe tine, și pe cei ce te ascultă*” (Timotei 4,16)

† Teoctist

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

„Paul Constantinescu și muzica psaltică românească”

Autor: Pr. Prof. Stelian Ionașcu

Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române

București, 2005, 424 p.

„Lucrarea cu titlul „*Paul Constantinescu și muzica psaltică românească*” a Părintelui profesor Stelian Ionașcu prezentată ca teză de doctorat în cadrul Facultății de Teologie din București, catedra Teologie practică, specializarea Muzică bisericească și ritual, sub îndrumarea științifică a Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu, este rodul unei strădanii susținute de cercetare, în care susține cu competență o latură foarte importantă a activității compozitorului Paul Constantinescu și anume,

muzica de inspirație bisericească. Considerând că munca autorului a fost încununată de succes ne exprimăm bucuria că lucrarea va ieși de sub lumina tiparului, putând fi cercetată de un segment larg de cititori din spațiul eclesial și muzical românesc.”

Pr. Prof. Dr. Nicu Moldoveanu

“Tristețea anxietății și bucuria nădejzii”

Autor: Monahul Moise Aghioritul

Editura Sofia,

București, 2005, 141 p.

„Astăzi lumea se confruntă cu o mare problemă: aceea a păcii sufletești și a liniștii lăuntrice: căci, cum bine vedem, s-a înstăpânit un întuneric interior, în timp ce se înțeșec tot mai mult conflictele și impasurile oamenilor.

Așadar în această lume plină de primejdii, de neconținute amăgiri și săcâitoare ispite, tradiția ortodoxă vine să ofere câteva dintre cele mai bune „soluții” întru umplerea acestui gol ce copleșește lumea.

Ducând la bun sfârșit acest volum din seria „Flori athonite”, sub

titlul general „*Tristețea anxietății și bucuria nădejzii*”, cu smerenia ca aceasta să-i ajute pe frații care plini de bunăvoință, se luptă pentru a se lepăda de cumplita neliniște și de grozavele sale urmări”

Monahul Moise Aghioritul

“Binecuvântarea durerii și durerea iubirii”

Autor: Monahul Moise Aghioritul

Editura Sofia,

București, 2005, 142 p.

“În mijlocul unei omilii se spune: „Un bun învățător se jertfește, se oferă pe sine, se află în slujba celuilalt și îl iubește, iar iubirea sa îi dă o bună neliniște și o dulce durere. Și asta pentru că durerea este dulce numai prin iubire. Cel ce iubește cu adevărat nu se simte deznădăjduit în fața durerii, ci, dimpotrivă, dobândește și mai mult curaj”. Astfel se justifică și titlul lucrării de față.

Cu speranța că în paginile cu urmează vor fi date răspunsuri la întrebări ce frământă pe mulți dintre frații noștri, răspunsuri venite nu din înțelepciunea sriitorului, ci din bogăția pe care ne-au transmis-o Sfinții

noștri Părinți, oferim spre publicare și această nouă carte a seriei „*Flori athonite*”.

Monahul Moise Aghioritul

„Viața mea în Hristos”

Autor: Sfântul Ioan de Kronstadt

Efitura Sofia,

București, 2005, 501 p.

„Cu îmbelșugare mi-ai descoperit, Doamne, adevărul Tău și dreptatea Ta. Dezvăluitu-mi-ai, prin cunoașterea științelor, întreaga bogăție a credinței, a firii și a minții omenești.... Am învățat câte ceva din marea știință a cunoașterii de sine și a apropierii de Tine; într-un cuvânt, am aflat o mulțime de lucruri, descoperitu-mi-s-au cele mai mari dintre cunoștințele omenești; multe voi mai afla și de acum încolo ”

Sfântul Ioan de Kronstadt

“Jurnalul ultimului duhovnic de la Optina”

Autor: Ieromonahul Nikon

Editura Sofia,

București, 2005, 484 p.

„Dintre cele trei caiete ale ascultătorului Nikolai Mitrofanovici Beliaev, viitorul ieromonah Nikon și ultimul duhovnic al Mănăstirii Optina înainte de închiderea ei în 1927, canonizat în 1996, a rămas numai unul, din care au fost pierdute câteva pagini de început. Însă și pe temeiul textului care s-a păstrat ne putem alcătui o imagine destul de completă a căutărilor viitorului stareț, a primilor lui pași în viața ascetică, a extraordinarelor (pentru vremea noastră) legături dintre el și îndrumătorul său duhovnicesc.

În ediția de față, acestei rare mărturii i se adaugă scrisori, cuvinte de învățătură ale Starețului și amintiri ale contemporanilor, care ne ajută să o înțelegem la deplina însemnătate pe care o are pentru creștinii trăitori în lumea de azi”.

Religie Cultul Ortodox

Manual pentru clasa a X-a

Autor: Preot Mihai Hau, Alina Ladar, Ionuț Codreanu
Editura CD Press,
București, 2005, 96 p.

„Biserica ne învață că tot ceea ce este virtute, adevăr, bine și frumos în această viață își are izvorul în Dumnezeu și se împlinește prin Voia Lui, dar și prin credința noastră curată exprimată prin faptele cele bune. Oameni luminați ai acestui pământ, marii filosofi, marii cărturari, marile personalități ale științei, chiar și genii au crezut în Dumnezeu, indiferent de lumea căreia i-au aparținut vremelnic pe acest pământ. Și poate de aceea au și adus omenirii multe binefaceri ”

† Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Conținutul manualului este structurat în șapte capitole, concepute în deplină armonie cu învățătura de credință și cu morala Bisericii Ortodoxe Române. Originalitatea ilustrațiilor și cuvântul creștin despre dogmatică, spiritualitate și viață creștină realizează o apropiere de cele sfinte. Învață să crezi!

Religie Cultul Ortodox,

Manual pentru clasa a III-a

Autori: Preot Mihai Hau , Livia Teodorescu, Anghel Chirilă
Editura CD Press,
București, 2005, 64 p.

„Manualul este alcătuit riguros în deplină concordanță cu morala și cu credința Bisericii Ortodoxe Române. Cuvântul de învățătură încurajează respectarea unor valori fundamentale, precum solidaritatea, onestitatea, toleranța și spiritul civic. Fotografiiile originale ilustrează, adecvat textului, cele mai frumoase obiecte de cult, multe dintre ele cu valoare de patrimoniu. Toate acestea transmit copiilor bucuria de a fi mereu aproape de Mântuitorul Iisus Hristos Hristos, de Biserică și de ceilalți semenii”.

Parintele Arhiepiscop
IRINEU
EXPERIENȚA
A PĂRINȚILOR
SCIENTIFICE MISTICA

Anastasia

“Experiența mistică a Părinților Orientali”

Autor: Părintele Arhiepiscop Irineu

Editura Anastasia,

București, 2005, 158 p.

“Prea Sfinția Sa Irineu Slătineanu, autorul a numeroase cărți de teologie, ne propune aici o călătorie ziditoare prin universul experienței mistice a Părinților Orientali. Marile teme ale vieții duhovnicești sunt înfățișate cu claritate și rigoare, adresându-se tuturor celor care doresc să se adape cu folos din izvoarele patristice....”

„Trăirea duhovnicească, ca unire nemijlocită între Dumnezeu și om prin intermediul Harului este însăși îndumnezeirea noastră. Sfântul Grigorie Palama și Părinții isihaiști au descifrat structura experiențelor tainice și au fost părtași ai realităților divine prin participare în Dumnezeu. Pentru

ei, vârful sau cununa experiențelor harice, sunt acte de cunoaștere prin transcendere, posibile datorită iubirii nemărginite a lui Dumnezeu față de oameni și de cosmosul întreg.”

Prea Sfințitul Irineu Slătineanu

“Efectele televiziunii asupra minții umane și despre creșterea copiilor în lumea de azi”

Autor: Virgiliu Gheorghe

Editura Evangelismos,

București, 2005, 463 p.

„Cartea de față este primul semnal de alarmă, prima analiză temeinică a fenomenului în cauză. Ea oferă un prețios material informativ atât părinților sau celor care se ocupă de educația tinerilor, cât și tuturor celor care vor să înțeleagă pericolul pe care îl reprezintă tehnologia audio-video și cultura divertismentului pentru sănătatea mentală, pentru viața fiecăruia dintre noi.”

Prof. Ilie Bădescu

“Poveste fără sfârșit”
15 ani de viață închinată muzicii de către Corul
Symbol

„ A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată...
Din școli frumoase-n București
Un cor, o nestemată

Porni Symbolul
Creșteau în zări a lui aripe...
Și premii multe se-adunau
În inspirate clipe.

Și de Symbol de-au scris prea des,
E lucru foarte cu-nțeles,
Căci dintre toți,
El e desigur, cel ales.

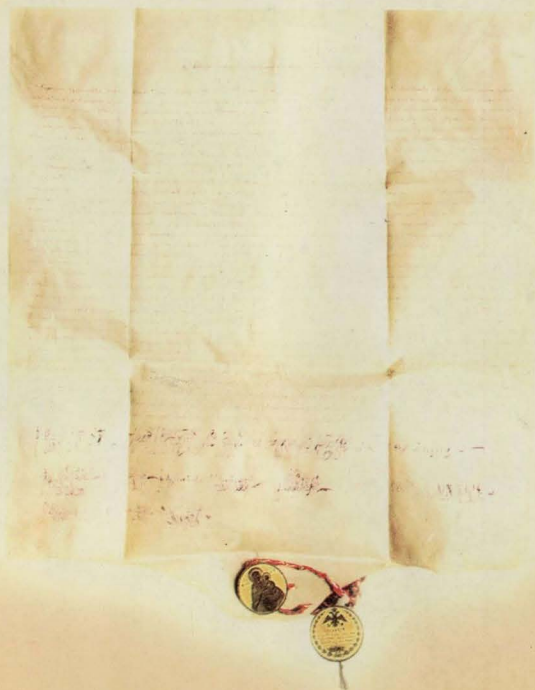
Tinerețe fără bătrânețe...
și viață fără de moarte
Pentru o poveste fără sfârșit
care continuă spre eternă glorie a
Majestății Sale, **Muzica.**

Cinste și prețuire,
Diac. Prof. Jean Lupu

**1915 - 2005 -- 90 DE ANI DE VIAȚĂ AI
PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST**

